

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HULÂSATÜ'L-HEY'ET (ASTRONOMİ İLMİNİN ESASI)
SEYDÎ ALİ REİS
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aslı ADAKLI

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Dili**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İlhan UÇAR

OCAK – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

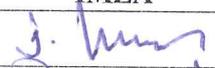
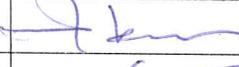
HULÂSATÜ'L-HEY'ET (ASTRONOMİ İLMİNİN ESASI)
SEYDÎ ALİ REİS
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aslı ADAKLI

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Dili

“Bu tez 10/01/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. İlhan UÇAR	Başarılı	
Doç. Dr. Paki KÜÇÜKER	Başarılı	
Doç. Dr. Sibel MURAD	Başarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLIK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Aslı ADAKLI
Öğrenci Numarası	:	Y176011001
Enstitü Anabilim Dalı	:	Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı	:	Eski Türk Dili
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	HULÂSATÜ'L-HEYET (ASTRONOMİ İLMİNİN ESASI) SEYDÎ ALİ REİS (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)
Benzerlik Oranı	:	%15

Sosyal Bilimler ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

10/01/2020
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

10/01/2020
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç.Dr. İlhan UÇAR

Tarih:10.01.2020

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖN SÖZ

Hülâsatü'l-Hey'et adlı eser Osmanlı denizcilerinden Seydî Ali Reis tarafından Ali Kuşçu'nun el-Fethiyye adlı eserinden çevrilen tercüme mahiyetinde bir eserdir. Eseri özel kılan yanı tercüme yapılırken yalnızca el-Fethiyye'den yararlanılmamış Tûsî, Kadı-zâde Rûmî gibi birçok önemli astronomdan da alıntılar yapılmış olmasıdır. Bir mukaddime ve iki makaleden oluşan ve kendi içerisinde de bölümlere ayrılan metin bilimsel bir eser olmakla birlikte astronomi konusunda birçok konuyu içeren bir el kitabı niteliği göstermektedir.

Astroloji konusunda yazılmış eserlerin büyük kısmı Arap ve Fars dillerinde yazılmıştır. Üzerinde çalıştığımız eser bu konudaki çalışmalar içerisinde Türk diliyle yazılmış olan nadir çalışmalardan ve en kapsamlı olanlarından bir tanesidir. Nitekim eserin mukaddime kısmında Seydî Ali Reis'in hocası Hamdullah b. Şeyh Cemalüddin'in bu konuda Arapça ve Farsça birçok eser bulunduğunu Türkçe eserlerin yok denecek kadar az olduğunu belirtmesi üzerine bu eserin yazımına karar verildiğini görüyoruz. Çalışmamız; giriş, inceleme, metin ve dizinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Seydî Ali Reis ve eseri hakkında bilgi verilmiş çalışmanın yöntemi ve amacı üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde eserin imla, fonetik ve morfolojik özellikleri belirtilmiştir. Metnin çeviri yazısı yapıldıktan sonra Cibakaya adlı dizin programıyla gramatikal dizini hazırlanmış, ayrıca birçok sözlükten ve metnin kendisinden yararlanılarak kelimelerin metinde kullanılan anlamlarını içeren bir sözlüğü hazırlanmıştır.

Tezimi hazırlarken deneyimleriyle bana yol gösteren, bana hem ablalık hem hocalık yapan Yasemin Yıldız'a, lisans eğitimimden itibaren bilgi ve birikimiyle her zaman yanımda olan Doç.Dr. Paki Küçük'e, çalışmamın tüm aşamalarında desteğini ve yardımını esirgemeyen, üzerimde çok emeği bulunan danışman hocam Doç. Dr. İlhan Uçar'a, son olarak sevgili annem Ayşe Adaklı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Aslı ADAKLI

10.01.2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: YAZIM ÖZELLİKLERİ	23
1.1. Ünlülerin Yazılışı.....	23
1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı.....	23
1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı:.....	23
1.1.3. ı/i Ünlüsünün Yazılışı.....	24
1.1.4. o,u,ö,ü Ünlülerinin Yazılışı.....	24
1.1.5. Kök Hecedeki e, è, i.....	25
1.2. Ünsüzlerin Yazılışı.....	25
1.2.1. b ve p Ünsüzlerinin Yazılışı.....	25
1.2.2. d ve t Ünsüzlerinin Yazılışı.....	25
1.2.3. c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı.....	26
1.2.4. k ve g Ünsüzlerinin Yazılışı.....	26
1.2.5. ŋ Ünsüzünün Yazılışı.....	26
1.2.6. s ve ş Ünsüzlerinin Yazılışı.....	26
1.3. kim Bağlacının Yazımı.....	26
1.4. ki Bağlacının Yazımı.....	27
1.5. dağı Bağlacının Yazımı.....	27
1.6. için Edatının Yazımı.....	27
1.7. -dur/-dür Ek-fiilinin Yazımı.....	27

1.8. Ek-filin Yazımı	27
1.9. ile Edat ve Bağlacının Yazımı.....	28
1.10. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı	28
BÖLÜM 2: DİL BİLGİSİ	29
2.1. Ses Bilgisi.....	29
2.1.1. Ünlüler.....	29
2.1.1.1. Ünlü Uyumları.....	29
2.1.1.2. Ünlü Değişimi	32
2.1.1.3. Yuvarlaklaşma.....	32
2.1.1.4. Düzleşme.....	34
2.1.1.5. Ünlü Düşmesi.....	34
2.1.2. Ünsüzler	34
2.1.2.1. Sözcük Başı Ünsüzleri	34
2.1.2.2. Sözcük İçi ve Sözcük Sonu Ünsüzleri.....	36
2.1.2.3. Tonlulaşma	39
2.1.2.4. Ünsüz Türemesi.....	39
2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	40
2.1.2.6. Ünsüz Uyumu.....	40
2.1.2.7. Hece Yitimi	40
2.2. Biçim Bilgisi	40
2.2.1. Sözcük Yapımı	40
2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler.....	41
2.2.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	41
2.2.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler	41
2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler.....	41
2.2.2. İsimler	43
2.2.2.1. İsim Çekimi.....	43
2.2.3. Sıfatlar	45

2.2.3.1. Niteleme Sıfatları	45
2.2.3.2. Belirtme Sıfatları	45
2.2.4. Zamirler	46
2.2.4.1. Şahıs Zamirleri	46
2.2.4.2. İşaret Zamirleri	47
2.2.4.3. Dönüşlülük Zamiri	47
2.2.4.4. Belirsizlik Zamirleri	47
2.2.5. Zarflar	47
2.2.5.1. Yer-Yön Zarfları	47
2.2.5.2. Zaman Zarfları	47
2.2.5.3. Durum Zarfları	47
2.2.5.4. Miktar Zarfları	47
2.2.5.5. Soru Zarfları	47
2.2.6. Edatlar	47
2.2.6.1. Çekim Edatları	47
2.2.6.2. Kuvvetlendirme Edatları	48
2.2.7. Bağlaçlar	48
2.2.8. Fiiller	48
2.2.8.1. Şahıs Ekleri	48
2.2.8.2. Fiil Çekimleri	49
2.2.9. Ek Fiil	51
2.2.10. Fiilimsiler	51
2.2.10.1. Zarf-Fiiller (Gerundium)	51
2.2.10.2. Sıfat-Fiiller (Partisip)	52
2.2.10.3. İsim-Fiiller	52
BÖLÜM 3: METİN	53
BÖLÜM 4: DİZİN	173
SONUÇ	546

KAYNAKLAR.....	548
ÖZ GEÇMİŞ	553

KISALTMALAR

Ar. : Arapça

astr. : Astronomi

bk. : Bakınız

cm. : Santimetre

coğ. : Coğrafya

Far. : Farsça

Fr. : Fransızca

geom. : Geometri

H. : Hicri

İng. : İngilizce

Lat. : Latince

mat. : Matematik

MÖ : Milattan önce

No. : Numara

s. : Sayfa

Yun. : Yunanca

Kullanılan çeviri yazı (transkripsiyon) işaretleri

ا	a, e	ط	ṭ
ب	b	ظ	ẓ
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ġ
ث	ṯ	ف	f
ج	c	ق	q
چ	ç	ك	k, g, ŋ
ح	ḥ	ك	ŋ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v
ز	z	هـ	h, e
ژ	j	ی	y
س	s	ع	ʿ
ش	š		
ص	ṣ		
ض	ḍ, ẓ		

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Hulâsatü'l-Hey'et (Astronomi İlminin Esası) Seydî Ali Reis (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)			
Tezin Yazarı: Aslı ADAKLI		Danışman: Doç.Dr. İlhan UÇAR	
Kabul Tarihi: 10.01.2020		Sayfa Sayısı: viii+553	
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı		Bilim Dalı: Eski Türk Dili	
<p>Astronomi çalışmalarının başlangıcı Doğu'da MÖ 4000 yıllarına dayanır. Mısır, Mezopotamya, Hint ve Çin medeniyetleri bu konuda önemli gelişmeler sağlamıştır ve bu çalışmalar Helen uygarlığı tarafından ilerletilmiştir. Ancak Batı'da dinî baskılar sebebiyle bilimsel araştırmalar durmuştur. Doğu'da ise bu birikimden yararlanılmış ve bu alanda önemli çalışmalar yapılmıştır. Osmanlılarda Fatih dönemine kadar astronomi ve matematik alanlarında önemli çalışmalara ve bilim adamlarına rastlamıyoruz. Fatih İstanbul'un fethinden sonra Uluğ Bey'in öğrencisi Ali Kuşçu'yu İstanbul'a getirtmiştir. Ali Kuşçu da Osmanlı medreselerinde dersler vermiş ve Takiyüddin, Mirim Çelebi gibi dönemin önemli astronomlarını yetiştirmiştir.</p> <p>Çalıştığımız eser Ali Kuşçu'nun el-Fethiyye adlı eserinin tercümesidir. Tercüme Osmanlı denizcilerinden Seydî Ali Reis tarafından yapılmıştır. Ancak tercüme yapılırken sadece Ali Kuşçu'nun kitabına bağlı kalınmamıştır. Tûsî, Kadî-zâde Rûmî, Uluğ bey gibi birçok önemli astronomdan alıntılar yapılmıştır. Eserin Türk ve dünya kütüphanelerinde 27 nüshası bulunmaktadır. İncelediğimiz nüsha en eski tarihlisidir. Muhtemelen mütercim hattıyladır. 1549 yılında Kanunî Sultan Süleyman'a sunulmuştur.</p> <p>94 varaktan oluşan eserde bir mukaddime ve iki makale vardır. Ayrıca birçok çizim ve eserin sonunda çeşitli sayısal verileri içeren 7 tablo vardır. Mukaddimedede astronomi ilmine başlamadan önce bilinmesi gerekenler anlatılır. İlk makalede altı kısım vardır. Bu bölümde küreler ve kürelerin özellikleri, yaylar, burçlar, burçlar kuşağının özellikleri ve gezegenler anlatılır. İkinci makalede on iki bölüm vardır. İklimler, gündüz ve gece, tarih, yıl ve aylar, meridyenler anlatılır. Eserde geçen astronomi ve geometri terimlerinin büyük bölümü Arapça ve Farsçadır.</p> <p>Eser giriş, inceleme, metin ve dizinler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Seydî Ali Reis ve eseri hakkında bilgi verilmiş çalışmanın yöntemi ve amacı üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde eserin imla, fonetik ve morfolojik özellikleri belirtilmiştir. Metnin çeviri yazısı yapıldıktan sonra Cibakaya adlı dizin programıyla gramatikal dizini hazırlanmıştır.</p>			
Anahtar Kelimeler: Astronomy Yazmaları, Astronomi Terimleri, Astronomi Tarihi, Hulâsatü'l-Hey'et			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Hulâsatü'l-Hey'et (The Base of the Astronomical Science) Seydî Ali Reis (Introduction-Research-Text-Index)			
Author of Thesis: Asli ADAKLI		Supervisor: Assoc. Prof. İlhan UÇAR	
Accepted Date: 10.01.2020		Number of Pages: viii+553	
Department: Turkish Language and Literature Subfield: Old Turkish Language			
<p>The beginning of the astronomy studies dates back to 4000 BC in the East. Mesopotamia, India and China made a great contribution to those researches and later, Hellenistic civilization also participated in this progress. But, in the West, because of the pressure of Catholic Church, scientific researches were stopped. On the other side, East used all those accretions to continue researches in this area. In the Ottoman Empire, until the period of the Muhammad the Qounqer, no important researches or scholars in the area of astronomy or the mathematics have been registered. After the conquest of Istanbul, Muhammad II - the Ottoman Sultan , invited Ali Kuşçu, the Scholar of Uluğ Bey.</p> <p>Ali Kuşçu was giving the lecture in the Ottoman moslem theological school and raised some very important astronomers, such as Takiyuddin, Mirim Çelebi etc. The part that we have elaborated is the translation of Ali Kuşçu's el-Fethiyye book. The translation is made by the Ottoman mariner Seydi Ali Reis. It is important to say that during the translation it is noticed that it wasn't linked only with Ali Kuşçu's book. Citations from the scholarship such are Tusi, Kadizade Rumi and Uluğ Bey were also used. In many libraries all around Turkey as well as the world, there are 27 exeplars of this book. The piece that we have elaborated on this book is the oldest dated work which was probably written by the translator himself and also it presented to Lawgiver Sulaiman, the Ottoman Sultan of that period.</p> <p>The book that is made up of 94 paper sheets and formed of the introduction and two articles . Also, there are many drawings, and at the end of the book there are seven tables, which include different numeric data. In the introduction, some basic information about astronomy, which should be known, are given. First article has six parts. Spheres and their characteristics, archers, horoscope, zodiac characteristics and planets are explained in first article. The second article has twelve parts. Climates, daytime and night, date, year, months and meridians are described. Most of the terms about astronomy and geometry are in Arabic and Persian.</p> <p>The work is consisted of four chapters: introduction, the research, the main text and index. In the introduction part, some informations about Seydi Ali Reis and his work are written, as well as the method and purpose of the paper itself. In the research part, the dictation and some fonetic and morfologic characteristics are explained. After the translation of the text, programme called Cibakaya made grammatical series.</p>			
Keywords: Astronomy Manuscripts, Astronomy Terms, History of Astronomy, Hulasatu'l-Hey'et			

GİRİŞ

“Astronomi (gökbilim,-İng. astronomy- Fran.,astronomie- esk. ilm-i hey’et, ilm-i felek) astron (Yunanca, gökcismi) ve nomos (Yunanca, kanun) kelimelerinin bileşiminden gelir” (Unat, 2013:1). Astronominin temelleri tarih öncesi dönemlere dayanır. Her toplum farklı amaçlarla da olsa gök cisimlerinin hareketlerini izlemeye ve anlamlandırmaya çalışmışlardır. Eski çağlarda günlük işleri kolaylaştırmak ve gelecekteki bazı olayları öngörmek için insanlar yıldızlardan yararlanmış kimi zaman gök cisimlerine kutsallık atfetmiş ve tanrılaştırmışlardır. Babil’de günlük olaylara dair yorumlamalar kil tabletlere yazılmış ve nesilden nesile aktarılmıştır (aktaran:Atasoy, 2010:155). Eski Türklerde kamların/şamanların yıldızları yorumlayarak gelecek olaylara dair çıkarımlarda bulunduğu, uğurlu ve uğursuz saatler belirledikleri ve günlük yaşamlarını bunlara göre düzenledikleri bilinmektedir. İslamî dönem eserlerinde de Kutadgu Bilig’den Tevârih-i Âl-i Selçûk’a Peçevî Tarihi’ne, melhemelere kadar birçok eserde benzer bilgilerin yer aldığı; Selçuklularda ve Osmanlılarda müneccimlere değer verildiği ve bunların sarayda bulundurulduğu tespit edilmiştir (Boyras, 2006:220-223).

İnsanlar günlük yaşamlarını düzenlemek, gelecek hakkında bir takım çıkarımlar yapmak, tarım faaliyetlerini kolaylaştırmak, ekip biçme zamanlarını belirlemek, özellikle İslam dininin ortaya çıkmasından sonra ibadet saatlerini, kutsal günleri ve mekanları tespit etmek amacıyla gök cisimlerini, yıldızları ve gök olaylarını izlemiş ve bu konuda geniş bir bilgi birikimi ortaya koymuşlardır. Sonrasında bu büyük bilgi birikimi matematik, fizik ve geometri alanlarıyla desteklenerek bugünkü astronomiyi ortaya çıkarmıştır.

Astronominin Türklerdeki gelişimine baktığımızda Türklerin eski çağlardan itibaren gökle, gök cisimleriyle ve yıldızlarla yakın ilişki içinde bulunduğunu görüyoruz. Türkler gök cisimleri içerisinde Güneş’e ve Ay’a özel bir değer atfetmişlerdir. *Ülker, Onay, Tilek, Temir Kazık, Yediger, Ülgü* gibi birçok gezegen ve burç ismiyle birlikte Ay ve Güneş Türklerin sözlü ve yazılı kültürüne de yansımıştır. Bunların en güzel örneklerinden birisi Oğuz Kağan Destanı’dır. Destanda Oğuz Kağan gökten yeryüzüne inen bir ışığın içinden çıkan kızla evlenir ve bu evlilikten olan çocuklarına *Güneş, Ay ve Yıldız* isimleri verilir. Türklerin göğe ve gök cisimlerine kutsal değer atfetmesinin

yanında göçebe olan Türkler için hava şartları ve mevsimlerin belirlenmesi ihtiyacı sebebiyle gök bilgisi yaşamı düzenleme bakımından bir zorunluluktur. Türklerin kullandıkları *On İki Hayvanlı Türk Takvimi* de onların gökle yakın ilişkilerinin bir belirtisi olarak yıldızların ve Güneşin hareketlerinin değerlendirilmesi ve yorumlanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Osmanlılara baktığımızda Fatih dönemine kadar Astronomi konusunda “bilimsel” mahiyette çalışmalara rastlamıyoruz. Fatih’in İstanbul’u fethiyle birlikte burada birçok medrese kurulmuş ve dönemin bilim adamları bu medreselerde dersler vermişlerdir. Uluğ Bey’in öğrencisi olan önemli matematikçi ve astronomlardan olan Ali Kuşçu da bunlardan bir tanesidir. “Ali Kuşçu’nun İstanbul’a gelmesi ve medreselerde dersler vermesiyle Osmanlılarda pozitif bilimlerde bir canlanma yaşanmış ve nitekim Ali Kuşçu’nun çabaları 16. yüzyılda semeresini vermeye başlamış ve Mirim Çelebi ve Takiyüddin gibi önemli astronomlar yetişmiştir” (Unat, 2013:119).

İlk zamanlar İslam dünyasında gelişen, İslam dünyasının öncülüğünü yapmış olduğu temellerini attığı bu ilim Avrupa’ya intikal etmiş burada Kopernik, Galile, Newton gibi bilim adamlarının yaptığı çalışmalarla yeni ve modern bir Astronomi ortaya çıkmıştır. “Bu modern astronomiyle Osmanlılar’ın ilk temasları 1660 yılında Fransız astronomu Durret’nin zîcinin tercümesiyle olmuştur”(İhsanoğlu, 1992:728). Bu tarihten itibaren Batı kaynaklı Coğrafya eserlerinin ve zîcilerin tercümeleriyle modern Astronomiyle olan ilişkiler devam etmiştir. “19. yüzyılın ortalarında Mühendishâne’nin eğitim programını modernleştirme çalışmaları sayesinde yeni astronomi kavram ve bilgileri oldukça detaylı bir şekilde Osmanlı eğitim sistemine Başhoca İshak Efendi’nin katkılarıyla girmiş bulunmaktadır”(İhsanoğlu, 1992:729). Bu dönemde daha önceleri tereddütle karşılanan modern astronomi, mutaassıp alimlerin tepkisini çekmemek için İslam’la uyumu bakımından işlenmiş böylelikle Osmanlılar’da bu yeni Astronomi’nin kökleşmesi sağlanmıştır. Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın Mârifetnâme adlı eserindeki “Pes âlem ne hey’ette olursa olsun ve ne cihetle hareket kılarısa kılsın cümlesi ol bedî’ hazretlerinin kemâl-i kudret ve azametini dâldir ve bizlere lâzım olan ancak bu nazar-ı ibretle kesb-i kemâldir” cümlesi ve anlattıklarını âyet ve hadislerle desteklemesi bunun en önemli örneklerindedir.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu Seydî Ali Reis'in "Hülâsatü'l-Hey'et" adlı eserinin Ayasofya, nr. 2591 nüshasını çeviri yazı alfabesine aktararak eseri imla, ses ve şekil bilgisi bakımından incelemek, dizin ve sözlüğünü hazırlamaktır.

Araştırmanın Önemi

Astronomi kelimesini Unat (2013:1) "Astronomi (gökbilim,-İng. astronomy-Fran.,astronomie- esk. ilm-i hey'et, ilm-i felek) astron (Yunanca, gökcismi) ve nomos (Yunanca, kanun) kelimelerinin bileşiminden gelir" şeklinde tanımlamıştır. astronomi özellikle insanların günlük yaşantısını kolaylaştırması, saatlerin, mevsimlerin bilinmesi ve tarım faaliyetlerinin zamanlarının belirlenmesinde kullanıldığı için varlığı çok eski dönemlere dayanmaktadır. Osmanlı dönemi yazma eserler yazılmış olduğu konuyla ilgili bilgiler dışında dönemin dil özelliklerini ve söz varlığını yansıtmaması bakımından önem taşımaktadır. Seydî Ali Reis'in Hulasatü'l-Hey'et adlı eseri yazıldığı dönemde Türk diliyle kaleme alınmış olan nadir eserlerdendir. Biz çalışmamızda eserin Ayasofya 2591 numaralı, 1549 yılında yazılmış nüshasını kaynak olarak kullandık. Çalışmamızda bu nüshayı kaynak olarak kullanmamızın sebebi bu nüshanın eserin en eski tarihli nüshası ve muhtemelen mütercim tarafından yazılmış olmasıdır. Seydî Ali Reis'in ölüm tarihinin 1563 olduğu düşünüldüğünde bu ihtimal daha da kuvvetlenmektedir. Osmanlı astronomi eserleri dönemlerinin bu ilme bakış açısını görmemiz ve yazıldığı dönemin astronomi bilgilerini içermesi yönüyle günümüzde birçok çalışmaya özellikle bilim tarihi araştırmalarına kaynaklık etmesi bakımından da çok önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Hülâsatü'l-Hey'et isimli eser yazıldığı dönemde Türk dili ile yazılmış olan nadir astronomi eserlerinden biridir. Matematikçi ve astronom olan Ali Kuşçu'nun el-Fethiyye adlı kitabının tercümesi olan bu eserde müellif yalnız el-Fethiyye'ye bağlı kalmamış Tûsî, Kadı-zâde Rûmî gibi birçok astronomdan alıntılara yer vermiştir. Bu ayrıcalıklı özellikler eseri dil ve astronomi bilimi açısından önemli kılmaktadır. Çalışmamızdaki amaç; bu eseri çeviri yazı alfabesine aktararak Türk dilinin söz varlığına katkıda bulunmak. Bununla birlikte eserin sözlüğünü hazırlayarak eserde geçen astronomi terimlerini dile kazandırmak ve böylelikle bu konuda daha sonra

yapılacak çalışmalara katkı sağlamak, astronomi ve bilim tarihiyle ilgili çalışmalar yapan araştırmacılara yararlı olmaktadır.

Kapsam

Eserin Türk ve dünya kütüphanelerinde toplam yirmi yedi nüshası vardır. Çalışmamızda kaynak olarak kullandığımız nüsha Ayasofya 2591 numarasıyla kayıtlı olan en eski tarihli nüshadır. Eserin istinsahı 955 (1549) olarak belirtilmiştir. Bu nüsha 15x24 (8.6x16.3) cm. ölçülerindedir, şekil, çizim ve tablo olan sayfalar dışında her sayfasında 19 satır bulunmaktadır ve nesihle yazılmıştır. 94 yaprak olan eserin birçok sayfasında gezegenlerle ve astronomik olaylarla ilgili çizimler bulunmaktadır. Ayrıca eserin içerisinde geçen sayısal veriler bir karışıklığa sebebiyet verilmemesi için eserin sonuna konmuş olan yedi tabloyla gösterilmektedir.

Yöntem

Çalışmamız, Giriş, İnceleme, Metin ve Dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmış olduğumuz eser ve bu eserin yazarı Seydî Ali Reis hakkında bilgiler verilmiş, Türkçe yazılmış olan önemli Astronomi eserleri kısaca anlatılmış ve çalıştığımız eserin bu eserler içerisindeki yeri ve önemi gösterilmiştir. İnceleme bölümünde çalıştığımız eserin yazım özellikleri, ses ve şekil özellikleri incelenmiştir. Metin bölümü eserin çeviri yazı alfabesine aktarımından oluşmaktadır. Dizin bölümünde ise Cibakaya adlı programla hazırlanmış olan dizin bulunmaktadır.

Dizin bölümünde, metinde geçen bütün kelimeler, terim anlamları ve metindeki kullanımları dikkate alınarak ve birçok sözlükten faydalanarak anlamlandırılmıştır. Özel bir anlamı veya terim anlamı olan Arapça ve Farsça tamlamalar, madde başı olarak alınmış, özel bir anlamı veya terim anlamı olmayanlar tamlama olarak dizine dahil edilmemiştir. Sözcüğün anlamı verilmeden önce sözcüğün hangi dile ait olduğu kısaltmalarla belirtilmiştir. Bazen kelimenin kökeni birkaç kısaltmayla gösterilmiştir. Bunun nedeni sözcüğün ya da madde başının farklı dillere ait yapılar barındırmasıdır. Aynı manaya gelen kelimeler varsa “bk.” kısaltması ile diğer madde başlarına göndermeler yapılmıştır.

Madde başı durumundaki kelimelerin yanlarına anlamları yazıldıktan sonra metnin hangi sayfa ve satırında geçtiğini gösteren numaralar verilmiştir. Dizinde önce sözcüklerin eksiz kullanıldıkları sayfa ve satırlar verilmiştir:

ḥarekāt:<Ar. Hareketler.

h. (16a/7), (17b/18), (1b/8) [3]

Yukarıdaki sıralamadan madde başı sözcüğün metnin üç yerinde eksiz olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu sıralamadan sonra yalın haliyle beraber yapılmış kelime grupları gösterilmiştir:

h.+ı'ālī (48b/10) [1]

h.+ıeflāk (31a/4) [1]

h.+ıevcāt (9b/13) [1]

h.+ığarbiyyede (32a/18) [1]

h.+ığayriyye (26b/14) [1]

h.+ıhevāmili (35a/8) [1]

h.+ışarḳiyyede (32a/17) [1]

h.+ıtedvīrūn (38a/4) [1]

Yukarıdaki sıralamada madde başı sözcüğün eksiz olarak sekiz yerde kelime grubu oluşturduğu görülmektedir. Daha sonra sözcüğün üzerine gelen ekler gösterilmiştir:

h.+ı (15b/12), (16b/11), (16b/3), (16b/9), (30a/1), (31a/3), (31a/5), (31b/10), (33a/4), (47b/1), (16a/15) [11]

h.+ın (31a/2) [1]

h.+ından (16a/18), (16b/4), (16a/17) [3]

h.+la (31a/6) [1]

Madde başının sıralanmasının ardından metindeki toplam kullanım sayısı köşeli parantezle gösterilmiştir. Yukarıdaki örnekteki ḥarekāt sözcüğünün metinde toplam

yirmi yedi kez kullanıldığı görülmektedir. Çalışma sonunda yararlanılan kaynakların yer aldığı bibliyografya bulunmaktadır.

TÜRK ASTRONOMİSİ

Türkler, tarihleri boyunca farklı biçimlerde gök ve gök cisimleriyle alakadar olmuşlardır. Türkler İslamiyetten önce günlük yaşamı düzenlemek ve çeşitli olayları anlamlandırmak için göğe bakmış kendi kozmolojik sistemlerini oluşturmuşlardır. İslamiyete girişleriyle birlikte Selçuklular ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu ile astronomi Türkler arasında daha da yaygınlaşmış medreseler ve gözlem evleri kurulmuş ve böylelikle daha bilimsel bir mahiyet kazanmıştır.

İslamiyetten önce Türkler ‘On İki Hayvanlı Türk Takvimi’ni kullanmış, yıldızlara bakarak yön tayin etmiş, geleceğe dair çıkarımlarda bulunmuş, gök cisimlerine ve göğe kutsallık atfetmiştir. Türk kozmolojisinde göğün bir kubbe biçiminde olması, Kutup yıldızı’nın (Demir Kazık) göğün merkezi olması ve kubbenin bu Demir Kazık etrafında döndüğüne inanılması, yeryüzündeki yaşamın gökteki bu sistemin bir yansıması olması (Unat, 2006:2), yıl, ay, burç ve gök cisimlerine verilen isimlerin Türkçe olması Türklerin kendi kozmolojik anlayışlarını oluşturduklarını ve gök bilimine hiç de uzak olmadıklarını gösterir.

Türklerin Anadolu’da astronomi ilmiyle alakalarına baktığımızda büyük oranda İslam dünyasından etkilendiklerini Horasan, Maverâünnehir vd. gibi ilim merkezlerinden büyük oranda yararlandıklarını görüyoruz (İhsanoğlu v.dğr., 1997:LXXIII). Bunun sonucu olarak bu coğrafyada ve dönemde astronomi alanında yazılan eserlerin çoğu Arap ve Fars dillerinde yazılmış, Türkçe olan eserlerin büyük kısmını da tercüme eserler oluşturmuştur.

İslam dünyasının astronomi alanındaki birikimlerinin Avrupa’ya intikal etmesiyle Kopernik, Tycho, Brahe, Galile, Newton gibi bilim adamlarının katkılarıyla modern astronomi ortaya çıkmıştır. Bu modern astronomi’nin Osmanlıdaki ilk yansımasını ise 1660’lı yıllarda Fransız astronom Durret’in zîcinin tercümesi ile görüyoruz (İhsanoğlu, 1992:728).

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ASTRONOMİSİ

Eski Türkler gök cisimleri ve bunların hareketleri ile yer yüzündeki yaşam arasında bir paralellik olduğuna inanıyorlardı. Evrenin yaratılmasından evvel bir kaos ortamı olduğu yaratılmayla birlikte düzenin meydana gelmiş olduğu düşüncesi Göktürk yazıtlarına şu şekilde yansımıştır; “İnsanoğullarının üzerine de atalarım Bumin Kağan ve İstemi Hakan (hükümdar) olarak tahta oturmuş. Tahta oturarak Türk halkının devletini (ve) yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermişler. Dört bucak hep düşman imiş. Ordular sevk ederek, dört bucaktaki halkları hep almış, hep kendilerine bağımlı kılmışlar. Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüşler. Doğuda Kingan dağlarına kadar, batıda Demir Kapı'ya kadar halklarını yerleştirmişler. Bu (iki) sınır arasında pek örgütsüz (ve düzensiz yaşayan), Göktürkleri düzene sokarak, öylece hüküm sürerler imiş...” (Kül Tigin D114). Bu alıntı, toplumsal bir yapının düzene sokulmasından bahsediyor. Bu düzeni evrenin yaratılmasından sonra ortaya çıkan kozmosun paraleli olarak görüyoruz (Taş, 2001:34). Gök ile yeryüzü hayatının paralelliği düşüncesinin sonucu olarak Türklerde yıldız bilgisi önemli bir rol oynamıştır.

Eski Türkler ayrıca kendi takvim sistemlerini oluşturmuşlardır. İbrahim Kafesoğlu bu takvim ile ilgili “Menşei çok eski olması gereken ve Çinlilerle müşterek olmasına rağmen, hayvanlarla yakın ilgisi sebebiyle esasta Çin geleneğine aykırı düştüğü için Türk menşee dayanması kuvvetle muhtemeldir” (Kafesoğlu, 2016:329) demiştir. “Bu takvim her biri bir hayvan adı ile anılan 12 yıllık devre esasına dayanır. Yılların adları şöyledir; 1.Sıçgan (fare), 2.Ud (sığır), 3.Pars, 4.Tabışgan (tavşan), 5.Lu (ejder), 6.Yılan, 7.Yunt (at), 8.Koy (Koyun), 9.Biçin (Maymun), 10.Takagu (Tavuk), 11.İt, 12.Tonguz (Domuz). Bir yılda 12 ay vardır ve birinç (birinci), ikinç (ikinci) vb. diye adlandırılır. Yıl 365 gün, 5 küsur saat olarak itibar edilmiştir” (Kafesoğlu, 2016:329). “Göktürkçe kitabeler, Uygur kitap ve hukuki vesikaları, Tuna Bulgar kitabelerinden bazıları ve Bulgar hakanları listesi, hatta Manas destanındaki bazı hadiseler bu takvimle tarihlenmiştir. 14. ve 15. asırlarda “Târih-i Türkî” veyâ “Sâl-i Türkân” adı ile anılır” (Kafesoğlu, 2016:329).

Eski Türklerde gök cisimleri de önemli bir yere sahipti. Özellikle Türk destanlarında Güneş ve Ay oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. “Güneş, Türklerin düşüncesine göre her zaman birinci sırayı almıştır. Hunlarda Güneş doğunun, Ay batının sembolüydü. Ayrıca çadırın kapısı da doğuya bakardı”(Ögel, 2014:237). Gök cisimlerinden göç,

savaş vb. günlük yaşamlarını düzenlemek için faydalanırlardı. Türkler bu gezegenleri “Ülker” olarak adlandırmaktaydı (Ögel, 2014:261). “Bu gezegenlerden bazılarını iyi ve uğurlu bazılarını ise kötü ve uğursuz olarak düşünmüşlerdir. Örneğin Türklerin “Tilek” yani Dilek dedikleri Merkür gezegeni uğurludur. Ona karşı dilekler dilenir. “Bakır Sokum” dedikleri Mars gezegeni ise uğursuz sayılmış ‘korkunç ve ateşli’ olarak düşünülmüştür” (Ögel, 2014:262-263).

Rus araştırmacı Sofi Tram Semen, ilk nucûm ilmine dair meydana getirilen sistemin Türkler tarafından oluşturulduğunu öne sürmektedir. “Astroloji sisteminin ilk defa Hunlar zamanında oluşturulduğu bilinirken, kültürel faaliyetlerin bu dönemdeki siyasî hâdiselerin gölgesinde kaldığı ve öne çıkarılmadığı vakidir” demektedir (Semen, 2006:2).

İSLAMÎ DÖNEM TÜRK ASTRONOMİSİ

“Türkler yaklaşık olarak 10. yüzyıldan itibaren İslâmiyet’i benimsemeye başladılar ve hâkim oldukları dönemlerde ve memleketlerde, gerek açtıkları bilim ve öğretim kurumları ve gerekse yetiştirdikleri bilim adamları aracılığıyla bilimin gelişimine çok önemli hizmetlerde bulundular” (Unat 2006:3).

Selçuklu Devri Türk Astronomisi

Anadolu’da Türkler tarafından ilk yüksek eğitim ve öğretim kurumları olan medreseler Selçuklu sultanı Alp Arslan’ın başveziri Nizamü'l-Mülk tarafından kuruldu (Unat, 2011:4). Bu medreselerde dini eğitim yanında tıp, felsefe, kelam, mantık, nahiv, belagat gibi bilimlerin okutulduğu bilinmektedir. “Ne var ki bazı önemli medreselerde astronomi eğitimine ağırlıklı olarak yer verildiğine ilişkin bilgiler vardır” (Unat, 2011:5).

Bu dönemde Anadolu’da tarih ve biyografi yazıcılığı gelişmemiş olduğu için dönemin bilim tarihi, yazarları ve eserleri hakkında çok fazla bilgi edinemiyoruz. Ancak kısıtlı olan birkaç kaynaktan şu bilgilere rastlanmaktadır; “Hubeyş el-Tiflisî’nin (ölümü 1232) II. Kılıç Arslan adına yazdığı *Kâmil el-Tabîr* ve Türkçe tercümelerinden, *Kânun el-Edeb*’ten, Kutbeddin Melikşah adına yazdığı *Kifâyet el-Tıbb* adlı eserinden, *Usul el-Melâhim* ve *Beyan el-Nücüm* adlı astroloji kitaplarından bahsedilir”(Unat: 2011:8).

“Yine o dönemlerde Anadolu’ya gelip Kayseri’ye yerleşen Ömer İbn Muhammed İbn Ali el-Savî *Akaid-i Ehl-i Sünnet* adlı eserinin önsözünde şöyle demektedir: “*Diyar-ı Rum’a geldim. Herkesin ilm-i nucûm (Astronomi) ile uğraşmakta olduğunu dinî ilimlerden bi-haber olduklarını gördüm.*” (Bayram, 2001:3). Bu bilgilere bakılarak Anadolu’da insanların astronomi ve astrolojiye meraklı olduğunu ve çalışmalar yaptıklarını söyleyebiliriz. Bu dönemde astronomi-astroloji alanında verilmiş diğer eserler şunlardır(Unat: 2011:9-12);

- Konyalı Zeyn el-Müneccim İbn Süleyman, 773 tarihinde Sivas’ta kadim Türk astrolojisini konu edinen *Ahkâm-ı Sâl-i Türkan* isimli bir eser telif etmiştir
- Anadolu Selçuklu Devleti’nde *Kâmil el-Tabir* adlı eseriyle astronomi dalında eser veren bilim adamlarının en eskisi Sultan II. Kılıç Arslan devrinde Azerbaycan’dan getirtilen, aklî ve naklî ilimlerin çeşitli sahalarında eser kaleme alan Tiflisli Hubeş İbn İbrahim’dır (ölümü 1232).
- Eserleri günümüze gelen diğer iki astronomdan birisi *Keşf el-Akabe* adındaki astronomi eserinin müellifi İbn el-Kemal diye tanınan Kayseri nazırı İlyas b. Ahmed, diğeri de *Zubdet el-Heye* adlı çalışmanın sahibi Muvaffak Kayserî’dir.
- Diğer önemli astronomi eserlerinden birisi de Ebû Ali İbn Ebi el-Hasan el-Sûfi’nin Kara Arslan’a sunduğu *Urcûze fi Suver-Kevâkib el-Sâbite*’dir.

Osmanlı Devri Türk Astronomisi

Osmanlı devrinde astronomi çalışmaları özellikle Fatih’in İstanbul’u fethiyle başlamıştır. Fatih başlangıçta İstanbul’daki bazı kilise ve manstırları medreseye çevirmiş ve buralarda dönemin önemli ilim adamlarının dersler vermelerini sağlamıştır. 1470’te inşa ettirdiği Fatih külliyesi pozitif bilimlerin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir (Unat, 2006:10).

Osmanlı’da astronominin yerini anlamak için bu dönemdeki astronomi müesseselerine de bakılmalıdır. Osmanlıda “müneccimbaşılık” daha önceki İslam devletlerinde rastlanmamış, ilk kez Fatih’in İstanbul’u fethinden sonra sarayda yer almaya başlayan bir müessesedir. Münecimbaşılar senelik takvimler hazırlamakta, ayrıca Ramazan ayı için imsakiye yapmakta ve uğurlu saat tayin etmektedirler (Aydüz, 2004:412).

Osmanlılardaki bir diğerk astronomi kurumu da muvakkithenelerdir. Daha önceki İslam devletlerinde de görülen bu kurumun ilk olarak ne zaman açıldığı bilinmemekle birlikte Fatih külliyesi bünyesinde açılmış olan muvakkithane Osmanlıların ilk muvakkithanesi olarak kabul edilir (Aydüz, 2004:418). Birincil vazifesi namaz vakitlerini düzenlemek olan, dinî kurum bünyesinde görevlendirilmiş muvakkitler için bazı kaynaklarda “caminin astronomu” tabiri kullanılmıştır (aktaran: Kumbasar, 2008:19). Muvakkitlerin diğerk görevleri arasında zaman ve kıble tayini de bulunmaktadır.

En önemli astronomi kurumlarından biri olan rasathane (gözlemevi) ise Osmanlı Devleti’nde 16. yüzyılın ortalarına kadar kurulamadı (Unat, 2013:122). 16. yüzyılın ikinci yarısında Takiyüddin İstanbul’a kesin olarak yerleştikten sonra burada bir gözlemevi kurma girişiminde bulunmuştur. Bu döneme kadar İstanbul’da bir gözlemevi olmaması sebebiyle astronomi ilmi mevcut Arapça, Farsça eserlerden ve bunların çevirilerinden öğreniliyordu (Ünver, 1993:31). Takiyüddin’in bu gözlem evini kurmak istemesinin sebebi daha önce kullanılan *Zîc-i İlhânî* ve *Zîc-i Uluğ Bey*’deki hesaplamaların her zaman doğru sonuç vermemesi ve bu yeni rasathanede yapılan gözlemlerle yeni bir zîc oluşturmak istemesidir. Takiyüddin’in kendi eserlerinde “Darü’r-Rasadü’l-Cedîd” (Ünver, 1993:31) adıyla andığı bu rasathanede Zât el-Halâk, Zât el-Şu’beteyn, Zât el-Sakbeteyn, Zât el-Semt ve’l-İrtifâ, Rub-ı Mıstara, Takiyüddin’in kendi icadı olan Müşebbehe bi’l-Monatık, Zât el-Evtâr gibi yüzyılın en mükemmel gözlem araçları inşa edilmiştir (Unat, 2013:123). “Bu gözlem evinde başarılı çalışmalar yapılmasına rağmen Osmanlılarda bir çığır açamamıştır”. Bu gözlem evinin kurulmasında emeği geçmiş olan hükümdarın hocası Sadettin Efendi’nin Padişah yanında öneminin artmasını kışkırtanlar bu rasathaneden gözlenen kuyruklu yıldızın ardından meydana gelen felaketleri bahane ederek Padişâha baskıda bulundular. Sonuç olarak Kapdan-ı Deryâ Kılıç Ali Paşa 1580 yılında bütün gözlem araçlarıyla birlikte bir gecede gözlemevini yerler bir etti (Unat: 2013:126).

Osmanlı dönemindeki astronomi eserlerinin nüsha sayılarına göre en çok kullanılanlarına baktığımızda karşımıza şu eserler çıkmaktadır; 313’ün üzerinde nüshası bulunan Kadızâde el-Burûsevî’nin yazmış olduğu *Şerhü’l-Mûlahhas fi’l-Hey’e* (Ar., En eski nüsha Temmuz 1417), 117 nüshası bulunan *Mustafa b. Ali el-Muvakkitin yazdığı Kifâyet el-Vakt bi-Marifet el-Dâ’ir va Fazlihi ve’l-Semt* (T., En eski nüsha Mayıs 1529),

101 nüshası bulunan el-Bircandî'nin yazmış olduğu *Haşiye 'Alâ Şerhü'l-Mülahhas fi'l-Hey'e* (Ar., En eski nüshası 1566), 84 nüshası bulunan Ali Kuşçu'nun yazdığı *Risâle der İlm-i Hey'e* (Far.), 71 nüshası bulunan Muhammed b. Ali el-Hâmidî tarafından yazılmış olan *Risâle fi-Zat el-Kürsî* (Ar.), 68 nüshası bulunan İbn el-Şâtır'a nisbet edilse de müellifi tam olarak bilinmeyen *Risâle fi'l-Usturlab el-Şimalî Zât el-Safâ'ih* (Ar.), 61 nüshası bulunan İbrahim b. Abdurrahman b. Abi Bakr el-Suyutî'nin yazdığı *Risâle fi'l-Hay'at el-Sunniyya* (Ar.), dört redaksiyonu ile birlikte toplam 81 nüshası bulunan Mustafa b. Ali el-Muvakkıt'in yazdığı *Tashih el-Mikat* (T.), 53 nüshası bulunan, Hüsayn el-Halhali'nin yazdığı *Risâle fi-Şerh el-Dairat el-Hindiyya* (Ar.), 46 nüshası olan Şeyh Vefa'nın yazmış olduğu *Ruz-nâme-i Şeyh Vefa* (T.) (İhsanoğlu v.dğr., 1997: CXXXII-CXXXV).

TÜRKÇE ESERLER

Terceme-i Sî Fasl: Nasırüddin el-Tûsî'nin Sî Fasl adlı eserinin Ahmed-i Dâ'î (1421'de sağ) tarafından yapılmış tercümesidir. Mukaddimesinde Çelebi Mehmed'e ithaf edildiği açıkça kaydedilmektedir. Bu tercüme M. Dizer ve T.N. Gencan tarafından faksimile, sadeleştirmeli ve notlu bir şekilde İstanbul'da 1984 yılında yayınlanmış olup iki redaksiyonu bulunmaktadır. 34 nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu, v.dğr. 1997:3).

Farsçadan tercüme edilen ve otuz bölümden oluşan eser yalın bir Türkçe ile aktarılmıştır. 1. bölüm cümel hesabı hakkındadır, 2. bölüm haftanın günlerini ve onların alametlerini bildirir, 3. bölüm Arap tarihini bildirir, 4. bölüm Rumî tarihi bildirir, 5. bölüm Farisî (İran) tarihini bildirir, 6. bölüm Melikşah tarihini bildirir, 7. bölüm yıldızları bildirir, 8. bölüm burçları bildirir, 9. bölüm yıldızların hareket miktarlarını bildirir, 10. bölüm kesişme noktasınınve ayın burçların bulunduğu yere uzaklığını bildirir, 11. bölüm saatler ve saatlerin yükseklikleri bildirilir, 12. bölüm yıldızların (görünüşü) duruşu ve simetrikliği hakkındadır, 13. bölüm Ayın diğerleriyle karışması(birlikte olması) ve geri kalan durumlarını bildirir, 14. bölüm Ayın yerlerini(iniş yerlerini) belirtir, 15. bölüm yıldızların ortaya çıkışını ve gizlenmesini anlatır, 16. bölüm takvimde belirtilen faydalı bilgiler hakkındadır, 17. bölüm yıldızların evlerini ve onlara bağlı olanları bildirir, 18. bölüm yıldızların yükselişini ve inişini

bildirir, 19. bölüm üçlü şekiller ve üçlü şekillerin bölümlerini bildirir, 20. bölüm Mütehayyire yıldızlardan sınırlarını bildirir, 21. bölüm yıldızların genel durumunu bildirir, 22. bölüm gezegenlerin ucunu ve alt kısımlarını belirtir, 23. bölüm burçların durumunu bildirir, 24. bölüm yıldızların durumunu bildirir, 25. bölüm sonradan ortaya çıkan on iki burcu bildirir, 26. bölüm yıldızların yapması gerekeni bildirir, 27. bölüm yıldızların görünüşünü anlatır, 28. bölüm yıldızların görünüşlerini açıklar, 29. bölüm hükümlere dayanmayı bildirir, 30. bölüm bu bölümdehayatı düzenlemek için yıldızlara nasıl başvurmak gerektiği üzerinde durulur (Karabacak, 2013:279-288).

Rûz-nâme-i Şeyh Vefâ: İstanbul'un enlem ve boylamına göre tertip edilmiş cetvellerden meydana gelen eserin (Öngören, 2006:269-271) 46 nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:51-53). Şeyh Vefâ adıyla şöhret bulan Muslihiddin Mustafa b. Ahmed el-Sadrî el Konavî'nin astronomi konusunda yazılmış diğer eserleri şunlardır;

- **Melhame-i Şeyh Vefâ fi'l-küsûf ve'z-zelzele ve'l-matar ve'l-berd ve ahvâli'l-cevviyyâti'l-uhrâ:** Bu eser Güneş, Ay tutulmaları, zelzele, yağmur vb. meteorolojik hadiselerden (İhsanoğlu v.dğr., 1997:553) ayrıca yıldız ve gezegenlerin insan davranışlarına etkilerinden bahseder (Öngören, 2006:269-271).
- **Risâle-i fi'l-Rub' el-Müceyyeb**
- **Yedi Yıldızın Ahkamı.**

Mazzâk el-Uşşâk fi-İlm el-Âfâk: Hayatı hakkında kaynaklarda bilgiye rastlayamadığımız Nücûmî'nin varlığını Sultan Cem'e ithaf ettiği bu astronomi konulu eserinden öğreniyoruz. Aslen Tirmiz'li olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın mukaddimesinde müellif sekiz makaleye taksim ettiği eserinin nücüm ve takvime dair olduğunu söyler. Eserin tek nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:60).

Hadiyyat el-İhvan: Muhammed b. Katib Sinan el-Konevî'ye ait olan eser bir mukaddime ve otuz bab üzere tertib edilmiş olup Rub-i Mukantara aletinin özelliklerinden ve kullanımından bahseder. Beş nüshası bulunmaktadır. Yazara ait diğer Türkçe astronomi eserleri şunlardır;

Acnâh el-Nacâh: Sultan II. Bayezid'e ithaf edilmiştir. Tek nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:84-89).

El-Aslü'l-Mu'addil: Tek nüshası bulunmaktadır(İhsanoğlu v.dğr., 1997:84-89).

Fazlü'd-Dâir: Eserin aslı Yavuz Sultan Selim'e sunulmuştur. Tek nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:84-89).

Hadiyyat el-Mülûk: II. Bayezid'e ithaf edilen eser yirmi babdan müteşekkildir (İhsanoğlu v.dğr., 1997:84-89).

Ferah-fezâ: Eser 16. asırda Osmanlıların yetiştirdiği meşhur astronomlardan olan Mustafa b. Ali el-Muvakkit'e aittir. Kânûnî'nin sadrazamı maktul İbrahim Paşa'ya atfedilmiştir. Bir mukaddime yirmi bir babdan meydana gelir. Kendi icadı olan "Rub-i Afakî" adlı bir aletin kullanılışından bahseder. Eserin üç nüshası bulunmaktadır. Yazara ait diğer Türkçe astronomi eserleri şunlardır;

Hallu Dâirât-i Muadilü'n-Nehâr: Bir mukaddime dokuz bab ve bir hatimeden meydana gelen eser 27 aralık 1531 tarihinde müellif Yavuz Sultan Selim Cami'i muvakkitiyken tammalanmış ve zamanın sadrazamı Ayas Paşa'ya ithaf edilmiştir. İçindeki meseleler İstanbul enlemine göre hesaplanmıştır. Eserin 18 nüshası bulunmaktadır.

İ'lâm el-İbâd fi-A'lâmi'l-Bilâd: Çin ile Fas arasındaki yüz meşhur şehrin İstanbul'a kuş uçuşu uzaklığı tulu ve arzı, kıblesinin inhirafı, en uzun ve en kısa günü gibi astronomi ve coğrafya ile ilgili konulardan bahseden bir eserdir 1525 yılında telif olunmuş Kanûnî'ye takdim edilmiştir. Eserin 30 nüshası bulunmaktadır.

Kifâyet el-Vakt bi-Marifet el-Dâ'ir va Fazlihi ve'l-Semt: Rub-i Kantarat adlı aletin özellikleri ve kullanılmasından bahseder. Bir mukaddime ve on iki bab üzere tertib edilmiş olup 1529 yılında telif edilmiştir. *Risale-i Mukantarat* ya da *Risâle fi'l-Mukantarat* adlarıyla da anılır. Eserin 117 nüshası bulunmaktadır.

Risâle-i Ceyb-i Müceyyeb-i Afâkî: Müceyyeb-i Afakî diye bilinen astronomi aletinin kullanımından bahsetmektedir bir mukaddime ve 25 bab üzere mürettebdir. 1529 yılında telif edilmiştir. Eserin 44 nüshası bulunmaktadır.

Risâlat el-Masarrat fi-‘İlmü’l-Mikât: Rub-i Mukantarar denen aletin kullanılması hakkında olup bir mukaddime ve yirmi bab üzere müretteptir.Eserin 4 nüshası bulunmaktadır.

Risâle-i Usturlab-ı Selîmî: Usturlab’ın çeşitleri ve bunların kullanılması hakkındadır Uluğ Bey Zîci esas alınarak bir mukaddime ve kırk beş bab üzere Hicri 951’de düzenlenmiş ve telif edilmiştir. Eserin 31 nüshası bulunmaktadır.

Risâle fi’l-‘Amal bi-Zatü’l-Kürsi: Risâle fi’l-Alat el-Musamma bi-Zatü’l-Kürsi olarak da anılır. Hicri 956’da telif edilmiş olup bir mukaddime ve otuz babdan meydana gelir. Eserin 22 nüshası bulunmaktadır.

Risâle fi-‘İlmi’l-Felek: Eserin tek nüshası bulunmaktadır.

Risâle fi-Ma’rifet el-Sa’a Ba’d Ahz El-İrtifâ’: Eserin tek nüshası vardır.

Risale-i Rub-i Müceyyeb: Eserin tek nüshası vardır.

Tashil el-Mikât: Rub-i Müceyyeb denen astronomi aletinin özelliklerinden ve kullanımından bahseder. *Tashil el-Mikât* ve *Tertibu Tashil el-Mikat* adını taşıyan nüshaları bir mukaddime ve yirmi beş bab üzere müretteptir. *Tashil el-Mikât va Ta’yîn el- Evkât* adını taşıyan nüshaları ise bir mukaddime ve yirmi babdan meydana gelir. Bu ikinci redaksiyon ayrıca *Risâle-i Rub-i Müceyyeb*, *Vâfiyat el-Evkat* ve *Mir’at-ı Ka’inât* adlarıyla da bilinir. Eserin beş redaksiyonu olup ilki 1529 yılında meydana getirilmiştir.

Tuhfetü’z-Zamân ve Haridat el-Avan: Astronomi, coğrafya ve kozmografya ile ilgili konulardan bahseden mufassal bir eserdir. 1525 tarihinde tamamlanmıştır. Adnan adıvar bu eserin gök küre ve yıldızlardan bahsettikten sonra denizlerden, dağlardan, nehirlerden daha sonrada yedi iklimden ve buralardaki meşhur şehirlerden söz ettiğini söyler. Mustafa b. Ali bu eserini yazarken Çıgminî’nin *el-Mûlahhas fi’l-Hey’e* adlı eseri, bu eserin Kadı-zâde şerhi, Demîrî’nin *Hayat el-Hayavân* ve Kazvinî’nin *Acâibü’l-Mahlûkat* adlı eserlerinden geniş ölçüde faydalanmıştır. Eserin 6 nüshası bulunmaktadır(İhsanoğlu v.dğr., 1997:161-177).

Acâ’ib-i ‘Uzmâ Kânun el-Dünyâ: Şehzâde Murad’ın Manisa valiliği esnasında onun emri üzerine ibn-i Zübül’ün tarih, coğrafya, astroloji ve astronomiden bahseden

hacimli eserinin Abdurrahman Abdi Efendi'nin (1575'te sağ) tarafından yapılmış tercümesidir. 3 adet nüshası bulunmaktadır(İhsanoğlu v.dğr., 1997:188).

Mirkatü'l-Semâ: Ali Kuşçu'nun Risâle der İlm-i hey'esinin Perviz Abdullah tarafından (öl. 1579) yapılmış tercümesidir. Bir mukaddime ve iki makale üzerine tertib edilmiş ve İbrahim Paşa'a sunulmuştur. Eserin 2 nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:188-189).

Ahkâm-ı Sâl-i Âlem: Zamanının müneccimbaşısı olan Muhammed Çelebi (öl. 1631) tarafından yazılmıştır. Yıldızların durumundan hüküm ve zayıç çıkarmak hakkında bilgi veren bu eser müellifin eserin başında belirttiği gibi Arapça, Farsça ve Avrupa dillerinde bu konuda yazılmış kitaplardan Türkçe'ye Tercüme edilerek derlenmiştir. King'in, I, 206, Mikât, Türki'de Arapça Farsça ve Avrupa dillerinden Türkçe'ye tercüme edilerek derlenmiş olduğunu belirttiği *Kitâb-ı fî- 'ilm-i Tancîm* olarak kaydettiği eser muhtemelen bu eserin aynısıdır. Eserin 2 nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:275-276).

Secencel el-Eflâk fî Gâyet el-İdrâk: Kopernik sisteminden bahseden ilk eser, Fransız astronom Noel Durret'in (öl. 1650'ler) zâicinin Köse İbrahim Efendi (öl. 1650'ye doğru) tarafından yapılmış çevirisidir. Köse İbrahim Efendi'nin önce Arapça'ya daha sonra da Kaz Asker Ünsi Efendi'nin teşvikiyle Türkçe'ye çevirdiği bu eser astronomi cetvelleri konusunda Avrupa dillerinden nakledilen bildiğimiz ilk kitaptır(Unat, 2002: 906). Eserin iki redaksiyonu bulunmaktadır. Bunlardan birincisinin tek nüshası Kandilli Rasathanesi'nde bulunmaktadır. İkincisinin ise iki nüshası vardır(İhsanoğlu v.dğr., 1997: 344-345).

Câmi' el-Ahkâm fî-Masâ'ilü'l-Hâss ve'l-Âmm: Hayatı hakkında Bursalı Tahir'in Osmanlı Müellifleri, III, 287'de verilmiş olan bilgiden başka bilgiye rastlanmayan Kasımpaşalı Osman Efendi tarafından yazılmış astronomiye dair eserdir. 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başında yaşamış İstanbul'lu astronomlardandır. Eseri bir mukaddime iki makale ve bir hatime üzere tertib edilmiş olup hey'et ve nücüm ilimlerinden bahseden bir eserdir. Eserin 11 nüshası bulunmaktadır. Yazrın bir de usturlab aletiyle ilgili olan *Risâle-i Usturlab* adlı kısa bir eseri bulunmaktadır(İhsanoğlu v.dğr., 1997:353-355).

Tercemetü'l-Hey'et el-Saniyya fi'l-Hey'et el-Sunniyya: Nazmizâde Murtaza tarafından (öl.1722) İbrâhim el-Karamânî'nin aynı adlı eserinden Türkçe'ye çevrilmiştir. Mütercimim mukaddimedede anlattığına göre zamanın Bağdat valisi Vezir Hasan Paşa, İbrahim el-Karamânî'nin eserini görmüş Nazmizade'deb eserin tercüme ve şerh edilmesini istemiştir. Eser altı baba ve bir hatime üzere tertib edilmiştir. Her bab da fasıllara ayrılmaktadır. Ayrıca yazarın yine astronomi ile ilgili Türkçe yazılmış *Risale fi-Rub' Düstur el-Müceyyeb* adlı bir eseri daha bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:390-391).

Mecmûa Heyet el-Kadîme ve'l-Cedîde: III. Ahmet'in emriyle yapılmış olan tercüme bir eserdir. Andreas Cellarius'un ilk baskısı 1708'de yapılan Atlas Coelestis adlı eseri İbrahim Müteferrika tarafından Latince'den Türkçeye tercüme edilmiştir. Bu eserle eski ve yeni astronomiyi ele alan bağımsız bir eser Osmanlı literatürüne girmiştir. Müteferrika bu çevirinin amacını şu şekilde verir; eserin içeriğini mümkün olduğu kadar açıklamak, eserdeki Latince kelimeleri Türkçeye çevirmek ve astronomi bilginlerinin evren yapısı hakkındaki görüşlerini özetlemek. Müteferrika çeviride bazı yerleri değiştirmiş ve ilaveler yapmıştır(Unat, 2002:909). Eser basılmamıştır ve Askeri Müze'de 188 sayfa olan tek nüshası bulunmaktadır(İhsanoğlu v.dğr., 1997:418).

SEYDÎ ALİ REİS

Ali b. Hüseyin el-Kâtibî

(ö.970/1563)

HAYATI

16. yüzyıl Osmanlı cemiyetinin en tanınmış simalarından olan Seydî Ali Reis(Orhonlu, 1970:39) 16. yüzyılın başlarında doğmuştur. Aslen Sinop'lu olduğu ve sonradan Galata'ya yerleştiği söylene de bu bilgiler kesin değildir (Ak: 2009:21-24). Babası Hüseyin Ağa ve dedesi de tersane kethüdası olan (İhsanoğlu v.dğr., 1997:140; Akyıldız, 11) Seydî Ali Reis aile mesleğini devam ettirerek küçük yaşlarda tersane hizmetine girmiştir. Rodos'un fethinden başlayarak donanmanın Akdeniz'deki birçok hareketinde Barbaros Hayrettin Paşa ile savaflara katılmış, Kaptan-ı Derya Sinan Paşa ile

Trablusgarb'ın fethinde bulunmuştur. (Akyıldız, 11). Kethüdalık ve katiplik gibi çeşitli görevlerden sonra nihayet harp gemisi komutanı olmuştur(İhsanoğlu, 1997:140).

1552 yılında donanmaya kumanda eden Piri Reis'in Hint yolculuğu sırasında görevinde başarısız olması ve idam edilmesi sebebiyle bu görevi Murad Reis adlı bir denizci devr alır. Onun da başarısız olmasıyla görev Seydî Ali Reis'e verilir ve 1553 yılında donanmayı teslim almak üzere Basra'ya gider. Hava şartlarının uygun hale gelmesi ve donanmanın tamiri için aylarca orada kaldıktan sonra donanmayı İstanbul'a götürmek için yola çıkan Seydî Ali Reis çeşitli talihsizlikler ve Portekiz donanmasıyla çatışmaları sonucu gemilerin çoğunu kaybeder. Harab olmuş birkaç gemiyi de satıldıktan sonra ederinin İstanbul'a gönderilmesi için Hüdavend Han'a bırakarak kara yoluyla İstanbul'a döner. Huzura kabul edilince dolaştığı yerlerde görüştüğü hükümdarlardan getirdiği 18 adet nâmeyi takdîm ederek serencâmını hikaye eder. Gerek padişah gerekse Sadrazam Rüstem Paşa'nın iltifat ve ihsanlarına nail olur(Orhonlu, 1970:52). Seydî Ali Reis başarısızlıkla sonuçlanan görevinde yaşadığı büyük olaylar ve uzun yolculuğu dolayısıyla Osmanlı divanında başarısız değil talihsiz olarak görülmüştür. Onun macerası, "Başına Seydî Ali halleri geldi" şeklinde deyimleşmiş ve benzer olaylar için kullanılmıştır(Ak: 2009:21-24).

"Galatada doğup büyüdüğü için Galatalı olarak da bilinen (Ak: 2009:21-24) Seydî Ali Reis'in denizciliği ve Astronomi bilgisi yanında şairliği de vardır. Katibî mahlasıyla yazmış olduğu şiirleri bulunmaktadır ve Katib-i Rumî olarak da bilinir (Adıvar, 1982:85). Mürettep bir dîvânı bulunmamakla birlikte özellikle Mir'atü'l-Memâlik adlı eserinde şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. Ayrıca seyahatleri esnasında hükümdarlara takdim ettiği gazelleri sayesinde iltifat ve ihsanlara nail olmuş, bu sayede hapis cezasından dahi kurtulmuştur(Akyıldız, 16). Seydi Ali Reis Galata'da muhteşem ve her vakit misafirlere açık bir konağa sahip, çok cömert ve yüce yürekli bir zattı. Kendisine, bundan dolayı, Galatalı Reis de derlerdi"(Adıvar, 1982:85). Seydi Ali Çelebi'nin himaye ettiği ve konağına devam eden şâirler arasında Kâmi, Yetim, Sabuhî, Hâtîfî, Müslim, Mahremî gibi şâirler de vardı(aktaran:Orhonlu, 1970:41).

Bir denizci olarak kendisine haklı bir şöhret temin etmiş olan Seydî Ali Reis gemi sevk ve idaresi, deniz coğrafyası ve astronomiye yönelik eserleriyle de bir ilim adamı

hüviyetine sahip olduğunu göstermiştir. Öyle ki; Katip Çelebi'ye göre Seydî Ali Reis'ten sonra tersane ocağına onunla mukayese edilecek bir başkası gelmemiştir(Akyıldız, 11). Seydî Ali Reis Diyarbakır'da Tımar Defterdarlığı'ndaki katiplik vazifesinde iken Ocak 1563'te vefat etmiştir(İhsanoğlu, 1997:140).

ESERLERİ

1-Hulasatü'l-Hey'et

Seydî Ali Reis'in bu eseri ünlü astronom Ali Kuşçu'nun el-Fethiyye adlı eserinin tercümesidir. Ancak eseri yazarken yalnız el-Fethiyye'ye bağlı kalmamıştır. Birçok konuyu açıklarken Takiyüddin ve Kadızade Rumî gibi astronomların görüşlerine de yer vermiş, birtakım sayısal verilerin karşılaştırmasını yapmıştır.

Türk ve dünya kütüphanelerinde 27 nüshası bulunan eser 94 varaktır. Bir mukaddime ve iki makaleden oluşmaktadır. Mukaddime kısmında astronomi ilmine başlamadan önce bilinmesi gerekenler anlatılır. Bu bölümün büyük kısmı geometri ile ilgili temel bilgileri içermektedir. İlk makalede altı kısım vardır. Bu bölümde küreler ve kürelerin özellikleri, yaylar, burçlar, burçlar kuşağının özellikleri ve gezegenler anlatılır. İkinci makalede on iki bölüm vardır. İklimler, gündüz ve gece, tarih, yıl ve aylar, meridyenler anlatılır. Eserde geçen astronomi ve geometri terimlerinin büyük bölümü Arapça ve Farsçadır. Bunların yanında birçok sayfada anlatılan astronomik olayların daha iyi anlaşılması için çizimler ve eserin sonunda çeşitli sayısal verilerin bulunduğu yedi adet tablo bulunmaktadır. Eser 1549'da Kanunî Sultan Süleyman'a sunulmuştur.

Eser yazıldığı dönemde astronomi konusunda yazılmış olan nadir Türkçe eserlerden biridir. Hulâsatü'l-Hey'et bilimsel bir eser olmakla birlikte astronomi konusunda birçok konunun derlenip toparlandığı bir el kitabı niteliği göstermektedir. Eser ile ilgili "**Seydî Ali Reis'in Hulâsa el-Hey'e (Astronominin Özeti) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme**" adlı bir çalışma bulunmaktadır (Uymaz, 2009).

2-Mir'at-ı Kâ'inât

Usturlabın yapımı ve kullanımı, güneşin irtifâ'ı, yıldızların uzaklığı, kınlenin ve öğle vaktinin tayini, nehirlerin genişliğinin tesbiti ve rub-ı müceyyebden bahsetmektedir (aktaran:İhsanoğlu, v.dğr. 1997:142). Beş makale ve 120 bab halinde Türkçe olarak

yazılan eser müellifin Delhi’de bulunduğu sırada “usturlap hesâbından husûf ve kûsûf ulûmunu” hiç değilse bir yıl içinde elde edilebilecek kadarını öğrenmeyi arzu eden Hümâyün Şah’ın ısrarlı isteği üzerine kaleme alınmıştır(Ak: 2009:21-24). Denizciliğe ait olmasına rağmen eser, ihtiva ettiği konular dolayısıyla astronomi ile alakalıdır. İlm-i nücûmdan da bazı bahislerin yer alması sebebiyle astronomi içinde mutalaa edilmiştir (aktaran:İhsanoğlu v.dğr. 1997:142). Müellif eserini zamanın padişahı Kanuni Sultan Süleyman’a ithaf etmiştir. Eserin 23 nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:142).

3-Kitâb el-Muhît fi-‘İlm el-Eflâk ve’l-Ebhûr

Seydi Ali Reis tarafından 962/1554 yılında Hindistan’ın Gücerat eyâletinin merkezi Ahmedabad’da tamamlanan bu eser, deniz astronomisi ve coğrafya sahalarındadır. Müellif bu eserini kaptan ve gemicilerin kılavuz almadan Hint denizlerinde seyr ü sefer etmelerine imkân vermek üzere (Ak: 2009:21-24) ünlü Arap ve Hind denizcilerinden derleyerek meydana getirmiş, buna kendi tecrübelerini de ilave etmiştir. Eser bilhassa Hind Okyanusu ve Basra Körfezi coğrafyası bakımından önemlidir. On bab ve elli fasıldan oluşan eserin deniz astronomisi ve fizikî coğrafyaya dair kısımları J. von Hammer İngilizce’ye (1834-1838), topografik coğrafya ile ilgili olan IV-VII. babları Luigi Bonelli İtalyanca’ya (1894), IV-VI. babları, Seydi Ali Reis’in tarifleri istikametinde hazırladığı otuz harita ile birlikte M. Bittner Almanca’ya (1897) tercüme etmiştir(Ak: 2009:21-24). Katip Çelebi Cihannümâ’daki Java, Sumatra, Seylan ve diğer güneydoğu Asya adaları hakkındaki bilgileri bu kitaptan almıştır. Eserin dört nüshası bulunmaktadır (aktaran: İhsanoğlu v.dğr., 1997:143-144).

4-Mir’atü’l-Memâlik

Seydî Ali Reis’in Hindistan’dan Bağdat’a dönüşünde yol arkadaşlarının görülen şehirleri, seyrolunan acâib ve garâibi, ziyâret olunan türbeleri ve çekilen meşakkati anlatan bir kitap yazmasını istemeleri üzerine kaleme almaya başladığı bu eseri 1557’de İstanbul’da tamamlamıştır (Akyıldız, 15).

Kitapta kendi şiirleri yanında başka şairlerin, özellikle Yetîm’in deniz seferlerine dair beyitleri de yer almıştır. Mir’atü’l-memâlik, Necip Âsım’ın (Yazıksız) takdimiyle basılmıştır (İstanbul, 1313). Mehmet Kiremit, Mir’atü’l-memâlik’in tenkitli neşriyle

metnini inceleyen bir doktora çalışması yapmış (Ankara, 1990), bu eser daha sonra neşredilmiştir (Mir'âtü'l-Memâlik: İnceleme-Metin-İndeks, Ankara 1999). Ayrıca sadeleştirilmiş yayınları da vardır (Hindeli'nden İstanbul'a [haz. Hayrullah Örs - Mustafa Nihat Özön], Ankara 1943; Ülkelerin Aynası [haz. Suat Batur], İstanbul 1999) (Ak: 2009:21-24).

Eserin ilmi bir değeri bulunmaktan ziyade, geçtiği memleketlerde konuştuğu zatların hallerinin hikayesinden ibaret olan bu eser von Diez tarafından, *Denkwürdigkeiten von Asien* adlı eserinin ikinci cildinde Almancaya çevrildiği gibi, bu çeviriden Morris tarafından da *Journal Asiatique*'in X.-XI. ciltlerinde Fransızcaya çevrilmiş ve sonunda A. Vambéry de eseri *The Travels and Adventures of the Turkish Admiral Saidi Ali Reis* adıyla, İngilizceye çevirmiştir (Adıvar, 1982:86).

5-Risâle-i Dâirât el-Mu'addil

Astronomiye dair bu küçük risalenin yalnızca tek bir nüshasına rastlanmıştır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:145).

6-Risâle-i Usturlab

Türkçe yazılmış eserin iki nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:145).

7-Risâle-i Rub-i Müceyyeb

Türkçe yazılmış eserin üç nüshası bulunmaktadır (İhsanoğlu v.dğr., 1997:145).

8-Risâle-i Zâtü'l-Kürsi

Seydi Ali Reis'in ilm-i nücûma dair aletlerle ilgili risâlesidir. Bu risâleyi kaleme alış sebeplerini sıralarken ilm-i nücûmla ilgili aletler hakkında yazılan Arapça, Farsça ve Türkçe risâlelere her zaman ihtiyaç olduğu halde bunların birçok şehirde bulunmadığını, mevcut eserlerin ise Arapça ve Farsça olduğu için herkes tarafından istifade edilemediğini belirtir. Bu sebeple konuyla ilgili eserleri inceleyip seçmeler yaparak Türkçe özet halinde faydalı bir risâle meydana getirdiğini yazar (İzgi I, 1997:344).

HULÂSATÜ'L-HEY'ET ADLI ESERİN NÜSHALARI

Arşiv No	Bulunduğu Yer	Yaprak	Satır	Yazı	Tarih
-----------------	----------------------	---------------	--------------	-------------	--------------

				Türü	
2591	Ayasofya	1b-94b	19	Nesih	h. 955 senesi Zilhiccesinde
A532	Milli Kütüphane	72	21	Talik	h. 955 senesi Zilhiccesinde
223	Aşir Efendi	42	27	Talik	h. 955 senesi Zilhiccesinde
124	Kandilli Rasathanesi	124	13	Talik	h. 957 senesinde
568	Arkeoloji Müzesi	118	15	Nesih	h. 965 senesinde
1918	Serez	101	25	Talik	h. 980 senesinde
532	Halet Efendi	132	15	Nesih	h.994 senesi Zilkaddesinde
180	Cerrah Paşa	141	13	Nesih	h.998 senesinde
1613	İstanbul Üniversitesi	82	17	Talik	h. X. asırda
137	Teymuriyye	148			h. 1000de
2615	Ayasofya	59	27	Nesih	h. 1081 senesinde
5/3	Dâr el-Kutub	65b- 154b	-	-	h. 1100'lerde
567	Arkeoloji Müzesi	67	17	Nesih	h. XII. asırda
3317/4	Veliyüddin Efendi	43b- 121a	29	Talik	h. XII. asırda
2911	Nuruosmaniye	87	23	Nesih	h. XII. asırda
7891	British Museum	97	15	Nesih	h. XII. asırda
79	Askeri Müze	51	29	Talik	h. XII. asrın sonlarında
5060	Mevlana Müzesi	138	13	Nesih	h. XII. asırda
2933	Nuruosmaniye	93	19	Nesih	h. XIII. asrın başlarında
437	Hacı Beşir Ağa	82	17	Talik	h. XIII. asırda
142	Kandilli Rasathanesi	118	15	Nesih	h. XIII. asrın başlarında

141	Kandilli Rasathanesi	57	23	Talik	h. XIII. asrın başlarında
779	Dâr el-Kutub	-	-	-	-
1	Kavala	120	15	Nesih	-
49	Tal'at	115	21	Nesih	-
1336	Feyzullah Efendi	92	15	Talik	-
19/2	Vatikan	55b- 112b	20	Nesih	-

BÖLÜM 1: YAZIM ÖZELLİKLERİ

1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde kelime başlarındaki a ünlüsü elif (ا) ile yazılmıştır:

aḥşam (اخشام) (74b/4), altı (التي) (19a/1), āmin (آمن) (2a/15), anuḥ (أنوك) (1b/6), ancak (انجق) (13b/14), arkası (ارقسى) (52a/9), arslan (ارسلان) (27a/18)

Sözcük içinde a ünlüsü genellikle elif (ا) ile bazen medli elif (آ) ile bazen güzel h (ه) ile kimi zaman da harf kullanılmadan yazılmıştır:

aḥşam (اخشام), ayağındadır (اياغنده) (28b/8), sağ (صاغ) (28b/8), olan (اولان) (26b/6), uğraya (اوغره هه) (44b/4)

Sözcük sonunda güzel he (ه) ile yazılmıştır:

ola (اوله) (44a/10), uğraya (اوغره هه) (44b/4), olsa (اولسه) (47b/17), yanına (ياننه) (27b/4), atmağa (اتمغه) (27b/15)

1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı:

Sözcük başlarında e ünlüsü elif (ا) ile yazılmaktadır:

eñsesinde (اكسه سنده) (28a/11), eylemiş (ايلمش) (74a/15), etdügi (اندوكى) (73a/13), eksilür (اكسلور) (22b/17)

Sözcük içinde harf veya hareke ile gösterilmemiş, seyrek olarak da güzel he (ه) ile işaretlenmiştir:

geçer (كچر) (13b/15), gerek (كرك) (80b/4), geçede (كيجه ده) (31b/18), çekseller (چكسه لر) (4a/12),

Sözcük sonunda ise güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

öyle (اويله) (65b/13), niçe (نچه) (3a/9), gècede (كيجه ده) (31b/18), kimse (كمسه) (19a/9),
dörde (دورده) (83a/16)

1.1.3. ı/i Ünlüsünün Yazılışı

ı/i ünlüsü sözcük başında elif-ye (ا ی) ile zaman zaman da yalnız elif (ا) ile gösterilmiştir:

ışılâhı (اصطلاحی) (86a/13), için (ايچون) (8a/10), iki (ايكى) (86b/13), içinde (ايچنده) (69b/14), imdi (امدى) (19b/18)

Sözcük içinde bu ünlü bazen y ile gösterilmiş bazen de gösterilmemiştir:

altmış (التمش) (13a/6), atılan (اتلان) (7b/2), biş (بيك) (18b/12), bile (بيله) (21b/6),
bilinmek (بلنمك) (73b/14), çıkmışdur (چقمشدر) (39a/14)

Sözcük sonundaki ı/i ünlüsü ye (ى) ile gösterilmiştir.

biribiri (برى برى) (5a/5), dağı (دخى) (25b/4), elli (اللى) (28a/9), ertesi (ارتسى) (74b/4), altı (التى) (19a/1), kaçkırı (قنقى) (73b/13)

1.1.4. o,u,ö,ü Ünlülerinin Yazılışı

Bu ünlüler sözcük başında elif-vav (او) ya da sadece elif (ا) ile işaretlenmiştir:

ufuğda (افقده) (55b/4), uğrar (اوغرر) (56a/18) olbir (اول بر) (56b/2), üzere (اوزره) (57b/7),
üzñ (اذن) (10a/6), öyle (اويله) (65b/13)

Sözcük içinde vav (و) ile gösterilmiş, bazen de harf kullanılmamıştır:

dört (درت) (65b/15), böyledür (بويله در) (67b/3), olur (اولور) (66a/5), düşer (دوشر) (44b/19), sonra (صكره) (67b/16), toğuz (طفوز) (12a/10)

Sözcük sonunda vav (و) ile gösterilmiştir:

bu (بو) (30a/10), şu (صو) (28a/3), deñlü (دكلو) (29a/14), kendü (كندو) (30a/7)

1.1.5. Kök Hecedeki e, ê, i

Metnin harekesiz olmasından dolayı kapalı ê net olarak tespit edilememektedir. Bu sesi göstermek için ye (ی) ünlüsü kullanılmıştır:

êderdi (ایدردی) (7a/9), dêmişlerdür (دیمشلردر) (7b/9), vêrmişdür (ویرمشدر) (8a/4), êrişmedin (ایرشمین) (11b/17), gêcede (کيجهده) (31b/18)

Yalnızca bir örnekte aynı sesin hem (kapalı e) ê ile hem de e ile yazıldığı görülmektedir:

êtmek (ایتمک) (2a/5), etdügi (اتدوکی) (73a/13)

1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

1.2.1. b ve p Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde b ve p ünsüzlerinin be (ب) ya da pe (پ) ile yazılışı düzenlidir.

bir (بر) (84a/7), bilinmek (بلنمک) (85b/5), bigde (بيکده) (86a/17), sipās (سپاس) (1b/1), sipihrine (سپهرنه) (2a/1), pes (پس) (7b/10)

zarf-fiil eki -(u)p/-(ü)p'ün ünsüzü ise tüm örneklerinde be (ب) ile yazılmıştır:

olub (اولوب) (49b/5), bulnub (بولنوب) (51b/19), ٲođınub (طوقنوب) (71a/3), olunub (اولنوب) (72b/12), kılub (قلوب) (79a/10), uğrayub (اوغروب) (80a/10)

1.2.2. d ve ٲ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde d ve ٲ ünsüzlerinin yazılışı bir kelime dışında düzenlidir. dağ kelimesi hem d ile hem de ٲ ile yazılmıştır:

ٲađ (طاغ) (51b/3), dağ (داغ) (52b/16), ٲođuz (طقوز) (70a/6), ٲođurur (طوغرور) (10a/7), ٲođsana (طقسانه) (10b/7), ٲođınub (طوقنوب) (71a3)

1.2.3. c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde sözcük başı, ortası ve sonunda c ve ç seslerinin genellikle düzenli yazıldığı ancak bazen ç (چ) yerine c (ج), c (ج) yerine ç (چ) kullanıldığı görülmektedir:

niçün (نچون) (3a/4), niçe (نچه) (3a/9), üçüncü (اوچنجی) (21b/12), üç (اوچ) (20a/10), çekseler (چكسه لر) (4a/12), cekselər (جكسه لر) (3b/17), egerçi (اكر چه) (6b/6), egerci (اكرجه) (23a/14), olıçak (اولیچق) (8b/9), buçuğ (بجق) (8b/17), geçer (كچر) (13b/15), cümle (جمله) (3b/8), hic (هیج) (3b/13), hiç (هیچ) (3b/3)

1.2.4. k ve g Ünsüzlerinin Yazılışı

Bu ünsüzler için metinde yalnızca kef (ك) kullanılmıştır:

gün (گون) (72b/14), gece (گیجه) (73b/15), yigirmi (یکرمی) (8b/15) kendü (کندو) (79a/9), gerek (كرک) (80b/4), bilinmek (بلنمک) (84a/1), dek (دک) (8b/14) iki (ایکی) (7b/12)

1.2.5. ŋ Ünsüzünün Yazılışı

Bu ünsüz için de kef (ك) kullanılmıştır:

biŋ (بیك) (8b/17), anuŋçün (انوچن) (8b/11), aŋa (اكه) (9a/14), ŋonra (صكره) (9b/12), öŋinedür (اوکنهدر) (27a/10), eŋsesinde (اكسه سنده) (28a/11)

1.2.6. s ve ş Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde genellikle ince ünlülü sözcüklerde düzenli olarak sin (س) kullanılırken, kalın ünlülü sözcüklerde sad (ص) kullanılmaktadır:

saçı (صاچی) (28a/11), seksen (سکسن) (28a/8), ŋonra (صكره) (14a/1), ŧalmıŧdur (صالمشدر) (27a/12)

1.3. kim Bağlacının Yazımı

Bu bağlaç, “ کم ” biçiminde kullanılmıştır:

kim (کم) (23a/9), (22a/3)

1.4. ki Bağlacının Yazımı

"که" biçiminde ve kendisinden önceki sözcükten ayrı yazılmıştır:

bu felek ki (بو فلك كه) (22a/16), lāzımdur ki (لازمدر كه) (22b/7), olurlar ki (اولور كه) (22b/18), egerci ki (اگرچه كه) (23a/14), eder ki (اندر كه) (24a/3), kavs ki (قوس كه) (24b/6)

1.5. dağı Bağlacının Yazımı

Bu bağlaç metnimizde kendinden önceki sözcükten ayrı ve istisnasız “dağı” (دخی) şeklinde yazılmıştır:

bu fesād dağı (بو فساد دخی) (25a/18), bu dağı (بو دخی) (25b/4), üci dağı (اجی دخی) (26b/4), kevkeb dağı (كوكب دخی) (28a/10)

1.6. için Edatının Yazımı

“içün” edatı genellikle kendinden önceki sözcükten ayrı ve “ایچون” şeklinde yazılmaktadır. Ancak seyrek de olsa bitişik yazıldığı da görülmektedir:

kendü için (کندو ایچون) (5a/17), olduğu için (اولدوغی ایچون) (8a/10), olduğüçündür (اولدوغیچون) (9a/5)

1.7. -dur/-dür Ek-fiilinin Yazımı

-dur/-dür biçiminde ekleşmiş olarak kullanımları mevcuttur ve bu ek-fiil genellikle geldiği sözcüğe bitişik yazılmıştır; ancak ayrı yazıldığı örnekler de görülmektedir:

rivāyetdür (روایتدر) (26b/18), degildür (دکلدر) (26b/15), kevkebdür (كوكيدر) (27a/13), tütmişdur (طوتمشدر) (27b/6), vardur (واردر) (28a/10), ma'lūmdur (معلوم در) (9a/9), olmağladur (اولمغله در) (9a/16)

1.8. Ek-fiilin Yazımı

Ek-fiilin çekimlerinde farklı yazımlar dikkat çekmektedir. Eklendiği sözcükten ayrı veya bitişik yazılmış örnekleri bulunmaktadır. Birleşik yazılan ek fiilin ünlüsü, ünsüzle

biten sözcüklerde harf ile yazılmıştır. Ünlüyle biten sözcüklerdeyse araya -y- koruyucu ünsüzü girmiş ve bu ünsüz ye (ی) harfi ile yazılmıştır:

ufukda iken (افقده ايكن) (69b/11), eylemiş idi (ايلمش ايدي) (74a/15), gerek idi (كرک ايدي) (9b/7), geçeydi (كچيدي) (35b/11), ederlerimiş (ايدرلر يمش) (8b/7), görünüriken (كورينوريكن) (9a/14), olaydı (اوليدي) (20a/3),

1.9. ile Edat ve Bağlacının Yazımı

Metnimizde “ile” edat ve bağlacı, bazen ayrı bazen de eklendiği sözcük ile birleşik yazılmaktadır. Ünlüyle sonlanan sözcüklerde araya -y- koruyucu ünsüzü girmekte ve bu ünsüz ye (ی) harfi ile yazılmaktadır:

sebebi ile (سببي ايله) (36a/11), tarīk ile (طريق ايله) (37a/11), vasatı ile (وسطى ايله) (37b/12), eczāyla (اجز ايله) (40b/5), hesabıyla (حسابيله) (81b/4), isimleriyle (اسملييله) (28b/4), biribiriyle (برى برييله) (38b/2)

1.10. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı

Metinde Arapça ve Farsça sözcükler yoğun kullanılmış olup genellikle kendi dillerindeki özgün imlâlarıyla yazılmıştır:

ışılāhı (اصطلاحى) (86a/13), fesādı (فسادى) (23a/14), tağyīr (تغيير) (23a/16), beyān (بيان) (45a/4), kāse (كاسه) (10b/13)

Hemze ile yazılan sözcükler çoğunlukla hemzesiz kullanılmış bazen gösterilmiştir:

dāimā (دايما) (46b/4), dā'imā (دائما) (32a/10), dāire (دايره) (14b/2), dā'ire (دائره) (77a/3), cüzī (جزوى) (85a/1), cüz'ī (جزوى) (3a/1)

hıdmet kelimesi metinde hizmet biçiminde yazılmıştır;

hizmet (خدمت) (2b/19)

BÖLÜM 2: DİL BİLGİSİ

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1. Ünlüler

2.1.1.1. Ünlü Uyumları

a) Kalınlık-İncelik Uyumu:

Metnimizde kalınlık incelik uyumu tamdır.

b) Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu:

Türkçenin diğer tarihî dönemlerinde de görüldüğü gibi düzlük-yuvarlaklık uyumu metnimizde de sağlam değildir. Eski Türkçe Döneminde düzlük- yuvarlaklık uyumuna aykırı olup bu aykırılığını devam ettiren örnekler de yer almaktadır:

kendü (کندو) (30a/7), eksük (اکسک) (44a/7)

Çatı eklerinin bağlayıcı ünlülerinin hem düz, hem de yuvarlak şekilleri kullanılmıştır:

dökilür (دوکلور) (28a/3), bulunmaz (بولنمز) (20a/5), döndürmege (دوندرمه) (11b/2), geçüreler (کچوره لر) (44a/12)

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olarak sözcük kök ve gövdelerinde görülen yuvarlaklıklar:

1. Eski Türkçeden Beri Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı Olarak Yuvarlak Ünlülü Olup, Yuvarlaklığını Koruyan Sözcükler:

kendü (کندو) (30a/7), eksük (اکسک) (44a/7)

2. -ğ/-g Ünsüzlerinin Düşmesi Nedeniyle:

deñlü (دکلو) (29a/14)

Yukarıda sıraladığımız sebepler dışında da metnimizde düzlük-yuvarlaklık uyumundan çıkan sözcükler bulunmaktadır:

giysülerin (كيسولرن) (27b/3), için (ايچون) (4a/3)

Eklerde Görülen Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı Yapılar

1. Eski Türkçe Döneminde de Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler:

Fiilden İsim Yapma Eki -uğ/-ük:

eksük (اكسك) (44a/7)

Ettirgenlik Eki -dur/-dür:

etdüre (اتدوره) (22a/14), qarışdurdılar (قرشدرديلر) (37a/10)

Ettirgenlik Eki -ur/-ür:

geçüreler (كچوره لر) (44a/12), toğurur (طوغرور) (10a/7),

Yön Gösterme Eki -aru/-erü:

ilerü (الرو) (48a/7)

Geniş Zaman Eki -(u)r/-(ü)r:

kalur (قالور) (29b/10), vürürler (ويرورلر) (76b/10)

Zarf-Fiil Eki -(y)u/-(y)ü:

deyü (ديو) (7b/18)

Sıfat-Fiil Eki -duğ/-dük:

etdükleri (اتدكلرى) (24b/2), bulduğundan (بولدغندن) (19a/18), gösterdügi (كوستردوكى) (6b/19)

Ek-fiil -dur/-dür (< durur):

degildir (دكلدر) (26b/15), tutmuşdur (طوتمشدر) (27b/6), gündür (كوندر) (58b/4)

2. Dudak Ünsüzleri Nedeniyle Metnimizde Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler:

1. Çoğul Şahıs İyelik Eki -(u)muz/-(ü)müz:

‘aḳabumuzca (عقبمزمجه) (7a/17), dëdügümüzden (ديدوكمزدن) (47a/9), şayfumuzuḡ (صيفمزمك) (8b/1)

Görülen Geçmiş Zaman 1. Tekil Şahıs Eki -dum/-düm:

etdüm (اتم) (55b/13)

-p zarf-fiil ekinin bağlama ünlüsü Eski Türkçe Döneminde düzlük yuvarlaklık uyumuna girerken Osmanlı Türkçesinde yalnızca yuvarlak ünlülüdür ve eke dâhildir.

Bu durum bazı sözcüklerin uyum dışına çıkmasına sebep olmuştur:

ḳılub (قلوب) (79a/10), uğrayub (اوغروب) (80a/10), ëdinüb (ايدنوب) (81a/12), gidüb (كيدوب) (81b/12)

3. -ğ/-g Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler:

Sıfat Eki -lu/-lü (<-lğ/-lig):

deḡlü (دكلو) (29a/14)

4. Benzeşme Sonucu Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

İsimden İsim Yapım Eki -suz/-süz:

nokṣānsuz (نقصانسز) (75b/13), ziyādesüz (زياده سز) (75b/12)

İlgi Eki -(n)uḡ/-(n)üḡ:

semānuḡ (سمانك) (12b/11), seb‘anuḡ (سبعه نوك) (73b/12), cümleñ (جمله نك) (33a/4), dāirenüḡ (دايره نك) (13a/3), erşāduḡ (ارصادك) (28b/4)

Eklerdeki Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı Düzlükler:

1. Eski Türkçeden beri düz ünlülü olan aşağıdaki ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olarak sürekli düz ünlülüdür:

a. İsimden İsim Yapım Eki –(ı)ncı/-(i)nci/-(u)ncı/-(ü)nci

onuncı (اونجی) (75a/14), dördüncü (دردنجی) (75a/15), toközuncü (طقوزنجی) (75a/16)

b. 3. Tekil Şahıs İyelik Eki -ı/-i, -sı/-si:

incilāsı (انجلاسی) (46a/2), tamāmı (تمامی) (73a/18) günü (کونی) (49b/9), s̄an̄isi (ثانیسی) (14a/14)

c. Aitlik Eki –ğı/-gi, -kı/-ki:

şimdiki (شمديکی) (76a/17), evvelki (اول که) (77a/13), sonraki (صکره که) (62b/1), istivādaki (استواده کی) (71b/12)

d. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki -mış/-miş:

bulmuşdur (بولمشدر) (18b/15), çıkmışdur (چقمشدر) (39a/14), olmuşdı (اولمشدی) (43b/6)

e. Öğrenilen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiil Eki -mış/-miş:

kucışmış (قوجشمش), olınmış (اولنمش) (27a/11), gelmiş (کلمش) (73a/3)

2. Osmanlı Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemlerinden Önce Kullanılmayan (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı) Sürekli Düz Ünlülü Ekler:

Zarf-Fiil Eki -ıcağ/-icek:

olıçak (اولیچق) (8b/9)

2.1.1.2. Ünlü Değişimi

2.1.1.3. Yuvarlaklaşma

Yuvarlaklaşma eğiliminin oldukça net olarak görüldüğü Osmanlı Türkçesinde, bu yuvarlaklaşmaların çeşitli sebepleri bulunmaktadır:

1. -ğ/-g Ünsüzlerinin Düşmesi Nedeniyle: Eski Türkçedeki sözcük sonu -ğ/-g ünsüzleri düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır:

deḡlü (دكلو) (29a/14)

Eklerde Görülen Yuvarlaklıklar

Dudak ünsüzlerinin etkisiyle ünlüleri yuvarlaklaşan ekler:

1. Çoğul Şahıs İyelik -(u)muz/-(ü)müz:

dédüḡümüzden (ديدوكمزدن) (47a/9), şayfumuzuḡ (صيفمذك) (8b/1)

Görülen Geçmiş Zaman 1. Tekil Şahıs Eki -dum/-düm:

etdüm (اتدم) (55b/13)

-p zarf-fiil ekinin bağlama ünlüsü metnimizde sadece yuvarlak ünlüdür ve eke dâhil olmuştur.

ḡılub (قلوب) (79a/10), uḡrayub (اوغروب) (80a/10), édinüb (ايدنوب) (81a/12), gidüb (كيدوب) (81b/12)

2. -ğ/-g Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler:

Sıfat Eki -lu/-lü (<-liḡ/-lig):

deḡlü (دكلو) (29a/14)

3. Benzeşme Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler

İsimden İsim Yapım Eki -suz/-süz:

noḡsānsuz (نقصانسز) (75b/13), ziyādesüz (زياده سز) (75b/12)

İlgi Eki -uḡ/-üḡ, -nuḡ/-nüḡ:

semānuḡ (سمانك) (12b/11), seb'anuḡ (سبعه نوك) (73b/12), cümleñüḡ (جمله نك) (33a/4),

dāirenüḡ (دايره نك) (13a/3), erşāduḡ (ارصادك) (28b/4)

Fiilden Fiil Yapan Çatı Eklerinin Koruyucu Ünlüsü: Metnimizde çatı eklerinin koruyucu ünlülerinin hem düz, hem de yuvarlak biçimleri bulunmaktadır:

dökilür (دوکلور) (28a/3), bulunmaz (بولنمز) (20a/5), döndürmege (دوندرمهگه) (11b/2), geçüreler (كچوره لر) (44a/12)

2.1.1.4. Düzleşme

Sözcük Kök ve Gövdelerinde:

a) Eski Türkçe “üçün” sözcüğünde ilk hecedeki ü ünlüsü, ç’nin etkisiyle daralmış ve düzleşmiştir:

içün (ايچون) (8a/10)

Ünlüsü Düzleşen Ekler:

a) İsim Yapım Eki -lık/-lik: Bu ek metnimizde daima düz ünlülü kullanılmıştır:

beyāzlık (بياضلق) (51b/3), rüşenālīk (روشناللق) (69a/10), tīrelīk (تيره لك) (45b/8), günlük (كونلك) (74b/9)

2.1.1.5. Ünlü Düşmesi

ağzına (اغزينه) (28a/3), karnın (قرنين) (28a/8), boynına (بوينه) (27b/11), omzına (اومزنه) (27b/5)

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Sözcük Başı Ünsüzleri

2.1.2.1.1. b- ünsüzü

b- > v-

Eski Türkçe sözcük başı b ünsüzü, şu sözcüklerde v ünsüzüne dönüşmüştür:

varınca (وارنجه) (51a/19) (< bar),

vardur (واردر) (52b/17) (< bar),

vêrilür (وريرلور) (8b/16) (< ber-)

b- > Ø

Eski Türkçe bol- “olmak” eyleminin sözcük başı b- sesi düşmüştür:

olmaya (اولميه) (58a/5).

2.1.2.1.2. k- ünsüzü

k- > g-:

Eski Türkçe sözcük başı k ünsüzünün, yazıdan anlaşılacakla birlikte, bugünkü biçimlerine bakarak genellikle tonlulaştığı kabul edilmektedir:

günden (كوندن) (58b/9), geçer (كچر) (59b/1), görünür (كورينور) (69b/14)

k- =k-

kendünüş (كندونك) (71a/15), kişi (كشى) (2b/9), kimse (كمسه) (19a/9)

2.1.2.1.3. t- ünsüzü

t- > d-, t- = t-, t- ~ d

t-> d-

Bu değişim, genellikle ince ünlülü sözcüklerde meydana gelmiştir:

dilde (دلده) (3a/4), dèrler (ديرلر) (3b/19), dört (درت) (4a/18), düşmezdi (دوشmezdi) (7a/15)

Art ünlülü sözcüklerde ise bu bakımdan karışıklık vardır.

t- = t-: Aşağıdaki örneklerde “t” korunmuştur:

toğurur (طوغورور) (10a/7), toğsan (طقسان) (10b/1), toğınub (طوقنوب) (71a/3), tırmağ (طورمق) (51a/5)

Art ünlülü bazı sözcüklerde de t- > d- değişimi olmuştur:

dağı (دخی) (3a/1).

t- ~ d- Aşağıdaki örnekte de t- ~ d- nöbetleşmesi görülmektedir:

tağ (طاغ) (51b/3), dağ (داغ) (52b/16)

2.1.2.2. Sözcük İçi ve Sözcük Sonu Ünsüzleri

2.1.2.2.1. -b ünsüzü

-b > Ø:

Metinde Eski Türkçedeki “sub” sözcüğünün yalın biçiminde -b sesinin -v sesi üzerinden düştüğü bir örnek bulunmaktadır:

şu (صو) (28a/3)

2.1.2.2.2. -d- ünsüzü

-d- > -y-:

Eski Türkçenin sözcük içi “d”leri y sesine dönüşmüştür:

ayaqları (ایقلى) (27/a15), kıyruğı (قویروغی) (28a/4), koyub (قویب) (25a/3), ayrıla (ایرله) (4a/2)

2.1.2.2.3. -ğ-, -g-, -ğ-, -g ünsüzleri

ğ, g > Ø

Eski Anadolu Türkçesi Döneminde düşen çok heceli sözcüklerin ve eklerin sonundaki -ğ/-g’lerin metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

a) Çok Heceli Sözcüklerin Sonunda:

elli (الى) (28a/9) (< elig)

b) Eklerin Sonunda:

Sıfat Eki + lıg/ + lig:

deñlü (دكلى) (29a/14)

Belirtme Hâli Eki: Metnimizde Eski Türkçenin + (ı)ğ/ + (i)g belirtme hâl eki ünsüzü düşmüş, ekin koruyucu ünlüsü ek durumuna geçmiştir:

haķikîyi (حقيقى) (44a/12), ehli (اهلى) (2a/18)

c) Ek veya Hece Başında:

Yönelme Hâl Eki + a/ + e < + ğa/ + ge:

eflāka (افلاقه) (6a/17), eķālīme (اقالمه) (54b/18), beyāziye (بياضيه) (69b/18), biribirine (برى برينه) (3b/8)

Yön Gösterme Eki + aru/ + erü < + ğaru/ + gerü:

ilerü (الرو) (48a/7) (< ilgerü)

Sıfat-Fiil Eki -an/-en < -ĝan/-gen:

olan (اولان) (10a/11), eden (ايدن) (34b/17), giden (كيدن) (81b/13), geçen (كچن) (50b/18)

Zarf-fiil Eki -ınca/-ince < -ĝınça/-ginçe:

gelince (كلنجه) (22b/13), erince (ايرنجه) (34b/17), olınca (اولنجه) (49b/17)

2.1.2.2.4. -k-, -k-, -k-, -k ünsüzleri

-k- > -h-:

dağı (دخى) (49b/6), aḥşam (اخشام) (74b/4)

-k-, -k > -ğ-, -g

a) Aslı uzun ünlü ile kurulmuş tek heceli sözcüklerin sonundaki tonsuz k ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ekten önce tonlularak ğ ünsüzüne dönüşür:

yoğı (يوغى) (1b/6)

b) İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki -k ve -k ünsüzleri, sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığı anda tonlularak -ğ ve -g'ye dönüşürler.

ayağı (اياغى) (28b/11), kıyruğı (قويروغى) (28a/4)

2.1.2.2.5. -l- ünsüzü

-l- > Ø

getürmediler (كتورمديلر) (51a/12),

Eski Türkçenin “ol” zamir ve sıfatı, metnimizde de “ol” biçimindedir:

ol (اول) (52a/4), oldur (اولدر) (52a/7)

2.1.2.2.6. -p ünsüzü

-p > -b

Tek heceli bazı sözcüklerin sonundaki tonsuz p ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ekten önce tonlularak b ünsüzüne dönüşür:

qabı (قابی) (10a/8)

2.1.2.2.7. -t ünsüzü

-t > -d

a) Tek heceli sözcüklerin sonundaki tonsuz t ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığında tonlularak d ünsüzüne dönüşmektedir:

ardına (اردنه) (27a/9), dörde (دورده) (83a/16),

2.1.2.3. Tonlulaşma

2.1.2.3.1. Aslî Uzun Ünlüler Nedeniyle Tonlulaşma:

Aslî uzun ünlü ile kurulmuş tek heceli sözcüklerin sonundaki tonsuz p, t, k, k, ve ç ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ekten önce tonlularak b, d, ğ, g ve c ünsüzlerine dönüşürler:

dörde (دورده) (83a/16), qabı (قابی) (10a/8), yoğı (یوغی) (1b/6), ucında (اوجنده) (36a/12), ardına (اردنه) (27a/9)

2.1.2.3.2. Ünlüler Arası Durumda Tonlulaşma:

q/k > ğ/g: İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki -t ünsüzü, sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığında tonlularak -d'ye dönüşür:

ayağı (ایاغی) (28b/11), kıyruğı (قویروغی) (28a/4)

2.1.2.4. Ünsüz Türemesi

2.1.2.4.1. -y- Türemesi: Türkçenin yapısı gereği, ünlüyle biten bir köke, yine ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde araya -y- yardımcı ünsüzü girmektedir:

oқuyanlar (اوڤينلر) (94b/5), uğraya (اوغريه) (26a/16), istivāya (استوايه) (52b/5), deyü (ديو) (10a/6)

“ile” edat ve bağlacı ünlü ile biten kök ve gövdelere geldiğinde araya -y- yardımcı ünsüzü girer:

hasebiyledür (حسييلهدر) (6b/1), biribiriyle (برى بريله) (38b/2)

2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Eski Türkçede bulunan sözcük içi “l” ünsüzü bir örnekte, bazı seslerin düşmesi ya da değişmesi sonucu ikizleşmiştir:

elli (اللى) (28a/9) (< elig)

2.1.2.6. Ünsüz Uyumu

Tonsuz ünsüzle biten kök ve gövdelere gelen eklerin başındaki tonlu ünsüzler bu dönemde ve metnimizde bazı eklerin kalıplaşmış şekilleri sebebiyle uyuma girmemektedirler:

yekdür (يكدر) (2b/9), hikmetde (حكمتده) (2b/16), felekden (فلكدن) (22a/13), müddetde (مدتده) (23b/1)

2.1.2.7. Hece Yitimi

Bu ses olayına metnimizdeki tek örnek, ek-fiil olarak kullanılan durur’un -dur/-dür şeklinde ekleşmiş biçimidir:

şalmışdur (صالمشدر) (27a/12), vardır (واردر) (28a/10), böyledür (بويله در) (67b/3), demişlerdür (ديمشلردر) (7b/9),

2.2. Biçim Bilgisi

2.2.1. Sözcük Yapımı

2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

2.2.1.1.1. +lık/+lik: İsimlerden soyut isimler türeten işlek bir ektir. Metnimizde düz ünlülü olan bu ek, bazen düzlük-yuvarlaklık uyumuna girerek yuvarlaklaşmıştır:

beyāzlık (بياضلق) (51b/3), rūṣenālīk (روشناللق) (69a/10), tīrelīk (تيره لك) (45b/8), günlük (كونلك) (74b/9)

2.2.1.1.2. +(i)ncı/+ (i)nci, +(u)ncı/+ (ü)nci: İsimlerden sıra sayı sıfatları türetir:

altıncı (التنجى) (21b/7), ikincisi (ايكنجسى) (30a/10), onuncı (اوننجى) (75a/14)

2.2.1.1.4. +suz/+süz: Yokluk bildiren isimler türeten ektir.

ziyādesüz (زيادهسز) (75b/12), nokṣānsuz (نقصانسز) (75b/13)

2.2.1.1.5. +lu/+lü: İsimlerden isim türeten en işlek ektir. Metnimizde yuvarlak şekli kullanılmış olup düz örneklerine rastlanmamıştır:

deṅlü (دكلو) (29a/14)

2.2.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

2.2.1.2.1. -uḳ/-ük: Fiillerden isim türetir.

eksük (اكسك) (44a/7)

2.2.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler

2.2.1.3.1. +a/+e: İsimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller türetir.

uzar (اوزر) (60a/13), uğramāḳ (اوغرمق) (15b/19)

2.2.1.3.2. +la/+le: İsimlerden, hem geçişli hem geçişsiz fiiller türeten işlek bir ektir:

ḳışlandıḡı (قشاندوغى) (2b/8), yumurtlar (بمرتلاز) (10a/7)

2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

2.2.1.4.1. Edilgen çatı eki:

-(i)l/-(i)l: Ünsüz ile biten fiillere gelen edilgen çatı ekidir. Ekin bağlayıcı ünlüsü genellikle düzdür. Ancak metnimizde bu ünlünün uyuma girip yuvarlaklaştığı örnekler de bulunmaktadır:

ķonıldı (قونلدى) (3a/16), dökilür (دوكلور) (28a/3), eksilür (اكسلور) (22b/17)

2.2.1.4.2. Dönüşlü Çatı Eki:

-(i)n/-(i)n: Metinde bu ekin koruyucu ünlüsü genellikle düzdür:

edinüb (ايدنوب) (81a/12), bulunmaz (بولنمز) (20a/5), bilinmek (بلنمك) (37b/14)

2.2.1.4.3. İşteş Çatı Eki:

-(i)ş/-(i)ş:

erişmeden (ايرشمدن) (69b/5), karışdurdılar (قرشدرديلر) (37a/10)

2.2.1.4.4. Ettirgen Çatı Eki:

Hem geçişli hem de geçişsiz fiillerden geçişli fiiler türeten ettirgen çatı ekleri:

-dur/-dür:

döndürmege (دوندرمهكه) (11b/2), kaldurmuşdur (قالدرمشدر) (27b/5)

-ur/-ür:

geçüreler (كچوره لر) (44a/12), toğurur (طوغورور) (10a/7), düşürmezdi (دوشرمزدى) (7a/1)

-ar/-er:

çıkarmaz (چقرمز) (10a/12), gösterdügi (کوستردوکی) (6b/19)

-(i)t/-(i)t:

uzatmışdur (اوزتمشدر) (28a/2), yaratdı (یارتدی) (1b/13),

2.2.2. İsimler

2.2.2.1. İsim Çekimi

2.2.2.1.1. Çokluk Eki:

+lar/+ler:

ba'zılar (بعضیلر) (34b/9)

ā'lālar (اعلالر) (36b/8)

esfeller (اسفللر) (36b/9)

seyrler (سرلر) (50a/4)

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri

Osmanlı Türkçesinde ve metnimizde Eski Anadolu Türkçesinde de olduğu gibi iyelik eklerinin 1. tekil ve çoğul şahıslarında koruyucu ünlü her zaman yuvarlak, 3. tekil ve çoğul şahıslarda ise düz ve yuvarlak olarak kullanılmıştır:

3. Tekil Şahıs: +ı(n)/+i(n), +u(n)/+ü(n), +sı(n)/+si(n):

zевāyāsın (زوایاسن) (5b/8), ziyādesi (زیادهسی) (11a/10), kanı (قانی) (10a/9), südüsi (سدسی) (87a/15)

1. Çoğul Şahıs: +(u)muz/+(ü)müz:

‘ağabumuzca (عقبمزجه) (7a/17), dedüğümüzden (دیدوکمزدن) (47a/9), şayfumuzun (صیفمزك) (8b/1)

3. Çoğul Şahıs: +ları/+leri:

kaıvsları (قوسلری) (13a/5), gurreleri (غزه لری) (75a/8), ba'zıları (بعضیلر) (3b/8)

2.2.2.1.3. İsim Hâl Ekleri:

2.2.2.1.3.1. Tamlayan Hâli (genitif): +(n)uñ/+(n)üñ:

istivānuñ (استوانك) (51a/18)

sükkānuñ (سكانك) (52a/2)

nūruñ (نورك) (51b/4)

zılluñ (ظلك) (68b/10)

2.2.2.1.3.2. Yönelme Hâli (datif): +a/+e: Ünlü ile biten sözcüklerde araya -y- bağlayıcı ünsüzü girer:

cenūba (جنوبه) (61b/14)

şafāya (صفاهه) (69b/18)

2.2.2.1.3.3. Bulunma Hâli (lokatif): +da/+de:

maşrıqda (مشرقده) (62a/13)

vaqtda (وقتده) (62b/19)

mevzi'de (موضعده) (64a/7)

2.2.2.1.3.4. Çıkma Hâli (ablatif): +dan/+den: Çıkma hali metinde iki şekilde kullanılmıştır:

a) +da/+de

iki noqtda (ایکی نقطه ده) birine (15a/2)

iki noqtda (ایکی نقطه ده) biri fevka'l-arzdur (14b/5)

b) +dan/+den

cenūbdan (جنوبدن) (64a/19)

mu'addilden (معدلدن) (65a/10)

kāimeden (قامدن) (65b/11)

2.2.2.1.3.5. Belirtme Durumu (akuzatif): Belirtme durumu eki metinde iki şekilde kullanılmıştır:

a) +(y)ı/+(y)i: Sözcüğün yalın haline ünsüz ile bitiyorsa -ı/-i, ünlü ile bitiyorsa araya -y koruyucu ünsüzü alarak gelir. 3. şahıs iyelik eklerinden sonra ise zamir n'si ile birlikte kullanılır:

külliye (كُلِّيَّة) (26a/17), hevāy (هَوَاء) (12b/4), ādemi (اَدْمَى) (1b/13), āf-tāb (اَفْتَابَى) (71b/3)

b) 3. Kişi İyelik Ekinden Sonra Gelen + n:

cümlesin (جَمَلَةٌ سَيْن) (57b/1), hafīsin (خَفَى سَيْن) (15a/13), ‘adedin (عَدَدِن) (5b/18)

2.2.2.1.3.6. Eşitlik Hâli (ekvatif): + ca/ + ce:

‘aḳabumuzca (عَقْبَمُزْجَه) (7a/17), miḳdārınca (مِقْدَارِنْجَه) (11a/4), taḳdīrce (تَقْدِيرْجَه) (18b/19), ḫilāfınca (خِلَافِنْجَه) (21a/11)

2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli (enstrümental): Bu durum, bağlama edatı ile'nin ekleşmiş biçimi ile oluşmuştur:

ḫarekātla (حَرَكَاتْلَه) (31a/6), i‘tibārle (اِعْتِبَارْلَه) (12b/19), ḡāyetle (غَايْتْلَه) (56b/19), kevkeble (كُوكْبْلَه) (16a/3)

2.2.2.1.3.8. Yön Gösterme Eki (Direktif): + aru/ + erü, + ra/ + re:

ilerü (اَيْلُرُو) (48a/7), üzere (اَوْزْرَه) (49a/5)

2.2.3. Sıfatlar

2.2.3.1. Niteleme Sıfatları: Metnimizde Arapça ve Farsça tamlamaların yoğunluğundan dolayı niteleme sıfatına rastlanmamıştır.

tedvire uğrayan ḫaṭṭ (تَدْوِيرَه اَوْغَرِين خَط) (34a/14)

2.2.3.2. Belirtme Sıfatları: Bu sıfatlar işaret, sayı, belirsizlik ve soru sıfatlarıdır.

Metnimizde görülen bazı belirtme sıfatları şunlardır:

2.2.3.2.1 İşaret Sıfatları: Metnimizde kullanılan işaret sıfatları “bu, ol ve şol”dur ve bazı örnekleri şunlardır:

bu (بو) kevākib (28a/16), ol (ول) kavısı (33a/2), şol (شول) țariķ (23a/3)

2.2.3.2.2 Sayı Sıfatları: İsimleri sayı yoluyla belirten sıfatlardır. Metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

2.2.3.2.2.1 Asıl Sayı Sıfatları:

üç (اوچ) cüz' (19b/11), sekiz (سكز) derece (21b/16), beş (بش) yıl (20a/7)

2.2.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları:

üçüncü (اوچنجى) (21b/12), onuncu (اوننجى) (75a/14)

2.2.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları: +(ş)ar/+(ş)er ekiyle kurulan bu sıfatın metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

beşer (بشەر) (17a/15), yedişerden (يدى شردن) (74a/9), otuzar (اوتوزر) (73b/8)

2.2.3.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları:

her (هر) burca (76a/11), her bir (هر بر) hıtt (4b/12), bir (بر) kұtr (5a/4)

2.2.3.2.2.5. Soru Sıfatları:

ne (نه) günde (75a/3), kaçkū güninde (قتقى كوننده) (73b/13)

2.2.4. Zamirler

Metnimizde kullanılan bazı zamirler şunlardır:

2.2.4.1. Şahıs Zamirleri

bizüm (بيزوم) (7a/17), anlarıñ (انلرك) (8b/5), aña (اكة) (9a/14)

2.2.4.2. İşaret Zamirleri

şol (شول) (23a/3), bunlar (بونلر) (9b/17), anuñ (انوك) (10a/9)

2.2.4.3. Dönüşlülük Zamiri

kendüye (كندويه) (11b/2), kendü (كندو) (46b/10)

2.2.4.4. Belirsizlik Zamirleri

biri (برى) (47a/16), her bir (هربر) (5a/2), birisi (بريسى) (9b/9)

2.2.5. Zarflar

2.2.5.1. Yer-Yön Zarfları: Metnimizde görülen bazı yer-yön zarfları şunlardır:

ilerü (الرو) (48a/7), üzerine (اوزرينه) (6a/2), öñine (اوكنه) (27a/11), ardına (اردينه) (27a/9)

2.2.5.2. Zaman Zarfları

şonra (صكره) (67b/16), aħşam (اخشام) (74b/4), gün (كون) (72b/14), gece (كيجه) (73b/15), ertesi (ارتسى) (74b/4)

2.2.5.3. Durum Zarfları

Metnimizde görülen bazı durum zarfları şunlardır:

beräber (برابر) seylän eyleye (77b/18), niżām üzere (نظام اوزره) bulalar (20a/4) hem-vär (هموار) eyleyeler (78a/2), eksük bula (اكسك) (19b/1)

2.2.5.4. Miktar Zarfları: Metnimizde görülen bazı miktar zarfları şunlardır:

az (از) qala (48b/8), be-ğäyet (بغایت) raqıķ ve tülānı olur (69a/9)

2.2.5.5. Soru Zarfları

her qanda (هر قنده) olursa (8a/17)

2.2.6. Edatlar

2.2.6.1. Çekim Edatları: Metnimizde görülen bazı çekim edatları şunlardır:

2.2.6.1.1. Yalın Hâl ile Kullanılan Edatlar

deyü: söz tamām olmazdı deyü (دیو) (7b/18),

gibi: semekte vāқи' olan gibi (کبی) (10a/11)

içün: fehme qarīb olsun içün (ایچون) (4a/3)

ķadar: iķtizā etdügi ķadar (قدر) (23b/15)

2.2.6.1.2. Çıkma Hâli ile Kullanılan Edatlar

etdükten sonra (اندکنصکره) görünür (48b/14)

2.2.6.2. Kuvvetlendirme Edatları

dahı: aña rāmī dahı (دخی) dەرler (26b/7)

2.2.7. Bağlaçlar

Metnimizde görülen bazı bağlaçlar şunlardır:

ile: derece kısmet-i mütesāviye ile (ایله) altmış bahş olmışdur (13a/8)

kim: tā kim (کیم) merkez-i şems ufukdan bir daķıķa münħaţţ ola (21a/19)

ki: zu'ım êtdiler ki (که) felekü'l-burūcuñ iķbāl ü idbārı ola (21b/15)

ve: iķbāl ü idbārda sür'at ve (و) buţū' zāhir olur (22b/1)

2.2.8. Fiiller

2.2.8.1. Şahıs Ekleri

Metnimizde örneği bulunan şahıs ekleri şunlardır:

2.2.8.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri:

3. Tekil Şahıs: Ø:

çekile (چکله) (79b/11), erişe (ایریشه) (41b/12)

3. Çoğul Şahıs: +lar/+ler:

buyuralar (بیوره لر) (3a/17), düzeler (دوزه لر) (77b/19)

2.2.8.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri:

1. Tekil Şahıs: +m:

etdüm (اتم) (55b/13)

3. Tekil Şahıs: Ø:

eylese (ایلسه) (25a/14), gitse (کتسه) (49b/10)

1. Çoğul Şahıs: + dük/ + duk:

bulduk (بولدق) (57a/18)

3. Çoğul Şahıs: + lar/ + ler:

cekseler (جکسه لر) (3b/17), dèrler (دیرلر) (12b/9)

2.2.8.2. Fiil Çekimleri

Fiil çekimlerinde sadece metnimizde yer alan biçimler sıralanmıştır.

2.2.8.2.1. Basit Çekimler

2.2.8.2.1.1. Bildirme Kipleri

2.2.8.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

1. Tekil Şahıs: -dum/-düm:

etdüm (اتم) (55b/13)

1. Çoğul Şahıs: -duk/-dük:

bulduk (بولدق) (57a/18)

3. Çoğul Şahıs: -dular/-düler

qarışdurdılar (قرشدردیلر) (37a/10)

2.2.8.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

3. Tekil Şahıs: -mış/-miş:

bulmuşdur (بولمشدر) (18b/15), çekmiş (چکمش) (27b/15)

3. Çoğul Şahıs: -mışlar-dur/-mişler-dür:

bulmuşlardur (بولمشلردر) (19b/12), eylemişlerdür (ایلمشلردر) (31b/2),

2.2.8.2.1.1.3. Geniş Zaman

1. Tekil Şahıs: -arın/-erin

umarın (اومرن) (94b/5)

3. Tekil Şahıs: -ar/-er,-ur/-ür:

artar (ارتار) (22b/17), düşer (دوشەر) (44b/19), eksilür (اکسلور) (22b/17)

3. Çoğul Şahıs: -arlar/-erler/-urlar/-ürler:

tutarlar (طوتارلر) (75b/18), erişürler (ایرشورلر) (59b/17), olurlar (اولورلر) (17b/19),

2.2.8.2.1.2. Dilek Kipleri

2.2.8.2.1.2.1. İstek

3. Tekil Şahıs: -a/-e:

alina (النه) (86a/12), çekile (چکله) (79b/11),

3. Çoğul Şahıs: -a-lar/-e-ler:

alalar (الالر) (84a/4), düzeler (دوزه لر) (77b/19)

2.2.8.2.1.2.2. Şart

3. Tekil Şahıs: -sa/-se:

uğrasa (اوغرایه) (7a/14), gitse (گتسه) (49b/10)

3. Çoğul Şahıs: -salar/-seler:

bıraksalar (برقسالر) (7b/14), cekseler (جکسه لر) (3b/17),

2.2.8.2.1.2.3. Emir

Metnimizde emir ifade eden herhangi bir ek kullanılmamıştır.

2.2.8.2.2. Birleşik Çekimler

Metnimizdeki birleşik çekimler şunlardır:

2.2.8.2.2.2. Geniş Zamanın Şartı:

3. Tekil Şahıs: éderse (ایدرسه) (4b/4)

3. Çoğul Şahıs: éderlerse (ایدرلرسه) (23b/17)

2.2.9. Ek Fiil

a) Eserde isim soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ek-fiilin şahıslara göre bütün çekimleri bulunmamaktadır.

Geniş Zaman 3. Tekil Şahıs: -dur/-dür:

ayağındadır (ایاغنده) (28b/8), vardır (واردر) (52b/17), böyledür (بویله در) (67b/3),

Şart Kipi 3. Tekil Şahıs: -sa/-se:

olsa (اولسه) (47b/17), gitse (کتسه) (49b/10)

b) Fiillerin birleşik zamanlı çekimleri de, ek-fiil yardımı ile yapılmaktadır

(bk. 2.2.8.2.2. birleşik çekimler).

2.2.10. Fiilimsiler

2.2.10.1. Zarf-Fiiller (Gerundium)

2.2.10.1.1. -(y)u/-(y)ü:

deyü (دیو) (10a/6)

2.2.10.1.2. -ınca/-ince:

varınca (وارنجه) (13b/3), gelince (کلنجه) (22b/13)

2.2.10.1.3. -iken < er-ken: Ek-fiilin zarf-fiilli birleşik çekimidir.

görünüriken (کورینریکن) (9a/14)

2.2.10.1.4. -(y)up/-(y)üp:

tıkınub (طوقنوب) (71a/3), eyleyüb (ایلیوب) (39a/2)

2.2.10.1.5. –madın/-medin/-madan/-meden

erişmedin (ایرشمدين) (11b/17), erişmeden (ایرشمدين) (69b/5)

2.2.10.1.6. –duğda/-dükde

vâsıl olduğda (واصيل اولدقده) (49b/11), devr etdükde (دور اتدکده) (24a/9)

2.2.10.1.7. -duğca/-dükce

olduğca (اولدقجه) (77a/10), gitdükce (گتدکجه) (40a/12)

2.2.10.2. Sıfat-Fiiller (Partisip)

2.2.10.2.1. Geniş Zaman Sıfat-Fiileri:

2.2.10.2.1.1. -an/-en (< -ğan/-gen):

uğrayan (اوغرين) ḥatt (34a/11), lāzım gelen (کلن) (21b/8),

kaṭʿ eyleyen (ایلين) menāṭıq-ı hevāmilün (41b/5),

2.2.10.2.2. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri:

2.2.10.2.2.1. -duğ/-dük:

etdükleri (اتدکلىرى) (24b/2), muḥaddisün bulduğundan (بولدغندن) (19a/18)

2.2.10.2.2.2. -mış/-miş:

kaṭʿ olunmuş (اولنمش) öküzün (27a/11), kucişmiş (قوجشمش) iki şabî (27a/14)

2.2.10.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiili:

teemmül olınacak (اولنجق) anda (21b/1), zamm olınacaklar (اولنجقلر) (75a/6)

2.2.10.3. İsim-Fiiller

2.2.10.3.1. -mağ/-mek:

kaîl olmamağ (قایل اولمق) (8b/19), terceme etmek (ترجمه ایتمک) (3a/8)

BÖLÜM 3: METİN

[1/b]

(1) sipās bī-kiyās ve sitāyiş bī-mikyās ol hekim-i bā-ḥikmet ve ‘alīm-i pūr- mevhîbet
(2) bī-‘illete ki ‘ulemā-yı ‘ilm-i hey’et ve ḥükemā-yı fenn-i ḥikmet anuḡ maşnū‘āt-ı (3)
cüz’iyyesi derkinde ‘āciz ve kâşırlar ve ser-gerdān ve mütteḥidlerdür ve cümle-i (4)
maḥlūkuḡ ‘ilmi anuḡ ‘ilmi kâtında eflāk-ı külliyyeye göre bir noḡta ve ziyā-yı (5) şemse
nisbet bir zerre ve baḡr-ı muḥîḡden bir kim kaḡtre degildür meşnevî tā ki (6) cüş êtdi
baḡr-ı cûdı anuḡ yoḡı var eyledi ve cûdı anuḡ (7) yer yaratdı keff-i buḡarından gökleri
êtdi anuḡ buḡarından birisin (8) êtdi maḡzar-ı ḡarekāt birini kıldı maḡzar-ı berekāt zihî
şāni’ (9) perverd-gār ve mükevver’ül-leyl ve’l-nehār celle celālūhu ve ‘amme nevāle ve
taḡiyyāt-ı (10) ḡayyibāt u teslīmāt-ı zākiyyāt ol server-i kâināt meḡhar-ı mevcûdāta ki
(11) **fe-kāne kabe kavseyni ev-ednā¹** anuḡ şān-ı şerîfinde bir āyet **levlāke lemā
ḡalaktü’l-eflāk²** (12) beyān-ı münîfinde rivāyetdür meşnevî oldur ol mürsel-i şeref-i
maḡzar enbiyā mecmû‘ında (13) ser-defter anuḡiçün yaratdı ‘ālemi ḡaḡḡ anuḡiçün
götürdi ādemi ḡaḡḡ-ı ‘aliyye (14) efdālū’s-şalavāt ve ekmelü’t-taḡiyyāt ve du‘ā-yı bī-
ḡadd ve şenā-yı bī-‘add (15) anuḡ evlād-ı kirāmı ve çehar-yār-ı ‘izām ve aşḡāb-ı pūr-
iḡtirāmı üzerine

[2/a]

(1) olsun ki her biri bi’l-ittifāk ḡuḡb-ı āfāk neyyir-i sipihrine ḡāḡdür anlara iḡtidā
ēdenler (2) maḡzar-ı hidāyet olmaḡ rüşen ü mübeyyen u zāhir ve mer’î ve
müteyaḡkındür ki anlaruḡ (3) ḡaḡḡında **aşḡābi ke’n-nücüm bi-eyyihim iḡtedeytüm
ihtedeytüm³** deyü buyurılmışdur rıḡvanullahi (4) te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in medḡ-i pād-
şāh-ı islām muḡarrerdür ki pād-şāh-ı islāma (5) du‘ā étmek daḡı her ferde lâzım ve
ehemm belki evceb ve elzemdür ḡuşuşā (6) sultān-ı selāḡin-i cihān ve ḡāḡān-ı zemīn-i
zamān meḡhar-ı şāhān-ı ḡadīm (7) ve şehir-yār-ı heft-iḡlīm süleymān taḡt ve sikender-
baḡt gerdūn-ı iḡtidār ve felek-i (8) medār-ı keyvān-ı münzilet ve müşterî rütbet-i
nāḡid-i bezm ü behrām-ı rezm ā’nî ḡazret-i (9) şāḡib-i ḡırān ḡüzīde-i āl-i ‘osmān

¹ Böylece yayın iki ucu kadar hatta daha yakın oldu.

² Sen olmasaydın felekleri (kainatı), yaratmazdım.

³ Ashabım yıldızlar gibidir; hangisine iktidâ ederseniz, doğru yolu bulursunuz.

sultān-ı ibn-i sultān süleymān (10) hān ibn-i sultān selīm hān ebedeallahu te‘ālā ‘ömre ve eyyid-i salṭanata (11) ilā gāyetü’z-zamān ve nihāyetü’l-devrān hemīşe irtifā‘-ı kaderi zirve-i eflākden (12) ‘ālī ve sa‘ādet ü iqbāli yevmen fe yevmen müte‘ākıb ve mütevālī ola ve zāt-ı şerīfi (13) ‘unşur-ı laṭīfi muḳırr salṭanatda dāim ve serīr ma‘deletde kāim ve evc-i ‘izzetde ber-ḳarār (14) ve burc-ı rif‘atde kām-kār olub a‘dāsı dā‘imā ḫazīz mezelletde ḫār ü zār (15) ve ḳar-ı zemīnde mānende mürekkez-i ḫāk-i ḫaḳīr bī-miḳdār ola āmīn yā rabbe’l-‘ālemīn (16) bā‘iş-i terceme-i kitāb bu kitābuḅ türkiye terceme olmasına bā‘iş oldur ki (17) bu dā‘ī-yi dīrīne ve bende-i kem-terīne kātibü’r-revmü’l-faḳīr ā‘nī seyyid ‘alī (18) bin ḫüseyn el-ḫaḳīr ḳadīmü’l-eyyāmdan bu fenne meyl-i küllī edüb ehli ile muşāḫabete (19) derece-i nihāyetde māil ve rāḡıb ve bir sâ‘at mübāḫaşeye cān ü dilden tālib

[2/b]

(1) idim ve her meclisdeki ‘ilm-i hey’ete müte‘allık bir güft ü gū olsa daḳīḳa fevt etmeyüb (2) vāḳi‘ olan su’āle nāzır ve ‘alā-ḳaderü’t-ṭāḳat cevāba ḫazır idim ittifāk-ı (3) pād-şāh gerdün-ı iḳtidār ‘asker-i encüm-şümār ile dārü’s-salṭanat maḫmiyye-i ḳoşantiniyyeden (4) ‘azz ü iclāl yümn-i iqbāl ile diyār-ı şarka ‘azīmet gösterdüklerinde bu ḫaḳīre daḫı (5) sefer-i hümāyün ḫizmeti vācib ve lāzım olmaḡın revāne olub gürcistān ve kürdistān (6) ḫıṭṭa-i tebrīz ve ḳal‘a-ı vān belki külliye vilāyet-i āzerbaycān geşt olunub (7) ḫazret-i ḫaḳḳuḅ ‘ināyet ve hidāyeti ile manşūr ve muḫaffer ‘avdet olunub (8) medīne-i ḫalebde ḳışlanduḡı eyyāmda diyār-ı ḡurbet ve zamān-ı ferāḡat olmaḡın mışra‘ (9) kişi taḫşīl-i kemāl etmege ḡurbet yekdür mefhūmı ile ‘āmil olub maḫrūse-i (10) mezbürenüḅ eṭrāf ve eknāfınuḅ ve bu cüst ü cū olınduḡda zāviye-i (11) ‘uzletde ve küşe-i ferāḡatde vilāyet-i ḫorasāndan şāḫib-i müsecca‘āt pīr-i herāt (12) ḫazret-i ḫoca abdullāh el-enşārī ‘aleyhi rahmetü’l-bārī evlādından (13) envā‘-ı ma‘ārif ile ma‘rūf ve eşnāf-ı fażāil ile mevşūf aḫlāk-ı (14) ḫamīde ile ārāstede ve eṭvār-pesendīde ile pīraste kelām-ı bedāyi‘-i keşşāf (15) rumüz-ı ma‘ānī müşkilāt ü beyān-ı mülāḫḫaşı miftāḫ-ı künüz ḫaḳāyık-ı riyāziyyāt (16) ve ilāhiyyāt ‘ilm-i hendese ve ḫikmetde māhir ve fenn-i nücüm ve hey’etde mahāreti (17) gün gibi zāhir ve bāhir-i iḳlīd-güşā ve micesṭī-dān bu ‘aliyy-i zamān ve āristo-yı (18) devrān mefḫar’ü’l-muḫaḳḳıkīn ve’l-müdeḳḳıkīn mevlānā ḫamdullah bin şeyḫ

cemāluddīn (19) hizmetlerine erişüb müşāḥabet-i dil-güşāları ile müşerref ve muğtenim

[3/a]

(1) olduğda anlardan daḥı teyemmünen ‘ilm-i hey’etden ve fenn-i ḥikmetden telemmüz édüb cüz’ī (2) zamānda küllī istifādeler olunub ve bu ḥaḳīrūn ‘ulūm-ı riyāziyyeye kemāl mertebe (3) rağbetin müşāḥede etmegın bir gün eşnā-yı müşāḥabetde ‘ilm-i hey’ete müte‘allıḳ (4) lisān-ı ‘arabīde ve zebān-ı fārisīde niçe ketb-i mu‘tebere ola türkī dilde niçün olmaya (5) imdi ‘ilmü’l-‘ulemā ve efdālü’l-fuzalā merḥūm mevlānā ‘ali kuşcı raḥmetullāhi (6) ‘aleyh ki zamānının ferīdi ve ‘ilm-i hey’etün vaḥīdi idi ve kendüsi daḥı (7) mīrzā uluğ big ile ḥıṭṭa-i semerkānda raşad çıkarmış şāḥib-i raşaddur anuñ (8) ‘ilm-i hey’etde te’līf étdüğü kitāb mu‘teberātdandur anı terceme étmek ğāyet (9) münāsıbdür ve diyār-ı rūmda niçe kimseler andan daḥı müstefīd olmaḳ cāizdür (10) deyü bu muḥlişlerine teklīf édüb iḳdām ve ihtimām étdüklerinde ḥazret-i (11) ḥaḳḳuñ ‘ināyetine tevekkül ve enbiyā-yı ‘izām ve evliyā-yı kirāmuñ himmetlerine tevessül (12) édüb hemān ol dem ibtidā olunub merḥūm ve mağfūr ḳadı-zāde rūmīnün (13) ‘aleyhü’r-raḥmet mullaḥḥaşü’l-hey’et ya‘nī çıġmīnī şerḥinden ve nihāyetü’l-idrākden (14) ve ba‘zı ketb-i mu‘tebereden münāsebeti ile nice fevāidden daḥı ilḥāḳ olunub (15) zamān-ı yesīrde bi-‘ināyetu’llah el-mülkü’l-ḳadīr iḥtitām olub ismi ḥulāşatü’l-hey’et (16) ḳonuldu ümīddür ki mütāla‘a éden ihvān-ı bā-sefā vāḳi‘ olan ḥabṭ (17) ü ḥaṭṭaların ḳalem-i afv ile luṭflarından ışlah buyuralar mercūdur ki (18) bu kemīnelerine ḥayr du‘adan ferāmūş etmeyeler ammā ba‘de bu kitāb (19) bir muḳaddime ve iki maḳāleyi müştemeldür muḳaddime bu ‘ilme şürü‘dan evvel

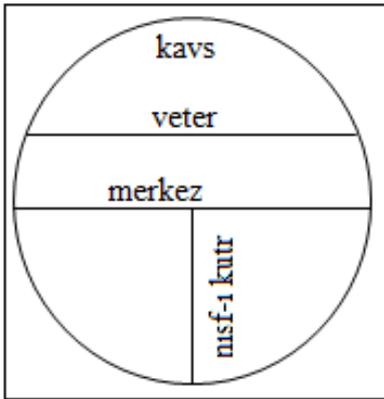
[3/b]

(1) bilinmesi lāzım olanları beyān éder ve ol iki ḳısmdur ḳısm-ı evvel hendesiyyāta (2) müte‘allıḳ olanları beyān éder meselā ā‘rāz ḳısmından her nesne ki ḳābil-i işāret-i (3) ḥüsniye ola ammā ḥiçbir nev‘le ḳısmet-pezīr olmaya aña noḳta dērler ve eger (4) bir cihet ile ḳısmet-pezīr ola aña ḥaṭṭ dērler ve eger iki cihet ile ḳısmet-pezīr (5) ola ya‘nī tūlen ve ‘arzan ammā ki ‘umḳan ḳısmet-pezīr olmaya aña saṭḥ (6) dērler ve eger üç cihet ile ḳısmet-pezīr olursa aña cism dērler murād-ı cism (7) ta‘limīdür ve ḥaṭṭ yā müstaḳīm ola yā münḥanī müstaḳīm oldur ki anda bir niçe noḳta (8) farz olınsa

cümlesi biribirine muhāzī ola ve baʿzıları hıtt-ı müstakīmi şöyle (9) taʿrīf etmişlerdür ki anuñ bir tarafını şüʿāc-ı baʿarīye mukābil etseler (10) taraf-ı uhrā ile ve vasatınuñ bi'l-küllīye rüʿyetine māniʿ ola münhanī oldur ki anuñ (11) ğayrı ola ve saḥḥ dañı yā müstevī yā ğayr-ı müstevī ola müstevī oldur ki (12) anuñ her birinde farz olınan iki noḡtanuñ mā-beyni bir hıtt-ı müstakīm ile (13) vaşl olınsa ol hıtt ol saḥḥdan hiç bir vechile bīrūn olmaya yaʿnī (14) saḥḥuñ nefsinde ola ğayrı müstevī hıtt-ı münhanī gibi muḡāyese ile (15) maʿlūmdur ve çün hıtt-ı münhanī saḥḥ-ı müstevī-yi muḡīḥ ola şol vechile ki (16) ol saḥḥda bir noḡta farz olınsa ve huḡūḡ-ı müstakīme ile ol noḡtadan (17) aña baʿzı hıtt cekseler cümlesi ki berāber ola ol saḥḥa (18) dāire ve ol hıttta muḡīḥ-i dāire ve hıtt-ı müstedīr dērler ve ol noḡtaya (19) merkez ve ol huḡūḡ-ı müstakīmenüñ her birine nısf-ı kuḡr dērler ve her hıtt-ı

[4/a]

(1) müstakīm ki ol dāireyi iki pāre éde aña veter dērler ve bir pāre ki muḡīḥden (2) ayrıla aña kavş dērler eger merkeze uġrarsa (3) kuḡr dērler fehme qarīb olsun iġin

şekli (4) taşvīr olındı ve her saḥḥ ki anı bir hıtt (5) veyā ziyāde muḡīḥ ola aña şekl-i musaḡḡaḡ dērler pes eger anı üç hıtt-ı muḡīḥ (6) ola aña müselleş dērler şekli budur ve eger dört hıtt-ı muḡīḥ olsa (7) aña zū-erbaʿati'l-adlāc dērler şekli budur ve eger beş hıtt-ı muḡīḥ (8) ola aña zū-ḡamsetü'l-adlāc dērler anuñ dañı şekli budur (9) bākīsı dañı buña ğöre kıyās olına ve her cism ki bir saḥḥ veyā ziyāde anı muḡīḥ (10) ola aña

şekl-i mücessem dērler ve her şekl-i mücessem şol vechile olsa ki anuñ (11) miyānında bir noḡta farz olınsa ki her hıttı ol noḡtadan ol cismüñ (12) saḥḥına istiḡāmet üzere çekseler cümlesi ki berāber ola ol şekle ğöre (13) ve ol saḥḥ-ı muḡīḥte ğöre ve saḥḥ-ı müstedīr dērler ve ol noḡtaya merkez ve ol (14) huḡūḡta enşāf-ı aḡḡār dērler ve çün saḥḥ-ı müstevī kūrreyi iki pāre éde (15) bir dāire zuhūr éder eger ol saḥḥ merkez kūrreye uġraya ol dāireye ʿazīme (16) ve anuñ ğayrına şaġīre dērler ve ol zāviye-i buġa dērler ve ol dañı iki (17) kısımdur biri muşaḡḡaḡa ve biri mücessemedür muşaḡḡaḡa oldur ki iki hıttuñ (18) iḡḡātasından saḥḥda zuhūr éde yaʿnī üç zāviye-i

müşelleş dört (19) zāviye-i zū-erba‘atü’l-adlā‘ ve beş zāviye-i zū-ḥamsetü’l-adlā‘ gibi ola

[4/b]

(1) ve eger ol iki ḥaṭṭ bir vechile olalar ki iḥrāc olınuḡdan sonra andan dört (2) zāviye-i mütesāwī zuhūr éde ol zāviyelere kāime dەرler ve ol iki ḥaṭṭuḡ (3) her birine ol birinüḡ ‘amüdi dەرler şekli budur ve eger zāviye-i (4) muḥtelife zuhūr éderse ‘azîmine münferice ve şaġîrine ḥādde dەرler anuḡ (5) daġı şekli budur ve mücesseme oldur ki bir saṭḥuḡ veyā ziyādenüḡ (6) iḥātasından bir cismde zuhūr éde zāviye-i re’s-i maḥrūfî ve zevāyā-yı (7) ḥāne gibi ve eger bir ḥaṭṭ bir saṭḥ üzerinde kāim ola şöyle ki ol saṭḥda (8) her ḥaṭṭ mevzi’-i kıyāmdan istikāmet üzere iḥrāc olunub ol ḥaṭṭ (9) ile zāviye-i kāime-i muḥîṭ ola ol ḥaṭṭ saṭḥ üzerinde ‘amüd olur ve eger (10) bir saṭḥ bir āḥir-i saṭḥ üzerinde kāim ola şol vechile ki iki saṭḥdan (11) bir ḥaṭṭ āşikāre ola aḡa faşl-ı müşterek dەرler ve faşl-ı müşterekden (12) her bir ḥaṭṭ ki iki saṭḥdan birine ‘amüd ola ve ol ‘amüd saṭḥdan (13) bîrûn olmaya ol iki saṭḥuḡ her biri olbirine ‘amüd olur ve çün (14) iki ḥaṭṭ biribiri ile bir vechile olalar ki her noġta ol iki ḥaṭṭdan birinde (15) farz olınsa cümlesinüḡ bu’dı ki ol bir ḥaṭṭa berāber ola ol iki (16) ḥaṭṭa mütevāzî dەرler ve ba’zılar iki ḥaṭṭ istikāmet üzere iki cānibden (17) iḥrāc olınsa ki ilā-ġayri’n-nihāye mülākāt-ı müyesser olmaya ol iki ḥaṭṭ istikāmet üzere iki cānibden (18) daġı mütevāzî ve müstaḳîm dەرler ve iki saṭḥ daġı bu şüretlerde ola aḡa (19) daġı mütevāzî dەرler ve her kürre elbetde kendü mekânında ḡareket eyler ba’zılar

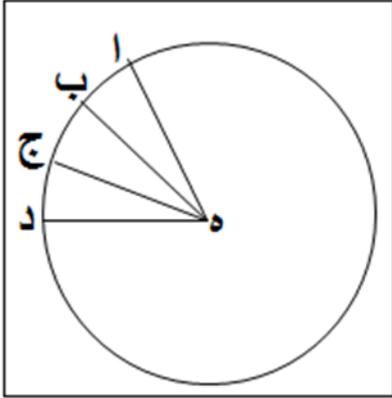
[5/a]

(1) cümle-i nücüm daġı kendü mekânlarında ḡareket eyler demişlerdür ammā ma‘lûm olmuşdur (2) ve kürrenüḡ muḥîṭinde her bir noġta ki farz olına bir devr tamām étdükde bir dāire (3) resm eyler illā iki noġta-i müteḡābile ki anlara ḡuṭb-ı kürre ve ḡuṭb-ı ḡareket dەرler (4) ve bir ḡuṭr ki iki ḡuṭbuḡ mā-beynin vaşl éde aḡa miḡver dەرler ve ol dāireler (5) biribiri ile yā mütteḡid olalar yā mütevāzî anlaruḡ biri ‘azîmedür aḡa mınṭaġa (6) dەرler bākîsi şaġîredür anlara medārāt-ı noġta-i mefrūza dەرler ve kürrenüḡ (7) iki ḡuṭbı ol medārātuḡ her birinüḡ daġı ḡuṭbidur belki kürre üzerinde her bir (8) dāire ki farz olına gerek ḡareket etsün gerek etmesün ol kürrenüḡ tarafeyninden (9) iki noġta ki muḥîṭ-i dāirenüḡ her cānibinden bu’dı berāber ola ol iki

(10) nokta ol dāirenün kuṭbidur kısım-ı s̄anī ṭabī'iyāta müte'allık olanları beyān (11) eder cism eger ki ecsām-ı muḥtelifetü't-ṭibā'dan cem' olmuş ola anı mürekkeb (12) ve illā basīṭ dērler ve ḥikmet-i ṭabī'iyede müṣbetdür ki her cism-i basīṭ azāhil (13) ve ṭab'a kürüü'ş-şekldür ve ol münkasımdur felekiyye ve 'unşuriyye felek-i eflāk (14) ve anuṅ müte'allıḳatıdır anlara ecrām-ı eṣīriyye ve 'ālem-i 'ulvī dērler ve 'unşur (15) 'anāşır-ı erba'adur ki anlar āteş ve hevā ve āb ve ḥākdür anlara ve anlarıṅ zımnında (16) olanlara 'ālem-i süflī ve 'ālem-i kevn ü fesād dērler mürekkeb daḫı iki kısmdur biri tām̄m (17) ve biri ğayr-ı tām̄mdur mürekkeb-i tām̄m oldur ki bir zamān mu'teddiyyede kendü için (18) bir şüret ḥıfz eyleye ma'deniyyāt ve nebātāt ve ḥayvānāt gibi ve ğayr-ı tām̄m (19) oldur ki anuṅ ğayrı ola ebr u mīğ ve duḥān ve anlarıṅ mişli ve ḥareket-i felek

[5/b]

(1) daḫı münkasım olur basīṭeye ve muḥtelifeye ve ḥareket-i basīṭeye müteşābih (2) daḫı dērler ve basīṭe oldur ki her nokta ol ḥareket ile ḥareket eylese ol (3) felegün merkeziniṅ dāiresinde ezmine-i mütesāviyede zevāyā-yı mütesāviye ihdās (4) eyleye ve bir ta'bīr ile daḫı ya'nī ol felegün muḥitinden ezmine-i mütesāviyede ḳasiyy-i (5) mütesāviye ḳaṭ' eyleye meşelā nokta-i ۱ ḳaçan ki ۱ ب ج د muḥitinde ḥareket (6) eylese

bir vechile ola ki evvelki s̄a'atde ۱ ب ḳavsın ikinci s̄a'atde (7) ب ج ḳavsın ve üçüncü s̄a'atde ج د ḳavsın ḳaṭ' eyleye nokta-i ۲ (8) ḳurbında ۱ ۲ ب ب ۲ ج ج ۲ د zevāyāsın berāber ihdās eyleye ve her (9) s̄a'atde ki bu vechile ola ol zamānda nokta-i ۲ ḥavlinde mütesāvī (10) ḥareket eyler ve ol ḥarekete merkezün ḥavlinde müteşābih dērler ve eger böyle (11) olmasa müteşābih dēmezler şekli budur (12) ve muḥtelife

oldur ki anuṅ ğayrı (13) ola ve yine münkasım olur müfredeye (14) ve mürekkebe müfrede oldur ki bir felekden (15) şudür éde ve mürekkebe oldur ki felegün ziyādesinden şudür éde ve her (16) ḥareket-i müfrede basīṭdür muḥtelife mürekkebedür ammā her basīṭe müfrede (17) ve her mürekkebe muḥtelife degildür maḳāle-i evvelī ecrām-ı 'ulviyyeniṅ aḥvālin (18) beyān eder ve ol altı bābdur bāb-ı

evvel eflāk-ı külliyeñüñ ‘adedin (19) ve keyfiyyet-i tertiblerin beyān eder ma‘lüm ola ki ‘ālem bir kürredür merkezi

[6/a]

(1) merkez-i zemīndür ve eflāk toközür külliyeñ küritü’l-eşkal ve şahihetü’l-istidaredür (2) tahdiben taqa‘uren māni‘-i istidare olmaduğı ecilden hükemā aşı üzerine (3) ve bu kerrāt biribirine ihāta etmişdür şogan katları gibi ya‘nī her birinüñ (4) saḥ-ı muqa‘arı cevfinde olan felegün saḥ-ı muhaddebine mümässdür ve eflākuñ (5) toköz ta‘yīn olunmasına bā‘is oldur ki toköz hareket bulunmuşdür (6) her birine bir müteharrik lāzımdur ve bu eflākden biri felekü’l-eflākür (7) vech-i tesmiye oldur ki cümle-i eflākı ol muḥītdür ve müteharrikdür aña felek-i ā‘zam (8) ve felek-i atlas dağı dërler ve ikinci felek-i şevābitdür aña felekü’l-burūc dağı dërler (9) ve cümle-i şevābit andadır ya‘nī anlarıñ mā‘adāsı seyyāredür ve üçüncü felek-i zühaldür (10) zühale keyvān ve naḥsü’l-ekber dağı dërler ve dördüncü felek-i müşterīdür (11) aña sa‘d’ül-ekber dërler ve beşinci felek-i merriḥdür aña aḥmer ve naḥsü’l-aşgar (12) dağı dërler ve bu üçüne ‘ulviyye dërler ve altıncı felek āf-tābdur aña neyyir-i ā‘zam (13) dërler ve yedinci felek-i zühredür aña sa‘dü’l-aşgar dërler ve sekizinci (14) felek-i ‘uḥariddür aña kātib dërler bunıñ ile zühreye süfliyyeyn dërler (15) ‘ulviyye ile ḥamse-i müteḥayyire dërler ve toközüncü felek-i kamerdür aña neyyir-i aşgar dërler (16) ve neyyireyn ile ḥamse-i müteḥayyireye seb‘a-i seyyāre dërler ve felekiyyāt felek-i kamerde (17) nihāyet bulur ammā ibtidā-yı eflāk felek-i kamerden meşhūr olmağın felekü’l-eflāka (18) toközüncü dërler ve ‘anāşır-ı erba‘a felek-i kamerün cevfindedür ve kürre-i arz (19) vasaḥlarında qarār etmişdür bir ḥaşıyyet ile ki merkez ḥacmi merkez-i ‘āleme

[6/b]

(1) munḥabıkdur şakīl-i muḥlak olduğı cihetden bu söz nazār-ı celī ḥasebiyledür (2) ammā nazār-ı daḥiḳ aña ḥükm eder ki cümle-i eşkalün merkez-i şakili merkez-i ‘āleme munḥabıḳ (3) ola zīrā cümle-i cevābından eşkal tedāfü‘ eder aña denge-i merkez-i şakilleri merkez-i (4) ‘āleme munḥabıḳ ola anlar merkeze ḫālib oldukları için ve bu sözden lāzım (5) gelür ki arz külliyeñ hareket eyleye zīrā cānib-i şakīlī cānib-i ḥaḳiḳi muharrikdür (6) egerçi kim maḥall-i ta‘accübdür ammā nihāyetü’l-idrākde mezkürdür ki arzuñ (7) vasaḥında sükünuna bā‘is merkez-i şakīl merkez-i ‘āleme munḥabıkdur ve

anun bir mekândan (8) bir mekâna hareketi ve hareket-i devriyyesi dağı yokdur sebebi oldur ki işkâl (9) bi't-tab' merkez-i 'âleme semt-i müstaķim üzerine her tarafından hareket etmegin (10) sükün bulmuşdur bu dağı delıldür ki arzun etraf-ı aķtari üzerinde (11) istikâmet üzere kâim olan eşhâşun re'slerinun mâ-beyni kâ'idelerinun (12) mâ-beyninden ba'iddür pes işkâl her cânibden merkeze teveccüh (13) edüb tesâvî üzerinde tedâfü' etmegin bi'z-zarûrî merkez-i şakîl merkez-i 'âleme (14) muntabık olur ve her tarafından şakîl ve kuvvet berâber olmağın karar bulur (15) bu taķdırce arzun cevânibinden bir cânibe hareket etmesi 'akla ba'îd (16) olur ve bu dağı muķarrerdür ki merkez-i şakille merkez hacm muntabık veyâ karîbdür ammâ (17) ma'lûm ola ki anun sükunı semânun her tarafından câzib olması ile (18) degıldür aĥcâr-ı mıknaş hadîdi her tarafından cezb edüb mâ-beynde (19) vâķif gösterdüği gibi eğer sükuna bâ'is cezb-i semâ olsa hevâya

[7/a]

(1) atılan meder câzib olub hergiz arza düşürmezdi zîrâ aşğar-ı aķrebun (2) incizâbı isra' olur ve merkezun câzib olması ile dağı degıldür eğer öyle (3) olsa dağı hevâya atılan iki cirmun eĥaff-ı nüzulî isra' olurdu (4) ve semânun her cânibden def'i ile dağı degıldür ve illâ hafîf olan cirmun (5) indifâ'ı isra' olub ve şakîlun ibtidâ-yı indifâ'ı intihâsından isra' olurdu (6) eyle olsa arzun vasaĥda sâkin olduğundan semânun mekânı hareketi (7) vardur dînlerinun kavlinun buĥlânı zâhir olur ve ba'zılar hareket-i yevmiyyeyi (8) hareket-i arz taşavvur etmişlerdür anun dağı fesâdı kûndan tâhirdür zîrâ eğer (9) hareket-i yevmiyye arzun olsa 'aşer sâ'atde yüz mil hareket ederdi ki (10) tamâm-ı devre yigirmi dört biş mildür ve bu dağı muķarrerdür ki sâir müteĥarrik (11) olanların hareketi buña berâber degıldür ol taķdırce vâcib olurdu ki (12) maşriķ cânibine seĥâb ve siĥâm ve tuiyûrdan hareket edenlerin hareketi (13) müşâhede olmaya ve bunlardan biri vâķif görünmeye ve cenûba ve şimâle (14) atılan okların mâ-beyninde bir ĥaĥ-ı müstaķim farz olınsa râmîye uğrasa (15) idi ve hevâya atılan ok ol mevzi'e düşmezdi ĥattâ merĥûm mîrzâ (16) uluğ bigden menķüldür ki hareket-i yevmiyye zâhirdür ki hareket-i mühimmden (17) isra'dur ol taķdırce şarķ cânibine atılan ok bizüm 'akabumuzca (18) gelmek gerek idi deyü buyurmuşlar ve eğer

hareketleri berāber farz olınsa (19) dağı atılan ođ yine ol mevzi'e dūşmek lāzım gelürdi ve eger

[7/b]

(1) hareket-i mühimm hareket-i yevmiyyenüñ za'fı farz olınsa dağı ğarb cānibine atılan (2) ođ şark cānibine atılan ođıñ üç mişli olmağ gerek idi hālanki (3) böyle olmaz ve hareket-i mühimm hareket-i yevmiyyeden isra' olmağ havd ma'kūl degildir (4) ma'lūm oldu ki hareket-i yevmiyye hareket-i felek-i na'aş ā'zamdur ammā arzuñ (5) hareketinüñ imtinā'ı mücerred bu zıkr olan ađvāle şābit degildir zīrā (6) ba'zılar zıkr olan ađvāl-i arza muttaşıl olan hevā müşāya'a hareket (7) étmese cāiz olurdu ammā mümkündür ki hevā müşāya'a hareket édüb (8) zıkr olan ađvāl hevānuñ harekete mütaba'at éde niteki felegüñ hareketine (9) müşāya'a hareket éden hevā ile zevātü'l-eznāb hareket éder demişlerdür (10) pes delīl-i kuvvī oldur ki arz zāt-ı mebdē meyl-i müstaķīm olmağın (11) istidāre üzere hareketi mümteni'ātdan olur zīrā tabi'an şey'-i vāhidde (12) iki harekete imkān yoğdur ve hevānuñ hareket-i arza müsāvī hareketi (13) olsa dağı maşsūs olurdu zīrā miđdārı muhtelif ađcārı (14) hevāda bir mevzi'-i mu'ayyenden biraşsalar bir haţţ üzerine vāķi' olmazdı (15) anuñçün ki hafīfini cānib-i şarka meyl étdürdi ve arzuñ hareket-i devriyyesi (16) tab'an imtinā' üzere olduğından huşūl-ı maţlūb lāzım gelmez zīrā (17) cāizdür ki hareket-i devriyyesi kāsra ile ola eyle olsa ol ihtimālün (18) fesādı dağı beyān olınmasa söz tamām olmazdı deyü nihāyetü'l-idrākde (19) zıkr olınmışdur ammā seyyid-i şerīf tezkire şerhinde hareket-i 'arziyyede

[8/a]

(1) tefāvüt olmaz müteharrik gerek şağır gerek kebīr olsun tefāvüt hareket-i kāsriyyede (2) olur deyü zıkr etmişdür ve hareket-i devriyye kāsra olmasınuñ cevāzını ol (3) hareket-i dā'imādur hükemā katında kāsra devām-ı mümteni'dür demekle cevāb (4) vermişdür ve arzdan şonra kūrre-i māder izāfetle şakīl olduğı (5) sebebden ve mā-arzı muhītdür ammā ihātası ğayr-ı tāmmedür belki kūrre-i (6) arzuñ şimāli rub'a qarībi zāhir olmuşdur ve bu ikisi bir kūrre hükmindedir (7) ve nihāyetü'l-idrākde zıkr olunur ki anuñ inkişāfına bā'is 'ināyet-i ilāhiyye (8) ve esbāb-ı semāviyyedir esbāb-ı semāviyyeden murād ittişālāt-ı kevākib (9) ve ba'zı umūr-ı ađkāmıyyedir ki ol ekser-i miyhāhi nāhiye-i cenūbiyyeye (10) cezb étmişdür nāhiye-i şimāliyyeden āhir olduğı

içün zîrâ harâretün (11) ruṭübâtı cezb etmek şānidur niteki sirācda müşāhededür ve her (12) kaçan ki harâret ve şü‘â‘ ziyāde ola cezbi ziyāde olur pes şems (13) cenūbda olduğı zamānda harâret ve şü‘â‘ ziyāde olur zîrâ (14) ol vaḳtda arzâ qarîb olur ve cānib-i şimāliyyede ba‘îd olur sebebi (15) oldur ki ḥazîz-i cenūbda ve evc-i şimālde vāki‘ olmuşdur bu taḳdîrce (16) ‘imâret şimālden cenūba ve cenūbdan şimāle intikāl etmek lâzımdur (17) evcün intikālî sebebi ile zîrâ evc her ḳanda olursa ‘imâret (18) anda olur eyle olsa ol zamānlarda şems eyyām-ı şayfda arzâ ve semt-i (19) re’sse akreb olub harâret nihāyetin bulub şitāda bir ‘aks olur

[8/b]

(1) ve bu aña delîldür ki bizüm şayfumuzun harâreti müteḳaddimîn şayfinun harâretinden (2) merâtib-i keşîre ile eḳalldür ya‘nî evc-i cevzānun onuncı derecesinde iken (3) harâret seretānun evvelki derecesinde olduğından merâtib-i keşîre (4) ile ziyāde idi anuñçün ol zamānda eṭibbā-yı ḥuzzāk ya‘nî buḳrāt ve (5) cālînus ve anlarun ḡayrı şahîḡü’l-mizāc olanlara tiryākāt-ı ḡarre idmān (6) etmek teklîf ederlerimiş ve emrāz-ı ḡāddeye mā-yı ‘asel ile mu‘ālece (7) édüb anun nef’in ḡayrıdan tercîḡ ederlerimiş ammā bu zamānun ḡalkı (8) emrāz-ı ḡāddeye anunla ‘ilāc eyleseler marāzları müştedd olurdu (9) ve zann olunmasun ki anlarun şayfi aḡarr olıḡak edviyye-i ḡarreye taḡammülleri (10) eḡall ola zîrâ her şey’ün infi‘ālî zıddından olur şibhinden olmaz (11) anuñçündür ki ehl-i hind arzlarında ḡāşıl olan edviyye-i ḡarrenün (12) isti‘māline müdāvemet édüb devām-ı şıḡhatlerine ‘illete ‘add ederler (13) ve ehl-i āzerbaycān eyyām-ı şitālarında laḡm-ı baḡar ve bıṭṭîḡ aḡzar yerler ve eger (14) su‘āl olinsa ki ol zamāndan bu zamāna dek ya‘nî cevzānun onundan (15) seretānun evveline gelince bu yigirmi derece tefāvütde şemsün bu‘dı ne (16) miḡdār olur cevāb verilir ki evcün bu miḡdār-ı ḡareketinden şems (17) üç biḡ yüz seksen fersaḡ ya‘nî ki buḡuḡ nişf-ı ḡuṭr-ı arz miḡdārı (18) ba‘îd olmaḡ lâzım gelür eyle olsa cirm-i şemsün bu ‘azm ile ve ol (19) ḡurbila harâretinün ol miḡdār te’sşîrine ḡāil olmamaḡ münāsib degildir

[9/a]

(1) d rler ve ba'zılar 'im ret n  im lisinde v c d-ı buh r bu h kmi m n f d r d mi lerd r (2) amm  ol s zi men' ederler z r  ol vaqt m n f  olurdu ki (3) c nib-i  im lde ekser olaydı h l-an-ki e alld r ve cihet-i cen bu  a arr (4) oldu unu  sebebi med r-ı ha iz-i arza  ar b olma la anda m cerred-i cirm (5)  ems-i r 'yetde 'az m ve  u'a'ı ziy de oldu u nd r d d kleri (6) da ı ma' k l degildir z r  evcde  a ir ve ha izde keb r olması hassda (7) beyyin degildir eger olaydı te iri h dd-i ma l ba  rmek m mk n olurdu (8) pes a l-ı m 'essir olan nefs 'l-emrde olan 'azmd r hassu  hasebi ile (9) olan degildir ve bundan da ı ma'l mdur ki n r leylde mes fe-i ba'ideden (10) nefs 'l-emrde olan 'azminden 'az m g rin r har reti e edd (11) olmayub  urbında bi'l-'akis olur imdi mu arrerd r ki te' ir-i nefs 'l-emrde (12) olan 'azm nd r ve g rmez mis n ki  ems ma all-i t l 'da ve gur bda (13) semt-i re'sde oldu undan ba' d iken 'az m g rin b har reti e edd (14) olmayub semt-i re'sde a a nisbet ni e mertebe  a ir g rin riken (15) har reti e edd olur imdi mu arrerd r ki har rete b 'is m cerred-i r 'yetde (16) 'az m olma la degildir belki 'arza ve semt-i re'se  ar b olma ladur ve bu (17) da ı g yet ba' dd r ki sem viyy ta  iy s mevzi'in m tes vin n  (18) birinde bu mi d ra te' ir  d b birinde  tmeye ya'n  ni f-ı  im li ile (19) ni f-ı cen b de biri mesk n olub biri g yr-ı mesk n ola tesl m  de

[9/b]

(1) ki eyle ola amm  rub'ı v hidi ma      alma ı  ab l  tmez z r  c izd r (2) ki olbiri da ı mesk n ola amm  bize h berleri v  il olmaya (3) dey  nih yet 'l-idr kde z kr olinmi dur amm  bu ha ire l yih olan (4) oldur ki inki af-ı arza b 'is har ret ve  u'a'ı-ı  ems olmasa bi'z-zar ri (5) ni f-ı  im le m nke if olma  gerek idi z r  med r-ı ha iz n k rre-i arza (6) nisbeti 'ale's-seviyed r ol ta dirce arz n da ı inki afi m s vi (7) gerek idi h l-an-ki  yle degildir ve ittifa  zam niyle evc   ha iz (8) no ta-i i'tid l de v ki' olub iki med r-ı mun abik olsa iki cev b-ı erba'adan (9) birisi inki afa  abil olmaz ve bir  arafı da ı ma'm r olma  'a len m mk n degildir (10) ve bu da ı del ld r ki h zret-i  dem 'aleyhissel m h b t  td gi (11) zam nda evc-i c nib-i cen bda ve ha iz-i c nib-i  im lde olub ba'de (12) i'tid l nde v ki' olub andan  onra evc-i  im le ve ha iz-i cen ba (13) meyl  tm  d r ki  es b eyle ma'l mdur z r  harek t-ı evc t (14) yetmi  yilda bir derece  a '  td gi er ad ile s bit olmi dur (15) ve

hübüt-1 âdem ‘aleyhisselâm dahı yedi biñ yıla qarīb olduğı (16) beyne’n-nās meşhūr ve muḳarrerdür ve yine ol zamānda dahı meḳşūf (17) olan bunlar idi eyle olsa fī’l-ḥaḳīḳa arzūñ inkişāfına (18) bā‘is maḥzā-yı ‘ināyetullah sebebi ile ḥudūs-1 cibāl-i şāhiḳa (19) ve viḥād-1 gā’ire ḥayvānāt-1 müteneffiseye mesken olub ve nebātāt

[10/a]

(1) ḥāşıl olmak için ve bā‘is-i ḥudūs arzūñ ḳābil-i teşekkülāt-1 ḳasriyye (2) olduğı ve mānuñ bi’t-ḫab‘ mevāzı‘-1 gā’ireye muḥadder olmasındur ki bi’z-żarūrī (3) inhidār-1 mā-sebeḳ inkişāf-1 mevāzı‘-1 mürtefi‘adur ve ba‘zılar ḥayvānātuñ (4) nev‘i berrde altı yüz ve baḫrde sekiz yüzdür dēmişlerdür ve şeyh-i şifāda (5) ḥayvānātçün كَلْ اذون ولوت و كَلْ مالىس باذن بيوض (6) deyü taḫḳīḳ étmişdür ya‘nī her ḥayvān ki şāḫib-i ūzn olsa (7) toğurur ve anuñ ğayrı yumurtlar deyü zikr étmişdür ve yumurda iki kısmdur (8) meşelā anuñ ki ḳabı saḫt ola levni iki olur anuñ biri cism (9) ve biri per olur ve anuñ ki ḳanı daḳīḳ ve mülāyim ola anuñ levni (10) bir olur ve anda per olmaz mücerred cism olur semekde vāḳi‘ olan (11) gibi ve ma‘lūm ola ki vech-i arzda olan cibāl ve viḥād (12) arzı kürrevīye ḥissīyeden çıkarmaz sebebi oldur ki arziyye (13) nisbet anlar için ḳadr-i maḫsūs yokdur zīrā ḳuṭr-1 arz müteḳaddimīn (14) i‘tibārı ile taḳrīben iki biñ beş yüz kırk beş fersaḫdur ve (15) irtifā‘-1 ā‘zam-1 cibāl iki fersaḫ ve sūlūs fersaḫdur nişf-1 fersaḫuñ (16) taḳrīben beş mişlidür ol taḳdīrce irtifā‘-1 ā‘zam-1 cibālün (17) ḳuṭr-1 arza nisbeti müte‘aḫḫirīn i‘tibārınca yigirmi dört uşbu‘ (18) bir zīrā‘a seb‘ arz-1 şa‘īre nisbeti gibidür meşelā ferāsiḫ ḳuṭr-1 arz (19) ki iki fersaḫ ve sūlūs fersaḫa taḳşim olinsa ḥāric

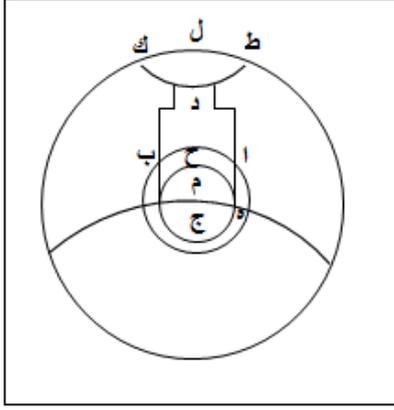
[10/b]

(1) ḳısmeti biñ toḳsan olur vāḫidūñ aña nisbeti ne vechile olursa (2) ā‘zam-1 cibālün ḳuṭr-1 arza nisbeti ol vechile olur zīrā bir zīrā‘ (3) dahı biñ sekiz seb‘ arz-1 şa‘īredür ve seb‘ün dahı bir zīrā‘a nisbeti (4) ol vechile olur taḳrīben ve bir ṭarīḳle dahı ya‘nī nişf-1 fersaḫuñ (5) ḳuṭr-1 arza nisbeti ne vechile ise ḫams seb‘ arz-1 şa‘īrenün bir (6) zīrā‘a nisbeti ol vechiledür zīrā nişf-1 fersaḫuñ ḳuṭr-1 arza (7) nisbeti vāḫidūñ beş biñ toḳsana nisbeti gibidür ve bir zīrā‘ (8) dahı beş biñ kırk ḫams seb‘ arz-1 şa‘īre olur ve ḫams seb‘ün (9) dahı bir zīrā‘a nisbeti ol vechile olur taḳrīben ve bu ḫuşūşda (10) ḳadıẓāde raḫmetullah şerḫ-i çıġmīnīde tafşil étmişdür inşallah (11) fersaḫ ve zīrā‘uñ ve ğayruñ

tafşili eb'ād ü ecrāmda beyān olunur (12) ammā mānuḡ kūrreviyyetine mütē'allıḡ bu bir emr-i ġarībdir ki mā ile memlū (13) bir kāse

merkez-i 'āleme ġarīb olduġı zamānda māyı ziyāde olur (14) ba'īd olduġı zamāndan meşelā ġar yerde ziyāde olur re's-i menārede (15) olduġı zamāndan sırrı oldur ki mānuḡ saḡ-ı zāhiri (16) ki her mekānda ola bir kıḡ'adur bir saḡ-ı kürī ki (17) merkezi merkez-i 'ālemdir ve bu daḡı muġarrerdir ki (18) saḡ-ı kürre her zamān ki merkeze ġarīb olsa (19) inḡidābı ziyāde olur şübhesi olanlara bu şeklden āsāndur

[11/a]

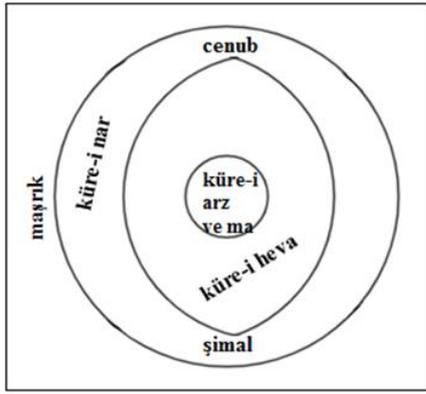

(1) meşelā ا ب kürre-i arzdur ج merkez-i 'ālemdür ا د ب arz üzerinde (2) bir menāredür ا د ب arzda bir bi'rdür ط ك ile د د şeklinün (3) her birisi kāsenuḡ 'arż-ı rāsīdir iki mevzi'de ط ل ك dāire-i mersūmedür (4) merkez-i 'ālemden kāsenuḡ bu'dı rāsī miḡdārınca menāre (5) üzerinde olduġı ḡâlde د ح د dā'ire-i mersūme-i uḡrādur ol (6) daḡı merkez-i 'ālemden

kāsenuḡ bu'd-ı re'si miḡdārınca ġar-ı bi'r (7) olduġı zamānda pes her ġāḡ ki dāire-i د م dāire-i ط ل ك (8) ile berāber resm olına kāsenuḡ mā'-yı ġar-ı bi'r olduġı ḡâlde (9) ziyāde olduġı tamām ma'lūm olur re's-i menārede olduġı zamāndan (10) ve ziyādesi şol miḡdārdur ki iki hilāl-i د ح م anı tamām (11) iḡhār eyler ve mādan şonra kürre-i hevādur izāfeti ile ḡafīf (12) olduġı cihetden ve hevā daḡı mā gibi kürīdir ammā anuḡ saḡ-ı (13) muġa'arı saḡ-ı mā' ve arza mümāssdur emvāc-ı buḡār ve cibāl (14) ve viḡād anlarıḡ ġayrınuḡ tezārīsi sebebi ile muzırr-ı seddür (15) ve ammā saḡ-ı muḡaddebi muġa'ar-ı nāra tābi'dür ve nār daḡı re'y-i eşşah (16) ile kürüü's-şekldür ve şāḡihü'l-istidāredür taḡdīben ve taġa'uren (17) ve bu daḡı rey-i eşşahdur ki nār kendü başġa bir 'unsurdur ve bu re'y-i (18) meşşā'iredür ki āristonuḡ şākirdleridir ve re'y-i cumḡūr-ı mütē'aḡḡirīndür (19) taḡdīben müstedīr olduġı muġa'ar-ı felek-i ḡamere mümāssdur ki

[11/b]

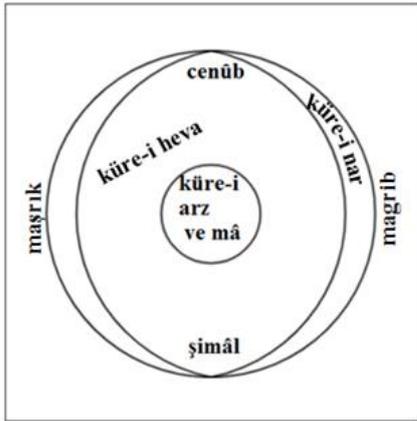
(1) ol beyne'l-cumhūr ṣaḥīḥü'l-istidāredür ammā taḳa'uren müstedīr olduđı (2) edḥineden aḡa vāṣıl olan şey'i kendüye döndürmege kemāl-i ḳudreti (3) olduđındandır bu taḳdırce hevānuđ dađı saḥḥ-ı muḥaddebi müstedīr (4) olmaḳ lāzım gelür ammā revāḳıyyūn ya'nī iṣrāḳıyyūn ki ṭarīḳleri riyāziyyāt (5) ve uluları eflāṭundur anlaruđ yanında ve ebū iṣḥāḳ kındī ve ebū reyḥān (6) bīrūnī ve müte'aḥḥirīnden ṣāḥib-i ḥikmetü'l-iṣrāḳ ki şeyḥ (7) ṣehābeddīn maḳtūldür anlaruđ re'yi üzerine nāruđ ḥuṣūlı ṣol (8) hevādur ki ḥareket-i felege muvāfiḳ ḥareket eyleye ve nār bu mezheb (9) üzerine bir küre-i tāmmedür ki saḥḥ-ı muḥaddebi ṣaḥīḥü'l-istidāre ve (10) muḳa'arı ihlīlecīü'ş-şekldür eger nār cümle-i eczā'-yı felegüñ muḥāzātında (11) ḥāṣıl olursa ve

muḳa'arı ihlīlecīü'ş-şekl olmasınuğ vechi (12) oldur ki felegüñ ḥareketi 'inde'l-mınṭaḳa isra' ve 'inde'l-ḳuṭbeyn (13) butū' üzerinedür ve şekli budur (14) ve eger cümle-i eczā'-yı felegüñ (15) muḥāzātında nār ḥāṣıl olmasa (16) şimāl belki 'inde'l-mınṭaḳa ḥāṣıl (17) olub tederic ile mütenāḳıṣ olub ḳuṭbeyne erişmedin (18) münḳaṭı' olsa ol küre-i ḡayr-ı tāmme olur muḥaddebi müstedīr-i

(19) ḡayr-ı tām ve muḳa'arı ihlīlecī ḡayr-ı tām olur ve ammā muḥaddebi hevā

[12/a]

(1) iki rey ile dağı ihlīlecī-yi tām veyā ihlīlece müṣābihdür ve şekli (2) bu vechiledür ammā re'y-i āḥīr ki nār anlaruğ yanında (3) ḡayr-ı tāmmdur sözlerinüñ za'fi niyāzik (4) ve ṣihabuñ ḳuṭbeyn ḳurbında zuḥūr (5) etdüğünden zāhirdür ammā bu söz (6) cümle-i aḳṭārda nāruđ ḥudūsına (7) ḳā'il olanlara ḥüccet olmaz ve 'anāşıruñ ā'dād-ı erba'aya ḥaşr (8) olmasınuğ vechi ketb-i ṭabī'iycede

meşūrdur ammā istikrāyla (9) şöyle ma'lūm olmuşdur ki 'anāşır dađı 'inde'l-cumhūr eflāk gibi (10) toḳuz ṭabaḳa olmađıla meşūrdur ṭabaḳa-i evvelī arz-ı ṣarfe-i (11) muḥīṭ bi'l-merkezdür ve ṭabaḳa-i ṣāniye ṭabaḳa-i ṭıniyyedür (12) ve ṭabaḳa-ı ṣāliṣe ṭabaḳa-i maḥlūṭadur ki ekşeriyyā ḥayvānāt ve cümle-i nebātāt (13) ve külliyyen mā'den andadur

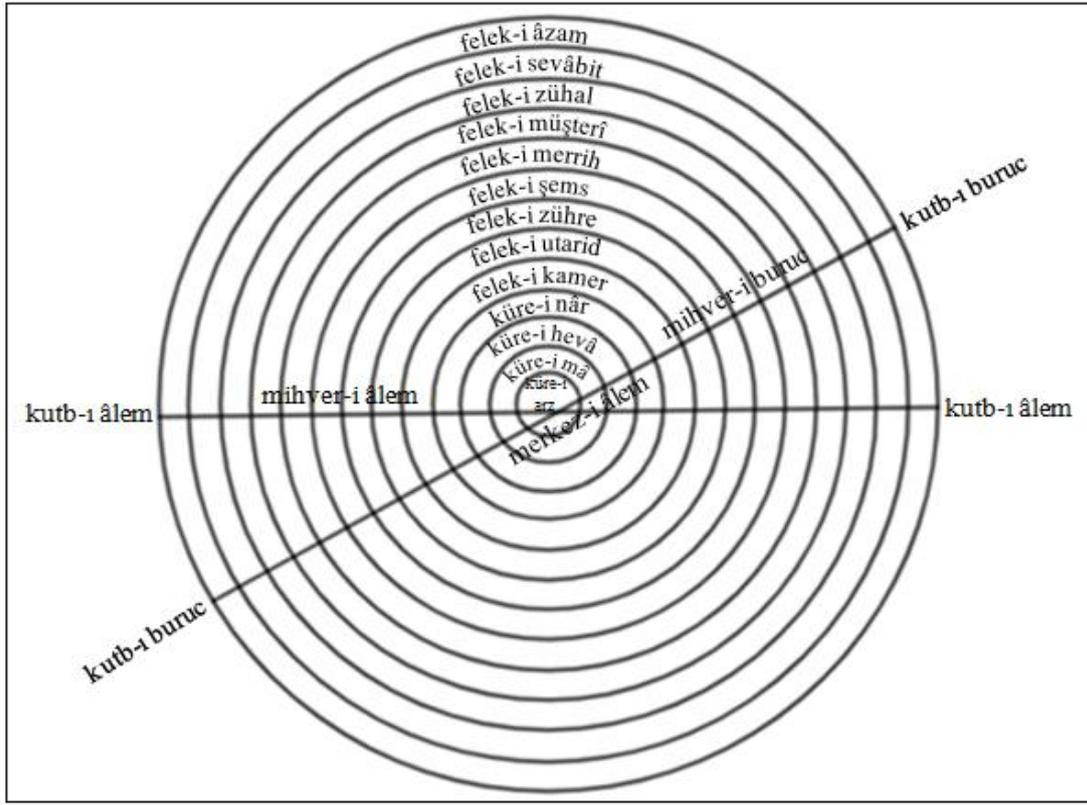
ṭabaḳa-i rābi‘a ṭabaḳa-i mādur ve ṭabaḳa-i (14) ḥamse ṭabaḳa-i hevādur ki ol mücāvīr-i arz ve mādur ve ṭabaḳa-i(15) sādise ṭabaḳa-i zemherīriyye-i bāriedür ki anuḡ sebeb-i bürüdeti (16) eczā-yı buḡāriyyenüḡ ve şavlı ve ‘adem-i irtifā‘-ı in‘ikās-ı eşī‘a-i (17) kevākibdür ve menşe‘-i sehāb ve ra‘d ve berḳ ve şā‘iḳa bu ṭabaḳadur (18) ve ṭabaḳa-i sābi‘a ṭabaḳa-i hevā-yı ḡālibdür ki ḥulūşa (19) ḳarībdür ve ṭabaḳa-i sāmīne ṭabaḳa-i duḡāniyyedür ki sefeleden mürtefi‘

[12/b]

(1) olan edḡine anda telāşī bulur ve zevātü’l-eznāb ve niyāzik (2) ve eşkāl-i ‘amūd ve bunlaruḡ emşāli bu ṭabaḳada zuḡūr édüb ve ḡāh (3) olur ki bu zāhir olan eşkāl ḡareket-i yevmiyye ile müşāya‘at (4) ḡareket eylerler ve ṭabaḳa-i tāsi‘a ṭabaḳa-i nārdur ve ba‘zılar hevāyı ikiye (5) taḳsīm etmişlerdür birisi oldur ki ebḡireye muḡālaṭa ola ve birisi (6) oldur ki ḡāliş ola zīrā aḡa ebḡire irtifā‘da bir mertebede nihāyet (7) bulur ve andan tecāvüz etmez anuḡ miḡdārı taḳrīben on yedi (8) fersaḡdur ve ebḡireye muḡālaṭa olan hevā bir hevā-yı keşīfdür ki (9) aḡa kürre-i buḡār ve ‘ālem-i nesīm ve kürre-i leyl ü nehār dērler vech-i tesmiye (10) oldur ki mehebb-i riyāḡdur ve ḳābil-i zulmet ve nūrdur ve ol bu ṭabaḳadan (11) müşāhede olunur zann olunur ki semānuḡ rengi ola ol bu ṭabaḳadan (12) taḡayyül olunur sebebi oldur ki zıkr olınan kürre-i buḡār eczā-yı (13) arz ve mā ile tekāşüf taḡşīl étdüḡinden muzī görünür (14) ve fevḳinde olan hevā-yı laṭīf aḡa nisbet-i muzlim görünür (15) pes ikisinüḡ imtizācından zālām ile ziyā beyninde bir levn-i (16) mutavassıṭa ḡāşıl olur ki görinen renk lāceverdī (17) oldur meşelā bir sürḡ renk şey‘-i laṭīfden bir reng-i sebze (18) nazār olınsa bir mümtezic reng-i āḡir görünmek muḳarrerdür (19) ol taḳdīrce bunuḡ daḡı sebebi oldur ve bu i‘tibārla

[13/a]

(1) ṭabaḳāt yedi olur semavāt gibi ve sūret-i eflāk ve ‘anāşır (2) bi-ḡasebü’t-taştīḡ bu vechiledür ve her dāire bir saṡḡ yerinedür (3) ve her iki dāirenüḡ mā-beyni felegi yā ‘anāşırıdur

(4) bāb-ı s̄anī meşhūr olan devāir-i ‘izām ve şigāri (5) ve kavsları beyān eder her dāirenūñ muḥīṭi kısmet-i mütesāviye (6) ile üç yüz altmış kısm olmuştur ol taḳdīrce her dāirenūñ (7) ḳuṭrı yüz yigirmi kısm olur ıṣṭılāḩa her bir kısmā bir derece (8) dērler ve her derece kısmet-i mütesāviye ile altmış baḩş olmuştur (9) anuñ her birine daḳīḩa dērler ve yine her bir daḳīḩa altmış baḩş

[13/b]

(1) olub anuñ her birine s̄aniye dērler bu minvāl üzere s̄aniye s̄aliṣe (2) ve s̄aliṣe rābi‘a olur ḩacet miḩdārı kısmet olunmaḩ revādur (3) ve her ḩavs ki ṭoḩsan dereceden nāḩıṣ olsa ṭoḩsana varınca (4) bāḩī ḩalana ol ḩavsuñ tamāmıdır dērler ve devāir-i ‘izām-ı meşhūreden (5) birisi mıntāḩa-i felek-i ā‘zamdur ki aḩa mu‘addilü’n-nehār ve felek-i müstaḩīm (6) daḩı dērler ve iki ḩuṭbına ḩuṭb-ı ‘âlem dērler biri cānib-i nebātü’n-na‘şda (7) aḩa ḩuṭb-ı şimālī ve ol birine ḩuṭb-ı cenübī dērler ve biri daḩı mıntāḩa-i (8) felek-i sevābitdür ki aḩa mıntāḩatü’l-burūc ve felekü’l-burūc daḩı dērler (9) ve ol mu‘addilü’n-nehārıyla teḩāṭu‘ etmişdür iki noḩṩada ol (10) noḩṩalara noḩṩa-i i‘tidāl dērler ve bir daḩı dāire-i mārre-i bi’l-aḩṩābü’l-erba‘adur (11) ve ol bir ‘azīmedür ki iki

mıntakanuñ dört kuṭbına (12) uğrar bu dā'irenüñ aqşar-ı kavısı ki iki mıntakanuñ veyā anlaruñ (13) kuṭblarınuñ mā-beyninde vāki' olur aña meyl-i küllī dērler ve seyyid-i şerīf (14) tezkire şerhinde dā'ire-i mārre bi'l-aqṭābū'l-erba'a bir olur ancak (15) zīrā iki noqṭaya gezer ki mā-beynleri nişf-ı devrden eḳalldür ve böyle (16) iki noqṭaya bir dāirede ğayrı geçmez zīrā iki 'azīme nāşif (17) üzerinden ğayrı vaz'da tekāṭu' eylemezler bu daḫı cāiz degildür ki (18) iki dāire bu iki noqṭa üzere tekāṭu' etmeksizin temāss edeler (19) yāḫūd birinüñ saṭḫı āḫirüñ saṭḫına munṭabıq olub bu iki

[14/a]

(1) noqṭa mā-beyninde şonra müferriḳ olalar zīrā evvelkiden iki müstaḳīm (2) bir saṭḫa muḫīṭ olmaq lāzım gelür ve ikinciden bir ḫaṭṭ-ı müstaḳīm (3) istikāmet üzere iki müstaḳīme muttaşıl olmaq lāzım gelür deyü (4) zıkr etmişdür ve biri daḫı dāire-i meyldür ol daḫı bir 'azīmedür ki (5) felekü'l-burūcuñ bir cüz'inden yā bir kevkebün merkezinden mu'addilü'n-nehāruñ (6) iki kuṭbına uğrar ol dā'ireden bir kavı ki felekü'l-burūcuñ bir cüz'i (7) ile mu'addilü'n-nehāruñ mā-beyninde ola cānib-i aḳrebinden ol kavısa (8) ol cüz'ün meyl-i evveli dērler ve ol dāirede bir kavı ki kevkebün (9) merkezi ile mu'addilü'n-nehār mā-beyninde ola cānib-i aḳrebinden ol kavısa (10) ol kevkebün bu'dı dērler ve biri daḫı dā'ire-i 'arzdur ol (11) daḫı bir 'azīmedür ki felekü'l-burūcuñ bir cüz'inden yā bir kevkebün (12) merkezinden felekü'l-burūcuñ iki kuṭbına uğrar ol dā'ireden (13) bir kavı ki felekü'l-burūcuñ bir cüz'i ile mu'addilü'n-nehār mā-beyninde (14) ola cānib-i aḳrebinden aña ol cüz'ün meyl-i şānisi dērler ve eger (15) bir kevkebün merkezi ile mıntakatü'l-burūc mā-beyninde ola ol kavısa (16) ol kevkebün 'arızı dērler ve biri daḫı dā'ire-i ufuḳdur ve ol (17) daḫı bir 'azīmedür ki anuñ bir kuṭbı semt-i re's ve bir kuṭbı (18) semt-i ḳademdür semt-i re'sden murād felekde bir noqṭadur ki merkez-i 'ālemden (19) bir şaḫışuñ istikāmet-i ḳāmetine göre bir ḫaṭṭ çekseler ol

[14/b]

(1) ol noqṭada müntehī ola anuñ muḳābili semt-i ḳademdür ve ol (2) dāire felegi iki pāre eder biri zāḫir ve mer'īdür ki cānib-i semt-i (3) re'sdedür ve biri ḫafī ve ğayrı mer'īdür ki ol cānib-i semt-i ḳademdür (4) ve bu dāire ile ṭulū' ve ğurūb-ı kevākib ma'lūm olur ve (5) mu'addilü'n-nehārı tañşif eder iki noqṭada birine noqṭa-i (6)

maşrıķ ve maşrıķ-ı i'tidāl ve birine noķta-i mağrib ve mağrib-i i'tidāl (7) dەرler ve ol iki noķtanuđ mā-beyni bir hatt ile vaşl olma (8) aña hatt-ı maşrıķ ve mağrib dەرler ve mıntakatü'l-burüc dağı (9) tanşif eder iki noķtada birine t̄ali' ve birine ğarib ve sābi' (10) dەرler ve bu dāireden bir kıavs ki felekü'l-burucuğ bir cüz'inden (11) veyā bir kevkebün merkezinden noķta-i maşrıķ mā-beyninde ola cānib-i (12) akrebinden aña si'at-i maşrıķ dەرler ve yine bu dāireden bir kıavs (13) ki felekü'l-burucuğ cüz'inden veyā bir kevkebün merkezinden (14) noķta-i mağrib mā-beyninde ola cānib-i akrebinden aña si'at-i (15) mağrib dەرler ve biri dağı dāire-i nişfü'n-nehārdur ve ol dağı (16) bir 'azīmedür ki ufķuđ iki kıuṭbına ve mu'addilü'n-nehāruđ iki kıuṭbına (17) uğrar ve ufķı tanşif eder iki noķtada kıuṭb-ı şimāle (18) kıarīb olma noķta-i şimālī ve ol birine noķta-i cenübī dەرler (19) bu iki noķtanuđ mā-beyni bir hatt ile vaşl olma aña

[15/a]

(1) hatt-ı nişfü'n-nehār dەرler anuğ iki kıuṭbı noķta-i maşrıķ ve mağrib olur (2) ve mıntakatü'l-burücü dağı tanşif eder iki noķtada biri (3) fevķa'l-arzdur aña 'āşir ve vetedü's-semā ve ol birine rābi' (4) ve vetedü'l-arz dەرler ve mu'addilü'n-nehāruđ dağı nişf-ı zāhirin (5) ve nişf-ı ḥaf̄isin tanşif eder ve ol dāireden bir kıavs ki kıuṭb (6) mu'addille dāire-i ufuk mā-beyninde ola yā kıuṭb-ı ufuk ile mu'addilü'n-nehār (7) mā-beyninde vāki' ola cānib-i akrebinden aña 'arz-ı beled dەرler ve biri (8) dağı dāire-i maşrıķ ve mağribdür aña dāire-i evvelü's-sümüt dağı (9) dەرler ve ol dağı bir 'azīmedür ki ufķuđ iki kıuṭbına ve nişfü'n-nehāruđ (10) iki kıuṭbına uğrar ve biri dağı dāire-i vasaṭü's-semā-yı (11) rü'yetdür ol dağı bir 'azīmedür ki felekü'l-burucuğ iki kıuṭbına (12) ve ufķuđ iki kıuṭbına uğrar ve anuğ iki kıuṭbı noķta-i t̄ali' ve (13) ğaribdür ve felekü'l-burucuğ dağı nişf-ı zāhirin ve nişf-ı ḥaf̄isin (14) tanşif eder ve ol dāireden bir kıavs ki kıuṭb-ı felekü'l-burücla (15) ufuk mā-beyninde ola yā kıuṭb-ı ufuk ile felekü'l-burüc (16) mā-beyninde ola cānib-i akrebinden aña 'arz-ı iķlīm-i rü'yet dەرler (17) ve biri dağı dāire-i irtifā'dur ve ol dağı bir 'azīmedür ki (18) ufķuđ iki kıuṭbına ve felekden bir noķta-i mefrüzaya uğrar (19) ve ufķı iki noķtada kıat' eyler ol iki noķtanuđ her birine

[15/b]

(1) nokta-i semt d rler ol sebebden bu d ireye d ire-i semtiye dağı d rler (2) bu iki noktanuğ m -beyni ki bir hatt ile vaşlı olına ağa hatt-ı semt (3) d rler ve bu d ireden bir kavş ki nokta-i mefr za ile ufuk (4) m -beyninde v ki  ola c nib-i akrebinden ağa irtif -ı nokta-i mefr za (5) d rler eger nokta fevka'l-arz olursa ve eger tahte'l-arz inhi at-ı (6) nokta-i mefr za d rler ve ufukdan bir kavş ki bu d ire ile evvel 's-semt (7) m -beyninde v ki  ola c nib-i akrebinden ağa irtif -ı nokta-i mefr za (8) ve semt-i irtif -ı nokta-i mefr za d rler eger ol nokta tahte'l-arz (9) olursa semt-i inhi at-ı nokta-i mefr za d rler ve dev 'ir-i Őiđar-ı (10) meşh reden ba zı med r t-ı m y ld r med r t-ı yevmiye dağı (11) d rler bunlar ol Őađirelerd r ki muv z  mu addil 'n-neh rda (12) harek t-ı nokta-i mefr za ile m rtesimlerd r mu addil 'n-neh ruğ (13) hareketi sebebi ile mer kiz-i kev kib ve anuğ ğayrı gibi anuğ her birine (14) ol noktanuğ med rı d rler ki anuğ hareketi ile m rtesim olmuşdur (15) ve med r merkez-i kev kibden evvelki fevka'l-ufuk ola ol kev kibuğ (16) kavsu'n-neh r  ve evvelki tahte'l-ufuk ola kavsu'l-leyli d rler (17) ve bu med r tdan ufuk ile d ire-i meyl m -beyninde v ki  olan (18) kavsa ol kev kibuğ ta dil 'n-neh r  d rler amm  ki ol (19) d ire-i meyl nokta-i maşrığ ve mağribe uğramak Őart dur ve

[16/a]

(1) kavsu'n-neh rdan ve kavsu'l-leylden her birin ğ m -beyninde nişf-ı devrde (2) v ki  olan tef zul ol kev kibuğ za f-ı ta dil 'n-neh r dur (3) ve Şol kavş ki merkez-i kev kible ufuk m -beyninde v ki  ola (4) ağa d ire d rler ve d ire-i nişfu'n-neh r la merkez-i kev kib m -beyninde (5) olan kavsa fazli'd-d ir d rler ve biri dağı med r t-ı  ur zdur (6) anlar dağı Őađirelerd r ki muv z  felek 'l-bur cda m rtesimlerd r (7) harek t-ı nokta-i mefr zadan felek-i s min ğ hareketi sebebi ile (8) ve biri dağı muğantar tdur anlar dağı Őađirelerd r ve ufka (9) muv z lerd r ol ki fevka'l-ufuğdur muğantar t-ı irtif  ve ol ki (10) tahte'l-ufuğdur muğantar t-ı inhi at d rler ve bu muğantar t bir (11) muğantara ki saçı-arza tem ss  de ağa uf -ı hişsi ve muğaddem (12) zikr olunan ufka uf -ı hağiği d rler b ki kıssı meşh re-i t l-ı (13) beled ve tağvim-i kevkeb ve bunlaruğ emşali ki mağallinde tağrib-i iktiz  (14)  de inşallah bey n olunur amm  dev ir-i meşh red r Şol (15) dev ir-i Őiđar-ı m tevehhime ki harek t-ı nokta-i devri ile efl k-ı (16) seyy ren ğ Őihanında vey  cevfinde m rtesim olurlar ba zı neş

(17) kevākibün merākizinün harekātından veyā eflākınun merākizinün (18) harekātından mürtesimlerdür ikisinün daḥı mā'ili birdür ve bu zıkr olan (19) devāir yā suṭūḥ-ı ukar üzerinde mürtesim olalar veyā ukaruṅ suṭūḥında

[16/b]

(1) mürtesim olmayalar ol cümleden suṭūḥ-ı ukarda mürtesim olan devāir (2) merkez-i şemsün hareketinden merkez-i ḥāricü'l-merkezün muḥīṭinde ve tedāvīrün (3) merākizinün harekātı ile eflāk-ı ḥevāmilün muḥīṭlerinde ve kevākibün (4) merākizinün harekātından tedvīrlerinün muḥīṭlerinün üzerinde mürtesim (5) olanlardan ve bu devāirün irtisāmını muḥīṭāt-ı eflāke nisbet etmek (6) maḥall-i su'āldür ammā ehl-i hey'etün ıṣṭilāḥātındandır ve yine (7) bu devāirün her biri muḥīṭinde mürtesim olduḡı felegün ismi ile (8) tesmiye olunmuşdur meşelāhareket-i merkez-i şemsden mürtesim olan dāire (9) ḥāricü'l-merkez ismi ile tesmiye olunmuşdur ve harekāt-ı merākiz-i tedāvīrdən (10) mürtesim olan devāir eflāk-ı ḥevāmil ismi ile tesmiye olunmuşdur (11) ve harekāt-ı merākiz-i kevākibden mürtesim olan devāir daḥı eflāk-ı (12) tedāvīr ismi ile tesmiye olunmuşdur ve ol dāireler ki muḥīṭ-i eflākde (13) mürtesim degillerdür belki eflākun cevfində mürtesimlerdür 'uṭāridün (14) merkez-i ḥāmilinün hareketinden ki anı müdür taḥrīk eder andan (15) ḥādiş olan dāiredür ve kamerün merkez-i ḥāmilinün hareketinden (16) ki anı mā'il taḥrīk eder andan ḥādiş olan dāiredür (17) bu iki dāireye ḥāmil-i merkez-i ḥāmil dərler vech-i tesmiye oldur ki (18) ḥāmillerinün merkezleri anlarun muḥīṭinde hareket eder ve (19) 'ulemā-yı hey'etden şāhibü'l-micestī ve anun tevābi'i eflāk zikrinde

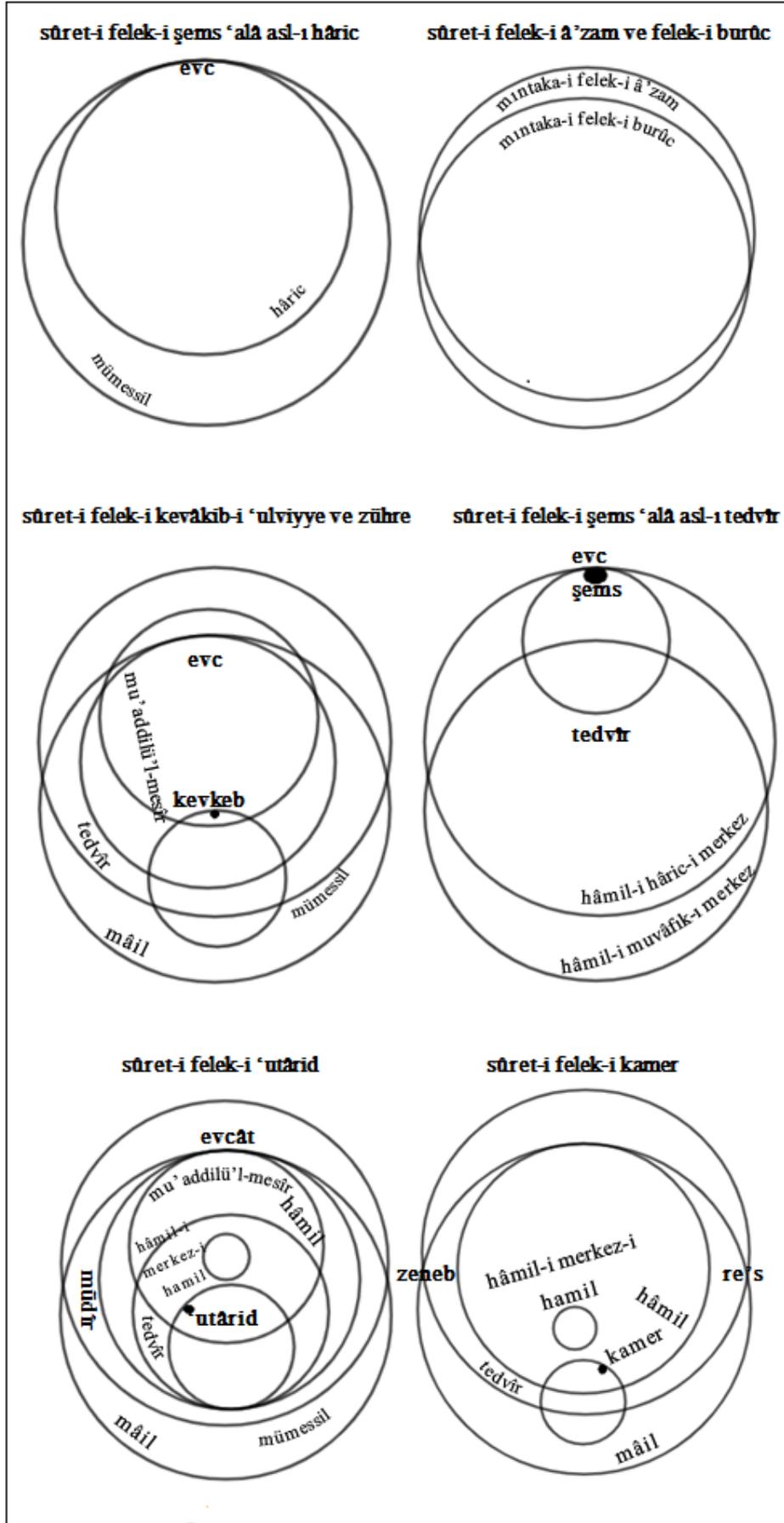
[17/a]

(1) devāir ile iktifā etmişlerdür zīrā eczā-yı berāḥīn için bu miqdār (2) kāfīdür ammā ba'zı ḥükemā eflākı ecsām ile zıkr etmişlerdür (3) re'y-i evvel ile bu 'ilme hey'et-i ḡayr-ı mücesseme dərler ve re'y-i şānī ile (4) hey'ete mücesseme dərler ammā aṣḥāb-ı re'y-i evvel felek-i tāsi' ile felek-i (5) şāmin için iki dāireyi müteḡāṭı'eyn zıkr etmişlerdür ki anlar ol (6) feleklerinün mınṭaqalarıdır ve şems için daḥı iki dāireyi zıkr etmişlerdür ki (7) biri mümeşsil biri ḥāricü'l-merkezden 'ibāretdür ve anlar bir noḡtada (8) temāss etmişlerdür ki ol evcdür ve bu evvel-i re'y iledür ki şems için (9) tedvīr olmaya ammā tedvīre ḡābil olanlar üç dāire zıkr ederler biri (10) ḥāmil-i muvāfiḡü'l-

merkez ve biri dağı hāmil-i hāricü'l-merkezdür ki bunlar (11) mütekaṭı'lardur ve biri dağı dāire-i tedvirdür ol dağı Őol vechiledür (12) ki merkezi muḥiṭ-i hāmile munṭabıķ ve muḥiṭi hāricü'l-merkeze mümāssdur (13) baṭlamyūs ve cumhūr-ı ehl-i hey'et eflākuŶ baŐ olınması iĉün (14) hey'et-i ğayr-ı mücessemeyi iḥtiyār etmiŐlerdür ve kevākib-i 'ulviyye ve zührenüŶ (15) her birisi iĉün beŐer dāire zıkr etmiŐlerdür ki anlar dāire-i mümessil ve (16) māil ve hāmil ve mu'addilü'l-mesirdür ve ol hāmille mütekaṭı'đur (17) ve biri dağı dāire-i tedvirdür ki merkez-i hāmilüŶ muḥiṭine munṭabıķđur (18) ve ķamer iĉün dört dāire zıkr etmiŐlerdür biri mümessil ve biri (19) māildür ki anlar mütekaṭı'lardur ve biri dağı hāmildür ki noķta-i

[17/b]

(1) evce māile mümāssdur ve biri dağı dāire-i tedvirdür (2) ve ol Őol vechiledür ki merkezi hāmilüŶ (3) muḥiṭine munṭabıķđur ve ķamer iĉün cumhūr hāmil-i merkez-i hāmil (4) zıkr etmiŐlerdür zīrā ki māil ḥükmindedür (5) ammā ba'zılar zıkr etmiŐlerdür ve 'uṭārid iĉün altı (6) dāire zıkr etmiŐlerdür anlar mümessil ve māil ve hāmil ve mu'addilü'l-mesir (7) ve tedvir ve hāmil-i merkez-i hāmildür müdir i zıkr etmiŐlerdür (8) zīrā ki hāmil-i merkez-i hāmil anuŶ ķāim maķāmıđur (9) ve ba'zılar anı dağı zıkr etmiŐlerdür Őol vechile (10) ki māile mümāssdur pes cumhūr mühendisīn (11) yanında ki eflāk zıkrinde devāir üzerine (12) iķtiŐār etmiŐlerdür otuz dört felekdür Őems (13) iĉün tedvir olmaduğı taķdīrce ve illā otuz (14) beŐ olur ammā ķamer iĉün hāmil-i merkez-i hāmil ve 'uṭārid (15) iĉün müdir zıkr edenler yanında otuz yedi olur (16) ve mücesseme yanında iki aŐl üzerine dağı ya'nī Őems (17) iĉün gerek tedvir olsun gerek olmasun yigirmi (18) dörtdür ve ḥarekāt zaḅtı iĉün mücesseme dağı yine ba'zı eflāk (19) muḥtāc olurlar ve devāirüŶ Őekli 'inde'l-mühendisīn bu vechiledür

[18/b]

(1) bāb-ı sālīs toközuncı ve sekizinci felegün ya'nī felekü'l-eflākı (2) ve felekü'l-burūcuñ hey'et ve hareketin ve felegün burūca (3) taķsīmınüñ keyfiyyetin ve ahvāl-i sevābitden dağı bir Őemmesin beyān (4) eder meşelā bu iki felegün her birini iki sağı-ı mütevāzī muğıtdır (5) ve merkezleri merkez-i 'ālemdir ve toközuncı felekde hic sitāre yoķdur (6) cümle-i sevābit sekizinci felegün tağtında merkūzdu ve toközuncı felek (7) yigirmi dōrt sā'ate qarīb zamānda devresin tamām eder ve anuđ (8) hareketi maşrıķdan mağribedir ve her yigirmi dōrt sā'atde hareketin (9) ziyādesi Őol miķdārdur ki sene-i Őemsiyyede cümlesi tamām (10) bir devr olur ve sekizinci felek dağı raşad-ı muşannif hasebi ile (11) her yetmiş yılda bir derece kať eder ol taķdīrce yigirmi (12) beş biñ iki yüz yılda devresin tamām eyler ammā hūkemā (13) mā-beyninde miķdār-ı hareket-i sāniyyede iđtilāf vāķi' olmuşdur (14) hattā müteķaddimīnden āristo hareket-i yevmiyyeden ğayrı anda hareket (15) bulmuşdur belki eflāk-ı külliye sekizdür deyü zāhib olmuşdur (16) ve eberhas ğarbdan Őarka anuđ hareketin bulub ammā miķdārın (17) ta'yīn etmişdür Őonra bađlamyūs gelüb iskenderiyyede raşad (18) eyleyüb anuđ hareketin bulmuşdur ve miķdārın her yüz sene-i Őemsiyyede (19) bir derece kať eder deyü ta'yīn eylemişdür ol taķdīrce otuz

[19/a]

(1) altı biñ yılda bir devr tamām olur muğaddeşün altmış altı yılda (2) bir derece kať eder buldılar ve bunuñ devri yigirmi üç biñ (3) yedi yüz altmış yılda tamām olur ammā ki hūkemānuñ muđakķıķlarından (4) bir kavm yetmiş yılda bir derece kať eder buldılar ve hāce-i naşīr-i (5) tūsī tebrīz qarībinde merāğada ki raşad etmişdür ol dağı yetmiş yılda (6) bir derece kať eder bulmuşdur eyle olsa tamām-ı devre yigirmi (7) beş biñ iki yüz yılda olur ve fī-zemānīnā mu'temed olan dağı (8) budur raşad-ı cedīde muťabıķ olduğıçün ammā haķīķatin (9) allahdan ğayrı kimse bilmez ve anuđ hareketi mağribden maşrıķadur (10) ve mınţakası mu'addilü'n-nehār ile iki noķtada teķātu' eder (11) deyü muķaddemā zıkr olınmuşdur ol iki noķtanuđ biri ki kevkeb-i (12) ğarbī hareket ile andan cānib-i Őimāle güzer ede aña i'tidāl-i (13) rebī'ī ve ol birine i'tidāl-i harīfī dērler ve bu iki dāirenüñ (14) dağı ğāyet-i bu'd mā-beynin ya'nī ki meyl-i küllīdür erşād (15) ile muğtelif bulub kezālik hareket-i sāniyyede vāķi' olan (16) iđtilāf

gibi meyl-i küllīde daḥī iḥtilāf étmişlerdür zīrā (17) aṣḥāb-ı ersād-ı qadīme ve ḥādīse-i meyl-i küllīnūḡ miqdārın bir (18) bulmadılar ḥattā kudemā bulduḡı muḥaddeṣün bulduḡından ekṣerdür (19) ve baʿzılar ḡann etdiler ki ṣoḡra gelenler muḡaddem gelenden

[19/b]

(1) be-her-ḥāl ekṣük bula maʿ-hazā ḡāyet ekṣer bulduḡları yigirmi dōrt (2) dereceye erişmişdür gerḡi baʿzılar zuʿm étdiler ki hind ḥükemāsı (3) cümle yigirmi dōrt eydüḡine ittifaḡ étmiş olalar zīrā öḡlīdes ḥekīm (4) zamānında daḥī yigirmi dōrt cüzʾ eydüḡi meṣḥūrdur ve öḡlīdes (5) kitāb-ı uṣūlde dılʿ-ı zī-ḡamse aṣer dılʿı ol cihetden (6) istiḡrāc eylemişdür zīrā yigirmi dōrt ṣālīs ḡamse devrdür ammā (7) bundan elbette tamām yigirmi dōrt olmaḡ lāzım gelmez zīrā ḡāʿidede (8) bu vardur ki derecātdan ve daḡāyıḡdan ve ṣevānīden ve ḡayrından ki (9) nıṣfdan ziyāde ola anı tamām ʿadd ederler ammā nıṣfdan nāḡıṣ (10) olsa anı ʿadd etmezler bu taḡdīrce cāizdür ki bunda daḥī (11) böyle olmuş ola ve eḡall bulanlar yigirmi üç cüzʾ ve nıṣf cüzʾden (12) nāḡıṣ bulmuşlardur niteki ṣāḡīb-i teḡkire ḡoca (13) naṣīr-i tūsī daḥī raṣad-ı cedīdinde eyle bulmuşdur ve cumḡūr (14) ḥükemā-yı islāmiyyūn bunun üzerinedür ki meyl-i küllī yigirmi üç cüzʾ (15) ve ṣālīs ve rubʿ cüzʾ ola raṣad-ı meʾmūnīde bulduḡları (16) üzere ve andan ṣoḡra bir cemāʿat daḥī raṣad édüb anlar (17) daḥī yigirmi üç cüzʾ ve nıṣf cüzʾ ve nıṣf-ı ʿaṣer cüzʾ (18) buldılar imdi bu iḡtilāfuḡ sebeb-i iḡtilāf-ı ālātdan (19) eydüḡi günden ḡāhirdür zīrā ol āletleri düzmesinde

[20/a]

(1) ve miqdārında ve istidāretinde ve ḡısmetinde ve ḡaḡīḡat-ı nıṣfūʾn-nehārda (2) naṣb etmesinde iḡtilāf olduḡından yoksa teḡārüb-i mınḡaḡateynden (3) degildür zīrā eḡer teḡārüb-i mınḡaḡateynden olaydı (4) tenāḡus-ı meylī eyyāmuḡ tezāyüdi ile tertīb ve niḡām üzere bulalar (5) idi ḡāl-an-ki böyle bulunmaz zīrā baḡlamyūs bulduḡı eberḡas (6) bulduḡına muvāfiḡdur maʿ-hazā mā-beynlerinde iki yüz seksen beṣ (7) yıl vardur taḡrībēn memūn ḡalīfe zamānında bulduḡları baḡlamyūs (8) bulduḡından gerḡi on altı daḡıḡa ve baʿzı kūsūr nāḡıṣdur (9) ammā bu iki raṣaduḡ mā-beyni altı yüz ḡoḡsan yıl olmuşdur (10) bu ḡesāb üzere noḡṣān-ı meyl her ḡırḡ üç yılda bir daḡıḡa (11) olmaḡ lāzım gelür bu taḡdīrce vācib olur ki ebū caʿfer ḡāzinī (12) kendü raṣadında bulduḡı

me'mūn zamānında bulunandan beş (13) daḳīka ve sūlūs daḳīka nākış ola zīrā ḥāzinī raşadı ile (14) me'mūn raşadınuñ mā-beyni iki yüz otuz yıla ḳarībdür ammā ki (15) ḥāzinī kendü raşadında kemāl-i ihtimām ile bulduğı me'mūn (16) zamānında bulunana muḫābıḳdur sāir raşad dağı buña (17) göre ḳıyās olına ve bu ḥuşuş iḫtilāf-ı ālātdan eydüğine (18) şübhe yoḳdur ammā çünki iḫtilāfuñ zuhūrı ālātuñ (19) iḫtilāfından olur ol taḳdīrce iḫtilāfāt mā-beyninde

[20/b]

(1) 'adem-i nizām ve tertīb dağı ālātuñ iḫtilāfından olmaḳ (2) cāiz olur eyle olsa iḫtilāfuñ aşlı teḳārüb-i mınṭaḳateynden (3) olmaḳ tevehhüm olunur imdi teḳārübün ṭarīḳi mu'addilü'n-nehār (4) mınṭaḳatü'l-burūc ḳarīb olmaḳ var ve mınṭaḳatü'l-burūc (5) mu'addilü'n-nehāra ḳarīb olmaḳ var evvelkisi budur ki ya'nī (6) mınṭaḳatü'l-burūc sābit ola dağı mu'addilü'n-nehār aña (7) ḳarīb ola bu cāiz degildir zīrā eger böyle olsa cemī'ci (8) bilāduñ 'urūzı muḫtelif olub ve ḥaṭṭ-ı istivā dağı her (9) zamānda mekān-ı āḫir olmaḳ lāzım gelürdi bu cihetden (10) bir kimse teḳārüb-i mu'addilü'n-nehāra zāhib olmamışdur ammā (11) ba'zılar bunu zu'm étdiler ki bu teḳārüb mınṭaḳatü'l-burūcuñ (12) ola ki ol mu'addilü'n-nehāra ḳarīb ola eger bu ḥaḳḳ olacaḳ (13) olursa bir felek-i uḫrā dağı muḫtāc olunur ki mınṭaḳatü'l-burūcı (14) taḫrīk éde imdi eger mınṭaḳatü'l-burūcuñ (15) 'arza ḥareket étmesi farz olınsa yā devrin tamām éde (16) yā etmeye belki bir miḳdār ḥareket édüb şonra yine 'avdet (17) éde bu dağı yā nişfina dek ḥareket édüb yine 'avdet (18) éde yāḫūd nişfindan eḳallde veyā ekşerde 'avdet eyleye (19) bu şonra zıkr olan iki ihtimālün her birisi üç kısım

[21/a]

(1) olur zīrā ol nişfdan eḳall olan ḡāyet yā inṭibāḳ-ı evvelden (2) muḳaddem ola yā 'inde'l-inṭibāḳ ola yāḫūd ba'de'l-inṭibāḳ (3) ola ve nişfdan ziyādede dağı kezālik 'avdet yā inṭibāḳ-ı (4) sānīden muḳaddem ola yāḫūd 'inde'l-inṭibāḳ ola ve yāḫūd (5) ba'de'l-inṭibāḳ ola bu taḳdīrce aḳsām-ı mümkün sekiz olur (6) ziyāde olmaz biri tamām ve biri nişf ve üçü nişfda eḳall (7) ve üçü nişfda ziyāde pes şūret-i evvelīde lāzım gelür ki (8) nişf-ı kürre-i burūc-ı şimāliyye cenūbī olub cenūbiyyesi şimālī (9) ola ba'de yine mevzi' olına 'avdet éde ve cihet-i ḥareket (10) hemān bu cānibe ola ve ikinci sūretde dağı bu lāzım gelür illā bu (11) ḳadar var ki ḥareket-i 'avdetinün ciheti evvelki

hareketün hilâfinca (12) olur ve üçüncü şüretde lâzım gelür ki bir buķada bi-‘aynihā (13) irtifā‘at ve maķādīr-i eyyām ve leyālī muhtelif ola ve dördüncü şüretde (14) dağı üçüncide olan lâzım geldüğinden ğayrı fuşul yine (15) bātil olub leyli ve nehār cemī‘i buķā‘da mütesāvī olmaķ lâzım (16) gelür ammā ufuk raĥvī degil ve anuĥ nehārī leyli üzerine (17) kırķ üç yıl ziyāde olur taķrīben ve bu zamān oldur ki (18) felekü’l-burūc ol miķdāra dek ‘arza bir daķīka hareket éde (19) tā kim merkez-i ŗems ufukdan bir daķīka münĥaĥt ola ve ol

[21/b]

(1) birine nisbet bir daķīka mürtefi‘ ola teemmül olınacaķ anda nehār dağı (2) ziyāde olmaķ mümkündür ve beşinci şüretde üçüncide ve dördüncide (3) olanlar lâzım geldüğinden ğayrı mu‘addilden ŗimālī olan saĥ (4) mā-beynü’l-mınĥateyn ve aĥa muttaşıl olan pāre-i ŗimālī mu‘addilden cenūbī (5) olmaķ lâzım gelür ve anuĥ nażīri olan saĥ-ı cenūbī pāre-i cenūbī (6) ile bile ŗimālī olmaķ lâzım gelür ve ol pāreler miķdārda muhtelifdür (7) ba‘de’l-inĥibāķ keşret-i bu‘d ve kılet-i bu‘d ĥasebince ve altıncı (8) ve yedinci ve sekizinci şüretlerde dağı nişfdan lâzım gelen lâzım (9) geldüğinden ğayrı üçüncü ve dördüncü beşinciden lâzım gelenler (10) dağı lâzım gelür illā bu ķadar var ki fesād inĥibāķ-ı mütezā‘if (11) olur iki kūrre olduĥiĥün ve ma‘lūm ola ki nişfda dağı (12) üçüncü ve dördüncü ve beşinciden lâzım gelenler lâzım gelür ve (13) ba‘zılar mınĥateyn inĥibāķ etdüĥinde nār tūfānı olur (14) demişler ĥaķīķatin allahdan ğayrı kimse bilmez ve bundan ğayrı (15) ehl-i tılısmātdan ya‘nī bunu dağı zu‘m étdiler ki felekü’l-burūcuĥ (16) iķbāl ü idbārī ola ve her birinüĥ ĥāyeti sekiz derece olub (17) altı yüz kırķ yılda her birinüĥ müddeti tamām ola ya‘nī irbā‘-ı (18) mınĥatü’l-burūc mu‘addilü’n-nehār irbā‘ından meşelā evvel-i ĥamelden (19) idbār üzere ĥareket eyleye āĥir-i ĥūtdan sekiz dereceye varınca

[22/a]

(1) yāĥūd dördine varınca ve yine iķbāl eyleye evvel-i ĥamele dek yāĥūd (2) dördine dek ve bir ķavl dađı bu ki evvel-i ĥamelden iķbāl éde sekiz (3) derecesine dek ba‘de idbār eyleye yine evvel-i ĥamele dek vaķtā kim (4) erbāb-ı hey’etden ba‘zı bunu istimā‘ etdiler zann eylediler ki erşādda (5) felek-i ŗevābitüĥ ĥareketinüĥ miķdārını muhtelif bulduķlarına ‘illet bu ola (6) ya‘nī idbār zamānında ĥareket-i ŗevābit baĥī ola ve

mınṭaḳa-i ṣāminde (7) olan nokṭa-i rebī'yye mu'addilü'n-nehārda olan nokṭa-i rebī'yyenün (8) muḥāzātından ki mebdē' oldur ḥilāf-ı tevālī üzere hareket eyleye (9) ve iḳbāl zamānında yine hareket-i ṣevābit serī' ola ve mezkūr (10) nokṭa-i rebī'yyeyi mınṭaḳatü'l-burūc nokṭa-i rebī'yye mu'addilü'n-nehārdan intikāl (11) eyleye tevālī üzere ve eger bu emr zann etdikleri üzere ise bir (12) muḥarrik-i uḥre daḥı ihtiyāc olunur felekü'l-burūcī 'arzen (13) hareket etdüren felekden ḡayrı ki ol mınṭaḳa-i ṣāmini tūlen (14) hareket etdüre hareket-i evvelīden ḡayrı iḳbāl ü idbār (15) hareketleri için ve ol felegün vaz'ı felekü'l-burūcī ḥāvī (16) olub ve ḳuṭbları anuḡ ḳuṭbına muḥāzī' ola ve bu felek ki (17) mınṭaḳatü'l burūcī sekiz derece taḥrīk éde mu'addilden (18) nokṭa-i i'tidāl-i rebī'yye belki mınṭaḳa-i ṣāminde olan (19) cemī' nokṭa kendü mevzi'lerinden ol miḳdār hareket eyleye

[22/b]

(1) bu taḳdīrce iḳbāl ü idbārda sür'at ve buṭū' zāhir olur imdi (2) bu étdükleri zann ṣaḥīḡ degildir zīrā iḳbāl ü idbār eger hareket-i (3) basīte ise semāviyyātda devre tamām olmaḡ lāzım gelür ve eger hareket-i (4) mürekkebe ise ol ḡor seksen yılda bir derece ḳaṭ' etse gerek (5) imdi eger hareket-i ṣevābit aḡa müsāvī olursa lāzım gelür ki (6) ṣevābitün iḳbāl zamānında hareketi ḳırḳ yılda bir derece görine (7) ve idbār zamānında sākin görine ve eger ziyāde ise lāzımdur ki (8) iḳbāl zamānında ḳırḳ yılda bir dereceden ziyāde görine ve hareket-i (9) idbāriyye aṣlā görünmeye belki hareket-i iḳbāliyye görine faḑl-ı (10) hareketin miḳdārı ve eger nāḳıṣ olursa lāzımdur ki idbār zamānında (11) tevālī üzere hareketi maḡsūs olmaya belki ḥilāf-ı tevālī (12) üzere maḡsūs ola imdi bunların cümlesi bāṭıldur zīrā (13) eberḡas zamānında bu zamāna gelince zıkr olanlardan birisi (14) bulunmadı ma'-hazā bu mā-beyn iḳbāl ü idbār zamānınınuḡ za'findan (15) ziyādedür ve bu zann olinandan daḥı eb'addur ki bu 'ilmde ḳāṣır (16) olanlardan ba'zı hind ḳavminden meyl-i ā'zam daḥı iḳbāl ü (17) idbār gibi sekiz derece miḳdārı artar ve eksilür deyü istimā' (18) etdiklerinde zāhib olurlar ki bu iki ihtilāf için bir (19) muḥarrik ile iktifā olına ya'nī iḳbāl ü idbār için vehm

[23/a]

(1) meyl-i küllünün kadran ve ciheten izdiyadı ve intikâşı için eyle olsa (2) vâridiler bir felek işbât etdiler felek-i atlas ile felekü'l-burüc mâ-beyninde (3) mutavassıt şol tariķ ile kim k̄utbları dâire-i mârre-i bi'l-aķtâbü'l-erba'a (4) üzere ola ve k̄utbü'l-burüc ile mâ-beyni dört derece (5) ola tâ kim k̄utbü'l-burüc ol felegün hareketi ile k̄utbü eṭrâfında (6) altı yüz kırk yılıuñ za'fında bir dâire resm eyleyüb ve dâire-i mârreden (7) iķbâl ü idbâr zamânlarında bir kavş eḍe ki miķdârı sekiz derece (8) ola ve mınṭaka-i sâminden her noķta ol dâire-i şaġire-i (9) mütevehhime ḥavlinde aṇa müsâvî hareket eḍe tâ kim ol dâire-i mütevehhimenün (10) bir nıṣfında hareket-i iķbâl ve nıṣf-ı âhirinde hareket-i idbâr lâzım (11) gele ve bir nıṣfuñ vasaṭından ol bir nıṣfuñ muntaşifına dek (12) intikâş-ı meyl ve nıṣf-ı âhirinde izdiyâd-ı meyl lâzım gele ve intikâş-ı (13) meyl teķârüb-i mınṭakateyn ile ve izdiyâdı tebâ'üd ile ola (14) ammâ bu taşavvuruñ daḥı fesâdı zâhirdür egerci ki ihtilâf-ı (15) meylün ḥuşulı ḥayṣiyyetinden şaḥîḥ görünür zîrâ bu felek (16) mutavassıt-ı mınṭakatü'l-burücü taġyîr etdüġi taķdîrce eger (17) bucuķ olsa elbette lâzım gelürdi ki kavm-i erşâd meylün (18) tefâvütini ġâyet fâḥiṣ bulalardı tâ sekiz dereceye varınca

[23/b]

(1) zıkr olınan müddetde ki altı yüz kırk yıldur ammâ ki vücüd-ı erşâd (2) bunu tekzîb eḍer ve anuñ fesâdı bundan nâşî oldı ki ol (3) felegün hareketini iķbâl ü idbâr sebebi ile bu miķdâr farz (4) etdiler ammâ ki hareket-i meyl müteḥakkıķ olduġdan sonra hareket-i mezbûreyi (5) teķârüb-i mınṭakateyn iķtizâ etdüġi miķdâr farz etseler (6) bu fesâd andan zâil olurdu egerci ki ihtilâf hareket-i (7) şâniye-i 'adem-i istilzâmı fesâdı bâķîdür ve hareket-i şâniyede (8) daḥı ihtilâf şol vaķt lâzım gelür ki mınṭakatü'l-burücdan (9) her noķta-i mu'ayyene meşelâ re's-i sereṭân gibi ol dâire-i (10) şaġire-i mezbûreyi tevehhüm etdükleri üzere irtisâm eḍeydi (11) lakin noķta-i mu'ayyene andan mınṭaka-i vasaṭâniye muvâzî (12) bir dâire-i ḥaķîkiyye irtisâm etdüġiçün muḥâlâtandur ki (13) ol noķta dâire-i şaġire irtisâm eḍe ve bundan ġayrı (14) her gün ihtilâf daḥı bulunmayub hareket-i şâniye dâimâ cihetine (15) sâmin ile mutavassıtıuñ hareketlerinün terkîbi iķtizâ etdüġi (16) kadar olurdu eger mutavassıtıuñ hareketin ḥilâf-ı tevâlî (17) farz eḍerlerse yâḥûd cihet-i vâhideye hareketlerinün (18) terkîbi miķdârı

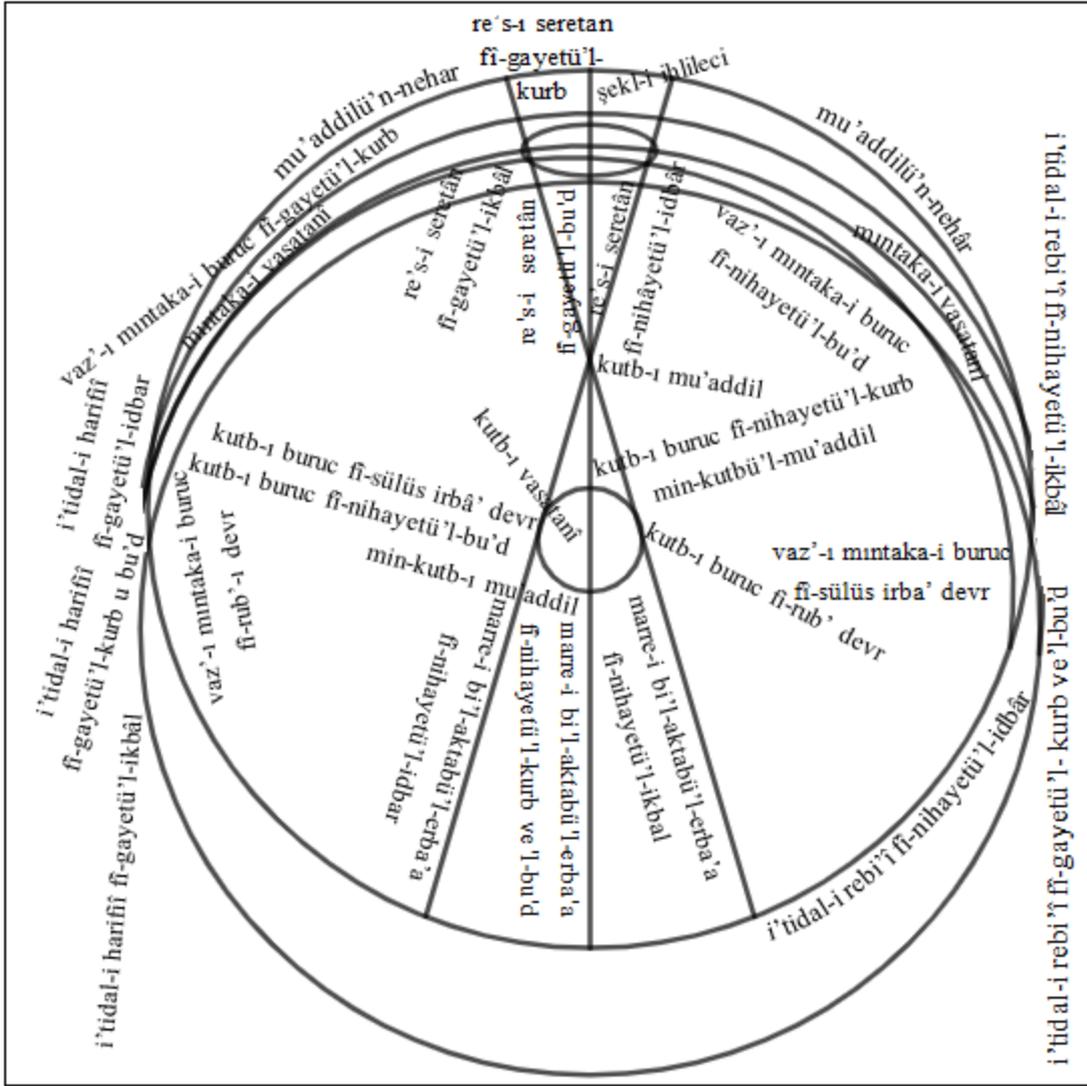
olurdu eger hareket-i mutavassıtı tevālī üzere (19) farz ederlerse ammā eger dērlerse ki sağīre-i mezbūreyi

[24/a]

(1) anuñ resm étmedügi egerçi kim şahīhdür lakin nokta-i ğayr-ı (2) mütenāhiyyeden her birisi her anda maḳām-ı re's-i sereṭānda vāḳi' (3) olub meşelā bir şekl-i ihlīlecī resm eder ki ḳuṭr-ı aşġarīnün maḳalli (4) dāire-i mārre-i bi'l-aḳṭābü'l-erba'adan sekiz derece miḳdārı (5) olur ve anuñ merkezi mınṭaḳa-i vasaṭānī üzere ol ḳuṭruñ (6) muntaşıfında olur ve ḳuṭr-ı ā'zaminuñ maḳalli taḳrīben mınṭaḳa-i (7) vasaṭānīden bir ḳavsdur ki dāire-i mārre-i bi'l-aḳṭābü'l-erba'anuñ (8) iki ğāyeti mā-beyninde vāḳi' olur bir ğāyeti ḳuṭbü'l-burūc hareket-i (9) vasaṭānī ile rub' devr etdükte ve bir ğāyeti üç rub' hareket (10) etdükte olur ve re's-i sereṭān daḳı ḳuṭr-ı aṭveli miḳdārı (11) müteḳaddim ve müte'aḫḫir olur ve hem mınṭaḳatü'l-burūcile mu'addilü'n-nehāruñ (12) teḳāṭu'ı muḫtelif olub irbā'-ı burūc muḫāzāt irbā'-ı mu'addilü'n-nehārdan (13) intikāl eder ve yine şekl-i evveline devrün tamāmından (14) muḳaddem 'avdet eyler bu taḳdīrce zıkr olınan üzere (15) iḳbāl ü idbār lāzım gelür ve iḳbāl ü idbārdan (16) iḫtilāf-ı hareket-i sāniye daḳı (17) lāzım gelür ammā biz dēruz ki bu vāḳi'(18) olsun zīrā şekl-i ihlīlecī lāzım gelür ve bu (19) şekl-i ihlīlecī ğāyet laṭīf taşavvur étdügi

[24/b]

(1) bu şeklden ma'lūmdur şekl budur

(2) ammā zıkr etdikleri üzere tamām sekiz derece ikbāl ü idbār lāzım (3) gele ve bu ikbāl ü idbār hareket-i sāniyenüñ ihtilāfın müstelzim (4) ola bunlar memnū' dur evvelkisinüñ memnū' olması oldur ki (5) mu'addilü'n-nehārda noqta-i teqātu' mübeddil olur ve iki teqātu' (6) mā-beyninde vāqi' olan qavs ki nihāyet ikbāl ü idbārda olur (7) ol qavs 'arz-ı seb'inde vāqi' olan si'a-i maşriq-ı küllinüñ (8) za'fi miqdāri olur qaçan meyl-i küllī dört cüz' farz olınsa (9) imdi ol havd sekiz dereceden ziyāde olur iz'āf -ı (10) muzā'af ve bunun haqq üzere beyānı ol vaqt olur ki

[25/a]

(1) mu'addilü'n-nehār ufuk farz olunub ve mınṭaqa-i vasaţanī (2) mu'addilü'n-nehār maḳāmında qonılub ve mınṭakatü'l-burucı kendü ḫālī üzerine (3) qoyub andan taşavvur

olina ammā ikincisiniñ memnū^c olması budur ki (4) iḳbāl ü idbār hareket-i s̄aniyenüñ iḥtilāfin müstelzim olmaḳ şol (5) vaḳt olurdı ki irbā^c-ı mıntaḳatü'l-burūc muḥāzāt-ı irbā^c-ı mu'addilü'n-nehārda (6) zāil olub ve yine ol evvelki şüretine 'avdeti ki (7) tamām-ı devrden muḳaddem olur ve ol tamām-ı devrden muḳaddem olan (8) 'avdetde tebeddül-i noḳta-i teḳātu^c mıntaḳatü'l-burūcdan olub (9) mu'addilü'n-nehārdan olmaya bu ḥavd böyle degildür zīrā (10) mu'addilü'n-nehārdan daḫı böyle mütebeddil olur nitekim beyān olındı (11) imdi bu bizüm zıkr êtdüklerimizden zāhir oldı ki eger (12) ḳuṭbü'l-burūc ḳuṭb-ı vasaṫānī ile şol miḳdār farz olınsa ki (13) mu'addilü'n-nehārdan mā-beynü't-teḳātu^ceyn hemān sekiz derece (14) iḳtizā eylese bu taḳdīrce ol fesād zā'il olurdı (15) ya^cnī iḳbāl ü idbārı zıkr etdikleri üzerine 'adem-i (16) istilzāmı fesādı giderdi egerçi ki iḳbāl ü idbārı (17) iḥtilāf-ı hareket-i s̄aniyeyi yine 'adem-i istilzāmı fesādı (18) bāḳīdür ve bundan ḡayrı bu fesād daḫı muḳarrerdür ki (19) müddet-i devr ve vasaṫānīde intikāş ve izdiyād-ı meylüñ müddetleri

[25/b]

(1) ki altı yüz kırık yıldur raşad delālet etdüğinden ziyādedür ki (2) anuñ cümlesi on dört daḳıḳa ve ba'zı küsürdür bu taḳdīrce (3) ma'lūmdur ki bunların cemī'isi fāsiddür eyle olsa şimden şonra (4) bize mühimm olan görelüm imdi bu daḫı ḳā'ide-i külliyyedür ki (5) felek-i ḥāvī felek-i maḥvīsin küll-i cüz'i ya^cnī seḫne-i sākin (6) seḫneyi taḫrīk êder gibi ḳuṭbını eyle ve sāir eczāsı ile taḫrīk (7) eyler ve bu taḫrīk ḡāh olur ki zārūrī olur nitekim ḥāvī ile (8) maḥvīnün merkezleri muḫtelif ola ve merkez-i ḥāvī merkez-i maḥvīye (9) mürür etmeye gerek maḥvī tedvīr gerek ḥāricü'l-merkez olsun (10) zīrā 'adem-i taḫrīkden ḫark ve iltiyām lāzım gelür ve ḡāh olur ki (11) bu taḫrīk-i teşebbüs ile olur şol zamānda ki ḳuṭbları muḫtelif (12) ola zīrā ki maḥvīnün iki ḳuṭbı ḥāvīnün iki noḳtasına ṫab'an (13) müteşebbisdür eger taḫrīk bulunmazsa noḳta-i ḳuṭb mekân-ı ṫabī'isinden (14) ayrılmāḳ lāzım gelür ammā ḳavl-i āḫir redd olunur zīrā (15) noḳta-i ḳuṭb teşebbüs etdüğü noḳta sāir noḳta ile māhiyyetde (16) müsāvīdür pes ḳuṭbeyn-i ḥāvīnün iki noḳtasına (17) teşebbüs êdüb ḡayrı noḳtalara êtmedüğünden tercīḫ lāzım (18) gelür anuñçün ḳavl-i teşebbüs teşebbüse şāliḫ degildür demişlerdür (19) ve ma'lūm ola ki 'ālemü'l-'ulemā ve eḫdālü'l-fuzalā merḫūm

[26/a]

(1) mevlānā ‘alī kuşçı ki mīrzā uluğ big ile diyār-ı semerqandda raşad (2) çıkarmış şāhib-i raşaddur kendü raşadı muḳtezāsınca (3) meyl-i küllīnün miḳdārın yigirmi üç derece ve otuz daḳīka (4) ve on yedi şāniyedür deyü ta‘yīn eylemişdür ve zıkr olan iki (5) noḳtanun her birine felekü’l-burūcuñ evvelki ḡāyet-i ba‘īdidür(6) veyā felekü’l-burūcda mārre-i bi’l-aḳṭābü’l-erba‘anun teḳāṭu‘ (7) etdügi iki noḳtadur anlara iki noḳta-i inḳılāb dērler cānib-i (8) şimālde olana noḳta-i inḳılāb-ı şayfī ol birine noḳta-i inḳılāb-ı (9) şitevē dērler pes mınṭakatü’l-burūc bu dört noḳta ile ki (10) ikisi noḳta-i i‘tidāl ve ikisi noḳta-i inḳılābdur dört rub‘a (11) münḳasım olur her rub‘da olan müddet-i meḳş āf-tāba bir faşl (12) dērler ki fuşūl-ı erba‘a meşhūrdur ve bu dört rub‘dan iki rub‘ (13) meşelā şaḳun her birinde iki noḳta tevehhüm olunur ki ol bir (14) rub‘ı ol iki noḳta berāber üç kısım eyler pes beş dāire-i ‘arz (15) geḳüreler ki ol beş dāirenün biri iki noḳta-i i‘tidāle ve (16) dördü dört noḳta-i mevḥūmeye uğraya bi’z-zarūrī (17) felekü’l-burūcı ve sāir eflāk-ı külliyei bu beş dāirenün suṭūḥ-ı (18) mevḥūmesi ve saḥ-ı dāire-i mārre-i bi’l-aḳṭābü’l-erba‘a berāber (19) on iki kısım eyler her bir kısmına bir burc dērler ve her burcuñ

[26/b]

(1) ṭūlı otuz derece ve ‘arz yüz seksen derece olur ve zıkr (2) olan burūcdan üçü ḥamel ve şevr ve cevzādur aña tevemīn (3) daḫı dērler bu üçü rebī‘īdür ya’nī müddet-i meḳş-ı āf-tāb bu üç (4) burcda ola faşl-ı rabī‘ olur ve üçü daḫı sereṭān ve (5) esed ve sünbüle aña ‘azrā daḫı dērler ve bu üçü şayfīdür ve zıkr (6) olan altı burc şimālīdür ve üçü daḫı mīzān ve ‘aḳreb ve ḳavsdur (7) aña rāmī daḫı dērler bu üçü ḥarīfīdür ve üçü daḫı (8) cedī ve delvdür ki aña sākibü’l-mā ve dālī daḫı dērler ve (9) biri ḥūtdur ki aña semekteyn daḫı dērler bu üçü şitevēdür (10) ve bu altı burc cenūbīdür ve ḳün bir kevkeb ḥamelden şevre ve cevzāya (11) bu tertīb ile ḥareket eyleye ol ḥarekete tevālī dērler ve (12) eger bu tertībe muḫālif ḥareket etse ḥilāf-ı tevālī dērler (13) ve burūcuñ ibtilāsın maḡribde i‘tibār ētdiler zīrā ki cümle-i (14) ḥarekāt-ı ḡayriyye tevālī üzeredür ve ma‘lūm ola ki kevākib-i (15) şābitenün keşreti bir mertebe degildür ki anı iḥşā mümkün ola (16) ammā bu fennün ‘ulemāsı cümle biñ yigirmi iki sitāre raşad (17) ētmışlerdür ba‘zılar yanında kevākib-i merşūde biñ yigirmi beş (18) olmak daḫı

rivāyetdür ve anlaruñ mevki'lerün felekü'l-burūcda (19) ta'yīn eylediler ve bu ta'yīn ve ta'rīf olan kevākibden

[27/a]

(1) kırk sekiz sūret tevehhüm etdiler zīrā ki ol kevākibden ba'zı (2) ol sūretuñ nefsinde vāki' olmışdur ya'nī sol huṭūṭ üzeredür (3) ki bu şūretler ol huṭūṭdan mütevehhim olurlar ve zıkr olınan (4) esāmī-yi burūc kevākib-i sābitden mınṭaqa üzerinde tevehhüm (5) olınan sūrdan aḥz olunur ki bu aḫsāma tesmiye olmaḫ (6) için huṭūṭ-ı mevḥūme üzerine nazm olınmışdur evvelā ḥamel (7) on üç kevkebdür zī-ḫarneyn-i ḡanem şūretde muḫaddemi maḡribe (8) ve mu'aḫḫarı maşrıḫa ve zāhrı şimāle ve ayakları cenūbadur (9) ve ardına mültefitdür ve ḫareketi tevālī üzere ardına ḫareket-i (10) yevmiyye ile öñinedür ve şevr otuz iki kevkebdür bir göbeginden (11) kaṭ' olınmış öküzüñ nişf-ı muḫaddemi şūretinde ve başını öñine (12) şalmışdur ve muḫaddemi maşrıḫa ve mu'aḫḫarı maḡribedür ve şüreyyā ve (13) deberān anuñ kevākibindendür ve cevzā ya'nī tevemīn on sekiz kevkebdür (14) vasaṭ-ı cevṫü's-semāda ḫucişmış iki şabī 'üryān şūretindedür (15) re'sleri şimāl ile maşrıḫa ve ayakları maḡrib ile cenūbadur ve (16) sereṭān toḫuz kevkebdür yengec şūretinde muḫaddemi maşrıḫ (17) ile şimāldür ve mu'aḫḫarı maḡribile cenūbadur ve esed yigirmi (18) yedi kevkebdür arslan şūretinde vechi maḡribe ve zāhrı (19) şimāledür ve ḫalbü'l-esed ve nühle anuñ kevākibindendür ve nühle

[27/b]

(1) kevākib-i müctemi'adur ve şaḡīre ol cümleden üç kevkebdür sünbüle (2) ya'nī 'azrā yigirmi altı kevkebdür cāriye şeklinde şāhib-i cenāḫeyndür (3) ve giysülerin irsāl eylemişdür re'si maḡrib ile şimāle (4) ve ayakları maşrıḫ ile cenūbadur şol elini yanına şalıvرمىşdür (5) ve şaḡ elini omzına berāber ḫaldurmışdur ve elinde (6) sünbüle ṭutmuşdur ve şol elinde olan neyyir simāk-ı a'zeldür (7) ve mīzān sekiz kevkebdür terāzü şeklinde küffeleri cānib-i maḡribe (8) ve 'amūdı cānib-i maşrıḫadur ve 'aḫreb yigirmi bir kevkebdür (9) kendü şeklinde başı şimāl ile maḡribe ve āḫiri cenūb ile (10) maşrıḫadur ve anda olan neyyir-i aḫmere ḫalbü'l-'aḫreb dērler (11) ve ḫavs ya'nī rāmī otuz bir kevkebdür ḡüyā ki boynına dek (12) bir dābbe cesedi şeklindedür ve maşrıḫ cānibindedür ve anuñ (13) başı yerinden beline dek bir ādem şekli zāhir olmuşdur ve

belinde (14) bir meyzer vardır ve başında zāt-ı zevā'ib bir 'imāme ve elinde (15) tīr ü kemān var çekmiş cānib-i ğarba atmağa müterakķıbdur ve (16) cedī yigirmi sekiz kevkebdür bir oğlağuñ nışf-ı muķaddemi (17) şeklinde zī-ķarneyndür re'si ve elleri mağribe ve zahrı (18) řimāle ve bākīsı ki mu'ahħarıdır balıķ şeklinde zenebine (19) dek ve delv ya'nī sākibü'l-mā kırķ iki kevkebdür bir recül-i

[28/a]

(1) ķāim řeklinde re'si řimāle ve ayakları cenūbadur ve mařrıķa müteveccihdür (2) ve ellerin uzatmıřdur birinde bir bardaķ var ser-nigūn andan ayakları (3) olduğı yere řu dökilür ve hūtuñ ağzına cārī olur ve hūt (4) ya'nī semekteyn otuz dört kevkebdür iki balıķ řeklinde birinüñ ķuyruğı (5) ol birinüñ ķuyruğına vařl olunmıřdur kevākibden bir ğayt-ı tavīl (6) řekli ile ki aña ğaytü'l-kettān dērler biri ki muķaddemdür re'si (7) mağribe ķuyruğı mařrıķadur ve ol birinüñ re'si řimāle ve ķuyruğı (8) cenūbadur ve ķarnın ğamele ķarībdür ve bu zıkr olunan iki yüz seksen (9) toķuz kevkebdür ki anlara dāħil-i řūr dērler ve elli yedi kevkeb (10) daħı vardır ki anlara ğāric-i řūr dērler ve bu cümleden ğayrı (11) esedüñ eñsesinde řaķı üzerinde zafīre daħı üç (12) kevkebdür ammā 'adedde dāħil degildir ve nihāyetü'l-idrākde (13) zafīreden ğayrı cümlesi üç yüz kırķ altı kevkebdür deyü (14) zıkr olunmıřdur ve bu taṭvīlden murād beyān olunan řūr ma'rifet-i (15) semāda nāzıra āsān olmağıçün ammā ma'lūm ola ki (16) bu kevākib felek-i řāminüñ ğareketi ile ğilāf-ı burūc ğareket (17) éderler ve bi'z-zarūrī bu řüretler ol münķasım olan mevāzı'dan (18) müntakīl olurlar ķünki mevāzı'-ı mu'ayyenenuñ muħāzātından (19) bu řüretler isimleri ile intikāl éderler meřelā

[28/b]

(1) ğamel şevrde ve řevr cevzāda vāķi' olur ğattā zamān-ı raşadü'l-uluğ bigde (2) evāil-i kevākib-i ğamel evāħir-i burūca intikāl etmişdür ve şüreti cevzāda (3) ol burcda hemān ayakları ķalmıřdur eyle olsa evveli oldur ki (4) zıkr olunan mevāzı'-ı mu'ayyene bu isimleriyle müsem mā ola tā ki erřaduñ (5) ğesāblarında ğabṭ vāķi' olmaya ve ehl-i nücüm zıkr olunan kevākib ki (6) ğuṭuṭuñ miyānında ola aña dāħil-i řūr dērler ve ol kevākibden (7) ğaber vėrmek murād édinseler fülān kevkeb fülān řüretüñ (8) başında veyā anuñ şağ elinde veyā řol ayağındadır dērler (9) ve ba'zısı ki bu şüretlere ķarīb vāķi' olmışdur anlara kevākib-i (10) ğāric-i řūr dērler ve bu kevākibden ğaber vėrmek

murād edinseler (11) ol kevkeb fülān şüretün şol ayağı qurbında veyā fülān şüretün (12) sağ eli qurbındadır dërler cümlesi bu kıyās üzerinedür muqaddemā (13) zıkr olınan kırk sekiz şüretün yigirmi biri mınṭakatü'l-burūcuṅ (14) cānib-i şimālindedür ve 'aded-i kevākibi üç yüz altmışdur ve on (15) beşi cānib-i cenūbdadır ve anuṅ 'aded-i kevākibi üç yüz on (16) altıdur ve on ikisi nefsi mınṭakadadır ya'ni on burcuṅ (17) isimleri ke-enne-hū ol şüretlerden tevehhüm olunur ve anuṅ 'aded-i (18) kevākibi muqaddemā zıkr olınmışdur bunlar ile biṅ yigirmi iki (19) kevkeb olur ve keh-keşān için āristo hevāda ebhire-i

[29/a]

(1) duḥāniyye-i vākıfedür demişdür ammā nihāyetü'l-idrākde 'allāme (2) aṅa i'tirāz edüb anuṅ bu şekl üzerine müddet-i medīd beḳası (3) 'aqla ba'iddür belki ol kevākibi-şiḡār keşīre-i müteḳāribenün (4) teḳāşüfindendür ki eşkāl-i suḥuba müşābihdür ve lebniyyesi daḡı aṅa (5) dāldür deyü zıkr eder ve ba'zılar ḳamerün yüzinde vāḳi' olan (6) daḡı ebhire-i duḥāniyye-i vākıfedür dēyüb ve niçesi daḡı in'ikās (7) rub'-ı meskündür demişler ammā ḥazret-i imām faḥr-ı rāzī raḥmetullah (8) mülāḥḥasında bunlar münāsib degildür zīrā evvelkisinde yine anuṅ (9) ol şekl üzerine müddet-i medīd beḳası mümkün degildür ve mā'il-i (10) ḳamer ile ḥāmilinün ḥareketleri muḥālif olduğından ḥod-fesādı (11) ḡāyet ṭāhir olur ve ikinci senede daḡı ḳamer ḡarbda ve şarḳda (12) bu ḥāl üzere görünmek gerek idi ḥāl-an-ki böyle olmaz (13) eyle olsa münāsib oldur ki ol yine cism-i felegi olsa (14) zīrā kevākible eflāk bir cismden iki mā-beynlerinde bu denlü (15) muḡāyeret bulunur ya'ni kevākib muzī'ı olup eflāk olmaz imdi (16) cāizdür ki ḳamerde daḡı bir ḥāl ola anuṅ ol miḳdārı (17) muzlim olup ḳābil-i istizā'a olmaya ve yāḥūd kevākibi (18) şiḡār keşīre-i müteḳāribe-i muzlime ola deyü zıkr etmişdür bāb-ı (19) rābi' eflāk kevākib seb'a-i seyyārenün hey'etin

[29/b]

(1) beyān eder meşelā āf-tābuṅ felegi ikidür ikisi daḡı mütevāzīü's-saḥīndür (2) birine mümessil dërler merkezi merkez-i 'ālemdür ve mınṭakası (3) mınṭakatü'l-burūcuṅ saḥındadır ve birine ḥāricü'l-merkez dërler mümessilün (4) taḥtında dāḥıldür ve merkezi bir noḳtadır ki ḡayr-ı merkez-i 'ālemdür (5) ammā mınṭakası saḥ-ı mınṭakatü'l-burūcdadır ve anuṅ saḥ-ı muḥaddebi (6) mümessilün saḥ-ı muḥaddebine

mümāssdur bir nokta-i müsterekede ki aña (7) evc dërler ve muḳa^{ca}arı daḫı mümessilün muḳa^{ca}arına mümāssdur ol (8) daḫı bir nokta-i müsterekede ki aña ḫazîz dërler ve mümessilden ḫāricü'l-merkez (9) ki cānib-i evce ifrāz olına bi'z-zarūrî iki muḫtelifü's-siḫan-ı (10) kūrre bākî ḳalur biri ḫāricü'l-merkezi muḫîṭ ve biri muḫāṭdur (11) ve riḳḳat-i muḫîṭ cānib-i evcdedür ve ḡalizi cānib-i ḫazîzdedür (12) ve biri varaḳa vü ḡaliz-i maḫvî bir 'aksdür ve bu iki kūrreye (13) iki mütemmim dërler biri mütemmim-i ḫāvî ve biri mütemmim-i maḫvîdür ve şems bir (14) cirm geridür muşammet felek-i ḫāricü'l-merkezün taḫtında merkūzdur (15) şol vechile ki anuḡ saḫı ḫāricü'l-merkezün iki saḫınıḡ (16) her birine mümāssdur iki nokṫada ammā fāzilü'l-muḫaḳḳıḳ ibn-i (17) şātır 'aliyyü'r-rahmet ki şāḫib-i raşaddur zīcinde ve (18) nihāyetü's-su'ül nām kitābında ḫāricü'l-merākizi bi'l-külliyeye seleb (19) édüb tedāvîr ve ba'zı felek-i muvāfikü'l-merkez ziyāde etmekle

[30/a]

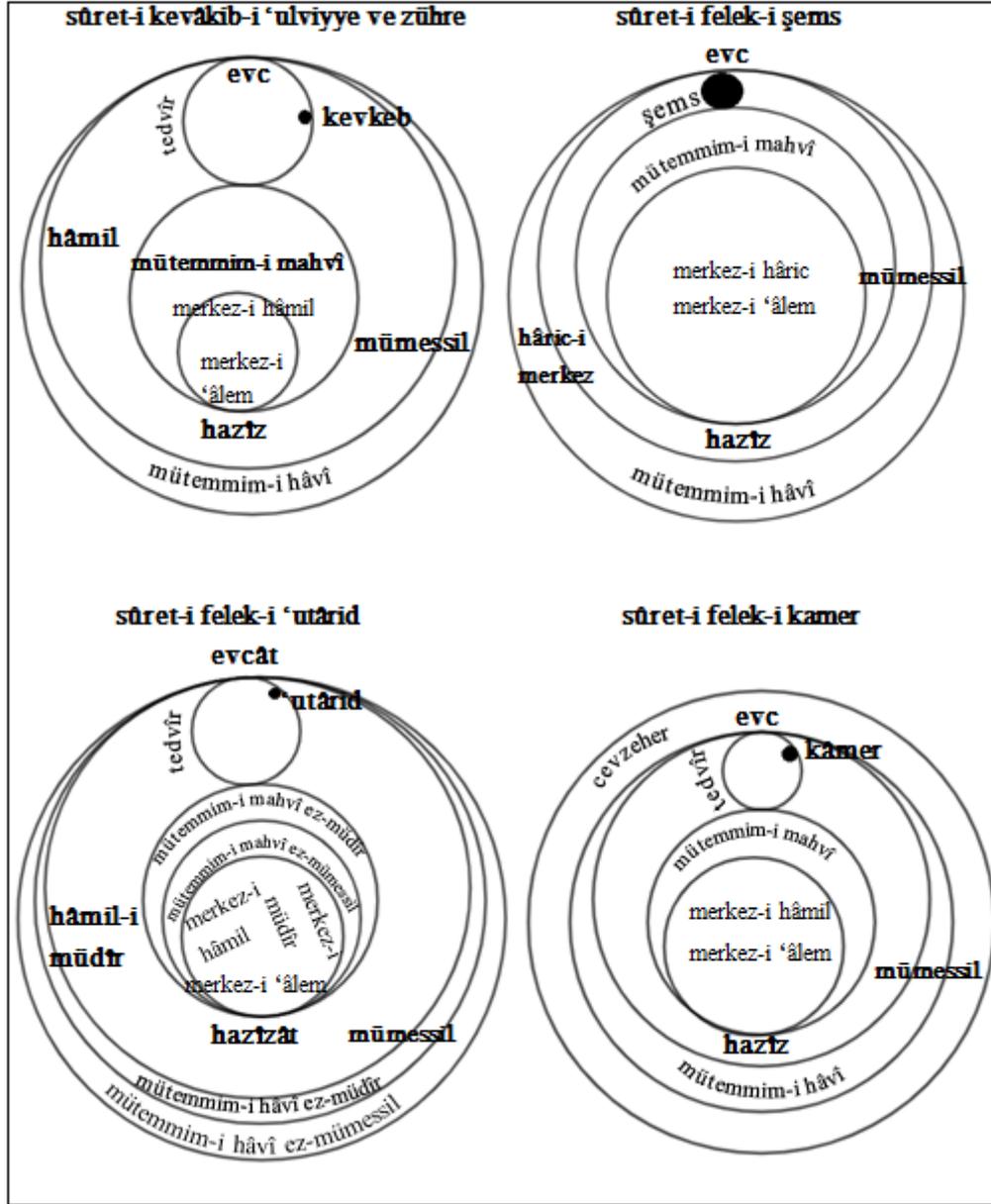
(1) cemî' ḫarekātı zabṭ etmişdür ve zamānınıḡ 'ulemāsı külliye aña teslîm (2) etmişlerdür ammā mütēḳaddimîn ḫāricü'l-merkeze zāḫib olmuşlardur (3) ol taḳdîrce hey'et-i eflāk kevākib-i 'ulviyye ya'nî zūḫal (4) ve müsterî ve merriḫ ve felek-i zühre bi-'aynihā meşel-i hey'et-i felek-i (5) şemsdür hic tefāvüti yoḳdur illā iki cihet ile biri oldur ki (6) anlaruḡ her biri için birer felek vardur felek-i ḫāricü'l-merkezün (7) taḫtında merkūzdur āf-tāb kendü ḫāricü'l-merkezün taḫtında (8) merkūz olduḡ gibi aña felek-i tedvîr dërler bu dört kevkebün (9) her biri tedvîrde merkūzlardur şol vechile ki saḫı-ı tedvîr (10) ve kevkeb bir mınṫakada mümāsslardur ve ikincisi oldur bu kevākibün (11) menāṫıḳ-ı ḫāricü'l-merākizi mınṫakatü'l-burūcuḡ saḫında degildür (12) belki mınṫakatü'l-burūcı ḳat' eyler iki nokṫa-i mütēḳāṫırede (13) ya'nî ol iki nokṫa felekü'l-burūcuḡ aḳṫārından bir ḳuṫruḡ (14) iki cānibindedür ve bu iki nokṫa inşallah maḫallinde zıkr (15) olunur ve āf-tābuḡ ḡayrı olan felek-i ḫāricü'l-merkeze felek-i (16) ḫāmil dërler ve hey'et-i felek-i ḳamer bi-'aynihi meşel-i hey'et-i eflāk (17) kevākib-i 'ulviyye ve felek-i zühredür hic tefāvüti yoḳdur illā (18) iki cihet ile biri oldur ki ḫāmil-i ḳamer ki anuḡ taḫtında (19) ola aña mā'il dërler bu felegün mınṫaḳası mınṫakatü'l-burūcuḡ

[30/b]

(1) saḥında degıldür belki mā'ıldür ve anuḡ mınṭaḡasıyla (2) ḡamelüḡ mınṭaḡası bir saḥdadur anuḡcün bu felege mā'il dërler (3) ve ikincisi oldur ki ḡamerüḡ bir felegi daḡı vardur mütevāzīü's-saḥheyndür (4) ve ḡāmil taḡtında olan felegi muḡıḡdür ve merkezi (5) merkez-i 'ālemdür ve mınṭaḡası mınṭaḡatü'l-burūcuḡ saḥındadır (6) aḡa felek-i cevzeher dërler ve hey'et-i felek-i 'uḡārid daḡı meḡel-i hey'et-i (7) eflāk-ı kevākib-i 'ulviyye ve felek-i zühredür hic tefāvüti yoḡdur illā (8) iki cihet ile biri oldur ki 'uḡāridüḡ felegi ki ḡāmil anuḡ (9) taḡtındadır aḡa müdīr dërler merkezi merkez-i 'ālem degıldür ve mınṭaḡası (10) mınṭaḡatü'l-burūcuḡ saḥında degıldür belki ḡāmil ile bir saḥdadur (11) ve ikincisi oldur ki 'uḡāridüḡ bir felegi daḡı vardur ki müdīr (12) anuḡ taḡtındadır ḡol ṭarīḡle ki ḡāmil müdīrüḡ taḡtındadır (13) ya'nī muḡaddebi muḡaddebine bir noḡṭa-i müḡterekede mümāssdur ve anuḡ (14) gibi muḡa'arı daḡı muḡa'arına mümāssdur ve merkezi merkez-i 'ālemdür ve (15) mınṭaḡası mınṭaḡatü'l-burūcuḡ saḥındadır bu felege mümēssil-i (16) 'uḡārid dërler ve bi'z-zarūrī 'uḡāridüḡ iki evci olur (17) biri mümēssil ü müdīr mā-beyninde müḡterekdür aḡa evc-i müdīr dërler (18) ve biri müdīr ve ḡāmil mā-beyninde müḡterekdür aḡa evc-i ḡāmil (19) dërler ve iki ḡazīzi daḡı bu ṭarīḡ ile olur ve ḡüret-i eflāk

[31/a]

(1) bi-ḡasebü't-taḡīḡ bu ḡekl üzerene olur ḡekl budur

(2) bâb-ı hâmis eflâk-ı kevâkib-i seyyârenüñ harekâtın beyân (3) eder bu eflâkuñ ba'zısınüñ harekâtı mağribden maşrıqadır ve ba'zı (4) bir 'aksdur ammâ bu cümleden evvelki mağribden maşrıqadır harekât-ı (5) eflâk mümeşşiledür ve anlaruñ harekâtı felek-i şevâbitle berâberdür ve bu (6) harekâtla cemî' evcât hareket eder ammâ evc-i kamer ve evc-i

[31/b]

(1) hâmil-i 'utârid etmez ammâ ibn-i şâtır ve ibn-i â'lam ve ba'zı müte'ahhîrîn (2) evcâtüñ hareketini altmış yılda bir derecedür deyü ta'yîn eylemişlerdür (3) bu taqđırce

hareket-i evcāt hareket-i felek-i sāminden ziyāde olmak (4) lāzım gelür ve hareket-i hāricü'l-merkez-i şemsdür ol bir gün ve bir gecede (5) ya'nī yigirmi dört sâ'atde takrîben elli toköz daķıķa ve sekiz (6) sâniyedür ve hareket-i tevālī ile şemsün seyri merkez-i hārice (7) nisbet-i 'ale's-seviyedür ve merkez-i 'āleme göre nişf-ı hāzīzīde (8) serī^c ve nişf-ı evcāde buṭū' üzerinedür ammā hareket-i yevmiyye (9) ile nişf-ı evcāde serī^c ve nişf-ı hāzīzīde buṭū' üzerinedür (10) sebebi ṭab^c-ı selīmi olana zāhirdür ve harekāt-ı eflāk-ı (11) hevāmildür zührenüñ hāmili hareket-i hāricü'l-merkez-i şemsle (12) berāberdür ve 'uṭaridüñ anuñ za'fidur ve zūhalüñ bir gün ve bir gecede (13) iki daķıķadur ve müşterinüñ dört daķıķa ve elli toköz sâniyedür (14) ve merrīhüñ otuz bir daķıķa ve yigirmi yedi sâniyedür ve (15) kamerüñ yigirmi dört derece ve yigirmi iki daķıķa ve elli üç (16) sâniyedür ve evvelki maşrıķdan mağribedür cümleden biri hareket-i (17) müdür-i 'uṭariddür ki ol meşel-i hareket-i hāricü'l-merkez-i şemsdür (18) ve hareket-i cevzeher-i kamerdür ol bir gün ve bir gecede üç daķıķa (19) ve on bir sâniyedür ve hareket-i mā'il-i kamerdür ol daḥı bir gün

[32/a]

(1) ve bir gecede on bir derece ve toköz daķıķa ve yedi sâniyedür (2) ammā kamerüñ tevālī üzere olan seyri sene-i kameriyyede on üç (3) devreye qarībdür zirā menāzil-i kamer ki evvel-i hamelden yigirmi sekiz (4) menzildür ve her birinüñ miķdārı on iki derece ve elli bir daķıķa (5) ve yigirmi altı sâniyedür ve esāmisi şereṭeyn buṭeyn süreyyā (6) ve deberān ve heķ'a ve hen'a ve zirā^c ve neşre ve ṭarfa ve cebhe (7) ve zubre ve şarfe ve 'avvā ve simāk ve ğafr ve zubānā ve iklīl (8) ve ḳalb ve şevle ve ne'āim ve belde ve zābiḥ ve bula^c ve su'ūd (9) ve eḥbiya ve muḳaddim ve mu'aḥḥar ve rüşadur ki zıkr olındı (10) imdi zıkr olınan menāzili dā'imā kamer yigirmi sekiz günde seyr (11) eder takrîben ammā ki şemsün seyr-i hāşşı daḥı tevālī üzere (12) olmağın māh on iki olur ve tedāvīr çünki şāmil-i arz degillerdür (13) lāzım gelür ki eger anlaruñ ā'lāsı tevālī üzere hareket eyleye esfeli (14) hilāf-ı tevālī olur nitteki hamse-i müteḥayyirede böyledür ki ammā ki (15) ā'lāsı hilāf-ı tevālī üzere olsa esfeli tevālī üzere olur (16) nitteki kamerde böyledür eyle olsa evveli oldur ki ā'lāya (17) i'tibār olına pes hareket-i tedvīr-i kameri harekāt-ı şarḳiyyede bāķisi (18) harekāt-ı

ğarbiyyede ‘add ederler ve hareket-i tedvîre hareket-i (19) hâşşa dağı dërler ve şems için tedvîr farz olıduğı tağdırce

[32/b]

(1) anuğ dağı ā‘lāsı hilāf-ı tevālî ve esfeli tevālî üzere hareket eyler (2) kamerde olduğı gibi ammā ikisinüğ dağı mā‘ili bir olmağın ‘ulemā-yı (3) hey’etüğ ekşeri hāricü’l-merkeze zāhib olub şems için tedvîr ‘add (4) etmişlerdür imdi tedvîr-i kamerüğ hareketi bir gün ve bir gecede on (5) üç derece ve üç dağıka ve elli dört sāniyedür ve kevākib-i (6) ‘ulviyyenüğ her birinüğ tedvîrinüğ hareket-i hāmilleri üzerine (7) hareket-i hāricü’l-merkez şemsüğ fağlı miğdārıncadır ve zührenüğ (8) otuz altı dağıka ve elli toğuz sāniye ve ‘uğaridüğ üç (9) derece ve altı dağıka ve yigirmi dört sāniyedür ve hareket-i (10) sālise hareket-i cüz’iyye olmağın i‘tibār olunmadı bāb-ı sādīs (11) seyyārāta ‘arız olan ağvāli beyān eder ve ol dört (12) fağldur fağl-ı evvel kevākibe tūlda ‘arız olan ağvāli (13) beyān eder ki aña tūl-ı kevkeb ve tağvîm-i kevkeb dërler ve ol (14) mınğakatü’l-burūcdan tūlda tevālî üzere bir kavsdur ki evvel-i (15) hāmel ile mevzi‘-i kevkeb mā-beyninde ola ve tūlde mevzi‘-i kevkebden (16) murād oldur ki bir hağğ merkez-i ‘ālemden merkez-i kevkebe uğraya (17) ve felek-i ā‘lāda müntehî ola eger kevkebüğ ‘arız olmazsa ve illā (18) dāire-i ‘arzuğ hağğ-ı mezkūra uğrayub mınğakatü’l-burūc (19) ile teğātu‘ eden noğtasıdur ya‘nî hağğ-ı mezkūra teğātu‘ınuğ

[33/a]

(1) akrebidür ol hağğa hağğ-ı tağvîmî dërler ve bir hareket (2) ki kevkeb ol hareket ile ol kavısı kağ‘ éde aña hareket-i tūliyye (3) ve hareket-i tağvîmiyye dërler ve çün seyyārātuğ her birinüğ felegi (4) müte‘addiddür cümleüğ hağkātı merkez-i ‘ālemüğ havlinde müteşābih degildür (5) pes lāzım gelür ki seyyārātuğ tağvîmî hareketi ihtilāf üzere (6) ola meşelā şemsüğ felegi ikidür biri mümessıldür anuğ hareketi (7) kendünüğ havl-i merkezinde müteşābihdür ki ol merkez-i ‘ālemdür (8) ve biri hāricü’l-merkezdür ve anuğ hareketi havl-i merkez-i ‘ālemde (9) müteşābih degildür belki kendü havl-i merkezinde müteşābihdür ve kamerüğ (10) felegi dördür biri cevzeher ve biri mā‘ildür bu ikisinüğ hareketi (11) havl-i merkez-i ‘ālemde müteşābihdür ve biri dağı hāmildür anuğ (12) hareketi dağı havl-i merkez-i ‘ālemde müteşābihdür egerçi kıyās (13) böyle

iḳtizā ederdi ki anuḡ hareketi kendünün ḡavl-i merkezinde (14) müteşābih olaydı ammā raşad ve ḡesāb ile böyle maʿlūm (15) olmuşdur ki anuḡ hareketi daḡı ḡavl-i merkez-i ʿālemde müteşābihdür (16) ve bu fennün müşkilātından birisi budur ve dördünci felek-i tedvirdür (17) anuḡ hareketi ḡavl-i merkez-i ʿālemde müteşābih degildir belki kendü (18) ḡavl-i merkezinde müteşābihdür ve ʿulviyyenün ve zührenün her birinün (19) üçer felegi vardur biri mümessıldür ve anuḡ hareketi kendü ḡavl-i

[33/b]

(1) merkezindedür ki ol merkez-i ʿālemdür ve müteşābihdür ve biri felek-i ḡāmidür (2) ve anuḡ hareketi ne kendü ḡavl-i merkezinde ve ne ḡavl-i merkez-i ʿālemde (3) müteşābihdür belki bir noḡtanuḡ ḡavlinde müteşābihdür ki ol (4) mınḡaḡa merkez-i ḡāmiden evc cānibine merkez-i ʿālemden merkez-i ḡāmilün (5) buʿdı miḡdārıdur yaʿnī ol semtden bir ḡaḡḡ merkezine (6) uğraya bu daḡı bu fennün müşkilātındandır ve biri daḡı felek-i (7) tedvirdür anuḡ hareketi ḡavl-i merkez-i ʿālemde degildir belki (8) kendü ḡavl-i merkezinde müteşābihdür ve ʿuḡāridün felegi dördür (9) biri mümessıldür anuḡ hareketi kendü ḡavl-i merkezinde müteşābihdür (10) ḡavl-i merkez-i ʿālemde müteşābih degildir ve biri daḡı ḡāmidür (11) anuḡ hareketi ne kendü ḡavl-i merkezinde ve ne ḡavl-i merkez-i ʿālemde (12) ve ne ḡavl-i merkez-i müdürde müteşābihdür belki bir noḡtanuḡ (13) ḡavlinde müteşābihdür ki merkez-i ʿālemle merkez-i müdürün (14) mā-beynindedür ve ol noḡtanuḡ merkez-i müdürden buʿdı merkez-i (15) ḡāmilün merkez-i müdürden buʿdı miḡdārıdur ve bu daḡı (16) bu fennün müşkilātındandır ve müteḡayyirede ol noḡḡa ki hareket-i (17) ḡāmil anuḡ ḡavlinde müteşābihdür merkez-i muʿaddilüʿl-mesir (18) dērler dördünci felek-i tedvirdür anuḡ hareketi kendü ḡavl-i (19) merkezinde müteşābihdür ḡavl-i merkez-i ʿālemde müteşābih degildir

[34/a]

(1) çünki seyyārātda hareket-i taḡvimiyye merkez-i ʿāleme nisbet-i iḡtilāf (2) üzeredir ammā bu fennün ehli anlarıḡ taḡvimlerün zabḡ için evsaḡın (3) ve taʿdilat işbāt etmişlerdür vasaḡdan murād (4) ḡamerün ḡayrında mümessilden bir ḡavsdur ki tevālī üzere evvel-i ḡamel ile (5) ḡaḡḡ-ı vasaḡı mā-beyninde maḡşūr ola ve ḡamerde mınḡaḡa-i māilden (6) evvel-i ḡamelün muḡāzīsinde olan noḡḡadan tevālī üzere (7) ḡaḡḡ-ı

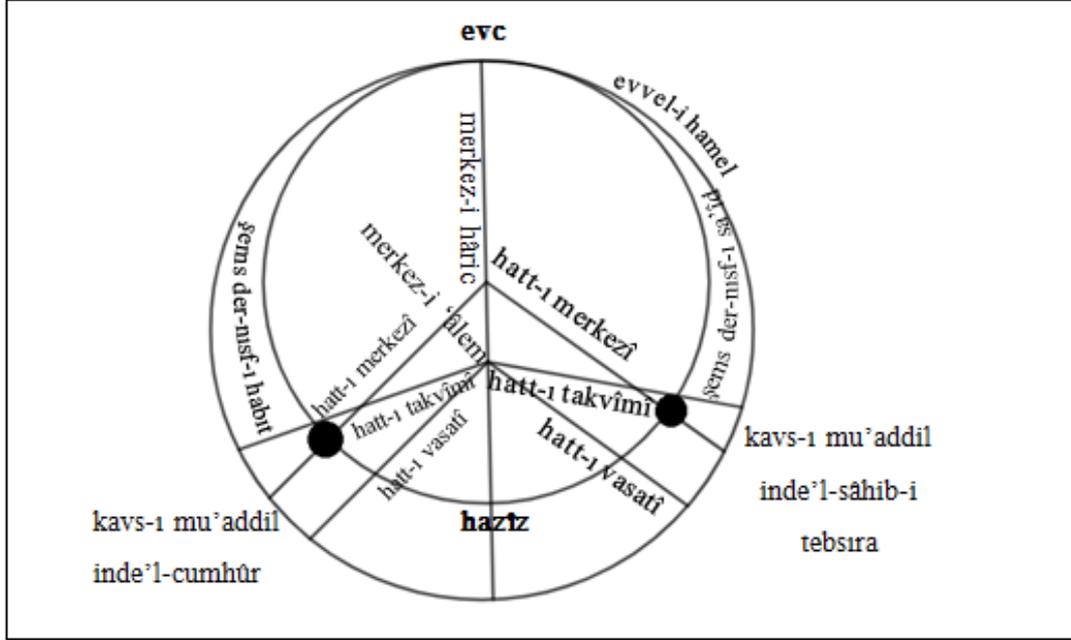
vasat̄inūñ mā-beyninde maḥşūr ola ve kamerde ḥaṭṭ-ı vasaṭ̄iden (8) murād bir ḥaṭṭdur ki merkez-i ‘ālemden kamerūñ merkez-i tedvīrine uğraya (9) ve māilūñ mınṭaḳasında münṭehī ola ve şemsde bir ḥaṭṭdur ki (10) merkez-i ‘ālemden felekde münṭehī ola şol vechile ki merkez-i (11) ḥāricden merkez-i şemse uğrayan ḥaṭṭ ile muvāzī ola ki (12) aña ḥaṭṭ-ı merkezī dērler ve müteḥayyire bir ḥaṭṭdur ki merkez-i ‘ālemden (13) felekde münṭehī ola şol vechile ki merkez-i mu‘addilū’l-mesīrden (14) merkez-i tedvīre uğrayan ḥaṭṭ ile muvāzī ola ve bir ḥareket (15) ki ḥaṭṭ-ı vasaṭ̄i ol ḥareket ile ḳavs-ı vasaṭ̄iyi ḳaṭ’ eylese (16) aña ḥareket-i vasaṭ̄ dērler ve ol ḥareket-i ‘uṭāridden ḡayrı (17) şemsde müteḥayyirede mecmū’ ḥareket-i mümessil ve ḥareket-i (18) ḥāricū’l-merkez miḳdārıdır ve kamerde cevzeher ve mā’ilūñ mecmū’ ḥilāf-ı (19) tevālī üzere olan ḥareketlerinden ḥamelūñ tevālī üzere

[34/b]

(1) olan ḥareketinūñ fazlı miḳdārıdır ve ‘uṭāridde müdürūñ ḥilāf-ı (2) tevālī üzere olan ḥareketinden mümessil ve ḥāmilūñ tevālī üzere (3) olan mecmū’ ḥareketinūñ fazlı miḳdārıdır ve şemsde ta‘dīlāt (4) birden ziyāde olmaz ve ol felek mümessilden bir ḳavsdir ki ḥaṭṭ-ı (5) vasaṭ̄i ile ḥaṭṭ-ı taḳvīmī mā-beyninde maḥşūr ola ammā evcde (6) ve ḥazīzde ḥaṭṭ-ı merkezī ile ḥaṭṭ-ı taḳvīmī bir olur zīrā ol (7) iki mevzī’de iḥtilāf olmaz ammā sāir mevāzī’da merkez-i şems (8) üzerinde teḳāṭu’ ederler ve ol zāviye ki merkez-i şemsde zūhūr (9) eder aña ba‘zılar zāviye-i ta‘dīl ve andan ḥāşıl olan (10) ḳavsı ḳavs-ı ta‘dīl dēmişlerdür ve şāhib-i tebşıra daḡı (11) buña zāhib olmışdur ammā ‘inde’l-cumhūr taḫḳīken ḳavs-ı ta‘dīl (12) merkez-i ālemden iḥrāc olınan ḥaṭṭ-ı taḳvīmī ile ḥaṭṭ-ı ḥārice (13) muvāzī olan ḥaṭṭūñ mā-beynidür ve zāviye-i ta‘dīl (14) merkez-i ‘ālemdə vuḳū’ bulandır ve şems evcden ḥübūt (15) etdükce ol zāviye tezāyüdde olur merkez-i şems-i ḥaṭṭ-ı mār(16) evc ve ḥazīzi ile merkez-i ‘ālemden ḳā’ime üzere teḳāṭu’ (17) eden ḥaṭṭa érince ki aña ḥaṭṭ-ı fāsıl-ı mā-beyn (18) nişf-ı evcī ve nişf-ı ḥazīzi dērler ki ol bu‘d-ı evsaṭdur (19) bi-ḥasebü’l-mesīr anda tezāyüd-i nihāyet bulub yine mütenāḳış

[35/a]

(1) olur hażīze érince ve andan müntefī olur mā-dām ki şems (2) nişf-ı hābıtda ola ya'ñī evcden hażīze gide ol (3) zamānda ta'đīli vasaţdan naķş édeler ve mā-dām ki nişf-ı (4) şā'idde ola ol zamānda ta'đīl-i vasaţ üzerine ziyāde (5) édeler tā ki takvīm hāşıl ola fehme qarīb olsun için (6) taşvīr olındı

(7) ve mütehayyirede dağı bunun gibi ta'đīl lāzım olur zīrā ki (8) anların ģarekāt-ı ģevāmili dağı ģavl-i merkez-i 'ālemde müteşābih (9) degildir pes mümessilden bir kavs ki ģatt-ı vasaţı ile şol ģattın (10) mā-beyninde maģşūr ola ki merkez-i 'ālemden merkez-i tedvīre uğraya (11) aña ta'đīl-i şālis derler mā-dām ki merkez-i tedvīr nişf-ı (12) hābıtda ola ya'ñī evcden hażīze gide ol vaķt ta'đīl-i (13) şālis vasaţdan naķş édeler ve mā-dām ki merkez-i tedvīr (14) nişf-ı şā'idde ola ya'ñī hażīzden evce gide ol vaķt

[35/b]

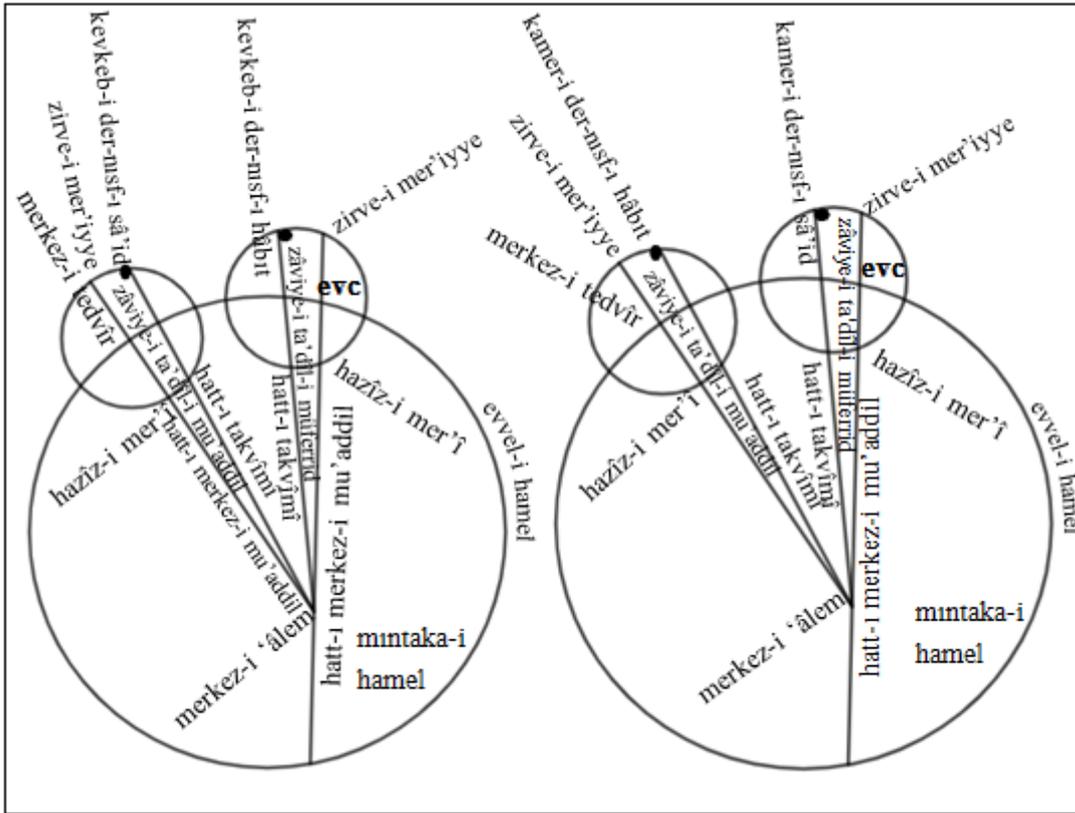
(1) vasaţa ilģāķ édeler tā ki merkez-i mu'addil hāşıl ola (2) ve ma'lūm ola ki 'uţāridde i'tibār-ı evc ü hażīz müdīredür (3) fehme qarīb olsun için şekli taşvīr olındı

eylediler aña ta'dîl-i evvel ve ta'dîl-i müfred dâirler (15) ve yine bu zâviyenün merkez-i tedvîr merkez-i 'âleme qarîb olmak (16) ile ziyâde olmasın eczâ-yı hamelün her bir cüz'inde(17) istihrâc eylediler ve aña ta'dîl nişanı dâdiler ve anı ta'dîl-i (18) evvel ile cem' eylediler bu mecmû'a ta'dîl-i mu'addil dâdiler (19) ve kamer mâ-dâm ki tedvîrden nişf-ı hâbîtda ola ya'nî

[36/b]

(1) zirveden hazîze gide ta'dîl-i mu'addili vasaţdan noksân edeler (2) ve mâ-dâm ki nişf-ı şâ'idde ola ya'nî hazîzden zirveye gide (3) vasaţta ilhâk edeler tâ ki takvîm hâşıl ola zîrâ (4) tedvîr-i kamerün â'lâsı hilâf-ı tevâlî üzere hareket eder esfeli (5) tevâlî üzeredür ve mütehayyirede kevkeb mâ-dâm ki tedvîrden nişf-ı (6) hâbîtda ola ta'dîl-i mu'addili merkez-i mu'addil üzerine ziyâde edeler (7) ve mâ-dâm ki nişf-ı şâ'idde ola merkez-i mu'addilden naşş edeler (8) tâ ki takvîm hâşıl ola zîrâ mütehayyirenün tedâvîrinün â'lâları (9) tevâlî üzere ve esfelleri hilâf-ı tevâlîdür ve bu iki şekl fehme (10) qarîb olsun içün taşvîr olındı şekl budur

(11) ve ba'zılar mütehayyirenün merâkiz-i tedâvîrün hâmillerinün bu'd-ı

[37/a]

(1) evsaftında farz etdiler ma'nā-yı bu'd-ı evsaft inşallah (2) 'azze qarīb beyān olunur ve bu hālde bir zāviye ki zikr olunan (3) iki haṭṭuñ ya'nī taqvimī ile haṭṭ-ı merkez-i mu'addilüñ mā-beyninde (4) vāқи' ola kevkeb eczā-yı tedāvīrden her cüz'de olduğı (5) sebep ile istihrāc édüb aña ta'dīl-i evvel ve ta'dīl-i müfred (6) dediler ve mezkūr zāviyenüñ her biri gāhī ziyāde ve gāhī nākış (7) olduğına bā'is merkez-i 'ālemden merākiz-i tedāvīrünüñ kurb u (8) bu'dudur ve ol sebep ile eczā-yı ḥamelüñ her bir cüz'inden (9) istihrāc etdiler ve aña ta'dīl-i s̄anī dediler ve anı ta'dīl-i evvel (10) ile mu'addil etdiler ya'nī qarışdurdılar ve aña ta'dīl-i mu'addil (11) dediler ve taqvimī bu zikr olunan tarīk ile istihrāc eylediler (12) ve bu tarīk evvelkiden meşhürdür ammā muşannif-i zīc-i cedīdde (13) tarīk-i evveli ihtiyār eylemişdür aña bina' ki nuktesi 'amelde zuhūr (14) éder ve ma'lūm ola ki her gāh ḥareket-i merkez-i kūrre bu noḡtanuñ (15) ḥavlindeki müteşābih ola elbette ol kūrrenüñ aḡtārından (16) bir ḡutr dā'imā ol noḡtanuñ muḡāzīsinde olur ve çün (17) tedāvīr-i müteḡayyireden her birinüñ ḡareket merkezi ḡavl-i merkez-i (18) mu'addilü'l-mesīrde müteşābihdür ol taḡdīrce her birinüñ aḡtārından (19) bir ḡutr dā'imā muḡāzī mu'addilü'l-mesīrdür ve çün ḡareket-i merkez

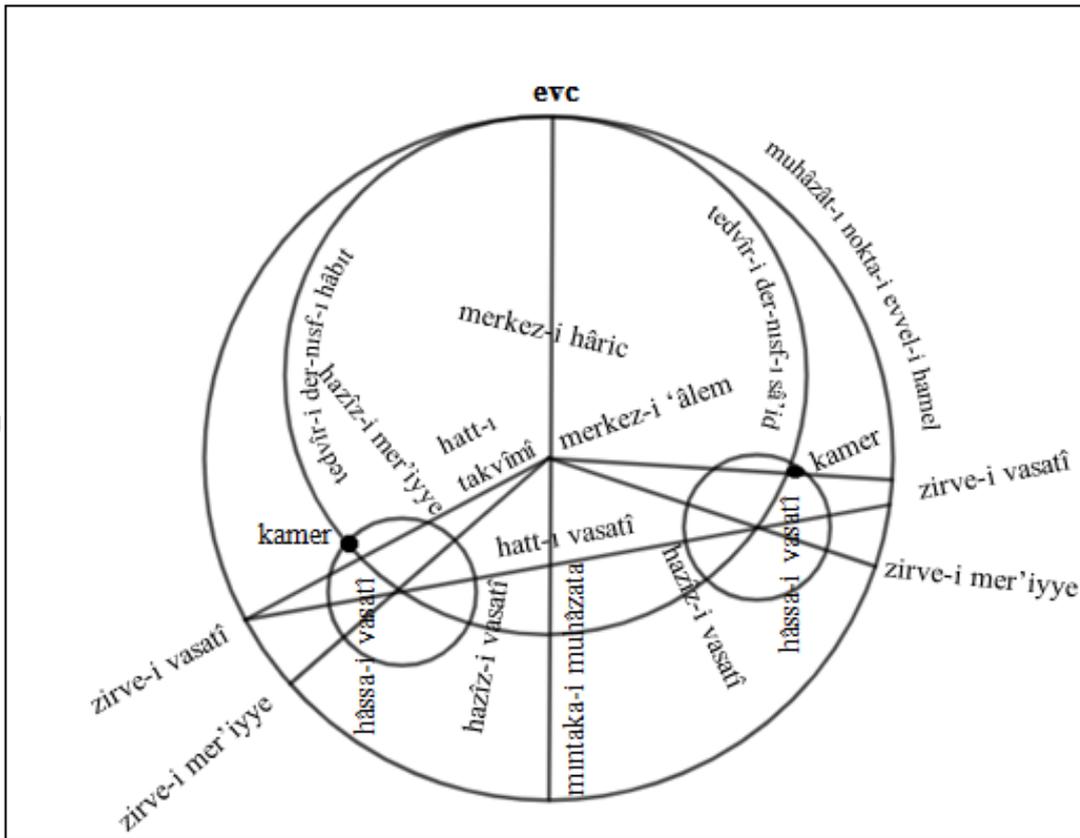
[37/b]

(1) tedvīr-i ḡamer ḡavl-i merkez-i 'ālemde müteşābihdür imdi lāzım idi ki (2) anuñ dağı aḡtārından bir ḡutr dā'imā muḡāzī merkez-i 'ālem olaydı (3) ammā raşad u ḡesābla ma'lūm olmuşdür ki anuñ ḡutrünüñ (4) muḡāzātınıñ nisbeti cānib-i ḡazīzde bir noḡtayadır ki merkez-i 'ālemden (5) anuñ bu'dı merkez-i ḡāmilüñ merkez-i 'ālemden bu'dı miḡdārıdır ve (6) ol noḡtaya noḡta-i muḡāzāt dērler ve bu dağı bu fennüñ müşkilātındandır (7) ve müteḡayyirede mu'addilü'l-mesīrünüñ muḡāzīsinde olan ḡutrüñ (8) ve ḡamerde noḡta-i muḡāzāt muḡāzīsinde olan ḡutrüñ ḡarafından (9) vāқи' olan iki noḡtaya ol ki ba'iddür zirve-i vasaṡiyye (10) ve evvelki qarībdür ḡazīz vasaṡı dērler bu tertībden böyle lāzım gelür ki (11) merkez-i tedvīr-i evcde veyā ḡazīzde ola zirve-i vasaṡiyye (12) ile zirve-i mer'iyye ve anuñ gibi ḡazīz vasaṡı ile ḡazīz-i mer'iyye (13) mütteḡid olurlar ve ammā bu iki ḡālünüñ ḡayrında biribirinden müfterik (14) olurlar ol taḡdīrce ḡāşşa-i mer'iyye bilinmek için bir ta'dīl (15) dağı lāzımdır ve ḡāşşa-i

mer'iyeden murād bir kavsdur ki mınṭaḳa-i (16) tedvīrden tedvīrūṅ tevālī ḥareketi üzere merkez-i kevkeb ile (17) zirve-i mer'iyye mā-beyninde maḥṣūr ola gerçi ta'dīl-i evvel (18) ve ta'dīl-i s̄anī ḥareket-i tedvīr kuvveti ile ma'lūm olmuştur (19) ammā zıkr olınan ta'dīle daḥı be-her-ḥāl iḥtiyāc vardur

[38/a]

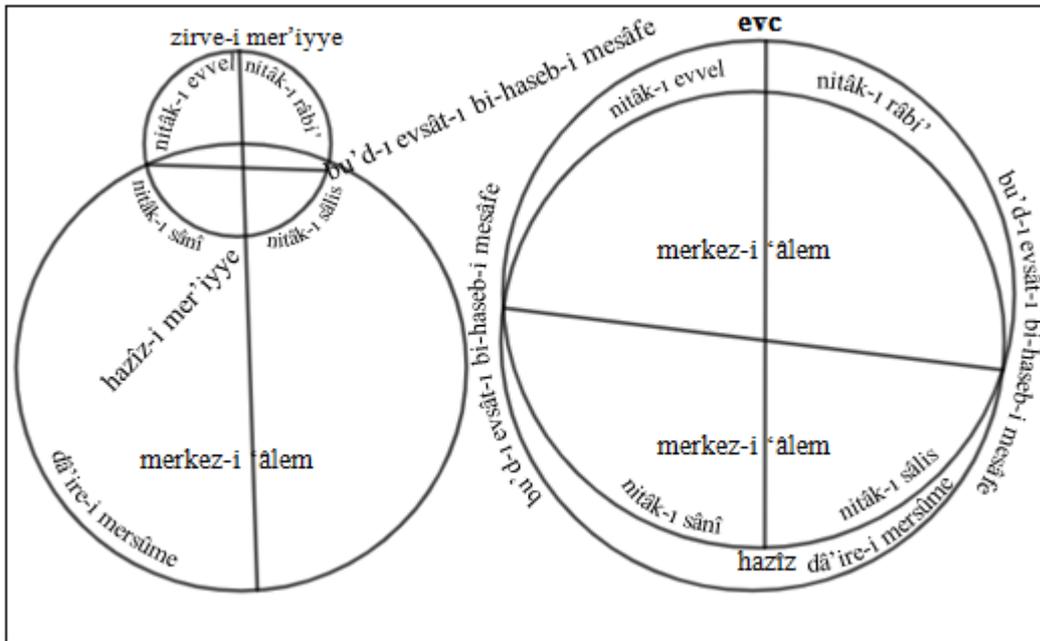
(1) ve ol şöyledür ki mınṭaḳa-i tedvīrden tedvīrūṅ tevālī ḥareketi (2) üzere zirve-i vasaṭiyye ile merkez-i kevkeb mā-beyninde maḥṣūr olan (3) kavsa ki ḥāṣṣa-i vasaṭiyye d̄erler her vaḳt ki anı murād édineler (4) ma'lūm olur zīrā ki ḥarekāt-ı tedvīrūṅ muḳaddemā zıkr olınmuştur (5) ol taḳdīrce ma'lūmdur pes mā-dām ki merkez-i tedvīr nıṣf-ı (6) hābıṭda ola ol vaḳt mā-beynü'z-zirveteyni ḥāṣṣa-i vasaṭiyye (7) üzerine ilḥāk édeler ve eger nıṣf-ı şā'idde ola naḳṣ (8) édeler tā ki ḥāṣṣa-i mer'iyye ma'lūm ola ve bu zirveteynüṅ mā-beynine (9) ta'dīl-i s̄alīs d̄erler fehme ḳarīb olmaḳ içün taṣvīr olındı

(10) ve mütehayyirede mā-beyn-i zirveteyn miqdār-ı mā-beyn-i ḥaṭṭ-ı vasaṭī ve ḥaṭṭ-ı (11) merkez-i mu‘addıldür bu cihetden mütehayyirede ta‘dīlāt evcden (12) ziyāde olmaz ḳamerde olduğı gibi ve bu fennüñ ehli eflāk-ı

[38/b]

(1) ḥāricü’l-merākiz ve tedāvīrden her birini dört kısım etmişlerdür ikisi (2) ‘ulvī biribiriyle berāber ve ikisi süflī ol dağı biribiriyle berāberdür (3) ve bu aḳsāma niṭākāt dērler ba‘zı ‘ulemā-yı hey’et kısmetde (4) iḥtilāf-ı ib‘āda i‘tibār etdiler ve ba‘zılar iḥtilāf-ı mesāre (5) i‘tibār etdiler pes mebd-e-i niṭāk-ı evvel ve sālīs iki reyüñ ḥasebi ile (6) böyle ḥāricü’l-merkezde evc ü ḥazīzidür ve tedvīrde zirve (7) vü ḥazīz-i mer’iyyedür ve mebd-e-i niṭāk-ı sâni ve rābi‘ ib‘ād i‘tibār (8) edenler yanında mesāfe ḥasebi ile iki bu‘d-ı evsaṭdur ki (9) ol iki noḳta-i teḳāṭu‘dur merkez-i ‘ālemden dāire-i mersūmede (10) ya‘nī tedvīrde merkez-i ‘ālemden merkez-i tedvīrüñ bu‘dı miqdārıdur (11) ve ḥāricü’l-merkezde nişf-ı kuṭr ḥāricü’l-merkezüñ bu‘dı (12) miqdārıdur ve bu iki şekl fehme ḳarīb olsun içün taşvīr olındı

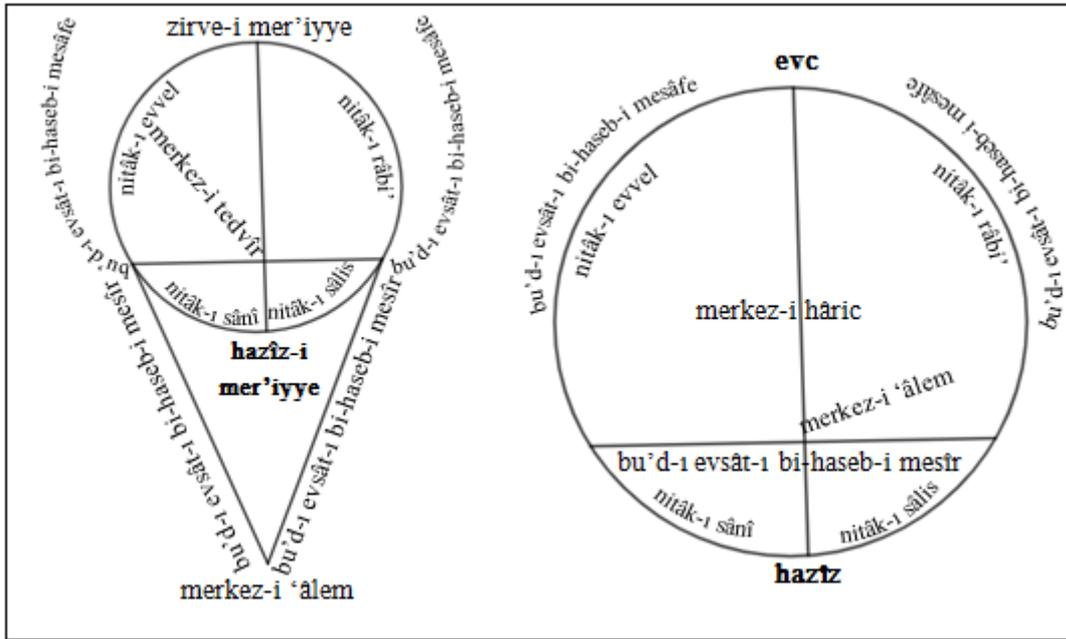
(13) ve nihāyetü’l-idrākde ḥāricü’l-merkezüñ bi-ḥasebü’l-mesāfe meşḫūr

[39/a]

(1) olan bu'd-ı evsâtı merkez-i 'âlem ile merkez-i hâricüñ mâ-beyninde (2) haţt-ı mâr evc ü hażîz ile kâime üzere teķâtu' eyleyüb (3) anuñ muhîtinde muntehî olan haţtuñ iki noķtasıdır zîrâ ki (4) bu'd-ı akreb ile bu'd-ı ib'âduñ nişfidur ve ol noķta-i teķâtu' (5) evc ü hażîzi ile kurb u bu'dınuñ tefâvüti mâ-beyne'l-merâkiz (6) miķdârıdır deyü zıkr olunur ammâ yine ikisinüñ daħı mâ'ili (7) birdür ve bu'd-ı evsâta vech-i tesmiye mecmû' bu'd-ı ib'âdla bu'd-ı (8) akrebüñ nişfi olduğı içündür zîrâ ki ba'zı efâzıl evsât-i (9) vasata-i 'adediyyeden meħûzdur ki ol mecmû' nişf-ı hâşiyeteyn (10) deyü buyurmuşlardur ve mesîr i'tibâr edenler yanında (11) iki bu'd-ı evsât olur bi-haseb-i mesîr ol hâricü'l-merkezde bir haţtuñ (12) iki tarafıdır ki merkez-i 'âlemden 'amüd ola haţt-ı mâr evc ü (13) hażîze ve tedvîrde anuñ muhîtine temâss eden iki noķtadır ki (14) iki haţtıla merkez-i 'âlemden anuñ tarafına çıķmışdır ve niţâķ-ı (15) evvel oldur ki çün kevkeb evcden veyâ zîrveden güzer eyleye (16) ve anda ola bâķisi kendünüñ tevâlî hareketi ile ma'lümdür ve (17) kevkeb niţâķ-ı evvelde ve niţâķ-ı sâni'de hâbiţ olur ve ol (18) iki niţâķda şâ'id olur ve evvel ve râbi'de müsta'lı (19) olur ve ol iki niţâķda münhafız olur ve ol iki

[39/b]

(1) şekl bunlardur

(2) ve şol nesne ki kevākib-i mütehayyireye tülde ‘arız olur aña (3) ric‘at ve istikāmet ve ikāmet dērler vechi oldur ki çün (4) kevkeb ā‘lā-yı tedvīrde ola anuñ tevālī üzere hareketi isra‘ (5) olur zīrā kevkeb bir hālde mecmū‘ hareket-i hāmil ve hareket-i tedvīr (6) ile hareket éder ve çün esfeli tedvīre intikāl éder ki (7) muḳaddemā mütehayyirenüñ tedāvīrinüñ esfeli hilāf-ı tevālī (8) üzere hareket éder deyü zıkr olınmışdı ol taḳdīrce (9) hareket-i kevkeb tevālīde buṭū‘ peydā éder anuñçün ki bu hālde (10) kevkeb tedvīrüñ hilāf-ı tevālī hareketi üzere hāmilüñ (11) tevālī üzere hareketinüñ fazlı miḳdārı hareket éder ve (12) her-çend ki kevkeb ḥazīze ḳarīb ola hareket hareket-i tedvīr

[40/a]

(1) hilāf-ı tevālī üzere isra‘ olur ve zıkr olınan fazl cüz’ī olur ve (2) kevkebüñ hareketi buṭū‘ üzere olur ammā çün ki merkez-i kevkebüñ hareketi (3) daḫı tevālī üzere ola kevkebe müstaḳīm dērler şol vaḳta dek ki (4) tedvīrüñ hilāf-ı tevālī üzere hareketi hāmilüñ tevālī üzere hareketi (5) ile muḳavemet éde ve kevkeb bir kac gün bir yerde sākin görünür ol (6) hālde kevkebe muḳīm dērler ve bundan şonra tedvīrüñ hilāf-ı tevālī üzere (7) hareketi hāmilüñ tevālī üzere hareketinden ziyāde olur ve kevkeb hilāf-ı (8) tevālī üzere olan hareketüñ fazlı miḳdārı hareket éder bu hālde (9) kevkebe rāci‘ dērler ve bundan şonra her-çend ki ḥazīze ḳarīb ola (10) anuñ hareketi ric‘atde isra‘ olur şol vaḳta dek ki kevkeb ḥazīze (11) ére ol vaḳt ric‘atde anuñ ḡāyet-i sür‘atidür ve çün ḥazīzden (12) gide ric‘atde buṭū‘ peydā éder gitdükce baṭı olur şol vaḳta dek ki (13) muḳīm olur ve bundan şonra müstaḳīm olur gitdükce istikāmetde (14) seri‘ olur tā yine zirveye érer ki yine hālet-i evveli ‘avdet éder (15) ve bundan şöyle ma‘lūm oldı ki kevkeb tedvīrüñ bir devrinde iki kerre (16) muḳīm olur biri istikāmetden şonra ve ric‘atden evvel ve tedvīrde (17) bu mevzi‘e maḳām-ı evvel dērler ve olbiri ric‘atden şonra ve (18) istikāmetden evvel bu mevzi‘e daḫı maḳām-ı şānī dērler ve inşallah (19) bu fazl-ı zıkr ib‘ād-ı mā-beynü’l-merākiz ve maḳādīr-i aḳṭār-ı tedāvīr ile

[40/b]

(1) ḥatm olunur imdi ma‘lūm ola ki merkez-i ‘ālemden bu‘d-ı merkez (2) ḥāricü’l-merkez-i şems şol eczāyla ki nişf-ı ḳuṭr-ı ḥāricü’l-merkez-i şems altmış (3) derece ola iki derece bir daḳıḳa ve yigirmi şāniyedür ve merkez-i ‘ālemden (4) bu‘d-ı merkez-i

hāmil-i kamer şol eczāyla ki nişf-ı kuṭr-ı hāmil altmış derece (5) ola on derece ve yigirmi üç daḳīkadur ve bu eczāyla nişf-ı kuṭr-ı (6) tedvīr-i kamer beş derece on iki daḳīkadur ve merkez-i ʿālemden hāmil-i (7) zūhalūḡ buʿd-ı merkezi üç derece ve yigirmi tokuz daḳīkadur müşterinūḡ (8) iki derece ve kırk yedi daḳīkadur ve merriḡūḡ altı derece ve on (9) dört daḳīkadur ve zūhrenūḡ elli iki daḳīkadur ve ammā ʿuṭāridūḡ (10) merkez-i hāmilinūḡ merkez-i ʿālemden buʿdı ber-ḳarār degildür vechi oldur ki (11) anuḡ merkez-i hāmilinūḡ merkez-i müdürden buʿdı üç derecedür (12) ve anuḡ gibi merkez-i müdür daḡı merkez-i muʿaddilüʿl-mesīrden ve buʿd-ı merkez-i (13) muʿaddilüʿl-mesīr daḡı merkez-i ʿālemden her biri üçer derecedür lakin (14) müdür-i merkez-i hāmili kendü merkezinūḡ ḡavlinde ḡareket étdürür bir medār üzerine (15) ki aḡa medār-ı merkez-i hāmil dērler pes lāzım gelür ki merkez-i hāmil (16) bir devrde bir kerre merkez-i muʿaddilüʿl-mesīr ile munṭabıḳ ola ve bu ḡâlde (17) merkez-i ʿālemden anuḡ buʿdı üç derece olur ve bir kerre daḡı maḳāṭıʿ (18) olur yaʿnī merkez-i hāmil ile merkez-i muʿaddilüʿl-mesīr kuṭr u aḡaduḡ (19) ṭarafında vāḳiʿ olur ve bu ḡâlde merkez-i ʿālemden anuḡ buʿdı

[41/a]

(1) tokuz derece olub ve sāir aḡvālide üç derece ile tokuz derece (2) mā-beyninde olur ve bu maḳādīrūḡ cümlesi ki beyān olındı şol eczāyladur (3) ki nişf-ı kuṭr-ı hāmil ol eczāyla altmış derece ola yine bu (4) eczāyla zūhalūḡ nişf-ı kuṭr-ı tedvīri altı derece elli bir daḳīkadur (5) ve müşterinūḡ on bir derece ve kırk yedi daḳīkadur ve merriḡūḡ (6) otuz tokuz derece ve kırk üç daḳīkadur ve zūhrenūḡ kırk üç (7) derece ve on daḳīkadur ve ʿuṭāridūḡ yigirmi iki derece ve otuz (8) daḳīkadur cümle bu maḳādīr ki zıkr olındı raşad-ı muşannif ḡasebi iledür(9) baʿzı erşād-ı sābıḳaya muvāfiḳ ve baʿzı muḡālifdür faşl-ı (10) şānī kevākibe ʿarзда ʿarız olan aḡvāli beyān éder evvelā (11) şemsde hic ʿarż yokdur zīrā ki anuḡ mınṭaḳa-i mümessili ve (12) ḡāricüʿl-merkezine vechile eydüḡi muḳaddemā zıkr olınmış idi ki (13) anlaruḡ her biri mınṭaḳatüʿl-burūcuḡ saḡındadur ammā bāḳī kevākib (14) mınṭaḳatüʿl-burūcdan ḡāḡī şimāle ve ḡāḡī cenūba meyl éder (15) anuḡcün ki anlaruḡ ḡevāmilinūḡ mınṭaḳaları feleküʿl-burūcla (16) maḳāṭıʿlardur iki noḳṭada ol iki noḳṭaya cevzehereyn dērler (17) ʿulviyyede ve kamerde anuḡ birisinden ki kevkebūḡ merkez-i tedvīri ḡüzer (18) éde ve

mın̄taqatü'l-burūcdan ūimālī ola aña re's ve olbirine zeneb (19) d̄erler ve süfliyyeynde ta'rīf-i re's ve zeneb vech-i mezkūr üzere

[41/b]

(1) degildir belki re's-i zühre bir 'uq̄dedür ki merkez-i tedv̄ir andan güzer éde (2) ve evce müteveccih ola ve re's-i 'uṭārid daḡı bir 'uq̄dedür ki andan (3) güzer éde ve ḡazīze müteveccih ola ve her birinüñ zabtı muḡābil-i re's (4) olur ve ūol dā'ireler ki felek-i ā'lānuñ saḡında zuhūr éderler 'ālemi (5) ḡaṭ' eyleyen menāṭıq-ı ḡevāmilün tevehhümünden anlara eflāk-i mā'ile d̄erler (6) bu meylün nihāyeti ḡamerde beş derecedür ve zühalde iki derece ve nıūf (7) derecedür ve müūterīde bir derece ve nıūf derecedür merrīḡde (8) bir derecenün südüsidür ve 'uṭāridde bir derecenün üç rub'ıdur (9) ve bu meyl ḡamerde ve 'ulviyyede ūābitdür ammā süfliyyeynde ūābit degildir (10) belki anlaruñ felek-i mā'ili mın̄taqatü'l-burūcuñ saḡına muntabıḡ (11) olur ūol vaḡtda ki merkez-i tedv̄ir süfliyyeyn cevzeherün iki (12) noḡtasından birine ériūe ve çün merkez-i tedv̄ir cevzeherden (13) güzer eylese nıūf-ı felek-i mā'il meyl eyler ūol nıūf ki merkez-i (14) tedv̄ir andadur ammā zührenün cānib-i ūimāle ve 'uṭāridün cānib-i (15) cenūba meyl éder ve bu meyl mütezāyid olur ūol vaḡta dek ki (16) merkez-i tedv̄ir muntaūıf-ı mā-beynü'l-'uq̄deteyne ériūe ve anda (17) ḡāyet meyldür andan ūonra meyl-i mütenāḡıū olur ūol vaḡta dek ki (18) felek-i mā'il yine mın̄taqatü'l-burūca muntabıḡ ola ve merkez-i tedv̄ir (19) cevzeher-i āḡire ériūe andan ūonra ḡālet-i evveli 'avdet eyler ve bu

[42/a]

(1) ta'bīrd̄en lāzım gelür ki merkez-i tedv̄ir-i zühre felekü'l-burūcdan dā'imā (2) ūimālī ve merkez-i tedv̄ir-i 'uṭārid dā'imā cenūbī ola ve bu daḡı bu fennün (3) müūūilātındandur ḡamerün birden ḡayrı 'arz yoḡdur zīrā ki menāṭıq-ı (4) mā'il ve ḡāmil ve tedv̄ir üçü daḡı bir saḡ üzeredür ve müteḡayyirenün (5) bir ḡayrı 'arzi daḡı vardur ve ol ūol vechiledür ki anlaruñ ḡuṭr-ı (6) mārr-ı zirve ve ḡazīzi saḡ-ı mā'ilde degildir ammā 'ulviyyede meḡer bir (7) vaḡtda ki merkez-i tedv̄ir iki noḡta-i re's ve zenebün birinde ola (8) ve çün merkez-i tedv̄ir-i re'sden güzer eyleye saḡ-ı mā'ilden zirve-i (9) cenūba ve saḡ-ı mā'ilden ḡazīzi ūimāle meyl eyler ve bu meyl daḡı (10) mütezāyid olur ūol zamāna dek ki merkez-i tedv̄ir muntaūıf-ı (11) mā-beynü'l-

‘uḡdeteyne ʻeriŝe andan ŝoḡra meyl mütenākıŝ olur ŝol (12) zamāna dek ki merkez-i tedvīr zenebe ʻeriŝe ve bu hālde ḡuṭr-ı (13) tedvīrine saṭḡ-ı māʻile gelür ve çün merkez-i tedvīr zenebden (14) güzer eyleye zırve ŝimāle ve ḡazīz cenūba meyl eyler ve yine (15) anuḡ gibi mütezāyid olur ŝol zamāna dek ki merkez-i tedvīr (16) yine muntaŝıf-ı mā-beynüʻl-‘uḡdeteyne ʻeriŝe andan ŝoḡra mütenākıŝ (17) olur ŝol zamāna dek ki merkez-i tedvīr yine reʻse ʻeriŝe ve ḡuṭr-ı (18) tedvīr yine māʻilüḡ saṭḡına gelür ve bundan ŝoḡra ḡālet-i evveli (19) ‘avdet ʻeder ve bu taʻbīrden daḡı lāzım gelür ki zırve-i māʻilden

[42/b]

(1) dāʻimā mınṭakatüʻl-burūc cānibinde ola ve ḡazīz anuḡ cānib-i ḡilāfında (2) ola ve ammā süfliyyeyn meger bir zamānda ki merkez-i tedvīr muntaŝıf-ı (3) mā-beynüʻl-‘uḡdeteynde ola ki ol bir evc ü ḡazīz süfliyyeyndür çün (4) merkez-i tedvīr evcden güzer eyleye zırve meyl eyler ammā zührenüḡ meyli (5) ŝimāle ve ‘uṭāridüḡ cenūbadur ve meyli ḡazīz bunuḡ ḡilāfidur ve (6) bu meyli daḡı mütezāyid olur ŝol zamāna dek ki merkez-i tedvīr ‘uḡdeye (7) ʻeriŝe ve ol bir ḡāyet meyldür ol vaḡt ḡuṭr zırve ve ḡazīze (8) geḡer ve andan ŝoḡra meyl mütenākıŝ olur ŝol zamāna dek ki merkez-i (9) tedvīr ḡazīze ʻeriŝe ve ḡuṭr tedvīrine saṭḡ-ı māʻil eylese (10) muntabık olur bundan ŝoḡra yine zırve meyl eyler ammā zührenüḡ (11) meyli cenūba ve ‘uṭāridüḡ ŝimāledür ve yine mütezāyid olur tā yine (12) olbir ‘uḡdede nihāyetine ʻeriŝür yine mütenākıŝ olur ŝol (13) zamāna dek ki merkez-i tedvīrine evce ʻerer ve ḡālet-i evveli ‘avdet (14) eyler bu daḡı bu fennüḡ müŝkilātındandır ve bu ‘arza meyl-i zırve ve (15) ḡazīz dērler ve bu meylüḡ nihāyeti zūḡhalde altı derecedür (16) ve müŝterīde iki derece ve kırık altı daḡıḡadur merrīḡde iki (17) derece ve yedi daḡıḡadur ve zührede iki derece ve niŝf (18) derecedür ve ‘uṭāridde altı derece ve rub‘ derecedür ve ‘ulviyyede (19) bu zıkr olinandan ḡayrı ‘arz yoḡdur ammā süfliyyeynde bir ḡayrı

[43/a]

(1) ‘arz daḡı vardır ve ol şöyledür ki bu ikisinüḡ ḡuṭr-ı mārre (2) bu‘dın evsāṭını maḡātı‘ olurlar ḡuṭr-ı mārre zırve ve ḡazīz ile (3) ḡāʻime üzerine ammā saṭḡ-ı felek māʻilde degillerdür meger bir zamānda ki (4) merkez-i tedvīr-i süfliyyeyn iki noḡta-i reʻs ve zenebüḡ birinde ola ve çün (5) merkez-i tedvīr-i süfliyyeyn reʻsden güzer

eyleye bu kuṭruṅ ṭulū'da ṭaraf-ı (6) müte'ahḥiri ki ṭaraf-ı mesā'ī dērler mā'ilüṅ saḥından ṣimāle meyl (7) eyler ve ṭaraf-ı müteḳaddimi ki aṅa ṭaraf-ı ṣabāḥī dērler cenūba meyl (8) eyler ve bu meyl mütezāyid olur ṣol zamāna dek ki merkez-i tedvīr muntaṣıf-ı (9) mā-beynü'l-ʿuḳdeteyne ʿriṣe ve olbir evc zühre olur ve ḥazīz (10) ʿuṭārid olur ve bu meylüṅ bu'dı mütenāḳıṣ olur ṣol zamāna (11) dek ki merkez-i tedvīr zenebe ʿriṣe ve bu'dına geḫen kuṭr saḥ-ı mā'ile (12) gelür ve çün merkez-i tedvīr zenebden gūzer eyleye ṭaraf-ı mesā'ī cenūba (13) meyl ʿder ve ṭaraf-ı ṣabāḥī ṣimāle meyl ʿder ve mütezāyid olur (14) ṣol zamāna dek ki muntaṣıf-ı mā-beynü'l-ʿuḳdeteynde gāyetine ʿriṣür (15) andan ṣoṅra mütenāḳıṣ olur tā merkez-i tedvīrine re'se ʿriṣür (16) ve kuṭr saḥ-ı mā'ile gelür andan ṣoṅra ḥālet-i evveli ʿavdet eyler (17) bu daḫı bu fennüṅ müṣkilātındandır ve bu ʿarza ʿarż-ı virāb ve inḫirāf (18) ve iltivā dērler ve bunun gāyeti zührede üç derece ve nıṣf (19) derecedür ve ʿuṭāridde yedi derecedür ve muṣannif bu faṣlı

[43/b]

(1) mevāzi'ı evcāt ve cevzeherāt ki felek-i ṣevābit ḫareketi ile müteḫarrıklardür (2) anlarıṅ zikri ile ḫatm eylemişdür imdi ma'lüm ola ki tāriḥ-i hicret-i (3) nebīnüṅ ʿaliyyü's-ṣalavāt ve 's-selām sene-i aḫadı ve erba'īn (4) ve ṣemāne mi'e muḫarreminüṅ evvelinde zīc-i cedīdi anuṅ üzerine (5) vaz' ʿtmışdür ki evc-i ṣems burc-ı sereṭānuṅ iki derece ve yigirmi (6) altı daḳīkasında vāḳi' olmuşdı ve evc-i müṣterī sünbülenüṅ (7) yigirmi ṭoḳuz derece ve otuz iki daḳīkasında ve evc-i merrīḥ (8) esedüṅ yigirmi bir derece ve elli yedi daḳīkasında ve evc-i (9) zühre cevzānuṅ yigirmi iki derece ve yigirmi beş daḳīkasında (10) ve evc-i ʿuṭārid ya'nī anuṅ evc-i müdiri ʿaḳrebüṅ dört derece (11) ve yigirmi sekiz daḳīkasında idi ammā cevzeherāt re's-i zūḫal (12) müteḳaddimdür kendü evci üzerine yüz elli derece ve zenebi müte'ahḥirdür (13) evcinden otuz derece ve re's-i müṣterī müteḳaddimdür kendü (14) evci üzerine seksen iki derece ve re's-i merrīḥ müteḳaddimdür (15) kendü evci üzerine ṭoḳsan dört derece ve re's-i zühre (16) muḳaddemdür kendü evci üzerine ṭoḳsan derece ve re's-i (17) ʿuṭārid müte'ahḥirdür kendü evcinden ṭoḳsan derece (18) ve bu zikr olınanlar cümle raṣad-ı muṣannif ḫasebi iledür (19) faṣlı-ı sāliṣ kevākibe ṭulde ve ʿarżda kevkeb-i

[44/a]

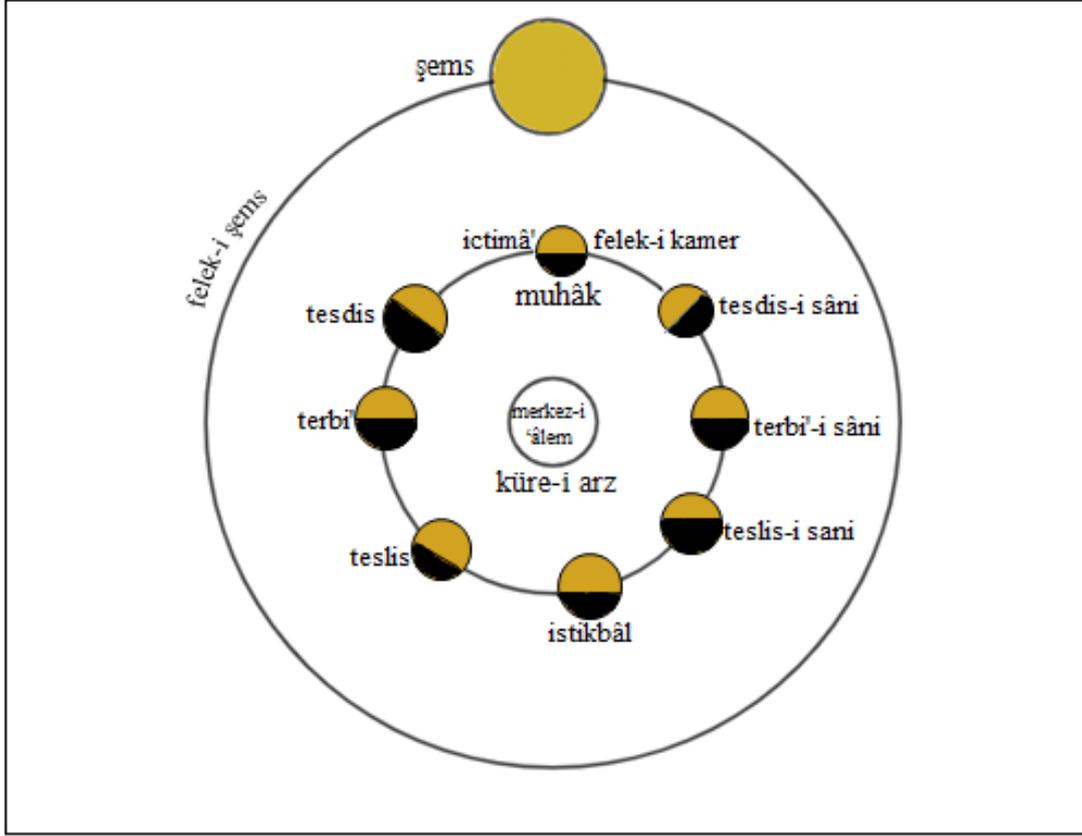
mevāzī[‘]dur ki mevzi[‘]-i nāzırdan merkez-i kevkebe (4) uğraya ve saḥ-ı felek-i ā[‘]lāda müntehī[‘] ola gāh olur ki bu iki (5) dāire-i ‘arz biribiriyle inṭibāk eder ve ol bir vaktur ki kevkeb (6) dāire-i vasaṭü’s-semā-yı rü’yetde ola ve ol ḥâlde kevkebün iḥtilāf-ı (7) ṭülü olmaz ve mevzi[‘]-i mer[‘]ī-yi kevkeb ṭülde bi-‘aynihi mevzi[‘]-i ḥaḳīkī-yi (8) kevkeb olur ṭülde ve dāire-i ‘arzdān ol nesne ki mevzi[‘]-i ḥaḳīkī (9) ve mevzi[‘]-i mer[‘]ī mā-beyninde ola ve ol bu ḥâlde bi-‘aynihi iḥtilāf-ı (10) manzardur aḡa iḥtilāf-ı ‘arz dērler ve gāh olur ki (11) bu iki dāirenün her biri müteḳāṭı[‘] olurlar ve felekü’l-burūc (12) her biri bir nokṭada teḳāṭu[‘] eylerler bu ḥâlde mevzi[‘]-i mer[‘]ī-yi (13) kevkeb ṭülde ġayrı mevzi[‘]-i ḥaḳīkī-yi kevkeb olur ṭülde ve (14) mınṭaḳatü’l-burūcda bir ḳavs ki bu iki dāire-i ‘arzuḡ mā-beyninde ola aḡa (15) iḥtilāf-ı ṭül dērler ve ‘arz-ı mer[‘]ī gāh olur ki musāvī ‘arz-ı (16) ḥaḳīkī olur ve ol ḥâlde kevkebün iḥtilāf-ı ‘arzi olmaz (17) ve gāh olur ki ‘arz-ı ḥaḳīkīden nāḳıṣ olur ve bu ziyāde ve (18) nokṣānuḡ her birine iḥtilāf-ı ‘arz dērler ve gāh ṣöyle (19) ittifaḳ düşer ki kevkeb-i mınṭaḳatü’l-burūcda olur

[45/a]

(1) ve mınṭaḳatü’l-burūc semt-i re[‘]se geḡmiṣ olur bu ḥâlde kevkebün (2) iḥtilāf-ı ‘arz olmaz ve iḥtilāf-ı manzar bi-‘aynihi iḥtilāf-ı ṭül (3) olur faṣl-ı rābi[‘] kevākibe biribirine (4) nisbet-i ‘arız olan evzā[‘]nuḡ aḡvālin beyān eder cümle-i (5) aḡvālden biri budur ki ṣemse nisbet ḳamere ‘arız olur ve ol (6) ṣöyledür ki ḳamer bir cirm-i keṣif ve ṣaḳıldür muḳābile-i āf-tābdan (7) kesb-i nūr eyler ve kürrü’ṣ-ṣekldür ve āf-tābdan aṣḡardur ve anuḡ dāimā (8) nıṣfa ḳarībi ki muvāceh-i ṣemsdür muzī olur ve nıṣfa ḳarībi muzlimdür (9) ve ictimā[‘]da anuḡ nıṣf-ı muzlimi nāzır ṭarafında olur ve hergiz (10) anuḡ zū[‘]ı ġörinmez ve bu ḥâlde aḡa muḡāḳ dērler ve çün ictimā[‘]da (11) ġüzer eyleye ve āf-tābdan taḳrīben on iki derece devr ola nıṣf-ı (12) muzīden bir miḳdār ġörinür ki aḡa hilāl dērler tā ki miḳdār-ı (13) mer[‘]ī ḡareket eyleye nıṣf-ı muzīden ziyāde olur ve çün muḳābile-i (14) āf-tāba erişe nıṣf-ı muzī tamām-ı nāzıra muvāceh olur aḡa (15) bedr dērler ve çün muḳābileden ġüzer eyleye bir miḳdār nıṣf-ı (16) muzīden pinḡān olur ve tā ki miḳdār-ı mer[‘]ī ḡareket eyleye (17) nıṣf-ı muzīden nāḳıṣ olur çün yine ictimā[‘]da erişe nıṣf-ı (18) muzī hergiz ġörinmez olur ve nıṣf-ı muzlim tamām-ı nāzıra muvāceh (19) olur ve muḡāḳ olur andan ṣoḡra yine ḡalet-i evveli ‘avdet

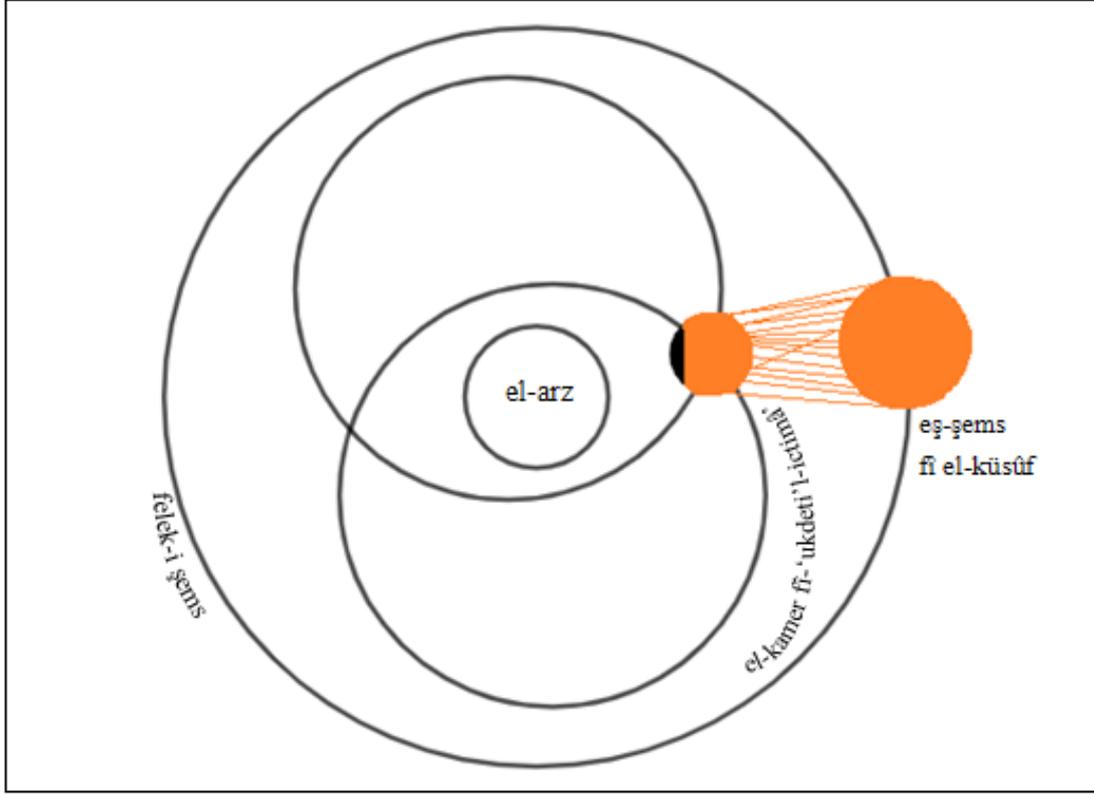
[45/b]

(1) eyler ve bu şeklden bu evzâ'ın taşavvurı āsān olmağın taşvīr olındı (2) ve eger

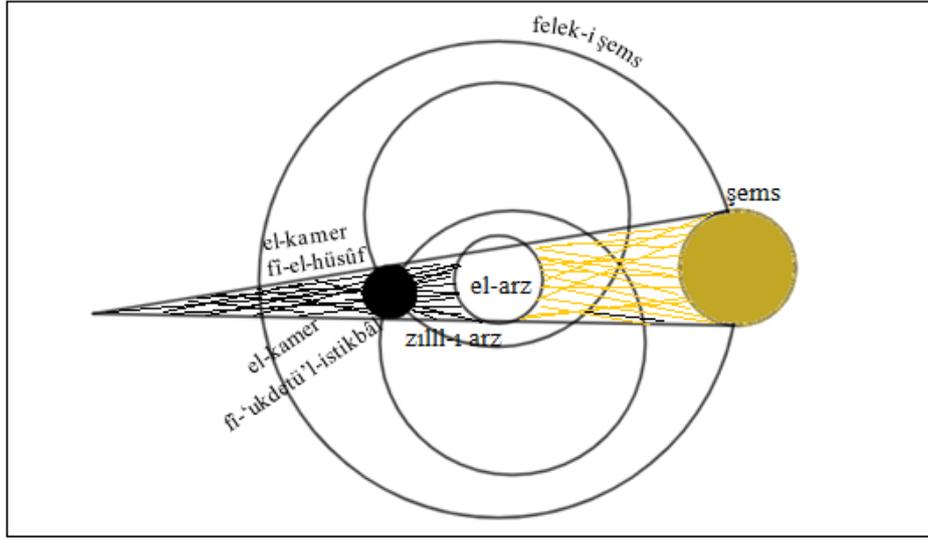

ictimā'-ı 'uqde-i re's ve zenebden birinüñ havālisinde (3) vāqī' ola ol vaqt kamer-i başar ile āf-tāb mā-beyninde hā'il (4) olur ve āf-tābuñ yüzini evirtür bu hāle küsūf dērler ve gāh (5) tamāmını evirtür şol vechile ki āf-tābdan hergiz görünmez olur (6) ve aña küsūf-ı küllī dērler ve gāh olur ki bir pāresin (7) evirtür aña küsūf-ı cüz'ī dērler (8) ve ol tīrelik ki āf-tābuñ yüzinde görünür (9) ol hemān reng-i māhdur ve bu (10) şeklden taşavvurı āsān olmağın taşvīr olındı

[46/a]

(1) ve kûsûfuñ evveli âf-tâbuñ cānib-i ġarbīsinden zāhir olur (2) ve hemān yine ibtidā-yı incilāsı ol cānibden olur vechi oldur ki kâmerüñ (3) hareketi isra'dur hareket-i ġarbiyye ile şemse erişür ve cānib-i şarğa (4) güzer eder ve eger istikbāl ol iki 'uğdenüñ birinüñ hevālisinde (5) vāқи' ola zemīn-i māh ile āf-tābuñ mā-beyninde hā'il olur ve zū'-ı (6) āf-tābuñ māha vuşūline māni' olur pes māh kendü reng-i aşlīsı (7) üzerine görünür ve bu hāle ħusūf dērler ve ħusūf dağı gāh küllī (8) ve gāh cüz'ī olur ol dağı bu nev'ledür

[46/b]

(1) ve hüsuf ve incilânun ikisi dağı mâhuñ cānib-i şarkīsinden (2) zāhir olur kūsufun 'aksidür anuñ sebebi dağı evvelki vech (3) üzerinedür řab'ı selīmi olana ol dağı rüşendür ve ma'lūm ola ki (4) āf-tāb dāimā evc-i kamer ile merkez-i tedvīr-i kamerün mā-beyninde mutavassıtdur (5) sebebi oldur ki evc ve merkez-i tedvīr-i kamer her gāh ki merkez-i şems ile (6) felekü'l-burūcdan bir noktada meselā evvel-i hamelde mecmū' olalar merkez-i (7) tedvīr hamelün ģareketi ile bir gün ve bir gecede yigirmi dört (8) derece ve yigirmi iki dağıka tevālī üzere ģareket eder ve mā'il (9) ile cevzeher anuñ evcini ģilāf-ı tevālī alub giderler ve tedvīrün (10) merkezini dağı redd eyler kendü ģareketleri miğdārı ya'nī on üç (11) derece ve on dağıka ģalur çün şems elli toğuz dağıka (12) tevālī üzere ģareket eder ve ol miğdār merkez-i tedvīre ģarīb (13) ve evcden ba'īd olur ve evc ile merkez-i tedvīrden her birine (14) anuñ mā-beyni on iki derece ve on bir dağıka olur ol (15) cihetden ģamilün ģareketine bu'd-ı muzā'af dērler ya'nī merkez-i (16) tedvīrün merkez-i şemsden bu'dını taz'īf eyleseler evcden (17) bu'd-ı merkez-i tedvīr ģadr olur ve bu dēdügümüzden lāzım gelür ki (18) merkez-i tedvīr-i kamer dā'imā ictimā'da ve istikbāldē evcde olur (19) ve terbī'-i şemsde ģazīzde olur ve her bir ayda iki kerre

[47/a]

(1) evce ve iki kerre ģazīze erişür ve 'uřāridün evc-i müdür (2) dağı böyle mutavassıtdur kendü merkez-i tedvīri ile ģamilün evci (3) mā-beyninde sebebi oldur ki

her gāh ki anuñ merkez-i tedvīri iki evc (4) ile müctemi^c ola andan sonra merkez-i tedvīr-i hāmiliñ hareketi ile za^cf-ı (5) hareket merkez-i şems miqdārı tevālī üzere hareket eyler ve müdīr-i evc (6) hāmili şemsün hareketi miqdārı hılāf-ı tevālī olur gider ve merkez-i (7) tedvīri dañı ol miqdār redd eyler pes evc-i hāmiliñ ve merkez-i (8) tedvīrün her birinden evc-i müdīrün bu^dı merkez-i şems miqdārı (9) qalır ve bu dedüğümüzden lāzım gelür ki merkez-i tedvīr ol (10) zamāndan ki evc-i müdīrden müfārekat eyler tā yine aña mu^cāvedet (11) eyleye iki kerre evc-i hāmile ve iki kerre anuñ hażīzine (12) erişür ve ma^clūm ola ki ^cu^ctaridün hażīzi evcinün muqābili (13) degildir bu dañı bu fennün müşkilātındandır ammā ibnü^cş-şātır (14) ^caliyyü^cr-raħme ki şāhib-i raşaddur zīcinde ve nihāyetü^cs-su^cül (15) nām kitābında hażīz-i ^cu^ctarid evcinün muqābilidür deyü zıkr (16) etmişdür ve cümle-i aħvālden biri dañı budur ki müteħayyireye (17) şemse nisbet ^carız olur ve ol şöyledür ki merākiz-i ^culviyyenün (18) zirā-yı tedāvīrden dā^cimā bu^dı merkez-i şemsden merākiz-i (19) tedāvīrün bu^dı miqdārıdır sebebi oldur ki tedāvīr-i ^culviyyenün

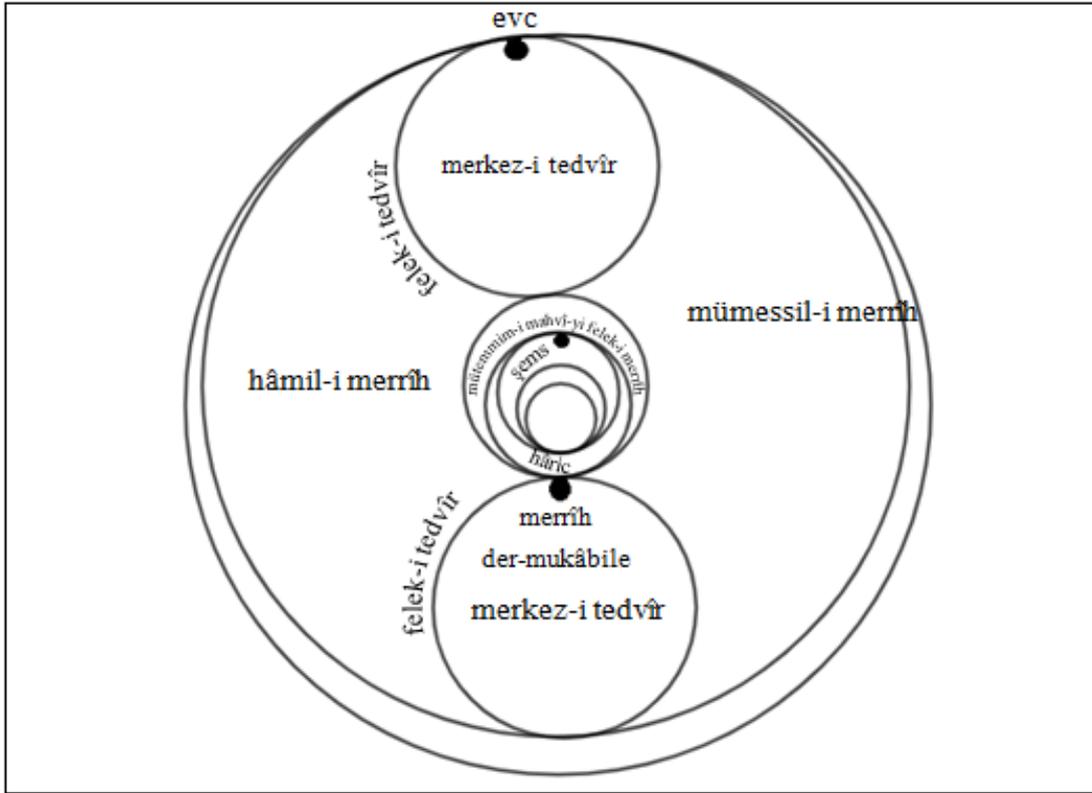
[47/b]

(1) harekātı hāmillerinden hareket-i şemsün fazlı miqdārıdır ki bāb-ı (2) hareket eflākde zıkr olunmuşdur pes dā^cimā ihtirāk-ı ^culviyye zirvede (3) olur vasat-ı istikāmetde ve muqābile hażīzinde olur vasat (4) rücū^cda eyle olsa merriħ ile şemsün muqārinede bu^d-ı (5) mā-beyni hāl-an-ki daķıķada müctemi^c olurlar muqābilede olan (6) bu^dından ziyādedür hāl-bu-ki mā-beynlerinde altı burc vardır ve (7) uşūlde ya^cnī hendesede ^cilm-i eb^cād ü ecrāmda beyān olunmuşdur ki (8) kuṭr-ı tedvīr-i merriħ kuṭr-ı mümessil şemsden dañı şāh-āne-i mütemmim merriħden (9) derecāt ile ā^czamdur meşelā felek-i mümessil şemsün ve mütemmim (10) merriħün niçe mişli tedvīr-i merriħün sıhanına sıgmaķ cāizdür (11) ve nihāyetü^cl-idrākde baṭlamyūs raşadı ħasebi ile merriħün (12) merkez-i hāmilinün merkez-i ^cālemden bu^dı altı derecedür ve nişf-ı (13) kuṭr-ı tedvīri dañı otuz toķuz derece ve nişf derecedür (14) şol eczā^cyla ki nişf-ı kuṭr-ı hāmili altmış derece ola (15) bu taķdīrce bu^d-ı eb^cadı yüz beş derece ve nişf derece (16) olur ve bu^d-ı aķrebi on dört derece ve nişf derece (17) olur eyle olsa sıhan-ı mümessil-i merriħ şemsün ve mā-fihāsınun (18) ki eflāk-ı süfliyye ve

‘anāşırdur cümlesinüñ galızinüñ (19) taķrīben üç mişlidür ya‘nī üç mişlinden daķı ziyādedür

[48/a]

(1) ammā bu daķı ma‘lūm ola ki ķuķr-ı tedvīr-i merrīķ ki yetmiş ũokuz derecedür (2) ol eczāyla ķuķr-ı mūmessil-i ũems yigirmi ũokuz derece taķrīben (3) bu taķdīrce ma‘rifet-i eb‘ād ü ecrāmda mūte‘ayyindür ki cirm-i tedvīr-i (4) merrīķ yigirmi cirm mūmessil-i ũemsden ziyādedür cevfinde olan (5) eflāk-ı sūfliyye ve ‘anāşır ile ve ũekli bu vechiledür

(6) ve ķün ũems ‘ulviyyeden isra‘dur her birine ki muķārin olsa (7) muķārineden ũonra tevālī ile andan ilerü olur ve ol kevkeb (8) ģareket-i yevmiyye ile ũubķ vaķtinde cānib-i maşrıķdan ģorinür

[48/b]

(1) ol ģāldede kevkebe maşrıķī dērler ũol zamāna dek ki ũems andan altmış (2) derece devr ola ve ba‘zılar yanında ũol zamāna dekdür ki (3) ũems andan ũoksan derece devr

ola anlar ki altmış derece (4) i'tibār etmişlerdür nişf-ı kuṭr felege göredür ve toḳsan derece (5) ihtiyār edenler rub^c devr-i felege i'tibār etmişlerdür ki her biri (6) bir nukteyi rībā^cı müştemeldür ve andan sonra aḡa maşriḳī dēmezler ve çün (7) şems cānib-i maḡribden kevkebe ḳarīb ve bunların bu^d-ı mā-beyni (8) ba^czılar yanında toḳsandan az ḳala ve ba^czılar yanında altmışdan (9) az ḳala ol ḫâlde kevkebe maḡribī dērler ammā süfliyyeynün muḳaddem (10) ve mu'ahḡar olmasının sebebi oldur ki ḫarekāt-ı 'ālī (11) tedāvīr-i müteḫayyire tevālī üzeredür ve esāfili ḫilāf-ı tevālīdür (12) lā-cerem kevkeb vasaṭ-ı istiḳāmetde şems muḳārin ola bu^d (13) az müfāreḳat ḫareket-i tevālī ile şemsün öḡine geḳer ve āf-tāb (14) ḡurūb etdükden sonra ḫareket-i evveli ile cānib-i maḡribden (15) görünür ve çün vasaṭ-ı rücū^cda muḳārin ola ḫareket-i (16) ḫilāf-ı tevālī ile şemsün öḡine geḳer ve ṭulū^c āf-tābdan (17) evvel ṭaraf-ı maşriḳdan zāhir olur şol zamāna dek ki (18) şemsle muḳārin ola andan sonra ḫālet-i evveli 'avdet (19) eyler zīrā esfelinün merkez-i tedvīri dā'imā muḳārin-i merkez-i

[49/a]

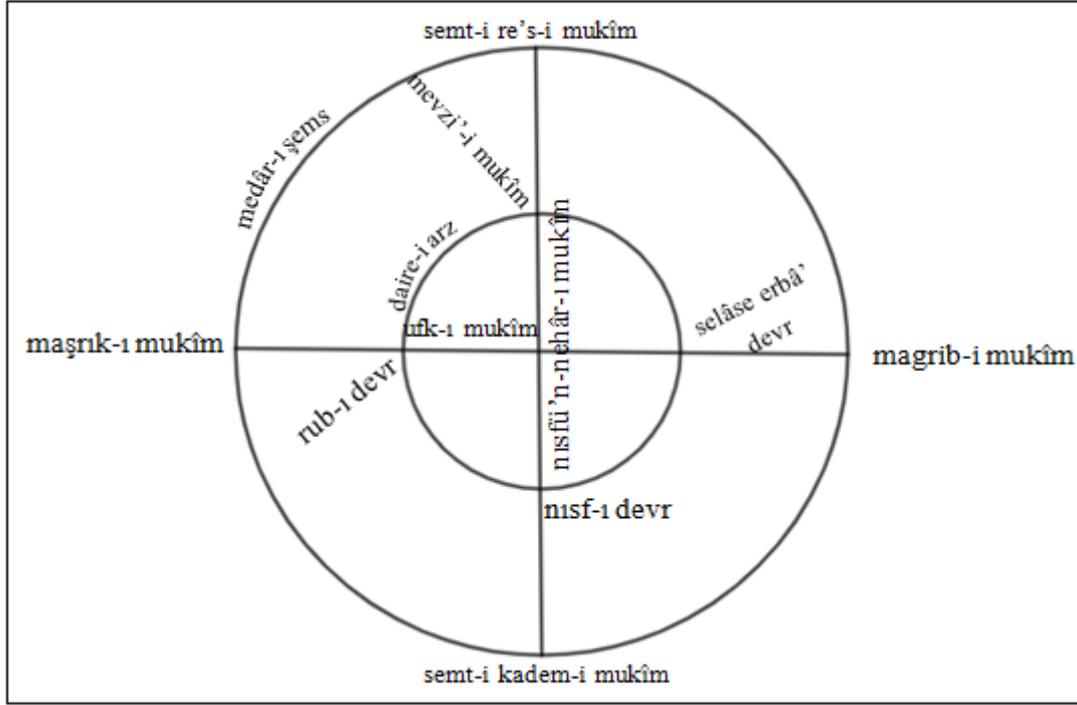
(1) şems olur ya'nī ḫaṭṭ-ı vasaṭī-yi süfliyyeyn ḫaṭṭ-ı vasaṭī-yi şemsle dāimā (2) muḳārin olur ve süfliyyeyn vasaṭ-ı istiḳāmet ve rücū^cda dāimā (3) şemse muḳārin olurlar sebebi oldur ki ḫareket-i ḫāmil-i zühre (4) müsāvī ḫareket-i ḫāricü'l-merkez-i şemsdür ve ḫareket-i ḫāmil-i 'uṭarid (5) anuḡ za^cfidur ve ḫareket-i müdür ḫilāf-ı tevālī üzere müsāvī (6) ḫareket-i ḫāricü'l-merkez-i şemsdür pes çün vasaṭ-ı istiḳāmetde (7) muḳārin olalar andan sonra cānib-i maḡribden görünürler ve anlara maḡribī (8) dērler şol zamāna dek ki vasaṭ-ı rücū^cda yine muḳārin olurlar (9) ve andan sonra cānib-i maşriḳdan görünürler ve anlara maşriḳī dērler şol (10) zamāna dek ki vasaṭ-ı istiḳāmetde yine muḳārin olurlar ve ḫālet-i (11) evveli 'avdet eyler maḳāle-i şāniye hey^cet-i zemīni (12) ve eḳālīmün aḡa taḳsīmīni ve 'ulviyyānuḡ evzā^cınuḡ iḡtilāfı (13) sebebi ile aḡa lāzım gelen aḡvālī beyān eder ve ol on iki bābdur (14) bāb-ı evvel hey^cet-i zemīni ve aḡvāl-i eḳālīmi beyān (15) eder hey^cet-i zemīn şol vechiledür ki muḳaddemā kürrīü'ş-şekldür (16) deyü zīkr olınmışdur imdi evvelā 'arzuḡ kürreviyyetine müte'allıḡ (17) bu bir emr-i ḡarībdür ki şems ile 'arza nisbet vāḳi^c olur (18) meşelā eger cümle arzuḡ seyri müyesser olsa ve bir mevzi^c-i (19) mu'ayyende evc-i şaḡıḡ farz olınsa ki biri maḡribe ve biri maşriḳa

[49/b]

(1) ‘azm etseler ve olbiri ol mevzi^c-i mu‘ayyende muḳīm olsa tā ki (2) maḡribe giden maşrıḳdan ve maşrıḳa giden maḡribden bir zamānda gelseler (3) ve maḡribe giden müddet-i devrinüñ eyyāmını ḥesāb eylese muḳīmden (4) bir gün nāḳış olur ve maşrıḳa giden ḥesāb eylese bir gün (5) ziyāde olur ve su’āl olınsa ki bir şaḥışa bi-‘aynihi ḥamīs olub (6) ve birine cum‘a ve birine sebt olmaḳ daḡı cāiz midür cāizdür (7) deyü cevāb verilür ve bundan ḡayrı bu ḳabīlden niçe aḡvāl (8) daḡı olmaḳ cāizdür ammā maḡall-i ta‘accübdür ve bu aḡa mişāldür meşelā (9) ol şaḥışuñ biri ḥamīs günü nişfü’n-nehārda cānib-i ḡarbe (10) gitse ammā ḡareketi ḡareket-i şemse berāber farz olınsa muḳīme (11) vāşıl olduḡda aḡa yine nişfü’n-nehār yevm-i ḡamīs olub (12) ve muḳīme-i nişfü’n-nehār yevm-i cum‘a olur ve şarḳa gidenüñ (13) ḡareketi daḡı ol ḡarekete berāber farz olduḡı taḳdīrce (14) ol medār-ı şemsüñ muḡāzīsinde olan dā’ire-i arzūñ (15) rub‘ına varınca aḡa nişfü’l-leyl olub ve nişfına varınca (16) yine nişfü’n-nehār olub ve evc-i rub‘ına varınca (17) nişfü’l-leyl olub ve muḳīme vāşıl olınca yine nişfü’n-nehār (18) olur pes bu taḳdīrce aḡa nişfü’n-nehār yevm-i sebt olur (19) ammā sā‘at be-her-ḡāl yigirmi dördür ḡareket

[50/a]

(1) sebebi ile böyle tevehhüm olunur ve bu şeklden bunun taşavvurı āsāndur

(2) ve eger iftirâklar şems tülû' veyâ gurûb éderken farz olinsa muķîme (3) vâşıl olduklarında yine şems evvelki hâli üzere olur eyle olsa (4) seyrleri gerek bir şehrde ve gerek bir senede olsun be-her-hâl ol (5) dağı yine ol üslûb ile olur anuğ dağı sebebi tab'ı selîmi (6) olana ma'lûmdur ve mâ-arzuğ ekşer sağını muğîtdür ve anuğ sağında (7) ma'mûre bir rub'ından azıdır ve ol rub'a rub'ı meskûn dërler ki (8) cânib-i şimâlîdedür bâķisi ğayr-ı ma'lûmü'l-hâldür dërler ve merkez-i zemîn (9) merkez-i 'âlemdür ammâ bu kısmete teslîm étmez zîrâ elbette evc-i rub'ı (10) mâ-muğît olmağ lâzım degildür egerçi ba'zılar dâ'imâ 'anâşır-ı erba'a (11) birbirine hacmde müsâvî olmağ lâ-büddür eyle olsa elbette (12) arzuğ evc-i rub'ını mâ-muğît olmağ gerekdür ve illâ kürre-i mâ kürre-i (13) arzdan niçe mertebe ħalîl olmağ lâzım gelür demişlerdür

[50/b]

(1) ammâ 'anâşır-ı zıkr olınan muķaddime üzerine müşābeheti bulunmamışdır (2) degil ki hacmde berāber olalar eyle olsa sâir irbā'da (3) dağı cāizdür ki 'imāret-i keşîre ola bu cânibe ħaber vâşıl (4) olmaya pes sağ-ı dâ'ire-i mu'addilü'n-nehâr zemînüğ sağ-ı muğîtinde bir dâire (5) dağı farz olına ki mebd'e-i 'imāret zemînden ħađt-ı istivānuđ (6) iki ħuđbına geçe bu iki dâire ile dört rub'ı mütesâvî ħâşıl (7) olur ikisi şimâlî ve ikisi cenübî ve her bir rub'üç tülü ol (8) dâire-i 'azîmenüğ nısfı miğdârı ve

‘arzı dağı rub‘ı miqdāridur (9) ve bu dört rub‘dan bir rub‘ şimālī meskūndur ve ol meskūn (10) olan rub‘ şimālī şarkī midür ve yāhūd ğarbī midür ol (11) müte‘ayyin degildür ammā ibtidā-yı tūl maġribden olmağ i‘tibāriyle (12) rub‘-ı şarkī demek cāiz olur ve eger ibtidā-yı tūl maşrıkdan (13) i‘tibār olunursa rub‘-ı ğarbī olur ve bir dāire dağı farz (14) olinsa ki haţţ-ı istivāyla ve mebde-i ‘imāret-i zemīnden haţţ-ı (15) istivānuğ iki kuţbına gezen dāire ile zāviye-i kāime üzerine (16) teķātu‘ eylese haţţ-ı istivāda fevka’l-arz vāki‘ olan maħall-i (17) teķātu‘a kubbetü’l-arz demişlerdür ve mebde-i ‘imāret zemīnden (18) haţţ-ı istivānuğ iki kuţbına gezen dāirenüğ haţţ-ı istivāda (19) vāki‘ olan kuţb-ı zāhiri dağı kubbetü’l-arz olur

[51/a]

(1) ammā ba‘zılar kubbetü’l-arzı vasa‘-ı ma‘müredür demişlerdür ve ol (2) şol maħalldür ki tūlī tokşan derece ve ‘arzı otuz üç (3) derece ola ammā meskūn olan rub‘-ı şimālī dağı tamām ma‘mūr (4) degildür belki anuğ cānib-i şimālinde ba‘zı yer vardur ki şiddet-i (5) şitādan anda insān ve sāir hayvān tırmağ mümkin degildür (6) ve ol bir mevzi‘dür ki anuğ ‘arzı tamām meyl-i küllīden ziyādedür (7) ve bu miqdār-ı ma‘mürede dağı mevānī‘-i ‘imāret olmuş cibāl ve vihād (8) ve buħār ve enhār ve bişe-zārını nihāyetdür ve zıkr olan deryālaruğ (9) miyānında cezāyir ma‘müre ve ğayrı ma‘müre bī-haddür ve anuğ tafşīli (10) ketb-i mesālik-i memālikde beyān olunmuşdur ve haţţ-ı istivānuğ (11) cānib-i cenūbında bir cüz‘-i ‘imāret buldılar ammā ğāyet azlığından (12) anı hesāba getürmediler ve baţlamyūs micesţīde zıkr eder ki arzda (13) ma‘mürenüğ ‘arzı altmış altı derecedür ki ol biğ dört (14) yüz altmış altı ve şülüşān fersaħdur ve ibtidāsı haţţ-ı istivādandur (15) zīrā ol vaķtde anuğ yanında şems i‘tidālinde olsa (16) bir ma‘mürda cānib-i cenūba zıll düşmezimiş ammā micesţīyi taşnīf (17) etdükden şonra coġrafyāda ya‘nī şuret-i eķālīm zıkrinde haţţ-ı (18) istivānuğ cānib-i cenūbīsinde ve zenc ve ħabeşe ve cebel (19) kamer eţrāfında on altı derece ve yigirmi beş daķıķaya varınca

[51/b]

(1) ‘imāret bulmuşdur ve aña cebel-i kamer dedüklerinün sebebi coġrafyāda (2) bu vechile zıkr olunur meşelā şühūr-ı kameriyyenüğ evvel ğecelerinde (3) ol taġa bir beyāzlık müstevlī olub ve kullesinde dağı (4) bir beyāz nūr zāhir olur ve ikincide ol

nūruḡ beyāzlıḡı ziyāde (5) olur ve üçüncü dördüncüde şü'ā'ı ziyāde olub ve beşincide (6) kıızıl olub ve ḡāyet münevver olur ve altıncıda üzerinde şufret (7) zāhir olur ve yedincide yeşil olub nūrı ve şü'ā'ı ziyāde(8) olur ve'l-hāşıl ayuḡ nişfına dek her gece bu maḡūle elvānla (9) mütelevvin olmaḡdan ḡālī olmaz ve bedr geçesinde daḡı zeneb (10) tāvus mişālinde olub nūrı ve şü'ā'ı bir mertebe olur ki cemī' (11) nūbe ve ḡabeşe tā'ifesi müşāhede ederler ve ma'mūre ḡadıızāde (12) re'yi üzerine mu'teber oldur ki on dereceden tecāvüz etmeye (13) ve baḡlamyūs re'yi üzerine 'imāretüḡ 'arzı seksen iki derece (14) ve yigirmi beş daḡıka olur ki ol biḡ sekiz yüz otuz bir (15) fersaḡ ve nişf fersaḡ olur taḡrīben ve tūl-ı 'imāret yüz seksen (16) derecedür ve ol dört biḡ fersaḡdur bunun şıḡhati anuḡla (17) ma'lūm olmuşdur ki tūl-ı mezbūruḡ ibtidāsında ve intihāsında (18) ehl-i erşād iki ḡusūf-ı raşad édüb beyne'l-ḡüsūfeyn (19) on iki sā'at müsteviye tefāvüt bulinub andan ziyāde

[52/a]

(1) bulmaduḡları ecilden böyle ḡükm olunmuşdur ol taḡdırce bir taraḡda (2) olan sükkānuḡ taraḡ-ı āḡirde olan sükkānla semt-i ḡademleri biribirinüḡ (3) üzerine munaşşab olurlar ammā ḡuḡr-ı arzuḡ taraḡından ḡayrı maḡallde (4) olmaz ve tūlde mebdē-i 'imāreti müneccimīn cānib-i maḡribden tūtdılar tā ki ol (5) mebdē'den şehrlerüḡ bu'dı tevālī-yi burūc ciheti ile ola ve ba'zı (6) müneccimān-ı hind cānib-i maşrıḡdan tūtdılar tā ki anlaruḡ bu'dı ḡareket-i (7) evveli ciheti ile ola ve bir vechi daḡı oldur ki ol taraḡ felegüḡ (8) yemīni olmaḡın eşrafına i'tibār étdiler zīrā felegi insān süretinde (9) tevehhüm étmişlerdür ki arḡası üzerine yatmış ola ve anuḡ re'si (10) ḡuḡb-ı cenūbī ola bāḡīsı daḡı buḡa ḡıyās olına ve mebdē-i 'imāret (11) maşrıḡ cānibinde bir mevzī'dür ki aḡa kangdez dērler ve cānib-i maḡribde (12) ba'zı cezāirelerdür ki bu vaḡtda ma'mūr éde şimdi ḡarāb olmuşlardur (13) aḡa cezāir-i ḡālīdāt dērler ve andan sāḡil deryā-yı maḡribe (14) on derecedür ve müneccimlerden ba'zı mebdē-i 'imāreti cezāir-i ḡālīdātdan (15) ve ba'zı sāḡil deryā-yı maḡribden tūtdılar ki aḡa mūta'ahḡirīn (16) okyānūs dērler ve cumḡūr ehl-i fenn zıkr olınan mu'azzam-ı ma'mūrı (17) arzda yedi ḡısm etdiler ve her bir ḡısmını tūlde maḡribden maşrıḡa (18) tūtdılar ve 'arzını şol miḡdār tūtdılar ki anuḡ tūl-ı (19) nehārı nişf sā'at tefāvüt éde ve ḡaḡḡ-ı istivāda anuḡ

[52/b]

(1) aṭveli on ikiden ziyāde olmaz ve mebdē-i iḳlīm-i evvel ‘inde’l-cumhūr andandır ki (2) aṭvel-i nehārı on iki sâ‘at ve nişf ve rub‘ sâ‘at ola ve anuḡ (3) ‘arz-ı beledi on iki derece ve şülüşân derece ola ve ḡaṭṭ-ı istivādan (4) ol yere dek ‘imāretüḡ azlıḡı cihetinden dāḡil-i eḡālīm etmediler ve (5) ba‘zılar anı dāḡil-i eḡālīm etdiler ve mebdē-i iḳlīm-i evvel ḡaṭṭ-ı istivāya (6) dāḡil olur ve vasaṭ-ı iḳlīm-i evvel bi’l-ittifāk oldur ki aṭvel-i nehārı (7) on üç sâ‘at ola ve ‘arzı on altı derece ve nişf ve şümün (8) derece ola ve iḳlīm-i evvelüḡ meşhūr olan şehirleri bunlardır ki (9) zıkr olunur evvelâ bilād-ü’l-berber ve sūdān-ü’l-maḡrib ve’n-nūbe (10) ve’l-ḡabeşe mişal kâne ma‘denü’z-zehib mine’s-sūdān ve danḡale (11) medīnetü’n-nūbe ve cermā dār-ı mülk-i ḡabeşe ve ekşeri bilādü’l-yemen mişal zebīd (12) ve ‘aden ve şehir ve şan‘ā ve sebā ve zafār ve ḡalhāt ḡazramevt (13) ve medīnetü’t-ṭayb ve mesket ve saḡār ḡaşaba-i ‘ummān ve ba‘zı taraf-ı (14) cenübī-yi arz-ı ḡicāz ve ba‘zı ḡalīc-i fāris ve cezīre-i kerek ve ba‘zı (15) bilād-ı cenübī’s-sind ve’l-hind ve ba‘zı arz-ı ş-şīn ve sevāḡil-i (16) baḡr-ı cenübī ve bu iḳlīmde cibālden ve ‘azīm enhārdan yigirmi daḡ ve otuz (17) nehir vardur ve ehli külliyyen esveddür ve mebdē-i iḳlīm-i şānī oldur ki (18) aṭvel-i nehārı on üç sâ‘at ve rub‘ sâ‘at ola ve ‘arzı (19) yigirmi derece ve rub‘ ve ḡams derece ola ve vasaṭı oldur ki

[53/a]

(1) aṭvel-i nehārı on üç sâ‘at ve nişf sâ‘at ola ve ‘arzı (2) yigirmi dōrt derece ve şülüşân derece ola ve şehirleri bunlardır (3) ba‘zı bilādü’l-berber ve ba‘zı bilād-ı ifriḡiyye ve’ş-şā‘idü’l-a‘lā ve (4) ba‘zı bilād-ı cezīretü’l-‘arab mişal medīne-i resūl-i ‘aleyhi’s-selām (5) ve mekke şerifhāllah ve ṭāīf ve laḡsā ve ḡatīf ve baḡreyn ve hürmüz (6) min-kirmān ve ba‘zı mu‘azzam-i bilādü’s-sind mişal tete ve ba‘zı (7) bilādü’l-hind mişal dehhelī ve ba‘zı bilādü’ş-şīn ve anda yigirmi yedi (8) ṭaḡ ve yigirmi yedi nehir vardur ve ehli beyne’l-esved ve’l-āsımdür (9) ve mebdē-i iḳlīm-i şālīş oldur ki aṭvel-i nehārı on üç sâ‘at (10) ve nişf ve rub‘ sâ‘at ola ve ‘arzı yigirmi yedi derece (11) ve nişf derece ola ve vasaṭı oldur ki aṭvel-i nehārı on (12) dōrt sâ‘at ola ve ‘arzı otuz derece ve şülüşân derece (13) ola ve şehirlerinden ba‘zı bilād-ı ṭanca ve’l-berber mişal cezāyir(14) ve ṭunus ve ḡayravān ve afriḡa ya‘nī mehdiyye ve manāstır ve cerbe (15) ve ṭırablus-ı

mağrib ve iskenderiyye ve mısır ve dimyāṭ meyden (16) ve beytü'l-muḳaddes ve taberiyye ve dimeşk ya'ni şām ve kūfe ve medāin (17) ve bağdad ve vāsīt ve başra ve abbādān ve ehvāz ve işfahān (18) ve yezd ve fāris ya'ni şīrāz ve bir berdesīr ve medīne-i kirmān ve (19) sīstān ve ba'zı bilād-ı zābül ve mūletān mine's-sind ve ḳandehār

[53/b]

(1) mine'l-hind ve keşmīr dār-ı mülk ehlü'ş-şīn ve anda otuz üç (2) tağ ve yigirmi iki nehir vardur ve ehli āmmeten āsimdür ve mebd-i (3) iḳlīm-i rābi' oldur ki aṭvel-i nehārı on dört sā'at ve rub' (4) sā'at ola ve 'arzı otuz üç derece ve nişf ve şümün derece (5) ola ve vasaṭı oldur ki aṭvel-i nehārı on dört sā'at ve (6) nişf sā'at ola ve 'arzı otuz altı derece ve şülüs ve şülüs (7) 'aşere derece ola ve şehirleri bunlardur evvelā bilād-ı ṭanca (8) ve ba'zı bilād-ı efrençiyye ve cezīre-i rodos ve kıbrūs ve antālya (9) ve ṭarsus ve ṭirabluş-ı şām ve anṭākya ve ḫaleb ve malāṭya (10) ve āmid ve erzincān ve nuşaybīn ve muşul ve mārđın ve vān (11) ve merāğa ve tebrīz ve ḫulvan ve erdebīl ve şehrizor ve zencān (12) ve nihāvend ve sulṭāniyye ve hemedān ve ebher ve ḳazvīn ve deylem ve sāve (13) ve āmul ve ḳāşān ve sāriye ve simnān ve dāmğān ve esterābād (14) ve bişām ve cūrcān ve esferāyin ve şehristān ve sebzvār (15) ve nişābūr ve ṭūs ve meşhed ve hāf ve cām ve herāt (16) ve seraḫs ve merv ve cūzcān ve fāryāb ve gürcistān (17) ve gūr ve belḫ ve tirmiz ve çağāniyān ve tibet dāḫil (18) ve bedehşān ve cibāl-i keşmīr ve ba'zı bilād-ı ḫuten ve ḫaṭā (19) ve şimālī-i bilādü'ş-şīn ve anda yigirmi beş tağ ve yigirmi iki

[54/a]

(1) nehir vardur ve ehli külliyyen beyne'l-esmer ve'l-ebyazdur ve mebd-i iḳlīm-i (2) ḫāmis oldur ki aṭvel-i nehārı on dört sā'at ve nişf (3) ve rub' sā'at ola ve 'arzı otuz toḳuz dereceden 'aşer derece (4) nāḳış ola ve vasaṭı oldur ki aṭvel-i nehārı on beş sā'at ola (5) ve 'arzı kırık bir derece ve rub' derece ola ve şehirlerinden bilād-ı (6) endülüs ve ba'zı bilādü'r-rüm mişal ḳoşantiniyye ammā müteḳaddimīn (7) ḳoşantiniyyenün 'arzında sehv édüb iḳlīm-i sādide zann etmişler (8) anuḫ iḳlīm-i ḫāmisde olması muḳarrerdür ve gelibolı ve edirne ve bursa (9) ve ma'mūriyye ya'ni engürī ve ḳonya ve aḳsarāy ḳayşeriyye ve sīvās (10) ve erzin-i rüm ve diyār-ı ermeniyye ve şirvān ve

h̄ārezm ve buh̄ārā (11) ve nesef ve semerķand ve keş ve şāş ve çāç h̄udūd-ı atvād (12) ve hocend ve ķurgān ve h̄udūd-ı kāşgar ve hotan ve tibet ve akşā-yı (13) bilād-ı etrāk bunda otuz taĝ ve on beş nehir vardır (14) ve ehli külliyyen beyāzdir ve mebdē-i iķlīm-i sādīs oldur ki (15) atvel-i nehārı on beş sâ‘at ve rub‘ sâ‘at ola ve ‘arzı (16) kırk üç derece ve rub‘ ve şümün derece ola ve vasatı (17) oldur ki atvel-i nehārı on beş sâ‘at ve nişf sâ‘at (18) ola ve ‘arzı kırk beş derece ve rub‘ ve ‘aşer derece ola ve şehirlerinden (19) ba‘zı bilād-ı şimālī-yi endülüs ve bilād-ı t̄ā‘ife-i efrenc ve ba‘zı bilādü’r-rüm

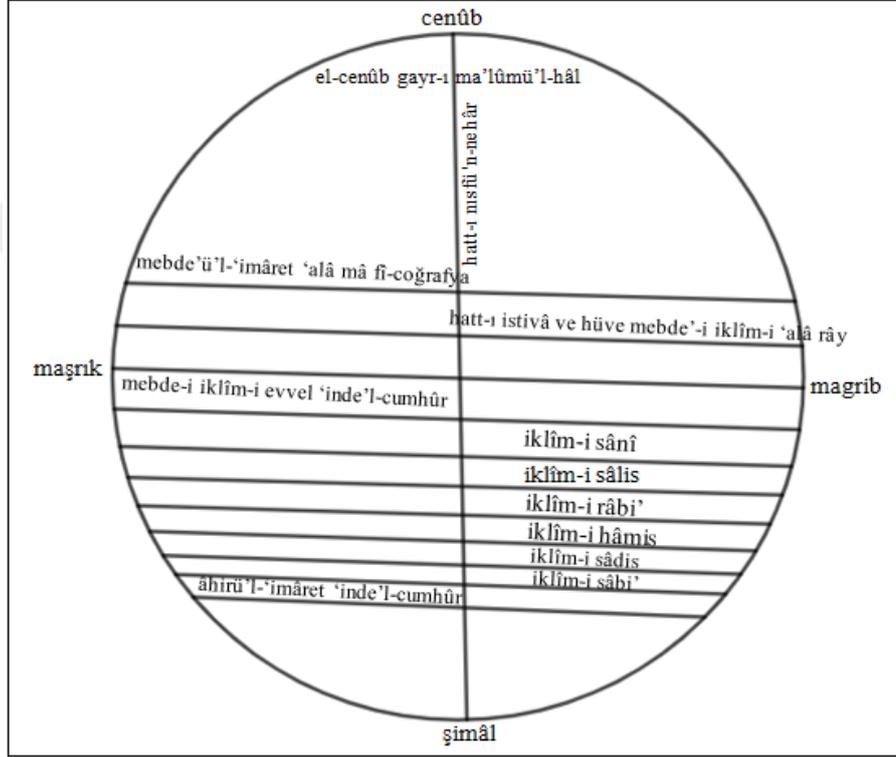
[54/b]

(1) ve bilādü’r-r’us ve şakālibe ve bilād-ı ās ve elān ve moķan ve cezer (2) ve sakşīn ve ba‘zı mu‘azzam-i bilād-ı türkistān ve almālīg ve bişbalīg (3) ve ķarakurum ve h̄ānbālīg ve ba‘zı mesākin-i etrāk-ı şarķ ve anda on (4) bir daĝ ve kırk nehir vardır ve ehli aşkar veyā beyāza mā’ildir (5) ve mebdē-i iķlīm-i sābi‘ oldur ki atvel-i nehārı on beş sâ‘at (6) ve nişf ve rub‘ sâ‘at ola ve ‘arzı kırk yedi derece ve h̄ams (7) derece ola ve şehirlerinden ba‘zı bilād-ı şakālibe ve rūs ve bulĝār (8) ve ba‘zı cibāl ki etrāk-ı vuḥuş gibi anda mesken edinmişlerdür (9) ve şimālī-yi bilād-ı ye‘cüc ve me‘cüc ve nihāyet mesākin-i etrāk-ı (10) şarķ ve anda on bir daĝ ve kırk nehir vardır sādīsde olduĝı (11) gibi ve ehli beyne’l-aşkar ve’l-ebyazdur ve anuḡ vasatı bir yerdür ki (12) atvel-i nehārı on altı sâ‘at olur ve ‘arzı kırk sekiz derece (13) ve nişf ve rub‘ ve şümün derece olur ve nihāyeti ‘inde’l-cumhūr (14) bir yerdür ki atvel-i nehārı on altı sâ‘at ve rub‘ sâ‘at olur (15) ve ‘arzı elli derece ve şülüş derece olur ve şerḥ-i çıĝmīnī ve tezkire (16) ve tuḥfe daḡı buḡa muvāfiķdur ve ba‘zılar elli beş derecedür (17) dēler mu‘teber degildir ve ol yerden ‘imāretüḡ nihāyetine dek ‘imāret (18) az olmaĝın eķālīme dāḡil etmediler ammā ba‘zılar eķālīme (19) dāḡil etdiler ve āḡir-i iķlīm-i sābi‘i āḡir-i ‘imāret tıtdılar

[55/a]

(1) ve ba‘zılar ‘arzı altmış üç derece bir cezīre vardır ismi tulādur (2) anuḡ ehlinüḡ şiddet-i şitā zamānında meskenleri ḡamāmātdur (3) ve atvel-i nehārı yigirmi sâ‘at olur dēler ve meşhūr oldur ki (4) intihā-yı ‘imāret bu ola ve bu daḡı ketbde mezkūrdur ki intihā-yı ‘imāretüḡ (5) ‘arzı altmış dört derece ola ve ba‘zılar yanında (6) altmış dört

derece ve nişf dereceye dek ‘imâretdür ve anuñ (7) ehli şaķālibeden bir ķavmdur ammā ma‘lūm olmamışdur niteki (8) baţlamyūs micesîde zıkr eder ve bu taķdîrce intihā-yı ‘imâret (9) bu olur ve aţvel-i nehārı yigirmi bir sâ‘at olur ve yine demişlerdür ki (10) ‘arzı altmış altı derece ‘imâret vardur ve anda sâkin (11) olanlar vuĥūşa müşābihdür ve coġrāfyāda āĥir-i ‘imâret (12) oldur deyü zıkr olunur ve aţvel-i nehārı yigirmi üç sâ‘at (13) olur ve şüret-i iķlîm bu vechiledür

[55/b]

(1) bāb-ı sâni ĥaţţ-ı istivānuġ ĥavāşşın beyān eder (2) meşelā her buķ‘a ki ĥaţţ-ı istivānuġ üzerinde vuķū‘ bulmuş ola (3) dāire-i mu‘addilü’n-nehār ol buķ‘anuġ semt-i re’sinden ġüzer eder ve (4) mu‘addilü’n-nehāruġ iki ķuţbı ufukda olur ve dāire-i ufuk cümle-i medārāt-ı (5) yevmiyye taşşîf eder nişfi zāhir ve nişfi ĥafî bu sebebden dā’imā (6) leyl ve nehār anda mütesāvî olur ve cümle-i kevākib anda ŧulū‘ ve (7) ġurūb eder ve zıkr olınan buķā‘a nisbet felege kūrre-i müntaşıba (8) ve kūrre-i müstaķîme dەرler zîrā aña devr-i felek ol buķā‘da dolābî (9) olur ve ĥaţţ-ı istivānuġ ufķına ufķ-ı felek-i müstaķîm ve ufķ-ı kūrre-i (10) müntaşıba dەرler ve ol āfākda ufķ-ı hissî ufķ-ı ĥaķîķî ile munţabıķ (11) olan mekāndan ķuţbeyn-i mu‘addilüġ maĥallleri ġorinür ĥattā

hükemādan (12) ibrahīm bin el-heytem iki ufq-ı munṭabıķ olan mevzi' den üç (13) buçuk zirā'c mürtefi'c bir maḥallden raşad etdüm altı daķıķa ufq-ı (14) ḥissī münḥaṭṭ oldu deyü naķl eder ve mınṭakatü'l-burüc bir gün (15) ve bir gecede iki kerre semt-i re'slerinden güzer eder birisi evvel-i (16) ḥamelüñ semt-i re'se vuşülinde ve birisi daḥı evvel-i mīzānuñ (17) vuşülinde bu iki vaktde felekü'l-burücuñ iki kúṭbı ufukda (18) olur ve dāire-i mārre-i bi'l-aķṭābü'l-erba'a ufuk ile bir olur (19) ve felekü'l-burüc ve mu'addilü'n-nehār ikisi daḥı saṭḥ-ı ufka kāmim

[56/a]

(1) olurlar ve evvelüñ ḥamelden evvel-i mīzāna dek eczā-yı felekü'l-burüc cümle (2) semt-i re'slerinüñ cānib-i şimālīsinden güzer ederler ve kúṭb-ı şimālī-yi (3) felekü'l-burüc taḥte'l-arz ve kúṭb-ı cenūbī fevka'l-arz olur (4) ve çün kúṭb-ı cenūbī gāyet irtifā'da ola meyl-i küllī miķdārı (5) olur ve dāire-i mārre-i bi'l-aķṭābü'l-erba'a nişfü'n-nehāriyla (6) bir olur ve felekü'l-burücuñ semt-i re'sden gāyet-i bu'dı cānib-i (7) şimālīde seretāndan bir mevzi'dür ki ol daḥı meyl-i küllī miķdārıdır (8) ve evvel-i mīzāndan evvel-i ḥamele dek eczā-yı felekü'l-burüc (9) cümle semt-i reslerinüñ cānib-i cenūbīsinden güzer ederler (10) ve kúṭb-ı şimālī-yi felekü'l-burüc fevka'l-arz ve kúṭb-ı cenūbī (11) taḥte'l-arz olur ve çün kúṭb-ı şimālī gāyet-i irtifā'da (12) ola dāire-i mārre-i bi'l-aķṭābü'l-erba'a nişfü'n-nehāriyla bir (13) olur ve evvel-i cedī nişfü'n-nehārda mınṭakanuñ semt-i re'sden (14) mevzi-i ba'īdinde olur ve bu ḥalde kúṭbuñ irtifā'ı ve evvel-i (15) cedīnüñ semt-i re'sden bu'dı meyl-i küllī miķdārı olur (16) ve ol buķā'da si'at-i maşriķ meyl-i küllīden ziyāde olmaz ve (17) āf-tāb bir yılda iki kerre ol ehl-i buķā'uñ semt-i re'sine (18) uğrar ki ol iki noķta-i i'tidāle taḥvīl etdügi zamāndur (19) ve ol iki günde zıkr olınan buķā'da hergiz eşḥāşuñ

[56/b]

(1) nişfü'n-nehārda sāyeleri yere düşmez ve bāķīnüñ nişf-ı sālinde (2) sāye cānib-i cenūbdan ve olbir nişfinda cānib-i şimālden (3) düşer ve fuşül-ı sāl sekiz olur ikisi tābistāndur ve ol vaktuñ (4) ibtidāsı oldur ki āf-tāb iki noķta-i i'tidāle erişmiş ola ve ikisi (5) zemistāndur ve ol vaktuñ ibtidāsı āf-tāb iki noķta-i inķılāba (6) erişe ve ikisi bahārdur ve ol vaktuñ ibtidāsı āf-tāb-ı evāsıṭ (7) delv ve esede ola ve ikisi ḥarīfdür ve ol vaktuñ ibtidāsı (8) āf-tāb-ı evāsıṭ şevr ve 'aķrebde ola ve şeyḥ-i re'īs ebü 'alī bin (9)

sīnā rū-yı zemīnde ā‘dil-i buḳā‘ ḥaṭṭ-ı istivāda olandur zīrā (10) anların semt-i re’slerinde meḳs-i ūems eḳall olur dēmişdür ammā (11) imām faḥr-ı rāzī ā‘dil-i buḳā‘ iḳlīm-i rābi‘de olandur zīrā sükkān-ı (12) iḳlīm-i rābi‘ ḥalḳan ve ḥal‘an aḥsendür deyü buyurmuşdur ve ḥāce (13) naşır muḥākemātda eger i‘tidālden murād teşābüh-i aḥvāl ve (14) teḳārüb-i fuşül ise ūekk yoḳdur ki ḥaṭṭ-ı istivāda olan (15) ā‘deldür ve eger i‘tidālden murād i‘tidāl-i ḥarāret ve bürüdet (16) ise ḥaṭṭ-ı istivāda eyle olmaduḡı muḳarrerdür zīrā ḥaṭṭ-ı (17) istivāda olan mevāzi‘ ḥod-mānend sūdān-ı maḡrib ve esāfil-i (18) berber ve cenüb-ı mışır ve bilād-ı ḥabeşe ve zenc ve cenüb-ı serendībdür (19) bunların cümlesi ḡāyetle ḥārdur ve ḥarāretün ḡalebesine zenc

[57/a]

(1) ve ḥabeşe sükkānının sevād-ı elvānı ve cu‘üdet ve ūu‘ürī delīldür (2) deyü zıkr etmişdür ammā ba‘zı fuḳalā bu sözi redd edüb dērler ki (3) zıkr olan aḥvāle bā‘is cāizdür ki esbāb-ı arziyye āḡiri (4) ola zīrā ebū ‘alī anları nefy etmemişdür belki külliyyāt-ı ḳānūnda (5) mu‘addilü’n-nehār muḥāzīsinde olan mevāzi‘da ‘imāret olub esbāb-ı (6) arziyyeden ve cibāl ve buḥārdan ba‘zı ‘avāriż ‘arız olmasaydı (7) anın sükkānı i‘tidāl-i ḥaḳiḳiye aḳreb olan eşnāfdan olmaḳ (8) vācib olurdu ammā keşret-i tevālüd ve tenāsül ve teḳşir-i ‘imāret (9) ve sükkānı ḥalḳan ve ḥulḳan ve feṭāneten ve zekā‘en ve zihnen (10) şafā‘en aḥsen ve ecved ve aḳvā olub ḥattā ma‘den-i ekser enbiyā ve (11) evliyā ve ḥükemā olduḡı iḳlīm-i rābi‘ün ā‘del olmasına delīldür (12) ve rüşendür andan ūonra i‘tidāle ḳarīb sükkān-ı iḳlīm-i şāliş ve (13) ḥāmişdür ammā sā‘ir iḳlīmde olanların ekşeri ḥalḳan ve ḥulḳan (14) i‘tidāl-i mizācdan ba‘iddür deyü zıkr etmişdür ve bu daḡı ḥaṭṭ-ı (15) istivāya müte‘allıḳ bir emr-i ḡarībdür ki efāzıl-ı ḥükemādan biri (16) ḥaṭṭ-ı istivāya ba‘zı ṭā‘ife irsāl etmiş ki müşāhede (17) etdiklerinden ḥaber vēreler mülāḳāt etdiklerinde ṭā‘ife olanı (18) leyl ü nehārı müsāvī ammā ḳavsların devr-i felekden ziyāde bulduḳ (19) deyü ḥaber vērüb ve ṭā‘ife-i şāniye nehārı leylden aṭvel bulduḳ

[57/b]

(1) deyü ḥaber vērmişler ol ḥakīm-i fāzıl cümlesin taşdıḳ eylemiş eyle (2) olsa ma‘lüm ola ki bu maḡallde ḳavs-ı leyl ü nehār medār-ı ūemsden (3) ‘ibāretdür ve ḥaḳiḳīdür ve ol ḥaṭṭ-ı istivāda ḡāḡ müsāvī ve ḡāḡ (4) mütefāvit olur ve anın tefāvüti iki cihet iledür

biri tefāvüt-i (5) meṭālī^c ve biri evc ü ḥazīz sebebi ile tefāvüt-i hareket-i şems (6) i'tibārıyladur erbāb-ı ṭab^c-ı selīme aşḥāb-ı zihn-i müstaḳīme vechi (7) maḥfī degildür bāb-ı şālīṣ vech-i küllī üzere āfāk-ı (8) mā'ilenüñ ḥavāşşın beyān eder her bir mevzi^c ki anuñ semt-i (9) re'sinden ne mu'addilü'n-nehār ve ne anuñ kuṭbı geçmiş ola devr-i felek (10) anda hareket-i evveli ile semt-i re'sinden mā'il-i ḥamā'ilī olur ve ol (11) mevāzi'çuñ āfākinā āfāk-ı mā'ile dërler ve ol beş kısım olınmışdur evveli (12) oldur ki anuñ 'arzı meyl-i küllīden nāḳış ola ve ikincisi oldur ki (13) anuñ 'arzı müsāvī meyl-i küllī ola ve üçüncüsü oldur ki anuñ (14) 'arzı meyl-i küllīden ziyāde ve tamāmından nāḳış ola ve dördüncüsü (15) oldur ki anuñ 'arzı tamām-ı meyl-i küllī ola ve beşincisi oldur ki (16) anuñ 'arzı tamām-ı meyl-i küllīden ziyāde toḳsan dereceden (17) nāḳış ola pes bu āfākuñ cümlesinde mu'addilü'n-nehāruñ bir kuṭbı (18) 'arz-ı beled miḳdārı fevka'l-'arz ve olbiri hemān bu miḳdār (19) taḥte'l-'arz olur ve bu āfāk külliye mu'addilü'n-nehāri taşīf ederler

[58/a]

(1) pes āf-tāb iki noḳta-i i'tidālden her birine ki erişe cümle āfākda (2) leyl ü nehār berāber olur noḳta-i ḥamele taḥvīl etse ney-rüz ve noḳta-i (3) mīzāna taḥvīl etse mihr-cān dërler ammā medārāt-ı yevmiyye taşīf (4) etmezler belki her bir noḳtanuñ medārı ki mu'addilü'n-nehārdan (5) anuñ bu'dı tamām-ı 'arz-ı beleden nāḳış olmaya ol medārı (6) kaṭ' eylemezler pes eger ol medār kuṭb-ı zāhir cānibinde ola ebedī'ü'z-zuhūr olur (7) ve eger kuṭb-ı ḥafī cānibinde ola ebedīü'l-ḥafā (8) olur ve medārāt-ı ebedīü'z-zuhūrda bir medār cümlesinden 'azīm (9) olur ve ol ufka mümāss olur ve ol bir medārdur ki anuñ (10) bu'dı berāber tamām-ı 'arz-ı beled olur ve anuñ gibi ebedīü'l-ḥafā (11) medārātta daḥı bir medār cümlesinden 'azīmdür ve ol daḥı ufka (12) mümāssdur ol bir medārdur ki anuñ bu'dı ol beledüñ tamām-ı 'arzinuñ (13) berāberi olur ve sāir medārātı daḥı iki kısım eylerler bir kısmı (14) kebīr ve bir kısmı şağīrdür ol ki kuṭb-ı zāhir cānibinde ola (15) anuñ kısım-ı zāhiri kısım-ı ḥafīsinden 'azīm olur ve ol ki kuṭb-ı (16) ḥafī cānibinde ola bir 'aks olur ve her iki medār ki iki cānibden (17) mu'addilü'n-nehāra anlaruñ bu'dı berāber ola birisinüñ (18) zāhiri olbirinüñ ḥafīsi ile müsāvī olur ve her iki (19) medār ki bir cānibde ola mu'addilü'n-nehāra qarīb olanuñ kısım-ı

[58/b]

(1) zāhirinden ‘azīm olur eger k̄uṭb-1 ḥafī cānibinde olurlarsa ve eger (2) k̄uṭb-1 zāhir cānibinde olursa bir ‘aksdür ve bu sebeb ile āf-tāb (3) her bir ufukda her iki medār-1 münkalibi kaṭ‘ eyler pes aṭvel-i nehāruṅ (4) ḡāyeti ol gündür ki āf-tāb evvel-i münkalibde ola ki cānib-i k̄uṭb-1 (5) zāhirmedür zīrā medārāt āf-tābuṅ mu‘addilü’n-nehārdan ḡāyet-i (6) ba‘īdi iki medār-1 münkalib olur ve çün āf-tāb evvel-i münkalibden (7) güzer eyleye gün günden kaṣīr olur tā olbir münkalibe érince (8) ve ol yerde aḳṣar-1 nehāruṅ ḡāyeti olur ve andan ṣoṅra yine gün (9) günden nehār ziyāde olur tā münkalib evvele érince ve her bir kevkeb ki (10) mu‘addilü’n-nehārdan anuṅ bu‘dı k̄uṭb-1 ḥafī cānibinde ola (11) ol kevkeb fevka’l-arz dāire-i evvelü’s-sümūta érişmez ve ṣol (12) kevkeb ki mu‘addilü’n-nehārdan anuṅ bu‘dı k̄uṭb-1 zāhir (13) cānibinde miḳdār-1 ‘arz-1 beleden nāḳıṣ ola anuṅ medārı (14) fevka’l-arz evvelü’s-sümūtı iki noḳtada kaṭ‘ eyler biri şarkī (15) ve biri ğarbī pes kevkeb ol iki noḳtada evvelü’s-sümūta (16) érişür bāb-1 rābi‘ zikr olınan beş kısım ufḳ-1 (17) māilenüṅ her kısmınuṅ bir bir ḥavāṣṣın beyān éder meṣelā (18) kısım-1 evvelde bir medār ki mu‘addilü’n-nehārdan anuṅ bu‘dı k̄uṭb-1 (19) zāhir cānibinde ‘arz-1 beled miḳdārı ola felekü’l-burūcı

[59/a]

(1) münkalibden mütesāvīü’l-bu‘d iki noḳtada kaṭ‘ eyler ve çün (2) āf-tāb ol iki noḳtadan ki birine érişe ol gün nişfü’n-nehārda (3) hergiz şaḥıṣda sāye olmaz iki k̄uṭb-1 felekü’l-burūc ufuk üzerinde (4) olur ve mā-dām ki āf-tāb evvelki ḳavṣda ola ki ol felekü’l-burūcdan (5) k̄uṭb-1 zāhir cānibinde ol iki noḳtanuṅ mā-beynidür āf-tāb (6) k̄uṭb-1 zāhir cānibinde semt-i re’sden güzer eyler ve sāye nişfü’n-nehārda (7) k̄uṭb-1 ḥafī cānibine düşer ve āf-tāb yine felekü’l-burūcdan (8) ḳavs-1 bākīde k̄uṭb-1 ḥafī cānibinde semt-i re’sden güzer eyler ve sāye (9) k̄uṭb-1 zāhir cānibine düşer ve felekü’l-burūcuṅ iki k̄uṭbı ṭulū‘ (10) ve ğurūb eyler mā-dām ki ḳavs-1 evvel nişfü’n-nehār üzerinden güzer (11) éde felekü’l-burūcuṅ evvel k̄uṭbı ki k̄uṭb-1 zāhir cānibinde ola (12) taḥte’l-arz olur ve olbir k̄uṭbı fevka’l-arz olur ve mā-dām (13) ki ḳavs-1 ṣānī nişfü’n-nehār üzerinden güzer eyleye bir ‘aks (14) olur ya‘nī k̄uṭb-1 felekü’l-burūc ki

kuṭb-ı zāhir cānibinde ola (15) fevka'l-arz olur ve kuṭb-ı āḫir taḫte'l-arz olur ve āf-tābuḡ (16) irtifā'ınuḡ noḡşānda iki gāyeti olur biri kuṭb-ı zāhir (17) cānibindedür ol irtifā'ı ziyādedür ve olbiri kuṭb-ı (18) ḫafī cānibindedür ol nāḡışdur ve ammā kısm-ı s̄ānīde bir (19) münḡalibüḡ medārı ki kuṭb-ı zāhir cānibinde ola semt-i ḡademe

[59/b]

(1) geḡer ve āf-tābuḡ irtifā'ınuḡ gāyeti beyr olur noḡşān cānibinde ammā (2) ziyāde cānibinde ṡoḡsan derece erişür ve sāye dāimā (3) kuṭb-ı zāhir cānibinde olur ve illā ṡol gūn ki āf-tāb münḡalib-i (4) zāhirde ola ol gūnde herḡiz ṡaḡışda sāye olmaz ve felekü'l-burūcuḡ (5) kuṭbı ki kuṭb-ı zāhir cānibinde ola ebediü'z-zuhūr (6) olur ve bir devrde bir kerre ufḡa mümāss olur ḡurüb eylemez ve olbir (7) bir kuṭbı ebediü'l-ḫafādur ve bir devrde bir kerre ufḡa mümāss olur (8) ve ṡulū' eylemez ve ammā kısm-ı s̄ālīde āf-tābuḡ iki irtifā'ı olur (9) biri ā'lādur ol mecmū' tamām-ı 'arz-ı beled ve meyl-i küllī miḡdārı olur (10) ve olbiri esfeldür ol tamām-ı 'arz-ı beledüḡ meyl-i küllī üzerine fazlı (11) miḡdārı olur ve kuṭb-ı zāhir felekü'l-burūcuḡ daḡı iki irtifā' (12) olur biri ā'lādur anuḡ zamānı oldur ki münḡalib-i kuṭb-ı ḫafī (13) nişfü'n-nehāra erişe ve olbiri esfeldür anuḡ zamānı oldur ki (14) münḡalib-i āḫir nişfü'n-nehāra erişe ve ammā kısm-ı rābi'de münḡalib-i (15) zāhirüḡ medārı medārāt-ı ebediü'z-zuhūruḡ 'azīmidür ve münḡalib-i (16) ḫafīnūḡ medārı daḡı medārāt-ı ebediü'l-ḫafānuḡ 'azīmidür (17) ve bir devrde bir kerre münḡalibeyn-i ufḡa erişürler ve ol zamānda (18) kuṭbü'l-burūc zāhir-i semt-i re'se erişür ve kuṭbü'l-burūc-ı ḫafī (19) semt-i ḡademe erişür ve mınṡakatü'l-burūc ufuk ile bir olur

[60/a]

(1) ve andan ṡoḡra nişf-ı mınṡakatü'l-burūc bir kerre ufukdan mürtefi' olur (2) ve nişf-ı āḫir daḡı bir kerre ufukdan münḡaḡı olur ve ol nişf ki taḫte'l-arz (3) olur ba'de tedric ile ṡulū' eyler ya'nī ol nişfuḡ tamāmı mu'addilü'n-nehāruḡ (4) bir devri ile berāber ṡulū' eder ve ol nişf ki fevka'l-arz (5) olur tedric ile ḡurüb eyler ve ol nişfuḡ tamāmı daḡı mu'addilü'n-nehāruḡ (6) bir devri ile ḡurüb eyler pes eger kuṭb-ı zāhir ṡimālī ola ol nişf ki (7) ol cedīden evvel-i sereṡāna dekdür bir kerre mürtefi' olur ve nişf-ı (8) āḫir mu'addilü'n-nehāruḡ bir devrinde ṡulū' eyler ve eger kuṭb-ı zāhir (9) cenūbī olur bunuḡ 'aksi olur ya'nī ol nişf ki evvel-i sereṡāndan (10) evvel-i cedīye dek ola def'aten zuhūr

eyler ve nısf-ı āh̄ir tadr̄ic ile (11) tamām bir devrde t̄ulū^c eyler ve bu ufukda aṭvel-i nehār olur ya^cnī mu^caddilūḡ (12) tamām bir devri nehār olur ve ol gūnūḡ hergiz gēcesi olmaz (13) ba^cde gēce zāhir olur ve uzar tā yine bir devrde tamām-ı leyl (14) olur ve ol gēcenūḡ daḡı gūndūzi olmaz ve bu ufukda āf-tābuḡ (15) gāyet-i irtifā^cı za^cf-ı meyl-i küllī miḡdārı olur ve cānib-i šimālde (16) ‘imāret bu ufukda nihāyet bulur ve bu ufukdan ‘arz-ı tis^cīn ufukına (17) varınca vāḡi^c olan sāir ufukda nehār mütēfāvit olur ya^cnī (18) ba^czen de iki gūn ve ba^czen de üç gūn miḡdārı nehār olub (19) bu minvāl üzere gıtdükce nehār ziyāde olub ‘arz-ı tis^cīn

[60/b]

(1) ufḡında tamām altı ay miḡdārı nehār olur ve gēceleri daḡı buḡa (2) gōredür ve bu āfākda šems šebān-rūz yere niçe def^ca nišfū^c’n-nehārdan (3) gūzer ēder sebebi ṡab^c-ı selīmi olana zāhirdür ve ammā ḡısm-ı (4) ḡāmisde medārāt ebedīū^c’z-zuhūruḡ ‘azīmi mınṡaḡatū^c’l-burūcı ḡaṡ^c (5) eyler iki noḡṡada ki ḡuṡb-ı zāhir cānibinde ol iki noḡṡanuḡ (6) meyli berāber tamām-ı ‘arz-ı beled olur ve medārāt ebedīū^c’l-ḡafānuḡ ‘azīmi (7) daḡı mınṡaḡatū^c’l-burūcı ḡuṡb-ı ḡafī cānibinde mütēsāvīū^c’l-meyl (8) iki noḡṡada ḡaṡ^c eyler ve mınṡaḡatū^c’l-burūc bu dōrt noḡṡa ile (9) dōrt ḡavsı mūnḡasım olur biri ebedīū^c’z-zuhūrdur ki mūnḡalib-i ḡuṡb-ı (10) zāhir anuḡ muntašıfıdır ve bu ḡavsda müddet-i meḡᡑ-ı āf-tāb külliyen (11) nehār olur leylı olmaz ve birisi ebedīū^c’l-ḡafādur ve mūnḡalib-i āḡir (12) anuḡ muntašıfıdır ve bu ḡavsda müddet-i meḡᡑ-ı āf-tāb külliyen leyl olur (13) nehārı olmaz ve ḡavs-ı evvelūḡ iki ṡarafı ufḡa mūmāss olur ḡurūb (14) eylemez ve ikinci ḡavsı iki ṡarafı ufḡa mūmāss olur t̄ulū^c eylemez (15) ammā bāḡī iki ḡavsdan evvelki ḡamelūḡ evveli anuḡ muntašıfıdır (16) ma^ckūs t̄ulū^c eyler ya^cnī ḡavsı āḡiri evvelinden muḡaddem t̄ulū^c (17) eyler ḡilāf-ı ma^cḡūd üzere ve müstevī ḡurūb eyler eger ḡuṡb-ı (18) zāhir šimālī olursa ve eger ḡuṡb-ı zāhir cenūbī olursa (19) müstevī t̄ulū^c eyler ve ma^ckūs ḡurūb eyler ya^cnī ḡavsı āḡiri

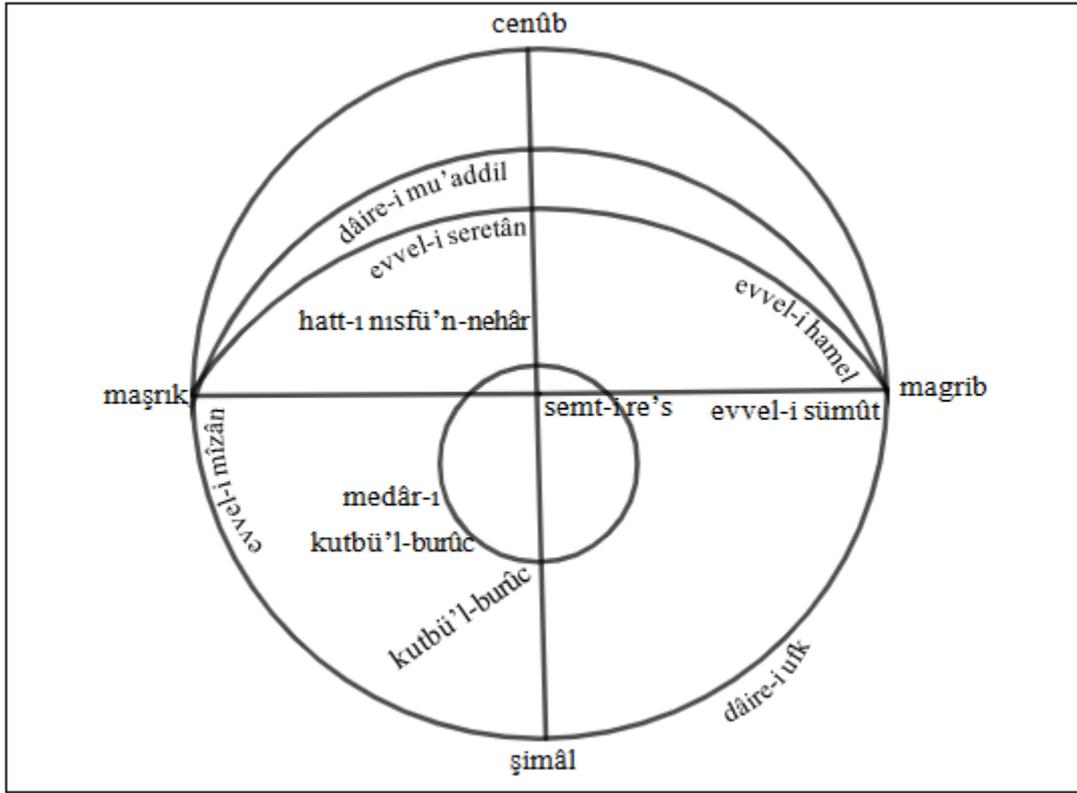
[61/a]

(1) evvelinden muḡaddem ḡurūb eyler ve ol ḡavs ki evvel-i mīzān anuḡ muntašıfıdır (2) zıkr olanuḡ ‘aksi t̄ulū^c ve ḡurūb eyler ve bu āfākda mūnḡalib-i zāhirūḡ (3) iki irtifā^c olur birisi ā^clādur ol semt-i re^c’sden ḡuṡb-ı ḡafī (4) cānibinde mecmū^c meyl-i küllī ve tamām-ı ‘arz-ı beled miḡdārı olur ve ol (5) biri esfeldür ol daḡı ḡuṡb-ı zāhir cānibinde

tamām-ı meyl-i küllî üzerine (6) fażl-ı ‘arż-ı beled miqdārı olur ve ıuıb-ı felekü’l-burūcuı daıı (7) iki irtifā’ı olur birisi ā’lādur ol mecmū’ tamām-ı ‘arż-ı beled ve tamām-ı (8) meyl-i küllî miqdārı olur ve olbiri esfeldür ol daıı meyl-i küllî (9) üzerine fażl-ı ‘arż-ı beled miqdārı olur ve ıuıb-ı zāhir felekü’l-burūc (10) münkalib-i zāhir ile semt-i re’süıı iki tarafından nişfü’n-nehār (11) üzerinde iki irtifā’ ile mütebādil olurlar ve bunun gibi (12) ıuıb-ı hafı daıı münkalib-i hafı ile mütebādil olurlar ve tulu’ ve ğurūb (13) ma’kūsuı taıavvurı āsān olmađııün bir ufuk farz olunur ki (14) anuı ‘arżı Őimālî yetmiş derece ola ve ol ‘arżda iki burc (15) ebedü’z-zuhūr olurlar ki anlar cevzā ve sereāndur bu iki burcda (16) müddet-i meks-i āf-tāb külliyeı nehār olur ve ol nehāruı leylı olmaz ve iki (17) burc-ı āhir ebedü’l-hafādur ve anlar kavı ve cedıdır ve bu iki burcda (18) müddet-i meks-i āf-tāb külliyeı leyl olur ol leylüı nehārı olmaz (19) ve bākı sekiz burc tulu’ ve ğurūb eyler ve dört burc ki evvel-i ğamel

[61/b]

(1) anlaruı muntaşıfidur anlar ma’kūs tulu’ ederler ve müstevî ğurūb (2) ederler ve bākı dört burc ki evvel-i mizān anlaruı muntaşıfidur (3) bir ‘akıdır ya’nî müstevî tulu’ ederler ve ma’kūs ğurūb ederler (4) ve Őol vaıt ki evvel-i sereān cānib-i cenūbda irtifā’-ı ā’lāda ola (5) ol kırık üç derece ve nişf derece olur ve evvel-i mizān (6) maıla’-ı i’tidāl üzerinde olur ve evvel-i ğamel mađib-i i’tidāl üzerinde (7) olur ve cenūb cānibinde felekü’l-burūcuı nişf-ı zāhiri (8) mađib ile maıla’-ı i’tidāl mā-beyninde olur ve ıuıb-ı felekü’l-burūc (9) irtifā’-ı esfelde olur ol zamānda ol kırık altı derece ve nişf (10) derece olur ve ol vaıtda hey’et-i felek bu Őekl üzerine olur

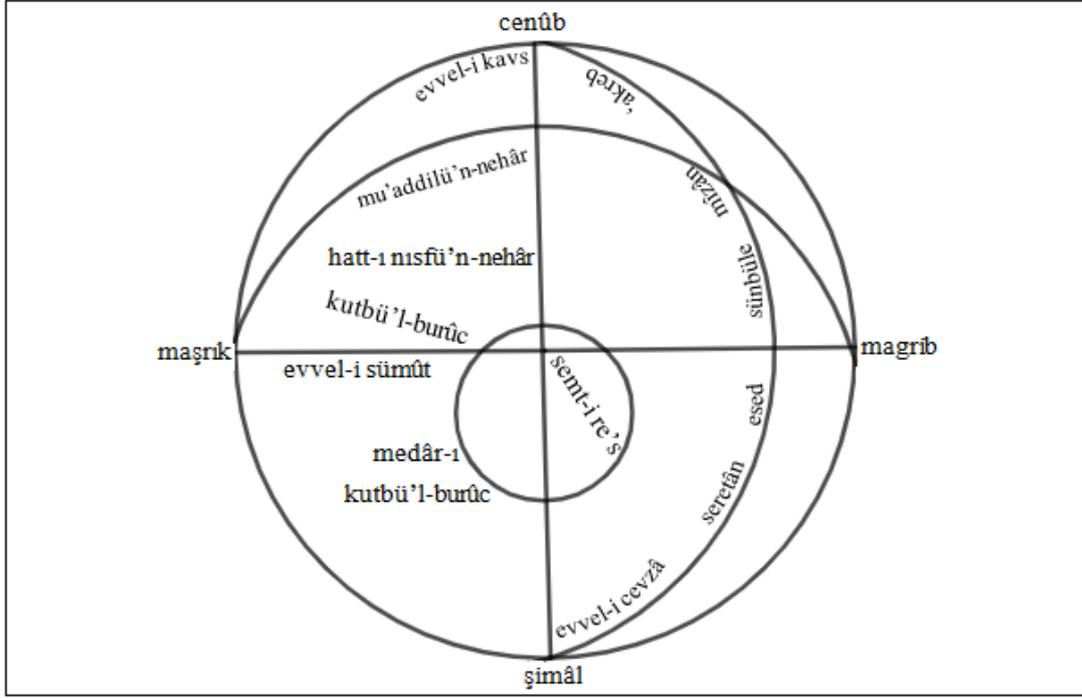

(11) ve çün hareket-i evveli ile ki hareket eyler eczâ-yı mîzân ve 'ağreb (12) müstevî tülû' eylerler ve eczâ-yı hamel ve sevr müstevî gürüb (13) eylerler şol vechile ki eczâ-yı mîzândan her bir cüz'ün maṭla'ı (14) i'tidâlden maṭla'ı ba'îd ve cenûba qarîb olur ve daḡı her bir

[62/a]

(1) cüz'ün maṭla'ından ki andan muḡaddem tülû' étmiş ola ve eczâ-yı (2) hamelden her bir cüz'ün mu'ayyeni maḡîb-i i'tidâlden ba'îd ve şimâle (3) qarîb olur ve daḡı her bir cüz'ün maḡîbinden ki andan muḡaddem (4) gürüb étmiş ola ve hemân bu tertîb ile 'ağreb ve sevrün eczâsına (5) cenûb cânibinden si'a-i maşrık ve şimâl cânibinden si'a-i mağrib (6) ziyâde olur çün nevbet-i tülû' burc-ı kavsuḡ evveline erişe nevbet-i (7) si'at-i maşrık nokṡa-i cenûba erişür ve evvel-i kavv nokṡa-i cenûba (8) mümâss olur tülû' eylemez ve çün nevbet-i gürüb evvel-i cevzâya erişe (9) nevbet-i si'at-i mağrib nokṡa-i şimâle erişür ve evvel-i cevzâ nokṡa-i (10) şimâle mümâss olur gürüb eylemez vaz'-ı felekü'l-burûc şol vechile (11) olur ki ol vaḡt evvel-i cevzâdan evvel-i kavvsa dek anuḡ nısf-ı (12) zâhiri nokṡa-i şimâlden nokṡa-i cenûba dek cânib-i mağribde (13) olur

ve kuṭb-ı zāhir felekü'l-burûc cānib-i maşriḳda dāire-i evvelü's-sümût (14) üzerinde olur ve vaz'ı felek bu şekl üzerine olur

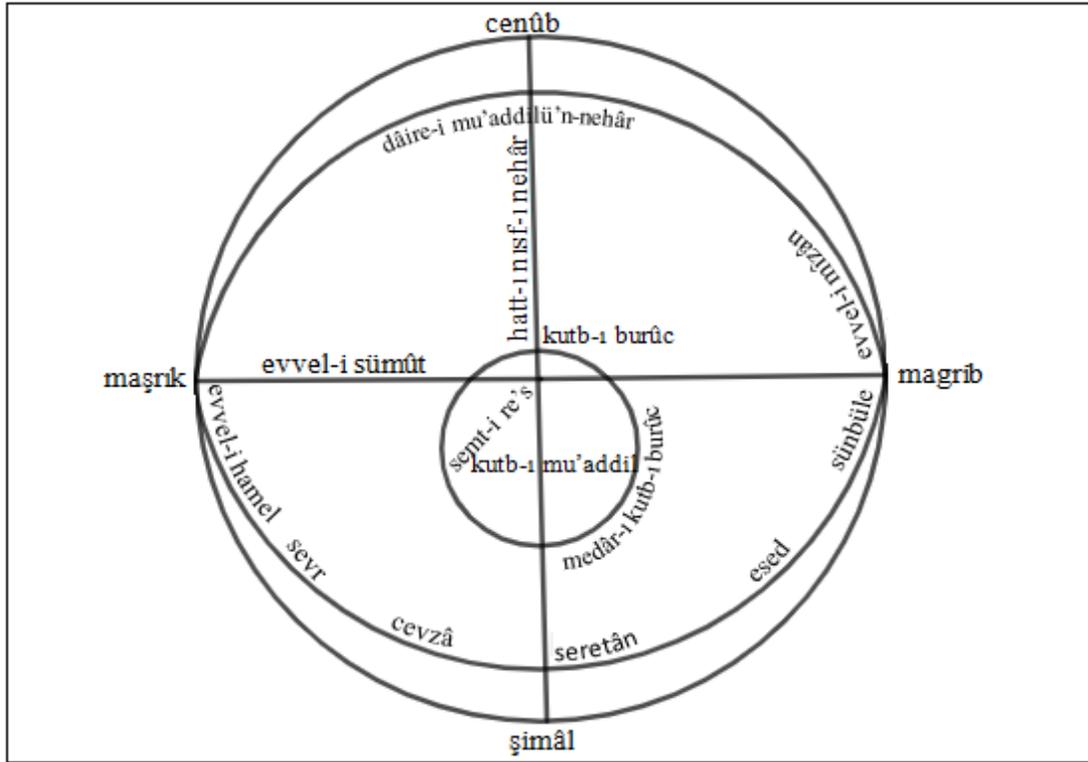
[62/b]

(1) ve andan şonraki hareket eyler nokṭa-i şimâlden evvel-i cevzâ ufukdan (2) zāhir olur ve şarḳ cānibine hareket eder ve nokṭa-i cenûbdan (3) evvel-i kavş ufukdan gâib olur ve ğarb cānibine hareket eder (4) ve sevrden bir kavş ki evvel-i cevzâya muttaşıldur ol ufukdan ma'kûs (5) ṭulû' étmege başlar ya'ni āhir-i burc yigirmi ṭoḳuz dereceden muḳaddem ve yigirmi (6) ṭoḳuz derece yigirmi sekiz dereceden muḳaddem olur tā ki tamām-ı sevr ṭulû' (7) eyler ve andan şonra hemân bu tertib ile eczâ-yı ḥamel daḫı ṭulû' eyler (8) ve bu iki burcuñ eczāsından her cüz'i ki ṭulû' eyler anuñ maṭla'ı (9) nokṭa-i şimâlden ba'îd ve maṭla'-ı i'tidâle qarîb olur ve daḫı her (10) bir cüz'ün maṭla'ından ki andan evvel ṭulû' étmiş ola ve her (11) bir cüz'i ki ṭulû' eyler ki bedel-i eczâ-yı 'akreb ve mîzândan (12) ğurûb eyler ve her cüz'ün maġîbi nokṭa-i cenûbdan ba'îd (13) ve nokṭa-i i'tidâle qarîb olur ve daḫı her bir cüz'ün (14) maġîbinden ki andan evvel ğurûb étmiş ola tā birer bu'dın (15) sevr ve ḥamelün tamāmı ki şimâl ile maşriḳ mâ-beyni olur ṭulû' (16) eyler ve olbir rub'da 'akreb ve mîzânun tamāmı ki cenûb ile (17) magrib mâ-beyni olur ğurûb eder ve çün nevbet-i ṭulû' (18) evvel-i ḥamele erişe

nokta-i maşrıktan tülûc eyler ve evvel-i (19) mizân nokta-i mağribden gurûb eyler ve bu vaktda felekü'l-burûcuñ

[63/a]

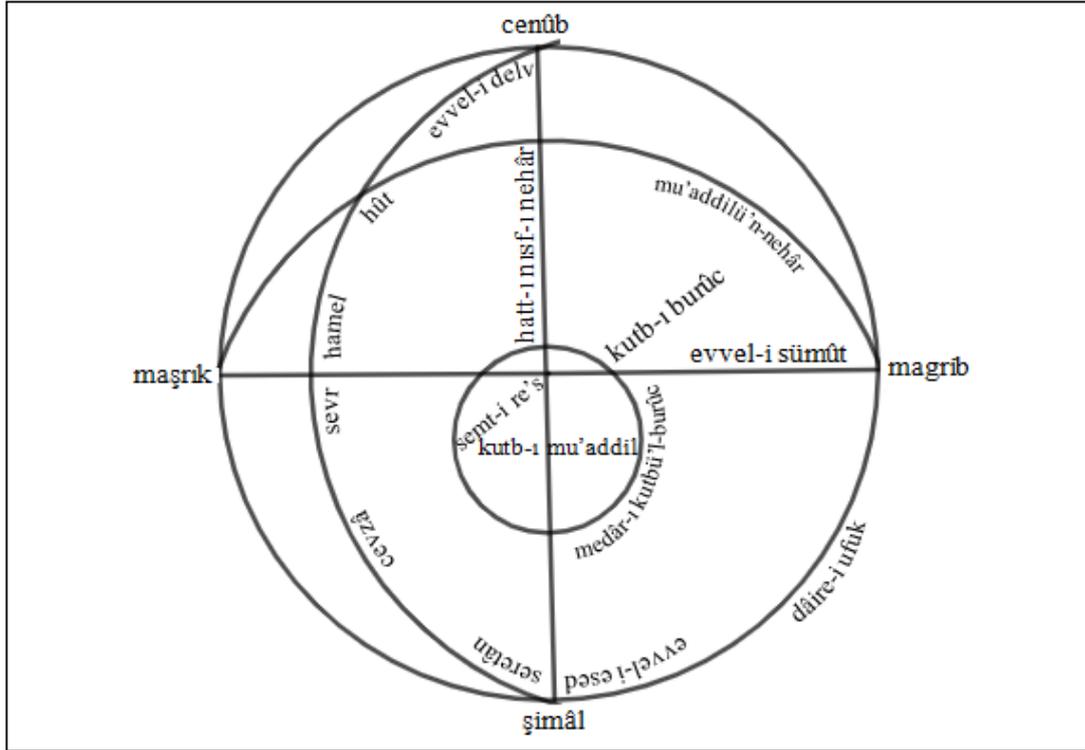
(1) nişf-i zâhiri evvel-i hamelden evvel-i mizâna dek cânib-i şimâlde (2) olur ya'nî kendünün maţla'ı i'tidâinden mağibi mâ-beyninde olur (3) ve evvel-i seretân şimâl cânibinde irtifâ'ı esfelde olur anuñ (4) miqdârı üç derece ve nişf derece olur ve cânib-i (5) cenûbda evvel-i cedî tahte'l-arz inhiţâ'ı kem-terde olur ol dağı (6) üç derece ve nişf derece olur ve ikisi dağı nişfü'n-nehâr (7) üzerinde olurlar ve kûtb-ı zâhir felekü'l-burûc nişfü'n-nehâr (8) üzerinde olur semt-i re'sûñ cânib-i cenûbda ve ol vaqt (9) anuñ irtifâ'ı seksen altı derece ve nişf derece olur ve (10) hey'et-i felek bu şekl üzerine olur

(11) ve bundan sonra hareket-i evveli ile zıkr olınan tertib üzere hüt (12) ve delv ma'kûs tülûc étmege başlarlar birer bu'cın ki maţla'ı (13) i'tidâl ile nokta-i şimâl mâ-beyni olur ve sünbüle ve esed

[63/b]

(1) ma'kūs ğurūb etmege başlarlar birer bu'da ki maġīb-i i'tidāl ile noġta-i (2) ŧimāl mā-beyni olur tā çün nevbet-i ŧulū' evvel-i delve ēriŧe noġta-i (3) cenūba mūmāss olur ŧulū' ētmez ve çün nevbet-i ğurūb evvel-i esede (4) ēriŧe noġta-i ŧimāle mūmāss olur ğurūb etmez ve felekü'l-burūcdan (5) niŧf-ı zāhir evvel-i delvden tā evvel-i esede ērince cānib-i maŧrıġda (6) olur noġta-i cenūbdan tā noġta-i ŧimāle varınca ve ŧuġb-ı zāhir (7) felekü'l-burūc cānib-i maġribde dāire-i evvelü's-sümūt üzerinde olur

(8) ve ol vaġta hey'et-i felek bu ŧekl üzerinde olur (9) ve bundan ŧonra hareket-i evveli ile noġta-i ŧimālden evvel-i esede (10) zāhir olur ve cānib-i maŧrıġda mūrtefi' olur ve eczā-yı esed (11) ve sūnbüle müstevī ŧulū' ēderler birer bu'dın ki ŧimāl ile (12) maŧrıġ mā-beyni olur ve evvel-i delv ufūġdan maġrib cānibinde (13) ğurūb ēder pes delv ve ħūt müstevī ğurūb ēderler birer

[64/a]

(1) bu'da ki cenūb ile maġrib mā-beyni olur tā çün nevbet-i ŧulū' (2) evvel-i mīzāna ēriŧe noġta-i maŧrıġdan ŧulū' ēder ve evvel-i hamel (3) noġta-i maġribden ğurūb ēder ve vaż'-ı evvel ki andan āġāz (4) olınmıŧ idi 'avdet eyler bāb-ı hāmīs (5) 'arzı rub'-ı

devr olan mevzi'ün havāşşın beyān eder ve ol (6) cümle-i rū-yı zemīnde hemān iki noktaya münḥaşırdur ve bu iki (7) mevzi'de ḳuṭb mu'addilü'n-nehār semt-i re's üzerinde olur ve (8) dāire-i mu'addilü'n-nehār ufuk ile munṭabıḳ olur ve devr-i felek raḥvī (9) olur ve şems iki nokṭa-i i'tidāle taḥvīl étdüğü maḥalllerde (10) anuḡ ikisi daḡı rūşen ve münevver olur ba'de birisi nehārda (11) ve birisi leyle ibtidā eder ve anda her nokṭa ki ḡareket-i evveli (12) sebebi ile mu'addilü'n-nehāra muvāzī olan bir medār üzerinde (13) ḡareket eyleye ne ṭulū' ve ne ḡurūb eyler belki irtifā'-ı mütesāvī (14) üzerine ḡavl-i re'sde devr eder eger ḳuṭb-ı şimālī semt-i re's (15) üzerinde ola nişf-i şimālī zāhir ve nişf-i cenūbī ḡafī olur (16) ve eger ḳuṭb-ı cenūbī semt-i re's üzerinde ola bir 'aks olur (17) ve ṭulū' ve ḡurūb olmaz meger ki ḡareket-i sāniye ile pes her (18) kevkeb ki kendü ḡareket-i ḡāşşası ile mu'addilüḡ cānib-i şimālinden (19) cenūb cānibine ḡareket éde yāḡūd cānib-i cenūbdan

[64/b]

(1) şimāl cānibine ḡareket éde ṭulū' ve ḡurūb eyler ve çün mu'addilü'n-nehār (2) üzerinde ola ol vaḡt ufuk üzerinde olur ṭulū' ve ḡurūb (3) étmez ve āf-tāb nişf-i sāldeki burūc şimālīyyede ola bir ufukda ki (4) ḳuṭb-ı şimālī semt-i re's üzerinde ola fevḳa'l-arz olur ve (5) olbir nişfda taḡte'l-arz olur ve bir ufukda ki ḳuṭb-ı cenūbī (6) semt-i resde ola bir 'aks olur ve leyl ü nehār tamām bir yıl olur (7) nişfi nehār ve nişfi leyldür ammā ki ḡareket-i şems bir nişfda buṭū' (8) üzere ve bir nişfda sür'at üzere olur ol miḳdār leyl (9) ü nehār mā-beyninde tefāvüt olur ve anuḡ nihāyeti taḳrīben ṭoḳuz (10) gün ve ṭoḳuz gece miḳdārı olur ve bu ufukda maḡribden maşrıḳa (11) mütemeyyiz olmaz zīrā şāyed ki kevkeb cümle-i cihātda ṭulū' ve ḡurūb (12) éde ve nişfü'n-nehār daḡı olmaz zīrā şāyed ki cümle-i cihātda (13) ḡāyet-i irtifā'a érişe ki ol vaḡt ḡāyet-i irtifā' āf-tāb (14) meyli küllī miḳdār olur bāb-ı sādīs (15) meṭālī'-i burūcı beyān eder meṭālī' mu'addilü'n-nehārdan bir (16) ḳavsdur ki mınṭaḳatü'l-burūcdan bir ḳavs ile ṭulū' eder ve ol (17) ḳavs-ı mınṭaḳatü'l-burūca derc-i sevā ve ṭavālī' dērler ve maḡārib (18) daḡı mu'addilü'n-nehārdan bir ḳavsdur ki felekü'l-burūcdan bir ḳavs (19) ile ḡurūb eyler ki aḡa ḡavārib ve derc-i sevā dērler ve anlar ḡaṭṭ-ı

[65/a]

(1) istivāda iki dāire-i meylūn mā-beyninde münḥaşır olurlar ki ol dāirenūn (2) birisi dāire-i ufuk ola ya'nī mu'addilū'n-nehārdan ol ḳavs ki iki dāire-i (3) meylūn mā-beyninde ola maṭla' olur felekū'l-burūcdan ol ḳavs ki (4) bu iki dāire-i meylūn mā-beyninde ola ve meṭālī'ci ḥaṭṭ-ı istivāya (5) meṭālī'ci felek-i müstaḳīm ve meṭālī'ci kürre-i muntaşıba dēler ve āfāk-ı (6) mā'ilede münḥaşır olurlar ufuk ile bir 'azīmenūn mā-beynindeki ol (7) 'azīme felekū'l-burūcdan bir ḳavsūn evveline güzeyler ve medārāt (8) ebedīū'z-zuhūruḡ ā'zamına temāss eder meşelā ufḳ-ı beled-i merde ki (9) ḳoşantiniyyedür şems ufukdan miḳdār-ı rumḡ mürtefi' farz olınsa (10) anuḡ ile bile iki ḳavs tāli' olur bir ḳavs mu'addilden ve bir (11) ḳavs mınṭaḳadan evveli sāniyenūn maṭla'ı olur ve ol ḳavsūn (12) evveli şemsūn merkezi olur ve ol dāire-i 'azīme ol ḳavs ile ufḳa (13) geḳer noḳta-i şimāl ve cenūb ḳurbında ḥādde ve münferice üzerine (14) ve anuḡ nişf-ı şarkīsi miḳdār-ı rumḡ fevḳa'l-arz olur ve nişf-ı (15) ḡarbīsi bunun mişli taḥte'l-arz olur ve noḳta-i şimāl ḳurbında (16) ā'zam-ı medārāt ebedīū'z-zuhūra temāss eder ve aşlā anı (17) ḳaṭ' eylemez ve nişfü'n-nehār ile daḡı hergiz muntabıḳ olmaz ṭab'ı (18) selīmi olana taḡayyūli āsāndur ve ḥaṭṭ-ı istivāda her bir rub' ki dōrt (19) noḳtadan iki noḳta ile müteḥaddid ola ki ol iki noḳta-i

[65/b]

(1) i'tidāl ve iki noḳta-i inḳılāb ola ol rub' rub' ile ṭulū' (2) eder ammā felekū'l-burūcdā āḡir-i mütesāvī ḳavslar mu'addilūn (3) mütesāvī ḳavsları ile berāber ṭulū' eylemez belki her bir ḳavs ki (4) rub'dan nāḳış ve nişfdan ziyāde ola eger ki anuḡ bir ṭarafı (5) aḡadū'l-i'tidāleyn ola meṭālī'ci andan nāḳış olur olur ve eger bir (6) ṭarafı ki aḡadū'l-inḳılābeyn ola meṭālī'ci andan ziyāde olur(7) ve her bir ḳavs ki rub'dan ziyāde ve nişfdan nāḳış ola yā üc (8) rub'dan ziyāde ola anuḡ 'aksi olur ya'nī anuḡ ki bir ṭarafı (9) aḡadū'l-i'tidāleyn ola meṭālī'ci ziyāde olur ve anuḡ bir ṭarafı (10) ki aḡadū'l-inḳılābeyn ola meṭālī'ci nāḳış olur zīrā münfericenūn (11) veteri veter-i ḳāimedēn ve ḳāimenūn veteri veter-i ḥāddede (12) 'azīmdür pes ḡāḡ ḳāime ve ḡāḡ ḥādde ve ḡāḡ münferice üzerine (13) tekāṭu' ederler öyle olsa ma'lūmdur ki bā'is oldur ve (14) mınṭaḳatū'l-burūc yine dōrt rub'a münḳasım olur ki ol (15) noḳta erba' bu dōrt rub'ūn evāsıṭında ola ve her bir rub' (16) ki aḡadū'l-i'tidāleyn anuḡ muntaşıfı ola kendü meṭālī'inden (17) beş derece ziyāde olur bir rub' ki aḡadū'l-inḳılābeyn(18) anuḡ

muntaşıfı ola ol kendü meṭāli'inden beş derece nāķış (19) olur pes bir rub'ıñ ṭulū'ından olbir rub'ıñ ṭulū'ına

[66/a]

(1) dek mā-beynde tefāvüt on derece olur ve her dört kavsuñ (2) meṭāli'ı ki iki noķta-i i'tidālden anlaruñ bu'dları berāber ola (3) ya'nı on derece evvel-i ḥamel ve on derece evvel-i mīzān ve on (4) derece āḥīr-i ḥūt ve on derece āḥīr-i sūnbüle gibi ola berāber (5) olur ve her bir burcuñ meṭāli'ı olbir burcuñ maġāribinüñ berāberi (6) olur bu cümle ki zıkr olındı ḥaṭṭ-ı istivāda olur ammā āfāk-ı (7) mā'ilede nişf ile ṭulū' eder eger i'tidāleyn ile mütteḥid olursa (8) ammā rub' rub' ile ṭulū' eylemez belki bir rub' ki bir ṭarafı noķta-i (9) i'tidāl-i evvel ola ya'nı ki andan kevkeb tevālī ile ḥareket (10) etse kuṭb-ı zāḥir cānibe güzer eyleye mu'addil birer bu'dın nāķış (11) ṭulū' eyler ta'dīlü'n-nehār küllī miķdārı ya'nı ta'dīlü'n-nehār (12) medār-ı münķalib miķdārı ve bir rub' ki anuñ bir ṭarafı (13) i'tidāl-i āḥir ola rub'dan ziyāde ṭulū' eder ol daḥı zıkr (14) olan mu'addilü'n-nehār miķdārı pes bir nişfuñ meṭāli'ı ki (15) i'tidāl-i evvel anuñ muntaşıfı ola nişf-ı āḥirüñ meṭāli'inden (16) ta'dīlü'n-nehār küllī anuñ dört mişli miķdārı nāķış olur ve bu (17) zıkr olandan inķılābeyn ile mütteḥid olan iki nişfuñ (18) ḥükmi ma'lüm oldı ve i'tidāleyn ile mütteḥid olan iki (19) nişfuñ ḥükmi daḥı birdür lakin bir nişfda velā üzere ve olbir

[66/b]

(1) nişfda ḥilāf-ı velā üzeredür ya'nı meṭāli'-i burc-ı ḥamel (2) meṭāli'-i burc-ı ḥūt ile berāber olur ve meṭāli'-i burc-ı ḥamel (3) ve sevr meṭāli'-i burc-ı ḥūt ve delv ile berāber olur cümle bu (4) kıyās üzeredür pes iki kavş ki noķta-i i'tidālden anlaruñ (5) bu'dı mütesāvī ola anlaruñ meṭāli'ı berāber olur ve her (6) bir burcuñ meṭāli'ı maġāribi ile berāber olmaz lakin nazīrinüñ (7) maġāribi ile berāber olur ve her bir burcuñ meṭāli'ı ufķ-ı (8) şimālīde ol burcuñ maġāribine berāber olur ki ufķ-ı cenūbīde (9) anuñ 'arzı ol ufķ-ı şimālīye berāber ola ve felekü'l-burūcdan (10) bir cüz'üñ meṭāli'ı mu'addilden bir kavşdur tevālī üzere (11) evvel-i ḥamel ile mu'addilden bir noķtanuñ mā-beyninde ki (12) felekü'l-burūcdan ol cüz'ı ile ṭulū' eyleye ve ibtidā-yı meṭāli'ı (13) i'tidāl-i rebī'den i'tibār etdiler ve ba'zılar istivānuñ (14) meṭāli'üñ ibtidāsını inķılāb-ı şiteviden i'tibār etdiler (15) bir nukte için ki 'amelde zuḥūr eder

bāb-ı sābi^c (16) derece-i memerrı ve derece-i tūlū^c ve derece-i ğurūbı (17) beyān eder derece-i memerrı kevkēb felekū'l-burūcdan bir derecedür (18) ki nişfü'n-nehāra kevkēb ile bile ğūzer eyler çün (19) kevkēb aḥadū'l-münkalibeyn üzerinde ola gerek 'arzı olsun dāire-i

[67/a]

(1) gerek olmasun veyā 'adīmū'l-arz ola derece-i kevkēb bi-'aynihi (2) derece-i memerrı olur ve illā her biri felekū'l-burūcdan nokṭa-i (3) āḥiri olur ve ikisinün mā-beyninde olan kavsa iḥtilāf-ı (4) memerrı dērler pes eger derece-i kevkēb bir nişfda ola ki ol (5) nişf münkalib-i zāhirden tā münkalib-i ḥafīye varınca ola (6) eger 'arz-ı kevkēb kūtḅ-ı zāhir cānibinde ola nişfü'n-nehāra (7) kevkēbden muḳaddem ērişür ve eger anuḡ 'arzı kūtḅ-ı ḥafī (8) cānibinde ola nişfü'n-nehāra kevkēbden sonra ērişür ve eger (9) derece-i kevkēb nişf-ı āḥirde ola bunuḡ 'aksi olur ya^cnī (10) eger 'arz-ı kevkēb kūtḅ-ı zāhir cānibinde ola nişfü'n-nehārda (11) kevkēbden sonra ērişür ve eger anuḡ 'arzı cānib-i āḥirde (12) ola kevkēbden muḳaddem ērişür ve derece-i tūlū^c felekū'l-burūcdan (13) bir dereceye dērler ki kevkēb ile bile tūlū^c eyleye ve derece-i (14) ğurūb daḡı bir dereceye dērler ki kevkēb ile bile ğurūb (15) ve ḥūkm-i derece-i tūlū^c ve ğurūb ḥaṭṭ-ı istivāda bi-'aynihi (16) ḥūkm-i derece-i memerrı olur herġiz tefāvūt etmez ve ammā ḥaṭṭ-ı (17) istivānuḡ ğayrında bir ufukda ki anuḡ 'arzı meyl-i külliden (18) ziyāde ola dā'imā kevkēb derecesinden muḳaddem tūlū^c (19) eyler ve derecesinden sonra ğurūb eyler eger 'arz-ı kevkēb

[67/b]

(1) kūtḅ-ı ḥafī cānibinde olursa ya^cnī dereceden sonra tūlū^c (2) dereceden muḳaddem ğurūb eyler ve bir ufukda ki anuḡ 'arzı (3) müsāvī meyl-i küllī ola ḥūkm-i tūlū^c ve ğurūb hemān böyledür (4) bi-'aynihi ammā bu kadar var ki eger kevkēb nokṭa-i i'tidāle ola (5) ki çün andan ğūzer eyleye ve cānib-i kūtḅ-ı ḥafīde ola derecesi (6) ile bile tūlū^c eyler ve eger i'tidāl-i āḥirde olursa derecesi ile (7) bile ğurūb eyler ve bākī āfāk-ı mā'ilede mınṭakatū'l-burūc iki (8) dāire-i 'arz ile teḳāṭu^c etdüġi iki nokṭa ile ki her birinün (9) bu^cdı şol nokṭa-i i'tidālden ki kevkēb andan kūtḅ-ı ḥafī (10) cānibine ğūzer eyleye münkalib-i zāhirden ol nokṭanuḡ (11) bu^cdı gibidür ki semt-i re'se ğūzer eyleye iki kıṭ'a-i muḥtelifeye (12) münkasım olur birisi şaġarī ve i'tidāl-i mezḳūr anuḡ

muntaşıfı (13) olur ve olbirisi ‘azimî ve i‘tidāl-i āhîr anuñ muntaşıfı olur (14) pes eger derece-i kevkeb aḥādîü’n-noḳtateyn ola kevkeb derecesi (15) ile bile ṭulū‘ eyler ve eger kıṭ‘a-i şağarî derecâtdan birisi (16) ola kevkeb derecesinden sonra ṭulū‘ eyler eger ‘arz-ı (17) kevkeb ḳuṭb-ı zâhir cānibinde ola ve derecesinden (18) muḳaddem ṭulū‘ eyler eger ‘arz ḳuṭb-ı ḥafî cānibinde ola (19) ve eger derece-i kevkeb kıṭ‘a-i ‘azimî derecâtından birisi

[68/a]

(1) ola ḥükm bunuñ ‘aksi olur ya‘nî kevkeb derecesinden muḳaddem (2) ṭulū‘ eyler eger ‘arz ḳuṭb-ı zâhir cānibinde ola ve derecesinden (3) sonra ṭulū‘ eyler eger ‘arz ḳuṭb-ı ḥafî cānibinde ola (4) ve mınṭaḳatü’l-burūc yine bu tertîb ile iki noḳta-i āhîri (5) ile ki ol iki noḳtanuñ mişli ola iki noḳta-i muḥtelifeye (6) münḳasım olur birisi şağarî mişli kıṭ‘a-i şağarî-yi mezbûre ve (7) birisi ‘azimî mişli kıṭ‘a-i ‘azimî-yi mezbûre pes eger derece-i (8) kevkeb bu iki noḳtanuñ birisi ola kevkeb derecesi ile (9) bile ğurûb eyler ve eger derecât kıṭ‘a-i şağarîden biri (10) ola kevkeb derecesinden muḳaddem ğurûb eyler eger ‘arz ḳuṭb-ı (11) zâhir cānibinde ola ve derecesinden sonra ğurûb eyler (12) eger ‘arz ḳuṭb-ı ḥafî cānibinde ola ve eger derece-i kevkeb kıṭ‘a-i (13) ‘azimî derecâtından birisi ola ḥükm bunuñ ‘aksi olur (14) ya‘nî kevkeb derecesinden sonra ğurûb eyler eger ‘arz-ı (15) kevkeb ḳuṭb-ı zâhir cānibinde ola ve derecesinden muḳaddem (16) ğurûb eyler eger ‘arz ḳuṭb-ı ḥafî cānibinde ola ve ma‘lûm ola ki (17) her kevkeb ki anuñ derece-i ṭulū‘ı bir nişfda ola ki şems ile (18) cüz’inüñ nazîri mâbeyninde ola ol kevkeb gündüz ṭulū‘ (19) eyler ve eger nişf-ı āhîrde ola ol kevkeb gece ṭulū‘ eyler

[68/b]

(1) derece-i ğurûb-i kevkeb eger nişf-ı evvelde ola gece ğurûb (2) eyler ve eger nişf-ı āhîrde ola gündüz ğurûb eyler bâb-ı şāmin (3) leyli ve nehāri ve şubḥ ve şafaḳı beyān eder leyl ve nehāruñ tafşîli (4) şerḥ-i çıĝmînîde böyle zıkr olunmuşdur ki anlaruñ ḥuşûlına (5) bâ‘is̄ zav’-ı şems ki ‘arza vâḳi‘ ola müstażî olur şol (6) cānibi ki şemse muḳābil ola keşîf ve ḳābil-i istizā’a olduĝı (7) cihetden ve bu ḥâlde zıll şemsüñ cānibi-ñ ḥilāfında vâḳi‘ olur (8) pes her kaçan ki şems fevḳa’l-arz ola ‘ālem-i münevver olur ki (9) aña nehār dērler ve taḥte’l-arz olsa zıll fevḳa’l-arz vâḳi‘ (10) olur ki aña leyl dērler

ve zılluñ vuķū'ı Őekl-i maħrū'ı müstedir (11) üzeredir ve ol bir Őekl-i mücessemdür ki anı muħit olan (12) dāire-i kā'ide dērler ve bir saħı-ı müstedir ki andan ħāşıl (13) olur tezāyuk vechi ile bir noķta da müntehi olur ki aña re's-i (14) maħrū'ı dērler ve zıll-ı arzuñ irtifa'ı bu vechile olmasına (15) bā'is cirm-i Őems merātib-i keşire ile arzdan 'azımdür (16) ve anuñ miķdārı eb'ād ü ecrāmda beyān olınmışdur bu (17) taķdircer arzuñ nişfindan ziyādesi müstażi olur (18) ve ziyā zılāmdan 'azım olur ve bir dāire-i Őāğire beyne'l-müstażi (19) ve'l-muzlim-i fāşıludur ki ol zıkr olınan Őekl-i maħrū'ınuñ

[69/a]

(1) kā'idesidür ve zıll-ı mezkūr Őey'en-fe-Őey'en müstedakķ olub (2) eflāk-ı zührede müntehi olur ve merkez arzdan anuñ bu'd-ı (3) re'si iki yüz altmış sekiz cüz'dür Őol eczāyla ki nişf-ı (4) ku'ıtr-ı arz bir cüz' ola nitelike ib'ādda mübeyyendür ve Őubħ daħı (5) ol rüŐenāliķdur ki cānib-i maşriķda āf-tābuñ Őulū'ından (6) muķaddem zāhir olur ve Őafaķ daħı bir rüŐenāliķdur ki āf-tābuñ (7) ğurūbından Őonra cānib-i mağribde bāķi kalur ve Őubħ ve Őafaķ (8) biribirine Őekilde müteşābihler ve vaż'da muķābillerdür pes (9) Őubħuñ evvel-i zuhūrında rüŐenāliģı be-ğāyet raķiķ ve Őulāni (10) olur ki aña Őubħ-ı kāzib dērler ve andan Őonra rüŐenāliķ (11) ufukda 'ariz olur aña Őubħ-ı Őādiķ dērler andan Őonra ħumrete (12) meyl eyler Őol vaķta dek ki āf-tāb Őulū' ve Őafaķ bunuñ 'aksidür (13) zira āf-tābuñ ğurūbından Őonra ufuk ğaribde ħumret-i zāhir (14) olur ve 'aķabınca beyāzliķ 'ariz olur ve andan Őonra raķiķ (15) ve Őulāni olur Őol zamāna dek ki küllisi zā'il olur ve (16) tecrübe ve imtiħānla ma'lūm olmışdur ki Őubħuñ ibtidāsında (17) ve Őafaķuñ intihāsında Őemsüñ ufukdan inhiṭāti dāire-i (18) irtifa'dan on sekiz derece olur pes bir ufukda ki anuñ (19) 'arzi Őimāli kırķ sekiz derece ve nişf derece ola

[69/b]

(1) bir vaķtda ki āf-tāb münkalib-i zāhirde ola āħir-i Őafaķ evvel-i (2) Őubħa muttaşıl olur zira āf-tābuñ ğāyete inhiṭāti evvel (3) zamānında zıkr olan 'arзда on sekiz dereceden ğüzer etmez (4) ve bir ufukda ki anuñ 'arzi zıkr olandan ziyāde ola Őafaķ (5) nihāyetine erişmeden Őubħ zāhir olur ammā ħaķiķatde Őubħ ile (6) Őafaķ levnen

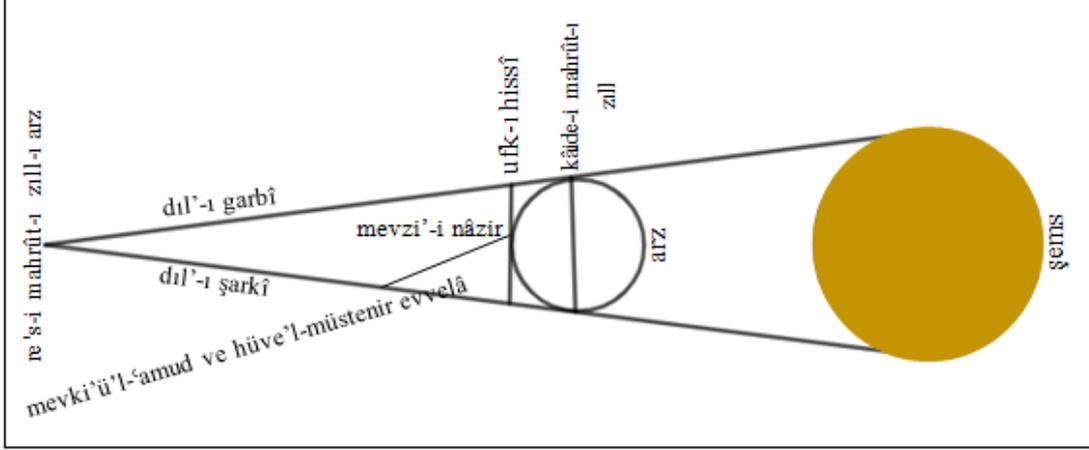
muhteliflerdür zîrâ zâhir oldukları ufkuñ hevâsınıñ (7) keyfiyeti muhâlifdür ve şemsün dağı tulûc ve ğurûb zamânında levni (8) ve şü'â'ı muhâlifdür hattâ rü'yetde dağı muhâlifdür niteki tulûc (9) ve ğurûbda iken 'azîm görünür zîrâ semt-i re'sde iken bizimle (10) şems mâ-beyninde olan hevâ şâfîdür ve azdur ufukda olduğı (11) vaktde ğalîzdür ve çokdur ol sebebden şems ufukda iken 'azîm (12) görünüb semt-i re'sde iken hâlî üzerine görünür deyü seyyid-i (13) şerîf tezkire şerhinde tahkîk etmişdür ve bu dağı delîldür ki (14) şu içinde üzüm dâneleri erik meşâbesinde görünür imdi (15) levn ve şü'â'ıñ ihtilâfına bâ'is ihtilâf-ı hevâdur ve cevvi (16) hevâdan müstaẓî olanlar dağı muhtelifdür iki cânibinde keyfiyete buhâr (17) muhtelif olduğundan zîrâ ki maşrıq cânibinde olan levn-i (18) buhâr şafâya ve beyâziye qarîbdür bürüdet leylden iktisâb (19) etdüğü ruṭûbet sebebinden ve mağrib cânibinde olan hevâ

[70/a]

(1) şufrete qarîbdür anı harâret-i nehâriyla eczâ-yı duhâniyye ğalebe etdüğünden (2) zîrâ her cism ki şafâda beyâziyyetde ziyâde olsa andan mün'akis (3) olan şü'â'ı ziyâde olur anuñçündür ki cesâmetde berâber olan (4) eşbâhuñ beyâz olanı evvel görünür bu takdîrce hâşşa-i şubḥ (5) hâşşa-i şafağdan ziyâde olur hattâ müte'ahḥirîn şubḥuñ ibtidâsında şemsün (6) ufukdan inḥitâtı dâire-i irtifâc'dan on tokuz derece ve şafaquñ (7) intihâsında on yedi derecedür deyü ta'yîn etmişlerdür ve hâşşa-i (8) şubḥ ve şafağ hatt-ı istivâda inḥitât-ı şems ne miqdâr ise andan (9) ziyâde olmaz ammâ âfâk-ı mâ'ilede inḥitâtdan niçe mertebe ziyâde (10) olur hattâ koştantiniyye 'arzında şems sereṭân evvelinde olsa (11) hâşşa-i şubḥ ۱۰ derece ve hâşşa-i şafağ ۱۱ derece olur sebebi (12) medârât-ı müyül ile dâire-i irtifâcuñ tefâvütündendir ve nihâyetü'l-idrâkde (13) 'allâme-i şîrâzî rahmetullah şubḥ-ı şadıqla şubḥ-ı kâzibün aḥvâlin (14) bu vechile zikr eder ki meşelâ şems vetedü'l-arzda iki merkez-i şemsden (15) ve merkez-i arzdan re's zıll-ı maḥrûṭa varınca ki semt-i re'sdür (16) bir saṭḥ farz olına ve bu saṭḥdan hâddü'z-zevâyâ bir şekl-i müselleṣ (17) ihdâs olına ki anuñ kâ'idesi ufuk üzerinde ve dıl'eyn-i (18) ahîrîni zıll-ı maḥrûṭîniñ saṭḥını ola ki zâviye-i maşrıq (19) ve mağrib berâber olur pes şems ufka qarîb olub zıll-ı maḥrûṭî

[70/b]

(1) cānib-i mağrib meyl etdüke zāviye-i şarkıyye tezāyukda olub ğarbiyyesi (2) ittisā' da olur eyle olsa zāviye-i şarkıyyeden dıl'-ı şarkıyyenüñ hañt-ı (3) şü'ā'-ı başariye kâ'ide olan muzî'i nāzıra qarīb olur ve (4) fevka'l-arz hañt-ı müstakim şeklinde görinen rüşenālık dıl'-ı (5) mezkūra muntabık olan şü'ā'-ı şemsdür ki ol hâlde ufukdan (6) şems ba'îd olub ve ufuk muzlim olduğı için aña şubh-ı kâzib (7) dërler bu şeklden taşavvurı āsāndur (8) çün şems tulū'a qarīb ola şü'ā'-ı şems

münbasiñ ya'nî 'arîz (9) olub ufuk rüşen ve münevver olur ki aña şubh-ı şadık (10) dërler ne an ki anuñ 'ağabınca zılām gelür dëyüdiler nitteki (11) ba'zılar anuñ 'ağabınca zülmet gelüb anı tekzîb eder (12) anuñçündür dëmişlerdür ammā şahîh budur ki evvelki mevcüd (13) iken zu-ı sâni aña ğalebe etmegin ol muhtefî olur ve (14) 'inde'l-cumhür dağı meşhür olan budur ve ba'zılar bunu

[71/a]

(1) dağı dëmişlerdür ki fecr-i evvel ve şafağ ahîr-i mustatîl vâki' olduklarınuñ (2) sebebi oldur ki ol vañt şü'ā'-ı şems cānib-i maşriğ ve mağribde (3) bahre tokınub in'ikās-ı şü'ā'-ı nâzır cānibine vâki' olub ziyā-yı (4) mustatîl hâşıl olur ba'de şems ufka qarīb olduğca (5) in'ikās-ı şü'ā'-ı şems inhiñatda olub arza vâki' olduğda (6) mün'adim olur ve andan şonra şü'ā'-ı şems etrāf-ı ufukda zāhir (7) olur ki aña şubh-ı şadık dërler ve mağîb-i şafağ dağı bu vechiledür (8) bāb-ı tāsîc tārîh ve sāl ve māhı ve anlarınuñ (9) eczāsı ki şeb ve rüz sāt'dür anları beyān eder çün (10) ecrām-ı semāviyyenüñ cümlesinden zāhiri āf-tāb ve māhdur (11) pes gerdiş-i sāli āf-tābuñ bir devri üzerine vaz' etmişlerdür (12) ve āf-tābuñ bir devrinüñ müddeti ya'nî bir noñtadan müfārekatı (13) zamānından meşelā evvel-i hamelden yine ol noñtaya anuñ mu'āvedeti

(14) zamānına dek bir sāl i'tibār etmişlerdür ve gerdiş-i mähı (15) kendünün bir devri üzerine vaz' etmişlerdür ya'nī āf-tāb ile (16) bir vaz'-ı mu'ayyenden ki ol ictimā' veyā hilāl ola anuñ müfārekatı (17) zamānından yine ol vaz'a mu'āvedeti zamānına bir mäh(18) i'tibār etdiler ve dāim mähun on iki devri āf-tābuñ bir devrine (19) qarīb olduğı ecilden ba'zılar mähun on iki devrini

[71/b]

(1) bir sāl i'tibār etdiler ve ol sāle sāl-i kamerī ve olbirine sāl-i şemsī (2) dërler ve yine devr-i mäh āf-tābuñ bir burca müddeti seyrine bir devrde (3) qarīb olmağın ba'zılar her burcda müddet-i seyr-i āf-tābı bir mäh i'tibār (4) etdiler ve buña mäh-ı şemsī ve olbirine mäh-ı kamerī dërler pes sāl (5) ve mähdan her birisi şemsī ve kamerī olurlar ve şeb ve rüz dağı iki (6) nev'dür biri haqīkīdür ve ol vilāyet-i 'acem ve rüm ve mağrib-i (7) zemīn müneccimleri yanında nışfü'n-nehārdan olbir nışfü'n-nehāra (8) dekdür ve müneccimān-ı haṭā ve ayğur yanında nışf-ı leylden olbir (9) nışf-ı leyle dekdür iki ıştılāhuñ her biri ile şeb (10) ve rüzun miqdārı āfākuñ ihtilāfı hasebi ile muhtelif olmaz (11) zīrā ol mu'addilü'n-nehāruñ bir devri miqdārı ve dağı bir kavsuñ (12) haṭṭ-ı istivādaki meṭālī'ı miqdārıdır ki āf-tāb anı kendü seyr-i (13) hāşşı ile kaṭ' eylemişdür nışfü'n-nehārdan nışfü'n-nehāra dek (14) veyā nışf-ı leylden nışf-ı leyle dek 'arab ve ehl-i şer' yanında (15) evvel-i leylden olbir leylün evveline dekdür ve ba'zılar yanında (16) evvel-i rüzdan rüz-ı āhirün evveline dekdür ve bu iki ıştılāhla (17) şeb ve rüzun miqdārı her bir ufukda bir gayrı vechile (18) dağı olur ve çün şeb ve rüzun haqīkī deyü itlāk (19) eyleyeler murād muştaliḥ-i müneccimāndur ve biri dağı şeb ve rüz

[72/a]

(1) vasaṭıdır ve ol felek-i ā'zamuñ bir devri miqdārıdır seyr-i (2) vasaṭ-ı şems ile ki ol elli tokuz daqīka ve sekiz sāniye ve yigirmi (3) sālişedür ve çün bir kavsuñ meṭālī'ı ki āf-tāb anı kendü (4) seyr-i hāşşı ile kaṭ' eyleye iki cihet ile muhtelif olur biri (5) oldur ki seyr-i āf-tāb gāh serī' ve gāh baṭı olur ki ol (6) muḳaddemā i'lām olunmuşdur pes bir kavv ki āf-tāb kendü seyr-i (7) hāşşı ile kaṭ' eyleye gāh vasaṭdan ziyāde ve gāh nāqış olur (8) ve biri dağı oldur ki bir taqdīr ki hareket-i āf-tāb sür'at ve buṭū' (9) ile muhtelif olmaya ve dāim mütesāvī kavslar kaṭ' eyleye bu (10) kavslaruñ meṭālī'ine

vechile eydügi ĥod-muĥaddemā beyān (11) olınmışdı ki berāber degillerdi pes bu iki sebep ile miĥdār-ı (12) ŧeb ve rüz-ı ĥaĥikī ve ŧeb ve rüz-ı vasaĥī muĥtelif olurlar (13) anuĥĥün ki gāĥ ŧeb ve rüz-ı ĥaĥikī ziyāde olur ŧeb ve rüz-ı (14) vasaĥiden ve gāĥ bir ‘aks olur ve bu tefāvüte ta‘dīlü’l-eyyām (15) dërler ve ol bir devrde ve iki devrde maĥsūs olmaz ammā (16) ĥün niĥe müddet ola maĥsūs olur ve rüz müneccimān-ı ehl-i (17) fāris ve rüm yanında merkez-i āf-tābuĥ tūlū‘ından yine (18) anuĥ ġurūbına dekdür ve ehl-i ŧer‘ yanında ŧubĥ-ı ŧādīĥuĥ (19) tūlū‘ından tamām cirm-i ŧemsünġ ġurūbına dekdür ve ĥün

[72/b]

(1) rüz her iŧtīlāĥ ile ma‘lūm oldı ŧeb daĥı ol iŧtīlāĥ (2) ile ma‘lūmdur zīrā ibtidā-yı rüz intihā-yı ŧeb ve bunuĥ ibtidāsı (3) anuĥ intihāsıdur ve ŧeb ve rüz-ı ĥaĥikīden ve vasaĥiden her birini (4) ĥısm-ı mütesāvī ile yigirmi dört ĥısm eylediler ve aĥa sā‘at-i mütesāviye (5) ve mu‘tedile daĥı dërler ve aĥsām-ı vasaĥiyyeye sā‘āt-i vasaĥiyye (6) ve aĥsām-ı ĥaĥikīyyeye sā‘at-i ĥaĥikīyye dërler ve yine ŧeb ve rüzdan (7) her birini mütesāvī on iki ĥısm eylediler ve aĥa ŧā‘āt-i mu‘avvece (8) ve zamāniyye daĥı dërler ve her ġün sā‘āt-i zamāniyyeden ne ġeĥmiş (9) ve ne ĥalmıŧ bilmek murād olınsa on iki uŧbu‘ farz olınan (10) bir miĥyāsı ki her uŧbu‘ı altmış daĥīĥa olur ŧemsünġ muĥābilesinde (11) bir müstevī maĥallde naŧb édüb zıll ne miĥdār (12) olursa ĥıyās olınub miĥdārı zabĥ olına bu‘da (13) bir ĥāmeĥ miĥdārı ya‘nī on iki uŧbu‘ ziyāde édeler ve ol (14) ġün ol arzuĥ fī-yi zevāli ne miĥdār olursa ol cümleden (15) tarĥ olına bāĥī ne ĥalursa dāimā aĥa yetmiş iki ‘adedi (16) taĥsīm édeler ĥāric-i ĥısmet her ne ise sā‘āt-i māziyye (17) olur nehārdan eger ‘amel-i ĥabl ve niŧfü’n-nehār ise ve illā sā‘āt-i (18) bāĥiyedür ve āfāk-ı mā‘ileden ŧems-i i‘tidāline taĥvīl etdügi (19) zamānlarda ve ĥaĥĥ-ı istivāda dā‘imā sā‘āt-i müstevīye daĥı

[73/a]

(1) ma‘lūm olur ve bir sālün evveli ki ol sālde bir ĥādise-i ‘azīme (2) vuĥū‘ bulmış ola meŧelā bir millet yā bir devlet veyā bir tūfān veyā (3) bir zelzele veyā bunlaruĥ emŧālī ba‘zı nesne zūhūra ġelmiŧ ola (4) anı mebdē’ i‘tibār éderler tā ĥādise-i āĥirīnün evĥātın

zabt (5) etmek murād edinseler ol mebd'e nisbet ederler ve aña (6) tārīh dērler ve ol her kavmuñ ıstılahı sebebi ile nev'-i āhır (7) olur ve ol ki ziyāde meşhūrdur tārīh hicret-i nebīdür 'aleyhi's-selām (8) ve tārīh-i fars ve tārīh-i rüm tārīh-i melikīdür ammā tārīh-i hicret (9) oldur ki anuñ evveli sāl-i evvelüñ muharremiñ evvelidür ki (10) hazret-i risālet-penāh şallallāhu 'aleyhi ve sellem mekkeden (11) medīneye hicret buyurmuşlardı ve ehl-i şer' bu tārīhüñ (12) mahlarını rü'yet-i hilālden rü'yet-i hilāl-i āhire dek(13) i'tibār ederler ve şems ufukdan gürüb etdügi maħalde mınṭakatü'l-burūcdan (14) taqvim-i şems ile derece-i taqvim-i kamerüñ mā-beyninde (15) vāki' olan kavsa kavsu'n-nūr ve bu'd-ı sevā dērler nürü'l-kamer (16) müstefād-ı mine'ş-şems i'tibār ile anuñ derecātını ki on (17) beşe taqsīm edeler hāric-i kısmet miqdār-ı aşābi' nūr-ı kamer (18) olur ki anuñ tamāmı on iki uşbu'dur ve mu'addilü'n-nehārdan (19) derece-i taqvim-i kamer ile gürüb eden derece ile ufuk

[73/b]

(1) mā-beyninde vāki' olan kavsa kavsu'r-rü'yet ve bu'd-ı mu'addil dērler (2) zīrā ki kamer anuñ ile gürüb eyler anı daħı on beşe taqsīm (3) etseler fevka'l-arz miqdār-ı mekş-i kamer ma'lūm olur ve kamer (4) mınṭakatü'l-burūcdan gāh şimālī gāh cenūbī olur ve kavsu'r-rü'yet (5) daħı kavsu'n-nürdan gāh ziyāde olur ve gāh bir 'aks olur ve māhuñ (6) evvel günine gurre ve āhır günine selḫ dērler ve ol hergiz otuz (7) günden ziyāde olmaz ve yigirmi ṭokuz günden nāķış daħı olmaz (8) ve gāh dört mäh-ı tevālī otuzar gün olur andan ziyāde (9) olmaz ve yine üç mäh daħı mütevālī yigirmi ṭokuzar gün olur (10) andan ziyāde olmaz ve her on iki mähı bir sāl i'tibār ederler (11) ve anlaruñ mahlarınıñ esāmisi meşhūr olmağın zıkrden (12) müstağnīlerdür ve her māhuñ gurreseyyām-ı seb'anuñ (13) kanķı güninde vāki' olur zīce ve taqvim-i küllīye mürāca'at (14) olunmadın ḥesābla bilinmek murād olınsa taqrīben evvelā (15) ma'lūm ola ki eyyām-ı seb'anuñ ibtidāsı yekşenbe gecesinüñ (16) evvelinden i'tibār olunur ve sāir günlerüñ daħı evveli (17) gecelerinüñ evvelinden ibtidā olunur raķam-ı hindī ile bir (18) yekşenbe ve iki düşenbe ve üç seşenbe gecelerinüñ (19) evveline işāretdür bākisi daħı buña göre kıyās olına

[74/a]

(1) ve bu dağı ma'lım ola ki her māhuñ vasaıı zīc-i uluđ bigde (2) yigirmi toğuz yevm ve otuz bir dağıka yevm ve elli sāniye ve dōrt (3) sāliše ve on sekiz rābi'adur ve sene-i kameriyye ki on iki (4) māhdur cūmlesi ũc yũz elli dōrt yevm ve yigirmi iki dağıka (5) yevm ve sıfır sāniye ve elli bir sāliše ve otuz altı rābi'adur bu (6) tağdırece her māh vasaıı yine yigirmi toğuz yevm ve on iki (7) sā'at ve yedi yũz toğısan ũc derece olur biñ (8) seksen derece bu sā'at olmak ĩesābı otuza ve aña rağam-ı (9) hindī ile iřāret olındı ammā yevmũñ yedişerden yigirmi sekizi (10) tarđ olınub birisi ketb olınmışdur zīrā ikisinũñ dağı (11) me'āli birdũr 'amelde zāhir olur ve şekli budur (12) eyle olsa sene-i sitt ve ĩamsīn tis'a mi'e vāki' olan (13) māh-ı muĥarrem evvelinden ĩesābla ma'lım olmışdur ki dũřenbe geğesi (14) yigirmi bir sā'at ve yedi yũz yetmiş iki dereceden şonra şemsle(15) ictimā'-ı vasaıı eylemiş idi aña dağı rağam-ı hindī ile iřāret (16) olındı zīrā be-her-ĥāl bir mebdē' lāzımdur ki aña (17) gōre 'amel olına ve anuñ dağı şekli budur ki ketb olındı

[74/b]

(1) imdi zıkr olınan ictimā' dũřenbe gũn ba'de'l-'aşr vāki' (2) olur ya'nī seşenbe geđesinũñ evvelinde zamān mũfāređatları (3) iki sā'at ve ũc yũz seksen derece olur ol geçe māh (4) gōrinmez ertesı aĥřam gōrinũr ĩurre-i muĥarrem ĩehāřenbe (5) gũn olur zīrā eger ki zamān mũfāređatları yigirmi dōrt (6) sā'at miđdārı olursa māh bũlend gōrinũr ve yigirmi (7) sā'atde mu'tedil gōrinũr ammā yigirmi ile on altı mā-beyninde (8) be-gāyet hilāl gōrinũr on altıdan eksũkde degmede (9) gōrinmez ĩurre-i evvel bir gũn olur ki gōrenler iki gũnlük taşavvur (10) ēderler imdi māh-ı āĥirũñ ĩurresi ne gũnden olur bilinmek (11) tarīki oldur ki mebdē'-i farz olan muĥarrem ayınuñ ketb (12) olan yevmine ve sā'atine ve derecesine ol muđaddemā (13) ketb olınan bir yevmi ve on iki sā'ati ve yedi yũz (14) toğısan ũc dereceyi zamm ēdũb her biri cem' olına (15) eger derece biñ seksenden ziyāde olursa biñ seksen (16) ifrāz olınub sā'ate bir 'aded ilĥāķ olına ve eger (17) sā'at yigirmi dōrtten ziyāde olursa yigirmi dōrdi

[75/a]

(1) ifrāz olınub yevme bir 'aded ilĥāķ olına ve eger yevm hefteden (2) ziyāde olursa yedisi ifrāz olınub bāķisi ketb olına ki (3) ol māh ne gũnde ve ne sā'atde ve kağ derecede şems ile (4) ictimā'-ı vasaıı eylemler anlardan tamām ma'lım olur bir māh ki (5)

ma'fūm olmuş ola yine ol minvāl üzere anuḡ ketb (6) olınan ā'dādına evvel olan tertīb üzere zamm olınacaḡlar (7) olunub 'amel olına ki kıyāmete dek her māhuḡ šems ile ictimā'-ı (8) vasa'fisi ma'fūm olur ba'de ḡurreleri daḡı muḡaddemā zıkr (9) olınan üslūb üzere ma'fūm olur taḡrībēn ammā (10) mūneccimān muḡarremi otuz ḡün ve šaferi yigirmi toḡuz ḡün (11) tıtdılar ve bu minvāl üzere bir māhı otuz ve bir māhı (12) yigirmi toḡuz ḡün tıtdılar āḡir sāle dek ve her (13) otuz sālde on bir kerre māh-ı zi'l-ḡicce otuzar ḡün (14) tıtdılar ve anlar ikinci ve bešinci ve yedinci onuncı ve on üçüncü (15) ve on bešinci ve on sekizinci ve yigirmi birinci ve yigirmi dördüncü ve yigirmi (16) altıncı ve yigirmi toḡuzuncı sāllerdür ve bu on bir sāle (17) sāl-i kebīse dērler ve lafz-ı بهزجهج ادوط ile (18) cem' eylemişlerdür ve ba'zılar on bešinci yerine on altıncı sāli (19) kebīse tıtdılar pes yine tertīb-i lafz بهزحوح ادوط

[75/b]

(1) olur ve ammā tāriḡ-i farsuḡ evveli evvel-i sāl cūlūs-ı yezd-i cerd bin (2) šehryārdur ve her üç yüz altmış beš ḡünini kesr-i sāl (3) tıtdılar ve māhlarını cümle otuzar ḡün tıtdılar ve beš ḡün (4) ziyādesini ba'zılar māh-ı ābān āḡirine ilḡāḡ ēderler (5) ve ba'zılar āḡir-i sāle ilḡāḡ ēderler ve aḡa ḡamse-i (6) mūsterāḡa dērler ve anlaruḡ māhlarınuḡ esāmīsi ferverdīn-i māh (7) urdibiḡišt-i māh ḡurdād-ı māh tīr-i māh murdād-ı māh (8) šehri-ver-i māh mihr-i māh ābān-ı māh āzer-ı māh dey-i māh (9) behmen-i māh isfend-armūz-ı māhdur ki zıkr olındı ammā (10) tāriḡ-i rūmīnūḡ mebdē'ni iskender bin filiḡos rūmīnūḡ (11) vefātından sene-i šemsiyye ile on iki yıl šonradan (12) tıtdılar ve üç yüz altmış ḡüni ve bir yevmūḡ rub'ını ziyādesüz (13) ve noḡšānsuz bir sāl tıtdılar ve anlaruḡ māhları daḡı on (14) ikidür ol cümleden yedi māhuḡ her birini otuz birer ḡün (15) tıtdılar ve yine dört māhuḡ her birini otuzar ḡün ve bir (16) māhı yigirmi sekiz ḡün tıtdılar ve her dört sālde bir kerre (17) ol māha irbā' mezkūr ilḡāḡ etdikleri sebeb ile (18) yigirmi toḡuz ḡün tıtarlar ve ol sāle sāl-i kebīse dērler (19) ve kebīsenūḡ ma'nīsi hem-vār etmeḡdür ve māhlarınuḡ esāmīsi

[76/a]

(1) ve ḡünlerinūḡ 'adedinūḡ tafšīli bunlardur ki zıkr olunur evvel (2) tešrīn-i evvel otuz bir ḡün ve tešrīn-i āḡir otuz ḡün ve ḡānūn-ı (3) evvel otuz bir ḡün ve ḡānūn-ı āḡir otuz bir ḡün ve šubāḡ (4) yigirmi sekiz ḡün āzār otuz bir ḡün ve nīsān otuz ḡün (5) ve āyār

otuz bir gün ve hāzīrān otuz gün ve temmūz otuz (6) bir gün ve āb otuz bir gün ve eylül otuz gündür ve ammā tāriḥ-i (7) melikīnūn mebdē'ni sene-i aḥdi ve seb'īn ve erba' mi'e (8) ramazānınuḡ onuncu günü cum'a güninden tutarlar ve evvel (9) sāli bir günden tutarlar ki āf-tāb ol gün nişfü'n-nehārda (10) ḡamele ērişmiş ola ve anuḡ māhları bu vechiledür ya'nī āf-tābuḡ (11) her burca nüzūlını bir māh tutarlar ve bu beyt anuḡ ḡaḡkındadır (12) beyt لاوالب لاوالاشش مه است لل كط و كط لل شهر كونه است (13) ya'nī zikr olınan ḡurūf āf-tābuḡ burūcda seyrinūn (14) 'adedi miḡdārıdır ebū naşr ferāḡī nişābda zikr etmişdür (15) ammā ol dā'imā evvel-i ḡamelden zikr olınan tertīb üzerine (16) muḡarrer degildür ḡālibā anı evc-i şems burc-ı cevzāda iken (17) vaż' etmişlerdür şimdiki zamānda evc burc-ı sereḡānda (18) olmaḡın لب yerine لا vāḡi' olub لا yerine لب (19) vāḡi' olmışdur yine evc ki burc-ı āḡire intikāl ēde ol

[76/b]

(1) daḡı mütebeddil olur eyle olsa tertīb-i evvele göre 'add olunmak münāsib degildür (2) ve ba'zılar ol māhları otuzar gün tutdılar tā ki (3) 'aded-i eyyām evrāk-ı taḡāvimde muḡtelif olmaya ve bu tāriḡūn (4) māhlarınuḡ esāmisi bi-'aynihā fars māhlarınuḡ esāmisidir (5) illā ki bu māhları celālī deyü ḡayd ēderler ve anları ḡadīm (6) deyü ḡayd ēder ve ol ziyāde olan beş günü āḡir sāle (7) ilḡāḡ ēderler ve her dört sālde veyā beş sālde bir gün (8) ziyāde ēderler tā ki ol beş gün altı gün ola ve 'ālemūn (9) ḡüzeşte 'ömrinūn ibtidā-yı tāriḡinden ḡükemā-yı ḡaḡā (10) ve ḡotan şöyle ḡaber vērürler ki iskender bin filiḡos rūmī (11) tāriḡininūn biḡ sekiz yüz altmış yılına gelince ki bu kitāb (12) ol yılda tercüme olınmışdur sene-i şemsiyye ile her on (13) biḡ yıl bir venn tamām olmaḡ ḡesābı üzere sekiz biḡ (14) sekiz yüz altmış dört venn tamām ve venn-i nāḡışdan daḡı (15) yigirmi beş yıl olmuşdur min-ba'd her senede ziyāde olunur (16) aḡa göre ḡesāb olına ve bu zikr olınan venn tamāmuḡ (17) ve venn-i nāḡışuḡ yılları cümle seksen sekiz biḡ kerre biḡ (18) ve altı yüz kırḡ biḡ yigirmi beş yıl olur bāb-ı (19) 'āşir zıll ve aḡa müte'allıḡ olanları beyān ēder

[77/a]

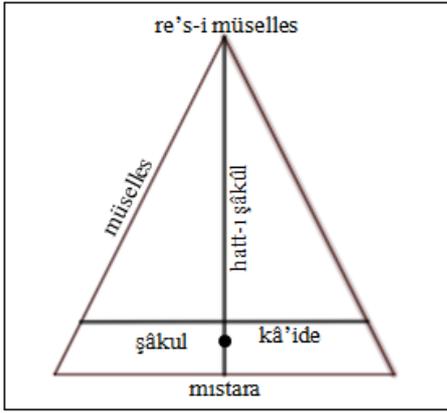
(1) miḡyās-ı zıll bir 'amūddur ki saḡḡ-ı ufḡa ḡāim veyā bir saḡḡa ki ol saḡḡ (2) saḡḡ-ı ufūḡ ile saḡḡ-ı dā'ire irtifā'-ı neyyirūn her birine ḡāim ola (3) neyyirūn bir cānibinden ya'nī miḡyās-ı ufḡa muvāzī ola ve saḡḡ-ı dā'ire (4) irtifā'da ola bir saḡḡdan ki anda

ķāim olmış ola ve bir cānibinde (5) ola ki neyyir ol saḥuḥ ol cānibinde ola ve zıll bir ḥaṭṭ-ı müstaķīm (6) olur Őol saḥda ki miķyās anda ķāim ola ve ķāide-i miķyās ile (7) cānib-i ḥaṭṭ-ı Őüaı ki re's-i miķyāsdan gūzer etmiş ola anlaruḥ (8) mā-beynine eger miķyās-ı ufķa muvāzī olursa zıll-ı evvel ve zıll-ı (9) ma'ķūs dērler ve eger ufuķda ķāim olursa zıll-ı sānī ve zıll-ı (10) müstevī dērler vechi oldur ki Őems ufuķdan mürtefi' olduķca (11) zıll-ı sānī ya'nī zıll-ı müstevī kūtāh olur ve zıll-ı evvel bir 'aks olur (12) ve bir ḥaṭṭ ki re's-i miķyās ile re's-i zıllūḥ mā-beynin vaŐı ede (13) aḥa ķuṭr-ı zıll dērler ve evvelki neyyir ufuķdan ṭulū' ede zıll-ı evvel (14) ma'dūmdur ba'de ezān ḥādiŐ olur ve irtifā'uḥ ziyāde (15) olması sebebi ile ol daḥı mütezāyid olur eger ki neyyir semt-i re'se (16) erişe zıll-ı evvel nā-mütenāhī olur ve zıll-ı sānī bunuḥ 'aksi olur (17) ya'nī neyyir ki ufuķda ola zıll-ı sānī nā-mütenāhī olur ve irtifā'uḥ (18) ziyāde olması sebebi ile ol daḥı mütenākıŐ olur çün (19) neyyir tā semt-i re'se erişe mün'adim olur ve zılluḥ ķadrini

[77/b]

(1) eczā-yı miķyās ile edinürler ve miķyās altmış cüz'e taķsīm (2) ederler ve aḥa sittinī dērler ve miķyās-ı zıll-ı sānīyi gāh iki ķısm (3) daḥı ederler ve aḥa aŐābi' dērler ve gāh yedi ķısm ederler ve aḥa (4) aķdām dērler vechi oldur ki ba'zılar miķyāsı bir ķarıŐ farz (5) ederler ki on iki uŐbu' olur ve ba'zılar bir ķāmet farz ederler ki (6) ol yedi ķadem olur ikisinüḥ daḥı mā'ili birdür ve çün (7) zıll-ı sānī ki intikāŐda ola ķabl-i niŐfü'n-nehārdur ve eger ki (8) izdiyādda ola bu'd-ı niŐfü'n-nehārdur ve intikāŐ ve izdiyāduḥ (9) mā-beyni niŐfü'n-nehārdur ki ol vaķtda zıll-ı sānī mün'adim olur (10) be-gāyet kūtāh olur ki aḥa fī-zevāl dērler ve ol zamān (11) evvel vaķt-i zuhr olur ve evvel vaķt-i 'aŐr daḥı ḥāzret-i imām-ı Őāfī' (12) ve imāmeyn yanlarında raḥiyallahü anhüm Őol vaķtdür ki ķāmet-i (13) miķyās miķdārı zıll ḥādiŐ ola veyā ziyāde ola fī-zevāl (14) üzerine ammā ḥāzret-i imām ebū ḥanīfe yanında raḥmetullahü (15) 'aleyh ķāmet-i miķyāsuḥ za'fi miķdārıdır fī-zevāl üzerine (16) bāb-ı ḥādī-yi 'aŐer ḥaṭṭ-ı niŐfü'n-nehāri ve semt-i (17) ķibleyi beyān eder zemīni bir vechile hem-vār eyleyeler ki eger anuḥ üzerine (18) Őu dökseler her cānibine berāber seylān eyleye ve tesviye-i (19) zemīn için bir ālet düzeler ki müselleŐ ve mütesāvīü's-sāķeyn

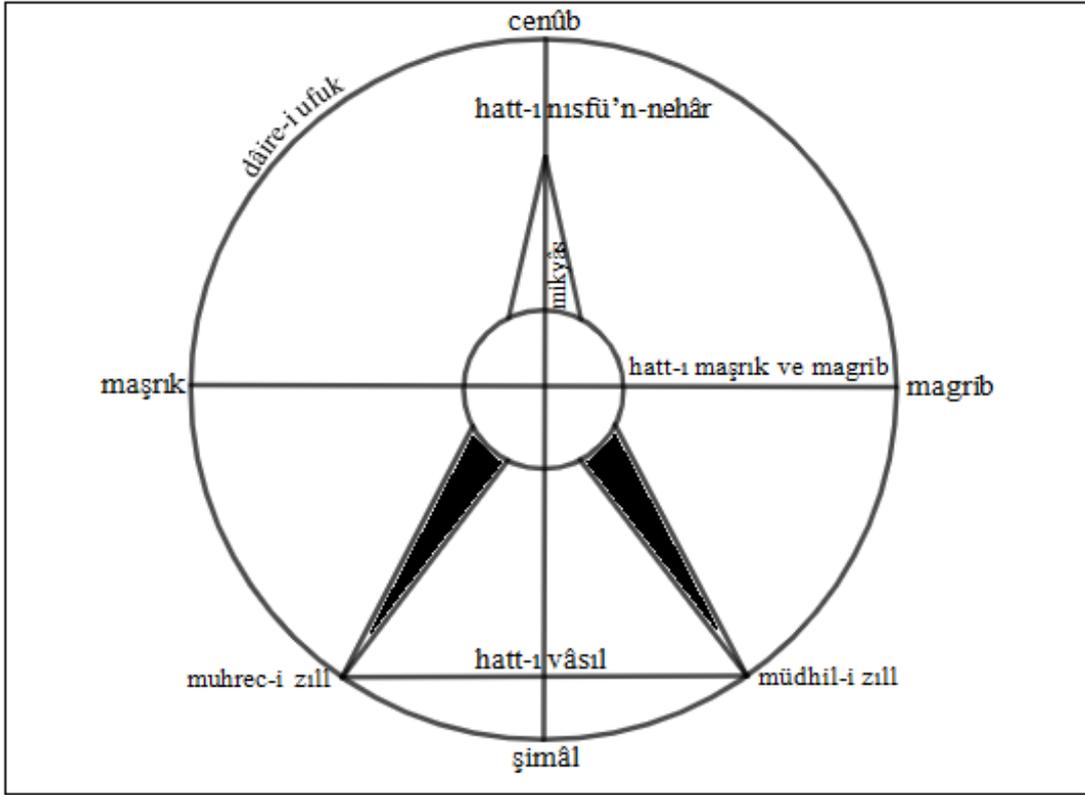
[78/a]

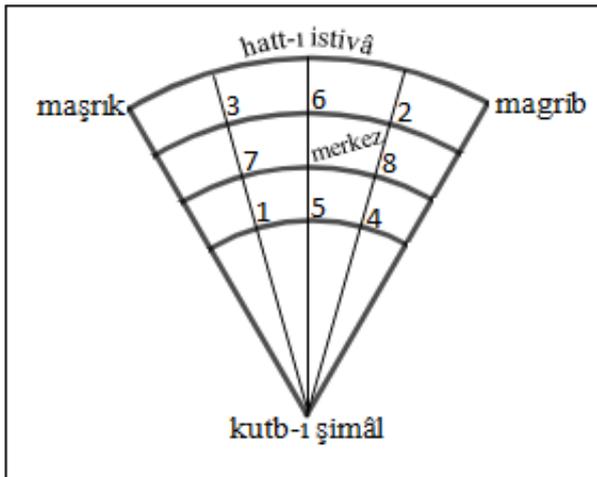
(1) ola ve anuñ kâ'idesinüñ muntaşında bir nişân edeler ve re's-i (2) müsellesden bir şâkûl aşalar ve sañ-ı zemîni şöyle hem-vâr eyleyeler ki (3) ol müselleşi her tarafında ki devr etdüreler ol şâkûl (4) her zamânda ol nişâne gele ve ol şekl-i müselleşüñ (5) vaz'ı budur pes ol yerde bir dâire resm (6) eyleyeler ve ol dâirenüñ merkezi üzerine (7) miqyâs-ı zıllı naşb eyleyeler ve tarîk-i eshel (8) oldur ki miqyâs-ı mañrûṭ-ı müstedir kâ'im eyleyeler ve dâire-i (9) mezkûrenüñ merkezi üzerine bir dâire dañı resm eyleyeler ki (10) kâ'ide-i miqyâs berâber ola ve miqyâsı sol vechile naşb (11) eyleyeler ki kâ'ide-i miqyâs ol dâ'ireye râst ola ki (12) re's-i miqyâsa muñt-i dâireden üç noñtanuñ bu'dı (13) berâber ola ve miqyâsuñ miqdârı şadrü's-şeri'ada ve (14) mülâhḥaşda rub'ı kuṭr ta'yîn olınmışdur ammâ bu ḥükm küllî degildir (15) zîrâ ki fî-zevâl miqyâsuñ za'fi olan ufukda muñrec ve (16) müdhil bulunmaz eyle olsa evveli oldur ki miqyâsuñ (17) miqdârı muñrec ve müdhil zılla ṭabi' ola ve bir dâireden (18) muñrec ve müdhil zılla nişân eyleyeler ve bir kavş ki iki (19) nişânüñ mâ-beyni ola anı tañşif edeler ve merkezden

[78/b]

(1) anuñ muntaşına bir ḥaṭṭ ihrâc eyleyeler ol ḥaṭṭ ḥaṭṭ-ı nişfü'n-nehâr (2) olur ve çün bir ḥaṭṭ-ı âñir ki aña 'amûd ola ḥaṭṭ-ı i'tidâl (3) olur lâ-cerem dâire-i mezbûre bu iki ḥaṭṭ ile dört rub'ı (4) olur ve bu dâirenüñ her biri ya'nî mütesâvî ṭoñsan kısım (5) eyleyeler ve bu dâireye dâire-i hindiyye dërler şekl budur

(6) ve ammâ semt-i kıble bilinmek için ki ol ufq-ı beled ile dâire-i (7) semtiyyenüñ ki mekkenüñ şerifhâllah semt-i re'sine güzer(8) eyler mâ-beyninde tekâtu' eden noktadur ve bir hatt ki merkez-i (9) ufukdan ol noktaya güzer eyleye hatt-ı semt kıble olur ki (10) aña müteveccih olan ka'beye müteveccih olur eyle olsa (11) bundan hâlî degildir ki ka'benüñ tûlı ve 'arzı beledüñ (12) tûlından ve 'arzından eḳall veyâ ekser ola ve yâhûd

[79/a]

(1) tûl-ı mekke eḳall ve 'arzı ekser ola veyâ bir 'aks ola veyâ (2) tûlın berâber olub 'arz-ı mekke eḳall veyâ ekser ola ve yâhûd (3) 'arzın berâber olub tûl-ı mekke eḳall (4) veyâ ekser ola ki zıkr olınan aḳsâm (5) sekiz kısmdur ve bu şeklden taşavvurı âsândur (6) imdi eger ki mekkenüñ tûlı ve 'arzı beled-i maḥşuşuñ (7) tûlından ve 'arzından eḳall olsa anuñ semti ğarbî (8)

ve cenübî olur semerkand ve hârezm gibi ammâ çünki çigminî (9) kitâbında kendü beledine karîb olmağın hârezmi (10) taḥşîş kılub ve kâdı-zâde rûmî daḥı muḫîm olduğı (11) beledi ki semerkanddur şerhinde taḥşîş kıldı bu ḥaḳîrîüñ (12) daḥı vatan-ı aşlîsi olmağın lâzımdur ki dârü's-salṭanat (13) maḥmiyye-i ḳoştantîniyye şānihallahu 'ane'l-āfāt ve'l-beliyye (14) daḥı taḥşîş olına ve bu 'amelde evvel-i tûl ve 'arz-ı mekke (15) ma'lûm olmaḳ lâzım olmağın zıkr olındı ki cezāyir ḥālidātdan (16) mekkenüñ tûlı عزی ya'nî yetmiş yedi derece (17) ve on daḳîḳadur ve 'arżı daḥı كالم ya'nî yigirmi bir derece (18) ve kırk daḳîḳadur ve metn-i çigminîde daḥı buña muvāfiḳdur (19) imdi mekkenüñ tûlı ki beled-i maḥşûşuñ tûlından

[79/b]

(1) ziyāde olub 'arżı ekall olsa anuñ semti şarkî ve cenübî olur (2) ḳoştantîniyye gibi ki anuñ daḥı tûlı س ya'nî altmış derecedür (3) ve 'arżı ما ya'nî kırk bir derecedür pes mekke ile tefāvüt-i (4) mā-beynü'l-tûleyn نزی ya'nî on yedi derece ve on (5) daḳîḳadur ve tefāvüt-i mā-beynü'l-'arzeyn daḥı طك (6) ya'nî on ṭoḳuz derece ve yigirmi daḳîḳadur bu taḳdîrce (7) dāire-i hindiyenüñ noḳta-i cenübîsinden cānib-i maşrıḳa (8) fazl-ı mā-beynü'l-tûleyn miḳdārı 'add olunub 'alāmet olına (9) ve noḳta-i şimālîsinden daḥı yine cānib-i maşrıḳa ol miḳdār ile (10) 'alāmet olına ve bu iki 'alāmetden bir ḥaṭṭ-ı müstaḳîm (11) çekile ki ol ḥaṭṭ için seyyid-i şerîf ḥaṭṭ-ı nışfü'n-nehār (12) mekkedür demişdür ammâ ḳadı-zâde anı redd êdüb (13) ol ḥaṭṭ ḥaṭṭ-ı nışfü'n-nehār mekke degildür belki ufḳ-ı beled (14) ile ḥaṭṭ-ı nışfü'n-nehāruñ mā-beyninde faşl-ı müşterek (15) olan dāire-i şağîrenüñ ḳāim maḳāmıdur ki anuñ (16) nışfü'n-nehāra bu'd-ı mā-beynü't-tûleyn miḳdārıdur deyü (17) zıkr etmişdür ve yine noḳta-i mağribden daḥı cenüb cānibine (18) mābeynü'l-'arzeyn miḳdārı 'add olunub 'alāmet olına (19) ve noḳta-i maşrıḳdan daḥı yine cenüb cānibine ol miḳdār

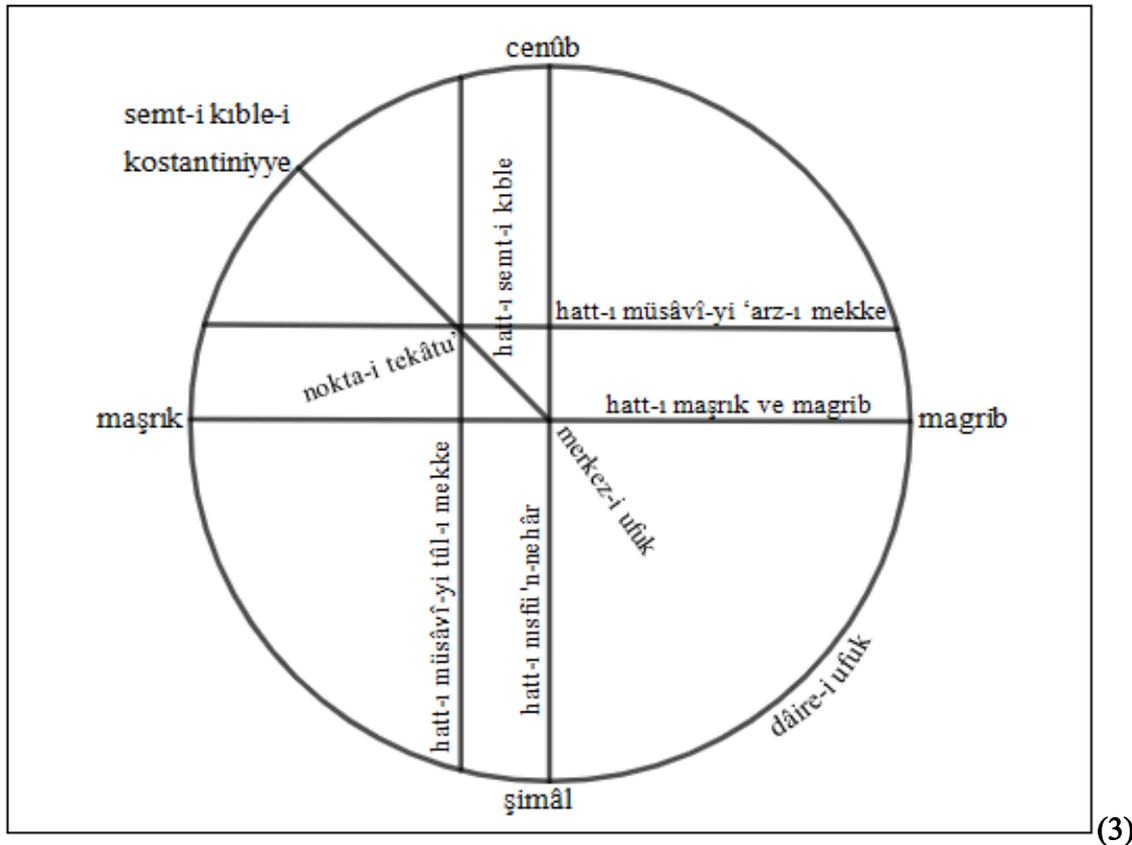
[80/a]

(1) 'add olunub 'alāmet olına ve bu iki 'alāmetden daḥı bir ḥaṭṭ-ı (2) müstaḳîm çekile ki bu ḥaṭṭ için daḥı seyyid-i şerîf mekkenüñ (3) ḥaṭṭ-ı maşrıḳ ve mağribdür demişdür ḳadı-zâde bunı daḥı redd (4) êdüb bu ḥaṭṭ-ı maşrıḳ ve mağrib mekke degildür belki bir faşl-ı (5) müşterek olan dāire-i şağîrenüñ ḳāim maḳāmıdur ki (6) cenüb cānibinde ufḳ-ı beled ile evvelü's-sümüt mā-beyninde (7) vāḳi' olmışdur ve evvelü's-sümüt ile bu

dâirenün bu'cdı (8) mā-beynü'l-'arzeyn miqdâridur deyü zıkr eylemişdür ve bu iki (9) hatt bi'z-zarūrî teqâtu' eder ve merkez-i dâireden (10) bir hatt ihrâc olma ki bu teqâtu'a uğrayub (11) muhîte vâsıl ola eger teqâtu' dâhil-i dâire ise (12) ve bu hatt için seyyid-i şerîf ehl-i mekkenün (13) dâire-i semt-i re'sün sahtındadır demişdür ammâ kağı-zâde (14) bu evvel dâirenün sahtında olsa muqaddemâ dedükleri (15) dağı şahîh olurdı deyü seyyid redd etmişdür ve bu zıkr (16) olunan hatt hatt-ı semt-i kıbledür taqrîben ammâ taḥkîken (17) degil ve hatt-ı semt-i kıbleden nokta-i cenûba varınca cānib-i (18) eḳalde olan ḳavs ol beledün inḫirâf-ı semt-i kıblesidür (19) zîrâ ol dâire ufḳ-ı beled münzilesindedür ve aḳsâm-ı şemāniyyenün

[80/b]

(1) birisi ki zıkr olındı sāiri dağı buña (2) göre ḳıyâs olma ve şüret-i semt-i kıblesi bu vechile olur

ammâ ki mekkenün tûlı beledün tûlına müsâvî olsa 'arzı (4) gerek keşir ve gerek ḳalîl olsun kible hatt-ı nişfü'n-nehâr olur ya'nî evvel (5) vaḳt semt-i kible nokta-i cenûb olur eger 'arz beled-i mekke 'arzından ziyâde (6) olursa ve illâ nokta-i şimâl olur ammâ ki

‘arzın berāber olsa semt-i (7) kıble ḥaṭṭ-ı maşrıḳ ve mağrib olmaz niteki kūşyār ve ba‘zı ḥükemā (8) ḥaṭā-yı fāḥiṣ edüb ‘arzın berāber olsa ve tūlın muḥtelif olsa (9) kıble ḥaṭṭ-ı maşrıḳ ve mağrib olur dēmişlerdür ammā nihāyetü’l-idrāk (10) şāḥibi ‘allāme raḥmetullah zann-ı bātıldur deyü sözlerini redd eder (11) zīrā beled ile mekkenün evvelü’s-sümütü bir degildür ki noḳta-i semt-i (12) re’sden dāire-i evvelü’s-sümüt üzerinde iki cānibe ba‘zı nuḳat

[81/a]

(1) farz olınsa mu‘addilü’n-nehāra semt-i re’sde olan noḳtanuḡ bu‘dı (2) sāirinden eb‘ad olur eyle olsa bu noḳta-i mefrūzdan biri ehl-i (3) mekkenün semt-i re’sinde olmaḳ cāiz olsa mekkenün ‘arzı eḳall (4) olmaḳ lāzım gelür ḥāl-an-ki berāber farz olınmışdur ve bu şüretde (5) noḳta-i maşrıḳ ve mağrib kıble olmaḳ muḥāldür ki beled ile mekke ḥaṭṭ-ı (6) istivāda vāḳi‘ olmış olsa cāiz olurdı ve illā āfāk-ı mā’ilede (7) mümkün degildür imdi eger ki beled tūlda müsāvī olmaya ṭarīḳ-i eshel (8) oldur ki muşannif zıkr êtdügi gibi uşurlāb ile ‘amel olunub (9) zıkr olınan iki tūluḡ iki mā-beyninde olan tefāvütüḡ her on beş derecesin (10) bir sâ‘at tutub ve ol ki on beş dereceden nāḳiṣ olsa (11) her bir dereceyi dört daḳāyıkayı sâ‘at tutub ve sâ‘at ve daḳāyıkdan (12) ḥāşıl olanları ma‘lūm edinüb ve ol vaḳtda ol günü (13) raşad eylerler ki āf-tāb ol günde cevzānuḡ sekizinci derecesine (14) veyā sereṭānuḡ yigirmi üçünci derecesine taḥvīl êtmış ol ki (15) ol iki derecenüḡ meyli müsāvī ‘arz-ı mekkedür pes ol günde (16) nişfü’n-nehārdan şol sâ‘at ve daḳāyık ki ḥıfz olınmış ola (17) ol miḳdār güzer eylese zıll-ı miḳyās ḥaṭṭ-ı semt-i kıble olur eger (18) tūl-ı beled tūl-ı mekkeden ziyāde olursa ve illā nişfü’n-nehārdan (19) yine ol zıkr olınan sâ‘at ve daḳāyık miḳdārı taḳdīm

[81/b]

(1) olına ki zıll-ı miḳyās yine ḥaṭṭ-ı semt-i kıble olur ve kıble re’s-i zılluḡ (2) cānib-i ḥilāfında olur bāb-ı şānī-yi ‘aşer ib‘ād ve (3) ecrāmı beyān eder muteḳaddiminden baṭlamyūs ve eberḥas ve anlardan (4) ḡayrı bu fennüḡ māhirinden ba‘zı raşad ve ḥesābıyla ma‘lūm edilmişlerdür (5) ki felekde bir derece ‘arzda yigirmi iki fersaḡ ve tis‘āndur ki (6) ol altmış altı mil ve sūlūşān mil olur zīrā bir fersaḡ üç mildür (7) ol taḳdīrce devr-i zemīn ya‘nī muḥīṭ-i ‘azīme ki zemīnde farz (8) olına sekiz biḡ fersaḡ

olur ve her bir fersah ki üç mildür cümlesi (9) yigirmi dört bin mil olur ammā hükemā-yı müte'ahhīrīn daḥī me'mūn (10) ḥalīfenūn emri ile bir tīh-i sencār bir mevzi'-i mu'ayyende ḥāzır (11) olup ve iki fırça olup bir fırçası dāire-i nısfū'n-nehār muḥāzīsinden (12) cenūb cānibine ve bir fırçası şimāl cānibine gidüb (13) cenūba giden bir derece mu'addilū'n-nehāra karīb olup ve şimāle (14) giden bir derece ba'īd olup ya'nī 'arż-ı beled birinde bir derece (15) nākış ve birinde bir derece ziyāde olup iki cānibden ol ta'yīn (16) olınan mevzi'e gelince vāki' olan iki derecenūn (17) her birinūn mā-beyni arzda müsāvī on tokuz fersahdan (18) tūs' fersah nākış bulunmuşdur ki ol elli altı mil ve şülüsān (19) mil olur bu taqdīrce arzda dāire-i 'azīme yigirmi bındür

[82/a]

(1) dört yüz mil olur ammā ikisi daḥī şahīḥ olmaḥ cāizdür sebebi (2) aşḥāb-ı fikr-i 'amīka maḥfī ve erbāb-ı nazar daḥīka muḥtefī degildir ammā (3) muşannif ḳudemā ḳavlini iḥtiyār etmişdür ol taqdīrce bir derece arzda (4) zıkr olınan gibi altmış altı mil ve şülüsān mil olup tamām-ı devrde (5) yigirmi dört bin mil olmaḥ lāzım olur ve her bir mil üç bin (6) zirā' her bir zirā' müteḳaddimīn-i re'y üzerine otuz iki uşbu' (7) ve her bir uşbu' altı 'arż şa'īre-i mu'tedle ve her bir şa'īrenūn (8) 'arzı altı 'aded mūy-ı yāl-ı esb miḳdārıdur ve müte'ahhīrīn-i re'y (9) ile yigirmi dört uşbu' bir zirā'a nisbet her mil dört bin 'adeddür (10) ve yine üç mil bir fersahdur ḥaḳīḳatde milūn miḳdārı iki re'yle (11) daḥī tokusan altı bin uşbu' olur ve ḳuṭr-ı zemīn iki bin beş yüz (12) kırk beş fersah ve bir fersahūn on bir cüz'inden beş cüz'idür (13) ol taqdīrce nısf-ı ḳuṭr-ı arz bin iki yüz yetmiş iki fersah (14) ve bir fersahūn on bir cüz'inden sekiz cüz'i olur zirā hükemādan (15) arşimīdus her ḳuṭruḥ dā'iresine nisbeti selāse ve seb'adur (16) ya'nī yedinūn yigirmi ikiye nisbeti gibidür taḳrībden deyu taḥḳīḳ (17) etmişdür eyle olsa ḳuṭr-ı arz ḥaḳīḳatde zıkr olınan miḳdārıdur (18) ve anuḥ muḥīṭ-i dāiresi sekiz bin fersah olur tarīḳ-i istiḥrāc (19) ā'dād-ı erba'a mütenāsibe iledür imdi 'aded-i evvel yedi

[82/b]

(1) ve s̄anī yigirmi iki ve s̄ālīs ki ıtrdur mechūl farz olınsa ve rābi^c muı (2) dāire-i arz dur ki sekiz bi fersa olduı ma^lūm olsa pes mechūl (3) vasada vāi^c oldu ma^lūm olan arafını ya^cnī yedi ile (4) sekiz bii arb dūb hāılı ki elli altı bidūr vasaınu ma^lūmı (5) olan yigirmi ikinū zerine ısmet olına hāric-i ısmet (6) bi-^caynihi ferāsi-i ıtr-ı arz dur ki ol zıkr olınan midār olur (7) ve eger bu ^camelū ^caksi farz olınsa ya^cnī ıtr ma^lūm olub muı-i (8) dāire mechūl olsa ma^lūm ola ki her ^camelde eger arb veyā (9) ısmetdūr araf-ı vāidinde hem aı ve hem kesr vāi^c olsa (10) arıi oldur ki evvelā aı-i maām kesrine arb dūb (11) hāıl-ı arba kesri ki aa ba daı dērler zamm dūb (12) ve bu mecmū^cı aı maāmında farz dūb yigirmi ikiye arb (13) olına ba^cde evvelā arb olınan maām-ı kesre ısmet olına (14) ve bu ā^cmāl tamām oldudan onra yediye ısmet olına hāric-i (15) ısmet her ne ise malūb oldur ki ol zıkr olınan sekiz bi (16) fersadur ve tamām-ı mesāa-i saı-rū-yı zemīn yigirmi bi kerre (17) bi ve c yz altmı c bi altı yz otuz altı fersa (18) ve bir fersau on bir cz'inden drt cz'idūr ve arı-i (19) istihrācı bu vechiledūr meselā ^caded-i fersa ıtr ki

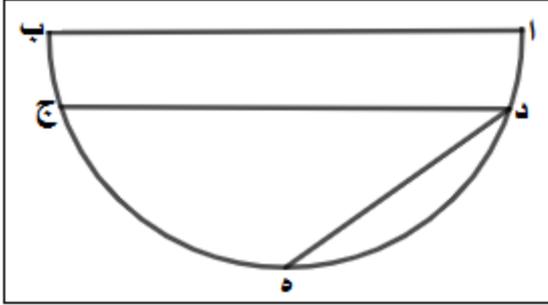
[83/a]

(1) muaddemā ma^lūm olmuıdur anu aıın maām-ı kesrine ya^cnī iki (2) bi be yz kır bei on bire arb dūb ve ba-ı kesri (3) daı ki bedūr hāıl-ı arba zımm dūb cmlesi ki yigirmi sekiz (4) bi olur ol muı-i dāireye ki sekiz bidūr arb olına (5) ve bu cmle hāıl olan ^caded maām-ı kesre tasīm olına hāric-i (6) ısmet mesāa-i saı-rū-yı zemīn olur ammā kesr olmaduı ūretde (7) ^caded-i ıtr ^caded-i muı-i dāireye arb olınsa ol krrenū tamām-ı (8) mesāat-i saı olur ve nif-ı ıtr muı-i dāireye arb olınsa (9) ol krrenū tamām-ı mesāa-i saı olur ve nif-ı ıtr muı-i dāireye (10) arb olınsa nif-ı krrenū mesāatı olur ve eger nif-ı (11) ıtr nif-ı muı-i dāireye arb olınsa saı-ı ^cazīmenū (12) mesāatı olur ki ol rub^c-ı krrenū mesāatına msāvīdūr (13) ve arimīdus heīm mesāat-ı saı-ı ^cazīmenū drt mili (14) yine tamām-ı mesāat-ı saı-ı krre midārı olur dey taı (15) etmidūr ve mesāat-ı saı-ı rū-yı zemīn ki muaddemā zıkr (16) olınmuıdur ol daı drde tasīm olınsa yine rub^c-ı ma^cmūrenū (17) mesāatı midārı olur ki ol be bi kerre bi ve

toğsan (18) toğuz yüz toğuz fersah ve bir fersahun on bir cüz'inden (19) bir cüz'idür ve miğdâr-ı mesâhat-i qadr ma'mûre-i rû-yı zemîn

[83/b]

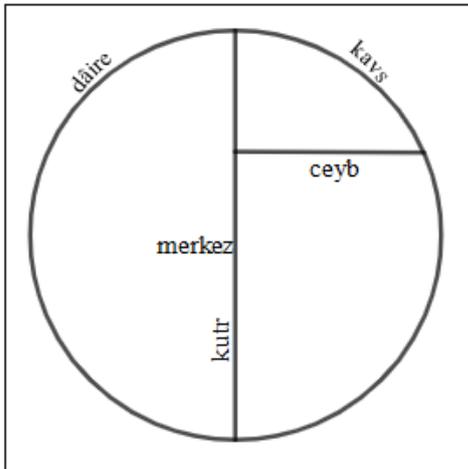
(1) dört biğ kerre biğ ve altı yüz altmış sekiz biğ altı yüz yetmiş fersah (2) ve bir fersahun yüz ve otuz iki cüz'inden altmış yedi cüz'idür (3) ve mesâhat-i nişf-ı kıt'a şimâliyye-i mâverâ-yı medâr kûtbü'l-burûc (4) dört yüz yigirmi iki biğ iki yüz otuz sekiz fersah (5) ve şülûs ve rub' fersahdur ya'nî bir fersahun on iki cüz'inden (6) yedi cüz'idür ve tarîk-i mesâhatı bu vechiledür meşelâ (7) nişf-ı kıt'a-i şimâliyye ki kıt'a د • جdür ve anuñ (8) qavsı miğdâr-ı meyl-i küllîdür ya'nî müsâvî tamâm-ı meyl-i küllîdür (9) mu'addilü'n-nehârdan imdi evvelâ anuñ miğdâr-ı mesâhatı (10) ma'lûm olub ba'de

rub'-ı arzdan ol naqş olınduğda (11) kıt'a ا ب ج د ki miğdâr-ı ma'mûre-i rû-yı zemîndür (12) ma'lûm olur ve şekli bu vechiledür (13) eyle olsa veter-i meyl-i küllî ki haţtdur (14) bir dâirenün nişf-ı kûtrı farz (15) olına ki

ol dâirenün mesâhat-ı (16) saţhı hendese ile şâbit olmuşdur ki kıt'a-i şimâliyyenün (17) mesâhatına berâberdür ol taqdirce veter-i meyl-i şekil:43küllî (18) ma'lûm olmak lâzımdur ki anuñ qavsı ل ج ج ya'nî yigirmi (19) üç derece ve otuz daqîkadur imdi murâd olınan

[84/a]

(1) qavsun veteri bilinmek için tarîk-i 'amm oldur ki ol qavsı (2) tañşif edeler ki ol ما مه ya'nî on bir derece ve kırk (3) beş daqîka olur ve cedvel-i ceybden ol nişfun ceybin (4) alalar ki ol zîc-i uluğ bigde و لز ب ج ve ya'nî (5) on iki derece ve on üç daqîka ve altı sâniye ve otuz yedi (6) sâlişe ve altı râbi'adur ve ceyb ol 'amûda dërler ki (7) qavsun bir tarafında bir kûtr

üzerine vāki' ola ki ol kuṭr (8) ol kavsuṅ olbir ṭarafına geçmiş ola ve aṅa ceyb-i müstevī (9) daḥı dērler ve şekli bu vechiledür (10) ve ol ceybi taz'if edeler (11) kavsa-ı maṭlūbuṅ veteri ḥāşıl (12) olur ki ol eczā-yı kuṭr (13) ıştılāḥı ile (14) ك د كو سج د ب ya'nī yigirmi dört derece ve yigirmi (15) altı daḳıka ve on üç s̄aniye ve on dört s̄alişe ve on iki (16) rābi'a olur ve ḥaḳiḳisi ā'dād-ı erba'a-i mütenāsibe ile ma'lūm (17) olur ve ba'zılar nişf-ı aşer ṭarḥ olunmak kāfidür demişler (18) ammā ki ol takribidür imdi kuṭr-ı ıştılāḥı ki yüz yigirmi (19) derecedür anı evvel ve veter-i ıştılāḥı ki yigirmi dört

[84/b]

(1) derece ve yigirmi altı daḳıka ve on üç s̄aniye ve on dört s̄alişe (2) ve on iki rābi'adur ve anı s̄anī ve kuṭr-ı ḥaḳiḳi ki ol daḥı ā'dād-ı (3) erba'a-i mütenāsibe ile ma'lūm olur ki ol yüz on dört (4) derece ve otuz iki daḳıka ve kırk üç s̄aniye ve otuz sekiz (5) s̄alişe ve on bir rābi'adur anı s̄aliş ve veter-i ḥaḳiḳi ki mechüldür (6) rābi'a farz olına ba'de s̄anī s̄alişe ḍarb olunub evvele (7) taḳsīm olına ḥāric-i kısmet veter-i ḥaḳiḳi olur ki ol ك ج بط لد كز ما (8) ya'nī yigirmi üç derece ve on ṭokuz daḳıka ve otuz dört s̄aniye (9) ve yigirmi yedi s̄alişe ve on bir rābi'a olur ammā fāzılı'l-muḥaḳḳıḳ (10) ḡiyāşeddīn cemşid zīc-i ḥāḳānīden istiḥrāc etmegın süllemü's-semāda (11) veter-i ḥaḳiḳiyi ك ج بط لد كا (12) ya'nī yigirmi üç derece (13) ve on ṭokuz daḳıka ve otuz dört s̄aniye ve yigirmi bir s̄alişe (14) ve bir rābi'adur deyü zīkr etmişdür zīrā kavsa-ı meyl-i küllī tanşif (15) olınduḳdā zīc-i ḥāḳānīde anuṅ ceybi on iki derece (16) ve on üç daḳıka ve altı s̄aniye ve otuz dört s̄alişedür (17) ve ol taz'if olınacak yigirmi dört derece ve yigirmi (18) altı daḳıka ve on üç s̄aniye ve sekiz s̄alişe olur ki (19) ol veter ıştılāḥıdur ve bunuṅ ḥaḳiḳisi zīkr olınan (20) miḳdār olur eyle olsa şerḥ-i fetḥiyyede merḥūm mīrim çebe

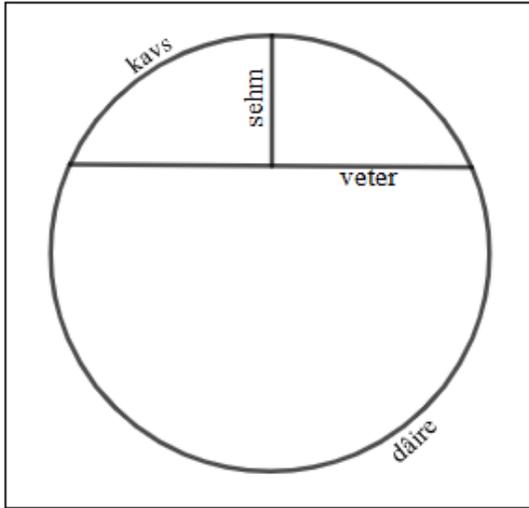
[85/a]

(1) daḥı aṅa zāhib olub ve mā-beyninde cüzī tefāvüt olmaḡın (2) yine anuṅ ile 'amel olunmak ihtiyār olındı imdi evvelā veter-i (3) ḥaḳiḳi selāseye ve seb'e ḍarb ya'nī yigirmi ikiye ḍarb (4) olunub yediye taḳsīm olına ki nişf-ı dāire ḥāşıl olur ki (5) ol ع ج yetmiş üç derece ve on sekiz daḳıka (6) ve otuz ṭokuz s̄aniye ve yigirmi üç s̄alişedür ve veter-i ḥaḳiḳi ki (7) nişf-ı kuṭr farz olınmışdur aṅa ḍarb olına miḳdār-ı mesāḥat-ı (8) saṭḥ-ı dāire ḥāşıl olur ki ol ج ن ح لب (9) ya'nī (9) yedi yüz on derece ve üç

dağıka ve elli sekiz sāniye ve (10) otuz iki sālişedür pes lāzım olan mesāhat-ı nişf (11) kıt'a-i şimāliyyedür ol taqdırce bu dağı tanşif olına ki (12) ol ضنه او ya'nı sekiz yüz elli beş derece ve bir (13) dağıka ve elli tokuz sāniye ve on altı sālişe olur ba'de (14) ferāsihe tahvıl olına ya'nı bir derece yigirmi iki fersah (15) ve tis'andur murabba'ı taqrıben dört yüz tokusan üç (16) fersah olur aña darb olına hāşıl olan mesāhat (17) kıt'a-i şimāliyyedür ki ol muqaddemā zıkr olunmuşdur ve evvelki (18) mesāhat-ı rub'-ı arzdan naqş olına qadr-i ma'mūruş mesāhatı (19) olur ki ol dağı zıkr olunmuşdur ve mesāhat-ı saḥ-ı kıt'a-i

[85/b]

(1) kurre bu tarıķ ile dağı cāizdür meselā nişf-ı veterüñ murabba'ını sehminüñ (2) murabba'ı ile cem' edüb hāşılı şelāseye ve seb'e darb olına (3) ya'nı yigirmi ikiye darb olunub yediye taqsım olına hāric-i (4) kısmet mesāhat-ı saḥ-ı kıt'a-i kurre olur bu

taqdırce veter (5) ve sehmüñ miqdarı bilinmek lāzımdur ve sehm ol 'amūda dērler ki (6) kavsuñ vasaatından veterüñ muntaşifına vāşıl ola ve bu 'amūd (7) ehl-i nücüm yanında ol kavsuñ nişfinüñ sehmüdür ammā ehl-i (8) mesāhat yanında küllisinüñ sehmüdür ve sehme ceyb-i (9) ma'kūs dağı dērler ammā muḥlaq-ı ceyb dēnilse murād (10) ceyb-i müstevīdür şekli budur (11) eyle olsa muqaddemā murād

olınan (12) kavsuñ veteri bilinmek için (13) ol kavısı tanşif edeler (14) cedvel-i ceybden ol nişfuñ (15) ceybin alalar ve ol ceybi taz'if edeler kavı-ı (16) maḥlūbuñ veter hāşıl olur deyü zıkr olunmuşdı imdi (17) māverā-yı medār qutbü'l-burūcuñ kavısı kırk yedi derece bākisi üç (18) derece olur tanşif olınduğda hasebi zic-i uluğ bigde (19) yigirmi üç derece ve elli beş dağıka ve yigirmi tokuz sāniye ve kırk

[86/a]

(1) yedi sālişe ve elli rābi'a olur ve bu taz'if olınduğda kırk yedi (2) derece ve elli dağıka ve elli tokuz sāniye ve otuz beş sālişe ve elli (3) iki rābi'a olur ki ol zıkr olan

iki kavsuñ dağı veteri olur (4) ve hađıķıķisi muđaddemā zıkr olınan ıarık üzere ā'dād-ı rābi'a-i (5) mütenāsibe ile ma'lüm olur ki ol kırk beş derece ve kırk (6) dađıķa ve yigirmi ıokuz sāniye ve otuz altı sāliše ve elli sekiz rābi'adur (7) ve 'amel-i mesāhat için zıkr olınan veter taz'ıf olındukda (8) yigirmi iki derece ve elli dađıķa ve on dört sāniye ve kırk sekiz (9) sāliše ve yigirmi ıokuz rābi'a olur ve kavı-ı evvelün sehmi zıcden (10) istihrāc olınmak murād olınsa mesāhat ıarıkı üzere evvel-i (11) kavı taz'ıf edüb ve rub'dan ki ıokıandur naķş olına (12) ve anuñ ceybi alına ve ol ceyb nışf-ı kúırdan ki alınmışdur (13) ıarđ olına sehm ıřılāđı hāřıl olur mešelā kırk yedi (14) derece kavı sehm lāzım olsa taz'ıf olındukda (15) yigirmi üç derece ve otuz dađıķa olur ve ol rub'dan (16) ıarđ olınsa altmış altı derece ve otuz dađıķa kalur (17) ve anuñ ceybi zıc-i uluđ bigde elli beş derece ve bir dađıķa (18) ve yigirmi dört sāniye ve elli sekiz sāliše ve otuz dört rābi'adur (19) nışf-ı kúırdan ol ıarđ olındukda dört derece

[86/b]

(1) ve elli sekiz dađıķa ve otuz beş sāniye ve bir sāliše ve yigirmi altı (2) rābi'a olur ki ol sehm ıřılāđıdır ve eger üç yüz on (3) üç derece kavı sehm murād olınsa ki anuñ nışfı yüz (4) elli altı derece ve otuz dađıķadur ve ol rub'dan ziyādedür (5) ziyādesinün ceybi alına ki ol altmış altı derece ve otuz (6) dađıķadur ve yine anuñ ceybi elli beş derece ve bir dađıķa (7) ve yigirmi dört sāniye ve elli sekiz sāliše ve otuz dört rābi'adur (8) nışf-ı kúııı üzerine bunu ziyāde eyleyeler yüz on (9) beş derece ve bir dađıķa ve yigirmi dört sāniye ve elli sekiz (10) sāliše ve otuz dört rābi'a olur ki ol sehm ıřılāđıdır (11) ve hađıķıķileri yine ā'dād-ı rābi'a-i mütenāsibe ile ma'lüm olur ki (12) kavı-ı evvelün sehm-i hađıķıķisi dört derece ve kırk beş dađıķa (13) ve sıfır sāniye ve kırk iki sāliše ve on yedi rābi'adur (14) ve kavı-ı säninün sehm-i hađıķıķisi yüz ıokuz derece ve kırk (15) yedi dađıķa ve kırk iki sāniye ve elli beş sāliše ve elli (16) dört rābi'adur pes veter ve sehm ki ma'lüm ola muđaddemā (17) zıkr olınan ıarık üzere 'amel olındukda miđdār-ı mesāhat (18) sağı-ı kıı'a-i kürre ma'lüm olur bu dağı veter-i meyl-i küllı ile (19) olan 'amele muıābıķdur ve her kürrenün mesāhat-i cirmi

[87/a]

(1) ma'rifetinde tariḳ-i 'āmm olur ki mesāhat-ı saḥnını sūdüs-i ḳuṭrına (2) ḍarb edeler veyā nişf-ı ḳuṭrıni şülüṣ-i basīṭine ḍarb edeler (3) veyā kürrerde olan ā'zam dāirenün mesāhat-ı saḥnı ki nişf-ı (4) ḳuṭrı nişf-ı dāireye ḍarbdan ḥāşıl olur ki ol tamām-ı (5) mesāhat saḥnuḅ rub'ı miḳdārıdur anuḅ şülüṣānını ḳuṭra (6) ḍarb edeler veyā mik'ab-ı ḳuṭrınuḅ seb'ini ve nişf-ı seb'ini ṭarḥ (7) edeler ve yine bākīden seb'ini ve nişf-ı şülüṣini ṭarḥ edeler (8) bākīsi ol kürrenün mesāhat-ı cirmi olur meşelā ḳuṭr-ı 'arzuḅ ve tamām-ı (9) mesāhat-ı saḥnuḅ miḳdārları ki küsürü ile muḳaddemā (10) zıkr olunmuşdur ol taḳdīrce anuḅ mesāhat-ı cirmi daḅı (11) sekiz biḅ kerre biḅ kerre biḅ ve altı yüz otuz ṭoḳuz biḅ (12) kerre biḅ ve yüz on sekiz biḅ dōrt yüz elli yedi fersaḅ (13) ve bir fersaḅnuḅ üc yüz altmış üc cüz'inden yüz ṭoḳuz (14) cüz'idür imdi evvel zıkr olınan 'amelün tariḳ-i istiḥrāc (15) bu vechiledür ki ḳuṭr-ı 'arzuḅ sūdüsü küsürü ile iḥrāc (16) olına ki ol dōrt yüz yigirmi dōrt fersaḅ ve bir fersaḅnuḅ (17) otuz üc cüz'inden sekiz cüz'idür ve anuḅ şaḥīḥ-i maḳām-ı (18) kesrine ḍarb olunub ve kesri daḅı zamm olına ki cümlesi (19) on dōrt biḅ olur anı şaḥīḥ farz edüb ve tamām-ı mesāhat-ı

[87/b]

(1) 'arzuḅ daḅı şaḥīḥin maḳām-ı kesrine ḍarb edüb ve kesrini daḅı (2) zamm edüb ve andan ḥāşıl olan 'adede sūdüs-i ḳuṭrdan ḥāşıl (3) olan 'aded ḍarb olına ba'de bu cümleyi iki kerre maḳāmāta ya'nı (4) otuz üce ve on bire taḳsīm edeler ḥāric-i kısmet mesāhat-ı (5) cirm-i zemīn olur ki anuḅ miḳdārı zıkr olunmuşdur ve mik'ab-ı (6) ḳuṭr-ı zemīn daḅı on altı biḅ kerre biḅ kerre biḅ ve dōrt (7) yüz ṭoḳsan iki biḅ kerre biḅ ve sekiz yüz altmış iki biḅ (8) beş yüz ṭoḳuz fersaḅ ve bir fersaḅnuḅ biḅ üc yüz otuz (9) cüz'inden beş yüz yigirmi bir cüz'idür ya'nı nişfa ḳarībdür (10) ve tariḳ-i istiḥrācı olur ki evvelā ḳuṭr-ı zemīnün şaḥīḥin maḳām-ı (11) kesrine ḍarb edüb ve kesri daḅı zamm edüb ve bu cümle-i ib'ād şelāşenün (12) birin farz edüb anı şāninciye ḍarb etdükden şoḅra ḥāşıl-ı (13) ḍarbı şāliṣe ḍarb edüb ve bu mecmū'ı maḳām-ı kesre üc def'a (14) taḳsīm etdükden şoḅra ḥāric-i kısmet zıkr olınan mik'ab olur ki (15) küsürü ile zıkr olunmuşdur ve öḳlīdes kitābında on ikinci (16) maḳālede şöyle zıkr eder ki kürrenün kürr-e āḥiriye nisbeti (17) birinün mik'ab-ı ḳuṭrınuḅ olbirinün mik'ab-ı ḳuṭrına nisbeti (18) gibidür meşelā birinün miḳdār-ı ḳuṭrı iki zirā' olsa ki anuḅ (19) ṭulı 'arzına ve ḥāşıl-ı 'umḳana ḍarb olınsa mik'abı sekiz olur

[88/a]

(1) ve olbirinüñ miqdār-ı kūtṛı dōrt zīrā^ʿ olsa anuñ mik^ʿabı altmış (2) dōrt olur bu taqdīrce kūrrenüñ kūrreye nisbeti sekizüñ altmış dōrde (3) nisbeti gibi olur ve ma^ʿrifeti eb^ʿād ü ecrām içün ki nişf-ı kūtṛ-ı ʿarz (4) vāhid farz olinmişdur anuñ mik^ʿabına vāhid olur zīrā vāhid ki (5) nefsine darb olına hāşıl-ı darb yine vāhiddür imdi bir kūrrenüñ (6) nişf-ı kūtṛı ki iki farz olınsa anuñ mik^ʿabı sekiz olur ve ol(7) kūrrenüñ aña nisbeti vāhidüñ sekize nisbeti gibidür sekizüñ altmış dōrde (8) olduğı gibi sāiri dağı buña göre kıyās olına ve yine raşad (9) ve hesābıla ma^ʿlūm olmışdur ki merkez-i ʿālemden bu^ʿd-ı muḳa^ʿar-ı felek-i (10) kamer otuz iki derece ve elli altı daḳīka ve elli toḳuz sāniyedür (11) nişf-ı kūtṛ-ı ʿarz bir derece olmak hesābı üzere ve ferāsiḥ (12) ile kırk bir biñ toḳuz yüz otuz altı fersaḥdur zīrā ferāsiḥ (13) nişf-ı kūtṛ-ı arz ki zıkr olınan derece ve daḳīka ve sāniyeye (14) darb olına hāşılı zıkr olınan miqdār olur sāirleri dağı (15) buña göre kıyās olına ve bu^ʿd-ı muḥaddeb felek-i kamer ki muḳa^ʿar-ı felek-i (16) ʿuḫārid olur ol dağı merkez-i ʿālemden altmış yedi derece (17) ve yigirmi daḳīka ve on altı sāniyedür ya^ʿnī seksen beş biñ (18) yedi yüz üç fersaḥdur ve bu^ʿd-ı muḥaddeb-i felek-i ʿuḫārid ki muḳa^ʿar-ı (19) felek-i zühre olur iki yüz on altı derece ve yigirmi iki

[88/b]

(1) daḳīka ve on sāniyedür ya^ʿnī iki yüz yetmiş beş biñ üç yüz seksen (2) fersaḥdur ve bu^ʿd-ı muḥaddeb-i felek-i zühre ki muḳa^ʿar-ı felek-i şems olur biñ (3) dōrt yüz elli iki derece ve kırk bir daḳīka ve otuz beş sāniyedür (4) ya^ʿnī biñ kerre biñ ve sekiz yüz kırk sekiz biñ sekiz yüz seksen (5) iki fersaḥdur ve bu^ʿd-ı muḥaddeb-i felek-i şems ki muḳa^ʿar-ı felek-i merrīḥ olur (6) biñ beş yüz toḳsan üç derece ve yigirmi iki daḳīka ve otuz (7) beş sāniyedür ya^ʿnī iki biñ kerre biñ kerre biñ ve yigirmi yedi biñ toḳuz (8) yüz otuz dōrt fersaḥdur ve bu^ʿd-ı muḥaddeb-i felek-i merrīḥ ki muḳa^ʿar-ı (9) felek-i müşterī olur on bir biñ altı yüz beş derece ve otuz (10) bir daḳīka ve otuz sekiz sāniyedür ya^ʿnī on dōrt biñ kerre (11) biñ ve yedi yüz yetmiş biñ altı yüz yetmiş iki fersaḥdur ve bu^ʿd-ı (12) muḥaddeb-i felek-i müşterī ki muḳa^ʿar-ı felek-i zühāl olur on (13) sekiz biñ sekiz yüz elli derece ve on dōrt daḳīka ve (14) yigirmi üç sāniyedür ya^ʿnī yigirmi üç biñ kerre biñ (15) ve toḳuz yüz toḳsan bir biñ iki yüz on beş fersaḥdur (16) ve bu^ʿd-ı muḥaddeb-i felek-i zühāl ki muḳa^ʿar-ı şevābit olur (17) yigirmi altı biñ

üç yüz yigirmi sekiz derece ve otuz sekiz (18) dakîka ve kırk dokuz sâniyedür ya'nî otuz üç bin (19) kerre bin ve beş yüz dokuz bin yüz seksen sekiz fersahdur

[89/a]

(1) ve bu'd-ı merākiz-i ecrām-ı şevābit yigirmi altı bin üç yüz otuz dört derece (2) ve kırk iki dakîka ve on sekiz sâniyedür ya'nî üç bin kerre bin (3) ve beş yüz on altı bin sekiz yüz doksan sekiz fersahdur ve bu'd-ı (4) muḥaddeb-i felek-i şevābit ki muḥa'ar-ı felek-i ā'zam olur yigirmi altı bin üç (5) yüz kırk derece ve kırk beş dakîka ve kırk yedi sâniyedür ya'nî (6) otuz üç bin kerre bin ve beş yüz yigirmi dört bin altı yüz (7) dokuz fersahdur zīrā şihān-ı felek-i şevābit ā'zam-ı kevākib-i merşūdenün (8) kuṭrı miqdārı farz olunmuşdur ki 'amelde bu miqdār kāfīdür (9) ve bu daḥı cāizdür ki anuḡ muḥaddebinün bu'dı niçe mertebe (10) daḥı ola ammā be-her-ḥāl muḥaddeb-i felek-i ā'zamuḡ nihāyetine ḥadd yoḡdur (11) ve anı ḥazret-i ḥaḡḡdan ḡayrı kimesnenün 'ilmi muḥīṭ degildür ḥattā ba'zılar (12) cāizdür ki anda daḥı bī-ḥadd kevākib ola ammā bu'dları ḥasebi ile (13) görünmeye zīrā anā kamer ve 'uṭārid ve zühre miqdārı kevkeb-i felek-i (14) şevābitden daḥı görünmek muḥāldür derler ve ḥükemā anuḡ māverāsı (15) ḥaḡḡında لا خلاء ولا ملاء demişlerdür ve ḥazret-i imām (16) faḡr-ı rāzī raḡmetullah mülāḡḡaşında cāizdür ki felek-i atlas (17) taşavvur olunan felek-i ā'zamuḡ taḡtında bir tedvīr ola deyü (18) zikr etmişdür zīrā ḥazret-i ḥaḡḡkuḡ kudretine nihāyet yoḡdur ḥaḡḡ (19) budur ki bu fennün daḡāyık ve ḥaḡāyıkına kemāl-i itlā' zevke

[89/b]

(1) dā'irdür ki ol taşfiye ve riyāzāt iledür mücerred-i taḡşīl-i riyāziyyāt (2) ile degildür ammā bu daḥı raşad ve ḥesābıla ma'lūm olmuşdur (3) ki kuṭr-ı āf-tāb on üç derece ve kırk beş dakîka ve elli sâniyedür (4) yine nişf-ı kuṭr-ı arz bir derece olmaḡ ḥesābı üzere ve (5) ṭarīḡ-i ā'dād-ı erba'a-i mütēnāsibe iledür öyle olsa cedāvil-i (6) süllemü's-semāda nişf-ı kuṭr-ı kamer ki on yedi dakîka ve on dört (7) sâniyedür anı evvel nişf-ı kuṭr-ı şems ki mechūl farz olınsa anı (8) sâni ve bu'd-ı eb'ad-ı kamer ki altmış üç derece ve otuz dört dakîka (9) ve on beş sâniyedür anı şāliş ve bu'd-ı evsaṭ-ı şems ki bin (10) beş yüz yigirmi üç derece ve iki dakîka ve beş sâniyedür anı (11) rābi' farz edeler zīrā kamer bu'd-ı eb'ad ve şems bu'd-ı evsaṭda (12) olsa rü'yetde berāberdür ve iki kerre ki rü'yetde berāber ola (13) ammā bu'dları muḡāyir ola birinün bu'dınuḡ

ķuŗına nisbeti ne (14) miķdār olursa olbirinūñ bu'đı dađı ķuŗına ol miķdār (15) olur ol taķdīrce evveli rābi'e đarb ēdūb sālise taķsīm (16) olına ki ķuŗ-ı Őems zīkr olınan miķdār olur ve ferāsiħ ile (17) on yedi biñ beş yūz on sekiz fersaħdur ve anuñ miķdār-ı (18) cirmin sūllemū's-semāda fāzīlū'l-muħaķķıķ ğıyāseddīn cemşīd (19) raħmetullah ũc yūz yigirmi altı mişl-i cirm-i zemīndūr deyū ta'yīn

[90/a]

(1) etmişdür tezkire ve tuħfenūñ ħilāfıdur ve Őerħ-i fethiyyede merħūm mīrim ķelebi (2) dađı aña ķarīb olmışdur ammā metinde yūz toķsan yedi mişl-i cirm-i zemīndūr (3) deyū zīkr olınmışdur zāhir budur ki maķūl-ı ħaťa-yı nāsiħdendūr tarīķ-i (4) istiħrācı bu vechiledūr meşelā ķuŗ-ı Őems ki taşīf olına altı derece (5) ve elli iki daķīķa ve elli beş sāniye olur anuñ mik'abı ũc yūz yigirmi altı olur (6) ve nişf-ı ķuŗ-ı arz ki birdūr yine anuñ mik'abı bir olur ol taķdīrce Őemsūñ cirmi (7) ũc yūz yigirmi altı cirm-i arz miķdārı olur zīrā muķaddemā kūrrenūñ kūrre-i āħirīye (8) nisbeti birinūñ mik'ab-ı ķuŗınūñ olbirinūñ mik'ab-ı ķuŗına nisbeti gibidūr deyū (9) zīkr olınmışdı sāirleri dađı buña ğöre kıyās olına ķuŗ-ı ķamer dađı otuz dōrt (10) daķīķa ve yigirmi sekiz sāniyedūr ya'nī yedi yūz otuz bir fersaħdur ve anuñ cirmi (11) sūdūs seb' cirm-i zemīndūr ya'nī zemīnūñ kırķ iki baħşından bir baħşıdur ve ķuŗ-ı (12) zūħal on bir derece ve yigirmi daķīķa ve yigirmi toķuz sāniye ya'nī on dōrt (13) biñ dōrt yūz otuz beş fersaħdur ve anuñ cirmi yūz seksen iki ve sūlūs-i berāber (14) zemīndūr ve ķuŗ-ı mūşterī on bir derece ve yigirmi sekiz daķīķa ve beş sāniyedūr (15) ya'nī on dōrt biñ beş yūz toķsan altı fersaħdur ve anuñ cirmi yūz (16) seksen sekiz ve nişf-ı berāber zemīndūr ve ķuŗ-ı merriħ iki derece ve elli sekiz daķīķa (17) ve elli beş sāniyedūr ya'nī ũc biñ yedi yūz toķsan beş fersaħdur ve anuñ (18) cirmi ũc ve sūlūs-i berāber zemīndūr ve ķuŗ-ı zūhre kırķ beş daķīķa ve on (19) beş sāniyedūr ya'nī toķuz yūz altmış fersaħdur ve anuñ cirmi miķdār-ı nişf

[90/b]

(1) tūs'-i zemīn ya'nī on sekiz baħşından bir baħşıdur ve ķuŗ-ı ũtārid beş daķīķa (2) ve sekiz sāniyedūr ya'nī yūz toķuz fersaħdur ve anuñ cirmi zemīnūñ on iki biñ (3) yedi yūz altmış toķuz baħşından birincisidūr ve maķādīr-i aķtār-ı Őevābit dađı ā'đād-ı erba'a-yı (4) mūtenāsibe ile ma'lūm olur zīrā Őems bu'd-ı evsaťa iken ā'zamınūñ ķuŗı

rü'yetde (5) kuṭr-ı ŧemsün yigirmi baḧşında ve aŧğarınuḧ kuṭrı otuz baḧşında bir baḧşı bulunmuşdur (6) eyle olsa kuṭr-ı ŧems-i evvel ve bu'd-ı evsaṭ-ı ŧānī ve kuṭr-ı ŧevābit ki mechūldür ŧālīŧ (7) ve bu'd-ı merākiz-i ŧevābit rābi' farz olına ba'de evvel rābi' ḑarb olunub ŧāniye (8) taḧŧīm olına ḧāric-i ḑismet yigirmiye taḧŧīm olınsa ā'zamınuḧ ve otuza taḧŧīm (9) olınsa aŧğarınuḧ kuṭrı olur ve ŧevābit altı mertebe olunmuşdur ya'nī aŧğarı (10) ā'zamınuḧ südüsi miḑdārıdır ve yine her mertebede ā'zam ve evsaṭ ve aŧğar (11) i'tibār olunmuşdur ol taḑdīrce kuṭr-ı ā'zam-ı ŧevābit altı derece ve dört daḑīḑadur tamām-ı (12) kuṭr-ı arz bir derece olmaḑ ḧesābı üzere ve anuḧ cirmi iki yüz yigirmi iki berāber (13) zemīndür taḑrīben ve kuṭr-ı aŧğar-ı ŧevābit iki derece ve elli iki daḑīḑadur ve anuḧ (14) cirmi yigirmi üç berāber zemīndür taḑrīben ve ŧerḑ-i fetḑiyyede merḑūm mīrim ḑelebi (15) metnün ba'zı maḑallinde tesāmuḑ olunmuşdur deyü süllemü's-semānuḧ (16) cedāvilin naḑl etmişdür aḑa binā'en bunda (17) daḑı naḑl olındı ve zıkr olınan (18) cedāvil bunlardur

cedvel-i ma'rifet-i maḳādīr-i ḳuṭrū'l-arz ve mesāḫat-i saṭḫ-hā bi'l-ferāsiḫ									
	el-Ferāsiḫ								el-eczā
	el-aḫād	el-aṣerāt	el-mi'āt	el-ulūf	'aṣerāt-1 ulūf	mi'āt-1 ulūf	ulūf-1 ulūf	'aṣerāt-1 ulūf-1 ulūf	
miḳdār-1 nişf-1 ḳuṭrū'l-arz	2	7	2	1					ve şemāniyye eczā' min-aḫād 'aşer cüz'
mikdār-1 ḳuṭr-hā	5	4	5	2					ve ḫamse eczā' min-aḫād 'aşer cüz'
miḳdār-1 muḫīṭ-i ā'zam-1 dāire fihā	0	0	0	8					
mesāḫat-i cemī'c-i saṭḫ-hā	6	3	6	3	6	3	0	2	ve erba'a eczā' min-aḫād 'aşer cüz'
mesāḫat-i rub'ü'l-ma'mūr	9	0	9	0	9	0	9		cüz' ve aḫād min-aḫād 'aşer cüz'
mesāḫatü'l-ḳadrü'l-ma'mūr	0	7	6	8	6	6	4		seb'a ve sittün cüz' min 132
mesāḫat-i nişf-1 ḳaṭ'atü'l-şimāliyye التى وراء medār-1 ḳuṭbü'l-burūc	8	3	2	2	2	4			ve şülüs ve rub' fersaḫ seb'a eczā' min-işnā- 'aşer cüz'

cedvel-i ma'rifet ib'ād-ı eflāk el-kevākib bi-küllü ve eḥad										
		makādīr-i ib'ādü'l- kevāki 'alā inne nişf-ı kuṭrū'l-arz ve aḥad	dakāyık	tevālī	makādīr-hā bi'l-ferāsiḥ					
					e'l-aḥād	e'l-āşerāt	e'l-mi'āt	ulūf	'aşerāt-ı ulūf	mi'āt-ı ulūf
ib'ādü'l-kamer	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	32	ع	ط	6	3	9	1	4	
	bu'dü'l-aḳreb	33	ك	ج	2	0	3	2	4	
	bu'dü'l-evsāt	48	ط	ع	5	0	6	1	6	
	bu'dü'l-ib'ād	63	ط	ع	9	0	9	0	8	
	bu'd-ı muḥaddeb-i felek-hā	63	ن	ك	4	7	2	1	8	
	şahn-ı felek-i mā'ile	30	ط	ل	8	8	3	9	3	
	şahn-ı cevzeher- hā	3	ج	م	9	2	4	4	0	
ib'ādü'l-ufārīd	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	67	ك	ب	3	0	7	5	8	
	bu'd-ı aḳreb-i felek-i tedvīr-hā	67	ط	ن	7	5	7	5	8	
	bu'd-ı aḳreb-i merkez-hā	78	ی	ل	8	9	4	9	9	
	bu'd-ı evsāt-hā	141	ن	ك	1	4	5	0	8	1
	bu'd-ı ib'ād-hā	216	ط	ل	5	2	3	5	7	2
	bu'd-ı muḥaddeb-i felek-hā	216	ك	ی	0	8	3	5	7	2
	şahn-ı felek-hā	149	ا	ن	7	7	6	9	8	1

mine'l-mikyāsīn ā'ni nısf-ı ıtırü'l-arz ve'l-ferāsih											
		makādīr-i ib'ādü'l-kevakib 'alā inne nısf-ı ıtırü'l-arz ve aḥad	daḳāyık	tevālī	makādīr-hā bi'l-ferāsih						
					el-aḥād	el-ʿaṣerāt	el-mi'āt	el-ulūf	ʿaṣerāt-ı ulūf	mi'āt-ı ulūf	ulūf-ı ulūf
ib'ādü'z-zühre	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	216	ك	٥	0	8	3	5	8	2	
	bu'd-ı aḳreb-hā	216	ك	٥	5	5	8	5	7	2	
	bu'd-ı evsat-hā	834	٧	٤	1	3	1	2	6	0	1
	bu'd-ı ib'ad-hā	1452	٩	٩	3	0	4	8	4	8	1
	bu'd-ı muḥaddeb-i felek-hā	1452	ك	٤	2	8	8	8	4	8	1
	saḥn-ı felek-hā	1236	٥	٤	2	0	5	3	7	5	1
ib'ādü'ş-şems	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	1452	ك	٤	2	8	8	8	4	8	1
	bu'd-ı aḳreb-hā	1459	ك	٤	1	4	6	7	5	8	1
	bu'd-ı evsat-hā	1523	٧	٥	8	0	4	8	3	9	1
	bu'd-ı ib'ad-hā	1586	ك	٥	5	7	1	9	1	0	2
	bu'd-ı muḥaddeb-i felek-hā	1593	ك	٤	4	3	9	7	2	0	2
	saḥn-ı felek-hā	140	ك	٥	2	5	0	9	7	1	0

bağiyye-i cedvel-i ma'rifet ib'ädü'l-kevākib bi-küllü ve aḥad												
		maḳādīr-i ib'ädü'l-kevākib 'alā inne nişf-ı kuṭrü'l-arz ve aḥad	daḳāyık	tevali	maḳādīr-hā bi'l-ferāsiḥ							
					el-aḥād	el-'aşerāt	el-mi'āt	el-ulūf	el-'aşerāt-ı ulūf	mi'āt-ı ulūf	ulūf-ı ulūf	'aşerāt-ı ulūf-ı ulūf
ib'ädü'l-merrih	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	1593	ك	ك	4	3	9	7	2	0	2	
	bu'd-ı aḳreb-hā	1594	ك	ح	2	3	8	9	2	0	2	
	bu'd-ı evsat-hā	2599	ك	و	3	0	3	9	9	3	8	
	bu'd-ı ib'ad-hā	11604	ك	ی	4	7	7	8	6	7	4	1
	bu'd-ı muḥaddeb-i felek-hā	11605	ك	ن	2	7	6	0	7	7	4	1
	sahn-ı felek-hā	10012	ك	ح	8	3	7	2	4	7	2	1
ib'ädü'l-müşteri	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	11605	ك	ن	2	7	6	0	7	7	4	1
	bu'd-ı aḳreb-hā	11611	ك	م	9	6	9	7	7	7	4	1
	bu'd-ı evsat-hā	15227	ك	ا	3	4	9	0	8	3	9	1
	bu'd-ı ib'ad-hā	18844	ك	كا	7	1	9	3	8	9	3	2
	bu'd-ı muḥaddeb-i felek-hā	18850	ك	ن	5	1	2	1	9	9	3	2
	sahn-ı felek-hā	7244	ك	م	3	4	5	0	2	2	9	0

ḥarū'l-mikyāsīn ā'nī nişf-ı k̄uṭrū'l-arz ve'l-ferāsiḥ												
	maḳādīr-i ib'ādū'l- kevākib 'alā inne nişf-ı k̄uṭrū'l-arz ve aḥad	daḳāyık	tevālī	maḳādīr-hā bi'l-ferāsiḥ								
				el-ahad	el-ʿaşerāt	el-mi'āt	el-ulūf	el-ʿaşerāt-ı ulūf	mi'āt-ı ulūf	ulūf-ı ulūf	ʿaşerāt-ı ulūf-ı ulūf	
ib'ādū'z-zūhal	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	18850	۴	۵	5	1	2	1	9	9	3	2
	bu'd-ı aḳreb-hā	18855	۵	۲	2	3	4	8	9	9	3	2
	bu'd-ı evsat-hā	22589	۶	۲	2	0	2	0	5	7	8	2
	bu'd-ı ib'ad-hā	26322	۷	۱	1	7	9	1	0	5	3	3
	bu'd-ı muḥaddeb- ı felek-hā	26328	۸	۸	8	8	1	9	0	5	3	3
	şahn-ı felek-hā	7478	۹	3	3	7	9	7	1	5	9	0
'ib'ādū's-sevābit	bu'd-ı muḳa'ar-ı felek-hā	26328	۸	۸	8	8	1	9	0	5	3	3
	bu'd-ı merākiz-i icrām-hā	26334	۹	8	8	9	8	6	1	5	3	3
	bu'd-ı muḥaddeb- ı felek-hā	26340	۱۰	9	9	0	6	4	2	5	3	3
	şahn-ı felek-hā	12	۱۱	1	1	2	4	5	1	0	0	0

maḳādīr-i aḳtārü'l-kevākibü's-seyyārāt ve icrām-hā								
	aḳtārü'l-kevākib alā inne nişf-ı ḳıtırü'l-arz ve aḳad	maḳādīr-hā bi'l-ferāsiḳ					nisbet-hā icrāmü'l kevākib bi'n- nisbet alā cirmü'l-arz	
		el-aḳād	el-ʿaşerāi	el-miʿāt	el-ulūf	ʿaşerāt-ı ulūf		
el-ḳamer	مه لاج	1	3	7			cüz' min-işneyn ve erbaʿin ve südüs mine'l-arz	
el-ʿufārid	مه ه ح	9	0	1			cüz' min 12769 ve nişf-ı mine'l-arz	
ez-zühre	مامه نه	0	6	9			cüz' min 18 ve şülüşin mine'l-arz	
eş-şems	كح مهن	8	1	5	7	1	326 mişlü'l-arz	
el-merriḳ	ب نچ نه	5	9	7	3	0	şülüş-hā emşālü'l-arz ve mişl-i şülüş-hā	
el-müşerī	نا كح ه	9	9	5	4	1	881 mişlü'l-arz ve mişl-i nişf-hā	
ez-zūhal	ما ك كط	5	3	4	4	1	182 mişlü'l-arz ve mişl-i şülüş-hā	

maḳādīr-i ecrāmü'l-sevābit ve aḳtār-hā									
el-ḳadrü'l-kevākib	merātübü'l-aḳtār	maḳādīr-i ecrām-hā bi'l-nisbet alā cirmü'l-arz ā'nī emṣāl-i mā-fihā min-cirmü'l-arz					teväli	aḳtār-hā 'alā-ḳuṭrü'l-arz ve aḫad bi-ḥesāb-ı mā-yekün cirmü's-sādis südüs cirmü'l-evvel	aḳtār-hā bi-ḥesāb-ı mā-yekün ḳuṭrü'l-evvel cüz' min-āṣerīn min-ḳuṭrü'l-ṣems fi-er-rü'yet ve ḳuṭrü's-sādis cüz' min-sülüsīn sene
		emṣāl-i cirmü'l-arz	āṣerāt-hā	mi'āt-hā	daḳāyık-ı cirmü'l-arz	teväli			
el-ḳadrü'l-evvel	ā'zam-hā	2	2	2	۲	۲	۲	۲	
	evsat-hā	0	1	2	۱	۲	۱	۲	
	aşgar-hā	8	9	1	۸	۹	۱	۸	
el-ḳadrü's-sānī		7	8	1	۷	۸	۱	۷	
		5	7	1	۵	۷	۱	۵	
		3	6	1	۳	۶	۱	۳	
el-ḳadrü's-sālis		2	5	1	۲	۵	۱	۲	
		0	4	1	۰	۴	۱	۰	
		8	2	1	۸	۲	۱	۸	
el-ḳadrü'r-rābi'		7	1	1	۷	۱	۱	۷	
		5	0	1	۵	۰	۱	۵	
		3	9		۳	۹		۳	
el-ḳadrü'l-hāmis		1	9		۱	۹		۱	
		0	7		۰	۷		۰	
		8	5		۸	۵		۸	
el-ḳadrü's-sālis	ā'zam-hā	6	4		۶	۴		۶	
	evsat-hā	5	3		۵	۳		۵	
	aşgar-hā	3	2		۳	۲		۳	

[94/b]

(1) temmü'l-kitāb be-gāyetü'l-mülkü'l-vehhāb be-medīne-i ḥaleb (2) fī-gāyet-i şehir zi'l-ḥicce min-şühür sene ḥams ve ḥamsīn ve (3) tis'a mi'e mine'l-hicretü'l-nebeviyye 'aleyhi efşālü'ş-şalavāt (4) ve ikmālü'l-taḥiyyāt tāriḫ-i ihtitām-ı kitāb (5) bu kitābı okuyanlar umarın beni ḥayr ile aḡub bula şevāb (6) 'avn-i ḥaḡḡ ile ki buldı itmām dēndi tāriḫi tamām oldı kitāb

BÖLÜM 4: DİZİN

-A-

a: O.

a. + ıa (10b/1), (11b/2), (12b/14), (12b/6), (12b/9), (13b/13), (13b/5), (13b/7), (13b/8), (14a/14), (14b/12), (14b/14), (14b/19), (14b/8), (15a/16), (15a/3), (15a/7), (15a/8), (15b/2), (15b/4), (15b/7), (16a/4), (19a/12), (20b/6), (21b/4), (22b/5), (23a/9), (26b/2), (26b/5), (26b/7), (16a/11), (4a/8), (6a/8), (26b/8), (26b/9), (28a/6), (28b/6), (29a/2), (29a/4), (29b/6), (29b/8), (30a/1), (30a/19), (30a/8), (30b/17), (30b/18), (30b/6), (30b/9), (32b/13), (33a/2), (34a/12), (34a/16), (34b/17), (34b/9), (35a/11), (35b/8), (36a/14), (36a/17), (37a/10), (37a/13), (37a/5), (37a/9), (39b/2), (3b/17), (3b/3), (3b/4), (3b/5), (3b/6), (40b/15), (41a/18), (43a/7), (44b/10), (44b/14), (45a/10), (45a/12), (45a/14), (45b/6), (45b/7), (47a/10), (48b/6), (49a/12), (49a/13), (49b/11), (49b/15), (49b/18), (49b/8), (4a/1), (4a/10), (4a/2), (4a/5), (4a/6), (4a/7), (4b/11), (4b/18), (51b/1), (52a/11), (52a/13), (52a/15), (55b/8), (5a/11), (5a/4), (5a/5), (64b/19), (68b/10), (68b/13), (68b/9), (69a/10), (69a/11), (6a/11), (6a/11), (6a/12), (6a/13), (6a/14), (6a/15), (6a/7), (6b/2), (6b/3), (70a/1), (70b/13), (70b/6), (70b/9), (71a/7), (72b/15), (72b/4), (72b/7), (73a/5), (74a/15), (74a/16), (74a/8), (75b/5), (76b/16), (76b/19), (77a/13), (77b/10), (77b/2), (77b/3), (77b/3), (78b/10), (78b/2), (82b/11), (84a/8), (85a/1), (85a/16), (85a/7), (88a/7), (89a/13), (8b/1), (90a/2), (90b/16), (9a/14)

a. + nda (10a/10), (12b/1), (18b/14), (27b/10), (34b/19), (39a/16), (3b/7), (41b/16),

(51a/5), (53a/7), (53b/1), (53b/19), (54b/10), (54b/3), (54b/8), (55a/10), (55b/6), (55b/6), (57b/10), (64a/11), (77a/4), (77a/6), (89a/12), (8a/18), (9a/4)

a. + ndadur (12a/13), (41b/14), (6a/9)

a. + ndan (12b/7), (16b/14), (16b/16), (19a/12), (19b/16), (23b/11), (23b/6), (25a/3), (28a/2), (34b/9), (35a/1), (3a/9), (41b/1), (41b/17), (41b/19), (41b/2), (42a/11), (42a/16), (42b/8), (43a/15), (43a/16), (45a/19), (47a/4), (48a/7), (48b/1), (48b/18), (48b/3), (48b/6), (49a/7), (49a/9), (4b/1), (51b/19), (52a/13), (57a/12), (58b/8), (60a/1), (62a/1), (62a/3), (62b/1), (62b/10), (62b/14), (62b/7), (64a/3), (65b/5), (65b/6), (66a/9), (67b/5), (67b/9), (68b/12), (69a/10), (69a/11), (69a/14), (70a/2), (70a/8), (71a/6), (73b/10), (73b/8), (87b/2), (9b/12)

a. + ndandur (52b/1)

a. + ni (11a/10), (16b/14), (16b/16), (17b/9), (19b/10), (19b/9), (26b/15), (36a/17), (37a/9), (38a/3), (3a/8), (4a/4), (4a/5), (4a/9), (51a/12), (52b/5), (65a/16), (68b/11), (70b/11), (71b/12), (72a/3), (73a/4), (73b/2), (76a/16), (78a/19), (79b/12), (84a/19), (84b/2), (84b/5), (87a/19), (87b/12), (89a/11), (89b/10), (89b/7), (89b/7), (89b/9)

a. + nlar (10a/13), (16a/6), (16a/8), (17a/15), (17a/19), (17a/5), (17a/7), (17b/6), (19b/16), (48b/3), (5a/15), (61a/15), (61a/17), (61b/1), (64b/19), (6b/4), (75a/14)

a. + nlara (26a/7), (28a/10), (28a/9), (28b/9), (2a/1), (41b/5), (49a/7), (49a/9), (5a/14), (5a/15), (5a/3), (5a/6)

a. + nlardan (3a/1), (75a/4), (81b/3)

a. + nları (57a/4), (71a/9), (76b/5)

a. + nların (5a/19), (11a/14), (11b/5), (11b/7), (12a/2), (13b/12), (16b/18), (26b/18), (2a/2), (30a/6), (31a/5), (32a/13), (34a/2), (35a/8), (41a/13), (41a/15), (41b/10), (42a/5), (43b/2), (52a/6), (56b/10), (58a/17), (5a/15), (5a/5), (61b/1), (61b/2), (66a/2), (66b/4), (66b/5), (68b/4), (6a/9), (71a/8), (73b/11), (75b/13), (75b/6), (77a/7), (8b/5), (8b/9)

a. + nuñ (1b/6), (1b/6), (10a/7), (10a/8), (10a/8), (10a/9), (10a/9), (11a/12), (12a/15), (12b/7), (13a/9), (13b/1), (14a/17), (14b/1), (15a/1), (15a/12), (15b/13), (15b/13), (15b/14), (16b/19), (17b/8), (18b/16), (18b/18), (18b/7), (19a/9), (1b/11), (1b/15), (1b/2), (1b/4), (1b/7), (21a/16), (21b/5), (22a/16), (23b/2), (24a/1), (24a/5), (25b/2), (27a/13), (27a/19), (27b/12), (28b/15), (28b/17), (28b/8), (29a/16), (29a/2), (29a/8), (29b/15), (29b/5), (30a/18), (30b/1), (30b/12), (30b/13), (30b/8), (31b/12), (32b/1), (33a/11), (33a/13), (33a/15), (33a/17), (33a/19), (33a/6), (33a/8), (33b/11), (33b/17), (33b/18), (33b/2), (33b/7), (33b/9), (35b/4), (35b/6), (35b/8), (37b/12), (37b/2), (37b/3), (37b/5), (39a/13), (39a/14), (39a/3), (39b/4), (3a/7), (3b/10), (3b/12), (3b/9), (40a/10), (40a/11), (40b/11), (40b/12), (40b/17), (40b/19), (41a/11), (41a/17), (42a/15), (42b/1), (43b/10), (43b/4), (44a/2), (44a/6), (45a/10), (45a/7), (45a/9), (46b/14), (46b/2), (46b/9), (47a/11), (47a/3), (49a/5), (4a/10), (4a/16), (4a/8), (4b/4), (50a/5), (50a/6), (51a/15), (51a/4), (51a/6), (51a/9), (52a/18), (52a/19), (52a/9), (52b/2), (54a/8), (54b/11), (55a/2), (55a/6), (57a/7), (57b/12), (57b/13),

(57b/13), (57b/15), (57b/16), (57b/4), (57b/8), (57b/9), (58a/10), (58a/12), (58a/15), (58a/5), (58a/9), (58b/10), (58b/12), (58b/13), (58b/18), (59b/12), (59b/13), (5a/14), (5a/19), (5b/12), (60b/10), (60b/12), (60b/15), (61a/1), (61a/14), (62a/11), (62b/8), (63a/3), (63a/9), (64a/10), (64b/9), (65a/10), (65a/14), (65b/16), (65b/18), (65b/4), (65b/8), (65b/8), (65b/9), (66a/12), (66a/15), (66a/16), (66b/9), (67a/11), (67a/17), (67a/7), (67b/12), (67b/13), (67b/2), (68a/17), (68b/16), (69a/18), (69a/2), (69b/4), (6b/17), (6b/7), (70a/17), (70b/10), (70b/11), (71a/13), (72a/18), (72b/3), (73a/16), (73a/18), (73a/9), (73b/2), (74a/17), (75a/5), (76a/10), (76a/11), (77b/17), (78a/1), (78b/1), (79a/7), (79b/1), (79b/15), (79b/2), (7a/8), (82a/18), (83a/1), (83b/18), (83b/7), (83b/9), (84b/14), (85a/2), (86a/12), (86a/17), (86b/3), (86b/6), (87a/10), (87a/17), (87a/5), (87b/18), (87b/5), (88a/1), (88a/4), (88a/6), (89a/14), (89a/9), (89b/17), (8a/7), (8b/7), (90a/10), (90a/13), (90a/15), (90a/17), (90a/19), (90a/5), (90a/6), (90b/12), (90b/13), (90b/2)

a. + nuñçün (25b/18), (30b/2), (39b/9), (41a/15), (72a/13), (7b/15), (8b/4)

a. + nuñçündür (70a/3), (8b/11)

a. + nuñçün (1b/13), (1b/13)

a. + nuñçündür (70b/12)

a. + nuñla (51b/16), (8b/8)

a. + nuñmufârekatı (71a/16)

[= 601]

āb: < Far.su.

a. (5a/15)

[= 1]

āb: <Far. Ağustos ayı.

a. (76a/6)

[= 1]

ābān: <Far.Akrep burcu. Sene-i şemsiyyeden sekizinci ay ismidir ki Afıtab'ın akrep burcunda seyranı zamanıdır.

a. + ı māh (75b/8), (75b/4)

[= 2]

abbādān: İran'da bir şehir.

a. (53a/17)

[= 1]

abdullāh el-enşārī: 11. yüzyılda yaşamış Hanbeli mezhebinin alimlerinden biri.

a. (2b/12)

[= 1]

‘acem: <Ar. Arap olmayan, iranlı.

a. (71b/6)

[= 1]

‘aciz: <Ar. Beceriksiz, eli ermez, kabiliyetsiz, güçsüz, zayıf.

a. (1b/3)

[= 1]

a’dā: <Ar.Düşmanlar, yağılar.

a. + sı (2a/14)

[= 1]

ā’dād: <Ar.Sayılar.

a. + ı (84a/16), (84b/2), (86a/4), (86b/11), (89b/5), (90b/3)

a. + ı erba‘a (82a/19)

a. + ı erba‘aya (12a/7)

a. + ına (75a/6)

[= 9]

‘add: <Ar.1.Sayma, sayılma. 2.İtibar etme, edilme.

a. + ederler (19b/9), (32a/18), (8b/12)

a. + etmezler (19b/10)

a. + etmişlerdür (32b/3)

a. + olunmak (76b/1)

a. + olunub (79b/18), (79b/8), (80a/1)

[= 9]

‘aded: <Ar.Sayı.

a. (74b/16), (75a/1), (82a/8), (83a/5), (87b/3)

a. + de (28a/12)

a. + dür (82a/9)

a. + e (87b/2)

a. + i (72b/15), (76a/14), (83a/7)

a. + i evvel (82a/19)

a. + i eyyām (76b/3)

a. + i fersaḥ (82b/19)

a. + i kuṭr (83a/7)
a. + ikevākibi (28b/14), (28b/15),
(28b/17)
a. + in (5b/18)
a. + inūḡ (76a/1)
[= 20]

‘adediyye: < Ar. Sayıya ait, sayıyla ilgili.

a. + den (39a/9)

[= 1]

a‘del: < Ar. Adaletli, çok doğru.

a. (57a/11)

a. + dür (56b/15)

[= 2]

‘adem: < Ar. Yokluk, bulunmama.

a. + i irtifā‘ı (12a/16)

a. + i istilzāmı (23b/7), (25a/15),
(25a/17)

a. + i niṣām (20b/1)

a. + i taḥrīkden (25b/10)

[= 6]

ādem: < Ar. İnsan, adam.

a. (27b/13)

a. + i (1b/13)

[= 2]

ādem ‘ aleyhisselām: < Ar.1.Düya da ilk yaratılan adam. 2.İlk Peygamber.

a. (9b/15)

[= 1]

‘aden: Yemen’de bir şehir.

a. (52b/12)

[= 1]

ā‘dil: < Ar.1.Doğruluk gösteren. 2.Doğru.

a. + i buḡā‘ (56b/11), (56b/9)

[= 2]

‘adīm: < Ar. Yok olan.

a. + ülarz (67a/1)

[= 1]

āfak: < Ar. Ufuklar, gök kenarları, gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yerler. mec. Görüş ve dönüş sınırları.

a. (2a/1), (57b/19),

a. + da (55b/10), (58a/1), (60b/2),
(61a/2)

a. + ı (57b/11), (65a/5), (67b/7),
(70a/9), (72b/18)

a. + ı mā‘ilede (66a/6)

a. + ı mā‘ileden (72b/18)

a. + inā (57b/11)

a. + uḡ (57b/17), (71b/10)

[= 16]

āfāk-ı mā'ile: < Ar.Far. Eğimli ufuklar.

[= 69]

a. (57b/11)

a. + de (65a/5), (67b/7), (70a/9),
(81a/6)

a. + nūj (57b/7)

[= 6]

afrika: Afrika.

a. (53a/14)

[= 1]

āf-tāb: < Far.1. Güneş. 2.Güneş ışığı.

a. (26b/3), (30a/7), (45b/3), (46b/4),
(48b/13), (56a/17), (56b/4), (56b/5), (58a/1),
(58b/2), (58b/4), (58b/6), (59a/2), (59a/4),
(59a/5), (59a/7), (59b/3), (60b/10), (60b/12),
(61a/16), (61a/18), (64b/13), (64b/3), (69a/12),
(69b/1), (71a/10), (71a/15), (71b/12), (72a/3),
(72a/5), (72a/6), (72a/8), (76a/9), (81a/13),
(89b/3)

a. + a (26a/11), (45a/14)

a. + dan (45a/11), (45a/6), (45a/7),
(45b/5), (48b/16)

a. + dur (6a/12)

a. + ı (71b/3)

a. + ievāsı (56b/6), (56b/8)

a. + uñ (29b/1), (30a/15), (45b/4),
(45b/8), (46a/1), (46a/5), (46a/6), (58b/5),
(59a/15), (59b/1), (59b/8), (60a/14), (69a/13),
(69a/5), (69a/6), (69b/2), (71a/11), (71a/12),
(71a/18), (71b/2), (72a/17), (76a/10), (76a/13)

afv: < Ar. 1.Suçunu bağışlama. 2.Özür dileme.
3.Birini vazifesinden uzaklaştırma.

a. (3a/17)

[= 1]

āgāz: < Ar. Başlama, mübaşeret.

a. + olınmış (64a/3)

[= 1]

ağ(ı)z: Ağız.

a. + ına (28a/3)

[= 1]

aḥad: < Ar. Birler. Birden dokuzaya kadar olan
sayılar.

a. + ı (43b/3)

a. + uñ (40b/18)

a. + üli'tidāleyn (65b/16), (65b/5),
(65b/9)

a. + ülinkılābeyn (65b/10), (65b/17),
(65b/6)

a. + ülmünkalibeyn (66b/19)

[= 9]

aḥadī: < Ar. Bire ait olan, bir ile ilgili.

a. + ünnoktateyn (67b/14)

[= 1]

aḥarr: < Ar.(daha, en, pek) Sıcak.

a. (8b/9), (9a/3)

[=2]

aḥcār: < Ar. Taşlar.

a. + ı (6b/18), (7b/13)

[=2]

aḥcār-ı mıknaṭış: Mıknaṭış taşı (manyetit).

a. (6b/18)

[=1]

aḥd: < Ar. bk. “aḥad”.

a. + i (76a/7)

[=1]

āḥir: < Ar. En son, en sondaki.

a. (12a/2)

a. + i ḥūt (66a/4)

[=2]

āḥir: < Ar. Son, sonraki, en sonra.

a. (12b/18), (20b/9), (25b/14),
(59a/15), (59b/14), (60a/10), (60a/2), (60a/8),
(60b/11), (61a/17), (66a/13), (67b/13), (73a/6),
(75a/12), (76b/6), (78b/2), (8a/10)

a. + de (52a/2), (67a/11), (67a/9),
(67b/6), (68a/19), (68b/2)

a. + e (41b/19), (73a/12), (76a/19)

a. + günine (73b/6)

a. + i (27b/9), (57a/3), (60b/16),
(60b/19), (67a/3), (68a/4)

a. + i ‘imāret (54b/19), (55a/11)

a. + i burc (62b/5)

a. + i ḥūtdan (21b/19)

a. + i iḳlīmi (54b/19)

a. + i mustaṭīl (71a/1)

a. + i mütesāvi (65b/2)

a. + inde (23a/10), (23a/12)

a. + ine (75b/4)

a. + i sāle (75b/5)

a. + i saṭḥ (4b/10)

a. + i sünbüle (66a/4)

a. + i şafaḳ (69b/1)

a. + üñ (13b/19), (66a/15), (71b/16),
(74b/10)

[=51]

āḥirī: < Ar. Sona ait, sonla ilgili.

a. + ye (87b/16), (90a/7)

[=2]

āḥirīn: < Ar. Sonrakiler, en sonlar.

a. + i (70a/18)

a. + üñ (73a/4)

[=2]

aḥkāmiyye: < Ar. Hükümler, emirler.

a. + dür (8a/9)

[=1]

ahlāk: < Ar.1.İnsanda bulunan ruhi ve zihni haller. 2.İyilik etmek ve fenalıktan çekinmek için takibi lazım gelen usul ve kaideleri öğreten ilim.

a. + ı hāmīde (2b/13)

[= 1]

aḥmer: < Ar.Kırmızı, kızıl. astr. Merrih, Nahsü'l-asgar, Mars.

a. (6a/11)

a. + e (27b/10)

[= 2]

aḥsen: < Ar.Pek güzel.

a. (57a/10)

a. + dūr (56b/12)

[= 2]

aḥşām: Akşam.

a. (74b/4)

[= 1]

aḥvāl: < Ar.Oluşlar, bulunuşlar, durumlar.

a. (49b/7), (56b/13), (7b/8)

a. + de (41a/1)

a. + den (45a/5), (47a/16)

a. + e (57a/3)

a. + i (32b/11), (32b/12), (41a/10), (44a/1), (49a/13), (7b/6)

a. + i eḳālīmi (49a/14)

a. + in (45a/4), (5b/17), (70a/13)

a. + i sevābitden (18b/3)

a. + le (7b/5)

[= 19]

aḥz: < Ar.almak, kabzetmek, kendi tasarrufuna dahil etmek.

a. + olunur (27a/5)

[= 1]

aḥzār: < Ar.Yeşil.

a. (8b/13)

[= 1]

‘aḳab: < Ar.1.Topuk, ökçe. 2.Arka,ard.

a. + umuzca (7a/17)

a. + inca (69a/14), (70b/10), (70b/11)

[= 4]

aḳdām: < Ar. (c. ḳadem) bk. “ḳadem”.

a. (77b/4)

[= 1]

‘aḳl: < Ar.Akıl, us.

a. + a (29a/3), (6b/15)

[= 2]

‘aḳlen: < Ar.Akıl ile, akıldan.

a. (9b/9)

[= 1]

‘akreb: < Ar. Akrep burcu, Scorpion, Scorpio:
Ekliptik üzerinde yer alan burçların sekizincisi.

a. (26b/6), (27b/10), (27b/8), (61b/11),
(62a/4), (62b/11), (62b/16)

a. + de (56b/8)

a. + üç (43b/10)

[= 9]

akreb: < Ar. (en, daha, pek) Yakın.

a. (39a/4), (8a/19)

a. + i (47b/16)

a. + idür (33a/1)

a. + inden (14a/14), (14a/7), (14a/9),
(14b/11), (14b/14), (15a/16), (15a/7), (15b/4),
(15b/7)

a. + olan (57a/7)

a. + üç (39a/8), (7a/1)

[= 16]

‘aks: < Ar. Yankı, yansıma, tersi, akis.

a. (58a/16), (59a/13), (64a/16),
(64b/6), (72a/14), (73b/5), (77a/11), (79a/1),
(8a/19)

a. + dür (29b/12), (58b/2), (61b/3)

a. + i (60a/9), (61a/2), (65b/8), (67a/9),
(68a/1), (68a/13), (77a/16), (82b/7)

a. + idür (31a/4), (46b/2), (69a/12)

[= 23]

akşā: < Ar. Son, en uzak, uzak.

a. + yı bilād-ı etrāk (54a/12)

[= 1]

akşar: < Ar. (en,daha, pek) Kısa.

a. + ı (58b/8)

a. + ı kavısı (13b/12)

[= 2]

akşarāy: Türkiye'nin iç Anadolu bölgesinde bir şehir.

a. (54a/9)

[= 1]

akşar-ı nehār: < Ar.Far. Gündüzün en kısa hali.

a. + uñ (58b/8)

[= 1]

akşām: < Ar.Parçalar, bölümler.

a. (79a/4)

a. + a (27a/5), (38b/3)

a. + ı (72b/5), (72b/6)

a. + ı mümkün (21a/5)

a. + ı semāniyyenüñ (80a/19)

[= 7]

akşām-ı hakīkiyye: < Ar.Far. bk. “sā‘āt-i hakīkiyye”.

a. + ye (72b/6)

[= 1]

aksām-ı vasatıyye: < Ar.Far. bk. “sā‘āt-i va-
satıyye”.

a. + ye (72b/5)

[= 1]

akṭār: < Ar.Taraflar, yanlar. 2.Yarıçaplar.

a. (4a/14)

a. + da (12a/6)

a. + ı (6b/10)

a. + ından (30a/13), (37a/15), (37a/18),
(37b/2)

a. + ı şevābit (90b/3)

a. + ı tedāvīr (40a/19)

[= 9]

akvā: < Ar.En kavi, çok kuvvetli.

a. (57a/10)

[= 1]

āl: < Ar.1.Aile. 2.Evlat. 3.Sülale.

a. + i ‘osmān (2a/9)

[= 1]

al- :Almak.

a.-alar (84a/4), (85b/15)

a.-ub (46b/9)

[= 3]

‘alā: < Ar.Üst, üzere.

a. (2b/2)

[= 1]

ā‘lā: < Ar.(Daha, en, pek) yüksek.

a. + da (32b/17), (44b/1), (44b/4),
(61b/4)

a. + dur (59b/12), (59b/9), (61a/3),
(61a/7)

a. + ları (36b/8)

a. + nuḡ (41b/4)

a. + sı (32a/13), (32a/15), (32b/1),
(36b/4)

a. + ya (32a/16)

a. + yı tedvīrde (39b/4)

[= 16]

‘alāmet: < Ar.Belirti, iz, nişan, alamet.

a. + den (79b/10), (80a/1)

a. + olına (79b/10), (79b/18), (79b/8),
(80a/1)

[= 6]

ālāt: < Ar.Vasıtalar, aygıtlar.

a. + dan (19b/18), (20a/17)

a. + uḡ (20a/18), (20b/1)

[= 4]

ālem: < Ar.Dünya, cihan.

a. + den (34b/12)

[= 1]

‘ālem: < Ar. Evren; (İng. universe): Bütün yıldızları, gezegenleri ve gök cisimlerini içine alan uzayın bütünü.

a. (13b/6), (30b/9), (37b/2), (39a/1), (5b/19)

a. + de (33a/11), (33a/12), (33a/15), (33a/17), (33a/8), (33b/10), (33b/11), (33b/19), (33b/2), (33b/7), (34b/14), (35a/8), (35b/5), (37b/1)

a. + den (11a/4), (11a/6), (14a/18), (32b/16), (33b/4), (34a/10), (34a/12), (34a/8), (34b/16), (35a/10), (35b/7), (36a/6), (36a/10), (37a/7), (37b/4), (37b/5), (38b/10), (38b/9), (39a/12), (39a/14), (40b/1), (40b/10), (40b/13), (40b/17), (40b/19), (40b/3), (40b/6), (44a/13), (44a/4), (44b/2), (47b/12), (88a/16), (88a/9)

a. + dür (10b/17), (11a/1), (18b/5), (29b/2), (29b/4), (30b/14), (30b/5), (33a/7), (33b/1), (50a/9)

a. + e (10b/13), (31b/7), (34a/1), (36a/15), (6a/19), (6b/13), (6b/2), (6b/3), (6b/7), (6b/9)

a. + i (1b/13), (41b/4), (5a/14), (5a/16)

a. + i münevver (68b/8)

a. + i nesīm (12b/9)

a. + le (33b/13)

a. + ül‘ulemā (25b/19)

a. + üñ (33a/4), (76b/8)

[= 82]

‘ālem-i ‘ulvī: Basit cisim ulvî ve süflî olmak üzere ikiye ayrılır: Basit cisim aydınlatıcı ise yıldızlar değilse göklerdir. Bunlara ecrām-ı eşîriyye veya ‘ālem-i ‘ulvî denir.

a. (5a/14)

[= 1]

‘ālem-i kevn ü fesād: bk. “‘ālem-i süflî”.

a. (5a/16)

[= 1]

‘ālem-i süflî: Basit cisim ulvî ve süflî olmak üzere ikiye ayrılır: Süflî olan cisimler anâsır-ı erba‘a denilen hava, su, toprak ve ateştir. Bunların ‘ālemine ‘ālem-i süflî veyā ‘ālem-i kevn ü fesād derler.

a. (5a/16)

[= 1]

‘ale’s-seviye: < Ar.1.Müsavat üzere. 2.Bir boyda.

a. + dür (31b/7), (9b/6)

[= 2]

ālet: < Ar.1.Vasıta.2.Avadanlık. 3.Makine, aygıt.

a. (77b/19)

a. + leri (19b/19)

[= 2]

‘aleyh: < Ar. Aleyhinde, onun hakkında, onun üzerine.

a. (3a/6), (77b/15)	[=2]		
[=2]		‘alīm: < Ar.Çok bilen. [Allah'ın sıfatlarından- dır.]	
‘aleyhi: < Ar.Onun üzerine.		a. + i (1b/1)	
a. (2b/12), (73a/10), (94b/3)	[=3]	[=1]	
‘aleyhim: < Ar.Aleyhi kelimesinin cem'i.		‘aliyy: < Ar.Yüksek, necip, büyük, meşhur, ünlü.	
a. (2a/4)	[=1]	a. + izamān (2b/17)	
‘aleyhi’s-selām: < Ar.Allahü teâlânın selâmı onun üzerine olsun mânâsına daha çok pey- gamberler ve dört büyük melek için kullanılan duâ ve tâzim (saygı) ifâdesi. İki kişi için aley- himesselâm, daha çok kişi için aleyhimüsselâm denir.	[=1]	[=1]	
		‘aliyye: < Ar.bk. “‘aliyy”.	
a. (73a/7)	[=1]	a. (1b/13)	
‘aleyhü’r-raḥmet: < Ar.“Üzerine rahmet olsun” manasında ifade.		[=1]	
a. (3a/13)	[=1]	‘aliyy’üş-şalavât ve’s-selām: Salât ve selâm onun üzerine olsun.	
		a. (43b/3)	
alın- : Alma işi yapılmak, elde edilmek.		[=1]	
a.-a (86a/12), (86b/5)		allah: Allah	
a.-mışdur (86a/12)	[=3]	a. + dan (19a/9), (21b/14)	
‘alī: < Ar. Yüce, ulu.		[=2]	
a. (2a/12), (48b/10)		‘allāme: < Ar. Çok büyük alim. Meşhur olmuş büyük mütefekkir. Her ilimde ihtisas sahibi.	
		a. (29a/1), (80b/10)	
		a. + i şīrāzī (70a/13)	
		[=3]	
		almālg: Doğu Türkistan’da bir şehir. Gulca.	
		a. (54b/2)	

[= 1]

altı: Altı.

a. (10a/4), (17b/5), (19a/1), (19a/1), (20a/8), (20a/9), (21b/17), (23a/6), (23b/1), (25b/1), (27b/2), (28a/13), (32a/5), (32b/8), (42b/16), (43b/5), (43b/6), (51a/13), (51a/14), (51a/19), (52b/7), (53b/6), (54b/12), (54b/14), (55a/10), (5b/18), (61b/9), (63a/9), (74a/5), (74b/7), (76b/18), (76b/8), (81b/18), (81b/6), (82a/11), (82a/4), (82a/7), (82a/8), (82b/17), (82b/17), (82b/4), (83b/1), (83b/1), (84a/15), (84a/5), (84a/6), (84b/1), (84b/15), (84b/17), (85a/13), (86a/16), (86a/6), (86b/1), (86b/4), (86b/5), (87a/11), (87b/6), (88a/10), (88a/12), (88a/17), (88a/19), (88b/11), (88b/17), (88b/9), (89a/1), (89a/3), (89a/4), (89a/6), (89b/19), (90a/15), (90a/4), (90a/5), (90a/7), (90b/11), (90b/9)

a. + ay (60b/1)

a. + burc (26b/10), (26b/6), (47b/6)

a. + daķıķa (32b/9), (55b/13)

a. + dan (74b/8)

a. + derece (40b/8), (41a/4), (42b/18)

a. + derecedür (42b/15), (47b/12)

a. + dur (28b/16)

a. + ncı (21b/7), (6a/12)

a. + ncıda (51b/6)

[= 91]

altı biç: Altı bin.

a. (19a/1)

[= 1]

altı yüz: Altı yüz.

a. (10a/4)

[= 1]

altı yüz kırk: Altı yüz kırk.

a. (21b/17), (23a/6), (23b/1)

[= 3]

altı yüz toķsan: Altı yüz doksan.

a. (20a/9)

[= 1]

altmış: Altmış.

a. (13a/6), (13a/8), (13a/9), (19a/1), (40b/2), (51a/13), (51a/14), (55a/1), (55a/10), (55a/5), (55a/6), (69a/3), (75b/12), (75b/2), (76b/11), (76b/14), (79b/2), (81b/6), (82a/4), (82b/17), (83b/1), (83b/2), (86a/16), (86b/5), (87a/13), (87b/7), (88a/1), (88a/16), (88a/2), (88a/7), (89b/8), (90a/19), (90b/3)

a. + cüz'e (77b/1)

a. + daķıķa (72b/10)

a. + dan (48b/8)

a. + derece (40b/4), (41a/3), (47b/14), (48b/1), (48b/3)

a. + dur (28b/14)

a. + yılda (31b/2)

[= 43]

altmış altı: Altmış altı.

a. + derece (55a/10)	a. (53b/10)
a. + derecedür (51a/13)	[= 1]
[= 2]	‘ amīka : < Ar.Derin.
altmış dört : Altmış dört.	a. (82a/2)
a. + derece (55a/5), (55a/6)	[= 1]
[= 2]	‘ amil : < Ar.1.Sebeb. 2.İşleyen. 3.Vergi tahsiline memur kimse, mütesellim, mütevellî.
altmış üç : Altmış üç.	
a. + derece (55a/1)	a. + olub (2b/9)
[= 1]	[= 1]
‘ āmāl : < Ar.İşler.	‘ āmīn : < Ar.Öyle olsun, ya Rab duamızı kabul eyle.
a. (82b/14)	a. (2a/15)
[= 1]	[= 1]
‘ amel : < Ar.1.İş. 2.Niyet.	‘ āmm : < Ar. Umumi, genel, yaygın.
a. + de (37a/13), (66b/15), (74a/11), (79a/14), (82b/8), (89a/8)	a. (84a/1), (87a/1)
a. + e (86b/19)	[= 2]
a. + i kablı (72b/17)	ammā : < Ar. Ama, fakat, lakin, ancak.
a. + i mesāhat (86a/7)	a. (10b/12), (11a/12), (11a/15), (11b/1), (11b/19), (11b/4), (12a/2), (12a/5), (12a/8), (15b/18), (16a/14), (16b/6), (17a/2), (17a/4), (17a/9), (17b/14), (17b/5), (18b/12), (18b/16), (19a/3), (19a/8), (19b/6), (19b/9), (20a/14), (20a/18), (20a/9), (20b/10), (21a/16), (23a/14), (23b/1), (23b/19), (23b/4), (24a/17), (24b/2), (25a/3), (25b/14), (26b/16), (28a/12), (28a/15), (29a/1), (29a/7), (29b/16), (29b/5), (30a/2), (31a/4), (31a/6), (31b/1), (31b/8), (32a/11), (32a/14), (32a/2), (32b/2), (33a/14), (34a/2), (34b/11), (34b/5), (34b/7), (35b/5),
a. + olına (74a/17), (75a/7)	
a. + olındukda (86b/17)	
a. + olınmak (85a/2)	
a. + olnub (81a/8)	
a. + üj (82b/7), (87a/14)	
[= 16]	
āmid : Diyarbakır şehrinin eski adı.	

(36a/1), (37a/12), (37b/13), (37b/19), (37b/3),
(39a/6), (3a/18), (3b/3), (3b/5), (40a/2), (40b/9),
(41a/13), (41b/14), (41b/9), (42a/6), (42b/10),
(42b/19), (42b/2), (42b/4), (43a/3), (43b/11),
(47a/13), (48a/1), (48b/9), (49b/10), (49b/19),
(49b/8), (50a/9), (50b/1), (50b/11), (51a/1),
(51a/11), (51a/16), (51a/3), (52a/3), (54a/6),
(54b/18), (55a/7), (56b/10), (57a/13), (57a/18),
(57a/2), (57a/8), (59a/18), (59b/1), (59b/14),
(59b/8), (5a/1), (5b/16), (60b/15), (60b/3),
(64b/7), (65b/2), (66a/6), (66a/8), (67a/16),
(67b/4), (69b/5), (6a/17), (6b/16), (6b/2),
(6b/6), (70a/9), (70b/12), (72a/15), (73a/8),
(74a/9), (74b/7), (75a/9), (75b/1), (75b/9),
(76a/15), (76a/6), (77b/14), (78a/14), (78b/6),
(79a/8), (79b/12), (7b/19), (7b/4), (7b/7),
(80a/13), (80b/6), (80a/16), (80b/3), (80b/9),
(81b/9), (82a/1), (82a/2), (83a/6), (84a/18),
(84b/9), (85b/7), (85b/9), (89a/10), (89a/12),
(89b/13), (89b/2), (8a/5), (8b/7), (90a/2), (9a/2),
(9b/1), (9b/2), (9b/3), (58a/3)

[= 164]

‘amme: < Ar.Umuma mahsus olan.

a. (1b/9)

[= 1]

āmmeten: < Ar.Umumi, genel olarak.

a. (53b/2)

[= 1]

‘amūd: < Ar.Direk, sütun, dik.

a. (12b/2), (39a/12), (4b/12), (4b/12),
(4b/9), (85b/6)

a. + a (84a/6), (85b/5)

a. + dur (77a/1)

a. + ı (27b/8), (4b/3)

a. + ola (78b/2)

a. + olur (4b/13)

[= 13]

āmūl: İran’da bir şehir ismi.

a. (53b/13)

[= 1]

an: An, vakit, zaman.

a. (70b/10)

a. + da (21b/1), (24a/2)

[= 3]

añ- : Anmak, hatırlamak.

a.-ub (94b/5)

[= 1]

‘anāşır: < Ar.Elemanlar, öğeler.

a. (12a/9), (13a/1), (48a/5)

a. + dur (47b/18)

a. + ı (50a/10), (5a/15), (6a/18)

a. + ıdur (13a/3)

a. + uñ (12a/7), (50b/1)

[= 10]

‘anāşır-ı erba‘a: < Ar.Far. (dört unsur) Ateş,
hava, su, toprak.

a. (50a/10), (6a/18)

a. + dur (5a/15)	[= 1]
[= 3]	ārāste: < Far.bezenmiş, süslenmiş.
ancaḳ: Yalnızca, ama, fakat.	a. + de (2b/14)
a. (13b/14)	[= 1]
[= 1]	ārāz: < Ar.İşaretler,alametler,keyfiyyetler.
anhüm: < Ar.Onlardan.	a. (3b/2)
a. (77b/12)	[= 1]
[= 1]	ard: Arka, geri.
ā'ni: < Ar.Yani.	a. + ina (27a/9), (27a/9)
a. (2a/17), (2a/8)	[= 2]
[= 2]	‘arız: < Ar.1.Gelen. 2.Tesadüfi vaka. 3.Dağ, bulut vs. gibi görmeye engel olan her şey.
antākya: Türkiye'nin güneyinde bir şehir.	a. (45a/4)
a. (53b/9)	a. + olan (32b/11), (32b/12), (41a/10), (44a/1)
[= 1]	
antālya: Türkiye'nin güneyinde bir şehir.	a. + olmasaydı (57a/6)
a. (53b/8)	a. + olur (39b/2), (45a/5), (47a/17)
[= 1]	[= 9]
‘arab: < Ar.Arap, Ceziret-ül Arab, Şam, Hicaz, Irak, Yemen, Mısır ve Afrika'nın şimâlinde yaşayan geniş bir kavmin adı.	ārīsto: MÖ 384-322 tarihleri arasında yaşamış Yunanlı filozof ve bilim adamı.
a. (71b/14)	a. (18b/14), (28b/19)
[= 1]	a. + nuḡ (11a/18)
	a. + yı devrān (2b/17)
‘arabī: < Ar.1.Arap kavmine mensup. 2.Arapça, Arap dili	[= 4]
a. + de (3a/4)	‘arīz: < Ar.Enli, geniş [şey]. 2.Mütevazi, latif, layık.

a. (69a/11)

a. + olub (70b/8)

a. + olur (69a/14)

[= 3]

arka: Arka, peş, sırt.

a. + sı (52a/9)

[= 1]

arşlan: Aslan.

a. (27a/18)

[= 1]

arşimīdus: Arşimed; Yunan Matematikçi, Astronom, Fizikçi, Filozof ve Mühendis.

a. (82a/15), (83a/13)

[= 2]

art- : Artmak, çoğalmak, fazlalaşmak.

a.-ar (22b/17)

[= 1]

arż: < Ar. 1.Dünya. 2.Toprak.

a. (10a/13), (10a/18), (10b/3), (10b/5), (10b/8), (11a/1), (12a/14), (12b/12), (15a/4), (15b/5), (15b/5), (15b/8), (15b/8), (32a/12), (50b/16), (50b/17), (50b/19), (56a/10), (56a/11), (56a/3), (56a/3), (58b/11), (58b/14), (59a/12), (59a/12), (59a/15), (59a/15), (60a/2), (60a/4), (60a/4), (63a/5), (64b/4), (64b/5), (65a/14), (65a/15), (67a/1), (68b/8), (68b/9), (68b/9), (69a/4), (6a/18), (6b/5), (70b/4),

(73b/3), (7a/8), (7b/10), (82a/13), (82a/17), (88a/13), (89b/4), (8b/17), (90a/7), (90b/12)

a. + a (10a/17), (10b/2), (10b/5), (11a/13), (16a/11), (44a/1), (71a/5), (7a/1), (7b/12), (8a/14), (8a/18), (9a/4), (9b/4), (9b/5), (10b/6), (7b/6)

a. + da (10a/11), (11a/2), (51a/12), (52a/17), (70a/14), (81b/17), (81b/19), (82a/3)

a. + dan (50a/13), (68b/15), (69a/2), (70a/15), (83b/10), (85a/18), (8a/4)

a. + dur (11a/1), (15a/3), (82b/2), (82b/6)

a. + ı (10a/12), (12a/10), (51a/1), (8a/5)

a. + ı hiçâz (52b/14)

a. + larında (8b/11)

a. + uñ (10a/1), (49a/18), (49b/14), (50a/12), (52a/3), (68b/14), (68b/17), (6b/10), (6b/15), (6b/6), (72b/14), (7a/6), (7b/15), (8a/5), (9b/17), (9b/6)

a. + uñhareketiniñ (7b/4)

[= 111]

‘arż: < Ar. Bir nesnenin eni, enliliği, enlem.

a. (10a/18), (26a/14), (26b/1), (41a/11), (42a/3), (42b/19), (43a/1), (44a/12), (44b/10), (44b/18), (44b/5), (45a/2), (55a/1), (57b/18), (57b/19), (67b/18), (67b/8), (68a/10), (68a/12), (68a/16), (68a/2), (68a/3), (80b/5), (82a/7), (88a/11), (88a/3)

a. + a (20b/15), (21a/18), (42b/14), (43a/17), (49a/17), (9a/16), (68b/5)

a. + da (41a/10), (43b/19), (44a/3),
(61a/14), (69b/3), (81b/5)

a. + dan (44b/8)

a. + ı (14a/16), (15a/7), (15a/16),
(32b/17), (42a/5), (43a/17), (44b/16), (50b/8),
(51a/13), (51a/2), (51a/6), (51b/13), (52b/18),
(52b/7), (53a/1), (53a/10), (53a/12), (53b/4),
(53b/6), (54a/15), (54a/18), (54a/3), (54a/5),
(54b/12), (54b/15), (54b/6), (55a/10), (55a/5),
(57b/12), (57b/13), (57b/14), (57b/15),
(57b/16), (61a/14), (64a/5), (66b/19), (66b/9),
(67a/11), (67a/17), (67a/7), (67b/2), (69a/19),
(69b/4), (78b/11), (79a/1), (79a/17), (79a/6),
(79b/1), (79b/3), (80b/3), (81a/3), (82a/8)

a. + ı beled (57b/18), (58a/10),
(58b/19), (59b/9), (60b/6), (61a/4), (61a/6),
(61a/7), (61a/9), (81b/14)

a. + ı beledden (58a/5), (58b/13)

a. + ı beledi (52b/3)

a. + ı beledün (59b/10)

a. + ı ḥaḳīḳī (44b/15)

a. + ı ḥaḳīḳīden (44b/17)

a. + ı kevkeb (67a/10), (67a/19),
(67a/6), (67b/16), (68a/14)

a. + ı mekke (79a/14), (79a/2)

a. + ı mekkedür (81a/15)

a. + ı merʿī (44b/15)

a. + ın (79a/3), (80b/6), (80b/8)

a. + ına (87b/19)

a. + ında (54a/7), (70a/10)

a. + ından (78b/12), (79a/7), (80b/5)

a. + ını (52a/18)

a. + ınıñ (58a/12)

a. + ı rāsīdūr (11a/3)

a. + ı sebʿinde (24b/7)

a. + ı tisʿin (60a/16), (60a/19)

a. + uñ (7a/9), (44b/14), (49a/16),
(87a/15), (87a/8), (87b/1)

[= 138]

ʿarzen: < Ar.Enine, enliliğine, genişliğine.

a. (22a/12)

[= 1]

ʿarzeyn: < Ar.İki boylam.

a. (79b/18), (79b/5), (80a/8)

[= 3]

arziyye: < Ar. Dünyaya, yere ait.

a. (10a/12), (57a/3)

a. + den (57a/6)

[= 3]

ʿarziyye: Enlemele ilgili olan, enleme ait.

a. + de (7b/19)

[= 1]

arziʿ-ş-şin: < Ar.Far. Çin'deki yerler, Çin top-
rakları.

a. (52b/15)

[= 1]

aş- :Asmak.

a.-alar (78a/2)

[= 1]

aşābi' : < Ar. (c.uşbu') bk. "uşbu".

a. (73a/17), (77b/3)

[= 2]

āsān: < Ar.Kolay.

a. (28a/15), (45b/1), (45b/10), (61a/13)

a. + dur (10b/19), (50a/1), (65a/18),
(70b/7), (79a/5)

[= 9]

'asel: < Ar.1.Bal. 2.Cenneteki dört sudan biri.

a. (8b/6)

[= 1]

aşğar: < Ar.Küçük.

a. (90b/10)

a. + dur (45a/7)

a. + ı (90b/9)

a. + ı akrebünj (7a/1)

a. + inuñ (90b/5), (90b/9)

a. + ı şevābit (90b/13)

[= 7]

aşğarī: < Ar. En küçüklü, en az olan.

a. + nün (24a/3)

[= 1]

aşhāb: < Ar. 1.Sahipler, malik ve mutasarrıf olanlar.2.Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.

a. + ı (17a/4), (57b/6), (82a/2)

a. + ı irşādı (19a/17)

a. + ı pürihtirāmı (1b/15)

[= 5]

āsīm: < ? Esmer.

a. + dūr (53a/8), (53b/2)

[= 2]

'asker: < Far.Devredici, seyyar.

a. + i (2b/3)

[= 1]

aşl: < Ar. 1.Asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakikat; soy, nesep; bir şeyin belli başlı kısmı; başlangı, baş; sıhhat. 2.Hakikat, esaslı, safi, halis. 3.Esasen, zaten, başlıca, en ziyade, alehusus; hakikaten

a. (17b/16)

a. + ı (20b/2), (6a/2)

a. + ı mü'essir (9a/8)

[= 4]

aşlā: < Ar. Hiç bir vakit.

a. (22b/9), (65a/16)

[=2]	aşkar: < Ar.1.Koyu al. 2.Kızıl saçlı adam.
aşlî: < Ar. Asla mensup, hususi, seçkin.	a. (54b/11), (54b/4)
a. + si (46a/6), (79a/12)	[=2]
[=2]	at- : Atmak.
‘aşr: < Ar.İkinci vakti.	a.-ılan (7a/1), (7a/14), (7a/15), (7a/17), (7a/19), (7a/3)
a. (74b/1), (77b/11)	a.-mağa (27b/15)
[=2]	[=7]
‘aşer: < Ar. On:10.	ātes: < Far. Od, hararet, kızgınlık.
a. (19b/5), (19b/17), (81b/2), (84a/17)	a. (5a/15)
a. + derece (54a/18), (54a/3)	[=1]
a. + sâ‘atde (7a/9)	atıl- : Atılmak.
[=7]	a.-an (7b/1), (7b/2)
‘aşere: < Ar. bk. “‘aşer”.	[=2]
a. (53b/7)	aşvel: < Ar.Pek uzun, uzunluk.
[=1]	a. (57a/19)
āşikāre: < Far.belli, açık, meydanda.	a. + i (24a/10), (52b/1)
a. (4b/11)	a. + i nehār (60a/11)
[=1]	a. + i nehāri (52b/18), (52b/2), (52b/6), (53a/1), (53a/11), (53a/9), (53b/3), (53b/5), (54a/15), (54a/17), (54a/2), (54a/4), (54b/12), (54b/14), (54b/5), (55a/12), (55a/3), (55a/9)
‘āşir: < Ar. Onuncu.	a. + inehāruş (58b/3)
a. (76b/19)	[=23]
[=1]	‘avārız: < Ar.Maniler, engeller.
‘āşir: < Ar. bk. “vetedü’s-semā”.	a. (57a/6)
a. (15a/3)	
[=1]	

[= 1]	a. + uñ (51b/8)
‘ avdet : < Ar.Geri gelme, dönme, dönüş.	[= 4]
a. (21a/3)	ayağ : bk. “ayağ”.
a. + de (25a/8)	a. + ı (28b/11)
a. + éde (20b/16), (20b/17), (21a/9)	a. + indadır (28b/8)
a. + éder (40a/14), (42a/19)	[= 2]
a. + eyler (24a/14), (41b/19), (42b/13), (43a/16), (45a/19), (48b/18), (49a/11), (64a/4)	ayağ : Ayak.
a. + eyleye (20b/18)	a. + ları (27a/15), (27a/8), (27b/4), (28a/1), (28a/2), (28b/3)
a. + iki (25a/6)	[= 6]
a. + inüñ (21a/11)	āyār : Mayıs ayı.
a. + olınub (2b/7)	a. (76a/5)
[= 19]	[= 1]
‘ avn : < Ar.Yardımi imdat.	āyet :< Ar.1.Kur'an'ın herhangi bir cümlesi. 2.alamet, nişan.
a. + i (94b/6)	a. (1b/11)
[= 1]	[= 1]
‘ avvā : < Ar.Ayın konaklarından on üçüncüsü. Dördü elif harfi gibi sıralanmış, biri batıya doğru kıvrılmış beş yıldızdan oluşur.	ayğur : Bir yer adı (?).
a. (32a/7)	a. (71b/8)
[= 1]	[= 1]
ay : Yılın on iki bölümünden her biri.	ayrıl- :Ayrılmak.
a. (60b/1)	a.-a (4a/2)
a. + da (46b/19)	a.-mağ (25b/14)
a. + inuñ (74b/11)	[= 2]
	az : Az, çok olmayan.

a. (48b/13), (48b/8), (48b/9), (54b/18)

a. + dur (69b/10)

a. + ıdur (50a/7)

a. + lıgından (51a/11)

[= 7]

azāhıl: < Ar. İhtiyaç.

a. (5a/12)

[= 1]

ā'zam: < Ar. Büyük.

a. (22b/16), (6a/7), (89a/4), (90b/10)

a. + dāirenüñ (87a/3)

a. + dur (7b/4), (13b/5), (47b/9)

a. + ı (10a/15), (89a/7)

a. + ı cibāl (10a/15)

a. + ı cibālün (10a/16), (10b/2)

a. + imedārāt (65a/16)

a. + ina (65a/8)

a. + inuñ (24a/6), (90b/10), (90b/4),
(90b/8)

a. + ı şevābit (90b/11)

a. + uñ (72a/1), (89a/10), (89a/17)

[= 23]

āzār: Balık burcu. Sene-i Rumiyyeden evvel bahar ayıdır ve Afıtab'ın Hut burcunda bekleme süresidir.

a. (76a/4)

[= 1]

āzer: < Far. Yay burcu, Şemsi senenin dokuzuncu ayının ismi.

a. + ı mäh (75b/8)

[= 1]

āzerbaycān: Azerbaycan.

a. (2b/6), (8b/13)

[= 2]

‘azīm: < Ar. Büyük, ulu, iri.

a. (52b/16), (58a/15), (58b/1),
(68b/18), (69b/11), (69b/9), (9a/10), (9a/13),
(9a/16), (9a/5)

a. + dūr, (58a/11), (65b/12), (68b/15)

a. + i (60b/4), (60b/6), (68a/13)

a. + idūr (59b/15), (59b/16)

a. + ine (4b/4)

a. + olur (58a/8)

[= 12]

‘azīme: < Ar. Büyük, ulu, iri.

a. (13b/16), (4a/15), (65a/7), (65a/12),
(73a/1) (81b/19), (81b/7)

a. + dūr (13b/11), (14a/4), (14a/11),
(14a/17), (14b/16), (15a/17), (15a/9), (15a/11)
(5a/5),

a. + nünj (50b/8), (65a/6), (83a/11),
(83a/13)

[= 20]

‘azīmet: < Ar. Gitme, gidiş.

a. + gösterdiklerinde (2b/4)

[= 1]

‘azimī: < Ar. Büyüğe ait, büyükle ilgili.

a. (67b/13), (67b/19), (68a/7)

a. + yi (68a/7)

[= 4]

azlıġ: Az, az olma durumu.

a. + ı (52b/4)

[= 1]

‘azm: < Ar. Büyüklük, ululuk.

a. (8b/18)

a. + dür (9a/8)

a. + indür (9a/12)

a. + inden (9a/10)

[= 4]

‘azm: < Ar. Kasıt, niyet, karar.

a. + etseler (49b/1)

[= 1]

‘azrā: < Ar. Başak burcu; başak takım yıldızı.

a. (26b/5), (27b/2)

[= 2]

‘azz: < Ar. Galib olmak.

a. (2b/4)

[= 1]

‘azze: < Ar. Aziz olsun!

a. (37a/2)

[= 1]

-B-

bā: < Far. İle, ...li.

b. (3a/16)

[= 1]

bāb: < Ar. Bölüm, kısım

b. + dur (49a/13), (5b/18)

b. + ı (81b/2)

b. + ı ‘āşir (76b/18)

b. + ı evvel (49a/14), (5b/18)

b. + ı ḥādī-yi ‘aşer (77b/16)

b. + ı ḥāmis (64a/4)

b. + ı ḥareket (47b/1)

b. + ı ḥāmis (31a/2)

b. + ı rābi‘ (29a/18), (58b/16)

b. + ı şālīs (18b/1), (57b/7)

b. + ı şāmin (68b/2)

b. + ı şānī (13a/4), (55b/1)

b. + ı sābi‘ (66b/15)

b. + ı sâdis (32b/10), (64b/14)

b. + ı tāsîc (71a/8)

[= 21]

ba'de: < Ar.Sonra.

b. (21a/9), (22a/3), (3a/18), (60a/13), (60a/3), (64a/10), (71a/4), (75a/8), (77a/14), (82b/13), (83b/10), (84b/6), (85a/13), (87b/3), (90b/7), (9b/11)

b. + linṭibāk (21a/5), (21b/7)

b. + linṭibāk (21a/2)

[= 19]

ba'de'l-ʿaşr: İkinci vaktinden sonra.

b. (74b/1)

[= 1]

bağdat: Bağdat. Irak'ta bir şehir.

b. (53a/17)

[= 1]

bahār: < Far.Yazla kış arasındaki mevsim, ilk-bahar.

b. + dur (56b/6)

[= 1]

bā-hikmet: < Ar.Far. Hikmetli.

b. (1b/1)

[= 1]

bāhir: < Ar.Belli, besbelli, açık, apaçık. 2.ışıklı, parlak; güzel.

b. + i ıklīdgüşā (2b/17)

[= 1]

baḥr: < Ar.1.Deniz. 2.Büyük göl veya nehir.

b. + de (10a/4)

b. + e (71a/3)

b. + ıcūdı (1b/6)

b. + ımuḥīṭden (1b/5)

[= 4]

baḥreyn: Basra körfezi üzerinde bir ada ülkesi.

b. (53a/5)

[= 1]

baḥr-ı cenūbī: < Ar.Far. Güney denizi.

b. (52b/16)

[= 1]

baḥş: < Ar.Parça, bölüm.

b. (13a/8), (13a/9)

b. + ı (90b/5)

b. + ıdur (90a/11), (90b/1)

b. + ında (90b/5), (90b/5)

b. + ından (90a/11), (90b/1), (90b/3)

[= 10]

baḥt: < Far.Talih, kader, kısmet.

b. (2a/7), (8b/13)

[= 2]

ba'īd: < Ar. Uzak, ırak.

b. (10b/14), (61b/14), (62a/2),
(62b/12), (62b/9), (81b/14), (9a/13)

b. + dūr (29a/3), (37b/9), (57a/14),
(6b/12), (9a/17)

b. + i (58b/6)

b. + idūr (26a/5), (36a/6)

b. + inde (56a/14)

b. + olmak (8b/18)

b. + olub (70b/6)

b. + olur (46b/13), (6b/15), (8a/14)

b. + rek (44a/10)

[= 22]

ba'īde: < Ar. bk. "ba'īd".

b. + den (9a/9)

[= 1]

ba'īs: < Ar. 1. Sebebolan. 2. Gönderen. 3. İcap
ettiren.

b. (2a/16), (37a/7), (57a/3), (65b/13),
(68b/15), (68b/5), (69b/15), (6a/5), (6b/19),
(6b/7), (8a/7), (9a/15), (9b/18), (9b/4)

b. + i (2a/16)

b. + i ḥudūs (10a/1)

[= 16]

ba'ī: < Ar. 1. Tanrı. 2. Daimi, kalıcı. 3. Alt taraf.
4. Artık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

b. (16a/12), (41a/13), (60b/15),
(61a/19), (61b/2), (67b/7), (69a/7), (72b/15)

b. + de (59a/8)

b. + den (87a/7)

b. + dūr (23b/7), (25a/18)

b. + kalana (13b/4)

b. + kalur (29b/10)

b. + nūj (56b/1)

b. + si (32a/17), (39a/16), (4a/9),
(50a/8), (52a/10), (5a/6), (73b/19), (75a/2),
(85b/17), (87a/8)

b. + siki (27b/18)

[= 26]

bāḳīye: < Ar. bk "bāḳī".

b. + dūr (72b/18)

[= 1]

balık: Balık.

b. (27b/18), (28a/4)

[= 2]

bardaḳ: Bardak.

b. (28a/2)

[= 1]

bārī: < Ar. Yaratıcı, yaratıcı.

b. (2b/12)

[= 1]

bāride: < Ar. Soğuk.

b. + dür (12a/15)

[= 1]

başar: < Ar. Göz, görme.

b. (45b/3)

[= 1]

başarī: < Ar. Görüşle ilgili olan.

b. + ye (3b/9), (70b/3)

[= 2]

basīṭ: < Ar. Yalın cisimler. Yalınlar farklı doğa-
lara sahip cisimlere bölünemeyen cisimlerdir.

b. (5a/12), (5a/12)

b. + dür (5b/16)

b. + ine (87a/2)

b. + ye (5b/1)

[= 5]

basīṭe: < Ar. bk. "hareket-i basīṭe".

b. (22b/3), (5b/16), (5b/2)

b. + ye (5b/1)

[= 4]

başra: Irak'ta bir şehir.

b. (53a/17)

[= 1]

bast: < Ar. Yayma, açma, uzun uzadıya anlatma,
kaplama.

b. (82b/11)

b. + ı kesri (83a/2)

b. + olınması (17a/13)

[= 3]

baş: 1. Bir şeyin iki ucundan biri. 2. Kafa, ser.

b. + ı (27b/13), (27b/9)

b. + ında (27b/14), (28b/8)

b. + ını (27a/11)

[= 5]

başka: 1. Bilinenden ayrı, farklı, değişik, özge.
2. Ayrıca.

b. (11a/17)

[= 1]

başla-: Başlamak.

b.-r (62b/5)

b.-rlar (63a/12), (63b/1)

[= 3]

bāṭıl: < Ar. Boş, beyhude, yalan; çürük.

b. + dur (22b/12), (80b/10)

b. + olub (21a/15)

[= 3]

baṭī: < Ar. Yavaş, ağır hareketli "baṭī" "

b. (22a/6), (40a/12), (72a/5)

[= 3]

baflamyüs: Yunan coğrafyacı, matematikçi ve astronom.

b. (17a/13), (18b/17), (20a/5), (20a/7), (47b/11), (51a/12), (51b/13), (55a/8), (81b/3)

[= 9]

ba'zen: < Ar.Kimi zaman.

b. (60a/18), (60a/18)

[= 2]

ba'zi: < Ar.Birazı, bir kısmı, kimi.

b. (15b/10), (16a/16), (17a/2), (17b/18), (20a/8), (22a/4), (22b/16), (25b/2), (27a/1), (29b/19), (31a/3), (31b/1), (38b/3), (3a/14), (3b/17), (41a/9), (41a/9), (51a/4), (52a/12), (52a/14), (52a/15), (52a/5), (52b/13), (52b/14), (52b/14), (52b/15), (53a/13), (53a/19), (53a/3), (53a/3), (53a/4), (53a/6), (53a/6), (53a/7), (53b/18), (53b/8), (54a/19), (54a/19), (54a/6), (54b/2), (54b/3), (54b/7), (54b/8), (57a/16), (57a/2), (57a/6), (73a/3), (80b/12), (80b/7), (81b/4), (8a/9), (90b/15)

b. + efâzıl (39a/8)

b. + lar (10a/3), (12b/4), (17b/5), (17b/9), (19a/19), (19b/2), (20b/11), (21b/13), (26b/17), (29a/5), (34b/9), (36b/11), (38b/4), (48b/2), (48b/8), (48b/8), (4b/16), (4b/19), (50a/10), (51a/1), (52b/5), (54b/16), (54b/18), (55a/1), (55a/5), (66b/13), (70b/11), (70b/14), (71a/19), (71b/15), (71b/3), (75a/18), (75b/4), (75b/5), (76b/2), (77b/4), (77b/5), (7a/7), (7b/6), (84a/17), (89a/11), (9a/1)

b. + ları (3b/8)

b. + sı (28b/9)

b. + sınıj (31a/3)

[= 98]

be: < Far.1.Kelimeler –e halini verir. 2.e- kadar manasını verir.

b. + gâyetül-mülkül-vehhâb (94b/1)

b. + medîne-i (94b/1)

[= 2]

bedâyi': < Ar.Eşi ve benzeri olmayan güzel, mükemmel ve yeni şeyler.

b. + i (2b/14)

[= 1]

bedehşân: Afganistan'da bir şehir.

b. (53b/18)

[= 1]

bedel: < Ar.Karşılık, bir şeyin yerini tutan veya yerine verilen şey.

b. + i (62b/11)

[= 1]

bedr: < Ar.Ayın on dördüncü gecesi, dolunay.

b. (45a/15), (51b/9)

[= 2]

bedr gâyesi: bk. "bedr".

b. + nde (51b/9)

[= 1]

be-gâyet: < Far.Ar. Pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyade.

b. (69a/9), (74b/8), (77b/10)

[= 1]

[= 3]

be-herhâl: < Far.Ar.Her halde, mutlaka.

b. (49b/19), (50a/4), (74a/16),
(89a/10), (19b/1), (37b/19)

[= 6]

behmen: < Far. Kova burcu, Şemsî senenin on
birinci ayının ismidir ve Afitab'ın Delv burcun-
da dönme süresidir.

b. + i mäh (75b/9)

[= 1]

behrâm: < Ar.Merih yıldızı.

b. + ı (2a/8)

[= 1]

beķā: < Ar.Devam, sebat, evvelki hal üzere
kalmak, bakilik.

b. + sı (29a/2), (29a/9)

[= 2]

bel: İnsan bedeninde göğüsle karın sırtla kalça-
lar arasında kalan bölüm.

b. + inde (27b/13)

b. + ine (27b/13)

[= 2]

belde: < Ar.Ayın konaklarından yirmi birincisi.
Gökte el-ne'âim'e bağlı, uıldızları olmayan
küçük bir boşluktur.

b. (32a/8)

beled: < Ar.Şehir, memleket.

b. (15a/7), (16a/12), (57b/18),
(58a/10), (58b/19), (59b/9), (60b/6), (61a/4),
(61a/6), (61a/7), (61a/9), (78b/6), (79b/13),
(80a/19), (80a/6), (80b/11), (81a/18), (81a/5),
(81a/7), (81b/14)

b. + den (58a/5), (58b/13)

b. + i (52b/3), (79a/11)

b. + i maḥşüşuḥ (79a/19)

b. + i maḥşüşuḥ (79a/6)

b. + i mekke (80b/5)

b. + i merde (65a/8)

b. + ine (79a/9)

b. + üḡ (58a/12), (59b/10), (78b/11),
(80a/18), (80b/3)

[= 34]

belḡ: Afganistan'da bir şehir.

b. (53b/17)

[= 1]

beliyye: < Ar.Felaket, keder, kasavet, tasa.

b. (79a/13)

[= 1]

belki: < Far. İhtimal, umulur, olabilir, hatta.

b. (11b/16), (16b/13), (18b/15),
(20b/16), (22a/18), (22b/11), (22b/9), (29a/3),
(2a/5), (2b/6), (30a/12), (30b/1), (30b/10),

(33a/17), (33a/9), (33b/12), (33b/3), (33b/7),
(41b/1), (41b/10), (51a/4), (57a/4), (58a/4),
(5a/7), (64a/13), (65b/3), (66a/8), (79b/13),
(80a/4), (8a/5), (9a/16)

[= 31]

bende <Far.Kul, köle, bağlı.

b. + i kemterine (2a/17)

[= 1]

ben: 1. tekil şahıs, ben.

b. + i (94b/5)

[= 1]

ber: <Far. Üzere.

b. (2a/13)

[= 1]

berāber: <Far.Birlikte bulunan, bir arada, mü-
savi, bir hizada, farksız.

b. (11a/8), (26a/14), (26a/18), (27b/5),
(38b/2), (3b/17), (49b/10), (49b/13), (4a/12),
(4b/15), (50b/2), (58a/10), (58a/17), (58a/2),
(5a/9), (5b/8), (60a/4), (60b/6), (65b/3), (66a/2),
(66a/4), (66b/2), (66b/3), (66b/5), (66b/6),
(66b/7), (66b/8), (66b/9), (6b/14), (70a/19),
(70a/3), (72a/11), (77b/18), (78a/10), (78a/13),
(79a/2), (79a/3), (7a/11), (7a/18), (80b/6),
(80b/8), (81a/4), (89b/12), (90a/13), (90a/16),
(90a/18), (90b/12), (90b/14)

b. + dür (31a/5), (31b/12), (38b/2),
(83b/17), (89b/12)

b. + i (66a/5), (58a/13)

[= 54]

berāhīn: <Ar.Deliller, tanıklar.

b. (17a/1)

[= 1]

berber: Afrika'nın kuzeyinde oturan bir kavim.

b. (53a/13), (56b/18)

[= 2]

berdesir: İran'da bir şehir.

b. (53a/18)

[= 1]

berekāt: <Ar.1.Bolluklar. 2.Beymenetler, saa-
detler, mutluluklar; hayırlar.

b. (1b/8)

[= 1]

berk: <Ar.Şimşek.

b. (12a/17)

[= 1]

berkarār: <Ar.Far.Kararlı,yerli,daimi,devamlı.

b. (2a/13), (40b/10)

[= 2]

berr: <Ar.Kara, toprak.

b. + de (10a/4)

[= 1]

beş: Beş.

b. (10a/14), (10a/14), (10a/16),
(10b/7), (10b/8), (17b/13), (18b/12), (19a/7),
(20a/12), (20a/6), (26a/14), (26a/15), (26b/17),
(43b/9), (47b/15), (4a/19), (4a/7), (51a/19),
(51b/14), (53b/19), (54a/13), (54a/15), (54a/17),
(54a/18), (54a/4), (54b/16), (54b/5), (76b/15),
(76b/18), (76b/8), (81a/10), (81a/9), (82a/11),
(82a/12), (82a/12), (83a/17), (83a/2), (84a/3),
(85a/12), (85b/19), (86a/17), (86a/2), (86a/5),
(86b/1), (86b/12), (86b/15), (86b/6), (86b/9),
(87b/8), (87b/9), (88a/17), (88b/1), (88b/15),
(88b/19), (88b/3), (88b/6), (88b/7), (88b/9),
(89a/3), (89a/5), (89a/6), (89b/10), (89b/10),
(89b/17), (89b/3), (89b/9), (90a/13), (90a/14),
(90a/15), (90a/17), (90a/17), (90a/18), (90a/19),
(90a/5), (90b/1)

b. + dāirenün (26a/17)

b. + derece (40b/6), (65b/17), (65b/18)

b. + derecedür (41b/6)

b. + dür (83a/3)

b. + e (73a/17), (73b/2)

b. + er (17a/15)

b. + gün (75b/3)

b. + günü (76b/6)

b. + i (28b/15), (83a/2)

b. + inci (21b/2), (6a/11), (75a/14)

b. + incide (51b/5)

b. + inciden (21b/12), (21b/9)

b. + incisi (57b/15)

b. + kısım (57b/11), (58b/16)

b. + sâlde (76b/7)

[= 98]

beş biç: Beş bin.

b. (18b/12), (19a/7)

[= 2]

beş biç kırk: Beş bin kırk.

b. (10b/8)

[= 1]

beş biç toksân: Beş bin doksan.

b. + a (10b/7)

[= 1]

beş yüz: Beş yüz.

b. (10a/14)

[= 1]

beyân: < Ar. Anlatma, açık söyleme, bildirme.

b. (47b/7)

b. + eder (13a/5), (18b/3), (29b/1),
(31a/2), (32b/11), (32b/13), (3b/1), (3b/2),
(41a/10), (44a/1), (45a/4), (49a/13), (49a/14),
(55b/1), (57b/8), (58b/17), (5a/10), (5b/18),
(5b/19), (64a/5), (64b/15), (66b/17), (68b/3),
(71a/9), (76b/19), (77b/17), (81b/3)

b. + ı (24b/10)

b. + ı mülâhhası (2b/15)

b. + ı münîfide (1b/12)

b. + olınan (28a/14)

b. + olındı (25a/10), (41a/2)

b. + olunmasa (7b/18)

b. + olunmuşdı (72a/10)

b. + olunmuşdur (51a/10), (68b/16)

b. + olunur (10b/11), (16a/14), (37a/2)

[=41]

beyāz: < Ar. Beyaz.

b. (70a/4)

b. + a (54b/4)

b. + dur (54a/14)

b. + nūr (51b/4)

[=4]

beyāzī: < Ar. Beyaza ait, beyazla ilgili.

b. + ye (69b/18)

[=1]

beyāziyyet: < Ar. Beyazlık.

b. + de (70a/2)

[=1]

beyāzlık: bk. “beyāzlık”.

b. + ı (51b/4)

[=1]

beyāzlık: 1.Beyaz olma durumu. 2.Ağartı.

b. (51b/3), (69a/14)

[=2]

beyn: < Ar. 1.Ara, aralık. 2.Arada, araya, arasında.

b. + el (54a/1), (54b/11)

b. + elcumhūr (11b/1)

b. + elmüstazī (68b/18)

b. + inde (12b/15)

[=5]

beyne'l-ḥüsufeyn: < Ar. İki ay tutulması arası.

b. (51b/18)

[=1]

beyne'n-nās: < Ar. Halk arasında.

b. (9b/16)

[=1]

beyr: < Ar.Batıl olmak, kaybolmak, yok olmak.

b. (59b/1)

[=1]

beyt: < Ar. Beyit, şiirde iki mısra.

b. (76a/11), (76a/12)

[=2]

beytü'l-muḳaddes: < Ar. Kudüs'teki Mescid-i Aksâ.

b. (53a/16)

[=1]

beyyin: < Ar. Açık, aşikar.

b. (9a/7)

[= 1]

bezm: <Far. Sohbet, sohbet mevlisi, muhabbet yeri.

b. (2a/8)

[= 1]

bırak- :Bırakmak, salmak.

b.-salar (7b/14)

[= 1]

bıttih: <Ar. 1.Kavun. 2.Karpuz.

b. (8b/13)

[= 1]

bi: <Ar.Başlarına eklendiği zaman kelimeleri –e haline getirir; ile , için manalarını vererek Farsça'daki –be ile aynı işlevi görür.

b. (13a/2), (31a/1)

b. + 'ināyetullāh (3a/15)

b. + l (9a/11)

b. + lküllīye (3b/10)

b. + lmerkezdür (12a/11)

b. + ž (9b/4)

[= 7]

bī: <Far. –sız, –maz manasında kelimeleinin başına getirilir.

b. (2a/15)

b. + miqdār (2a/15)

[= 2]

bī-'add: <Ar.Far.Sayısız.

b. (1b/14)

[= 1]

bi-'aynihā: <Ar. bk. “bi-'aynihi”.

b. (21a/12), (30a/4), (76b/4)

[= 3]

bi-'aynihi: <Ar.Aynıyla, olduğu gibi, tıpkı.

b. (36a/1), (44b/7), (44b/9), (45a/2), (49b/5), (67a/15), (67b/4), (30a/16), (67a/1), (82b/6)

[= 10]

bī-ḥadd: <Ar.Far.Hadsiz, sınırsız, pek çok.

b. (1b/14), (89a/12)

b. + dūr (51a/9)

[= 3]

bi-ḥaseb: <Ar.Far. Cihetiyle, dolayısıyla.

b. + i mesīr (39a/11)

b. + ülmesāfemesāfe (38b/13)

b. + ülmesīr (34b/19)

b. + üttasīh (13a/2), (31a/1)

[= 5]

bī-'illet: <Ar. Sebepsiz.

b. + e (1b/2)

[= 1]

bī-kiyās: <Ar. Kıyasız, ölçüsüz.

b. (1b/1)

[= 1]

bil-: Bilmek.

b.-inmek (37b/14), (78b/6), (85b/12)

b.-mek (35b/9), (72b/9)

b.-mez (19a/9), (21b/14)

[= 7]

bilād: < Ar.Memleketler, şehirler, kasabalar.

b. + ı (52b/15), (53a/4)

b. + ı endülüs (54a/5)

b. + uñ (20b/8)

[= 4]

bilād-ı ās: As vilayeti, Arabîde Mersin manasında.

b. (54b/1)

[= 1]

bilād-ı efrenciyye: Avrupa şehirleri.

b. (53b/8)

[= 1]

bilād-ı etrāk: Türk şehirleri.

b. (54a/13)

[= 1]

bilād-ı habeşe: Habeş şehirleri.

b. (56b/18)

[= 1]

bilād-ı hutun: Hoten şehirleri. Hoten Şarkî Türkistanda büyük bir şehirdir.

b. (53b/18)

[= 1]

bilād-ı ifrikiyye: İfrikiyye şehirleri. İfrikiyye Arapların Magrib'in doğusuna, bugünkü Tunus ve civarına verdikleri isim.

b. (53a/3)

[= 1]

bilād-ı sakālibe: Kuzey şehirleri, Rus şehirleri.

b. (54b/7)

[= 1]

bilād-ı şimālī-yi endülüs: Endülüs'ün (İspanya ve Portekiz bölgesi) kuzey şehirleri.

b. (54a/19)

[= 1]

bilād-ı t̄ā'ife-i efrenc: Avrupalıların yaşadığı şehirler.

b. (54a/19)

[= 1]

bilād-ı t̄anca: Fas'ta bir şehir.

b. (53a/13), (53b/7)

[= 2]

bilād-ı türkistān: Türkistan şehirleri.

b. (54b/2)

[= 1]

bilād-ı ye'cüc ve me'cüc: Orta Asya'da bir dağ seddinin efsanevî adı.

b. (54b/9)

[= 1]

bilād-ı zābül: Zabül şehirleri. Zabül Afganistan'da bir şehirdir.

b. (53a/19)

[= 1]

bilādü'l-berber: Berber şehirleri.

b. (52b/9), (53a/3)

[= 2]

bilādü'l-hind: Hind şehirleri.

b. (53a/7)

[= 1]

bilādü'l-yemen: Yemen şehirleri.

b. (52b/11)

[= 1]

bilādü'r-r'us: Rus şehirleri.

b. (54b/1)

[= 1]

bilādü'r-rüm: Rum şehirleri.

b. (54a/19), (54a/6)

[= 2]

bilādü'ş-şin: Sin (Çin) şehirleri.

b. (53a/7)

[= 1]

bilādü's-sind: Pakistan'daki Sind bölgesinde bulunan şehirler.

b. (53a/6)

[= 1]

bi'l-'akis: Aksine, tersine, zıttına.

a. (9a/11)

[= 1]

bile: Birlikte.

b. (21b/6), (65a/10), (66b/18), (67a/13), (67a/14), (67b/15), (67b/6), (67b/7), (68a/9)

[= 9]

bilin- : Bilinmek, anlaşılmaq, öğrenilmek.

b.-mek (73b/14), (74b/10), (84a/1), (85b/5)

b.-mesi (3b/1)

[= 5]

bi'l-ittifak: Beraberce, uyuşarak, el birliğiyle, oy birliğiyle.

b. (2a/1), (52b/6)

[= 2]

bi'l-külliyе: < Ar.Far. Bütübütün, bütün bütün, tamamen.

b. (29b/18)

[= 1]

bī-mikyās: < Ar. Kıyassız, ölçüsüz.

b. (1b/1)

[= 1]

biḡ: Bin.

b. (10a/14), (10b/1), (10b/3), (10b/7), (10b/8), (18b/12), (19a/1), (19a/7), (26b/16), (26b/17), (28b/18), (51a/13), (51b/14), (51b/16), (74a/8), (74b/15), (74b/15), (76b/11), (76b/13), (76b/13), (76b/17), (76b/17), (76b/18), (81b/8), (81b/9), (82a/11), (82a/11), (82a/13), (82a/18), (82a/5), (82a/5), (82a/9), (82b/15), (82b/16), (82b/17), (82b/17), (82b/2), (83a/17), (83a/17), (83a/2), (83a/4), (83b/1), (83b/1), (83b/1), (83b/4), (87a/11), (87a/11), (87a/11), (87a/11), (87a/12), (87a/12), (87a/19), (87b/6), (87b/6), (87b/6), (87b/7), (87b/7), (87b/7), (87b/8), (88a/12), (88a/17), (88b/1), (88b/10), (88b/11), (88b/11), (88b/13), (88b/14), (88b/14), (88b/15), (88b/17), (88b/18), (88b/19), (88b/19), (88b/2), (88b/4), (88b/4), (88b/4), (88b/6), (88b/7), (88b/7), (88b/7), (88b/7), (88b/9), (89a/1), (89a/2), (89a/2), (89a/3), (89a/4), (89a/6), (89a/6), (89a/6), (89b/17), (89b/9), (8b/17), (90a/13), (90a/15), (90a/17), (90b/2), (9b/15)

b. + dūr (81b/19), (82b/4), (83a/4)

b. + i (82b/4)

[= 103]

biḡ sekiz: Bin sekiz.

b. (10b/3)

[= 1]

biḡ seksen: Bin seksen.

b. (74b/15)

b. + den (74b/15)

b. + derece (74a/8)

[= 3]

biḡ toḡsan: Bin doksan.

b. (10b/1)

[= 1]

bina²: < Ar. 1.Bina. 2.Ev. 3. Yapma, kurma.

b. (37a/13)

[= 1]

binā³en: < Ar. -den dolayı, -den ötürü; dayana-
rak, yapılarak.

b. (90b/16)

[= 1]

bir: Bir.

b. (10a/10), (10a/18), (10b/12), (10b/13), (10b/16), (10b/16), (10b/2), (10b/3), (10b/4), (10b/5), (10b/7), (10b/9), (11a/17), (11a/2), (11a/2), (11b/9), (12b/15), (12b/17), (12b/17), (12b/18), (12b/6), (12b/8), (13a/2), (13a/7), (13a/7), (13a/9), (13b/10), (13b/11), (13b/14), (13b/16), (14a/11), (14a/11), (14a/11), (14a/13), (14a/13), (14a/15), (14a/17), (14a/17), (14a/17), (14a/18), (14a/19), (14a/19), (14a/2), (14a/2), (14a/4), (14a/5), (14a/5), (14a/6), (14a/6), (14a/8), (14b/10), (14b/10), (14b/11), (14b/12), (14b/13), (14b/16), (14b/19), (14b/7), (15a/11), (15a/14), (15a/17), (15a/18), (15a/5), (15a/9), (15b/2), (15b/3), (15b/6), (16a/10), (17a/7), (18b/10), (18b/11), (18b/19), (18b/3),

(19a/1), (19a/17), (19a/2), (19a/4), (19a/4),
(19a/6), (19b/16), (1b/11), (1b/4), (1b/5),
(1b/5), (20a/10), (20b/10), (20b/13), (20b/16),
(21a/12), (21a/19), (22a/11), (22a/2), (22b/18),
(23a/10), (23a/11), (23a/2), (23a/6), (23a/7),
(23b/12), (24a/3), (24a/7), (24a/8), (24a/9),
(26a/11), (26a/13), (26a/19), (26a/19), (27a/10),
(27b/11), (27b/12), (27b/14), (27b/19), (27b/8),
(28a/5), (29a/16), (29b/12), (29b/13), (29b/4),
(29b/6), (29b/8), (2b/1), (30a/10), (30a/13),
(30b/10), (30b/11), (30b/13), (30b/2), (31a/4),
(31b/14), (31b/19), (32a/1), (32a/4), (32b/2),
(33a/1), (33b/12), (33b/3), (34a/12), (34a/14),
(34a/4), (34a/8), (34a/9), (34b/4), (34b/6),
(35a/9), (35b/6), (35b/7), (36a/16), (36a/9),
(37a/16), (37a/19), (37a/2), (37a/8), (37b/14),
(37b/15), (37b/2), (39b/5), (3a/3), (3b/12),
(3b/13), (3b/4), (3b/7), (40a/15), (40a/5),
(40b/17), (41a/4), (41a/5), (41b/1), (41b/2),
(42a/4), (42a/5), (42a/6), (42b/19), (42b/7),
(43a/3), (43b/8), (44a/13), (44b/5), (45a/15),
(45a/6), (46b/14), (46b/19), (48b/6), (49a/17),
(49a/18), (4a/9), (4b/1), (4b/10), (4b/10),
(4b/11), (4b/12), (4b/14), (4b/5), (4b/6), (4b/7),
(4b/7), (50b/7), (50b/9), (51a/11), (51a/16),
(51a/6), (51b/10), (51b/14), (51b/3), (51b/4),
(52a/11), (52a/17), (52a/7), (53a/18), (54a/5),
(54b/10), (54b/4), (55a/9), (55b/18), (56a/12),
(56a/6), (57a/15), (57b/17), (57b/8), (58a/16),
(58a/4), (58b/17), (58b/17), (58b/3), (58b/9),
(59a/18), (59b/19), (5a/17), (5a/18), (5a/2),
(5a/2), (5a/2), (5a/4), (5a/7), (5b/14), (5b/19),
(5b/4), (5b/6), (60a/4), (61b/13), (61b/14),
(61b/3), (62a/2), (62a/3), (62b/13), (64a/12),
(64a/16), (64b/15), (64b/16), (64b/18),
(64b/18), (64b/5), (64b/8), (65a/10), (65a/18),
(65a/6), (65b/15), (65b/17), (65b/19), (65b/3),
(65b/5), (65b/7), (66a/12), (66a/5), (66a/8),

(66b/6), (66b/7), (68b/11), (68b/12), (68b/18),
(69a/6), (6a/19), (6a/6), (6b/15), (6b/7), (6b/8),
(70a/16), (70a/16), (71a/12), (71a/16), (71b/17),
(71b/17), (72a/14), (72a/8), (72b/11), (73a/1),
(73b/17), (73b/5), (74a/14), (74a/2), (74a/5),
(75a/13), (75a/16), (75a/4), (75b/15), (76a/2),
(76a/3), (76a/3), (76a/4), (76a/5), (76a/6),
(76a/6), (76a/9), (76b/13), (76b/7), (77a/1),
(77a/1), (77a/11), (77a/12), (77a/4), (77a/5),
(77b/17), (77b/19), (78b/2), (79a/1), (79a/17),
(79b/10), (79b/3), (7a/14), (7b/14), (7b/14),
(80a/1), (80a/10), (80a/4), (80b/11), (81a/10),
(81a/11), (81b/10), (81b/10), (81b/11),
(81b/12), (81b/13), (81b/14), (81b/14),
(81b/15), (81b/5), (81b/6), (81b/8), (82a/10),
(82a/12), (82a/12), (82a/14), (82a/14), (82a/3),
(82a/5), (82a/6), (82a/7), (82a/7), (82a/9),
(82b/18), (82b/18), (83a/18), (83a/18), (83a/19),
(83b/14), (83b/2), (83b/5), (84a/2), (84a/7),
(84a/7), (84b/12), (84b/13), (84b/5), (84b/9),
(85a/12), (85a/14), (86a/17), (86b/1), (86b/6),
(86b/9), (87a/13), (87a/16), (87b/8), (87b/9),
(88a/11), (88a/12), (88a/5), (88b/10), (88b/15),
(88b/3), (88b/9), (89a/17), (89b/4), (8a/19),
(8a/6), (90a/10), (90a/11), (90a/12), (90a/14),
(90a/6), (90b/1), (90b/12), (90b/5), (9b/9)

b. + ādem (27b/13)

b. + āfaḫ (61a/13)

b. + āfaḫda (64b/3), (67a/17), (67b/2),
(69a/18), (69b/4)

b. + ʿaded (74b/16), (75a/1)

b. + ʿaks (64b/6)

b. + ʿakş (59a/13)

b. + ʿakşdür (58b/2)

b. + bardağ (28a/2)	b. + devrine (71a/18)
b. + burca (71b/2)	b. + dür (16a/18), (39a/7), (66a/19), (74a/11), (77b/6), (90a/6)
b. + cānibde (58a/19)	b. + e (83a/2), (87b/4)
b. + cānibinden (77a/3)	b. + er (30a/6), (62b/14), (63b/13), (66a/10), (75b/14)
b. + cezāre (55a/1)	b. + erbu'da (63b/1)
b. + cismden (29a/14)	b. + erbu'dın (63a/12), (63b/11)
b. + cüz' (69a/4)	b. + felegi (30b/3)
b. + cüz'i (62b/11)	b. + gēcede (31b/12), (31b/18), (31b/4), (32a/1), (32b/4), (46b/7), (55b/15)
b. + cüz'üj (62b/10), (66b/10)	b. + gün (31b/12), (31b/18), (31b/19), (31b/4), (32b/4), (46b/7), (49b/4), (49b/4), (55b/14), (74b/9)
b. + dāire (4a/15), (50b/13), (50b/4), (78a/5), (78a/9)	b. + hātt (33b/5)
b. + dāireden (78a/17)	b. + hātt (32b/16), (4a/4), (78b/1), (78b/8)
b. + daqīka (21a/18), (21b/1), (40b/3)	b. + hāttun (39a/11)
b. + den (34b/4), (42a/3)	b. + i (10a/8), (10a/9), (13b/6), (14a/10), (14a/16), (14a/4), (14b/15), (14b/2), (14b/3), (15a/10), (15a/17), (15a/7), (16a/5), (16a/8), (16b/7), (17a/10), (17a/11), (17a/17), (17a/18), (17a/18), (17a/19), (17a/7), (17a/7), (17a/9), (17b/1), (19a/11), (21a/6), (26a/15), (26b/9), (28a/6), (28b/13), (29b/10), (29b/10), (29b/12), (29b/13), (29b/13), (2a/1), (30a/18), (30a/5), (30a/6), (30a/9), (30b/17), (30b/18), (30b/8), (31b/16), (33a/10), (33a/10), (33a/11), (33a/19), (33a/8), (33b/10), (33b/6), (33b/9), (36a/2), (36a/3), (37a/6), (40a/16), (40b/13), (41a/13), (44a/12), (44b/1), (44b/11), (44b/12),
b. + derece (22b/4), (22b/6), (41b/7), (9b/14)	
b. + dereceden (22b/8)	
b. + derecedür (31b/2), (66b/17)	
b. + derecenüj (41b/8), (41b/8)	
b. + dereceye (67a/13), (67a/14)	
b. + devlet (73a/2)	
b. + devrde (40b/16), (59b/17), (59b/6), (59b/7), (60a/11), (60a/13), (71b/2), (72a/15)	
b. + devri (60a/12), (60a/6), (71a/11), (71a/15), (71b/11), (72a/1)	
b. + devrinde (60a/8)	

(45a/5), (47a/16), (48b/5), (49a/19), (49a/19),
(49b/9), (4a/17), (4a/17), (57a/15), (57b/4),
(57b/5), (58b/14), (58b/15), (59a/16), (59b/12),
(59b/9), (5a/16), (5a/5), (60b/9), (67a/2),
(68a/9), (15a/2), (21a/6), (33a/6), (33b/1),
(4b/13), (5a/17) (6a/6), (71b/19), (71b/6),
(71b/9), (72a/4), (72a/8), (74b/14), (78b/4),
(7a/13), (81a/2), (9a/19), (9a/19), (61a/5)

b. + in (87b/12)

b. + incisidür (90b/3)

b. + inde (26a/13), (28a/2), (3b/12),
(42a/7), (43a/4), (4b/14), (81b/14), (81b/15),
(9a/18), (9a/18)

b. + inden (47a/8)

b. + ine (13a/9), (13b/1), (13b/7),
(14b/5), (14b/6), (14b/9), (14b/9), (15a/19),
(15b/13), (19a/13), (21b/1), (26a/5), (29b/16),
(29b/2), (29b/3), (3b/19), (41b/12), (44b/18),
(46b/13), (48a/6), (49b/6), (41a/18), (49b/6),
(4b/12), (4b/3), (58a/1), (59a/2), (6a/6), (77a/2)

b. + ini (1b/8), (18b/4), (38b/1),
(72b/3), (72b/7), (75b/14), (75b/15)

b. + inün (13b/19), (16a/1), (21b/16),
(21b/17), (28a/4), (28a/5), (28a/7), (32a/4),
(32b/6), (33a/18), (33a/3), (37a/17), (37a/18),
(41b/3), (45b/2), (46a/4), (4b/3), (5a/7),
(67b/8), (6a/3), (81b/17), (87b/17), (87b/18),
(89b/13), (90a/8)

b. + isi (12b/5), (13b/5), (17a/15),
(20b/19), (22b/13), (24a/2), (33a/16), (55b/15),
(55b/16), (60b/11), (11a/3), (12b/5), (61a/3),
(61a/7), (64a/10), (64a/11), (65a/2), (67b/12),

(67b/15), (67b/19), (68a/13), (68a/6), (68a/7),
(68a/8), (71b/5), (74a/10), (80b/1), (9b/9)

b. + isin (1b/7)

b. + isinden (41a/17)

b. + isinün (58a/17)

b. + kâmet (77b/5)

b. + kâmet (72b/13)

b. + karış (77b/4)

b. + kavmdur (55a/7)

b. + kavv (44b/14), (62b/4), (65a/10),
(72a/6), (78a/18)

b. + kavsdur (32b/14), (66b/10)

b. + kavsuñ (65a/7), (71b/11), (72a/3)

b. + kısmı (58a/14), (58a/13)

b. + kerre (40b/16), (59b/17), (59b/6),
(59b/7), (60a/1), (60a/2), (60a/7), (75b/16)

b. + kevkeb (26b/10)

b. + mäh (71a/17), (71b/3), (76a/11)

b. + mähı (75a/11), (75a/11)

b. + maḥallden (55b/13)

b. + mebdē' (74a/16)

b. + medār (40b/14), (58a/11), (58a/8),
(58b/18)

b. + medārdur (58a/12), (58a/9)

b. + mertebe (26b/15)

b. + mevzi'dür (56a/7)

b. + meyzer (27b/14)	b. + senede (50a/4)
b. + miqdār (45a/12)	b. + şāḳūl (78a/2)
b. + miḳyāsı (72b/10)	b. + şaḥıṣa (49b/5)
b. + millet (73a/2)	b. + şehirde (50a/4)
b. + muḳaddime (3a/19)	b. + tarafda (52a/1)
b. + nişfda (64b/7), (66a/19), (67a/4), (68a/17)	b. + tarafı (65b/4), (65b/8), (65b/9), (66a/12), (66a/8)
b. + nişfuḡ (23a/11), (66a/14)	b. + tarafını (3b/9)
b. + nişān (78a/1)	b. + tūfān (73a/2)
b. + noḳta (3b/16), (4a/11)	b. + vaḳtda (69b/1)
b. + noḳtada (44b/12), (46b/6), (68b/13)	b. + vaḳtdur (44a/8)
b. + noḳtadan (71a/12)	b. + yerdür (54b/11), (54b/14)
b. + noḳtanuḡ (66b/11)	b. + yevmi (74b/13)
b. + noḳtayadur (37b/4)	b. + yevmüḡ (75b/12)
b. + nukte (66b/15)	b. + yıl (64b/6)
b. + oḡlaḡuḡ (27b/16)	b. + yılda (56a/17)
b. + pāre (4a/1)	b. + zamānda (42b/2), (49b/2)
b. + pāresin (45b/6)	b. + zelzele (73a/3)
b. + rub'ından (50a/7)	[= 798]
b. + sā'at (2a/19)	bi'r : < Ar.Kuyu, çah, su kuyusu.
b. + sāl (71a/14), (71b/1), (73b/10), (75b/13)	b. (11a/6), (11a/8)
b. + sālūḡ (73a/1)	b. + dūr (11a/2)
b. + saḥḥdan (77a/4)	[= 3]
	biribiri : Birbiri, karşılıklı olarak bir diğeri.
	b. (4b/14), (5a/5)

b. + nden (37b/13)	[= 2]
b. + ne (3b/8), (45a/3), (50a/11), (69a/8), (6a/3)	biz: Biz, birinci çoğul şahıs.
b. + nünj (52a/2)	b. (24a/17)
b. + yle (38b/2), (38b/2), (44a/9), (44b/5)	b. + e (9b/2), (25b/4)
[= 13]	b. + imle (69b/9)
birkac: Birkaç.	b. + üm (25a/11), (7a/17), (8b/1)
b. + gün (40a/5)	[= 7]
[= 1]	bi'z-zarūī: < Ar. Zaruretle, ister istemez.
bīrūn: < Ar.1.Dışarı. 2.Dış, harici. 3.Fazla, dışarıda, hariçte.	b. (10a/2), (26a/16), (28a/17), (29b/9), (30b/16), (36a/8), (6b/13), (80a/9), (9b/4)
b. + olmaya (3b/13), (4b/13)	[= 9]
[= 2]	boy(u)n: Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.
bistām: İran'da bir şehir.	b. + ina (27b/11)
b. (53b/14)	[= 1]
[= 1]	böyle: Böyle, bu şekilde.
biş bālūg: Doğu Türkistan'da bir şehir.	b. (13b/15), (19b/11), (20a/5), (20b/7), (25a/10), (25a/9), (29a/12), (33a/13), (33a/14), (37b/10), (38b/6), (47a/2), (50a/1), (52a/1), (5b/10), (68b/4), (7b/3)
b. (54b/2)	b. + dūr (32a/14), (32a/16), (67b/3)
[= 1]	[= 20]
bīše-zār: < Far.Ormanlık, meşelik; sazlık.	
b. + ını (51a/8)	bu: Bu.
[= 1]	b. (10b/12), (10b/17), (10b/19), (10b/9), (11a/17), (11a/17), (11b/3), (11b/8), (12a/17), (12a/2), (12a/5), (12b/10), (12b/11), (12b/19), (12b/2), (12b/3), (13a/2), (13b/1), (13b/12), (13b/17), (13b/18), (13b/19),
bi't-ṭab: < Ar. Tabiatıyla, tabii olarak.	
b. (10a/2), (6b/9)	

(14b/10), (14b/12), (14b/19), (14b/4), (15b/1),
(15b/17), (15b/2), (15b/3), (15b/6), (16a/10),
(16a/18), (16b/17), (16b/5), (16b/7), (17a/1),
(17a/3), (17a/8), (17b/19), (18b/4), (19a/13),
(19b/10), (19b/18), (19b/8), (20a/10), (20a/11),
(20a/17), (20a/9), (20b/11), (20b/12), (20b/17),
(20b/19), (20b/7), (20b/9), (21a/5), (21a/8),
(21a/8), (21a/8), (22a/16), (22a/2), (22a/5),
(22b/13), (22b/14), (22b/15), (22b/15),
(22b/18), (22b/2), (24a/14), (24a/17), (24a/18),
(24b/1), (24b/3), (25a/11), (25a/14), (25a/18),
(25a/9), (25b/11), (25b/4), (26a/17), (26a/9),
(26b/10), (26b/3), (26b/5), (26b/7), (26b/9),
(28a/10), (28a/14), (28a/16), (28a/17), (28a/8),
(28b/10), (28b/9), (29b/12), (2a/17), (2b/10),
(2b/17), (30a/10), (30a/14), (30a/19), (30a/8),
(30b/15), (31a/3), (31a/4), (31a/5), (33a/10),
(33b/15), (33b/6), (36a/1), (36a/18), (37a/11),
(37b/10), (37b/6), (38a/11), (38a/8), (38b/12),
(38b/3), (3a/10), (3a/18), (40a/17), (40a/18),
(40a/19), (41a/2), (41a/8), (41b/19), (42a/2),
(42b/14), (42b/19), (43a/1), (43a/17), (43a/5),
(43b/18), (44a/5), (44a/6), (44a/7), (44a/8),
(44a/9), (44b/11), (44b/14), (44b/17), (44b/4),
(45b/1), (45b/9), (46a/8), (46b/17), (47a/13),
(47a/9), (47b/15), (48a/1), (48a/3), (48a/5),
(49a/17), (49b/8), (4b/18), (50b/6), (50b/9),
(51a/7), (51b/2), (55a/13), (55a/4), (55a/4),
(55a/9), (55b/17), (57a/14), (5b/9), (60a/19),
(60b/8), (61a/15), (61a/17), (62b/8), (64a/6),
(65a/4), (65b/15), (66a/16), (66a/6), (66b/3),
(68a/8), (68b/14), (68b/16), (69b/13), (6a/12),
(6a/3), (6a/6), (6b/1), (6b/10), (6b/15), (6b/16),
(6b/4), (70a/14), (70a/4), (71a/7), (71b/16),
(72a/11), (72a/14), (72a/9), (74a/1), (74a/5),
(74a/8), (75a/16), (76b/11), (76b/16), (78a/14),
(78b/3), (79a/11), (79b/10), (79b/6), (7a/10),
(7b/5), (80a/1), (80a/10), (80a/12), (80a/14),

(80a/15), (80a/2), (80a/4), (80a/8), (80b/2),
(81a/2), (81b/19), (81b/4), (82b/12), (83a/5),
(83b/12), (83b/6), (84a/9), (85a/11), (85b/1),
(85b/4), (86a/1), (86b/18), (87a/15), (87b/11),
(87b/3), (88a/2), (89a/9), (89b/2), (8a/15),
(8a/6), (8b/1), (8b/14), (8b/15), (8b/16),
(8b/18), (8b/7), (90a/4), (94b/5), (9a/1), (9a/16),
(9a/18), (9b/10), (9b/3)

b. + ā' māl (82b/14)

b. + āfāk (57b/19)

b. + āfākda (60b/2), (61a/2)

b. + āfākun (57b/17)

b. + āfākda (60a/11), (60a/14),
(60a/16), (64b/10)

b. + āfākdan (60a/16)

b. + 'amelde (79a/14)

b. + 'amelün (82b/7)

b. + 'amüd (85b/6)

b. + 'arza (42b/14), (43a/17)

b. + 'ilme (3a/19)

b. + aqsāma (27a/5)

b. + beyt (76a/11)

b. + cānibe (50b/3)

b. + dāirenün (78b/4), (80a/7)

b. + dāireye (78b/5)

b. + deñlü (29a/14)

b. + dört (26a/12)

b. + dur (11b/13), (19a/8), (20b/5),
(24b/1), (31a/1), (33a/16), (36b/10), (45a/5),
(47a/16), (4a/6), (4a/7), (4a/8), (4b/3), (4b/5),
(5b/11), (70b/12), (70b/14), (74a/11), (74a/17),
(78a/5), (78b/5), (85b/10), (89a/19), (90a/3)

b. + durki (25a/3)

b. + eczāyla (40b/5), (41a/3)

b. + emr (22a/11)

b. + faşlı (43a/19)

b. + felege (30b/2)

b. + felek (23a/15)

b. + fenne (2a/18)

b. + fennüj (26b/16), (33a/16),
(33b/16), (33b/6), (34a/2), (37b/6), (38a/12),
(42a/2), (42b/14), (43a/17), (47a/13), (89a/19)

b. + fesād (23b/6)

b. + hāl (29a/12)

b. + hālde (37a/2), (39b/9), (40a/8),
(40b/16), (40b/19), (42a/12), (44b/12), (44b/9),
(45a/1), (45a/10), (56a/14), (68b/7)

b. + hāle (45b/4), (46a/7)

b. + haķire (2b/4)

b. + haķirüj (3a/2)

b. + haţţ (44a/4)

b. + hāţţ (35b/11)

b. + haţţ (36a/1)

b. + iķlīmde (52b/16)

b. + iki (36b/9), (37b/13)

b. + isimleriyle (28b/4)

b. + kaķāilden (49b/7)

b. + kaķadar (21b/10), (67b/4)

b. + kaķavsda (60b/10), (60b/12)

b. + kaķısmete (50a/9)

b. + kaķıyās (28b/12)

b. + kemīnelerine (3a/18)

b. + kitābuj (2a/16)

b. + māhları (76b/5)

b. + maķallde (57b/2)

b. + maķūle (51b/8)

b. + mecmū'ı (87b/13)

b. + meyl (41b/15), (41b/9), (42a/9),
(43a/8)

b. + meyli (42b/6)

b. + meylüj (41b/6), (42b/15), (43a/10)

b. + miķdār (23b/3), (57b/18), (89a/8)

b. + minvāl (75a/11)

b. + ŋa (20a/16), (34b/11), (4a/9),
(52a/10), (54b/16), (60b/1), (71b/4), (73b/19),
(79a/18), (7a/11), (80b/1), (88a/15), (88a/8),
(90a/9)

b. + ŋlardur (90b/18)

b. + ŋlaruĝ (48b/7)

b. + nda (19b/10), (54a/13), (90b/16)

b. + ndan (19b/7), (21b/14), (23b/13),
(23b/2), (25a/18), (40a/13), (40a/15), (40a/6),
(40a/9), (42a/18), (42b/10), (49b/7), (63a/11),
(63b/9), (78b/11), (9a/9)

b. + nı (20b/11), (21b/15), (22a/4),
(23b/2), (70b/14), (80a/3), (86b/8)

b. + nlar (15b/11), (17a/10), (24b/4),
(28b/18), (29a/8), (9b/17)

b. + nlardan (7a/13)

b. + nlardur (39b/1), (52b/8), (53a/2),
(53b/7), (76a/1)

b. + nların (12b/2), (16a/13), (22b/12),
(25b/3), (56b/19), (73a/3)

b. + noktanın (37a/14)

b. + nu (12b/19), (19a/2), (19b/14),
(24b/10), (35a/7), (42b/5), (43a/18), (50a/1),
(51b/16), (60a/9), (61a/11), (65a/15), (67a/9),
(68a/1), (68a/13), (69a/12), (6a/14), (72b/2),
(77a/16), (84b/18)

b. + şüretde (81a/4)

b. + şüretler (27a/3), (28a/19)

b. + şahtdan (70a/16)

b. + sebeb (58b/2)

b. + sebebden (55b/5)

b. + sözi (57a/2)

b. + şekl (29a/2), (31a/1), (61b/10),
(62a/14), (63a/10), (63b/8)

b. + şeklden (45b/1), (50a/1), (70b/7),
(79a/5)

b. + tarik (30b/19), (37a/12)

b. + tarihün (76b/3)

b. + tarihün (73a/11)

b. + ta'birde (42a/19)

b. + ta'dile (35b/12), (35b/4)

b. + ta'yin (26b/19)

b. + tahrik (25b/7)

b. + taqdirce (22b/1), (25b/2), (31b/3),
(49b/18), (55a/8)

b. + tasavvurun (23a/14)

b. + tertib (26b/11), (62a/4), (62b/7),
(68a/4)

b. + tertibe (26b/12)

b. + uc (26b/3)

b. + vaktde (52a/12), (62b/19)

b. + vechiledür (76a/10), (82b/19)

b. + zaviyenün (36a/15)

b. + zaviyeyi (36a/10)

b. + zaman (21a/17)

[=495]

buğa: Açı, zaviye, köşe, bucak.

b. (4a/16)

[=1]

bucuk: bk. "buçuk".

b. (23a/17)

[= 1]

buçuk: Buçuk, dörtte bir: 1/4.

b. (55b/13), (8b/17)

[= 2]

bu'd: < Ar.Uzaklık.

b. (19a/14), (21b/7), (21b/7), (48b/12),
(59a/1)

b. + a (63b/1), (64a/1), (72b/12)

b. + ı (11a/4), (11a/6), (14a/10),
(33b/14), (33b/15), (33b/5), (37b/5), (37b/5),
(38b/10), (38b/11), (38b/8), (39a/1), (39a/11),
(39a/7), (40b/10), (40b/11), (40b/17), (40b/19),
(43a/10), (46b/17), (47a/18), (47a/19), (47a/8),
(47b/12), (4b/15), (52a/5), (52a/6), (56a/15),
(56a/6), (58a/10), (58a/12), (58a/17), (58a/5),
(58b/10), (58b/12), (58b/18), (5a/9), (36a/10),
(89b/14), (88b/11), (89a/3) (66b/5), (67b/11),
(67b/9), (73b/1), (77b/8), (78a/12), (79b/16),
(80a/7), (81a/1), (88b/16), (88b/2), (88b/8),
(89a/9), (8b/15), (90b/4)

b. + ı aķreb (39a/4)

b. + ı aķrebi (47b/16)

b. + ı aķrebüj (39a/7)

b. + ı dur (37a/8)

b. + ı eb'adı (47b/15)

b. + ı evsaşda (89b/11)

b. + ı evsaş-ı s̄anī (90b/6)

b. + ı evsaş-ı Şems (89b/9)

b. + ı ib'ādla (39a/7)

b. + ı ib'ādun (39a/4)

b. + ı ib'ad (89b/11)

b. + ı ib'adıķamer (89b/8)

b. + ı m̄abeyni (47b/4), (48b/7)

b. + ı merākizi (89a/1)

b. + ı merākiziŐevābit (90b/7)

b. + ı merkez (40b/1), (40b/4)

b. + ı merkezi (40b/12), (40b/7)

b. + ı muħaddeb (88a/15)

b. + ı muħaddebi (88a/18), (88b/5)

b. + ı muķa'arı (88a/9)

b. + ı mużā'af (46b/15)

b. + ın (43a/2), (62b/14), (63a/12),
(63b/11), (66a/10)

b. + ına (43a/11)

b. + ından (47b/6)

b. + ını (46b/16)

b. + ınıu (39a/5), (89b/13)

b. + ı re'si (69a/2)

b. + ıları (66a/2), (89a/12), (89b/13)

[= 103]

bu'd-ı evsaş: Ortalama uzaklık. En uzun uzaklık
ile en kısa uzaklığın (bu'd-ı aķreb, bu'd-ı ib'ād)
toplamlarının yarısı olan uzaklık.

b. (37a/1), (39a/11)

b. + a (39a/7)

[= 1]

b. + da (90b/4)

buḥāriyye: Buhara ait, buharla ilgili.

b. + dur (34b/18), (38b/8)

b. + nün (12a/16)

b. + ı (39a/1)

[= 1]

b. + ında (36b/11)

buḳā: < Ar. (c. buḳ'a) bk. "buḳ'a".

[= 8]

b. (56b/11), (56b/9)

bu'd-ı mu'addil: Kamerin battığı boylam ile ufuk arasında olan ekvatorun bir yaydır.

b. + a (55b/7)

b. + da (21a/15), (55b/8), (56a/16),

(56a/19)

b. (73b/1)

b. + uḡ (56a/17)

[= 1]

[= 8]

bu'd-ı sevā: Güneşin boylamı ile ayın boylamı arasında olan ekliptikten bir yaydır.

buḳ'a : < Ar.1.Yer, toprak, ülke. 2.Büyük yapı. 3.Benek, leke.

b. (73a/15)

b. (55b/2)

[= 1]

b. + da (21a/12)

buḥār: < Ar. bk. "buḥār".

b. + nuḡ (55b/3)

b. (11a/13), (51a/8), (9a/1)

[= 3]

b. + dan (57a/6)

buḳrāt : Eski Yuna hekimi, meşhur Hipokratis.

[= 4]

b. (8b/4)

buḥār: < Ar.Buğu.

[= 1]

b. (12b/12), (12b/9), (69b/16), (69b/18)

bul- : Bir şeyi elde etmek, ulaşmak, bulmak.

b. + ından (1b/7), (1b/7)

b. + a (19b/1), (94b/5)

[= 6]

b.-alar (20a/4)

buḥārā: Özbekistan'da bir şehir.

b.-alardı (23a/18)

b. (54a/10)

b.-andur (34b/14)

b.-anlar (19b/11)

b. (94b/6)

b.-dukları (19b/1)

b.-duklarına (22a/5)

b.-dılar (19a/2), (19a/4), (19b/18),
(51a/11)

b.-duğı (19a/18), (20a/12), (20a/15),
(20a/5)

b.-duğına (20a/6)

b.-duğından (19a/18), (20a/8)

b.-duğ (57a/18), (57a/19)

b.-dukları (19b/15), (20a/7)

b.-ınana (20a/16)

b.-ınandan (20a/12)

b.-ınmaz (20a/5)

b.-madukları (52a/1)

b.-madılar (19a/18)

b.-mış (55b/2), (73a/2)

b.-mışdur (18b/15), (18b/18), (19a/6),
(19b/13), (51b/1), (6b/10)

b.-mışlardur (19b/12)

b.-ub (18b/16), (19a/15), (34b/19),
(8a/19)

b.-ur (12b/1), (12b/6), (60a/16),
(6a/17), (6b/14)

[= 47]

bula: < Ar. Ayın konaklarından yirmi üçüncü-
sü. Ay'ın yörüngesinde iki eşit küçük yıldızdır.

b. (32a/8)

[= 1]

bulgār: Slavların güney kolundan olan bir halk
veya bu halkın soyundan olan kimse.

b. (54b/7)

[= 1]

bulın- : Bulunmak, bulma işine konu olmak.

b.-madı (22b/14)

b.-mamışdur (50b/1)

b.-mayub (23b/14)

b.-maz (78a/16)

b.-mazsa (25b/13)

b.-mışdur (6a/5), (81b/18), (90b/5)

b.-ub (51b/19)

b.-ur (29a/15)

[= 10]

burc: < Ar.1.Kale, hisar çıkıntısı, kule.
2.Yuvarlak bina. 3.Güneşin ayrıldığı 12 kısım-
dan her biri.

b. (26a/19), (26b/10), (26b/6), (47b/6),
(61a/14), (61a/19), (61a/19), (61b/2), (62b/5)

b. + a (71b/2), (76a/11)

b. + da (26b/4), (28b/3), (61a/15),
(61a/17), (71b/3)

b. + ı (66b/1), (66b/2), (66b/2), (66b/3)

b. + ı āh̄ir (61a/17)

b. + ı āh̄ire (76a/19)

b. + ı cevzāda (76a/16)

b. + ı kavsuḡ (62a/6)

b. + ı rifʿatde (2a/14)

b. + ı sereṭānda (76a/17)

b. + ı sereṭānuḡ (43b/5)

b. + uḡ (26a/19), (28b/16), (62b/8),
(66a/5), (66a/5), (66b/6), (66b/7), (66b/8)

[= 35]

bursa: Türkiye'nin Marmara bölgesinde bir şehir.

b. (54a/8)

[= 1]

burūc: < Ar.Burçlar.

b. (13b/8), (13b/8), (14a/15), (14b/8),
(15a/15), (20b/4), (20b/4), (20b/6), (21a/18),
(22a/10), (23a/2), (23a/4), (23a/5), (24a/11),
(24a/12), (25a/12), (25a/5), (26a/9), (27a/4),
(28a/16), (32b/18), (42b/1), (45a/1), (52a/5),
(55b/14), (55b/19), (56a/1), (56a/10), (56a/3),
(56a/8), (59a/14), (59b/18), (59b/19), (60a/1),
(60b/8), (61a/9), (61b/8), (62a/13), (63a/7),
(63b/7), (64b/3), (65b/14), (67b/7), (68a/4),
(6a/8), (83b/3)

b. + a (18b/2), (28b/2), (41b/18),
(64b/17)

b. + da (16a/6), (26a/6), (26b/18),
(44b/14), (44b/19), (65b/2), (76a/13)

b. + dadur (29b/5)

b. + dan (23b/8), (25a/8), (26b/2),
(32b/14), (41a/14), (41a/18), (42a/1), (46b/6),
(59a/4), (59a/7), (63b/4), (64b/16), (64b/18),
(65a/3), (65a/7), (66b/12), (66b/17), (66b/9),
(67a/12), (67a/2), (73a/13), (73b/4)

b. + ı (15a/2), (20b/13), (22a/12),
(22a/15), (22a/17), (25a/2), (30a/12), (44b/11),
(58b/19), (26a/17), (59b/18), (60b/4), (60b/4),
(60b/7), (64b/15)

b. + ı ūimāliyye (21a/)

b. + la (15a/14), (41a/15)

b. + uḡ (14a/11), (14a/12), (14a/13),
(14a/5), (14a/6), (14b/10), (14b/13), (15a/11),
(15a/13), (20b/11), (20b/14), (21b/15), (26a/5),
(26b/13), (28b/13), (29b/3), (30a/11), (30a/13),
(30a/19), (30b/10), (30b/15), (30b/5), (41a/13),
(41a/13), (41b/10), (55b/17), (56a/6), (56a/6),
(59a/11), (59a/9), (59a/9), (59b/11), (59b/4),
(61a/6), (61b/7), (62b/19), (85b/17)

[= 135]

buṭeyn : < Ar.Ayın konaklarından ikincisi.Koç burcunda birbirine yakın üç küçük yıldızdır.

b. (32a/5)

[= 1]

buṭlān: < Ar.Batıllık, boşluk, çürüklük.

b. + ı (7a/7)

[= 1]

buḫū: < Ar. Gecikme, geç kalma.

b. (11b/13), (22b/1), (31b/8), (31b/9),
(39b/9), (40a/12), (40a/2), (64b/7), (72a/8)

[= 9]

buyur:- Emretmek, söylemek, düşüncesini bildir-
dirmek.

b.-alar (3a/17)

b.-mıṣdur (56b/12)

b.-mıṣlar (7a/18)

b.-mıṣlardı (73a/11)

b.-mıṣlardur (39a/10)

b.-ılmıṣdur (2a/3)

[= 6]

bülend: < Far. Yüksek, yüce.

b. (74b/6)

[= 1]

bürüdet: < Ar. Soğukluk.

b. (56b/15), (69b/18)

b. + i (12a/15)

[= 3]

-C-

cāiz: < Ar. İşlenilmesinde cevaz olan, olabilir
olur, "cā'iz".

c. (49b/6), (50b/12)

c. + degildür (13b/17), (20b/7)

c. + dūr (19b/10), (29a/16), (3a/9),
(47b/10), (50b/3), (49b/6), (49b/8), (57a/3),
(7b/17), (82a/1), (85b/1), (89a/12), (89a/16),
(89a/9), (9b/1)

c. + olsa (81a/3)

c. + olur (20b/2)

c. + olurdu (7b/7), (81a/6)

[= 23]

cālīnus: İlk çağların, Hipokrat ile beraber en
büyük Grek hekimi, Galen.

c. (8b/5)

[= 1]

cām: Horasan'da bir yer adı.

c. (53b/15)

[= 1]

cānīb: < Ar. Taraf, cihet, yan.

c. + de (58a/19)

c. + den (46a/2), (4b/16), (4b/17),
(58a/16), (6b/12), (7a/4), (81b/15)

c. + e (21a/8), (50b/3), (66a/10),
(6b/15), (80b/12)

c. + i (13b/6), (14b/2), (14b/3), (58b/4),
(67b/5), (68b/6), (77a/7)

c. + i āḫirde (67a/11)

c. + i aḳrebinden (14a/14), (14a/7),
(14a/9), (14b/11), (14b/14), (15a/16), (15a/7),
(15b/4), (15b/7)

c. + i cenūba (41b/14), (51a/16)

c. + i cenūbda (61b/4), (63a/4), (63a/8),
(9b/11)

c. + i cenūbdadur (28b/15)

c. + i cenūbdan (56b/2), (64a/19)

c. + i cenūbında (51a/11)

c. + i cenūbīsinde (51a/18)

c. + i cenūbīsinden (56a/9)

c. + i eḳalīde (80a/17)

c. + i evcededür (29b/11)

c. + i evce (29b/9)

c. + i ğarba (27b/15)

c. + i ğarbe (49b/9)

c. + i ğarbīsinden (46a/1)

c. + i ḥaḳīḳī (6b/5)

c. + i ḥaḳīzde (37b/4)

c. + i ḥaḳīzdedür (29b/11)

c. + i ḥilāfında (42b/1), (68b/7),
(81b/2)

c. + i maġrib (70b/1)

c. + i maġribde (52a/11), (62a/12),
(63b/7), (69a/7)

c. + i maġribden (48b/14), (48b/7),
(49a/7), (52a/4)

c. + i maġribe (27b/7)

c. + i maşrıḳ (71a/2)

c. + i maşrıḳa (79b/7), (79b/9)

c. + i maşrıḳadur (27b/8)

c. + i maşrıḳda (62a/13), (63b/10),
(63b/5), (69a/5)

c. + i maşrıḳdan (48a/8), (49a/9),
(52a/6)

c. + inde (42b/1), (52a/11), (58a/14),
(58a/16), (58a/7), (58b/1), (58b/10), (58b/13),
(58b/19), (58b/2), (59a/11), (59a/14), (59a/19),
(59a/5), (59a/6), (59a/8), (59b/1), (59b/2),
(59b/3), (59b/5), (60b/5), (60b/7), (61a/4),
(61b/7), (63a/3), (63b/12), (67a/10), (67a/6),
(67a/8), (67b/1), (67b/17), (67b/18), (68a/11),
(68a/12), (68a/15), (68a/16), (68a/2), (68a/3),
(69b/16), (69b/17), (69b/19), (77a/4), (77a/5),
(80a/6), (61a/5), (58a/6)

c. + indedür (27b/12), (30a/14),
(59a/17), (59a/18)

c. + inden (5a/9), (62a/5), (62a/5),
(77a/3)

c. + ine (33b/4), (59a/7), (59a/9),
(62b/2), (62b/3), (64a/19), (64b/1), (67b/10),
(71a/3), (77b/18), (79b/17), (79b/19), (7a/12),
(7a/17), (7b/1), (7b/2), (81b/12), (81b/12)

c. + i şaḳīlī (6b/5)

c. + i şarka (46a/3), (7b/15)

c. + i şarḳīsinden (46b/1)

c. + i şimālde (26a/7), (60a/15),
(63a/1), (9a/3), (9b/11)

c. + i şimālden (56b/2)

c. + i şimāle (19a/12), (41b/14)

c. + i şimālīdedür (50a/8)

c. + i şimālīnde (51a/4)

c. + i şimālīndedür (28b/14)

c. + i şimālīnden (64a/18)

c. + i şimālīsinden (56a/2)

c. + i şimālīyyede (8a/14)

c. + i şimālīde (56a/6)

[= 166]

cān ü dil: < Far. Can ve gönül.

c. + den (2a/19)

[= 1]

cārī: < Ar. Akan, akıcı.

c. (28a/3)

[= 1]

cāriye: < Ar. Genç kadın.

c. (27b/2)

[= 1]

cāzib: < Ar.1.Cezbeden, çeken. 2.Sevimli, alımlı.

c. + olması (6b/17), (7a/2)

c. + olub (7a/1)

[= 3]

cebel: < Ar. Dağ, yüksek tepe.

c. (51a/18)

[= 1]

cebel-i kamer: < Ar.Far. Kamer Dağı; Nil Nehrinin çıktığı dağ.

c. (51b/1)

[= 1]

cebbe: < Ar.Ayın konaklarından onuncusu. Hayvanın (aslanın), zikzak şeklinde sıralanmış dört parlak yıldızdır.Bunlardan biri Aslan'ın kalbidir.

c. (32a/6)

[= 1]

cedāvil: < Ar. Cetveller; listeler.

c. (90b/18)

c. + in (90b/16)

c. + i selemüssemāda (89b/5)

[= 3]

cedī: < Ar.On iki burçtan biri, Oğlak burcu.

c. (26b/8), (27b/16), (56a/13), (63a/5)

c. + den (60a/7)

c. + dür (61a/17)

c. + nün (56a/15)

c. + ye (60a/10)

[= 8]

cedīd: < Ar. Yeni.

c. + de (37a/12)

c. + e (19a/8)

c. + i (43b/4)

c. + inde (19b/13)

[= 4]

cedvel: < Ar.1.Düzgün çizgi çizmeye mahsus, ağaçtan veya madenden yapılmış alet, cetvel tahtası. 2.Çizelge, liste.

c. + iceybden (84a/3), (85b/14)

[= 2]

cek-: bk. "çek-".

c.-seler (3b/17)

[= 1]

celālī: < Ar.Sultan Celaleddin Melikşah tarafından hazırlanan ve Hicri 471 tarihinde başlayan bir güneş takvimi.

c. (76b/5)

[= 1]

celī: < Ar.Aşık, meydanda, belli.

c. (6b/1)

[= 1]

celle: < Ar."yüce ve aziz olun" manasında bir dua sözü.

c. (1b/9)

[= 1]

cem: < Ar.1.Toplama, yığma. 2.Birden fazla, hayvan, eşya ve insanı gösteren isim.

c. + édüb (85b/2)

c. + eylediler (36a/18)

c. + eylemişlerdür (75a/18)

c. + olına (74b/14)

c. + olmuş (5a/11)

[= 5]

cemā'at: < Ar. Topluluk, grup.

c. (19b/16)

[= 1]

cemī: < Ar.Cümle, hep, bütün.

c. (22a/19), (30a/1), (31a/6), (51b/10)

c. + i (20b/7), (21a/15)

c. + isi (25b/3)

[= 7]

cenāheyn: < Ar. İki taraf.

c. + dür (27b/2)

[= 1]

cenūb: < Ar.Güney.

c. (27b/9), (62a/5), (62b/16), (64a/1), (80b/5)

c. + a (41a/14), (41b/15), (42a/14), (42a/9), (42b/11), (43a/12), (43a/7), (51a/16), (61b/14), (62a/12), (62a/7), (62a/7), (63b/3), (7a/13), (80a/17), (81b/13), (8a/16), (9b/12)

c. + adur (27a/15), (27a/17), (27a/8), (27b/4), (28a/1), (28a/8), (42b/5)

c. + cānibinde (61b/7), (80a/6)

c. + cānibine (64a/19), (79b/17),
(79b/19), (81b/12)

c. + da (61b/4), (63a/5), (63a/8),
(8a/13), (8a/15), (9b/11)

c. + dadur (28b/15)

c. + dan (56b/2), (62b/12), (62b/2),
(63b/6), (64a/19), (8a/16)

c. + ı mışır (56b/18)

c. + ında (51a/11)

c. + ı serendībdür (56b/18)

c. + kırbında (65a/13)

c. + uş (9a/3)

[= 54]

cenūbī: < Ar.Cenuba mensup, güneyde bulunan.

c. (13b/7), (14b/18), (21a/), (21b/4),
(21b/5), (21b/5), (42a/2), (50b/7), (52a/10),
(56a/10), (56a/3), (60a/9), (60b/18), (64a/15),
(64a/16), (64b/5), (73b/4), (79a/8), (79b/1),
(56a/4)

c. + de (66b/8), (9a/19)

c. + dūr (26b/10)

c. + sinde (51a/18)

c. + sinden (56a/9), (79b/7)

c. + üs (52b/15)

c. + yi (52b/14)

[= 28]

cenūbiyye: < Ar. Güneye ait, güney ile ilgili,
güneyde olan.

c. + si (21a/)

c. + ye (8a/9)

[= 2]

cerbe :Tunus.

c. (53a/14)

[= 1]

cermā: Bir yer adı (?).

c. (52b/11)

[= 1]

cesāmet: < Ar.Büyüklik, irilik.

c. + de (70a/3)

[= 1]

cesed: < Ar. Ölü vücut.

c. + i (27b/12)

[= 1]

cevāb: < Ar.Sorulan şeye verilen karşılık.

c. + a (2b/2)

c. + ı (9b/8)

c. + ından (6b/3)

c. + vērīlūr (49b/7), (8b/16)

c. + vērmişdür (8a/3)

[= 6]

cevānib: < Ar. Yanlar, taraflar, cihetler, yönler.

c. + inden (6b/15)

[= 1]

cevāz: < Ar.Caiz olma, izin, müsaade.

c. + mı (8a/2)

[= 1]

cevf: < Ar.Boşluk, oyuk.

c. + inde (16a/16), (16b/13), (48a/4),
(6a/4)

c. + indedür (6a/18)

[= 5]

cevv: < Ar.Hava, boşluk.

c. + i hevādan (69b/15)

c. + üssemāda (27a/14)

[= 2]

cevzā: < Ar.El-sevemani, İkizler burcu, Twins,
Gemini: Ekliptik üzerinde yer alan burçların
üçüncüsü.

c. (27a/13), (61a/15), (62a/9), (62b/1)

c. + da (28b/1), (28b/2), (76a/16)

c. + dan (62a/11)

c. + dur (26b/2)

c. + nuḡ (43b/9), (81a/13), (8b/2)

c. + nuḡonundan (8b/14)

c. + ya (26b/10), (62a/8), (62b/4)

[= 16]

cevzeher: Dügüm noktası; (Lat. draconis, nodus
evchens): "Bu altı gezegenin dışmerkezli küre-
lerinin düzlemlerinden her biri, ekliptik düzle-
mini karşılıklı iki noktada keser. Dışmerkezli
küreler kuzey ve güney yönünde ekliptiğe
eğimlidirler. Gezegenlerin küresi ve ekliptiğin
kesişmesi ile oluşan bu şekil şin olarak adlandı-
rılır. Bu x harfidir ve Yunanca'da şin'dir (chi).
Ekliptikte, gezegenlerin küresinde (gezegenin)
kuzeye doğru (yöneldiği) nokta çıkış düğümü
olarak adlandırılır. Bu cevzeherdir. Bunun
karşısındaki nokta da iniş düğümü olarak ad-
landırılır."

c. (30b/6), (33a/10), (34a/18), (46b/9)

c. + den (41b/12)

c. + i (31b/18)

c. + i āḡhire (41b/19)

c. + üḡ (41b/11)

[= 8]

cevzeherāt: Cevzeherler, düğümler.

c. (43b/1), (43b/11)

[= 2]

cevzhereyn: bk. "uḡdeteyn".

c. (41a/16)

[= 1]

ceyb: < Ar.geo.Sinüs.

c. (84a/6), (85b/9), (86a/12)

c. + den (84a/3), (85b/14)

c. + i (84a/10), (84a/8), (84b/14),
(85b/10), (85b/15), (85b/9), (86a/12), (86a/17),
(86b/5), (86b/6)

c. + in (84a/3), (85b/15)

[= 17]

ceyb-i ma'kūs: < Ar.Far. bk. "sehm".

c. (85b/8)

[= 1]

ceyb-i müstevī: < Far.Ar. bk. "ceyb".

c. (84a/8)

c. + dür (85b/10)

[= 2]

cezāir-i ḥālidāt: < Ar.Far. Kanarya Adaları.

c. (52a/13)

c. + dan (52a/14)

[= 2]

cezāyir: Kuzey Afrika'da bir Arap ülkesi.

c. (51a/9), (53a/13), (79a/15)

[= 3]

cezb: < Ar.Kendine çekme, çekilme.

c. + édüb (6b/18)

c. + étmek (8a/11)

c. + étmişdür (8a/10)

c. + i (8a/12)

c. + i semā (6b/19)

[= 5]

cezer: Cizre şehri.

c. (54b/1)

[= 1]

cezīre: < Ar. Ada; yarımada.

c. (55a/1)

c. + lerdür (52a/12)

[= 2]

cezīre-i kerek: Kerek adası.

c. (52b/14)

[= 1]

cezīre-i rodos: < Ar.Far. Rodos adası.

c. (53b/8)

[= 1]

cezīretü'l-'arab: < Ar.Far. Arap yarımadası.

c. (53a/4)

[= 1]

cibāl: < Ar.Dağlar.

c. (10a/11), (10a/15), (11a/13), (51a/7),
(54b/8), (57a/6)

c. + den (52b/16)

c. + i (9b/18)

c. + ün (10b/2), ā'zam.i

[= 10]

cibāl-i keşmīr: Keşmir dağları. Hindistan, Pakistan ve Çin'in sınırında dağlık bir bölgedir.

c. (53b/18)

[= 1]

cihān: < Ar.Dünya, alem.

c. (2a/6)

[= 1]

cihāt: < Ar.Taraflar, yönler.

c. + da (64b/11), (64b/12)

[= 2]

cihet: < Ar.1.Yan, yön, taraf. 2.Yüz, yer.
4.Sebeb, vesile, bahane.

c. (30a/18), (30a/5), (30b/8), (36a/2),
(3b/4), (3b/4), (3b/6), (57b/4), (72a/4)

c. + den (11a/12), (19b/5), (20b/9),
(38a/11), (46b/15), (68b/7), (6b/1)

c. + i (21a/11), (52a/5), (52a/7)

c. + i cenūbuḡ (9a/3)

c. + i ḡareket (21a/9)

c. + inden (52b/4)

c. (23b/14)

c. + i vāhideye (23b/17)

[= 24]

ciheten: < Ar. Yön bakımından.

c. (23a/1)

[= 1]

cirm: < Ar.Cisim, hacim, oylum.

c. (29b/14), (48a/4), (9a/4)

c. + i (48a/3), (86b/19), (87a/10),
(87a/8), (90a/10), (90a/13), (90a/15), (90a/18),
(90a/19), (90a/6), (90b/12), (90b/14), (90b/2)

c. + i arz (90a/7)

c. + i keşīf (45a/6)

c. + in (89b/18)

c. + i şems (68b/15)

c. + i şemsüḡ (72a/19), (8b/18)

c. + i zemīn (87b/5)

c. + i zemīndür (89b/19), (90a/11),
(90a/2)

c. + üḡ (7a/3), (7a/4)

[= 28]

cism: < Ar.1.Beden, gövde. 2.Madde.

c. (10a/10), (10a/8), (3b/6), (3b/6),
(4a/9), (5a/11), (70a/2)

c. + de (4b/6)

c. + den (29a/14)

c. + i basīḡ (5a/12)

c. + i felegi (29a/13)

c. + üḡ (4a/11)

[= 12]

coḡrafyā: Yeryüzünün şimdiki hâlini çeşitli cihetlerden inceleyen ilim.

c. + da (51a/17), (51b/1), (55a/11)	[= 1]
[= 3]	cümle: < Ar.Bütün, hep, birikiş.
cūd: < Ar.Cömertlik, el açıklığı.	c. (19b/3), (26b/16), (41a/8), (43b/18), (49a/18), (56a/1), (56a/9), (58a/1), (66a/6), (66b/3), (75b/3), (76b/17), (83a/5)
c. (1b/6)	
c. + ı (1b/6)	c. + den (16b/1), (27b/1), (28a/10), (31a/4), (31b/16), (72b/14), (75b/14)
[= 2]	
cūş: < Ar.1.Kaynama. 2.Coşma, çoşku.	c. + i (11b/10), (11b/14), (26b/13), (55b/4), (64a/6), (6a/7), (6a/9), (6b/3)
c. + étđi (1b/6)	
[= 1]	c. + i aḥvālden (45a/4), (47a/16)
cum'a: < Ar. Perşemmeden sonraki gün.	c. + i aḳtārda (12a/6)
c. (49b/12), (49b/6), (76a/8)	c. + i cihātda (64b/11), (64b/12)
[= 3]	c. + i eṣkālūñ (6b/2)
cumhūr: < Ar. Hey'et, topluluk, aynı kararı kabul edenler.	c. + i ib'ād (87b/11)
c. (11b/1), (17b/10), (17b/3), (19b/13), (34b/11), (52a/16), (52b/1), (54b/13), (70b/14)	c. + i kevākib (55b/6)
c. + ı (17a/13)	c. + i maḥlūkuñ (1b/3)
c. + ı müteahḥirīndür (11a/18)	c. + i nebātāt (12a/12)
[= 11]	c. + i nücūm (5a/1)
cu'üdet: < Ar.Kıvırcıklık.	c. + i sevābit (18b/6)
c. (57a/1)	c. + nūñ (33a/4)
[= 1]	c. + si (18b/9), (22b/12), (25b/2), (28a/13), (28b/12), (3b/17), (3b/8), (41a/2), (4a/12), (56b/19), (74a/4), (81b/8), (83a/3), (87a/18)
cülūs: < Ar.1.Oturma, oturuş. 2.Padişahın tahta oturması.	c. + sin (57b/1)
c. + ı (75b/1)	c. + sinde (57b/17)
	c. + sinden (58a/11), (58a/8), (71a/10)

c. + sinüŋ (47b/18), (4b/15)

c. + yi (87b/3)

[= 63]

cürçān: İnan'da bir şehir.

c. (53b/14)

[= 1]

cüst ü cü: < Far.Arayıp sorma, araştırma.

c. (2b/10)

[= 1]

cüz: < Ar. bk. "cüz".

c. + üŋ (61b/13)

[= 1]

cüz': < Ar.Kısım, parça, bölüm.

c. (19b/11), (19b/14), (19b/15),
(19b/17), (19b/17), (69a/4), (19b/17), (19b/4),
(24b/8)

c. + de (37a/4)

c. + den (19b/11)

c. + dür (69a/3)

c. + e (77b/1)

c. + i (14a/13), (14a/6), (25b/5),
(62b/11), (62b/8), (66b/12), (82a/14)

c. + idür (82a/12), (82b/18), (83a/19),
(83b/2), (83b/6), (87a/14), (87a/17), (87b/9)

c. + i 'imāret (51a/11)

c. + inde (36a/13), (36a/16)

c. + inden (14a/5), (14a/11), (14b/10),
(14b/13), (37a/8), (82a/12), (82a/14), (82b/18),
(83a/18), (83b/2), (83b/5), (87a/13), (87a/17),
(87b/9)

c. + inüŋ (68a/18)

c. + üŋ (14a/14), (14a/8), (62a/1),
(62a/2), (62a/3), (62b/10), (62b/12), (62b/13),
(66b/10)

[= 55]

cüzçān: Afganistan'da bir şehir.

c. (53b/16)

[= 1]

cüzī: < Ar. bk. "cüzī".

c. (85a/1)

[= 1]

cüz'ī: < Ar.Küçük, az, pek az.

c. (3a/1), (40a/1), (45b/7), (46a/8)

[= 4]

cüz'iyye: < Ar.Az, pek az, az miktarda.

c. (32b/10)

c. + si (1b/2)

[= 2]

-Ç-

çāç: Bugünkü Taşkent'in eski adlarından biri.

ç. (54a/11)

[= 1]

çağāniyān: Māverāü'n-nehir'de bir bölgenin tarihî adı.

ç. (53b/17)

[= 1]

çehārşenbe: Çarşamba günü.

ç. (74b/4)

[= 1]

çehar-yār: <Far. Dört dost.[Hz. Ebubekir, Osman, Ali, Ömer.]

ç. + ı 'azām (1b/15)

[= 1]

çek- : Çekmek, çizgi durumunda uzatmak.

ç.-ile (80a/2)

ç.-miş (27b/15)

ç.-seler (14a/19), (4a/12)

[= 4]

çekil-: Çekilmek, çizgi durumunda uzatılmak.

ç.-e (79b/11)

[= 1]

çıgmīnī: bk. "çıgmīnī şerhi".

ç. (3a/13), (54b/15), (79a/8)

ç. + de (68b/4), (79a/18)

[= 6]

çıgmīnī şerhi: Kadızade Rumi'nin Çıgmīnī'nin el-Mūlahhas fi-ilmī'l-Hey'e adlı astronomi eserine yapmış olduğu şerh.

ç. + nden (3a/13)

[= 1]

çık-: Çıkmak, ayrılmak.

ç.-mışdur (39a/14)

[= 1]

çıkār-:Çıkarmak, yollamak, göndermek.

ç.-maz (10a/12)

ç.-miş (3a/7), (26a/2)

[= 3]

çok: Çok, azın karşıtı.

ç. + dur (69b/11)

[= 1]

çün: <Far. Gibi, zira, çünkü, mademki, için, nasıl.

ç. (26b/10), (33a/3), (36a/7), (37a/16), (37a/19), (39a/15), (39b/3), (39b/6), (3b/15), (40a/11), (40a/2), (41b/12), (42a/13), (42a/8), (42b/3), (43a/12), (43a/4), (44a/12), (45a/10), (45a/13), (45a/15), (45a/17), (46b/11), (48a/6), (48b/15), (48b/6), (49a/6), (4a/14), (4b/13), (56a/11), (58b/6), (59a/1), (61b/11), (62a/6), (62a/8), (62b/17), (63b/2), (63b/3), (64a/1), (64b/1), (66b/18), (67b/5), (70b/8), (71a/9), (71b/18), (72a/16), (72a/19), (72a/3), (77a/18), (77b/6), (78b/2), (56a/4)

[= 52]

çünki: <Far. Çünkü, şundan dolayı, bu sebeple, zira.

ç. (20a/18), (28a/18), (32a/12), (34a/1),
(79a/8)

[= 5]

-D-

dābbe: < Ar. Ölü vücut.

d. (27b/12)

[= 1]

dağ: Dağ.

d. (52b/16), (54b/4)

[= 2]

dağı: Dahi; bağlaç olan da-de; bile.

d. (10b/17), (10b/3), (10b/3), (10b/4),
(10b/8), (10b/9), (11a/12), (11a/15), (11a/17),
(11a/6), (11b/3), (12a/1), (12a/9), (12b/19),
(13b/10), (13b/17), (13b/6), (13b/8), (14a/10),
(14a/11), (14a/16), (14a/17), (14a/4), (14a/4),
(14b/15), (14b/15), (14b/8), (15a/10), (15a/11),
(15a/13), (15a/17), (15a/17), (15a/2), (15a/4),
(15a/8), (15a/8), (15a/9), (15b/1), (15b/10),
(16a/18), (16a/5), (16a/6), (16a/8), (16a/8),
(16b/11), (17a/10), (17a/11), (17a/11), (17a/17),
(17a/19), (17a/6), (17b/1), (17b/16), (17b/18),
(17b/9), (18b/10), (18b/3), (19a/14), (19a/16),
(19a/5), (19a/7), (19b/10), (19b/13), (19b/16),
(19b/17), (19b/4), (20a/16), (20b/1), (20b/13),
(20b/17), (20b/6), (20b/8), (21a/14), (21a/3),
(21a/8), (21b/1), (21b/10), (21b/11), (21b/15),
(21b/8), (22a/12), (22a/2), (22b/15), (22b/16),
(23a/14), (23b/14), (23b/8), (24a/10), (24a/16),
(25a/10), (25a/18), (25b/4), (26b/18), (26b/3),
(26b/4), (26b/5), (26b/6), (26b/7), (26b/7),
(26b/8), (26b/9), (28a/10), (28a/11), (29a/11),

(29a/16), (29a/4), (29a/6), (29a/6), (29b/1),
(29b/7), (29b/8), (2a/5), (2b/4), (30b/11),
(30b/14), (30b/19), (30b/3), (30b/6), (31b/19),
(32a/11), (32a/19), (32b/1), (32b/2), (33a/11),
(33a/12), (33a/15), (33b/10), (33b/15), (33b/6),
(33b/6), (34b/10), (35a/7), (35a/8), (35b/11),
(35b/12), (35b/6), (36a/3), (37b/15), (37b/19),
(37b/2), (37b/6), (38b/2), (39a/6), (3a/1),
(3a/14), (3a/6), (3a/9), (3b/11), (40a/18),
(40a/3), (40b/12), (40b/13), (40b/17), (41b/2),
(42a/19), (42a/2), (42a/4), (42a/5), (42a/9),
(42b/14), (42b/6), (43a/1), (43a/17), (44b/1),
(46a/7), (46a/8), (46b/1), (46b/10), (46b/2),
(46b/3), (47a/13), (47a/16), (47a/2), (47a/7),
(47b/13), (47b/19), (47b/8), (48a/1), (49b/13),
(49b/6), (49b/8), (4a/16), (4a/8), (4a/9), (4b/18),
(4b/18), (4b/19), (4b/5), (50a/5), (50a/5),
(50b/13), (50b/19), (50b/3), (50b/5), (50b/8),
(51a/3), (51a/7), (51b/3), (51b/9), (52a/10),
(52a/7), (54b/16), (55a/4), (55b/16), (55b/19),
(56a/7), (57a/14), (58a/11), (58a/11), (59b/11),
(59b/16), (5a/1), (5a/16), (5a/7), (5b/1), (5b/2),
(5b/4), (60a/14), (60a/2), (60a/5), (60b/1),
(60b/7), (61a/6), (61a/8), (61b/14), (62a/3),
(62b/13), (62b/7), (62b/9), (63a/5), (63a/6),
(64a/10), (64b/12), (64b/18), (65a/17), (66a/13),
(66a/19), (67a/14), (69a/4), (69a/6), (69b/13),
(69b/16), (69b/7), (69b/8), (6a/10), (6a/12),
(6a/8), (6a/8), (6b/10), (6b/16), (6b/8),
(70b/14), (71a/1), (71a/7), (71b/11), (71b/18),
(71b/19), (71b/5), (72a/8), (72b/1), (72b/19),
(72b/5), (72b/8), (73b/16), (73b/19), (73b/2),
(73b/5), (73b/7), (73b/9), (74a/1), (74a/10),
(74a/15), (74a/17), (75a/8), (75b/13), (76b/1),
(76b/14), (77a/15), (77a/18), (77b/11), (77b/3),
(77b/6), (78a/9), (79a/10), (79a/12), (79a/14),
(79a/17), (79a/18), (79b/17), (79b/19), (79b/2),
(79b/5), (79b/9), (7a/10), (7a/19), (7a/2), (7a/3),

(7a/4), (7a/8), (7b/1), (7b/13), (7b/18), (80a/1), (80a/15), (80a/2), (80a/3), (80b/1), (81b/9), (82a/1), (82a/11), (82b/11), (83a/16), (83a/3), (84a/9), (84b/2), (85a/1), (85a/11), (85a/19), (85b/1), (85b/9), (86a/3), (86b/18), (87a/10), (87a/18), (87b/1), (87b/1), (87b/11), (87b/6), (88a/14), (88a/16), (88a/8), (89a/10), (89a/12), (89a/14), (89a/9), (89b/14), (89b/2), (90a/2), (90a/9), (90a/9), (90b/17), (90b/3), (9a/17), (9a/6), (9a/9), (9b/10), (9b/15), (9b/16), (9b/2), (9b/6), (9b/9), (61a/12), (58a/13), (61a/5),

[= 355]

dāḥil: < Ar. İç, içinde, içeri.

d. (28a/12), (28a/9), (28b/6), (53b/17)

d. + dūr (29b/4)

d. + etdiler (54b/19)

d. + étmediler (54b/18)

d. + i (28a/9), (28b/6)

d. + i dāire (80a/11)

d. + i eḳālīm (52b/4), (52b/5)

d. + olur (52b/6)

[= 13]

dāʿī: < Ar. Dua eden, duacı.

d. + yi dīrīne (2a/17)

[= 1]

dāim: < Ar. Devamlı, sürekli, "dā'im".

d. (2a/13), (71a/18), (72a/9)

[= 3]

dāimā: < Ar. bk. "dā'imā".

d. (23b/14), (45a/7), (46b/4), (49a/1), (49a/2), (59b/2), (72b/15)

[= 7]

dā'imā: < Ar. Bir düziye, her vakit, "dā'ima".

d. (32a/10), (37a/16), (37a/19), (37b/2), (42a/1), (42a/2), (42b/1), (46b/18), (47a/18), (47b/2), (48b/19), (50a/10), (55b/5), (67a/18), (72b/19), (2a/14), (76a/15)

d. + dur (8a/3)

[= 18]

dāir: < Ar. bk. "dā'ir".

d. (16a/5)

[= 1]

dā'ir: < Ar. 1. Dönen, devreden. 2. İlgili, ait.

d. + dūr (89b/1)

[= 1]

dāire: < Ar. bk. "dā'ire".

d. (13a/2), (13b/18), (14b/2), (14b/4), (15b/6), (16a/4), (16b/8), (17a/15), (17a/18), (17a/9), (17b/6), (23a/6), (3b/18), (3b/18), (4a/15), (50b/13), (50b/15), (50b/4), (50b/6), (5a/2), (5a/8), (78a/5), (78a/9), (80a/11), (80a/19), (82b/8), (85a/4), (85a/8)

d. + de (13b/16), (14a/8)

d. + den (14b/10), (14b/12), (15a/14), (15a/5), (15b/3), (78a/12), (78a/17), (80a/9)

d. + dūr (16b/15), (16b/16)

d. + i (11a/7), (11a/7), (14a/4),
(15a/17), (15b/1), (15b/17), (15b/19), (17a/11),
(17a/17), (17b/1), (23a/6), (26a/14), (44b/14),
(44b/5), (44b/6), (44b/8), (50b/8), (55b/3),
(55b/4), (58b/11), (62a/13), (63b/7), (64a/8),
(67b/8), (70a/12), (70a/6), (78b/5), (79b/7),
(80a/13), (81b/11)

d. + i āfaḳ (15a/6), (65a/2)

d. + i ‘arzuḡ (32b/18)

d. + i ‘aẓīme (65a/12), (81b/19)

d. + i arzḡur (82b/2)

d. + i ḡaḳīḳiyye (23b/12)

d. + i ḳāide (68b/12)

d. + i mersūmede (38b/9)

d. + i mersūmedür (11a/3)

d. + i meylün (65a/1), (65a/2), (65a/4)

d. + i mezkürenün (78a/8)

d. + i mezbüre (78b/3)

d. + i mütevehhimenün (23a/9)

d. + i ṣaḡīre (23a/8), (23b/13), (68b/18)

d. + i ṣaḡīrei (23b/9)

d. + i ṣaḡīrenün (79b/15), (80a/5)

d. + ler (5a/4), (16b/12)

d. + nün (13a/3), (13a/5), (13a/6),
(19a/13), (26a/15), (26a/17), (44b/11), (50b/18),
(5a/10), (5a/9), (65a/1), (78a/6), (78b/4),
(80a/14), (80a/7), (83b/14), (83b/15), (87a/3)

d. + i semtiyyenün (78b/6)

d. + si (82a/18)

d. + sinde (5b/3)

d. + ye (15b/1), (16b/17), (4a/15),
(78b/5), (83a/11), (83a/4), (83a/7), (83a/8),
(83a/9), (87a/4)

d. + yi (4a/1), (17a/5), (17a/6)

[= 128]

dā’ire: < Ar.1.Çember.2.sınır içi. "dā’ire"

d. (77a/2), (77a/3)

d. + den (14a/12), (14a/6)

d. + i (44a/12), (50b/4)

d. + i āfaḳḡur (14a/16)

d. + i arzḡ (49b/14)

d. + i mersūmei (11a/5)

d. + ler (41b/4)

d. + nün (13b/12)

d. + sine (82a/15)

d. + ye (78a/11)

[= 13]

dā’ire-i ‘arz: Enlem dairesi. Eklipitiğin iki kut-
bundan ve bir parçasından veya bir gökcismi-
nin merkezinden geçen daire.

d. (44a/12)

d. + dur (14a/10)

[= 2]

dāire-i ‘arz: Ar.Far. bk. “dā’ire-i ‘arz”.

d. (26a/14), (44b/5), (67b/8)

d. + dan (44b/8)

d. + uñ (32b/18), (44b/14)

[= 6]

dāire-i ‘azīme: < Ar.Far. Büyük daire, küreyi iki parçaya bölen yüzeylerin kürenin merkezinden geçene denir. bk. “mınṭaḳa (1)”.

d. + nüñ (50b/8)

[= 1]

dāire-i evvelü’s-sümüt: < Ar.Far. Birinci azimut dairesi: Zenit ve nadir ile tam doğu noktasından geçen ve azimut açısının kendisine nispetle alındığı yükseklik dairesi.

d. (15a/8), (62a/13), (63b/7), (80b/12)

d. + a (58b/11)

[= 5]

dāire-i hindiyye: < Ar.Far. Namaz vakitlerinin tesbitinde kullanılan ve güneş gören düz bir dāire veya bu şekilde uygun olarak yapılan âlet.

d. (78b/5)

d. + nüñ (79b/7)

[= 2]

dāire-i irtifā: < Ar.Far. Yükseklik dairesi: Zenit ve nadir noktalarından ve bir gökcisminin merkezinden geçen daire. Bu daire gökyüzünde varsayılan bir noktadan ve zenit (semt el-re’s) ve nadir (nadir) noktalarından geçer ve ufku iki noktada keser. Bu iki noktaya azimut (semt)

noktaları adı verilir. Bu yüzden bu daireye azimut dairesi (daire-i semtiyye) de denir.

d. + dan (69a/17), (70a/6)

d. + dur (15a/17)

d. + uñ (70a/12)

[= 4]

dāire-i mārre-i bi’l-aḳṭābū’l-erba’a: < Ar.Far. Dört kutuptan geçen daire. İki kürenin (ekvator ve ekliptik) kutupları ile sınırlanmış daire; kutuplardan geçen büyük daire; (İng. the solstitial colure, Lat. colurus solstitiorum, transpolaris circulus atque colurus): Ekvator ve ekliptiğin kutuplarından geçen büyük daire.

d. (56a/5), (55b/18), (56a/12), (23a/3), (26a/18)

d. + dan (24a/4)

d. + dur (13b/10)

d. + nüñ (24a/7)

[= 8]

dāire-i maşriḳ ve mağrib: < Ar.Far. Doğu ve Batı daireleri.

d. + dür (15a/8)

[= 1]

dāire-i meyl: < Ar.Far. Dikaçıklık dairesi: Ekvatorun iki kutbundan ve ekliptiğin bir parçasından veya bir yıldızın merkezinden geçen büyük daire. Ekliptiğin parçası ile ekvator dairesi

arasında bu daireden olan yaya birinci eğim (meyl-i evvel) adı verilir. Yıldızın merkezi ile ekvator arasındaki yay ise o yıldızın dikaçıklığıdır.

d. (15b/17), (15b/19)

d. + dür (14a/4)

[=3]

dāire-i mūmessil: <Ar.Far. bk. “mūmessil”.

d. (17a/15)

[=1]

dāire-i nısfü'n-nehār: <Ar.Far. Meridyen dairesi; ekvator ve ekliptiğin kutuplarından ve zenit ve nadir noktalarından geçen büyük daire. Doğu ve batı yarısı arasındaki ortak kesit; Meridyen dairesi, evrenin iki kutbundan ve zenit ve nadir noktalarından geçip ufuk dairesini iki noktada keser. Bunlardan kuzey kutbuna yakın olanı Kuzey noktası (nokta-i şimal), güney kutbuna yakın olanı Güney noktası (nokta-i cenûb) olarak adlandırılır. Bu iki noktayı birleştiren çizgi ise meridyen hattıdır (hatt-ı nısf el-nehar).

d. + dur (14b/15)

d. + ıla (16a/4)

[=2]

dāire-i şağīre: <Ar.Far. bk. “şağīre”.

d. (23b/13)

d. (68b/18)

[=2]

dāire-i semtiyye: <Ar.Far. bk. “dāire-i irtifā”.

d. (15b/1)

[=1]

dāire-i tedvīr: <Ar.Far. Episikl; (Lat. Epicyclus): Eksantrik daire üzerinde yer alan ve gezegenin üzerinde dolandığı küçük daire.

d. + dür (17a/11), (17a/17), (17b/1)

[=3]

dāire-i vasaṭī's-semā-yı rū'yet: <Ar.Far. Görünür gök (ortası) dairesi: Ekliptiğin kutuplarından ve zenit ve nadir noktalarından geçen ve ekliptiği görünen ve görünmeyen olmak üzere iki kısma ayıran büyük daire. Bu dairenin kutupları doğuş ve batış noktalarıdır.

d. + de (44b/6)

d. + dür (15a/10)

[=2]

dāire-i ufuk: <Ar.Far. Ufuk dairesi.

d. (55b/4)

[=1]

dakāyık: <Ar. Dakikalar.

d. (81a/16), (81a/19), (89a/19)

d. + dan (19b/8), (81a/11)

[=5]

daḳīk: <Ar. İnce, ufak, duyulmaz, tutulmaz.

d. (10a/9), (6b/2)

[=2]

ḍakīka: < Ar. Bir saatlik zamanın altmışta biri.

2. İnce düşünce.

d. (13a/9), (13a/9), (20a/10), (20a/13),
(20a/13), (20a/8), (21a/18), (21a/19), (21b/1),
(25b/2), (2b/1), (31b/13), (31b/14), (31b/18),
(31b/5), (32a/1), (32a/4), (32b/5), (32b/8),
(32b/9), (40b/3), (46b/11), (46b/11), (46b/8),
(51b/14), (55b/13), (72a/2), (72b/10), (74a/2),
(74a/4), (82a/2), (84a/15), (84a/3), (84a/5),
(84b/1), (84b/12), (84b/15), (84b/17), (84b/4),
(84b/8), (85a/13), (85a/5), (85a/9), (85b/19),
(86a/15), (86a/16), (86a/17), (86a/2), (86a/6),
(86a/8), (86b/1), (86b/12), (86b/15), (86b/6),
(86b/9), (88a/10), (88a/13), (88a/17), (88b/1),
(88b/10), (88b/13), (88b/18), (88b/3), (88b/6),
(89a/2), (89a/5), (89b/10), (89b/3), (89b/6),
(89b/8), (90a/10), (90a/12), (90a/14), (90a/16),
(90a/18), (90a/5), (90b/1)

d. + da (47b/5)

d. + dur (31b/13), (40b/5), (40b/6),
(40b/7), (40b/8), (40b/9), (40b/9), (41a/4),
(41a/5), (41a/6), (41a/7), (41a/8), (42b/16),
(42b/17), (79a/17), (79a/18), (79b/5), (79b/6),
(83b/19), (86b/4), (86b/6), (90b/11), (90b/13)

d. + sında (43b/11), (43b/6), (43b/7),
(43b/8), (43b/9)

d. + ya (51a/19)

d. + yı (81a/11)

[= 108]

ḍāl: < Ar. Delalet edici, eden.

d. + dür (29a/5)

[= 1]

ḍālī: < Ar. anat. Deltamsı.

d. (26b/8)

[= 1]

ḍāmḡān: İran'da bir şehir.

d. (53b/13)

[= 1]

ḍāne: Tane; tohum.

d. + leri (69b/14)

[= 1]

ḍanḡale: Sudan'da bir yer ismi.

d. (52b/10)

[= 1]

ḍār: < Ar. Ev, yer, yurt.

d. + üssaltanāt (79a/12)

d. + üssaltanat (2b/3)

[= 2]

ḍarb: < Ar. 1. Dövme, vurma. 2. Güç, kuvvet.

3. Dikme, kurma. 4. mat. Çarpma.

d. (82b/8), (85a/3), (88a/5)

d. + a (82b/11), (83a/3)

d. + dan (87a/4)

d. + édeler (87a/2), (87a/2), (87a/6)

d. + édüb (82b/10), (82b/4), (83a/2),
(87b/1), (87b/11), (87b/13), (89b/15)

d. + étdükden (87b/12)

d. + ı (87b/13)

d. + olına (82b/12), (83a/4), (85a/16),
(85a/7), (85b/2), (87b/3), (88a/14), (88a/5)

d. + olınan (82b/13)

d. + olınsa (83a/10), (83a/11), (83a/7),
(83a/8), (87b/19)

d. + olunub (84b/6), (85a/3), (85b/3),
(87a/18), (90b/7)

[= 37]

dār-ı mülk: Başkent, baş şehir.

d. (53b/1)

[= 1]

dār-ı mülk-i habeşe: Habeş'in başkenti.

d. (52b/11)

[= 1]

de: Bağlaç olan de; dahi.

d. (60a/18), (60a/18)

[= 2]

dê-: Demek, söylemek.

d.-dükleri (80a/14), (9a/5)

d.-düklerinün (51b/1)

d.-diler (36a/17), (36a/18), (37a/11),
(37a/6), (37a/9)

d.-dügümüzden (46b/17), (47a/9)

d.-mek (50b/12)

d.-mekle (8a/3)

d.-mezler (48b/6), (5b/11)

d.-mişdür (29a/1), (56b/10), (79b/12),
(80a/13), (80a/3)

d.-mişler (21b/14), (29a/7), (84a/17)

d.-mişlerdür (10a/4), (25b/18),
(34b/10), (50a/13), (50b/17), (51a/1), (55a/9),
(5a/1), (70b/12), (71a/1), (7b/9), (80b/9),
(89a/15), (9a/1)

d. + ndi (94b/6)

d.-nilse (85b/9)

d.-rler (12b/9), (13a/8), (13a/9),
(13b/1), (13b/10), (13b/13), (13b/4), (13b/6),
(13b/6), (13b/8), (14a/10), (14a/14), (14a/16),
(14a/8), (14b/10), (14b/12), (14b/15), (14b/18),
(14b/7), (14b/8), (15a/1), (15a/16), (15a/4),
(15a/7), (15a/9), (15b/1), (15b/1), (15b/11),
(15b/14), (15b/16), (15b/18), (15b/3), (15b/5),
(15b/6), (15b/8), (15b/9), (16a/10), (16a/12),
(16a/4), (16a/5), (16b/17), (17a/3), (17a/4),
(19a/13), (26a/19), (26a/7), (26a/9), (26b/11),
(26b/12), (26b/3), (26b/5), (26b/7), (26b/8),
(26b/9), (27b/10), (28a/10), (28a/6), (28a/9),
(28b/10), (28b/12), (28b/6), (28b/8), (29b/13),
(29b/2), (29b/3), (29b/7), (29b/8), (30a/16),
(30a/19), (30a/8), (30b/16), (30b/19), (30b/2),
(30b/17), (32b/13), (30b/6), (30b/9), (32a/19),
(33a/1), (33a/3), (33b/18), (34a/12), (34a/16),
(34b/18), (35a/11), (35b/8), (36a/14), (36a/7),
(37b/10), (37b/6), (38a/3), (38a/9), (38b/3),
(39b/3), (3b/18), (3b/19), (3b/3), (3b/4), (3b/6),
(3b/6), (40a/17), (40a/18), (40a/3), (40a/6),
(40a/9), (40b/15), (41a/16), (41a/19), (41b/5),
(42b/15), (43a/18), (43a/6), (43a/7), (44a/6),
(44b/10), (44b/15), (44b/18), (45a/10),

(45a/12), (45a/15), (45b/4), (45b/6), (45b/7),
(46a/7), (46b/15), (48b/1), (48b/9), (49a/8),
(49a/9), (4a/1), (4a/10), (4a/13), (4a/14),
(4a/16), (4a/16), (4a/2), (4a/3), (4a/5), (4a/6),
(4a/7), (4a/8), (4b/11), (4b/16), (4b/18),
(4b/19), (4b/2), (4b/3), (4b/4), (50a/7), (50a/8),
(52a/11), (52a/13), (52a/16), (54b/17), (55a/3),
(55b/10), (55b/8), (57a/2), (57b/11), (5a/12),
(5a/14), (5a/16), (5a/3), (5a/4), (5a/6), (5a/6),
(5b/10), (5b/2), (64b/17), (64b/19), (65a/5),
(67a/13), (67a/14), (67a/4), (68b/10), (68b/12),
(68b/14), (68b/9), (69a/10), (69a/11), (6a/10),
(6a/11), (6a/12), (6a/12), (6a/13), (6a/13),
(6a/14), (6a/14), (6a/15), (6a/15), (6a/16),
(6a/18), (6a/8), (6a/8), (70b/10), (70b/7),
(71a/7), (71b/2), (71b/4), (72a/15), (72b/5),
(72b/6), (72b/8), (73a/15), (73a/6), (73b/1),
(73b/6), (75a/17), (75b/18), (75b/6), (77a/10),
(77a/13), (77a/9), (77b/10), (77b/2), (77b/3),
(77b/4), (78b/5), (82b/11), (84a/6), (84a/9),
(85b/5), (85b/9), (89a/14), (9a/1), (58a/3)

d.-rlerki (26a/12)

d.-rlerse (23b/19)

d.-rüzki (24a/17)

d.-yüb (29a/6)

d.-yüdiler (70b/10)

[= 269]

de- : bk. “dè-”.

d.-yü (10a/6), (10a/7), (14a/3),
(18b/15), (18b/19), (19a/11), (22b/17), (26a/4),
(28a/13), (29a/18), (29a/5), (31b/2), (39a/10),
(39a/6), (39b/8), (3a/10), (47a/15), (49a/16),
(49b/7), (55a/12), (55b/14), (56b/12), (57a/14),

(57a/19), (57a/2), (57b/1), (69b/12), (70a/7),
(71b/18), (76b/5), (76b/6), (79b/16), (7a/18),
(7b/18), (80a/15), (80a/8), (80b/10), (82a/16),
(83a/14), (84b/13), (85b/16), (89a/17),
(89b/19), (90a/3), (90a/8), (90b/15), (9b/3),
(2a/3), (8a/2)

[= 49]

deberân: < Ar. Ayın konaklarından dördüncüsü.
Bunu Araplar Fenik olarak da adlandırırılar. Bu
yıldızla birlikte olan küçük yıldızlar Kalâis
olarak adlandırılırlar.

d. (27a/13), (32a/6)

[= 2]

def: < Ar.1.Öteye itme, savma, savulma.
2.Verme, ortadan kaldırma. 3.Giderme.

d. + i (7a/4)

[= 1]

defa: < Ar.Kez, kere.

d. (60b/2), (87b/13)

[= 2]

defaten: < Ar. Bir defada; birdenbire.

d. (60a/10)

[= 1]

degil: Değil; cümle içinde art arda kullanılan
iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi,
aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı
vererek birbirine bağlayan veya yüklem
olumsuz çekimini sağlayan kelime.

d. (21a/16), (50b/2), (80a/17)

d. + dūr (13b/17), (1b/5), (20a/3), (20b/7), (22b/2), (25a/9), (25b/18), (26b/15), (28a/12), (29a/8), (29a/9), (30a/11), (30b/1), (30b/10), (30b/9), (33a/17), (33a/4), (33a/9), (33b/10), (33b/19), (33b/7), (35a/9), (40b/10), (41b/1), (41b/9), (42a/6), (47a/13), (50a/10), (50b/11), (51a/4), (51a/5), (54b/17), (57b/7), (5b/17), (6b/18), (76a/16), (76b/1), (78a/14), (78b/11), (79b/13), (7a/11), (7a/2), (7a/4), (7b/3), (7b/5), (80a/4), (80b/11), (81a/7), (82a/2), (89a/11), (89b/2), (8b/19), (9a/16), (9a/6), (9a/7), (9a/9), (9b/7), (9b/9)

d. + lerdī (72a/11)

d. + lerdūr (16b/13), (32a/12), (43a/3)

[= 65]

değmede: 1. Her yerde, gelişigüzel yerde.
2. Kolay kolay, her zaman.

d. + (74b/8)

[= 1]

dehhelī: Delhi, Hindistan'da bir şehir.

d. (53a/7)

[= 1]

dek: Kadar, değin.

d. (20b/17), (21a/18), (22a/1), (22a/2), (22a/3), (22a/3), (23a/11), (27b/11), (27b/13), (27b/19), (40a/10), (40a/12), (40a/3), (41b/15), (41b/17), (42a/10), (42a/12), (42a/15), (42a/17), (42b/13), (42b/6), (42b/8), (43a/11), (43a/14), (43a/8), (48b/1), (48b/17), (49a/10), (49a/8), (51b/8), (52b/4), (54b/17), (55a/6), (56a/1), (56a/8), (60a/10), (62a/11), (62a/12), (63a/1), (66a/1), (69a/12), (69a/15), (71a/14), (71b/13),

(71b/13), (71b/14), (73a/12), (75a/12), (75a/7), (8b/14)

d. + dūr (48b/2), (60a/7), (71b/15), (71b/16), (71b/8), (71b/9), (72a/18), (72a/19)

[= 58]

delālet: < Ar. 1. Gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alamet olma. 2. İz, işaret.

d. (25b/1)

[= 1]

delīl: < Ar. 1. Yol gösteren, kılavuz. 2. Şahit, belge, tanık.

d. + dūr (57a/1), (57a/11), (69b/13), (6b/10), (8b/1), (9b/10)

d. + ikuvvī (7b/10)

[= 7]

delv: < Ar. astr. On iki burçtan birinin adı olup, Güneş, eski ocak ayının sekizinci günü bu burca girer, Kova burcu.

d. (27b/19), (56b/7), (63a/12), (63b/12), (63b/13), (66b/3)

d. + den (63b/5)

d. + dūrki (26b/8)

d. + e (63b/2)

[= 9]

dem: < Far. Zaman, vakit, an.

d. (3a/12)

[= 1]

deḡge: Denge, muvazene.

d. (6b/3)

[= 1]

deḡlü: Kadar manasında üstünlük derecesini bildiren bir söz.

d. (29a/14)

[= 1]

derc: < Ar.1.Sokma, arasına sıkıştırma
2.Toplama biriktirme.

d. + i (64b/17), (64b/19)

[= 2]

derc-i sevā: < Ar. bk. “ṭavāli”.

d. (64b/17), (64b/19)

[= 2]

derecāt: < Ar.Dereceler.

d. (47b/9), (68a/9)

d. + dan (19b/8), (67b/15)

d. + ndan (67b/19), (68a/13)

d. + mı (73a/16)

[= 7]

derece: < Ar.1.Basamak. 2.Kerte, rütbe.
3.Miktar.

d. (13a/7), (13a/8), (18b/11), (18b/19),
(19a/2), (19a/4), (19a/6), (41a/5), (21b/16),
(22a/17), (22b/17), (22b/4), (22b/6), (23a/4),
(23a/7), (24a/4), (24b/2), (25a/13), (26a/3),
(26b/1), (26b/1), (31b/15), (32a/1), (32a/4),

(32b/5), (32b/9), (40b/17), (40b/3), (40b/3),
(40b/4), (40b/5), (40b/6), (40b/7), (40b/8),
(40b/8), (41a/1), (41a/1), (41a/1), (41a/3),
(41a/4), (41a/6), (41a/7), (41a/7), (41b/6),
(41b/7), (42b/16), (42b/17), (42b/17), (42b/18),
(43a/18), (43b/10), (43b/12), (43b/13),
(43b/15), (43b/16), (43b/17), (43b/5), (43b/7),
(43b/8), (43b/9), (45a/11), (46b/11), (46b/14),
(46b/8), (47b/13), (47b/14), (47b/15), (47b/15),
(47b/16), (47b/16), (48a/2), (48b/2), (48b/3),
(48b/3), (48b/4), (51a/19), (51a/2), (51a/3),
(51b/13), (52b/19), (52b/19), (52b/3), (52b/3),
(52b/7), (52b/8), (53a/10), (53a/11), (53a/12),
(53a/12), (53a/2), (53a/2), (53b/4), (53b/4),
(53b/6), (53b/7), (54a/16), (54a/16), (54a/18),
(54a/18), (54a/5), (54b/12), (54b/13), (54b/15),
(54b/15), (54b/6), (54b/7), (55a/1), (55a/10),
(55a/5), (55a/6), (59b/2), (61a/14), (61b/5),
(61b/9), (62b/6), (63a/4), (63a/4), (63a/6),
(63a/6), (63a/9), (65b/17), (65b/18), (66a/1),
(66a/3), (66a/3), (66a/4), (66a/4), (69a/18),
(69a/19), (69a/19), (70a/11), (70a/11), (70a/6),
(73a/19), (74a/7), (74a/8), (74b/15), (74b/3),
(79a/16), (79a/17), (79b/4), (79b/6), (81b/13),
(81b/14), (81b/14), (81b/15), (81b/5), (82a/3),
(83b/19), (84a/14), (84a/2), (84a/5), (84b/1),
(84b/11), (84b/14), (84b/16), (84b/4), (84b/8),
(85a/12), (85a/14), (85a/5), (85a/9), (85b/17),
(85b/18), (85b/19), (86a/14), (86a/15), (86a/16),
(86a/17), (86a/19), (86a/2), (86a/5), (86a/8),
(86b/12), (86b/14), (86b/3), (86b/4), (86b/5),
(86b/6), (86b/9), (88a/10), (88a/11), (88a/13),
(88a/16), (88a/19), (88b/13), (88b/17), (88b/3),
(88b/6), (88b/9), (89a/1), (89a/5), (89b/10),
(89b/3), (89b/4), (89b/8), (8b/15), (90a/12),
(90a/14), (90a/16), (90a/4), (90b/11), (90b/12),
(90b/13), (9b/14)

d. + de (75a/3)	d. + sinden (67a/18), (67a/19), (67b/16), (67b/17), (68a/1), (68a/10), (68a/11), (68a/14), (68a/15), (68a/2)
d. + den (13b/3), (22b/8), (24b/9), (51b/12), (54a/3), (57b/16), (62b/5), (62b/6), (67b/1), (67b/2), (69b/3), (74a/14), (81a/10)	d. + sine (22a/3), (74b/12), (81a/13), (81a/14)
d. + dür (31b/2), (40b/11), (40b/13), (41b/6), (41b/7), (41b/7), (42b/15), (42b/18), (42b/18), (43a/19), (43a/19), (47b/12), (47b/13), (48a/1), (51a/13), (51b/16), (52a/14), (66b/17), (70a/7), (79b/2), (79b/3), (84a/19)	d. + ye (19b/2), (21b/19), (23a/18), (55a/6), (67a/13), (67a/14)
d. + i (73a/14), (73a/19)	d. + yi (74b/14), (81a/11)
	[= 295]
d. + i ğurüb (67a/13)	derk: < Ar. Anlama, kavrama.
d. + i ğurübı (66b/16)	d. + inde (1b/3)
d. + i ğurübi (68b/1)	[= 1]
d. + i kevkeb (67a/1), (67a/4), (67a/9), (67b/14), (67b/19), (68a/12), (68a/7)	deryâ: < Far. Deniz, bahr.
d. + i memerr (66b/17), (67a/16), (67a/2)	d. + laruñ (51a/8)
d. + i memerri (66b/16)	d. + yımağrıbe (52a/13)
d. + i nihâyetde (2a/19)	[= 2]
d. + i ʔulû ^c (67a/12), (67a/15)	devâm: < Ar. Bir halde bulunma, sürekli, daimlik.
d. + i ʔulû ^ı (66b/16), (68a/17)	d. + ı (8b/12)
d. + nüñ (41b/8), (41b/8), (81a/15), (81b/16)	d. + ı mümteni ^c dür (8a/3)
d. + si (67b/14), (67b/5), (67b/6), (68a/8)	[= 2]
d. + sin (81a/9)	devâ'ir: < Ar. Daireler.
d. + sinde (8b/2), (8b/3)	d. + işğarı (15b/9)
	[= 1]
	devâir: < Ar. bk. "devâ'ir".

d. (16a/19), (16b/1), (16b/10),
(16b/11), (17a/1), (17b/11)

d. + i 'azām (13a/4), (13b/4)

d. + i meşhüredür (16a/14)

d. + üñ (16b/5), (16b/7), (17b/19)

[= 12]

devâir-i şîgâr: c. dâire-i şağîre.

d. + ı (16a/15)

[= 1]

devlet: < Ar.1.Ülkeyi yönetmek için örgütlenmiş siyasi topluluk. 2.Talih; mevki.

d. (73a/2)

[= 1]

devr: < Ar.1.Dönme, bir şeyin etrafını dolaşma.dönüp, dolaşma. 2.Nakil, aktarma. 3.Bir şeyi başkasına teslim etme.

d. (16a/15), (18b/10), (19a/1),
(25a/19), (45a/11), (5a/2), (64a/5)

d. + de (16a/1), (40b/16), (59b/17),
(59b/6), (59b/7), (60a/11), (60a/13), (71b/2),
(72a/15), (72a/15), (82a/4)

d. + den (13b/15), (25a/7), (25a/7)

d. + dür (19b/6)

d. + éder (64a/14)

d. + etdükde (24a/9)

d. + etdüreler (78a/3)

d. + i (19a/2), (60a/12), (60a/4),
(60a/6), (71a/11), (71a/15), (71a/18), (71b/11),
(72a/1)

d. + i felege (48b/5)

d. + i felek (55b/8), (57b/9), (64a/8)

d. + i felekden (57a/18)

d. + i mäh (71b/2)

d. + in (20b/15)

d. + inde (40a/15), (60a/8)

d. + ine (71a/18)

d. + ini (71a/19)

d. + inüñ (71a/12), (49b/3)

d. + i zemîn (81b/7)

d. + ola (48b/2), (48b/3)

d. + üñ (24a/13)

[= 51]

devrân : < Ar.Dünya, felek,zaman, talih, kader, devir.

d. (2a/11), (2b/17)

[= 2]

devre: < Ar.1.Dönüş dönme. 2.Bir şeyin firdolayı etrafı. 3.Bir kaç yıldan meydana gelen zaman süresi, dönem.

d. (19a/6), (22b/3), (7a/10)

d. + sin (18b/12), (18b/7)

d. + ye (32a/3)

[=6]	dil: Lisan.
devriyye: < Ar.Devir ile, devran ile ilgili.	d. + de (3a/4)
d. (8a/2)	[= 1]
d. + si (6b/8), (7b/15), (7b/17)	dilgüṣā: < Far. İç açıcı, ferahlık verici.
[=4]	d. + ları (2b/19)
dey: < Ar. Oğlak burcu. Şemsî aylardan onuncusudur ve Güneş'in Cedî burcunda bekleme müddetidir.	[= 1]
	dimyāt: Mısır'da bir şehir.
	d. (53a/15)ve
d. + i mäh (75b/8)	[= 1]
[= 1]	dīn: < Ar.Allah'a inanma ve bağlanma.
deylem: İran'da bir şehir.	d. + lerinüj (7a/7)
d. (53b/12)	[= 1]
[= 1]	dīrīn: < Far.Eski, kadim.
dıl': < Ar.geo.Kenar.	d. + e (2a/17)
d. + ı (19b/5), (19b/5)	[= 1]
d. + ı mezkūra (70b/4)	diyār: < Ar.Memeleket, ülke.
d. + ı şarkıyyenüj (70b/2)	d. + ı ğurbet (2b/8)
[=4]	d. + ı rüm̄da (3a/9)
dıl'eyn: < Ar. İki kenar.	d. + ı semerķandda (26a/1)
d. + i āħirīni (70a/17)	d. + ı şarka (2b/4)
[= 1]	[=4]
dimeşk: Suriye'de bir şehir.	diyār-ı ermeniyye: < Ar.Far. Ermeni diyarı, ülkesi.
d. (53a/16)	d. (54a/10)
[= 1]	[= 1]

dolābī: < Ar. Devretmeyle ilgili, devreden.

d. (55b/8)

[= 1]

dök- : Akmak, saçmak, dökmek.

d.-seler (77b/18)

[= 1]

dökil-: Dökülmek, akmak.

d.-ür (28a/3)

[= 1]

döndür- : Dönmesini sağlamak, çevirmek, bükmek.

d.-mege (11b/2)

[= 1]

dörd: bk. “dört”.

d. + e (83a/16), (88a/2), (88a/7)

d. + i (26a/16), (74b/17)

d. + ine (22a/1), (22a/2)

d. + ünci (21a/13), (21b/12), (21b/9), (33a/16), (33b/18), (6a/10)

d. + üncide (21b/2), (51b/5)

d. + üncüsü (57b/14)

[= 16]

dört: Dört.

d. (10a/17), (13b/11), (17a/18), (17b/12), (18b/7), (18b/8), (19b/1), (19b/3), (19b/4), (19b/6), (19b/7), (25b/2), (26a/10),

(26a/12), (26a/16), (28a/4), (30a/8), (31b/15), (31b/5), (32b/11), (32b/5), (32b/9), (38b/1), (40b/9), (43b/15), (46b/7), (47b/16), (4a/18), (4a/6), (4b/1), (50b/6), (50b/9), (51a/13), (51b/16), (53a/2), (53b/3), (53b/5), (54a/2), (55a/5), (55a/6), (65b/14), (65b/15), (72b/4), (73b/8), (74b/5), (76b/14), (7a/10), (81b/9), (82a/1), (82a/5), (82a/9), (82a/9), (82b/18), (83b/1), (83b/4), (84a/14), (84a/15), (84a/19), (84b/1), (84b/12), (84b/15), (84b/16), (84b/3), (84b/8), (85a/15), (86a/18), (86a/18), (86a/19), (86a/8), (86b/10), (86b/12), (86b/16), (86b/7), (86b/7), (86b/9), (87a/12), (87a/16), (87a/16), (87a/19), (87b/6), (88a/1), (88a/2), (88b/10), (88b/13), (88b/3), (88b/8), (89a/1), (89a/6), (89b/6), (89b/8), (90a/12), (90a/13), (90a/15), (90a/9), (90b/11)

d. + burc (61a/19), (61b/2)

d. + cüz^c (24b/8)

d. + daḳīḳa (31b/13)

d. + daḳīḳayı (81a/11)

d. + den (74b/17)

d. + derece (23a/4), (43b/10)

d. + dür (33a/10), (33b/8), (49b/19), (17b/18)

d. + ḳavsa (60b/9)

d. + ḳavsuy (66a/1)

d. + māhuḡ (75b/15)

d. + mişli (66a/16), (83a/13)

d. + nokṭa (26a/9), (60b/8)

d. + nokṭadan (65a/18)

d. + rub^ç (78b/3)

d. + şālise (74a/2)

d. + sālde (75b/16), (76b/7)

[= 119]

d.-mek (7a/19)

d.-mez (56b/1)

d.-mezdi (7a/15)

d.-mezimiş (51a/16)

[= 8]

dört biṭ: Dört bin.

d. + fersahḍur (51b/16)

[= 1]

duʿā: < Ar.1.Allah'a yalvarma, niyaz.

d. + dan (3a/18)

d. + etmek (2a/5)

d. + y1 bīḥadd (1b/14)

[= 3]

düşenbe: < Far. Pazartesi.

d. (73b/18), (74b/1)

d. + gècesi (74a/13)

[= 3]

düşür- : Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak.

d.-mezdi (7a/1)

[= 1]

duḥān: < Ar.1.Tütün. 2.Duman.

d. (5a/19)

[= 1]

düz-: Düzene sokmak, sıralamak; oluşturmak.

d.-eler (77b/19)

d.-mesinde (19b/19)

[= 2]

duḥāniyye: Dumana ait, dumanla ilgili.

d. (70a/1)

d. + dür (12a/19)

d. + i (29a/6)

d. + i vāḳıfedür (29a/1)

[= 4]

-E-

ebʿad : < Ar.Daha (en, pek, çok) uzak.

e. (81a/2), (89b/11)

e. + durki (22b/15)

e. + ı (47b/15)

e. + ı kamer (89b/8)

[= 5]

düş- : Düşmek, devrilmek.

d.-er (44b/19), (56b/3), (59a/7), (59a/9)

eb'ād ü ecrām: 1.10. yüzyılda yaşamış Saganı'nın "Maqāle fi'l-eb'ād ve'l-ecrām" ismiyle yazılmış gezegenlerin uzaklıklarını ve hacimlerinin inceleyen eser(14. ve 15. yüzyılda yaşamış Kaşı'nın de bu isimde bir eseri vardır. 2. gezegenlerin uzaklıklarını ve hacimlerinin inceleyen bilim dalı.

i. + da (48a/3), (68b/16)

[= 2]

ebedeallahu: < Ar. Allah daim eylesin.

e. (2a/10)

[= 1]

ebedî: < Ar. Sonu olmayan, sonsuz; ebediyete, sonsuzluğa ait.

e. + ül (60b/11)

e. + ülḥafā (58a/10), (58a/7)

e. + ülḥafādur (59b/7), (61a/17)

e. + ülḥafānuḡ (59b/16), (60b/6)

e. + üzzuhūr (61a/15), (58a/6)

e. + üzzuhūra (65a/16)

e. + üzzuhūrda (58a/8)

e. + üzzuhūrdur (60b/9)

e. + üzzuhūruḡ (59b/15), (60b/4), (65a/8)

e. + üzzuhūr (59b/5)

[= 16]

ebedîü'l-ḥafā: Hiç görünmeyen.

e. + dur (60b/11)

[= 1]

eberḥas: < Ar.Kudemâ-yı felâsife-i Yunaniyeden İpârhus veya İpârik nâm hekimin Arab uleması indinde ma'ruf ve müste'mil ismidir.

e. (18b/16), (20a/5), (22b/13), (81b/3)

[= 4]

ebher: İran'da bir şehir.

e. (53b/12)

[= 1]

ebḡire: < Ar.Buḡular, dumanlar.

e. (12b/6)

e. + ye (12b/5), (12b/8)

e. + i (28b/19)

e. + i duḡāniyyei (29a/6)

[= 5]

ebr u miḡ: Far.Kara bulut, kasırga bulutu.

e. (5a/19)

[= 1]

ebū ca'fer ḡazini: Astronomi ve Matematikle uğraşmış Müslüman bir bilim adamı.

e. (20a/11)

[= 1]

ebū ishāḡ kındî: 9. yüzyılda yaşamış felsefe, tıp, matematik astronomi, ilahiyat, psikoloji,

fizik, kimya ve müziğe kadar pek çok bilim dalında eser yazan Arap bilim insanı.

e. (11b/5)

[= 1]

ebū naşr ferāhī : Ebu Nasr Bedreddin Mesud el-Ferahî, Nisâbü's-Sıbyan adlı eserin yazarı.

e. (76a/14)

[= 1]

ebū reyhān bīrūnī: Batı dillerinde adı Alberuni veya Aliboron olarak tanınan Gök bilim, matematik, doğa bilimleri, coğrafya ve tarih alanındaki çalışmalar yapmış bilgin.

e. (11b/5)

[= 1]

ebyaż: Ak, beyaz.

e. + dur (54a/1), (54b/11)

[= 2]

ecil: < Ar. Sebep, illet.

e. + den (52a/1), (6a/2), (71a/19)

[= 3]

ecma'ın: < Ar. Hepsi, cümlesi, topu.

e. (2a/4)

[= 1]

ecrām: < Ar. 1. Gök cisimleri, yıldızlar. 2. Hacim. 3. Seb'a-i seyyare.

i. (88a/3)

i. + da (10b/11), (47b/7), (68b/16)

i. + ı (81b/3), (5b/17)

i. + ı sevābit (89a/1)

i. + ı semāviyyenün (71a/10)

[= 7]

ecrām-ı 'ulviyye : Ulvi yıldızlar, büyük cirimler, gök cisimleri, gökteki büyük cisimler.

e. + nün (5b/17)

[= 1]

ecrām-ı eşriyye: bk. “‘ālem-i 'ulvī”.

e. (5a/14)

[= 1]

ecsām: < Ar. Gövdeler, bedenler.

e. (17a/2)

e. + ı (5a/11)

[= 2]

ecved: < Ar. 1. Daha, pek, en iyi olan. 2. Eliaçık, cömert.

e. (57a/10)

[= 1]

eczā: bk. “eczā”.

e. + sı (25b/6), (71a/9)

e. + sına (62a/4)

e. + sından (62b/8)

e. + yı (56a/1), (56a/8)

e. + y1 'akreb (62b/11)	e.-e (16a/11), (16a/14), (19a/12), (20b/14), (20b/15), (20b/16), (20b/17), (21a/18), (21a/9), (22a/17), (22a/2), (23a/7), (23a/9), (23b/13), (33a/2), (40a/5), (41a/18), (41b/1), (41b/3), (4a/1), (4a/14), (4a/18), (4b/2), (4b/6), (52a/12), (52a/19), (59a/11), (5a/4), (5b/15), (5b/15), (64a/19), (64b/1), (64b/12), (76a/19), (77a/12), (77a/13), (7b/8), (9a/19)
e. + y1 arz (12b/12)	
e. + y1 berāhīn (17a/1)	
e. + y1 buḥāriyyenünj (12a/16)	
e. + y1 duḥāniyye (70a/1)	
e. + y1 esed (63b/10)	e.-eler (13b/18), (35a/13), (35a/3), (35a/5), (35b/1), (36b/1), (36b/3), (36b/6), (36b/7), (38a/7), (38a/8), (72b/13), (72b/16), (73a/17), (78a/1), (78a/19), (84a/10), (84a/2), (85b/13), (85b/15), (87a/2), (87a/2), (87a/6), (87a/7), (87a/7), (87b/4), (89b/11)
e. + y1 felegünj (11b/14)	
e. + y1 ḥamel (61b/12), (62b/7)	
e. + y1 ḥamelden (62a/1)	
e. + y1 ḥameliünj (36a/16), (37a/8)	
e. + y1 ḫuṭr (84a/12)	e.-en (32b/19), (34b/17), (39a/13), (3a/16), (73a/19), (78b/8), (7b/9)
e. + y1 mīzān (61b/11)	e.-enler (17b/15), (2a/1), (38b/8), (39a/10), (48b/5)
e. + y1 mīzāndan (61b/13)	
e. + y1 miqyās (77b/1)	e.-enleriünj (7a/12)
e. + y1 tedāvīrden (37a/4)	e.-er (13a/5), (14b/17), (14b/2), (14b/5), (14b/9), (15a/14), (15a/2), (15a/5), (16b/14), (16b/16), (16b/18), (18b/11), (18b/19), (18b/3), (18b/7), (19a/10), (19a/2), (19a/4), (19a/6), (23b/2), (24a/13), (24a/3), (25b/6), (29a/5), (29b/1), (31a/3), (31a/6), (32a/11), (32b/11), (32b/13), (34b/9), (36b/4), (37a/14), (39b/11), (39b/6), (39b/6), (39b/8), (39b/9), (3b/1), (3b/2), (40a/12), (40a/14), (40a/8), (41a/10), (41a/14), (41b/15), (42a/19), (43a/13), (43a/13), (44a/1), (44b/5), (45a/4), (46a/4), (46b/12), (46b/8), (49a/13), (49a/15), (4a/15), (51a/12), (55a/8), (55b/1), (55b/14), (55b/15), (55b/3), (55b/5), (55b/7), (57b/8), (58b/17), (5a/10), (5b/18), (5b/19), (60a/4), (60b/3), (62b/17), (62b/2), (62b/3), (63b/13),
e. + y1a (40b/2), (40b/5), (41a/3), (41a/4), (48a/2), (69a/3)	
e. + y1adur (41a/2)	
[= 30]	
eczā' : < Ar.Parçalar, kısımlar	
e. + y1felegünj (11b/10)	
e. + y1a (40b/4), (47b/14)	
[= 2]	
éd- : bk. "ét-".	

(64a/11), (64a/14), (64a/2), (64a/3), (64a/5),
(64b/15), (64b/16), (65a/16), (65a/8), (65b/2),
(66a/13), (66a/7), (66b/15), (66b/17), (68b/3),
(6b/2), (6b/3), (70a/14), (70b/11), (71a/9),
(76b/19), (76b/6), (77b/17), (7b/9), (80a/9),
(80b/10), (81b/3), (87b/16)

e.-erdi (33a/13), (7a/9)

e.-erken (50a/2)

e.-erler (17a/9), (19b/9), (28a/17),
(28a/19), (32a/18), (34b/8), (41b/4), (51b/11),
(56a/2), (56a/9), (57b/19), (61b/1), (61b/2),
(61b/3), (61b/3), (63b/11), (63b/13), (65b/13),
(73a/13), (73a/4), (73a/5), (73b/10), (74b/10),
(75b/4), (75b/5), (76b/5), (76b/7), (76b/8),
(77b/2), (77b/3), (77b/3), (77b/5), (77b/5),
(8b/12), (9a/2)

e.-erlerimiş (8b/6), (8b/7)

e.-erlerse (23b/17), (23b/19)

e.-erse (4b/4)

e.-eydi (23b/10)

e.-ilmişlerdür (81b/4)

e.-inüb (81a/12)

e.-üb (19b/16), (20b/16), (20b/17),
(25b/17), (29a/2), (29b/19), (2a/18), (37a/5),
(3a/1), (3a/10), (3a/11), (51b/18), (54a/7),
(57a/2), (6b/12), (6b/18), (72b/11), (74b/14),
(79b/12), (7b/7), (80a/4), (80b/8), (82b/10),
(82b/11), (82b/12), (82b/4), (83a/2), (83a/3),
(85b/2), (86a/11), (87a/19), (87b/1), (87b/11),
(87b/11), (87b/12), (87b/13), (87b/2), (89b/15),
(8b/12), (8b/6), (9a/18)

[= 270]

edhine: < Ar.Dumanlar.

e. (12b/1)

e. + den (11b/2)

[= 2]

edin- : Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine
sağlamak, elde etmek, iktisap etmek.

e.-eler (38a/3)

e.-mişlerdür (54b/8)

e.-seler (28b/10), (28b/7), (73a/5)

e.-ürler (77b/1)

[= 6]

edirne: Edirne, Türkiye’de bir şehir.

e. (54a/8)

[= 1]

edviyye: < Ar.İlaçlar.

e. + i hārreyye (8b/9)

e. + i hārrenüj (8b/11)

[= 2]

efāzil: < Ar.Pek mümtaz olanlar, çok bilgililer.

e. (39a/8)

e. + ı hūkemādan (57a/15)

[= 2]

efḍāl: < Ar.1.Ziyadeler, fazlalar. 2.İhsanlar,
meziyetler, lütuflar, iyilikler.

e. + ülfuzalā (25b/19), (3a/5)

e. + üşşalavât (1b/14)

[=3]

eflāk: < Ar.Semalar, felekler, gökler, küreler; zamanlar.

e. (12a/9), (13a/1), (16b/19), (17b/11), (17b/18), (29a/14), (29a/15), (29a/19), (30a/3), (30b/19), (31a/5), (5a/13), (6a/1), (6a/17)

e. + a (6a/17)

e. + de (16b/12), (47b/2)

e. + den (2a/11), (6a/6)

e. + dür (6a/6)

e. + e (16b/5)

e. + ı (16b/10), (16b/11), (17a/2), (26a/17), (30b/7), (31a/2), (38a/12), (47b/18), (48a/5), (5b/18), (6a/7)

e. + ı hevāmildür (31b/10)

e. + ı hevāmilün (16b/3)

e. + ı külliye (18b/15)

e. + ı külliye (1b/4)

e. + inuñ (16a/17)

e. + ı seyyārenün (16a/15)

e. + ı zührede (69a/2)

e. + i (30a/16), (41b/5)

e. + uñ (16b/13), (17a/13), (31a/3), (6a/4)

[=45]

eflāk-ı hevāmīl: < Ar.Far. Taşıyıcı küreler.

e. (16b/10)

[= 1]

eflāk-ı külliye: < Ar.Far. Yeryüzünü çevreleyen büyük küreler.

e. + nün (5b/18)

e. + yi (26a/17)

[=2]

eflāk-ı süfliyye: < Ar.Far. bk. “1.Süfliyye. 2. Süfliyyeyn.”

e. (47b/18), (48a/5)

[=2]

eflāk-ı tedāvīr: < Ar.Far. bk. “tedāvīr”.

e. (16b/11)

[= 1]

eflāk-i mā'ile: < Ar.Far. bk. “mā'ile”.

e. (41b/5)

[= 1]

eflātūn: Plâton. (M.Ö. 429 - 347) Aristo'nun üstadı, Sokrat'ın talebesi, eski Yunan filozofudur.

e. + dur (11b/5)

[= 1]

efşal: < Ar.(c. faşl) Fasıllar.

e. + üşşalavât (94b/3)

[= 1]

eger: Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

e. (11b/10), (11b/14), (14a/14), (15b/5), (15b/5), (15b/8), (20a/3), (20b/12), (20b/14), (20b/7), (22a/11), (22b/10), (22b/2), (22b/3), (22b/5), (22b/7), (23a/16), (23b/16), (23b/18), (23b/19), (25a/11), (25b/13), (26b/12), (32a/13), (32b/17), (35b/11), (38a/7), (3b/3), (3b/4), (3b/6), (44a/8), (45b/2), (46a/4), (49a/18), (4a/15), (4a/2), (4a/5), (4a/6), (4a/7), (4b/1), (4b/3), (4b/7), (4b/9), (50a/2), (50b/12), (56b/13), (56b/15), (58a/7), (58b/1), (58b/1), (5a/11), (5b/10), (60a/6), (60a/8), (60b/17), (60b/18), (64a/14), (64a/16), (65b/4), (65b/5), (66a/7), (67a/10), (67a/11), (67a/19), (67a/4), (67a/6), (67a/7), (67a/8), (67b/14), (67b/15), (67b/16), (67b/18), (67b/19), (67b/4), (67b/6), (68a/10), (68a/12), (68a/12), (68a/14), (68a/16), (68a/19), (68a/2), (68a/3), (68a/7), (68a/9), (68b/1), (68b/2), (6b/19), (72b/17), (74b/15), (74b/16), (74b/5), (75a/1), (77a/15), (77a/8), (77a/9), (77b/17), (77b/7), (79a/6), (7a/18), (7a/19), (7a/2), (7a/8), (80a/11), (80b/5), (81a/17), (81a/7), (82b/7), (82b/8), (83a/10), (86b/2), (8b/13), (9a/7), (58a/6)

e. + çî (6b/6)

[= 115]

egerci: <Far. bk. “egerçi”.

e. (23a/14)

[= 1]

egerçi: <Far. Her ne kadar..., olsa da, ise de.

e. (23b/6), (24a/1), (33a/12), (50a/10)

e. + ki (25a/16)

[= 5]

eĥaff: <Ar.Daha (en, pek, çok) hafif.

e. + ı nüzûlî (7a/3)

[= 1]

eĥbiya : <Ar.Ayın konaklarından yirmi beşinci-si. Ortasında dördüncü bir yıldızın bulunduğu üçgen şeklinde üç yıldızdır.

e. (32a/9)

[= 1]

eĥemm : <Ar.Daha mühim, çok ehemmiyetli.

e. (2a/5)

[= 1]

ehl: <Ar.1.Sahip, malik, mutasarrıf olan. 2.Maharetli, usta, kabiliyetli, becerikli. 3.Bir yerde oturan.

e. + i (2a/18), (34a/2), (38a/12), (52b/17), (53a/8), (53b/2), (54a/1), (54a/14), (54b/11), (54b/4), (55a/7)

e. + i âzerbaycân (8b/13)

e. + i buĥā'uş (56a/17)

e. + i fâris (72a/16)

e. + i fenn (52a/16)

e. + i hey'et (17a/13)

e. + i hey'etünj (16b/6)

e. + i hind (8b/11)

e. + i irşād (51b/18)

e. + i mekkenün (80a/12), (81a/2)	e. + olur (56b/10)
e. + i mesāhat (85b/7)	[= 17]
e. + i nücüm (28b/5), (85b/7)	ekmel: < Ar. Daha kamil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.
e. + inün (55a/2)	e. + üttahıyyāt (1b/14)
e. + i şer ^c (71b/14), (72a/18), (73a/11)	[= 1]
e. + i tılısmātdan (21b/15)	eknāf: < Ar. Canipler, yanlar, nahiyeler, taraflar, sığınacak yerler, evin ortaları.
e. + üş (53b/1)	e. + inuñ (2b/10)
[= 30]	[= 1]
ehvāz: İran'da bir şehir.	ekşer: < Ar. En çok, daha ziyade.
e. (53a/17)	e. (19b/1), (50a/6), (57a/10), (78b/12), (79a/1), (79a/2), (79a/4)
[= 1]	e. + de (20b/18)
ekālīm: < Ar. İklimler, memleketler, mıntıklar.	e. + dür (19a/18)
e. (51a/17), (52b/4), (52b/5)	e. + i (32b/3), (52b/11), (57a/13)
e. + e (54b/18), (54b/18)	e. + i miyāhı (8a/9)
e. + i (49a/14)	e. + olaydı (9a/3)
e. + ün (49a/12)	[= 14]
[= 7]	ekseriyyā: < Ar. Çoğu zaman, sık sık.
ekall: < Ar. En az, en aşağı.	e. (12a/12)
e. (19b/11), (21a/6), (78b/12), (79a/1), (79a/2), (79a/3), (79a/7), (79b/1)	[= 1]
e. + de (20b/18), (80a/18)	eksil- : Azalmak, az duruma gelmek.
e. + dür (13b/15), (8b/2), (9a/3)	e.-ür (22b/17)
e. + ola (8b/10)	[= 1]
e. + olan (21a/1)	
e. + olmak (81a/3)	

eksik: bk. “eksik”.

e. (19b/1), (44a/7)

e. + de (74b/8)

[= 3]

el: Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e. + i (28b/12)

e. + inde (27b/14), (27b/5), (27b/6),
(28b/8)

e.-ini (27b/4), (27b/5)

e.-leri (27b/17)

e. + lerin (28a/2)

[= 10]

elān: Bir yer adı (?).

e. (54b/1)

[= 1]

elbetde: bk. “elbette”.

e. (4b/19)

[= 1]

elbette: Herhalde, şüphesiz, kuşkusuz.

e. (19b/7), (23a/17), (37a/15),
(50a/11), (50a/9)

[= 5]

elli: Elli.

e. (28a/9), (31b/13), (31b/15), (31b/5),
(32a/4), (32b/5), (32b/8), (40b/9), (41a/4),

(43b/12), (43b/8), (46b/11), (54b/16), (72a/2),
(74a/4), (74a/5), (81b/18), (82b/4), (85a/12),
(85a/13), (85a/9), (85b/19), (86a/1), (86a/17),
(86a/18), (86a/2), (86a/2), (86a/2), (86a/6),
(86a/8), (86b/1), (86b/15), (86b/15), (86b/4),
(86b/6), (86b/7), (86b/9), (87a/12), (88a/10),
(88a/10), (88b/13), (88b/3), (89b/3), (90a/16),
(90a/17), (90a/5), (90a/5), (90b/13)

e. + derece (54b/15)

e. + sāniye (74a/2)

[= 50]

elli beş: Elli beş.

e. + derecedür (54b/16)

[= 1]

elli bir: Elli bir.

e. + daḳīḳa (32a/4)

e. + daḳīḳadur (41a/4)

e. + sāliṣe (74a/5)

[= 3]

elli dört: Elli dört.

e. + sāniyedür (32b/5)

[= 1]

elli tokuz: Elli dokuz.

e. + daḳīḳa (31b/5), (46b/11), (72a/2)

e. + sāniye (32b/8)

e. + sāniyedür (31b/13)

[= 5]

elli üç: Elli üç.

e. + şāniyedür (31b/15)

[= 1]

elli yedi: Elli yedi.

e. + daķīķasında (43b/8)

e. + kevkeb (28a/9)

[= 2]

elvān: < Ar.1.Renkler, çeşitler. 2.Rengarenk alacalı.

e. + ı (57a/1)

e. + la (51b/8)

[= 2]

elzem: < Ar.Daha lazım, zorunlu.

e. + dūr (2a/5)

[= 1]

emr: < Ar. Emir, buyruk.

e. (22a/11)

e. + de (9a/10), (9a/11), (9a/8)

e. + i (81b/10)

e. + i ğarībdür (10b/12), (49a/17), (57a/15)

[= 8]

emrāz: < Ar.İlletler, hastalıklar.

e. + ı hāddeye (8b/6), (8b/8)

[= 2]

emşāl : < Ar.1.Numuneler, örnekler. 2.Eş, benzer. 3.Eşler, benzerler. 4.mat.Katsayı, kaç misli alınacağını bildiren katsayı.

e. + i (12b/2), (16a/13), (73a/3)

[= 3]

emvāc: < Ar.Dalgalar.

e. + ıbuḥār (11a/13)

[= 1]

eṅse: Boyun arkası.

e. + sinde (28a/11)

[= 1]

enbiyā: < Ar.Müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler, yalvaçlar.

e. (1b/12), (57a/10)

e. + yı ‘azām (3a/11)

[= 3]

encüm : < Ar.Yıldızlar.

e. (2b/3)

[= 1]

endülis: Bugünkü İspanya ve Portekiz bölgesi.

e. (54a/6)

[= 1]

engürī: Ankara.

e. (54a/9)

[= 1]

enhār: < Ar. Nehirler, ırmaklar.

e. (51a/8)

e. + dan (52b/16)

[= 2]

enşāf: < Ar. Yarılar, yarımlar.

e. + ı (4a/14)

[= 1]

enşāf-ı aktār: (c. nişf-ı kuṭr) Yarıçaplar.

e. (4a/14)

[= 1]

envāʿ: < Ar.Çeşitler, türler.

e. + ı maʿārif (2b/13)

[= 1]

ēr-: Ermek, yetişmek, ulaşmak.

e.-e (40a/11)

e.-er (40a/14), (42b/13)

e.-ince (34b/17), (35a/1), (58b/7),
(58b/9), (63b/5)

e.-mek (9a/7)

[= 9]

erbaʿ: bk. “erbaʿa”.

e. (65b/15), (76a/7)

[= 2]

erbaʿa: < Ar.Dört.

e. (26a/12), (50a/10), (6a/18), (82a/19)

e. + dan (9b/8)

e. + dur (5a/15)

e. + i mütēnāsibe (84a/16), (84b/3),
(89b/5)

e. + ya (12a/7)

e. + yı mütēnāsibe (90b/3)

[= 11]

erbāb : < Ar.1.Sahipler, malikler. 2.Ehil, muk-
tedir, beccerikli; layık. < Far.Ulu; reis, başkan.

e. + ı (57b/6)

e. + ı heyʿetden (22a/4)

e. + ı nazar (82a/2)

[= 3]

erbaʿīn: < Ar. Kırk.

e. (43b/3)

[= 1]

erdebil: İran'da bir şehir.

e. (53b/11)

[= 1]

erik: 1.Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç
(Prunus domestica). 2. Bu ağacın kabuğu ince,
çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek
ve sert çekirdekli yemişi.

e. (69b/14)

[= 1]

erîş-: Erişmek, ulaşmak, birleşmek.

e.-e (41b/12), (41b/16), (41b/19),
(42a/11), (42a/12), (42a/16), (42a/17), (42b/7),
(42b/9), (43a/11), (43a/9), (45a/14), (45a/17),
(56b/6), (58a/1), (59a/2), (59b/13), (59b/14),
(62a/6), (62a/8), (62b/18), (63b/2), (63b/4),
(64a/2), (64b/13), (77a/16), (77a/19)

e.-meden (69b/5)

e.-medin (11b/17)

e.-mez (58b/11)

e.-miş (56b/4), (76a/10)

e.-mişdür (19b/2)

e.-üb (2b/19)

e.-ür (42b/12), (43a/14), (43a/15),
(46a/3), (47a/1), (47a/12), (58b/16), (59b/18),
(59b/19), (59b/2), (62a/7), (62a/9), (67a/11),
(67a/12), (67a/7), (67a/8)

e.-ürler (59b/17)

[= 51]

erşād: < Ar. Rasadlar, gözlemler, gözlemeler.

i. (19a/14), (23a/17), (23b/1), (51b/18),
(9b/14)

i. + da (22a/4)

i. + ı (19a/17)

i. + ı sâbıkaya (41a/9)

i. + uñ (28b/4)

[= 9]

ertesî: Bir günün, haftanın, ayın, mevsimin,
yılın ardından gelen (gün, hafta, ay, mevsim,
yıl) ferdası.

e. (74b/4)

[= 1]

erzincân: Erzincan; Türkiye’de bir şehir.

e. (53b/10)

[= 1]

erzin-i rûm: Erzurum.

e. (54a/10)

[= 1]

eşnâf: < Ar. Sınıflar, sıralar.

e. + dan (57a/7)

e. + ifazâil (2b/13)

[= 2]

eşşah: Doğru gerçek.

e. (11a/15)

e. + dur (11a/17)

[= 2]

esâfil: < Ar. (c. esfel) Aşağılar, aşağı taraflar.

e. + i (48b/11)

e. + i berber (56b/17)

[= 2]

esâmî: < Ar.1.Namlar, adlar.

e. + si (32a/5), (73b/11), (75b/19),
(75b/6), (76b/4)

e. + sidür (76b/4)

e. + yi burûc (27a/4)

[= 7]

esb: < Far.At, beygir.

e. (82a/8)

[= 1]

esbâb: < Ar.Sebepler, vasıtalar, vesileler, araç-
lar.

e. + ı (57a/3)

e. + ı arziyyeden (57a/5)

e. + ı semâviyyeden (8a/8)

e. + ı semâviyyedür (8a/8)

[= 4]

esed: < Ar. Aslan burcu, Lion, Leo: Ekliptik
üzerinde yer alan burçların beşincisi.

e. (26b/5), (27a/17), (27a/19),
(63a/13), (63b/10)

e. + e (56b/7), (63b/3), (63b/5), (63b/9)

e. + üñ (28a/11), (43b/8)

[= 11]

esfel: < Ar. Aşağı, en aşağı.

e. + de (61b/9), (63a/3)

e. + dür (59b/10), (59b/13), (61a/8),
(61a/5)

e. + i (32a/13), (32a/15), (32b/1),
(36b/4), (39b/6), (39b/7)

e. + inüñ (48b/19)

e. + leri (36b/9)

[= 14]

esferâyin: İran'da bir yer adı.

i. (53b/14)

[= 1]

eshel: < Ar.Daha, en kolay.

e. (78a/7), (81a/7)

[= 2]

eskâl: < Ar.Ağır yükler, ağır şeyler.

e. (6b/3)

e. + üñ (6b/2)

[= 2]

esnâ: < Ar.Ara,aralık, vakit sıra, "esnâ' ".

e. + yı muşâhabetde (3a/3)

[= 1]

esmer: < Ar. Karayağız, esmer, koyu tenli.

e. (54a/1)

[= 1]

esterâbâd: Cürcân; İran'da bir şehir.

e. (53b/13)

[= 1]

esved: < Ar.Kara renkli olan, çok siyah.

e. + dür (52b/17)

[= 1]

eşbâh: < Ar.1.Şahıslar, cisimler, vücutlar, gövdeler. 2.Büyük kapılar. 3.Uzaktan görünen şeyler, hayaller, karaltılar.

e. + uş (70a/4)

[= 1]

eşedd: < Ar. Daha şiddetli. Çok fazla şiddetli. Pek fazla şiddetli.

e. (9a/10), (9a/13), (9a/15)

[= 3]

eşhâş: < Ar.(c.) bk.Şahış.

e. + uş (6b/11), (56a/19)

[= 2]

eşî'a: < Ar.Aydınlıklar, ışıklar.

e. + i kevâkibdür (12a/16)

[= 1]

eşkâl: < Ar.Biçimler, suretler, tarzlar.

e. (12b/3), (6a/1)

e. + i 'amüd (12b/2)

e. + i suhuba (29a/4)

[= 4]

eşrâf: Şerefliiler, ileri gelen büyükler, soylular, seçkinler.

e. + ina (52a/8)

[= 1]

et-: bk. "ët-".

e.-dükce (34b/15)

e.-düklerinde (57a/17)

e.-düklerinden (57a/17)

e.-diler (19a/19), (22a/4), (23a/2), (23b/4), (27a/1), (37a/1), (37a/10), (37a/9), (38b/4), (38b/5), (52a/17), (52b/5), (54b/19), (66b/14), (71a/18), (71b/1), (71b/4)

e.-dügi (23a/16), (23b/15), (23b/5), (25b/15), (26a/7), (67b/8), (69b/19), (72b/18), (73a/13)

e.-dügiçün (23b/12)

e.-düginde (21b/13)

e.-düginden (25b/1)

e.-dükce (70b/1)

e.-dükde (24a/10), (24a/9)

e.-dükden (48b/14), (51a/17), (87b/14)

e.-dükleri (22a/11), (23b/10), (24b/2), (25a/15), (75b/17)

e.-düklerinde (22b/18)

e.-düm (55b/13)

e.-düre (22a/14)

e.-düreler (78a/3)

e.-düren (22a/13)

e.-mege (63b/1)

e.-megin (3a/3), (6b/13), (6b/9), (84b/10)

e.-mekdür (75b/19)	e.-düginden (12b/13), (70a/1)
e.-mesinde (20a/2)	e.-dügünden (12a/4)
e.-mesün (5a/8)	e.-dükde (5a/2)
e.-meye (20b/16), (25b/9)	e.-dükden (87b/12)
e.-meyeler (3a/18)	e.-dükleri (22b/2)
e.-mez (12b/7), (31b/1), (63b/4), (67a/16)	e.-düklerümüzden (25a/11)
e.-mezler (19b/10)	e.-düklerinde (3a/10)
e.-miş (77a/7)	e.-dürdi (7b/15)
e.-mişdür (18b/17), (28b/2), (29a/18), (6a/3), (76a/14), (79b/17), (82a/17), (83a/15), (84b/13), (89a/18), (8a/2), (90a/1), (90b/16)	e.-dürür (40b/14)
e.-mişlerdür (12b/5), (17a/1), (17b/12), (17b/5), (17b/6), (17b/7), (17b/9), (30a/2), (32b/4), (34a/3), (48b/4), (71a/14), (76a/17)	e.-mediler (52b/4), (54b/18)
e.-se (22b/4), (26b/12), (66a/10), (58a/3)	e.-medügi (24a/1)
e.-seler (23b/5), (3b/9), (49b/1), (73b/3)	e.-medüğinden (25b/17)
e.-sün (5a/8)	e.-mege (2b/9), (62b/5), (63a/12)
[= 100]	e.-megin (70b/13)
ét- : Yapmak, etmek.	e.-mek (16b/5), (2a/5), (3a/8), (73a/5), (8a/11), (8a/16), (8b/6)
e.-di (1b/6), (1b/7), (1b/8)	e.-mekle (29b/19)
e.-diler (19b/2), (20b/11), (21b/15), (26b/13), (36a/12), (52a/8), (66b/13)	e.-meksizin (13b/18)
e.-dügi (24a/19), (3a/8), (56a/18), (64a/9), (81a/8), (9b/10)	e.-memişdür (57a/4)
e.-dügī (9b/14)	e.-mese (7b/6)
	e.-mesi (20b/15), (6b/15)
	e.-meye (51b/12), (9a/18)
	e.-meyüb (2b/1)
	e.-mez (50a/9), (63b/3), (64b/3), (9b/1), (69b/3)

e.-mezler (58a/4)

e.-miş (19b/3), (57a/16), (62a/1),
(62a/4), (62b/10), (62b/14), (81a/14)

e.-mişdür (10a/6), (10a/7), (10b/10),
(13b/9), (14a/4), (19a/5), (30a/1), (43b/5),
(47a/16), (57a/14), (57a/2), (69b/13), (6a/19),
(80a/15), (82a/3), (8a/10), (9b/13)

e.-mişler (54a/7)

e.-mişlerdür (17a/14), (17a/15),
(17a/18), (17a/2), (17a/5), (17a/6), (17a/8),
(17b/4), (19a/16), (26b/17), (38b/1), (3b/9),
(48b/5), (52a/9), (70a/7), (71a/11), (71a/15),
(7a/8)

e.-se (58a/2)

[= 101]

eṭṭibbā: < Ar. Hekimler, doktorlar, tıp ilmini
bilenler, "eṭṭibbā' ".

e. + yı ḥuzzāk (8b/4)

[= 1]

eṭṭrāf: < Ar. Yanlar, uçlar, kıyıları.

e. (2b/10)

e. + ı (6b/10)

e. + ı āfākda (71a/6)

e. + ında (23a/5), (51a/19)

[= 5]

eṭṭrāk: Türkler.

e. + ı vuḥūş (54b/8)

[= 1]

eṭṭvār: < Ar. Hal ve hareketler, işler, tarzlar.

e. (2b/14)

[= 1]

evāḥir: < Ar. 1. Ahirler, sonlar. 2. Ayın son günleri.

e. + i burūca (28b/2)

[= 1]

evāil: < Ar. İlk vakitler, evvel zamanlar, iptidalar, önceler, başlangıçlar, "evā'il".

e. + i (28b/2)

[= 1]

evāsīt: < Ar. Vasatlar, orta haller, ortadaki.

e. (56b/6), (56b/8)

e. + ında (65b/15)

[= 3]

evc: < Ar. Evc, yeröte, apoje; (İng. apogee, Lat. apmeum): Bir gezegenin Yer' e en uzak olduğu nokta.

e. (29b/7), (34b/16), (39a/2), (39a/5),
(42b/3), (43a/9), (46b/13), (46b/5), (47a/3),
(47a/5), (57b/5), (76a/17), (76a/19), (8a/17),
(9b/7)

e. + cānibine (33b/4)

e. + de (34b/5), (37b/11), (46b/18),
(9a/6)

e. + dedür (29b/11)

e. + den (34b/14), (35a/12), (35a/2),
(38a/11), (39a/15), (42b/4), (46b/13), (46b/16)

e. + dūr (17a/8)

e. + e (17a/19), (29b/9), (35a/14),
(41b/2), (42b/13), (47a/1)

e. + i (30b/16), (43b/12), (43b/14),
(43b/15), (43b/16), (47a/2), (9b/11)

e. + i ʿizzetde (2a/13)

e. + i ʿuṭārid (43b/10)

e. + i cevzānuḡ (8b/2)

e. + i ḥāmīl (30b/18), (31a/6)

e. + i ḥāmīle (47a/11)

e. + i ḥāmīlüḡ (47a/7)

e. + i ḳamer (31a/6), (46b/4)

e. + i merrīḥ (43b/7)

e. + i müdīr (30b/17)

e. + i müdīrden (47a/10)

e. + i müdīri (43b/10), (47a/1)

e. + i müdīrūḡ (47a/8)

e. + i müṣṭerī (43b/6)

e. + inden (43b/13), (43b/17)

e. + ini (46b/9)

e. + inüḡ (47a/12), (47a/15)

e. + i rubʿı (50a/9)

e. + i rubʿına (49b/16)

e. + i rubʿını (50a/12)

e. + i şaḥıṣ (49a/19)

e. + i şems (43b/5), (76a/16)

e. + i şimālde (8a/15)

e. + i şimāle (9b/12)

e. + i zühre (43b/8)

e. + üḡ (8a/17), (8b/16)

[= 75]

evcāt: < Ar. Evcler, apojeler.

e. (31a/6), (31b/3), (43b/1), (9b/13)

e. + uḡ (31b/2)

[= 5]

evceb: < Ar. En vacip, pek lüzumlu, çok gerekli.

e. (2a/5)

[= 1]

evcī: < Ar. Evce ait, apojeyle ilgili.

e. (34b/18)

e. + de (31b/8), (31b/9)

[= 3]

evc ü ḥazīz: Apoje ve perije, zirve ve etek noktaları.

e. (35b/2), (39a/2), (42b/3), (57b/5)

e. + e (39a/12)

e. + i (39a/5)

e. + idür (38b/6)

[= 7]

evir-: Döndürmek, çevirmek.

e.-tür (45b/4), (45b/5), (45b/7)

[= 3]

evkāt: < Ar.Zamanlar, çağlar.

e. + in (73a/4)

[= 1]

evlād: < Ar.Çocuklar.

e. + ı kirāmı (1b/15)

e. + indan (2b/12)

[= 2]

evliyā : < Ar.1.Keramet sahibi olanlar, erenler.

2. Allah'a daha yakın bulunanlar. 3.Emir sahibi bulunanlar.4.himaye edenler, koruyanlar, "ev-
liyā³ ".

e. (57a/11)

e. + yı kirāmı (3a/11)

[= 2]

evrāk: < Ar. Evraklar, sahifeler, belgeler.

e. + ı taḳāwīmde (76b/3)

[= 1]

evsaṭ: < Ar. Orta, ortadaki, orta halli.

e. (34a/2), (39a/11), (90b/10)

e. + a (39a/7)

e. + da (89b/11), (90b/4)

e. + dur (38b/8)

e. + ı(39a/1)

e. + ını (43a/2)

e. + ı s̄ānī (90b/6)

e. + işems (89b/9)

e. + i (39a/8)

[= 12]

evvel: < Ar.1.Önce, ilk, birinci, ibtida, başlan-
gıç. 2. Eski, geçmiş, geçmiş zamanda.

e. (17a/3), (17a/4), (32b/12), (36a/14),
(36a/18), (37a/5), (37a/9), (37b/17), (38b/5),
(39a/15), (39a/18), (3a/19), (3b/1), (40a/16),
(40a/17), (40a/18), (48b/17), (49a/14), (51b/2),
(52b/1), (52b/1), (52b/5), (52b/6), (59a/10),
(59a/11), (5b/18), (62b/10), (62b/14), (64a/3),
(66a/15), (66a/9), (70a/4), (71a/1), (74b/9),
(75a/6), (76a/1), (76a/8), (77a/11), (77a/13),
(77a/16), (77a/8), (77b/11), (77b/11), (80a/14),
(80b/4), (82a/19), (84a/19), (87a/14), (89b/7),
(90b/6), (90b/7)

e. + de (39a/17), (58b/18), (68b/1)

e. + den (21a/1)

e. + e (58b/9), (76b/1), (84b/6)

e. + günine (73b/6)

e. + i (14a/8), (28b/3), (32a/16),
(37a/13), (40a/14), (41b/19), (42a/18), (65a/11),
(42b/13), (43a/16), (45a/19), (46a/1), (48b/14),
(48b/18), (49a/11), (52a/7), (57b/10), (57b/11),
(60b/15), (61b/11), (63a/11), (63b/9), (64a/11),
(65a/12), (73a/1), (73a/9), (73b/16), (75b/1),
(78a/16), (89b/15)

e. + i cedī (56a/13), (63a/5)	e. + imizāndan (56a/8)
e. + i cedīniñ (56a/14)	e. + i mizānuñ (55b/16)
e. + i cediye (60a/10)	e. + i mizāna (56a/1)
e. + i cevzā (62a/9), (62b/1)	e. + i münkalibde (58b/4)
e. + i cevzādan (62a/11)	e. + i münkalibden (58b/6)
e. + i cevzāya (62a/8), (62b/4)	e. + inde (43b/4), (70a/10), (74b/2)
e. + i delv (63b/12)	e. + inden (60b/16), (61a/1), (73b/16), (73b/17), (74a/13)
e. + i delvden (63b/5)	
e. + i delve (63b/2)	e. + ine (24a/13), (62a/6), (65a/7), (71b/15), (71b/16), (73b/19), (8b/15)
e. + idür (73a/9)	e. + i re ³ y (17a/8)
e. + i esede (63b/3), (63b/5), (63b/9)	e. + i ruzdan (71b/16)
e. + i ḥamel (32b/14), (34a/4), (61a/19), (61b/6), (64a/2), (66a/3), (66b/11)	e. + i şubḥa (69b/1)
e. + i ḥamelde (46b/6)	e. + i sāl (75b/1)
e. + i ḥamelden (22a/2), (32a/3), (63a/1), (71a/13), (76a/15)	e. + i sereṭān (61b/4), (63a/3)
e. + i ḥamele (22a/1), (22a/3), (56a/8), (62b/18)	e. + i sereṭāna (60a/7)
e. + i ḥamelüñ (34a/6), (55b/15)	e. + i sereṭāndan (60a/9)
e. + i ḳavs (62a/7), (62b/3)	e. + i tül (79a/14)
e. + i ḳavsā (62a/11)	e. + i zuhūrında (69a/9)
e. + i ḳavsı (86a/10)	e. + ki (15b/15), (15b/16), (21a/11), (25a/6), (26a/5), (31a/4), (31b/16), (36a/6), (37b/10), (46b/2), (50a/3), (59a/4), (5b/6), (60b/15), (70b/12), (77a/13), (8b/3)
e. + i leylden (71b/15)	e. + kiden (14a/1), (37a/12)
e. + i mizān (61a/1), (61b/2), (61b/5), (62b/18), (66a/3)	e. + kisi (20b/5)
e. + i mizāna (63a/1), (64a/2)	e. + kisinde (29a/8)

e. + kisinün (24b/4)

e. + ün (52b/8), (56a/1), (60b/13),
(73a/9), (86a/9), (86b/12)

e. + üs (15b/6), (58b/11), (58b/14),
(58b/15), (62a/13), (63b/7), (80a/6), (80a/7),
(80b/11)

e. + zamânında (69b/2)

[= 204]

evvelâ: < Ar. İlk önce, öncelikle, her şeyden önce.

e. (27a/6), (41a/10), (49a/16), (52b/9),
(53b/7), (73b/14), (82b/10), (82b/13), (83b/9),
(85a/2), (87b/10)

[= 11]

evvelî: < Ar. İlke, önceye ait, önceyle ilgili.

e. (12a/10), (5b/17)

e. + de (21a/7)

e. + den (22a/14)

[= 4]

evvelki: Önceki, ilki.

e. (85a/17)

[= 1]

evvelü's-semt: < Ar. bk. “dâire-i evvelü's-sümüt”.

e. (15b/6)

[= 1]

evvelü's-sümüt: Ar. bk. “dâire-i evvelü's-sümüt”.

e. (80a/6), (80a/7)

e. + a (58b/15), (58b/14)

e. + ı (80b/11)

[= 5]

evzâc: < Ar. Haller, vaziyetler, tavırlar, duruşlar.

e. + muş (49a/12)

e. + uş (45a/4), (45b/1)

[= 3]

ey-: Demek, söylemek, aymak.

e.-dügi (19b/19), (19b/4), (41a/12),
(72a/10)

e.-dügine (19b/3), (20a/17)

[= 6]

eyle: Öyle, o şekilde.

e. (19a/6), (19b/13), (20b/2), (23a/1),
(25b/3), (25b/6), (28b/3), (29a/13), (32a/16),
(36a/11), (47b/17), (47b/4), (50a/11), (50a/3),
(50b/2), (56b/16), (57b/1), (70b/2), (74a/12),
(76b/1), (78a/16), (78b/10), (7a/6), (7b/17),
(81a/2), (82a/17), (83b/13), (84b/19), (85b/11),
(8a/18), (8b/18), (90b/6), (9b/1), (9b/13),
(9b/17)

[= 35]

eyle-: Etmek, yapmak.

e.-di (1b/6)

e.-diler (22a/4), (26b/19), (36a/14),
(36a/17), (36a/18), (37a/11), (72b/4), (72b/7)

e.-mez (59b/6), (59b/8), (60b/14),
(60b/14), (62a/10), (62a/8), (65a/17), (65b/3),
(66a/8)

e.-mezler (13b/17), (58a/6)

e.-miş (57b/1), (74a/15)

e.-mişdür (18b/19), (19b/6), (26a/4),
(27b/3), (37a/13), (43b/2), (71b/13), (80a/8)

e.-mişlerdür (31b/2), (75a/18)

e.-r (11a/11), (15a/19), (18b/12),
(24a/14), (25b/7), (26a/14), (26a/19), (30a/12),
(32b/1), (36a/8), (41b/13), (41b/19), (42a/14),
(42a/9), (42b/10), (42b/14), (42b/4), (43a/16),
(43a/7), (43a/8), (44a/4), (45a/7), (45b/1),
(46b/10), (47a/10), (47a/5), (47a/7), (48b/19),
(49a/11), (4b/19), (58b/14), (58b/3), (59a/1),
(59a/10), (59a/6), (59a/8), (5a/1), (5a/3),
(5b/10), (60a/10), (60a/11), (60a/3), (60a/5),
(60a/6), (60a/8), (60b/16), (60b/17), (60b/17),
(60b/19), (60b/19), (60b/5), (60b/8), (61a/1),
(61a/19), (61a/2), (61b/11), (62b/1), (62b/11),
(62b/12), (62b/16), (62b/18), (62b/19), (62b/7),
(62b/7), (62b/8), (64a/13), (64a/4), (64b/1),
(64b/19), (65a/7), (66a/11), (66b/18), (67a/19),
(67a/19), (67b/15), (67b/16), (67b/18), (67b/2),
(67b/6), (67b/7), (68a/10), (68a/11), (68a/14),
(68a/16), (68a/19), (68a/19), (68a/2), (68a/3),
(68a/9), (68b/2), (68b/2), (69a/12), (73b/2),
(75a/4), (78b/8)

e.-rler (12b/4), (44b/12), (61b/12),
(61b/13), (78b/5), (81a/13), (58a/13)

e.-se (25a/14), (34a/15), (41b/13),
(42b/9), (49b/3), (49b/4), (50b/16), (5b/2),
(5b/5), (81a/17)

e.-seler (46b/16), (8b/8)

e.-ye (11b/8), (20b/18), (21b/19),
(22a/1), (22a/11), (22a/19), (22a/3), (22a/8),
(26b/11), (32a/13), (36a/8), (39a/15), (42a/14),
(42b/4), (43a/12), (43a/5), (45a/11), (45a/13),
(45a/15), (45a/16), (47a/11), (58b/7), (59a/13),
(5a/18), (5b/3), (5b/5), (5b/7), (5b/8), (64a/13),
(66a/10), (66b/12), (67a/13), (67b/10),
(67b/11), (67b/5), (6b/5), (72a/4), (72a/7),
(72a/9), (77b/18), (78b/9),

e.-yeler (71b/19), (77b/17), (78a/11),
(78a/18), (78a/2), (78a/6), (78a/7), (78a/8),
(78a/9), (78b/1), (86b/8)

e.-yen (41b/5)

e.-yüb (18b/17), (23a/6), (39a/2)

[= 203]

eylül: < Sür. Eylül ayı, dokuzuncu ay.

e. (76a/6)

[= 1]

eyyām: < Ar.Günler, gündüzler.

e. (21a/13), (72a/14), (76b/3)

e. + da (2b/8)

e. + dan (2a/18)

e. + mı (49b/3)

e. + ı şayfda (8a/18)

e. + ı seb'anuñ (73b/12), (73b/15)

e. + ı şitâlarında (8b/13)

f. (29a/7)

e. + uŋ (20a/4)

[= 1]

[= 11]

fakîr: < Ar. 1. Biçare, muhtaç, yoksul. 2. Bendeniz.

eyyid: < Ar. Kuvvetli, sağlam, muktedir.

e. + i saltanata (2a/10)

f. (2a/17)

[= 1]

[= 1]

ezân: < Ar. Namaza dâvet ve vahdaniyet-i İlâhiyyeyi ve hakaik-ı İslâmiyyeyi âleme, kâinata ilân etmek için minare ve emsali mahallerde edilen nidâ.

fâris: bk. “fars”.

f. (53a/18), (72a/17)

[= 2]

e. (77a/14)

fârisî: < Ar. 1. İran dili, Farsça, acemce. 2. İran'ın halkı ve dili ile ilgili olan.

[= 1]

f. + de (3a/4)

eznâb: < Ar. Kuyruklar.

[= 1]

e. (12b/1)

fars: İran, İranlı.

[= 1]

f. (73a/8)

ezmine: < Ar. Anlar, vakitler, çağlar.

e. + i mütesâviyede (5b/3), (5b/4)

f. + mâhlarınuŋ (76b/4)

[= 2]

f. + uŋ (75b/1)

[= 3]

-F-

fâhiş: < Ar. 1. Mübalağalı, taşkın, aşırı. 2. Büyük, iri. 3. Ahlaksız, ahlaka aykırı, çirkin, pek kötü. 4. İnsafsızca. 5. Tamahkar, pinti, kısmık [adam].

fâryâb: Afganistan'da bir şehir.

f. (53b/16)

[= 1]

f. (23a/18), (80b/8)

[= 2]

farz: < Ar. 1. Bir netice elde etmek için ihtimali veya gerçek olarak kabul edilen bir tahminde bulunma, sayma, tutma, bir hususu bir davaya mevzu ve asıl kılma. 2. Allah'ın işlenmesi kati olarak lüzumlu, terk-i günah olan emirleri. 3. Zaruri, lüzumlu, gerekli.

fâhr-ı razi: 12. yüzyılda yaşamış din ve fen alimi.

f. (74b/11)	[= 1]
f. + édeler (89b/11)	fāşıla: < Ar. bk. “fāşıl”.
f. + éderler (77b/4), (77b/5)	f. + dur (68b/19)
f. + éderlerse (23b/17), (23b/19)	[= 1]
f. + édüb (82b/12), (87a/19), (87b/12)	fāşid : < Ar.1.Kötü, fena; yanlış, bozuk. 2.Münafık, fesat çıkaran.
f. + étdiler (36a/12)	f. + dür (25b/3)
f. + etdiler (23b/3), (37a/1)	[= 1]
f. + etseler (23b/5)	fāşl : < Ar.1.Ayrıntı, ayrılma, ayırma, kesme, kesinti, bölüm. 2.Halletme, neticelendirme. 3.Aleyhte bulunma, adam çekiştirme. 4.Kitabın başlıca bölüntülerinde her biri.
f. + olduğu (49b/13)	f. (26a/11)
f. + olına (50b/5), (5a/2), (5a/8), (70a/16), (81b/7), (83b/14), (84b/6), (90b/7)	f. + dur (32b/12)
f. + olınan (3b/12), (72b/9)	f. + ı (43a/19), (4b/11), (4b/11)
f. + olındığı (32a/19)	f. + ı evvel (32b/12)
f. + olınmışdur (81a/4), (85a/7), (88a/4), (89a/8)	f. + ı müşterek (79b/14), (80a/4)
f. + olınsa (20b/15), (24b/8), (3b/16), (3b/8), (49a/19), (49b/10), (4a/11), (4b/15), (50a/2), (50b/13), (65a/9), (7a/14), (7a/18), (7b/1), (81a/1), (82b/1), (82b/7), (88a/6), (89b/7)	f. + ı rābi ^c (45a/3)
f. + olınsaki (25a/12)	f. + ı rebī ^c (26b/4)
f. + olınub (25a/1)	f. + ı sāliş (43b/19)
f. + olınur (61a/13)	f. + ı sānī (41a/9)
[= 51]	[= 12]
fāşıl: < Ar. 1.Kısım. 2.Ara zaman aralığı. 3.Mevsim.	fāşl-ı müşterek: < Ar.Far. geom. Arakesit.
f. + ı (34b/17)	f. (4b/11)
	f. + den (4b/11)
	[= 2]

fazâil: < Ar. İnsanda iyilik etmeye ve fenalık etmekten çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istidatlar, güzel vasıflar, erdemler, "fazâ'il".

f. (2b/13)

[= 1]

fâzıl: < Ar. Fazilet sahibi, üstün, değerli, erdemli.

f. (57b/1)

f. + ülmuhakkık (29b/16), (89b/18), (84b/9)

[= 4]

fazl: < Ar.1.Fazla, ziyade, artık, baki. 2.Fazlalık, üstünlük.3.i.iyilil, fazilet, erdem, lütuf.

f. (40a/1)

f. + ı (32b/7), (34b/1), (34b/3), (39b/11), (40a/8), (47b/1), (59b/10), (61a/6), (61a/9), (79b/8)

f. + ı hareketin (22b/9)

f. + ı zıkr (40a/19)

f. + üddâir (16a/5)

[= 14]

fecr: < Ar. Tan yerinin ağarması. Şafak. Sabah vakti, güneş doğmadan evvel şarkta hâsıl olan kızıllık.

f. + ievvel (71a/1)

[= 1]

feh̄m: < Ar. Anlama, anlayış.

f. + e (35a/5), (35b/3), (36b/9), (38a/9), (38b/12), (4a/3)

[= 6]

feleg: < Ar. bk. "felek".

f. + e (11b/8), (30b/15), (30b/2), (48b/4), (48b/5), (55b/7)

f. + i (13a/3), (14b/2), (29a/13), (29b/1), (30b/11), (30b/3), (30b/4), (30b/8), (33a/10), (33a/19), (33a/3), (33a/6), (33b/8), (52a/8)

f. + üñ (11b/10), (11b/14), (16b/7), (18b/1), (18b/2), (18b/4), (18b/6), (22a/15), (30a/19), (52a/7), (5b/15), (6a/4)

f. + üñhareketi (11b/12), (23a/5)

f. + üñhareketine (7b/8)

f. + üñhareketini (23b/3)

f. + üñmerkezini (5b/3)

f. + üñmuh̄itinden (5b/4)

[= 38]

felek: < Ar. Küre; (İng. sphere): 1. (Matematikte) yüzünün her noktası merkezinden aynı uzaklıkta bulunan cisim. 2. (Astronomide) göğü ve gezegenlerin hareketlerini açıklamak amacıyla kullanılan ve kimilerince matematiksel ve kimilerince de fiziksel gerçekliği olan ve gezegenleri taşıyan göksel yapılar.

f. (18b/10), (18b/6), (22a/16), (23a/15), (23a/2), (26a/6), (30a/15), (30a/15), (30a/6), (34b/4), (43a/3), (55b/8), (57b/9), (5a/19),

(61b/10), (62a/14), (63a/10), (63b/8), (64a/8),
(6a/12)

f. + de (14a/18), (18b/5), (34a/10),
(34a/13), (81b/5)

f. + den (5b/14), (15a/18), (22a/13),
(57a/18)

f. + dür (17b/12)

f. + i (11a/19), (13b/5), (13b/5),
(13b/8), (29b/19), (2a/7), (30a/15), (33a/16),
(33b/18), (41b/10), (41b/13), (41b/18), (41b/4),
(44b/1), (44b/4), (55b/9), (65a/5), (6a/10),
(6a/11), (6a/13), (6a/14), (6a/15), (6a/16),
(6a/17), (6a/18), (6a/7), (6a/8), (6a/8), (6a/9),
(72a/1), (7b/4), (89a/16), (89a/17)

f. + i ā'lāda (32b/17)

f. + i ā'zam (89a/4)

f. + i ā'zamuñ (89a/10)

f. + i 'uṭārid (30b/6), (88a/15), (88a/18)

f. + i aṭlas (23a/2)

f. + i cevzeher (30b/6)

f. + i eflāk (5a/13)

f. + i ḥāmildür (33b/1)

f. + i ḥāvī (25b/5)

f. + i ḳamer (30a/16), (88a/15), (88a/9)

f. + i maḥvīsin (25b/5)

f. + i mirrīh (88b/5), (88b/8)

f. + i mūmessil (47b/9)

f. + i müsterī (88b/12), (88b/9)

f. + i sāmīn (17a/4)

f. + i sāmīnden (31b/3)

f. + i sāmīnūñ (16a/7), (28a/16)

f. + i sevābit (43b/1), (89a/4), (89a/7)

f. + i sevābitden (89a/13)

f. + i sevābitle (31a/5)

f. + i sevābitūñ (22a/5)

f. + i şems (88b/2), (88b/5)

f. + i şemsdür (30a/4)

f. + i tāsi^c (17a/4)

f. + i tedvīr (30a/8)

f. + i uḥrā (20b/13)

f. + i zūhal (88b/12), (88b/16)

f. + i zühre (30a/4), (88a/19), (88b/2)

f. + i zühredür (30a/17), (30b/7)

f. + lerūñ (17a/6)

f. + ül (13b/8), (14a/11), (14a/12),
(14a/13), (14a/5), (14a/6), (14b/10), (14b/13),
(15a/11), (15a/13), (15a/14), (15a/15), (16a/6),
(21a/18), (21b/15), (22a/12), (22a/15), (23a/2),
(26a/17), (26a/5), (26b/18), (30a/13), (41a/15),
(42a/1), (44b/11), (46b/6), (55b/17), (55b/19),
(56a/1), (56a/10), (56a/3), (66b/12), (66b/9),
(56a/6), (56a/6), (56a/8), (58b/19), (59a/11),
(59a/14), (59a/4), (59a/7), (59a/9), (59a/9),
(59b/11), (59b/4), (61a/6), (61a/9), (61b/7),
(61b/8), (62a/13), (62b/19), (63a/7), (63b/4),
(63b/7), (64b/18), (65a/3), (65a/7), (65b/2),
(66b/17), (67a/12), (6a/17), (6a/6), (6a/8)

[= 170]

felek-i ā'fā: < Ar.Far. bk. “felek-i atlas”.

f. + da (44b/1), (44b/4)

f. + nuḡ (41b/4)

[= 3]

felek-i atlas: < Ar.Far. En büyük küre, Kürelerin küresi: Bütün küreleri çevreleyen küre. bk. “felek-i ā'zam”.

f. (23a/2), (6a/8), (89a/16)

[= 3]

felek-i ā'zam: < Ar.Far. 1.Evvelce, gök bilgisi ile uğraşan alimlere göre dokuzuncu kat gök. 2.Alem, dünya. 3.Eskilerin inanışına göre, her seyyareye mahsus bir gök tabakası.

f. (6a/7)

f. + dur (13b/5), (7b/4)

f. + uḡ (72a/1), (89a/17)

[= 5]

felek-i hāmīl: < Ar.Far. Taşıyıcı küre.

f. (30a/15)

[= 1]

felek-i hāricü'l-merkez: < Ar.Far. Dış merkezli küre.

f. + üḡ (29b/14), (30a/6)

[= 2]

felek-i kamer: < Ar.Far. bk. “kamer”.

f. + de (6a/16)

f. + den (6a/17)

f. + dūr (6a/15)

f. + e (11a/19)

f. + üḡ (6a/18)

[= 5]

felek-i mā'il: < Ar.Far. Eğimli küre; (İng. oblique sphere, Lat. obliquus, deflectens): 1. Gezegenin üzerinde hareket ettiği, ekliptiğe belli bir açı ile eğimli olan küre; gezegenin yörüngesi. 2.Ay'ın ikinci küresi.

f. (41b/13), (41b/18)

f. + i (41b/10)

[= 3]

felek-i merrīh: bk. “merrīh”.

f. + dūr (6a/11)

[= 1]

felek-i müstakīm: < Ar.Far. bk. “mu'addilü'nehār”.

f. (13b/5)

[= 1]

felek-i müsterī: < Ar.Far. bk. “müsterī”.

f. + dūr (6a/10)

[= 1]

felek-i sevābit: bk. “felekü'l-burūc”.

f. (6a/8)

f. + dür (13b/8)

[= 2]

felek-i tedvîr: < Ar.Far. bk. “tedvîr”.

f. + dür (33a/16), (33b/18), (33b/6)

[= 3]

felek-i ‘uṭārid: < Ar.Far. bk. “‘uṭārid”.

f. + dür (6a/14)

[= 1]

felekiyyât: < Ar.Gök ve heyet ilmine bağlı şeyler, fr. Astronomie.

f. (6a/16)

[= 1]

felekiyye: < Ar.1.Feleğe, gök bilgisine mensup.

2.Astronomik.

f. (5a/13)

[= 1]

felek-i zühāl: < Ar.Far. bk. “zühāl”.

f. + dür (6a/9)

[= 1]

felek-i zühre: < Ar.Far. bk. “zühre”.

f. + dür (6a/13)

[= 1]

felekü’l-burūc: < Ar. Burçlar kuşağı, ekliptik, tutulum dairesi; (Lat. ecliptica, signifero, zodiac): Güneş’in bir yıl boyunca üzerinde dolan-

dığı daire. Çevreleyen kürelerin adedi, yıldızların bütün hareketleri ile birlikte, sekizdir. Bunlardan yedisi yedi gezegen için, en yüksek olan sekizincisi ise sabit yıldızlar içindir ve burçlar kuşağı olarak adlandırılır.

f. (13b/8), (15a/15), (21a/18), (23a/2), (55b/19), (56a/1), (56a/10), (56a/3), (56a/8), (59a/14), (59a/3), (61a/9), (61b/8), (62a/10), (62a/13), (63a/7), (63b/7), (6a/8)

f. + da (16a/6), (26a/6), (26b/18), (65b/2)

f. + dan (42a/1), (46b/6), (59a/4), (59a/7), (63b/4), (64b/18), (65a/3), (65a/7), (66b/12), (66b/17), (66b/9), (67a/12), (67a/2)

f. + ı (22a/12), (22a/15), (26a/17), (44b/11), (58b/19)

f. + la (15a/14), (41a/15)

f. + uṅ (14a/11), (14a/12), (14a/13), (14a/5), (14a/6), (14b/10), (14b/13), (15a/11), (15a/13), (18b/2), (21b/15), (26a/5), (30a/13), (55b/17), (59a/11), (59b/11), (59b/4), (61a/6), (61b/7), (62b/19)

[= 62]

felekü’l-eflāk: < Ar.Far. bk. “felek-i ā‘zam”.

f. + a (6a/17)

f. + dür (6a/6)

f. + uṅ (18b/1)

[= 3]

fenn: < Ar.1.Nevi, çeşit, sınıf, tabaka. 2.Hüner, marifet, sanat, ilim.

f. (52a/16)	[= 6]
f. + e (2a/18)	ferde : < Ar.1.Tek, yalnız olan şey, çift olmayan, eşi bulunmayan. 2.Tek olan sayı.
f. + i (2b/16)	
f. + i hikmet (1b/2)	f. + e (2a/5)
f. + i hikmetden (3a/1)	[= 1]
f. + üñ (26b/16), (33a/16), (33b/16), (33b/6), (34a/2), (37b/6), (38a/12), (42a/2), (42b/14), (43a/17), (47a/13), (89a/19)	ferîd : < Ar.Tek, eşsiz, eşi olmayan; kıyas kabul etmez, ölçüsüz; üstün.
f. + üñmâhirinden (81b/4)	f. + i (3a/6)
[= 18]	[= 1]
fenn-i nücum : < Ar.Far. Yıldız ilmi.	fersah : < Ar.1.Muhtelif mesafelere tekabül eden değerde bulunan bir uzunluk ölçüsü. 2.üç millik bir mesafe [denizde].
f. (2b/16)	f. (10b/11), (51b/15), (51b/15), (81b/18), (81b/5), (81b/6), (81b/8), (81b/8), (82a/12), (82a/13), (82a/18), (82b/17), (82b/19), (82b/2), (83a/18), (83b/1), (83b/4), (85a/14), (85a/16), (87a/12), (87a/16), (87b/8), (8b/17), (10a/19), (10a/15)
[= 1]	
ferâgat : < Ar.1.Vazgeçme, el çekme. 2.İstirahat, dinlenme. 3.Vazgeçecek kadar zengin olma.	
f. (2b/8)	f. + a (10a/19)
f. + de (2b/11)	f. + dan (81b/17)
[= 2]	
ferâmûs : < Far.Unutma, hatırdan çıkma.	f. + dur (12b/8), (51a/14), (51b/16), (82a/10), (82b/16), (83b/5), (88a/12), (88a/18), (88b/11), (88b/15), (88b/19), (88b/2), (88b/5), (88b/8), (89a/3), (89a/7), (89b/17), (90a/10), (90a/13), (90a/15), (90a/17), (90a/19), (10a/14), (10a/15), (90b/2)
f. (3a/18)	
[= 1]	
ferâsih : < Ar. Fersahlar.	f. + uñ (82a/12), (82a/14), (82b/18), (83a/18), (83b/2), (10a/15), (10b/4), (10b/6), (83b/5), (87a/13), (87a/16), (87b/8)
f. (10a/18), (88a/11), (88a/12), (89b/16)	
f. + e (85a/14)	[= 64]
f. + i (82b/6)	

ferverdin: <Far. Koç burcu. Mah-ı senedir ki Afıtab'm Hamel burcunda olduğu müddettir.

f. + i mäh (75b/6)

[= 1]

fesäd: < Ar.Bozukluk.

f. (21b/10), (23b/6), (25a/14), (25a/18)

f. + ı (23a/14), (23b/2), (23b/7), (25a/16), (25a/17), (7a/8), (7b/18)

[= 11]

feñaneten: < Ar. Kavrayış ve anlayış olarak.

f. (57a/9)

[= 1]

fethiyye: Ali Kuşçu'nun Astronomi konulu el-Fethiyye adlı eseri.

f. + de (84b/19), (90a/1), (90b/14)

[= 2]

fevâid: < Ar.Menfaatler, faydalar, karlar, kazançlar, "fevâ'id".

f. + den (3a/14)

[= 1]

fevk: < Ar.Üst, üst taraf, yukarı.

f. + al (60a/4)

f. + alâfağ (15b/15)

f. + alâfağdur (16a/9)

f. + al'arz (57b/18)

f. + alarż (15b/5), (50b/16), (56a/10), (56a/3), (58b/11), (58b/14), (59a/12), (59a/15), (64b/4), (65a/14), (68b/8), (68b/9), (70b/4), (73b/3)

f. + alarżdur (15a/3)

f. + inde (12b/14)

[= 20]

fevt: < Ar.Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma.

f. + étmeyüb (2b/1)

[= 1]

fırqa: < Ar. Grup, insan grubu, zümre.

f. (81b/11)

f. + sı (81b/11), (81b/12)

[= 3]

fî: < Ar.1.İçinde. 2.[evvelce] Tarihin başına konurdu.

f. (94b/2), (9b/17)

f. + yi zevâli (72b/14)

[= 3]

fıkr: < Ar. Fikir, düşünce, idrak.

f. + i 'amîka (82a/2)

[= 1]

fi'l-hakîka: < Ar.Hakikatte, hakikaten, gerçekten, doğrusu.

f. (9b/17)

[= 1]

fî-zemāninā: < Ar.Zamanımızda.

f. (19a/7)

[= 1]

fî-zevāl: < Ar. Günortası, öğle: Güneş'in zenitte bulunma zamanı. Güneş'in öğlene geldiği an.

f. (77b/10), (77b/13), (77b/15), (78a/15)

[= 4]

fuşūl: < Ar.Ayrıntı, ayırma, ayrılma; kesme; kesinti; bölüm.

f. (21a/14), (56b/14)

f. + ı (26a/12)

f. + ı sāl (56b/3)

[= 4]

fuşūl-ı erba'a: < Ar.Far. Dört fasıl: bahar; yaz; güz; kış.

f. (26a/12)

[= 1]

fuzālā : < Ar.Fazıllar, faziletli, erdemli kişiler, "fuzālā' ".

f. (25b/19), (3a/5), (57a/2)

[= 3]

fūlān: < Ar. Belirsiz bir şey, filan.

f. (28b/7), (28b/7)

f. + şüretün (28b/11), (28b/11)

[= 4]

-G-

gāh: < Far.1.Zaman bildiren edat. 2.Yer bildiren edat. 3.Arasıra, kimi, bazı.

g. (12b/2), (37a/14), (44a/2), (44b/10), (44b/15), (44b/17), (44b/18), (44b/4), (45b/4), (45b/6), (46a/7), (46a/8), (46b/5), (47a/3), (57b/3), (57b/3), (65b/12), (65b/12), (65b/12), (72a/13), (72a/14), (72a/5), (72a/5), (72a/7), (72a/7), (73b/4), (73b/4), (73b/5), (73b/5), (73b/8), (77b/2), (77b/3), (11a/7), (25b/10), (25b/7)

[= 35]

ġāfir: < Ar.Ayın konaklarından on beşincisi. Araları açık üç küçük yıldızdır. Bunlardan ikisi, el-Zubâneynin önündedir.

g. (32a/7)

[= 1]

ġāhī: < Far.Bazan, arasıra.

g. (37a/6), (37a/6), (41a/14), (41a/14)

[= 4]

ġāib: < Ar. 1.Görünmeyen. 2.Kayıp.

g. (62b/3)

[= 1]

ġā'ire: < Ar.İnsan topluluğu.

g. (9b/19)

g. + ye (10a/2)

[= 2]

ġalebe: < Ar. Üstün gelmek, yenmek, bozzmak;
çokluk.

g. + étdüğinden (70a/1)

g. + étmegın (70b/13)

g. + sine (56b/19)

[= 3]

ġalıb: < Ar.1.Galebe eden, galebe çalan, üstün gelen, yenen. 2.Daha kuvvetli.

g. + düir (12a/18)

[= 1]

ġalıbā: < Ar. Tahminen, sanılır ki.

g. (76a/16)

[= 1]

ġalız: < Ar. Yoğun, kaba, koyu.

g. + düir (69b/11)

[= 1]

ġanem: < Ar.Koyun.

g. (27a/7)

[= 1]

ġarb : < Ar.1.Güneşın battığı taraf, gün batısı, batı. 2.Memeleketimizin yönüne göre Avrupa.

g. + a (27b/15)

g. + cānibine (62b/3), (7b/1)

g. + da (29a/11)

g. + dan (18b/16)

g. + e (49b/9)

[= 6]

ġarbi: < Ar. Batıya ait, batı tarafı.

g. (19a/11), (50b/10), (50b/13),
(58b/15), (79a/7)

g. + si (65a/15)

g. + sinden (46a/1)

[= 7]

ġarbiyye: < Ar. bk. “ġarbi”.

g. (46a/3)

g. + de (32a/18)

g. + si (70b/1)

[= 3]

ġarib: < Ar.1.Kimsesiz, zavallı. 2.Gurbette, kendi memleketinin dışında bulunan, yabancı. 3.Tuhaf, şaşılacak, bambaşka.

g. + de (69a/13)

g. + düir (10b/12), (49a/17), (57a/15)

[= 4]

ġārib: < Ar.Gurub eden, batan.

g. (14b/9)

[= 1]

ġavārib: < Ar. Eklıptikten bir yay ile batan ekvatorndan bir yaydır.

g. (64b/19)

[= 1]

ġāyet: <Ar.1.Nihayet, uç, son, her nesnenin ahiri. 2.Çok, fazla, son derece.

g. (19b/1), (21a/1), (23a/18), (24a/19), (29a/11), (3a/8), (41b/17), (42b/7), (51a/11), (51b/6), (9a/17), (56a/4)

g. + e (69b/2)

g. + i (21b/16), (24a/8), (24a/8), (24a/9), (43a/18), (58b/4), (58b/8), (59a/16), (59b/1), (94b/2)

g. + i ba'īdi (58b/5)

g. + i ba'īdidür (26a/5)

g. + i bu'd (19a/14)

g. + i bu'dı (56a/6)

g. + i irtifā' (64b/13)

g. + i irtifā'a (64b/13)

g. + i irtifā'da (56a/11)

g. + i irtifā'ı (60a/15)

g. + ine (43a/14)

g. + i sür'atidür (40a/11)

g. + le (56b/19)

g. + üzzamān (2a/11)

[= 34]

ġayr: <Ar.1.Ayrı, başka, özge, artık, diğeri, değıil. 2.Yabancı, bildik olmayan. 3.Arapça sıfatların başında nefi sıfatı olan"-sız, değıil" manasına gelir.

g. + ı (10a/7), (13b/16), (13b/17), (15b/13), (29b/4), (3b/11), (3b/14), (5a/19), (8b/5)

g. + ıdan (8b/7)

g. + ı ma'fūmūlhāldür (50a/8)

g. + ı mer'īdür (14b/3)

g. + ı meskūn (9a/19)

g. + ı mücesseme (17a/3)

g. + ı mücessemeyi (17a/14)

g. + ı müstevī (3b/11)

g. + ı mütenāhiyyeden (24a/1)

g. + ına (4a/16)

g. + ında (34a/4), (37b/13), (67a/17)

g. + ındanki (19b/8)

g. + ını (11a/14)

g. + ı tām (11b/19), (11b/19), (5a/18)

g. + ı tāmmdür (12a/3), (5a/17)

g. + ı tāmme (11b/18)

g. + ı tāmmedür (8a/5)

g. + ını (10b/11)

[= 31]

ġayrı: <Ar. bk. "ġayr".

g. (18b/14), (19a/9), (21a/14), (21b/14), (21b/14), (21b/3), (21b/9), (22a/13), (22a/14), (23b/13), (25a/18), (25b/17), (28a/10), (28a/13), (30a/15), (34a/16), (35b/6), (42a/3),

(42a/5), (42b/19), (42b/19), (44b/13), (49b/7),
(51a/9), (52a/3), (5b/12), (71b/17), (81b/4),
(89a/11)

[= 29]

ğayriyye: < Ar. Başkayla, diğerle ilgili.

g. (26b/14)

[= 1]

gēce: Gece.

g. (31b/12), (31b/4), (51b/8), (60a/13),
(64b/10), (68a/19), (68b/1), (74b/3)

g. + de (31b/18), (32b/4), (46b/7),
(55b/15), (32a/1)

g. + leri (60b/1)

g. + lerinde (51b/2)

g. + lerinüñ (73b/17), (73b/18)

g. + nüñ (60a/14)

g. + si (60a/12), (74a/13)

g. + sinde (51b/9)

g. + sinüñ (74b/2), (73b/15)

[= 23]

gid- : Gitmek, varmak.

g.-en (81b/13), (81b/14)

g.-üb (81b/12)

[= 3]

gec- :bk. “geç-”.

g.-e (44a/5)

[= 1]

geç- : Geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek.

g.-e (50b/6)

g.-en (43a/11), (50b/15), (50b/18)

g.-er (13b/15), (42b/8), (48b/13),
(48b/16), (59b/1), (65a/13)

g.-eydi (35b/11)

g.-mez (13b/16)

g.-miş (45a/1), (57b/9), (84a/8)

[= 15]

geçmiş: 1.Geçme işini yapmış. 2.Zaman bakımından geride kalmış.

g. (72b/8)

[= 1]

geçür- : Geçirmek, geçme işini yapmasını sağlamak.

g.-eler (44a/12)

g.-elerki (26a/15)

[= 2]

gel- : Gelmek, ulaşmak, varmak, ortaya çıkmak.

g.-düginden (21a/14), (21b/3), (21b/9)

g.-e (23a/11), (23a/12), (24b/3),
(78a/4)

g.-en (21b/8), (49a/13)

g.-enden (19a/19)	g. + isâli (71a/11)
g.-enler (19a/19), (21b/12), (21b/9)	[= 2]
g.-ince (22b/13), (81b/16), (76b/11), (8b/15)	gerdün: < Far.1.Dönücü, dönen, devreden. 2.Felek, dünya, sema.
g.-mek (7a/18)	g. + ı iktidâr (2a/7), (2b/3)
g.-mez (19b/7), (7b/16)	[= 2]
g.-miş (73a/3)	gerek: Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım.
g.-seler (49b/2)	
g.-üb (18b/17), (70b/11)	g. (17b/17), (17b/17), (22b/4), (25b/9), (25b/9), (29a/12), (50a/4), (50a/4), (5a/8), (5a/8), (66b/19), (67a/1), (7a/18), (7b/2), (80b/4), (80b/4), (8a/1), (8a/1), (9b/5), (9b/7)
g.-ür (11b/4), (14a/2), (14a/3), (20a/11), (21a/12), (21a/16), (21a/7), (21a/8), (21b/10), (21b/12), (21b/5), (21b/6), (22b/3), (22b/5), (23b/8), (24a/15), (24a/17), (24a/18), (25b/10), (25b/14), (25b/18), (31b/4), (32a/13), (33a/5), (37b/10), (40b/15), (42a/1), (42a/13), (42a/18), (42a/19), (43a/12), (43a/16), (46b/17), (47a/9), (50a/13), (6b/4), (70b/10), (81a/4), (8b/18)	g. + dür (50a/12) [= 21]
g.-ürdi (20b/9), (23a/17), (7a/19)	geri: Geri, arka. g. + dür (29b/14) [= 1]
[= 66]	geşt: < Far.Gezme, seyretme, dolaşma. g. + olıub (2b/6) [= 1]
gelibolu: Gelibolu; Çanakkale'nin ilçesi.	
g. (54a/8)	getür- : Getirmek, getirmesini sağlamak. g.-mediler (51a/12) [= 1]
[= 1]	
gerçi: < Far. Öyle ise de, her ne kadar.	
g. (19b/2), (20a/8), (37b/17)	ğulaz: < Ar.Katı, yoğun sert. g. + i (29b/11) g. + i maḥvī (29b/12)
[= 3]	
gerdiş: < Far.Dönüş, dönme, dolaşma.	
g. + i māhı (71a/14)	

g. + inün (47b/18)

[= 3]

ğiyāseddīn cemşīd: 14. yüzyılda yaşamış matematikçi ve gökbilimci bilim adamı.

g. (84b/10), (89b/18)

[= 2]

gibi: Gibi, -e benzer.

g. (10a/11), (11a/12), (12a/9), (13a/1), (15b/13), (19a/16), (22b/17), (23b/9), (25b/6), (2b/17), (30a/8), (30b/14), (32b/2), (35a/7), (37b/12), (38a/12), (3b/14), (40b/12), (42a/15), (4a/19), (4b/7), (54b/11), (54b/8), (58a/10), (5a/18), (61a/11), (66a/4), (6a/3), (6b/19), (79a/8), (79b/2), (81a/8), (82a/4), (88a/3), (88a/8)

g. + dür (10a/18), (10b/7), (67b/11), (82a/16), (87b/18), (88a/7), (90a/8)

[= 42]

gid- : bk. “git-”.

g.-e (35a/12), (35a/14), (35a/2), (36b/1), (36b/2), (40a/12)

g.-en (49b/2), (49b/2), (49b/3), (49b/4)

g.-enün (49b/12)

g.-er (47a/6)

g. + erdi (25a/16)

g.-erler (46b/9)

[= 14]

git-: Gitmek, varmak.

g.-dükce (40a/12), (60a/19), (40a/13)

g.-se (49b/10)

[= 4]

giysü: Giysi, giyecek, kıyafet.

g. + lerin (27b/3)

[= 1]

göbeg: Göbek; insan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.

g. + inden (27a/10)

[= 1]

gök: İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza.

g. + leri (1b/7)

[= 1]

gör- : Görmek; göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g.-elüm (25b/4)

g.-enler (74b/9)

g.-mezmisün (9a/12)

[= 3]

göre: Bakılırsa, hesaba katılırsa, göz önünde tutulunca, bakarak, nazaran.

g. (14a/19), (1b/4), (20a/17), (31b/7), (4a/12), (4a/13), (4a/9), (73b/19), (74a/17), (76b/1), (76b/16), (80b/2), (88a/15), (88a/8), (90a/9)

g. + dür (48b/4), (60b/2)

[= 17]

görin- : Görünmek, görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

g.-e (22b/6), (22b/7), (22b/8), (22b/9)

g.-en (12b/16), (70b/4)

g.-mek (12b/18), (29a/12), (89a/14)

g.-meye (22b/9), (7a/13), (89a/13)

g.-mez (45a/10), (45a/18), (45b/5), (74b/4), (74b/9)

g.-üb (69b/12), (9a/13)

g.-ür (12b/13), (12b/14), (23a/15), (40a/5), (45a/12), (45b/8), (46a/7), (48a/8), (48b/15), (55b/11), (69b/12), (69b/14), (69b/9), (70a/4), (74b/4), (74b/6), (74b/7), (74b/8), (9a/10), (9a/14)

g.-ürler (49a/7), (49a/9)

[= 41]

göster- 1.Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek. 2. Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak. 3.Belirtmek, anlatmak.

g.-düklerinde (2b/4)

g.-dügi (6b/19)

[= 2]

götür- : Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

g.-di (1b/13)

[= 1]

ğür: Kandeher ve Herat arasında bir bölge.

g. (53b/17)

[= 1]

ğurbet : < Ar.1.Gariplik, yabancılık. 2.Yabancı bir mamleket, yabancı yer, vatan dışı, yad el.

g. (2b/8), (2b/9)

[= 2]

ğurre: < Ar. Arabî ayların ilk günü.

g. (73b/6)

g. + i evvel (74b/9)

g. + i muharrem (74b/4)

g. + leri (75a/8)

g. + si (73b/12), (74b/10)

[= 6]

ğurüb: < Ar.Bir gök cisminin batıda görünmez olması, batması.

g. (50a/2), (62a/8), (63b/3), (64a/17), (67a/14), (67a/14), (67a/15), (67b/3), (61a/12)

g. + da (69b/9), (9a/12)

g. + éde (64b/11)

g. + éden (73a/19)

g. + éder (55b/7), (62b/17), (63b/13), (64a/3)

g. + éderler (61b/1), (61b/3), (63b/13)

g. + étmez (64b/2)

g. + étmiş (62a/4), (62b/14)

g. + etdüğü (73a/13)

g. + etdükden (48b/14)

g. + etmege (63b/1)

g. + etmez (63b/4)

g. + eylemez (59b/6), (60b/13),
(62a/10)

g. + eyler (59a/10), (68b/2) (60a/5),
(60a/6), (60b/17), (60b/19), (61a/1), (61a/19),
(61a/2), (62b/12), (62b/19), (64a/13), (64b/1),
(64b/19), (67a/19), (67b/2), (67b/7), (68a/10),
(68a/11), (68a/14), (68a/16), (68a/9), (68b/1),
(73b/2)

g. + eylerler (61b/12)

g. + ı (66b/16)

g. + ikevākib (14b/4)

g. + ma (72a/18), (72a/19)

g. + indan (69a/13), (69a/7)

g. + i (68b/1)

g. + zamānında (69b/7)

[= 63]

gūyā: < Far.1.Söyleyen, söyleyici. 2.zf.Sanki,
diyelim ki.

g. (27b/11)

[= 1]

gūft ü gū: < Far.Dedikodu.

g. (2b/1)

[= 1]

gün: 1.Gün. 2.Gündüz. 3.Güneş.

g. (23b/14), (2b/17), (31b/12),
(31b/18), (31b/19), (31b/4), (32b/4), (3a/3),
(40a/5), (46b/7), (49b/4), (49b/4), (55b/14),
(58b/7), (58b/8), (59a/2), (59b/3), (60a/18),
(60a/18), (64b/10), (72b/14), (72b/8), (73b/8),
(73b/9), (74b/1), (74b/5), (74b/9), (75a/10),
(75a/10), (75a/12), (75a/13), (75b/14), (75b/15),
(75b/16), (75b/18), (75b/3), (75b/3), (76a/2),
(76a/3), (76a/3), (76a/4), (76a/4), (76a/4),
(76a/5), (76a/5), (76a/6), (76a/6), (76a/9),
(76b/2), (76b/7), (76b/8), (76b/8)

g. + de (32a/10), (56a/19), (59b/4),
(75a/3), (81a/13), (81a/15)

g. + den (19b/19), (58b/7), (58b/9),
(73b/7), (73b/7), (74b/10), (76a/9)

g. + dür (58b/4), (76a/6)

g. + i (49b/9), (75b/12), (76b/6),
(81a/12), (76a/8)

g. + inde (73b/13)

g. + inden (76a/8)

g. + ine (73b/6), (73b/6)

g. + ini (75b/2)

g. + lerinüj (76a/1)

g. + lerünj (73b/16)

g. + lik (74b/9)

g. + üj (60a/12)

[= 81]

gündüz: Gündüz; Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

g. (68a/18), (68b/2)

g. + i (60a/14)

[= 3]

gürcistān: Gürcistan.

g. (53b/16), (2b/5)

[= 2]

güzer: < Ar.Geçme, geçiş, mürur.

g. + éde (19a/12), (41a/17), (41b/1), (41b/3), (59a/10)

g. + éder (46a/4), (55b/15), (55b/3), (60b/3)

g. + éderler (56a/2), (56a/9)

g. + étmez (69b/3)

g. + etmiş (77a/7)

g. + eyler (59a/6), (59a/8), (65a/7), (66b/18), (78b/7)

g. + eylese (41b/13), (81a/17)

g. + eyleye (39a/15), (42a/14), (42b/4), (43a/12), (43a/5), (45a/11), (45a/15), (58b/7), (59a/13), (66a/10), (67b/10), (67b/11), (67b/5), (78b/9), sden

[= 35]

güzeşte: < Far.Geçen, geçmiş, geçmiş olan.

g. (76b/9)

[= 1]

güzide: < Far.Seçkin, seçilmiş, beğenilmiş.

g. + i (2a/9)

[= 1]

-H-

haber: < Ar.1.Son ve yeni havadis, bilgi. 2.Ağızdan ağıza dolaşan söz.

h. (50b/3)

h. + leri (9b/2)

h. + vèreler (57a/17)

h. + vèrmek (28b/10), (28b/7)

h. + vèrmişler (57b/1)

h. + vèrüb (57a/19)

h. + vèürler (76b/10)

[= 8]

habeşe: Habeşistan.

h. (51a/18), (51b/11), (52b/10), (57a/1)

[= 4]

hābıt : < Ar.Hübut eden, yukarıdan aşağı inen.

h. + da (35a/12), (35a/2), (36a/19), (36b/6), (38a/6)

h. + olur (39a/17)

[= 6]

habıt: < Ar.Yanlış hareket etme, yanılma.

h. (28b/5)

[= 1]

ḥabṭ ü ḥaṭā: < Ar. Far. Düzensizlik, yanlış, hata

h. + ların (3a/16)

[= 1]

ḥāce: < Far.Hoca, efendi, ağa, çelebi, sahip, muallim, profesör, öğretmen, müderris.

h. (56b/13)

h. + i (19a/4)

[= 2]

ḥācet: < Ar.İhtiyaç, gereklilik, lüzum, muhtaçlık.

h. (13b/2)

[= 1]

ḥacm: < Ar.1.Bir cismin kapladığı boşluk. 2.Oylum.

h. (6b/16)

h. + de (50a/11), (50b/2)

h. + i (6a/19)

[= 3]

ḥadd: < Ar. 1.Hudud, çizgi, sınıır. 2.Son derece.

h. (89a/10)

h. + i maṭlūba (9a/7)

[= 2]

ḥādd: < Ar. Dar açı.

h. + üzzevāyā (70a/16)

[= 1]

ḥādde: < Ar. bk. “ḥādd”.

h. (4b/4), (65a/13), (65b/12)

h. + de (65b/11)

h. + ye (8b/6), (8b/8)

[= 6]

ḥadīd : < Ar.Öfkeli, hiddetli, şiddetli, titiz.

h. + i (6b/18)

[= 1]

ḥādīs: < Ar.1.Hudus eden, çıkan, meydana gelen. 2.Yeni, yani çıkan.

h. + ola (77b/13)

h. + olan (16b/15), (16b/16)

h. + olur (77a/14)

[= 4]

ḥādise: < Ar.Vakıa, yeni bir şey, ilk defa çıkan, macera olan bir nitelik ve durum.

h. + i (19a/17)

h. + i āḥirīnün (73a/4)

h. + i ‘āzīme (73a/1)

[= 3]

ḥādī-yi ‘aşer: < Ar. On birinci.

h. (77b/16)

[= 1]

ḥāf: İran’da bir şehir.

h. (53b/15)

[= 1]

ḥafā: < Ar. Gizli olma, gizlilik, kapalılık, "ḥafā".

h. (58a/10), (58a/7)

h. + dur (59b/7), (60b/11), (61a/17)

h. + nuḡ (59b/16), (60b/6)

[= 7]

ḥafī: < Ar. Gizli, açıkta olmayan, saklı.

h. (55b/5), (58a/16), (58a/7), (58b/1), (58b/10), (59a/18), (59a/7), (59a/8), (59b/12), (59b/18), (60b/7), (61a/3), (64a/15), (67a/7), (67b/1), (67b/18), (68a/12), (68a/16), (68a/3), (61a/12), (61a/12)

h. + de (67b/5)

h. + nüḡ (59b/16)

h. + si (58a/18)

h. + sin (15a/13), (15a/5)

h. + sinden (58a/15)

h. + ye (67a/5)

[= 28]

ḥafī: < Ar. bk. "ḥafī".

h. (14b/3), (67b/9)

[= 2]

ḥafīf: < Ar. Ağır olmayan, yeğni.

h. (11a/11)

[= 1]

ḥafīf: < Ar. bk. "ḥafīf".

h. (7a/4)

h. + ini (7b/15)

[= 2]

ḥā'il: < Ar. İki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mani olani arayı kapatani engel.

h. + olur (45b/3), (46a/5)

[= 2]

ḥāk: < Far. Toprak.

h. + dūr (5a/15)

h. + i (2a/15)

[= 2]

ḥākān: < Türk imparatorlarına verilen unvan.

h. + ızemīni (2a/6)

[= 1]

ḥakāyık: < Ar. Doğru olan asıllar, şüphesiz bulunan şeyler, hakikatler, gerçeklikler.

h. + ma (89a/19)

h. + ı riyāziyyāt (2b/15)

[= 2]

ḥakīkat: < Ar. 1. Bir şeyin aslı, esası ve mahiyeti. 2. Gerçek, doğru; gerçekten, doğrusu.

h. + de (69b/5), (82a/10), (82a/17)

h. + ı (20a/1)

h. + in (19a/8), (21b/14)

[= 6]

ḥakīkī: < Ar.1.Hakikate mensup, gerçek.
2.Sahici. 3.Doğru, gerçek, gerçekten.

h. (16a/12), (44a/7), (44b/16), (44b/8),
(55b/10), (6b/5), (71b/18), (72a/12), (72a/13),
(84b/2), (84b/5), (84b/7), (85a/3), (85a/6)

h. + den (44b/17), (72b/3)

h. + dür (57b/3), (71b/6)

h. + leri (86b/11)

h. + si (44a/2), (84a/16), (84b/18),
(86a/4), (86b/12), (86b/14)

h. + ye (57a/7)

h. + yi (44a/12), (44b/13), (44b/7),
(84b/11)

[= 30]

ḥakīkiyye: < Ar. bk. “ḥakīkī”.

h. (23b/12), (72b/6)

h. + ye (72b/6)

[= 3]

ḥakīm: < Ar. Alim, bilgin, her şeyi bilen; tabiatı
inceleyen; felsefeci; tabip, doktor.

h. + ifāzıl (57b/1)

[= 1]

ḥakīr: < Ar. İtibarsız, değersiz, aşağı, adi, baya-
ğı.

h. + e , (2b/4), (9b/3)

h. (2a/15), (2a/18)

h. + üñ (3a/2), (79a/11)

[= 6]

ḥakḳ: < Ar.1.Allah, Tanrı. 2.Doğruluk ve insaf.
3.Bir insana ait olan şey. 4.Dava ve iddiada
hakikate uygunluk, doğruluk. 5.Geçmiş, har-
canmış emek.

h. (1b/13), (20b/12), (24b/10),
(89a/18), (94b/6)

h. + dan (89a/11)

h. + ı ‘aliyye (1b/13)

h. + ında (89a/15), (2a/3)

h. + ındadır (76a/11)

h. + uñ (2b/7), (3a/10), (89a/18)

[= 13]

ḥāl: < Ar. Durum, görünüş; şimdiki zaman.

h. (29a/12), (29a/16)

h. + de (11a/5), (11a/8), (37a/2),
(39b/5), (39b/9), (40a/6), (40a/8), (40b/16),
(40b/19), (42a/12), (44b/12), (44b/16), (44b/6),
(44b/9), (45a/1), (45a/10), (48b/1), (48b/9),
(56a/14), (68b/7), (70b/5)

h. + dür (50a/8)

h. + e (45b/4), (46a/7)

h. + i (50a/3), (25a/2)

h. + üñ (37b/13)

[= 29]

ḥal’an: < Ar. Ayrılık, farklılık bakımından.

h. (56b/12)

[= 1]

ḥālanki: < Ar.Far. Şimdi, hala.

h. (20a/5), (29a/12), (47b/5), (7b/2),
(81a/4), (9a/3), (9b/7)

[= 7]

ḥālbuki: < Tr.Ar.Far. Oysa.

h. (47b/6)

[= 1]

ḥaleb: Suriye’de bir şehir.

h. (53b/9), (94b/1)

h. + de (2b/8)

[= 3]

ḥālet: < Ar.Hal, suret, keyfiyet, nitelik.

h. + ievveli (40a/14), (41b/19),
(42a/18), (42b/13), (43a/16), (45a/19), (48b/18),
(49a/10)

[= 8]

ḥālī: < Ar.1.Tenha, boş, sahipsiz yer. 2.Açık yer.

h. (51b/9)

[= 1]

ḥālī: < Ar. bk. “ḥālī”.

h. (69b/12), (78b/11)

[= 2]

ḥālic-i fāris: Basra körfezi.

h. (52b/14)

[= 1]

ḥālidāt: < Ar.Sürüp gidenler.

h. + dan (79a/15)

[= 1]

ḥālīfe: < Ar.1.Birinin yerine geçen kimse. 2.Hz. Muhammed'in vefatından sonra ümmet idaresinin başına geçen kimse. 3.Padişah.4.kalfa, ikinci usta.

h. (20a/7)

h. + nün (81b/10)

[= 2]

ḥālīs: < Ar. Hilesiz, katışıksız, saf, duru.

h. (12b/6)

[= 1]

ḥālk: < Ar. İnsan topluluğu.

h. + ı (8b/7)

[= 1]

ḥālkān: < Ar. Yaratılışça, yaratılış bakımından.

h. (56b/12), (57a/13), (57a/9)

[= 3]

ḥamā’ilī: < Ar. Arkuru, çapraz.

h. + (57b/10)

[= 1]

ḥamāmāt: < Ar. Hamamlar.

h. + dur (55a/2)

[= 1]

h̄amel: < Ar. El-Kebş, Koç burcu, Ram, Aries:
Ekliptik üzerinde yer alan burçların ilki.

h. (26b/2), (27a/6), (28b/1), (28b/2),
(32b/14), (32b/15), (34a/4), (61a/19), (61b/12),
(61b/6), (62b/7), (64a/2), (66a/3), (66b/1),
(66b/11), (66b/2)

h. + de (46b/6)

h. + den (22a/2), (26b/10), (32a/3),
(56a/1), (62a/2), (63a/1), (71a/13), (76a/15)

h. + denevvel.iḥamelden (21b/18)

h. + e (22a/1), (22a/3), (28a/8), (56a/8),
(58a/2), (62b/18), (76a/10)

h. + üñ (30b/2), (34a/19), (34a/6),
(36a/12), (36a/16), (37a/8), (46b/7), (55b/16),
(60b/15), (62b/15)

[= 43]

h̄amīde: < Far.Eğrilmiş, bükülmüş, kanbur.

h. (2b/13)

[= 1]

h̄āmil: < Ar. Taşıyıcı (küre).

h. (16b/17), (17a/16), (17b/14),
(17b/3), (17b/6), (17b/8), (30a/16), (30b/12),
(30b/18), (30b/18), (30b/4), (30b/10), (30b/8),
(31b/1), (33b/17), (39b/5), (40b/15), (40b/15),
(40b/18), (40b/4), (41a/3), (42a/4)

h. + den (33b/4)

h. + dür (17a/19), (17b/7), (33a/11),
(33b/1), (33b/10)

h. + e (47a/11), (17a/12)

h. + i (16b/17), (17a/10), (17a/10),
(17b/14), (17b/3), (17b/7), (17b/8), (31b/11),
(35b/5), (40b/14), (47a/6), (47b/14)

h. + i ‘uḫārid (49a/4)

h. + i ḳamer (30a/18), (40b/4)

h. + inüñ (16b/14), (16b/15), (29a/10),
(40b/10), (40b/11), (47b/12)

h. + i züḫalüñ (40b/6)

h. + i zühre (49a/3)

h. + le (17a/16)

h. + leri (32b/6)

h. + lerinden (47b/1)

h. + lerinüñ (16b/18), (36b/11)

h. + üñ (17a/17), (17b/2), (33b/15),
(34b/2), (37b/5), (40a/4), (40a/7), (46b/15),
(47a/2), (47a/4), (47a/7), h. + üñ (33b/4),
(39b/10)

[= 71]

h̄āmīs: < Ar.bk. “h̄āmīs”.

h. (49b/11), (49b/5)

h. + günü (49b/9)

[= 3]

h̄āmīs: < Ar. Beşinci.

h. (64a/4)

h. + de (60b/4)

[=2]	h. (6a/15)
ḥāmīs: < Ar.bk. “ḥāmīs”.	h. + ye (6a/16)
h. (31a/2), (54a/2)	[=2]
h. + de (54a/8)	ḥamse-i müteḥayyire: < Ar.Far. (beş şaşırmiş)
h. + dür (57a/13)	Ulviyye grubundaki gezegenlerle (Merrih,
[=4]	Zühal, Müşteri), Süfliyyeyn grubundaki geze-
ḥamse: < Ar.Beş, dördten sonra gelen sayı.	genlere (Utarid ve Zühre) verilen isim. Bunlara
h. + i (6a/15), (6a/16)	böyle denmesinin nedeni bunlar kâh düz, kâh
[=2]	yavaş giderler, kâh durur, kâh geri dönerler.
ḥamse: < Ar. bk. “ḥamse”.	Yine bazen durup yavaş yavaş hareket ederler,
h. (12a/13), (19b/6)	bazen de düz ve süratli giderler.
h. + i (32a/14)	h. + de (32a/14)
[=3]	[=1]
ḥams: < Ar. bk. “ḥams”.	ḥamsīn: < Ar.Elli: 50, “ḥamsīn”.
h. (10b/5), (10b/8), (94b/2), (10b/8)	h. (74a/12), (94b/2)
[=4]	[=2]
ḥams: < Ar. Beş.	ḥān: Hükümdar. Eski Türklerde Hakan da de-
h. + derece (52b/19), (54b/6)	nen devlet reisi.
[=2]	h. (2a/10), (2a/10)
ḥamse-i müsteraka: < Ar.Far.Celali senenin	[=2]
sonuna eklenen beş gün.	ḥān bālīg: Bugünkü Pekin şehri.
h. (75b/5)	h. (54b/3)
[=1]	[=1]
ḥamse-i müteḥayyire: < Ar.Far. bk. “ḥamse-i	ḥāne: < Far.Ev.
müteḥayyire”.	h. (4b/6)
	[=1]
	ḥār: < Ar.Hararet, sıcaklık, sıcak.

h. + dur (56b/19)

[= 1]

ḥarāb: < Ar. Viran, ıssız, perişan, yıkık.

h. (52a/12)

[= 1]

ḥarāret: < Ar. Isı, sıcaklık.

h. (56b/15), (8a/12), (8a/13), (8a/19),
(8b/3), (9b/4)

h. + e (9a/15)

h. + i (8b/1), (9a/10), (9a/13), (9a/15)

h. + inden (8b/1)

h. + i nehāriyla (70a/1)

h. + inüñ (8b/19)

h. + üñ (56b/19), (8a/10)

[= 16]

ḥarekāt: < Ar. Hareketler.

h. (16a/7), (17b/18), (1b/8)

h. + ı (15b/12), (16b/11), (16b/3),
(16b/9), (30a/1), (31a/3), (31a/5), (31b/10),
(33a/4), (47b/1), (16a/15)

h. + ı ʿālī (48b/10)

h. + ı eflāk (31a/4)

h. + ı evcāt (9b/13)

h. + ı ġarbiyyede (32a/18)

h. + ı ġayriyye (26b/14)

h. + ı hevāmili (35a/8)

h. + ın (31a/2)

h. + ından (16a/18), (16b/4), (16a/17)

h. + ı şarkıyyede (32a/17)

h. + ı tedvīrūñ (38a/4)

h. + la (31a/6)

[= 27]

ḥareket: < Ar. bk. “hareket”.

h. (32a/18), (5a/3), (33a/1)

h. + etsün (5a/8)

h. + eyler (4b/19), (5a/1)

h. + eylese (5b/5)

h. + i (31b/8), (33a/6)

h. + i felek (5a/19)

h. + i şāniyyede (23b/7)

h. + i şāniyei (23b/6)

h. + üñ (40a/8)

[= 13]

ḥareket: < Ar. Kıvıldaınma, davranış; yola çık-
mak; bir cismin sabit bir noktaya göre yerinin
veya durumunun değişmesi; sarsıntı.

h. (18b/14), (19a/12), (21a/9),
(26b/11), (31b/17), (31b/4), (33a/2), (34a/14),
(34a/15), (39b/12), (47a/5), (47b/2), (49b/19),
(5b/2), (6a/5)

h. + e (26b/11), (49b/13), (5b/10),
(7b/12), (7b/8), (26b/11)

h. + éde (21a/18), (23a/9), (64a/19),
(64b/1)

h. + éden (7b/9)

h. + édenlerüñ (7a/12)

h. + éder (16b/18), (31a/6), (36b/4),
(39b/11), (39b/6), (39b/8), (40a/8), (46b/12),
(46b/8), (62b/2), (62b/3), (7b/9)

h. + éderdi (7a/9)

h. + éderler (28a/16)

h. + édüb (20b/16), (20b/17), (7b/7)

h. + étdürür (40b/14)

h. + étmese (7b/6)

h. + étmesi (20b/15), (6b/15)

h. + etdükde (24a/9)

h. + etdüre (22a/14)

h. + etdüren (22a/13)

h. + etmegin (6b/9)

h. + etse (26b/12), (66a/9)

h. + eyler (32b/1), (47a/5), (5b/10),
(61b/11), (62b/1)

h. + eylerler (12b/4)

h. + eylese (5b/2)

h. + eyleye (21b/19), (22a/19), (22a/8),
(32a/13), (36a/8), (45a/13), (45a/16), (64a/13),
(6b/5), (11b/8)

h. + i (11b/12), (7a/12), (12b/3),
(15b/13), (15b/14), (16a/7), (16b/8), (18b/13),
(18b/14), (18b/8), (19a/9), (22b/11), (22b/6),
(23a/5), (27a/9), (28a/16), (31b/17), (31b/19),
(31b/3), (32a/17), (32a/18), (32b/4), (31b/18),
(33a/10), (33a/12), (33a/13), (33a/15), (33a/19),
(33a/2), (33a/3), (33a/5), (33a/8), (33a/17),
(33b/11), (33b/18), (33b/2), (33b/7), (33b/9),
(34a/1), (34a/17), (37a/14), (37b/16), (38a/1),
(39a/16), (39b/10), (39b/4), (40a/10), (40a/2),
(40a/2), (40a/4), (40a/4), (40a/7), (43b/1),
(46a/3), (46b/7), (47a/4), (47a/6), (48a/8),
(48b/15), (49a/3), (49a/4), (49a/4), (49a/6),
(49b/10), (49b/13), (6b/8), (7a/11), (7a/16),
(7a/6), (7a/7), (7a/9), (7b/1), (7b/11), (7b/12),
(7b/3), (7b/4), (7b/4)

h. + i āftāb (72a/8)

h. + i ‘arziyyede (7b/19)

h. + i ‘avdetinüñ (21a/11)

h. + i ‘ūṭāridden (34a/16)

h. + i arz (7a/8)

h. + i arza (7b/12)

h. + i basīte (22b/2)

h. + i basīteye (5b/1)

h. + i cüz’iyye (32b/10)

h. + i dā’imādur (8a/3)

h. + i devriyye (8a/2)

h. + i devriyyesi (6b/8), (7b/15),
(7b/17)

h. + i evcāt (31b/3)

h. + i evveli (48b/14), (52a/6),
(57b/10), (61b/11), (63a/11), (63b/9), (64a/11)

h. + i evvelīden (22a/14)

h. + i felege (11b/8)

h. + i ġarbiyye (46a/3)

h. + i iḥāmīl (33b/16), (39b/5)

h. + i ḥāmīli (35b/4)

h. + i ḥāmīlleri (32b/6)

h. + i ḥāṣṣası (64a/18)

h. + i ḥāricülmerkez (32b/7)

h. + i ḥāricülmerkez.i (31b/11)

h. + i idbār (23a/10)

h. + i idbāriyye (22b/8)

h. + i iḳbāl (23a/10)

h. + i iḳbāliyye (22b/9)

h. + i ḳasriyyede (8a/1)

h. + i kevkeb (39b/9)

h. + i merkez (37a/19)

h. + i meyl (23b/4)

h. + i mezbüreyi (23b/4)

h. + i mutavassıṭı (23b/18)

h. + i müdīr (49a/5)

h. + i müdīr-i ‘uḫāriddür (31b/16)

h. + i müfrede (5b/16)

h. + i mühimm (7b/1), (7b/3)

h. + i mühimmden (7a/16)

h. + i mümessil (34a/17)

h. + i mürekkebe (22b/3)

h. + in (18b/16), (18b/18), (18b/2),
(18b/8), (22b/10), (23b/16)

h. + inden (16b/14), (16b/15), (16b/2),
(34b/2), (40a/7), (8b/16)

h. + ine (46b/15), (7b/8)

h. + ini (23b/3), (31b/2)

h. + inün (22a/5), (34b/1), (34b/3),
(39b/11), (7b/4)

h. + i sālise (32b/9)

h. + i sāniyyede (19a/15)

h. + i sāniyye (23b/14), (24a/16),
(64a/17)

h. + i sāniyyenün (24b/3), (25a/4)

h. + i sāniyyeyi (25a/17)

h. + i sevābit (22a/9), (22b/5), (22a/6)

h. + i ūems (57b/5), (64b/7)

h. + i ūemse (49b/10)

h. + i ūemsün (47b/1)

h. + i tedvīr (36a/7), (37b/18),
(39b/12), (39b/5)

h. + i tevālī (31b/6), (48b/13)

h. + i vasaṭānī (24a/8)

h. + i vasaṭın (35b/8)

h. + i yevmiyye (27a/9)	h. (34a/16)
h. + leri (22a/15), (29a/10), (7a/18), (46b/10)	[= 1]
h. + lerinden (34a/19)	hareket-i yevmiyye: < Ar.Far. Günlük hareket; (İng. diurnal motion): Bir gün içinde olan ya da her gün tekrarlanan hareket.
h. + lerinüñ (23b/15), (23b/17)	
h. + merkezi (37a/17)	h. (31b/8)
h. + üñ (21a/11)	[= 1]
[= 252]	hareket-i yevmiyye: < Ar.Far. bk. “hareket-i yevmiyye”.
hareket-i hāşşa: < Ar.Far. Kendine özel, has hareket.	h. (12b/3), (48a/8), (7a/16), (7a/9), (7b/4)
h. (32a/18)	h. + den (18b/14), (7b/3)
[= 1]	h. + nün (7b/1)
hareket-i taqvimīyye: < Ar.Far. “bk. hareket-i tūliyye”.	h. + yi (7a/7)
h. (33a/3), (34a/1)	[= 9]
[= 2]	hārezm: bk. “hārezm”.
hareket-i tedvīr: 1.Dairesel hareket. 2. Tedvir feleğinin hareketi.	h. + i (79a/9)
h. + e (32a/18)	[= 1]
h. + i (32a/17)	hārezm: Özbekistan’da bir şehir.
[= 2]	h. (54a/10), (79a/8)
hareket-i tūliyye: < Ar.Far. Boylamsal hareket.	[= 2]
h. (33a/2)	hāric : < Ar.1.Dış, dışarı. 2.Dışarı çıkan, dışar- da, dışta. 3.Hiç ilgisi olmayan kimse.
[= 1]	h. (10a/19)
hareket-i vasaṭ: < Ar.Far. Yıldızın orta yayı (kavs-ı vasaṭī) kat ettiği harekete denir.	h. + den (34a/11)
	h. + e (31b/6), (34b/12)

h. + i (28b/10)

h. + i kısım (72b/16), (73a/17),
(82b/14), (82b/5), (83a/5), (84b/7), (85b/3),
(87b/14), (87b/4), (90b/8)

h. + i şūr (28a/10)

h. + ül (16b/2), (16b/9), (17a/12),
(17a/7), (29b/10), (29b/15), (29b/18), (29b/3),
(29b/8), (30a/11), (30a/15), (30a/2), (30a/6),
(30a/7), (31b/11), (31b/17), (31b/4), (32b/3),
(33a/8), (34a/18), (38b/1), (38b/11), (38b/11),
(38b/13), (38b/6), (39a/11), (40b/2), (40b/2),
(41a/12), (49a/4), (49a/6)

h. + ül.merkez (25b/9)

h. + ülmerkezdür (17a/10)

h. + üñ (39a/1)

[= 50]

ḥāricü'l-merākiz: < Ar. bk. "ḥāricü'l-merkez".

h. (38b/1)

h. + i (29b/18), (30a/11)

[= 3]

ḥāricü'l-merkez: < Ar. Dışmerkezli (küre), ek-
santrik (küre); (Lat. eccentricus): Merkezi ek-
liptiğin merkezi (Yer) olmayan (küre).

h. (16b/9), (25b/9), (29b/3), (29b/8),
(32b/7), (34a/18)

h. + de (38b/11), (38b/6), (39a/11)

h. + den (17a/7)

h. + dür (33a/8), (17a/10)

h. + e (17a/12), (30a/15), (30a/2),
(32b/3)

h. + i (29b/10), (40b/2), (40b/2)

h. + ine (41a/12)

h. + inüñ (30a/7)

h. + i şemsdür (49a/4), (49a/6)

h. + üñ (16b/2), (29b/15), (38b/11),
(38b/13)

[= 27]

ḥarīf: < Ar.Sonbahar, güz.

h. + dür (56b/7)

[= 1]

ḥarīfi: < Ar.Sonbaharla, güzle ilgili.

h. (19a/13)

h. + dür (26b/7)

[= 2]

ḥark: < Ar.Ayrılmak, yarmak, yırtmak.

h. (25b/10)

[= 1]

ḥarre: < Ar.Hararetli, kızgın, sıcak, yakıcı.

h. (8b/5)

h. + nüñ (8b/11)

h. + ye (8b/9)

[= 3]

ḥār ü zār: < Far.Hor, zavallı.

h. (2a/14)	h. + olub (11b/16)
[= 1]	h. + olur (12b/16), (50b/6), (68b/12), (71a/4), (84a/11), (85a/4), (85a/8), (85b/16), (86a/13), (87a/4)
haseb: < Ar. Dolayı, cihetiyle, gereğince.	
h. (13a/2)	h. + olursa (11b/11)
h. + i (18b/10), (38b/8), (41a/8), (43b/18), (47b/11), (71b/10), (85b/18), (89a/12), (9a/8), (38b/5)	[= 33]
h. + ince (21b/7)	haşr: < Ar.1. Mahsus kılma, kılınma. 2. Vakfette, tahsis etme.
h. + iyledür (6b/1)	h. (12a/7)
h. + ülmesir (34b/19)	[= 1]
h. + üt (31a/1)	hāşş: < Ar. Mahsus, özel.
[= 15]	h. + ı (71b/13), (32a/11)
hāşıl: < Ar. Husule gelen, husul bulan, peyda olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.	[= 2]
h. + ı (82b/4), (85b/2), (88a/14)	hass: < Ar. Alçak, aşağı.
h. + ı ‘umkına (87b/19)	h. + da (9a/6)
h. + ı darb (88a/5)	h. + uñ (9a/8)
h. + ı darba (82b/11), (83a/3)	[= 2]
h. + ı darbı (87b/12)	hāşş: < Ar. bk. “hāşş”.
h. + ola (35b/1), (36b/3), (36b/8), (35a/5)	h. + ı (72a/4), (72a/7)
h. + olan (34b/9), (83a/5), (85a/16), (87b/2), (87b/2), (8b/11)	[= 2]
h. + olanları (81a/12)	hāşşa: < Ar. bk. “hāşşa”.
h. + olmak (10a/1)	h. (32a/19), (37b/14)
h. + olmasa (11b/15)	h. + i (38a/3), (38a/6)
	h. + sı (64a/18)
	[= 5]

hāṣṣa: < Ar. Bir şeye mahsus olan kuvvet ve hal.

h. + i (38a/8)

h. + i mer'iyyeden (37b/15)

h. + i şubḥ (70a/11), (70a/4), (70a/7)

h. + i şafaḥ (70a/11)

h. + i şafaḥdan (70a/5)

[= 7]

hāṣṣa-i mer'iyye: < Ar. Far. Gerçek anomali: Episikl üzerinde, gerçek apoje ve gezegenin gerçek yeri arasındaki yay.

h. (38a/8)

[= 1]

hāṣṣa-i mer'iyye: < Ar. Far. bk. "hāṣṣa-i mer'iyye".

h. (37b/14)

[= 1]

hāṣṣa-i vasatiyye: < Ar. Far. Ortalama anomali: Episikl üzerinde, ortalama apoje ve gezegenin gerçek yeri arasındaki yay.

h. (38a/3), (38a/6)

[= 2]

hāṣṣiyeteyn: < Ar. İki kenar.

h. (39a/9)

[= 1]

ḥaṭā: < Ar. 1. Yanlış, yanlışlık, yanılma. 2. Günah. 3. Kabahat, kusu, " ḥaṭā' ".

h. + yı fāḥiṣ (80b/8)

h. + yı nāsiḥdendür (90a/3)

[= 2]

ḥaṭā: Kuzey Çin.

h. (71b/8), (76b/9), (53b/18)

[= 3]

ḥatm: < Ar. Hitama erdirmeye, bitirme.

h. + olmur (40b/1)

[= 1]

ḥatm: < Ar. bk. "ḥatm".

h. + eylemişdür (43b/2)

[= 1]

ḥaṭṭ: < Ar. 1. Çizgi. 2. Satır. 3. Yol. 4. Yazı. 5. Sıra, saf. 6. geo. Yalnız uzunluğu olan buut, boyut.

h. (33b/5), (44a/4), (44a/4), (44b/3), (35b/11)

h. + ı (34b/12), (34b/6), (49a/1), (49a/1), (4a/11), (57a/16), (70a/8)

h. + ıla (39a/14)

h. + ı merkezimu'addil (35b/8)

h. + ı müstaḳīm (3b/19)

h. + uḥ (34b/13), (35a/9), (35b/9), (37a/3), (39a/3), (44a/13)

[= 21]

ḥaṭṭ: < Ar. bk. "ḥaṭṭ".

h. (14a/19), (14b/19), (14b/7), (15b/2),
(32b/16), (34a/11), (34a/14), (34a/5), (34b/4),
(35b/7), (36a/1), (36a/1), (3b/13), (3b/4),
(3b/7), (44a/9), (44b/3), (4a/4), (4b/1), (4b/11),
(4b/12), (4b/14), (4b/17), (4b/7), (4b/8), (4b/8),
(4b/9), (77a/12), (78b/1), (78b/1), (78b/3),
(78b/8), (79b/11), (79b/13), (7b/14), (80a/10),
(80a/12), (80a/16), (80a/2), (80a/9)

h. + a (34b/17), (3b/18), (4b/16)
(33a/1), (4b/15)

h. + cekseler (3b/17)

h. + dan (4b/14)

h. + dur (34a/12), (34a/8), (34a/9),
(83b/13)

h. + ı (14a/2), (15b/2), (20b/8), (33a/1),
(34a/15), (34a/7), (34a/7), (34a/12), (34a/7),
(34b/5), (35a/9), (36a/1), (36a/9), (37a/3),
(38a/10), (50b/14), (50b/14), (50b/16),
(50b/18), (50b/18), (50b/5), (51a/10), (51a/14),
(52a/19), (52b/3), (52b/5), (55b/1), (55b/2),
(55b/9), (56b/14), (56b/16), (56b/9), (57b/3),
(65a/4), (66a/6), (67a/15), (70b/2), (71b/12),
(72b/19), (77a/5), (77b/16), (78b/1), (78b/2),
(79b/10), (79b/11), (79b/13), (79b/14), (7a/14),
(80a/16), (80a/17), (80b/4), (81a/17), (81b/1)

h. + ı aḥjir (78b/2)

h. + ı fāsılı (34b/17)

h. + ı ḥārice (34b/12)

h. + ı istikāmet (4b/16)

h. + ı istivā.nuḥ (50b/18)

h. + ı istivāda (65a/18), (81a/5)

h. + ı mār (34b/15), (39a/12), (39a/2)

h. + ı maşrıḳ (80a/3), (80a/4), (80b/7),
(80b/9)

h. + ı merkezī (34b/6)

h. + ı merkezimu‘addildür (38a/10)

h. + ı mezkūra (32b/18), (32b/19)

h. + ı mezkūruḡ (36a/4)

h. + ı muḥīṭ (4a/5), (4a/6), (4a/7)

h. + ı münḥanī (3b/14), (3b/15)

h. + ı müstakīm (3b/12), (70b/4)

h. + ı müstakīmi (3b/8)

h. + ı müstedir (3b/18)

h. + ı semt (78b/9)

h. + ı şü‘ā‘ı (77a/7)

h. + uḡ (39a/11), (44b/2), (4a/17),
(4b/2)

[= 138]

ḥattā: < Ar. Bundan başka, fazla olarak, dahi,
bile, hem de, üstelik de.

h. (18b/14), (19a/18), (28b/1),
(55b/11), (57a/10), (70a/5), (69b/8), (70a/10),
(89a/11), (7a/15)

[= 10]

ḥaṭṭ-ı istivā: < Ar. Far. bk. “mu‘addilü’n-nehār”.

h. + da (70a/8)

h. + ya (57a/16)

[= 2]

ḥaṭṭ-1 istivā: < Ar.Far. bk. “mu‘addilü’n-nehār”.

h. (20b/8)

h. + da (50b/18), (52a/19), (56b/16),
(56b/9), (57b/3), (66a/6), (67a/15), (72b/19),
50b/16), (56b/14), (56b/16), (64b/19)

h. + daki (71b/12)

h. + dan (52b/3)

h. + dandur (51a/14)

h. + nuḡ (50b/14), (50b/5), (51a/10),
(51a/17), (55b/1), (55b/2), (55b/9), (67a/16)

h. + ya (52b/5), (57a/14), (65a/4)

h. + yla (50b/14)

[= 28]

ḥaṭṭ-1 maşrık ve mağrib: < Ar.Far. Ufuk dairesi-
nin gün dönümünü kesmiş olduğu iki noktayı
(nokta-i mağrib:batı noktası, nokta-i maş-
rık:doğu noktası) birleştiren doğru çizgiye
denir.

h. (14b/8)

[= 1]

ḥaṭṭ-1 merkez-i mu‘addil: < Ar.Far. Ekuant çiz-
gisi: Ekuant ve episiklin merkezinden geçen
çizgi.

h. (36a/9)

[= 1]

ḥaṭṭ-1 merkez-i mu‘addil: < Ar.Far. bk. “ḥaṭṭ-1
merkez-i mu‘addil”.

h. (35b/8)

[= 1]

ḥaṭṭ-1 müstakīm: < Ar.Far.Doğrusal çizgi.

h. (14a/2), (77a/5), (79b/10), (7a/14),
(80a/1)

[= 5]

ḥaṭṭ-1 nısfü’n-nehār: < Ar.Far. Meridyen hattı,
meridyen çizgisi: bk. Daire nısfü’n-nehār. Me-
ridyen dairesi düzlemi ile ufka paralel düzlem
arasındaki ortak kesit.

h. (15a/1)

[= 1]

ḥaṭṭ-1 semt: < Ar.Far. Azimut çizgisi: Azimut
noktalarını birleştiren çizgi.

h. (15b/2)

[= 1]

ḥaṭṭ-1 takvīmī: < Ar.Far. Takvim çizgisi, boylam
çizgisi: Dışmerkezden ve gezegenin merkezinden
geçen çizgi.

h. (33a/1), (34b/5), (36a/1), (36a/9)

[= 4]

ḥaṭṭ-1 takvīmī: < Ar.Far. bk. “ḥaṭṭ-1 takvīmī”.

h. (34b/12), (34b/6)

[= 2]

ḥaṭṭ-1 vasaṭī: < Ar.Far. Ortalama çizgi: Dışmer-
kezden ve episiklin merkezinden geçen çizgi.

h. (34a/15), (34a/5), (34b/4), (35a/9),
(38a/10)

h. + den (34a/7)	[= 7]
[= 6]	havl: < Ar.1.Yıl, sene. 2.Etraf, çevre. 3.Güç, kuvvet, takat.
haṭṭ-ı vasaṭī: < Ar.Far. bk. “ḥaṭṭ-ı vasaṭī”.	
h. + yi (49a/1), (49a/1)	h. + i merkezi (37a/17)
[= 2]	h. + i merkezi‘ālemde (33a/11), (33a/12), (33a/15), (33a/17), (33a/8), (33b/10), (33b/11), (33b/19), (33b/2), (33b/7), (35a/8), (35b/5), (37b/1)
havāli: < Ar.Etraf, civar, çevre, yöre.	
h. + sinde (45b/2)	h. + i merkezimüdǖrde (33b/12)
[= 1]	h. + i merkezinde (33a/13), (33a/18), (33a/7), (33a/9), (33b/11), (33b/18), (33b/2), (33b/8), (33b/9)
havāṣṣ: < Ar. bk. “ḥavāṣṣ”.	
h. + m (55b/1), (58b/17), (64a/5)	h. + i merkezindedür (33a/19)
[= 3]	h. + inde (23a/9), (33a/4), (33b/13), (33b/17), (33b/3), (40b/14), (5b/10), (5b/9)
havāṣṣ: < Ar.Hassalar, keyfiyetler, "havaṣṣ".	
h. + m (57b/8)	h. + indeki (37a/15)
[= 1]	h. + i re'sde (64a/14)
havd: < Ar. bk. “ḥavd”.	[= 35]
h. (25a/9), (7b/3)	hayr: < Ar.İyi, faydalı, hayırlı, yarar.
[= 1]	h. (3a/18), (94b/5)
havd: < Ar. Eğiklik, eğim, meyil.	[= 2]
h. (24b/9)	haysiyyet: < Ar.Derece, mertebe.
[= 1]	h. (6a/19)
hāvī: < Ar.İhtiva eden, içine alan, şamil, kaplayan, toplayan.	h. + inden (23a/15)
h. (22a/15), (25b/5), (25b/7), (25b/8), (29b/13)	[= 2]
h. + nūḡ (25b/12), (25b/16)	hayṭ: < Ar.1.İplik, tire, lif. 2.Tel.
	h. + ı ṭāvīl (28a/5)

h. + ülketān (28a/6)

[=2]

ḥayvān: < Ar.1.Canlılık, dirilik. 2.İnsanı da içine alan bütün canlılar.

h. (10a/6), (51a/5)

[=2]

ḥayvanāt: < Ar.Hayvanlar.

h. (12a/12), (5a/18)

h. + çün (10a/5)

h. + ı müteneffiseye (9b/19)

h. + uḡ (10a/3)

[=5]

ḥāzır : < Ar.1.Huzurda, meydanda, gözönünde olan, bizzat bulunan. 2.Yapılmış bir halde satılan.

h. (2b/2), (81b/10)

[=2]

ḥāzini: bk. “ebū ca‘fer ḥāzini”.

h. (20a/13), (20a/15)

[=2]

ḥazīrān: < Sür. Haziran; altıncı ay.

h. (76a/5)

[=1]

ḥazīz: < Ar.Zir, en aşağı.Neyyireyn ile kevakib-i seyyarenin kürre-i arza akreb olan takarrüb nokraları ki evc tabir olunan noktaların muka-

bilidir ve hey'et-i cedide kavlince kürre-i arz ile kevakib-i seyyarenin merkez-i şemsten en ziyade baid oldukları noktadır.

h. (29b/8), (42a/14), (36a/6) (42b/1), (42b/15), (42b/3), (42b/5), (43a/2), (43a/9), (57b/5), (9b/7), (37b/10), (37b/12), (39a/2), (39a/5)

h. + de (34b/6), (37b/4), (46b/19), (9a/6), (37b/11)

h. + dedür (29b/11)

h. + den (35a/14), (36b/2), (40a/11)

h. + e (35a/12), (36b/1), (39b/12), (40a/10), (40a/9), (41b/3), (42b/9), (47a/1), (35a/1), (35a/2), (39a/13), (42b/7)

h. + i (30b/19), (34b/16), (36a/3), (36a/8), (42a/6), (42a/9), (47a/12), (9a/4), (9b/11), (37b/12)

h. + i ‘uṭārid (47a/15)

h. + i cenūba (9b/12)

h. + i cenūbda (8a/15)

h. + i mer’iyyedür (38b/7)

h. + inde (47b/3)

h. + ine (47a/11)

h. + üḡ (9b/5), (9b/5)

[=54]

ḥazīz: < Ar. Zīr, en aşağı.

h. (2a/14)

[=1]

ḥazīzī: < Ar. Aşağıya ait, aşağıdaki, perijeye ait.

h. (77b/14)

h. (34b/18)

[= 1]

h. + de (31b/7), (31b/9)

ḥazret-i imām-ı şāfi: 8. yüzyılda yaşamış Şafii mezhebinin kurucusu İslam bilgini.

[= 3]

h. + i (77b/11)

ḥazīz-i mer'iyye: < Ar.Far. Görünen perije: Ekliptiğin merkezinden görünen perije.

[= 1]

h. (36a/8), (37b/12), (36a/6)

heft: < Ar. Yedi sayısı.

h. + de (36a/3)

h. (2a/7)

[= 4]

[= 1]

ḥazramevt: Yemen'de bir şehir.

hefte: < Far.Hafta, yedi gün.

h. (52b/12)

h. + den (75a/1)

[= 1]

[= 1]

ḥazret: < Ar.Saygı saymak üzere büyüklere verilen unvan.

heft-ıklīm: < Far.Ar.Batlamyos'un ayırdığı dünyanın yedi bölgesi.

h. + i (29a/7), (2a/8), (73a/10), (89a/15)

h. (2a/7)

h. + i ḥaḳḳdan (89a/11)

[= 1]

h. + i ḥaḳḳuñ (2b/7), (3a/10), (89a/18)

heḳ'a: < Ar. Ayın konaklarından beşincisi. İkizler burcunun başında birbirine yakın üç küçük yıldızdır.

h. + i ḥoca (2b/12)

h. (32a/6)

[= 9]

[= 1]

ḥazret-i ādem 'aleyhisselām: İlk insan ve ilk peygamber.

heḳīm: < Ar.Alim, bilgin, her şeyi bilen, felsefeci, tabip, doktor, ḥakīm, [Allah'ın sıfatlarındandır.]

h. (9b/10)

h. (19b/3), (83a/13)

[= 1]

ḥazret-i imām ebū ḥanīfe: 8. yüzyılda yaşamış Hanefi mezhebinin kurucusu İslam bilgini.

h. + i (1b/1)

[= 3]

hem: < Far. -dak, -deş, -i bir.

h. (24a/11), (44a/3), (44a/3), (82b/9),
(82b/9)

[= 5]

hemān: < Far.1.Hemen, derhal, o anda, çarçabuk. 2.Öylece, böylece.

h. (21a/8), (25a/13), (28b/3), (3a/12),
(45b/9), (46a/2), (57b/18), (62a/4), (62b/7),
(64a/6), (67b/3)

[= 11]

hemedān: İran'da bir şehir.

h. (53b/12)

[= 1]

hemīşe: < Far.Daima, her vakit, her zaman.

h. (2a/11)

[= 1]

hem-vār: < Far.Düz yer, bir çırpıda olan yer, uygun yer.

h. (75b/19), (77b/17)

h. + eyleyeler (78a/2)

[= 3]

hen'a: < Ar. Ayın konaklarından altıncısı. İki farklı yıldızdır. Bu iki yıldızdan kuzeyde olanı parlaktır. İki yıldız da İkiizler'in ayakları arasındadır.

h. (32a/6)

[= 1]

hendese: < Ar.Geometri.

h. (2b/16), (83b/16)

h. + de (47b/7)

[= 3]

hendesiyyāt: < Ar. Geometri, geometriyle ilgili.

h. + a (3b/1)

[= 1]

her: < Far. Hep, bütün.

h. (10a/6), (10b/16), (10b/18), (11a/3),
(11a/7), (13a/2), (13a/3), (13a/5), (13a/6),
(13a/7), (13a/8), (13a/9), (13a/9), (13b/1),
(13b/3), (15a/19), (15b/13), (16a/1), (16b/7),
(17a/15), (18b/11), (18b/18), (18b/4), (18b/8),
(20a/10), (20b/19), (20b/8), (21b/16), (21b/17),
(23b/14), (23b/9), (24a/2), (24a/2), (26a/11),
(26a/13), (26a/19), (26a/19), (26a/5), (29b/16),
(2a/1), (2a/5), (30a/6), (30a/9), (32a/4), (32b/6),
(33a/18), (33a/3), (36a/16), (37a/14), (37a/17),
(37a/18), (37a/4), (37a/6), (37a/8), (38a/3),
(38b/1), (3b/12), (3b/19), (3b/19), (3b/2),
(40b/13), (41a/13), (41b/3), (44b/11), (44b/12),
(44b/18), (46b/13), (46b/19), (46b/5), (47a/3),
(47a/8), (48a/6), (48b/5), (4a/10), (4a/11),
(4a/4), (4a/9), (4b/12), (4b/13), (4b/14),
(4b/19), (4b/3), (4b/8), (50b/7), (52a/17),
(55b/2), (57b/8), (58a/1), (58a/16), (58a/18),
(58a/4), (58b/3), (58b/3), (58b/9), (5a/12),
(5a/2), (5a/7), (5a/7), (5a/9), (5b/15), (5b/16),
(5b/17), (5b/2), (5b/8), (61b/13), (61b/14),
(62a/2), (62a/3), (62b/10), (62b/13), (62b/9),
(65a/18), (65b/15), (65b/3), (65b/7), (66a/1),
(66a/5), (66b/5), (66b/7), (67a/2), (67b/8),

(68b/8), (6a/3), (6a/6), (6b/12), (6b/14),
(6b/17), (6b/18), (6b/9), (71b/17), (71b/5),
(71b/9), (72b/16), (72b/3), (72b/7), (73b/10),
(74a/6), (74b/14), (75a/12), (75b/14), (75b/15),
(75b/16), (75b/2), (76b/12), (76b/7), (77a/2),
(78b/4), (7a/4), (81a/11), (81a/9), (81b/17),
(81b/8), (82a/5), (82a/6), (82a/7), (82a/7),
(82a/9), (82b/15), (8a/11), (8a/17), (8b/10)

h. + 'amelde (82b/8)

h. + burca (76a/11)

h. + burcda (71b/3)

h. + cānibine (77b/18)

h. + cism (70a/2)

h. + cüz'i (62b/8)

h. + cüz'inde (36a/13)

h. + cüz'ün (62b/12)

h. + gece (51b/8)

h. + gün (72b/8)

h. + işlāh (72b/1)

h. + kavmuñ (73a/6)

h. + kısmıñ (58b/17)

h. + kuñruñ (82a/15)

h. + kevkeb (64a/17), (68a/17)

h. + kürenün (86b/19)

h. + māhuñ (73b/12), (74a/1), (75a/7)

h. + meclisdeki (2b/1)

h. + mertebede (90b/10)

h. + nokta (23a/8), (64a/11)

h. + senede (76b/15)

h. + tarafında (78a/3)

h. + uşbu'ı (72b/10)

h. + zamānda (78a/4)

[= 189]

herāt: Afganistan'da bir şehir.

h. (2b/11), (53b/15)

[= 2]

her-çend: <Far.Her ne zaman.

h. (39b/12), (40a/9), (44a/9)

[= 3]

hergiz: <Far.Asla, katiyen, hiçbir vakit, hiçbir suretle.

h. (45a/18), (45a/9), (45b/5), (56a/19),
(59a/3), (59b/4), (60a/12), (65a/17), (67a/16),
(73b/6), (7a/1)

[= 11]

hesāb: <Ar.Hesap, sayma, aritmetik.

h. (20a/10), (33a/14), (9b/13)

h. + a (51a/12)

h. + eylese (49b/3), (49b/4)

h. + ı (74a/8), (76b/13), (88a/11),
(89b/4), (90b/12)

h. + ıla (88a/9), (89b/2)

h. + ıyla (81b/4)

h. + la (37b/3), (74a/13), (73b/14)

h. + larında (28b/5)

h. + olına (76b/16)

[= 19]

hevā: < Ar.Hava.

h. (11a/12), (11b/19), (12b/8), (5a/15),
(69b/10), (69b/19), (7b/6), (7b/7), (7b/9)

h. + da (28b/19), (7b/14)

h. + dan (69b/16)

h. + dur (11a/11), (11b/8), (69b/15),
(12a/14)

h. + nuş (11b/3), (7b/12), (7b/8)

h. + sınış (69b/6)

h. + ya (6b/19), (7a/15), (7a/3)

h. + yı (12a/18), (12b/4)

h. + yı keşīfdür (12b/8)

h. + yı laḫīf (12b/14)

[= 27]

hevāli: < Ar. Çevrei civar, etraf, yöre.

h. + sinde (46a/4)

[= 1]

hevāmīl: < Ar. Taşıyıcılar.

h. (16b/10)

h. + i (35a/8)

h. + dür (31b/11)

h. + inüñ (41a/15)

h. + üñ (16b/3), (41b/5)

[= 6]

hey'et: < Ar.1.Şekil, suret, kıyafet. 2.Görünüş.
3.Hal,durum. 4.Kurul.

h. (17a/13), (18b/2), (1b/2), (38b/3)

h. + de (2b/16), (3a/8)

h. + den (16b/19), (22a/4), (3a/1)

h. + e (2b/1), (17a/4), (3a/3)

h. + i (17a/14), (17a/3), (30a/16),
(30a/16), (30a/4), (30b/6), (30b/6)

h. + i eflāk (30a/3)

h. + i felek (61b/10), (63a/10), (63b/8)

h. + in (29a/19)

h. + i zemīn (49a/15)

h. + i zemīni (49a/11), (49a/14)

h. + üñ (16b/6), (32b/3), (3a/6)

[= 30]

ḫıfz: < Ar.1.Saklama. 2.Ezberleme.

h. (81a/16)

h. + eyleye (5a/18)

[= 2]

ḫıfṭa: < Ar.Memleket, diyar, ülke.

h. + i tebrīz (2b/6)

[= 1]

ḥiṭṭa-i semerkand: Semarkand şehri.

h. + a (3a/7)

[= 1]

hiç: Hiç.

h. (18b/5), (30a/17), (30a/5), (30b/7),
(41a/11)

[= 5]

ḥicāz: Suudi Arabistan'da bir şehir.

h. (52b/14)

[= 1]

hiçret: < Ar.1.Memeleketten memlekete göç.
2.Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç
etmesi ki, İslam takviminde tarih başı sayılır.

h. (73a/8)

h. + buyurmışlardı (73a/11)

h. + i nebīdür (73a/7)

h. + i nebīnüj (43b/2)

h. + ülnebeviyye (94b/3)

[= 5]

hiç: Hiç.

h. (3b/13)

[= 1]

hiçbir: Hiçbir.

h. (3b/3)

[= 1]

hidāyet: < Ar.Hak yoluna, doğru yola kılavuz-
lama.

h. (2a/2)

h. + i (2b/7)

[= 2]

ḥikmet: < Ar.1.Hakimlik. 2.Sebeb.

h. (1b/2)

h. + de (2b/16)

h. + den (3a/1)

h. + i ṭabī'iyede (5a/12)

h. + ülişrāk (11b/6)

[= 5]

ḥilāf: < Ar.1.Karşı, zıt. 2.Yalan.

h. + ı burūc (28a/16)

h. + ıdur (42b/5), (90a/1)

h. + ı ma'hūd (60b/17)

h. + ıncā (21a/11)

h. + ında (42b/1), (68b/7), (81b/2)

h. + ı tevālī (48b/16), (40a/1), (40a/7),
(46b/9)

h. + ı tevālī (22a/8), (22b/11), (23b/16),
(26b/12), (32a/14), (32a/15), (32b/1), (34a/18),
(34b/1), (36b/4), (39b/10), (39b/7), (40a/4),
(40a/6), (47a/6), (49a/5)

h. + ı tevālīdür (36b/9), (48b/11)

h. + ı velā (66b/1)

[= 31]	h. (16a/11), (55b/10), (55b/14)
hilāl: < Ar. Yeni ay.	h. + de (44a/11)
h. (45a/12), (71a/16), (74b/8)	h. + ye (44a/10)
h. + den (73a/12)	[= 5]
h. + i (11a/10)	hissīye: < Ar. bk. “hissī”.
h. + i āhīre (73a/12)	h. + den (10a/12)
[= 6]	[= 1]
himmet: < Ar.1.Gayret, emek, çalışma, çabala- ma. 2.Yüksek irade. 3.Ermiş kimsenin tesiri.	hizmet: < Ar.İş, iş görme, vazife, memurluk.
h. + lerine (3a/11)	h. + i (2b/5)
[= 1]	h. + lerine (2b/19)
hind: < Ar. Hindistan.	[= 2]
h. (52a/6), (52b/15), (8b/11)	hoca: < Far.bk. Hâce, "hoca".
h. + hükemāsı (19b/2)	h. (19b/12), (2b/12)
h. + kavminden (22b/16)	[= 2]
[= 5]	hocend: Tacikistan’da bir şehir.
hindī: < Ar.1.Hintli. 2.Hindistan ile veya Hintli- ler ile ilgili olan.	h. (54a/12)
h. (73b/17), (74a/15), (74a/9)	[= 1]
[= 3]	hod: < Far. Kendi.
hindiyye: < Ar.Far. bk. “dāire-i hindiyye”.	h. (72a/10)
h. (78b/5)	[= 1]
h. + nūj (79b/7)	hod-fesād: < Far.Ar. Kendi fesatlığı.
[= 2]	h. + ı (29a/10)
hissī: < Ar.His ile, duygu ile ilgili.	[= 1]
	hod-mānend: < Far. Kendine benzer.

h. (56b/17)	[= 1]
[= 1]	hulqan: < Ar.Huyca, tabiatça.
hor: < Far.1.Güneş. 2.ışık, aydınlık.	h. (57a/13), (57a/9)
h. (22b/4)	[= 2]
[= 1]	hulūş: < Ar.Halislik, safilik, gönül temizliği, "hulūş".
horasān: İran'da bir şehir.	h. + a (12a/18)
h. + dan (2b/11)	[= 1]
[= 1]	hulvan: Irak'ta bir yer ismi.
hotan: Doğu Türkistan'da bir şehir.	h. (53b/11)
h. (76b/10), (54a/12)	[= 1]
[= 2]	humret: < Ar. Kırmızılık, kızılık.
hudūd-ı atvād: < Ar. Dağ sırası, dağ hattı.	h. + e (69a/11)
h. (54a/11)	h. + i zāhir (69a/13)
[= 1]	[= 2]
hudūd-ı kāşgar: Kaşgar şehrinin sınırları.	hurdād: < Far. İkizler burcu. Şemsi aylardan üçüncüsüdür ve Güneş'in Cevza burcunda bekleme müddetidir.
h. (54a/12)	h. + māh (75b/7)
[= 1]	[= 1]
hudūs: < Ar.Sonradan peyda olma.	hurūf: < Ar. Harfler.
h. (10a/1)	h. (76a/13)
h. + ı (9b/18)	[= 1]
h. + ma (12a/6)	husūf: < Ar. Ay tutulması, kūsūf el-kamer (İng. lunar edipse, Lat. Eclipsi lunae): Yer'in Ay'ı örtmesi; Ay ile Güneş arasına Yer'in girmesi ve
[= 3]	[= 1]
hulāşatü'l-hey'et: < Ar.Far. Seydî Ali Reis'in Astronomi konulu tercüme eseri.	
h. (3a/15)	

bu nedenle de Ay'ın Güneş'ten aldığı ışığın kesilmesi.

h. (46b/1)

h. + ı raşad (51b/18)

[=2]

ḥusūf: < Ar. bk. “ḥusūf”.

h. (46a/7), (46a/7)

[=2]

ḥuṣūl: < Ar. Üreme, türeme, çıkma.

h. + ı (11b/7), (23a/15)

h. + ı maṭlūb (7b/16)

h. + ina (68b/4)

[=4]

ḥuṣūṣ: < Ar. Bakım, iş; şekil, yol, konu.

h. (20a/17)

h. + da (10b/9)

[=2]

ḥuṣūṣā: < Ar. Başkaca, ayrıca.

h. (44a/1), (2a/5)

[=2]

ḥūt: < Ar. 1. Büyük balık. 2. astr. Balık burcu, semanın güney yarımküresinde Sevr burcundan ileride Hamel burcunun istikametinde bir burç.

h. (28a/3), (63a/11), (63b/13), (66a/4), (66b/2), (66b/3)

h. + dan (21b/19)

h. + durki (26b/9)

h. + uḥ (28a/3)

[=9]

ḥuṭūṭ: < Ar. Çizgiler, yazılar, yollar.

h. (27a/2)

h. + a (4a/14)

h. + dan (27a/3)

h. + ı mevḥūme (27a/6)

h. + ı müstaḳīme (3b/16)

h. + ı müstaḳīmenüḡ (3b/19)

h. + uḥ (28b/6)

[=7]

ḥuzzāk: < Ar. Hazakatlı, işinin ehli olanlar, ustalar, eli uzlar.

h. (8b/4)

[=1]

ḥübūt: < Ar. 1. Yukarıdan aşağı inme, düşme. 2. Düşme. 3. Uyuşma. 4. Gezegeenin ekliptik üzerinde en tesirsiz olduğu nokta.

h. + étdügi (9b/10)

h. + etdikce (34b/14)

h. + ı (9b/15)

[=3]

ḥüccet: < Ar. 1. Senet, vesika, delil [eskiden şeriat mahkemesinden verilen bir hak veya bir

sahiplik gösteren resmi vesika]. 2.Seçkin alimlere verilen ünvan.

h. (12a/7)

[= 1]

hükemā: < Ar.Hakîmler, alimler, bilginler, "hükemā' ".

h. (17a/2), (18b/12), (57a/11), (6a/2), (80b/7), (89a/14), (8a/3)

h. + dan (55b/11), (57a/15), (82a/14)

h. + nuş (19a/3)

h. + sı (19b/2)

h. + yı (1b/2)

h. + yı haṭā (76b/9)

h. + yı müte'ahḥirīn (81b/9)

[= 15]

hükemā-yı islāmiyyūn: < Ar.Far. İslam alimleri, bilginleri.

h. (19b/14)

[= 1]

hüküm: < Ar.Hüküm, emir, komuta.

h. (68a/1), (68a/13), (78a/14)

h. + eder (6b/2)

h. + i (66a/18), (66a/19), (67a/15), (67a/16), (9a/1)

h. + indedür (8a/6), (17b/4)

h. + iṭulū^c (67b/3)

h. + olımmışdur (52a/1)

[= 13]

hümāyūn: < Far.1.Mübarek, kutlu. 2.Padişaha ait.

h. (2b/5)

[= 1]

hürmüz: İran'da bir şehir.

h. (53a/5)

[= 1]

hüsniye: < Ar. Güzellikle ilgili, alakalı.

h. (3b/3)

[= 1]

-I-

ıklīd-güşā: < Far.Ar. Kilitleri açan.

ı. (2b/17)

[= 1]

ıslāḥ: < Ar.İyi bir hale koyma, iyileştirme, düzeltme.

ı. + buyuralar (3a/17)

[= 1]

ıstīlāḥ: < Ar. Tabir, deyim. Belirli bir topluluğun, bir lafzı lügat mânasından çıkararak başka bir mânada kullanmaları.

ı. (72b/1), (72b/1)

ı. + a (13a/7)

1. + ı (73a/6), (84a/13), (84a/18),
(84a/19), (86a/13)

1. + ıdur (86b/10), (86b/2), (84b/18)

1. + la (71b/16)

1. + uŋ (71b/9)

[= 13]

ıstılahāt: < Ar. Her hangi bir ilme ait kelimeler,
tabirler, terimler.

1. + indandur (16b/6)

[= 1]

ıtlāʿ: < Ar. Tulu ettirmek, zuhur ettirmek, doğ-
durmak.

1. (89a/19)

[= 1]

ıtlāk: < Ar. Salıvermek, bırakmak, koyuvermek,
serbest bırakmak, serbest olup her tarafta bu-
lunmak; cezadan kurtarmak.

1. (71b/18)

[= 1]

-İ-

i- : İmek, cevherî fiil.

i.-di (20a/5), (29a/12), (37b/1), (3a/6),
(43b/11), (7a/15), (7a/18), (7b/2), (8b/4),
(9b/17), (9b/7), (64a/4), (74a/15), (41a/12),
(9b/5)

i.-dim (2b/1), (2b/2)

i.-ken (69b/11), (69b/12), (69b/9),
(69b/9), (70b/13), (76a/16), (8b/2), (90b/4),
(9a/13), (9a/14)

i.-se (72b/16)

[= 28]

ibʿād: < Ar. 1. Uzaklaştırma, uzaklaştırılma.
2. Tard etme, kovma.

i. (10b/11), (38b/7), (47b/7), (68b/16),
(81b/2), (87b/11), (88a/3)

i. + a (38b/4)

i. + da (69a/4)

i. + ı (40a/19)

i. + la (39a/7)

i. + uŋ (39a/4)

[= 12]

ibāret: < Ar. 1. Bir şeyin aynı. 2. Oluşan, meydana
gelen.

a. + dūr (17a/7), (57b/3)

[= 2]

ibn: < Ar. Oğul, oğlu.

i. + i sulṭān (2a/10), (2a/9)

i. + i şātır (29b/16)

[= 3]

ibn-i āʿlam: 10. yüzyılda yaşamış Arap astro-
nom.

i. (31b/1)

[= 1]	i. + y1 tül (50b/11), (50b/12)
ibn-i şâtr : bk. "ibnü's-şâtr".	i. + y1târîhinden (76b/9)
i. (31b/1)	[= 22]
[= 1]	ibtîlâ : < Ar.Mübtelalık, bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryakilik "ibtîlâ' ".
ibnü's-şâtr : 14. yüzyılda yaşamış Arap gök bilimci.	i. + sım (26b/13)
i. (47a/13)	[= 1]
[= 1]	iclâl : < Ar.1.Büyültme, saygı gösterme, ikram. 2.Büyüklük, kuvvet ve kudret.
ibrâhîm bin el-heytem : 10. yüzyılda yaşamış fizikçi ve matematikçi.	i. (2b/4)
i. (55b/12)	[= 1]
[= 1]	ictimâ' : < Ar. Toplanma, bir araya gelme.
ibtidâ : < Ar.1.Başlama. 2.Başlangıç. 3.İlkin, en önce, başta. "ibtidâ' "	i. (71a/16), (74b/1)
i. (3a/12)	i. + a (45a/17)
i. + eder (64a/11)	i. + da (45a/10), (45a/9), (46b/18)
i. + olunur (73b/17)	i. + ı (45b/2)
i. + sı (51a/14), (56b/4), (56b/5), (56b/6), (56b/7), (72b/2), (73b/15)	i. + ı vasaî (74a/15), (75a/4)
i. + sında (51b/17), (69a/16), (70a/5)	i. + ı vasaîsi (75a/7)
i. + sını (66b/14)	[= 10]
i. + y1eflâk (6a/17)	iç : Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı.
i. + y1 incilâsı (46a/2)	i. + inde (69b/14)
i. + y1 indifâ'ı (7a/5)	[= 1]
i. + y1 meâlî'î (66b/12)	içün : 1.İçin, amacıyla, maksadıyla. 2.Özgülü, ayrılmış. 3.Göre.
i. + y1 rûz (72b/2)	

i. (10a/1), (10a/13), (17a/1), (17a/13), (17a/15), (17a/18), (17a/5), (17a/6), (17a/8), (17b/13), (17b/14), (17b/15), (17b/17), (17b/18), (17b/3), (17b/5), (22a/15), (22b/18), (22b/19), (23a/1), (27a/6), (28b/19), (30a/6), (32a/19), (32b/3), (34a/2), (35a/5), (35b/3), (36b/10), (37b/14), (38a/9), (38b/12), (4a/3), (5a/17), (66b/15), (6b/4), (70b/6), (77b/19), (78b/6), (79b/11), (80a/12), (80a/2), (84a/1), (85b/12), (86a/7), (88a/3), (8a/10)

i. + dūr (39a/8)

[= 48]

idbār: < Ar. Bir gezegenin diğer on iki burcun tertibine zıt olarak hareketi.

i. (21b/19), (22a/6), (23a/10)

i. + eyleye (22a/3)

i. + zamānında (22b/10), (22b/7)

[= 6]

idbāriyye: < Ar. Zıt hareket ile ilgili.

i. (22b/9)

[= 1]

idmān: < Ar. Alıştırma, bir şeyi alışkanlık olması için bir çok defa tekrarlama.

i. (8b/5)

[= 1]

ifrāz: < Ar. Bir bütünden bir parça ayırma; ayırma, ayrılma.

i. + olına (29b/9)

i. + olunub (74b/16), (75a/1), (75a/2)

[= 4]

iftirāk: < Ar. Ayrılma, dağılma, perişan olma.

i. + lar (50a/2)

[= 1]

ihāṭa: < Ar. 1. Bir şeyin etrafını sarma, çevirme, kuşatma, etrafı çevrilme, kuşatılma, sarılma.
2. Tam kavrayış, anlayış, geniş bilgi.

i. + etmişdür (6a/3)

i. + sı (8a/5)

i. + sından (4a/18), (4b/6)

[= 4]

ihdāḡ: < Ar. Meydana getirme, ortaya çıkarma.

i. + eyleye (5b/3), (5b/8)

i. + olına (70a/17)

[= 3]

ihlīlec: < Ar. Yumurta biçiminde olan.

i. + e (12a/1)

i. + yi tāmm (12a/1)

[= 2]

ihlīlecī : Elips şekli.

i. (11b/19), (24a/3), (24a/18), (24a/19)

i. + üçşekl (11b/11)

i. + üçşekldür (11b/10)

[= 6]

ih̄rāc: < Ar. Dışarı atma, çıkarma.

i. (87a/15)

i. + eyleyeler (78b/1)

i. + olma (80a/10)

i. + olunan (34b/12), (44a/4)

i. + olunduğdan (4b/1)

i. + olinsa (4b/17)

i. + olinub (4b/8)

[= 8]

ih̄ṣā: < Ar. Sayma, sayılma "ih̄ṣā ṣ".

i. (26b/15)

[= 1]

ih̄tilāf: < Ar. Ayrılık, uymayıp, uymama, anlaşmazlık, aykırılık.

i. (19a/16), (22b/18), (23b/14), (23b/6), (23b/8), (33a/5), (34a/1), (36a/11), (44a/10), (18b/13), (20a/2)

i. + étmişlerdür (19a/16)

i. + ı (24a/16), (25a/17), (44a/6), (44b/10), (44b/15), (44b/16), (44b/18), (45a/2), (45a/2), (45a/2), (49a/12), (71b/10)

i. + ı ālātdan (19b/18), (20a/17)

i. + ı hevādur (69b/15)

i. + ı ib'āda (38b/4)

i. + ı mesīre (38b/4)

i. + ı meylūn (23a/14)

i. + ın (24b/3), (25a/4)

i. + ına (69b/15)

i. + ından (20a/19), (20b/1)

i. + olmaz (34b/7)

i. + uñ (19b/18), (20a/18), (20b/2)

[= 39]

ih̄tilāfāt: < Ar. Ayrılıklar, uyuşmazlıklar, aykırılıklar.

i. (20a/19)

[= 1]

ih̄tilāf-ı 'arz: < Ar. Far. Boylamda ve enlem dairesinde gerçek konum ve görünen konum arasında olduğunda paralaks oluşur ve buna enlem uyuşmazlığı (ih̄tilāf- arz) denir.

i. (44b/10), (44b/18), (45a/2)

i. + ı (44b/16)

[= 4]

ih̄tilāf-ı manzar: < Ar. Far. İnhiraf, paralaks; (İng. paralax, Lat. paralaxus): Bir gezegenin yer yüzeyindeki bir gözlemciye görünen konumu ile, Yer'in merkezine göre oluşan konumu arasındaki açı.

i. (44a/10), (45a/2)

i. + dur (44b/9)

[= 3]

ih̄tilāf-ı memerr: Geçiş derecesiyle yıldızın derecesi arasında kalan yaya denir.

i. (67a/3)

[= 1]	i. (35b/12)
ih̄tilāf-ı t̄ul: < Ar.Far. Boylamda, iki enlem dairesi arasında ekliptikten olan yaya boylam sapması (ih̄tilāf-ı t̄ul) derler.	i. + olunur (22a/12)
i. (44b/15), (45a/2)	i. + olmaz (35b/4)
i. + 1 (44b/6)	[= 3]
[= 3]	ih̄tiyāc: < Ar.bk. "ih̄tiyāc".
ih̄timāl: < Ar.1.Yüklenme, çekme. 2.Mümkün olma mümkünlük, bir şeyin olabilmesi. 3.Belki.	i. (37b/19)
i. + üñ (20b/19), (7b/17)	[= 1]
[= 2]	ih̄tiyār: < Ar.bk. "ih̄tiyār".
ih̄timām: < Ar.Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.	i. + étmişlerdür (17a/14)
i. (20a/15), (3a/10)	[= 1]
[= 2]	ih̄tiyār: < Ar.1.Seçme, seçilme. 2.Katlanma.
ih̄tirāk: < Ar.1.Tutuşup yanma. 2.astr.Bir gezegenin Güneş'e yaklaşması.	i. + edenler (48b/5)
i. + 1 'ulviyye (47b/2)	i. + étmişdür (82a/3)
[= 1]	i. + eylemişdür (37a/13)
ih̄titām: < Ar.bk. "ih̄titām".	i. + olındı (85a/2)
i. + olub (3a/15)	[= 4]
[= 1]	ih̄vān: < Ar.1.Sadık, samimi, candan dostlar. 2.Bir tarikat arkadaşları.
ih̄titām: < Ar. Hitam bulma, bitme, sona erme.	i. + 1 (3a/16)
i. + 1 kitāb (94b/4)	[= 1]
[= 1]	ik̄bāl: < Ar. Bir gezegenin diğer on iki burcun tertibine göre hareketi.
ih̄tiyāc: < Ar.Gereksinim, zaruret hali.	i. (22a/9), (23a/10), (2b/4)
	i. + ède (22a/2)
	i. + eyleye (22a/1)

i. + i (2a/12)

i. + zamânında (22b/6), (22b/8)

[= 8]

ikbâliyye: < Ar. Düz yönde hareket ile ilgili.

i. (22b/9)

[= 1]

ikbâl ü idbâr: Bir gezegenin diğer on iki burcun tertibine göre ve zıt yönde olan hareketi.

i. (22a/14), (22b/14), (22b/16), (22b/2), (22b/19), (23a/7), (23b/3), (24a/15), (24b/2), (24b/3), (25a/4)

i. + da (22b/1), (24b/6)

i. + dan (24a/15)

i. + ı (21b/16), (25a/15)

i. + uñ (25a/16)

[= 17]

ikdâm: < Ar.1.Gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. 2.İlerleme.

i. (3a/10)

[= 1]

iki: İki.

i. (10a/14), (10a/15), (10a/19), (10a/7), (10a/8), (11a/10), (11a/3), (12a/1), (13a/3), (13b/11), (13b/12), (13b/15), (13b/16), (13b/16), (13b/18), (13b/18), (13b/19), (13b/6), (13b/9), (14a/1), (14a/12), (14a/3), (14a/6), (14b/16), (14b/16), (14b/17), (14b/19), (14b/2), (14b/5), (14b/7), (14b/9), (15a/1), (15a/10),

(15a/11), (15a/12), (15a/12), (15a/18), (15a/19), (15a/19), (15a/2), (15a/9), (15b/2), (16b/17), (17a/5), (17a/6), (17b/16), (18b/12), (18b/4), (18b/4), (19a/10), (19a/11), (19a/13), (19a/7), (20a/14), (20a/6), (20a/9), (21b/11), (24a/8), (24b/5), (25b/12), (25b/16), (26a/12), (26a/13), (26a/14), (26a/15), (26a/19), (26a/4), (26a/7), (26b/16), (27a/10), (27a/14), (27b/19), (28a/8), (28b/18), (29a/14), (29b/12), (29b/13), (29b/15), (29b/9), (30a/12), (30a/13), (30a/5), (30b/16), (30b/19), (31b/15), (32a/12), (32a/4), (36a/5), (36b/9), (37b/13), (37b/9), (38b/5), (38b/8), (38b/9), (39a/11), (39a/19), (3b/4), (40a/15), (40b/6), (40b/9), (41a/7), (42a/7), (42b/16), (43a/4), (43b/14), (43b/7), (43b/9), (44a/12), (44b/14), (44b/4), (45a/11), (46b/14), (46b/8), (47a/3), (49a/13), (4a/16), (4b/1), (4b/10), (4b/12), (4b/13), (4b/14), (4b/14), (4b/15), (4b/16), (4b/16), (4b/17), (4b/17), (4b/18), (4b/2), (51b/13), (51b/18), (51b/19), (52b/2), (52b/3), (53b/19), (53b/2), (55b/12), (56a/18), (56b/4), (56b/5), (58a/1), (58b/3), (58b/6), (59a/16), (59a/3), (5a/16), (5a/3), (5a/4), (5a/7), (5a/9), (5a/9), (60a/18), (60b/13), (60b/5), (61a/16), (61a/17), (61a/3), (64a/9), (65a/1), (65a/19), (65a/2), (65a/4), (65b/1), (66a/2), (67b/11), (67b/7), (68a/4), (68a/5), (69a/3), (70a/14), (71a/18), (71a/19), (71b/5), (72b/13), (72b/15), (72b/7), (72b/9), (73a/18), (73b/10), (73b/18), (74a/14), (74a/4), (74a/6), (74b/13), (75b/11), (77b/5), (7a/3), (7b/12), (80a/8), (81a/15), (81a/9), (81b/11), (81b/15), (81b/5), (82a/10), (82a/11), (82a/13), (82a/13), (82a/6), (82b/1), (83a/1), (83b/2), (83b/4), (83b/4), (83b/5), (84a/15), (84a/5), (84b/14), (84b/2), (84b/4), (85a/10), (85a/14), (86a/3), (86a/8), (86b/13), (86b/15), (87b/18), (87b/3), (87b/7), (87b/7), (88a/10), (88a/19), (88a/19),

(88a/6), (88b/1), (88b/11), (88b/15), (88b/3),
(88b/5), (88b/6), (88b/7), (89a/2), (89b/10),
(89b/12), (90a/11), (90a/13), (90a/16), (90a/5),
(90b/12), (90b/12), (90b/13), (90b/13), (90b/2),
(9b/8), (9b/8)

i. + ‘alāmetden (79b/10), (80a/1)

i. + ‘uqdenün (46a/4)

i. + balık (28a/4)

i. + burc (61a/14)

i. + burcda (61a/15)

i. + burcuñ (62b/8)

i. + cānibden (58a/16)

i. + cānibe (80b/12)

i. + cānibinde (69b/16)

i. + cānibindedür (30a/14)

i. + cihet (30a/18), (30b/8), (36a/2),
(57b/4), (72a/4)

i. + dāire (50b/6)

i. + dāirenün (44b/11)

i. + daķıķadur (31b/13)

i. + den (52b/1)

i. + derece (40b/3), (40b/8), (41b/6),
(42b/16), (42b/17), (43b/5)

i. + derecenün (81b/16)

i. + devrde (72a/15)

i. + dūr (29b/1), (33a/6), (75b/14)

i. + günde (56a/19)

i. + günlük (74b/9)

i. + ĥaṭṭıla (39a/14)

i. + ĥaṭṭuñ (37a/3)

i. + ĥaṭṭ (44a/9), (78b/3)

i. + ĥaṭṭuñ (4a/17)

i. + iṣṭilāhla (71b/16)

i. + iṣṭilāḥuñ (71b/9)

i. + iḥtimālün (20b/19)

i. + iḥtilāf (22b/18)

i. + irtifā‘ (59b/11), (61a/11)

i. + irtifā‘ı (59b/8), (61a/7)

i. + kıavs (65a/10), (66b/4)

i. + kıavsdan (60b/15)

i. + kıavsuñ (86a/3)

i. + kıısm (77b/2), (58a/13)

i. + kıısmdur (3b/1)

i. + kıuṭbı (25b/12), (55b/17), (55b/4),
(59a/9)

i. + kıuṭbına (50b/15), (50b/18), (50b/6)

i. + kerre (46b/19), (47a/1), (47a/11),
(47a/11), (55b/15), (56a/17)

i. + maķāleyi (3a/19)

i. + medār (58a/16), (58a/19)

i. + mevzı‘de (34b/7)

i. + mevzi'de (64a/6)	i. + si (26a/10), (26a/10), (28b/16), (29b/1), (38b/1), (38b/2), (46b/1), (50b/7), (50b/7), (55b/19), (56b/3), (56b/4), (56b/6), (56b/7), (63a/6), (64a/10), (82a/1), (8a/6)
i. + nci (21a/8), (29a/11), (5b/6), (60b/14), (6a/8), (75a/14), (87b/15)	
i. + ncide (51b/4)	i. + sinüñ (12b/15), (16a/18), (32b/2), (33a/10), (39a/6), (43a/1), (67a/3), (74a/10), (77b/6)
i. + nciden (14a/2)	
i. + ncisi (30a/10), (30b/11), (30b/3), (57b/12)	i. + şekl (38b/12)
i. + ncisinüñ (25a/3)	i. + tarafı (60b/14)
i. + nişfüñ (66a/17), (66a/18)	i. + tarafıdur (39a/12)
i. + nişānuñ (78a/18)	i. + tarafından (61a/10)
i. + niṭāqda (39a/18), (39a/19)	i. + ṭuluñ (81a/9)
i. + nokṭa (30a/14), (65a/19), (67b/8)	i. + vaḳtde (55b/17)
i. + nokṭada (29b/16), (41a/16), (58b/14), (58b/15), (59a/1), (60b/8)	i. + ye (12b/4), (82a/16), (82b/12), (85a/3), (85b/3)
i. + nokṭadan (59a/2)	[= 399]
i. + nokṭadur (26a/7), (39a/13)	iki biñ: İki bin.
i. + nokṭanuñ (3b/12), (59a/5), (60b/5), (68a/5), (68a/8)	i. (10a/14)
i. + nokṭasıdur (39a/3)	[= 1]
i. + nokṭasından (41b/11)	iki yüz: İki yüz.
i. + nokṭaya (41a/16), (64a/6)	i. (18b/12), (19a/7)
i. + nüñ (82b/5)	[= 2]
i. + pāre (4a/1), (4a/14)	iki yüz otuz: İki yüz otuz.
i. + sā'at (74b/3)	i. (20a/14)
i. + sebeb (72a/11)	[= 1]
	iki yüz seksen beş: İki yüz seksen beş.

i. (20a/6)

[= 1]

iklil: < Ar. Ayın konaklarından on yedincisi. Üç parlak yıldızdır.

i. (32a/7)

[= 1]

iklim: < Ar.1. Bir yerin hava şartları.
2. Memleket, ülke, şehir, diyar.

i. (2a/7), (52b/1), (54b/19), (55a/13)

i. + de (52b/16), (57a/13)

i. + i evvel (52b/5), (52b/6)

i. + i evvelün (52b/8)

i. + i hāmis (54a/1)

i. + i hāmisde (54a/8)

i. + i rābi^c (53b/3), (56b/12)

i. + i rābi^cde (56b/11)

i. + i rābi^cün (57a/11)

i. + i rü³yet (15a/16)

i. + i sālis (53a/9), (57a/12)

i. + i sānī (52b/17)

i. + i sābi^c (54b/5)

i. + i sādis (54a/14)

i. + i sādisde (54a/7)

[= 22]

ikmāl: < Ar. Tamamlama, bitirme, bütünleme, mükemmelleştirme.

i. + ültahıyyāt (94b/4)

[= 1]

iktidā: < Ar. Tabi olma, uyma, "iktidā³".

i. + edenler (2a/1)

[= 1]

iktidār: < Ar. Güç yetme, yapabilme.

i. (2a/7), (2b/3)

[= 2]

iktifā: < Ar. Yeter bulma, aza kanaat etme, yetinme, "iktifā³".

i. (17a/1)

i. + olına (22b/19)

[= 2]

iktisāb: < Ar. Kazanma, tahsil etme, elde etme.

i. + etdügi (69b/18)

[= 1]

iktisār: < Ar. Sözü uzatmama, kısa kesme.

i. (17b/12)

[= 1]

iktizā: < Ar.1. Lazım gelme, gerekme. 2. Lazım getirme, gerektirme. 3. İhtiyaç, gereklilik. 4. İşe yarama, "iktizā³".

i. (16a/13)

i. + ederdi (33a/13)

i. + etdügi (23b/5), (23b/15)	[= 1]
i. + eylese (25a/14)	ile: İle, birlikte, vasıtasıyla.
[= 5]	i. (10a/14), (10b/12), (11a/11), (11a/14), (11a/16), (11a/2), (11a/8), (11b/17), (12a/1), (12b/13), (12b/15), (12b/3), (13a/6), (13a/8), (14a/13), (14a/15), (14a/7), (14a/9), (14b/19), (14b/4), (14b/7), (15a/15), (15a/6), (15b/12), (15b/13), (15b/14), (15b/17), (15b/2), (15b/3), (15b/6), (16a/15), (16a/7), (16b/10), (16b/12), (16b/3), (16b/7), (16b/9), (17a/1), (17a/2), (17a/3), (17a/3), (17a/4), (18b/10), (19a/10), (19a/12), (19a/15), (20a/13), (20a/15), (20a/4), (21b/6), (22b/19), (23a/13), (23a/13), (23a/2), (23a/3), (23a/4), (23a/5), (23b/15), (23b/3), (24a/11), (24a/9), (25a/12), (25b/11), (25b/15), (25b/6), (25b/7), (26a/1), (26a/9), (26b/11), (27a/10), (27a/15), (27a/15), (27a/17), (27b/3), (27b/4), (27b/9), (27b/9), (28a/16), (28a/19), (28a/6), (28b/18), (29a/10), (2a/18), (2b/13), (2b/13), (2b/14), (2b/14), (2b/19), (2b/3), (2b/4), (2b/7), (2b/9), (30a/18), (30a/5), (30b/10), (30b/19), (30b/8), (31b/6), (31b/9), (32b/15), (32b/19), (33a/14), (33a/2), (34a/11), (34a/14), (34a/15), (34a/4), (34b/12), (34b/16), (34b/5), (34b/6), (35a/9), (35b/11), (35b/9), (36a/11), (36a/13), (36a/16), (36a/18), (36a/2), (36a/7), (36a/9), (37a/10), (37a/11), (37a/3), (37a/5), (37a/8), (37b/12), (37b/12), (37b/16), (37b/18), (38a/2), (38b/5), (38b/8), (39a/1), (39a/16), (39a/2), (39a/4), (39a/5), (39b/6), (3a/14), (3a/17), (3a/7), (3b/10), (3b/12), (3b/14), (3b/16), (3b/4), (3b/4), (3b/6), (40a/19), (40a/5), (40b/16), (40b/18), (41a/1), (43a/2), (43b/1), (43b/2), (44a/5), (44b/3), (45b/3), (46a/3), (46a/5), (46b/13), (46b/4), (46b/5), (46b/7), (46b/9), (47a/2), (47a/4), (47a/4), (47b/11), (47b/4), (47b/9), (48a/5),
ilā: < Ar. ...ye, ...ye kadar, ...dek, ...değin.	
i. (2a/11)	
[= 1]	
‘ilāc: < Ar.1.Derde deva olan şey, ilaç. 2.Çare, tedbir.	
a. (8b/8)	
[= 1]	
ilā-gayri’n-nihāye: < Ar. Sonu olmayan zamana kadar.	
i. (4b/17)	
[= 1]	
ilāhiyyāt : < Ar.Felsefenin, Allah'tan ve Allah ile ilgili mevzulardan bahseden kısmı. fr.theologie	
i. (2b/16)	
[= 1]	
ilāhiyye: < Ar.Tanrıçılık, yaradancılık, deizm. tas. Her şeyin Allah'ın birliğinde mündemiç olduğu manasına gelen bir kelime.	
i. (8a/7)	
[= 1]	
i‘lām: < Ar.Bildirme, bildirilme, anlatma.	
i. + olunmuşdur (72a/6)	

(48a/7), (48a/8), (48b/13), (48b/14), (48b/16),
(49a/13), (49a/17), (4b/14), (4b/9), (50a/1),
(50a/5), (50b/15), (50b/6), (52a/5), (52a/7),
(55b/10), (55b/18), (57b/10), (57b/5), (58a/18),
(58b/2), (59b/19), (5a/5), (5b/2), (5b/4),
(60a/10), (60a/3), (60a/4), (60a/5), (60a/6),
(60b/8), (61a/10), (61a/11), (61b/11), (61b/8),
(62a/4), (62b/15), (62b/16), (62b/7), (63a/11),
(63a/13), (63b/1), (63b/11), (63b/9), (64a/1),
(64a/12), (64a/17), (64a/18), (64a/8), (64b/16),
(64b/19), (65a/10), (65a/12), (65a/17), (65a/19),
(65a/6), (65b/1), (65b/3), (66a/17), (66a/18),
(66a/7), (66a/7), (66a/8), (66a/9), (66b/11),
(66b/12), (66b/18), (66b/2), (66b/3), (66b/6),
(66b/7), (67a/13), (67a/14), (67b/15), (67b/6),
(67b/6), (67b/8), (67b/8), (68a/17), (68a/4),
(68a/5), (68a/8), (68b/13), (68b/15), (69b/5),
(6a/14), (6a/15), (6a/16), (6a/19), (6b/17),
(70a/12), (71a/15), (71b/10), (71b/13), (71b/9),
(72a/11), (72a/2), (72a/4), (72a/4), (72a/7),
(72a/9), (72b/1), (72b/2), (72b/4), (73a/14),
(73a/16), (73a/19), (73a/19), (73a/6), (73b/17),
(73b/2), (74a/15), (74a/9), (74b/7), (75a/17),
(75a/3), (75a/7), (75b/11), (75b/17), (76b/12),
(77a/12), (77a/15), (77a/18), (77a/2), (77a/6),
(77b/1), (78b/3), (78b/6), (79b/14), (79b/3),
(79b/9), (7a/2), (7a/4), (7b/17), (7b/9), (80a/6),
(80a/7), (80b/11), (81a/5), (81a/8), (81b/10),
(82a/9), (82b/3), (83b/16), (84a/13), (84a/16),
(84b/3), (85a/2), (85b/1), (85b/2), (86a/5),
(86b/11), (86b/18), (87a/15), (87a/9), (87b/15),
(88a/12), (89a/12), (89b/16), (89b/2), (8a/17),
(8b/18), (8b/2), (8b/4), (8b/6), (90b/4), (94b/5),
(94b/6), (9a/18), (9a/8), (9b/14), (9b/18),
(61a/12)

i. + dūr (17a/8), (41a/8), (43b/18),
(57b/4), (82a/19), (89b/1), (89b/5)

[= 354]

ilerü: İleri, ön, öne doğru, geri karşıtı.

i. (48a/7)

[= 1]

ilhāk: < Ar.Katma, katılma, karışma, katıştırma.

i. + edeler (35b/1), (36b/3), (38a/7)

i. + ederler (75b/4), (75b/5), (76b/7)

i. + etdikleri (75b/17)

i. + olına (74b/16), (75a/1)

i. + olunub (3a/14)

[= 10]

ilā: < Ar.1....den başka, meğer. 2.Aksi halde.
3.İlle, mutlaka. 4.Yalnız.

i. (21a/8), (21b/10), (30a/17), (30a/5),
(30b/7), (5a/3), (76b/5)

[= 7]

illet: < Ar.1.Sebeup, gaye, hedef. 2.Hastalık.

a. (22a/5)

a. + e (8b/12)

[= 2]

ilm: < Ar.1.Bir şeyi hakkıyla bilmek, anlamak.
2.Bilim.

a. + de (22b/15)

a. + e (17a/3), (3a/19)

a. + i (1b/2), (1b/4), (1b/4), (2b/1),
(2b/16), (3a/8), (3a/1), (3a/3), (3a/6), (89a/11)

a. + ül'ulemā (3a/5)

[= 14]

'ilm-i eb'ād ve ecrām: <Ar.Far. Gezegenlerin uzaklıklarını ve hacimlerinin inceleyen bilim dalı.

i. + da (47b/7)

[= 1]

'ilm-i hendese: Geometri, mühendislik ilmi.

i. (2b/16)

[= 1]

'ilm-i hey'et: Astronomi ilmi.

a. (1b/2)

i. + de (3a/8)

a. + den (3a/1)

a. + e (2b/1), (3a/3)

a. + üç (3a/6)

[= 6]

iltivā: <Ar.(İng. slant, Lat. obliquatio): (Mer-kür' de) episiklin sallanması.

i. (43a/18)

[= 1]

iltiyām: <Ar.Cem olmak.

i. (25b/10)

[= 1]

imām: <Ar.1. bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi

olan âlim. 2. Namaz kıldıran kimse, büyük âlim, önder.

i. (29a/7)

[= 1]

'imāme: <Ar.1.Sarık. 2.Tespah, çubuk gibi şeylerin baş tarafına geçirilen, çoğu kehribardan yapılmış olan uzunca kısım, başlık .3.Fildişi oyma ve kakmalarda görünüşü tacı ve imameyi andıran motif.

a. (27b/14)

[= 1]

imāmeyn: <Ar. 1.İki İmam. 2.Ekseriyetle Hanefî kitaplarında "İmameyn" dendiği zaman "İmam-ı Ebu Yusuf ile İmam-ı Muhammed" anlaşılır. Bazen de İmam-ı A'zam ile İmam-ı Şâfiî Hz.lerine söylenir.

i. (77b/12)

[= 1]

imām fahṛ-ı rāzī: 12. ve 13. yüzyıllarda yaşamış İslam alimi ve fizikçi.

i. (56b/11), (89a/15)

[= 2]

'imāret: <Ar.Umran, bayındırlık.

a. (50b/17), (50b/5), (51a/11), (51a/7), (51b/1), (51b/15), (52a/10), (54b/17), (54b/19), (55a/10), (55a/11), (55a/4), (55a/8), (57a/5), (57a/8), (60a/16), (8a/16), (8a/17)

a. + dür (55a/6)

a. + i (52a/14), (52a/4)

a. + i keşire (50b/3)	i. + mndan (12b/15)
a. + i zeminden (50b/14)	[= 1]
a. + üñ (51b/13), (52b/4), (54b/17), (55a/4), (9a/1)	'ināyet: < Ar.1.Dikkat, gayret, özenme. 2.Lütuf, ihسان, iyilik.
[= 28]	a. (2b/7)
imdi: Şimdi, şu an.	i. + i ilāhiyye (8a/7)
i. (19b/18), (20b/14), (20b/3), (22b/1), (22b/12), (22b/5), (24b/9), (25a/11), (25b/4), (29a/15), (32a/10), (32b/4), (35b/7), (37b/1), (3a/5), (40b/1), (43b/2), (49a/16), (69b/14), (74b/1), (74b/10), (79a/19), (79a/6), (81a/7), (82a/19), (83b/19), (83b/9), (84a/18), (85a/2), (85b/16), (87a/14), (88a/5), (9a/11), (9a/15)	a. + ine (3a/11)
[= 34]	[= 3]
imkān: < Ar.Olabilecek vaziyette bulunma, olabilirlik.	'ināyetullah: Allah'ın lütfu, iyiliği.
i. (7b/12)	a. (3a/15), (9b/18)
[= 1]	[= 2]
imtiḥān: < Ar.Deneme, tecrübe etme, sınama.	incilā: < Ar.1.Cilalanma, parlama. 2.Aşıkâr, belli, meydanda olma. 3.Görünme, "incilā' ".
i. + la (69a/16)	i. + nuñ (46b/1)
[= 1]	i. + sı (46a/2)
imtinā': < Ar.1.Çekinme, geri durma. 2.İmkansızlık, olamayış, "imtinā' ".	[= 2]
i. (7b/16)	incizāb: < Ar.1.Çekme, çekilme. 2.Cazibeye çekilme.
i. + ı (7b/5)	i. + ı (7a/2)
[= 2]	[= 1]
imtizāc: < Ar.1.Karışabilme. 2.Birbirini tutma, uygunluk. 3.İyi geçinme, uyuşma.	'ind: < Ar.Yan, taraf; yön, kat.
	a. + elcumhūr (12a/9), (34b/11), (52b/1), (54b/13), (70b/14)
	a. + elintıbāk (21a/2), (21a/4)
	a. + elkuṭbeyn (11b/12)
	a. + elmınṭaqa (11b/12), (11b/16)

a. + elmühendis̄in (17b/19)

[= 11]

indifā': < Ar.1.Mündefi olma, ortadan kalkma.

2.Yer yer baş gösterme.

i. + ı (7a/5), (7a/5)

[= 2]

infi'al: < Ar.Gücenme, darılma.

i. + i (8b/10)

[= 1]

inhidāb: < Ar.Dışbükey.

i. + ı (10b/19)

[= 1]

inhidār: < Ar.Yokuş aşağı inme.

i. + ı (10a/3)

[= 1]

inhirāf: < Ar.1. (Ay'da) episikl üzerindeki ortalama hareketin, sabit bir noktaya göre değil, Ay-Güneş uzanımına göre değişen bir noktaya göre ölçülmesi; (Lat. inflexio); 2. İnhiraf-ı tedvir ardü'l-virab: episiklin sapması: (Gezenlerde) episiklin taşıyıcı küreye olan eğimi. Episiklin görünen apoje ile görünen perijesinden geçen çizgi ile onu dik olarak kesen episiklin çapının ekliptik düzleminde ve eğimli küre düzleminde (yani aynı düzlemde) olmaması.

i. (43a/17)

i. + ı (80a/18)

[= 2]

inhiṭā': < Ar.1.Düşme, aşağı inme, aşağılama.

2.Yaşlılığa yüz tutma. 3.Kuvvetten düşme.

4.Bir şişin inmesi.

i. (16a/10)

i. + da (71a/5)

i. + dan (70a/9)

i. + ı (15b/5), (15b/9), (69a/17), (69b/2), (70a/6)

i. + ı kemterde (63a/5)

i. + ı şems (70a/8)

[= 10]

in'ikās: < Ar.1.Mağlub olma. 2.fiz.Aksetme, bir yere çarpıp geri dönme [ışık], yansıma, fr.reflexion. 3.Yankılanma [ses]. 4.Tesir, tepki.

i. (29a/6)

i. + ı (12a/16)

i. + ı şü'ā'ı (71a/3)

i. + ı şü'ā'-ı şems (71a/5)

[= 4]

inḳılāb: < Ar. astr.Gün dönümü.

i. (26a/7), (65b/1)

i. + a (56b/5)

i. + dur (26a/10)

i. + ı (26a/8), (26a/8), (66b/14)

[= 7]

inḳılābeyn: İki gün dönümü.

i. (65b/10), (65b/17), (65b/6), (66a/17)

[=4]

inkılâb-ı şitevî: Kış dönencesi.

i. + den (66b/14)

[=1]

inkişâf: < Ar.1.Açılma. 2.Meydana çıkma.
3.biy., mat. Açınım.

i. + a (9b/9)

i. + ı (10a/3), (9b/6)

i. + ıarza (9b/4)

i. + ına (8a/7), (9b/17)

[=6]

insân: < Ar.Ruh ve bedenden meydana gelen
akıl sahibi varlık.

i. (51a/5), (52a/8)

[=2]

inşallah: < Ar. Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse`
anlamlarında dilek anlatan bir söz.

i. (10b/10), (16a/14) ,(30a/14), (37a/1),
(40a/18)

[=5]

inübâk: < Ar.Mutabık gelme, uyma, uygun
gelme.

i. (21a/2), (21a/2), (21a/4), (21a/5),
(21b/13), (21b/7)

i. + eder (44b/5)

i. + ı evvelden (21a/1)

i. + ı mütezâ'if (21b/10)

i. + ı sâñiden (21a/3)

[=10]

intihâ: < Ar.1.Nihayet bulma, sona erme.
2.Bitme, tükenme. 3.Nihayet, son, "intihâ' ".

i. + sıdur (72b/3)

i. + sında (51b/17), (69a/17), (70a/7)

i. + sından (7a/5)

i. + yı 'imâret (55a/4), (55a/8)

i. + yı 'imâretüñ (55a/4)

i. + yışeb (72b/2)

[=9]

intikâl: < Ar.1.Bir yerden başka bir yere geçme;
göçme. 2.Geçme, birinden diğerine geçme.
3.Bir bahisten başka bir bahse geçme.

i. + êde (76a/19)

i. + êder (24a/13), (39b/6)

i. + êderler (28a/19)

i. + êtmek (8a/16)

i. + etmişdür (28b/2)

i. + eyleye (22a/10)

i. + i (8a/17)

[=8]

intikâş: < Ar.Eksilme.

i. (25a/19), (77b/8)

i. + da (77b/7)

i. + ı (23a/1)

i. + ı meyl (23a/12), (23a/12)

[= 6]

irbā' : < Ar. Dördüncü parça.

e. (75b/17)

i. + da (50b/2)

i. + ı (24a/12), (25a/5)

i. + ı burūc (24a/12)

i. + ı mınṭakatülburūc (21b/17)

i. + ı mu'addilünnehārda (25a/5)

i. + ı ndan (21b/18)

[= 8]

irsāl : < Ar. 1. Gönderme, gönderilme, yollama.

2. Salıverme, koyuverme.

i. + ı etmiş (57a/16)

i. + ı eylemişdür (27b/3)

[= 2]

irtifā' : < Ar. 1. Yükselme. 2. Yükseklik, yükselti.

i. (16a/9), (59b/11), (61a/11), (61a/3),
(64b/13)

i. + a (64b/13)

i. + da (12b/6), (56a/11), (77a/4),
(56a/4)

i. + dan (69a/18), (70a/6)

i. + dur (15a/17)

i. + ı (10a/15), (10a/16), (12a/16),
(15b/4), (15b/7), (15b/8), (56a/14), (59a/17),
(59b/8), (60a/15), (61a/7), (63a/9), (68b/14)

i. + ı ā'lāda (61b/4)

i. + ı esfelde (61b/9), (63a/3)

i. + ı ḥaḳīḳī (44a/7)

i. + ı ḳaderi (2a/11)

i. + ı mer'iyikevkeb (44a/7)

i. + ı mütesāvī (64a/13)

i. + ı neyyirūḡ (77a/2)

i. + ı nuḡ (59a/16), (59b/1)

i. + ı uḡ (70a/12), (77a/14), (77a/17)

[= 39]

irtifā'at : < Ar. Yükselmeler, yükseklikler.

i. (21a/13)

[= 1]

irtisām : < Ar. 1. Resmi çıkma, resm olma.

2. geo. izdüşüm.

i. + ı ede (23b/13)

i. + ı edeydi (23b/10)

i. + ı etdüḡiḡün (23b/12)

i. + ı mı (16b/5)

[= 4]

isbāt: < Ar.1.Delil. 2.Sabit ve muhkem kılmak.
3.Delil göstererek hakikati ortaya koyma.

i. + etdiler (23a/2)

i. + etmişlerdür (34a/3)

[=2]

işfahān: İran'da bir şehir.

i. (53a/17)

[=1]

ise: İse.

i. (10b/5), (22a/11), (22b/3), (22b/4),
(22b/7), (56b/14), (56b/16), (70a/8), (72b/17),
(80a/11), (82b/15)

[=11]

isfend-armüz: < Far. Balık burcu. Güneş yılının
on ikinci ayının ismidir.

i. + imāhdur (75b/9)

[=1]

isim: < Ar.İsim, ad.

i. + leri (28a/19), (28b/17)

i. + leriyle (28b/4)

[=3]

iskāl: < Ar.Ağır şey yükleme, yükletilme.

i. (6b/12), (6b/8)

[=2]

iskender bin filiķos rūmī: Makendonya kralı II.
Philippos'un oğlu İskender.

i. (76b/10)

i. + nūñ (75b/10)

[=2]

iskenderiyye: Mısır'da bir şehir.

i. (53a/15)ve

i. + de (18b/17)

[=2]

islām: < Ar.Hz. Muhammed'in Allah tarafında
tebliğine me'mur olduğu din. 2.Bu dinde olan
kimse, müslüman.

i. (2a/4)

i. + a (2a/4)

[=2]

islāmiyyūn: < Ar. İslam dininde olanlar.

i. (19b/14)

[=1]

ism: < Ar. bk. "isim".

i. + i (16b/10), (16b/12), (16b/7),
(16b/9), (3a/15), (55a/1)

[=6]

isra^c: < Ar.Süratlendirme, hızlandırma, çabuk-
landırma, "isrā^c".

i. (11b/12), (40a/10)

i. + dur (46a/3), (48a/6), (7a/17)

i. + olmak (7b/3)

i. + olub (7a/5)

i. + olur (39b/4), (40a/1), (7a/2)

i. + olurdu (7a/3), (7a/5)

[= 12]

istidāre: < Ar.1.Daire biçimine girme, değirmi olma, değirmilenme. 2.Dönme, dolaşma.

i. (11b/9), (6a/2), (7b/11)

i. + dür (11a/16), (11b/1), (6a/1)

[= 6]

istidāret: < Ar.bk. "istidāre".

i. + inde (20a/1)

[= 1]

istifāde : < Ar.1.Faydalanma, kazanma, fayda bulma. 2.Bir şey öğrenme, bilgisini genişletme.

i. + lerolunub (3a/2)

[= 1]

istihrāc: < Ar.1.Çıkarma, çıkarılma. 2.Netice çıkarma. 3.Mana çıkarma; anlama; ileriye görme. 4.Bazı hususlara göre mana çıkarma.

i. (87a/14)

i. + édüb (37a/5)

i. + etdiler (37a/9)

i. + etmegin (84b/10)

i. + eylediler (36a/14), (36a/17), (37a/11)

i. + eylemişdür (19b/6)

i. + ı (82a/18), (82b/19), (87b/10), (90a/4)

i. + ı takvīmde (35b/12)

i. + olunmak (86a/10)

[= 14]

istikāmet: < Ar.1.Doğruluk, doğru hareket. 2.Bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzanması.

i. (14a/3), (39b/3), (49a/2), (4a/12), (4b/16), (4b/17), (4b/8), (6b/11)

i. + de (40a/13), (47b/3), (48b/12), (49a/10), (49a/6)

i. + den (40a/16), (40a/18)

i. + i kāmetine (14a/19)

[= 16]

istikbāl: < Ar.Birini karşılama, birine karşı çıkma.

i. (46a/4)

i. + de (46b/18)

[= 2]

istikrā: < Ar.1.Gezme, dolaşma; avarelik, konaklama. 2.Bir şey hakkında etraflı bilgi edinme, "istikrā' ".

i. + yla (12a/8)

[= 1]

istilzām: < Ar.Gerektirme, gerekme.

i. + ı (23b/7), (25a/16), (25a/17)

[= 3]

istimā': < Ar.1.Dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme. 2.Dinleyip kabul etme. 3.Kulak verip dinleme.

i. (22b/17)

i. + etdiler (22a/4)

[= 2]

istimāl: < Ar.Kullanma.

i. + ine (8b/12)

[= 1]

istivā': < Ar.1.Müsavi olma, denk olma. 2.Düz olma, düzlük. 3.Kaplama, örtme. 4.Ortada ve tam bir derecede bulunma, "istivā' ".

i. (20b/8)

i. + da (50b/16), (50b/18) (52a/19), (56b/14), (56b/16), (56b/17), (56b/9), (57b/3), (65a/1), (65a/18), (66a/6), (67a/15), (70a/8), (72b/19), (81a/6)

i. + daki (71b/12)

i. + dan (52b/3)

i. + dandur (51a/14)

i. + nuḡ (50b/15), (50b/18), (50b/5), (51a/10), (51a/18) (55b/1), (55b/2), (55b/9), (66b/13), (67a/17)

i. + ya (52b/5), (57a/16), (57a/15) (65a/4)

i. + yla (50b/14)

[= 34]

istizā': < Ar.Ziyalanma, aydınlanma, ışıklanma.

i. + a (68b/6), (29a/17)

[= 2]

işāret: < Ar.1.Bir şeyi (el, kol, göz, kaş, parmak, baş ile) gösterme. 2.İz, alamet, nişan.

i. + dür (73b/19)

i. + i (3b/2)

i. + olındı (74a/15), (74a/9)

[= 4]

işrāk: < Ar.1.[Güneş]Doğma, doğarak etrafı ışıklandırma. 2.Parlatma, ışıklandırma.

i. (11b/6)

[= 1]

işrākıyyūn : < Ar.Pythagoras felsefesi yolunda bulunanlar.

i. (11b/4)

[= 1]

i'tibār: < Ar.1.Saygı gösterme. 2.Ehemmiyet verme. 3.Şeref, haysiyet. 4.Bir şeyin hakiki değil, karalaştırılan değeri. 5.İbret alma.

i. (73a/16)

i. + edenler (38b/7), (39a/10)

i. + ederler (73a/13), (73a/4), (73b/10)

i. + etdiler (26b/13), (52a/8), (66b/13)

i. + etmişlerdür (48b/5)

i. + etdiler (38b/4), (38b/5), (66b/14),
(71a/18), (71b/1), (71b/3)

i. + etmişlerdür (48b/4), (71a/14)

i. + ı (10a/14), (35b/2)

i. +ınca (10a/17)

i. + ıyladur (57b/6)

i. + iyle (50b/11)

i. + la (12b/19)

i. + olına (32a/17)

i. + olunmadı (32b/10)

i. + olınmışdur (90b/11)

i. + olunur (73b/16)

i. + olunursa (50b/13)

[= 29]

i'tidāl : <Ar.Orta oluş, ortalama, aşırı olmama
hali, ölçülülük, ılım.

i. (13b/10), (14b/6), (14b/6), (26a/10),
(61b/6), (61b/6), (61b/8), (63a/13), (63b/1),
(65b/1), (78b/2)

i. + de (67b/4)

i. + den (56b/13), (56b/15), (58a/1),
(61b/14), (62a/2), (66a/2), (66b/4), (67b/9)

i. + e (26a/15), (56a/18), (56b/4),
(57a/12), (62b/13), (62b/9), (64a/9)

i. + i (19a/12), (19a/13), (66b/13)

i. + i āhir (66a/13), (67b/13)

i. + i āhirde (67b/6)

i. + i evvel (66a/15), (66a/9)

i. + i ḥaḳīḳīye (57a/7)

i. + i ḥarāret (56b/15)

i. + i mezkūr (67b/12)

i. + i mizācdan (57a/14)

i. + inde (51a/15), (9b/12)

i. + inden (63a/2)

i. + ine (72b/18)

[= 43]

i'tidāleyn: <Ar. İki ılım (ilkbahar ve sonbahar
ılımı).

i. (65b/16), (65b/5), (65b/9), (66a/18),
(66a/7)

[= 5]

i'tidālī: <Ar. Ortalamayla, ılımla ilgili.

i. + de (9b/8)

[= 1]

i'tidāl-i ḥarīfī: <Ar.Far. Sonbahar ılımı; (İng.
autimnal equinox): Güneş'in sonbahar noktasına
(Terazi burcuna) gelmesi ve bu andaki ılım.

i. (19a/13)

[= 1]

i'tidāl-i rebī: <Ar.Far. İlkbahar ılımı. (İng.
vemal equinox): Güneş'in ilkbahar noktasına
(Koç burcuna) gelmesi ve bu andaki ılım.

[= 1]

i. + den (66b/13)

[= 1]

i'tidāl-i rebī': < Ar.Far. bk. "i'tidāl-i rebī'".

i. (19a/12)

[= 1]

i'tidāl-i rebī'yye: < Ar.Far. bk. "i'tidāl-i rebī'".

i. (22a/18)

[= 1]

i'tirāz: < Ar.Karşı çıkma, karşı söz, kabul etmeme.

i. + édüb (29a/2)

[= 1]

itmām: < Ar. Tamamlama, bitirme, ikmal etme.

i. (94b/6)

[= 1]

ittifāk: < Ar.Birleşme, uyuşma, sözleşme.

i. (2a/1), (44b/19), (9b/7)

i. + étmiş (19b/3)

i. + ı pādşah (2b/2)

[= 5]

ittisā': < Ar.1.Bollaşma, genişleme. 2.Bolluk, genişlik.

i. + da (70b/2)

ittişālāt: < Ar.İstihkam (sağlamlık, kuvvet) kısımlarını veya türlü istihkamları birbirine bağlamak için yapılan yollar.

i. + ı kevākib (8a/8)

[= 1]

iz'āf: < Ar.1.Zayıflatma, kuvvetini azaltma. 2.Bir şeyin üstüne bir mislini zammetme.

i. + ı muzā'af (24b/9)

[= 1]

izāfet: < Ar.İki şey arasındaki bağ, ilgi.

i. + i (11a/11)

i. + le (8a/4)

[= 2]

izām: < Ar.Büyükler, ulular.

a. (13a/4), (1b/15), (3a/11)

a. + ı (13b/4)

[= 4]

izdiyād: < Ar.Ziyadeleşme, artma, çoğalma.

i. + da (77b/8)

i. + ı (23a/1), (23a/13)

i. + ı meyl (23a/12)

i. + ı meylüñ (25a/19)

i. + uñ (77b/8)

[= 6]

ızhār: < Ar.1.Gösterme, meydana çıkarma.
2.Yalandan gösteriş.

i. (11a/11)

[= 1]

‘izzet: < Ar.1.Değer, kıymet, yücelik, ululuk.
2.Kuvvet, kudret. 3.Hürmeti saygı, ikram, izaz.

a. + de (2a/13)

[= 1]

-K-

ḳab: İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne.

k. + ı (10a/8)

[= 1]

ka’be: < Ar. Namaz için yöneldiğimiz mukaddes mabet.

k. + nūḡ (78b/11)

k. + ye (78b/10)

[= 2]

ḳābil: < Ar.1.Kabul eden, kabul edici. 2.Olan, olabilir.

k. (29a/17)

k. + i (3b/2)

k. + i istizā’a (68b/6)

k. + i teşekkülāt (10a/1)

k. + i zūlmet (12b/10)

k. + olanlar (17a/9)

k. + olmaz (9b/9)

[= 7]

ḳābil: < Ar.1.Soy, nevi, sınıf. 2.zf.Türlü, gibi.
3.Biraz evvel, az önce.

k. + den (49b/7)

[= 1]

ḳabl: < Ar.Ön, önce, öndeki, evvel, evvelki.

k. (72b/17)

k. + i (77b/7)

[= 2]

ḳabūl: < Ar. 1.Almak, râzı olmak. 2.Alış-veriş, kirâlama, nikâh gibi sözleşmelerde yapılan teklife rızâ göstermek.

k. + étmez (9b/1)

[= 1]

ḳaç: Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.

k. + derecede (75a/3)

[= 1]

ḳaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle, ne vakit.

k. (24b/8), (5b/5), (68b/8), (8a/12)

[= 4]

ḳadar: 1.Ölçüsünde, derecesinde. 2. Büyüklüğünde, genişliğinde.

k. (21a/11), (21b/10), (23b/16), (67b/4)

[=4]

ka-dem: < Ar. 1.Ayak. 2.Adım.3.Yarım arşın uzunluğunda bir ölçü. 4.Uğur.

k. (77b/6)

k. + dedür (14b/3)

k. + dür (14a/18), (14b/1)

k. + e (59a/19)

k. + leri (52a/2)

[=6]

ka-deme: < Ar. Derece, sıra.

k. (59b/19)

[=1]

ka-der: < Ar. İnanılması İslamî iman esaslarından olmak üzere insanların başına gelecek her türlü işlere dair Allah'ın ezeli hüküm ve takdiri.

k. + i (2a/11)

k. + üṭ (2b/2)

[=2]

ka-dızāde: bk. “ka-dızāde rümī”.

k. (10b/10), (79b/12), (80a/13), (80a/3)

[=4]

ka-dızāde rümī: Türk astronom ve matematikçi.

k. (79a/10), (51b/11)

k. + nūṭ (3a/12)

[=3]

ka-dīm: < Ar.1.Eski.2.öncesini bilir kimse bulunmayan, öncesi bilinmeyen şey.

k. (2a/6), (76b/5)

k. + üleyyāmdan (2a/18)

[=3]

ka-dīme: < Ar. (müenn. ka-dīm) bk. “ka-dīm”.

k. (19a/17)

[=1]

ka-dr: < Ar.1.Değer, itibar. 2.Onur, şeref, haysiyet; meziyet. 3.Rütbe, derece. 4.astr. Kadir, yıldızları parlaklık derecelerine göre birbirinden ayırdetmek için yapılan tasnifte her dereceden biri.

k. (46b/17), (83a/19)

k. + i ma'mūruṭ (85a/18)

k. + i maḥsūs (10a/13)

k. + inden (44a/7)

k. + ini (77a/19)

[=6]

ka-dran: < Ar. Derece bakımından.

k. (23a/1)

[=1]

ka-fi: < Ar. 1.Kifayet eden, 2.Vâfi, başka şeye ihtiyaç bırakmayan. 3.Yeten, yetişen, elveren.

k. + dür (17a/2), (84a/17), (89a/8)

[=3]

ḳāʿide: < Ar.1.Esas, temel. 2.Usül, nizam, yol, kural. 3.geom.Taban. 4.Ayaklık.

k. (68b/12), (70b/3)

k. + de (19b/7)

k. + i külliyeürki (25b/4)

k. + i miḳyās (77a/6), (78a/10), (78a/11)

k. + lerinüñ (6b/11)

k. + si (70a/17)

k. + sidür (69a/1)

k. + sinüñ (78a/1)

[= 11]

ḳāʿil: < Ar. bk. “ḳāʿil”.

k. + olmamak (8b/19)

[= 1]

ḳāʿil: < Ar.Söyleyen, diyen. 2.Razı olmuş, bo-yun eğmiş. 3.s.İnanmış, akli yatmış.

k. + olanlara (12a/7)

[= 1]

ḳāim: < Ar. bk.” ḳāʿim”.

k. (17b/8), (28a/1), (2a/13), (4b/7), (55b/19), (77a/1), (77a/2), (77a/4), (77a/6), (77a/9), (79b/15), (80a/5)

k. + ola (4b/10)

k. + olan (6b/11)

[= 14]

ḳāʿim : < Ar.1.Ayakta duran, ayakta bulunan. 2.Birinin yerini tutan, birinin yerine geçen. 3.Namaz kılan, vaktini namaz kılmakla geçiren. 4.geo. Dik. 5.Bir işte sebat eden, “ḳāʿim”.

k. (78a/8)

[= 1]

ḳāʿime: < Ar. (müenn. ḳāʿim) bk. “ḳāʿim”.

k. (34b/16), (43a/3)

[= 2]

ḳāime: < Ar. bk. “ḳāʿime”.

k. (39a/2), (4b/2), (50b/15), (65b/12)

k. + den (65b/11)

k. + i (4b/9)

k. + nün (65b/11)

[= 7]

ḳāināt : < Ar.1.Var olan şeylerin cümlesi, hepsi, yaratıklar. 2.Dünya, “ḳāʿināt”.

k. (1b/10)

[= 1]

ḳal- : 1.Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek. 2.Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak.

k.-a (48b/8), (48b/9)

k.-ana (13b/4)

k.-mağı (9b/1)

k.-mı (72b/9)

k.-mışdur (28b/3)	k. + iafv (3a/17)
k.-ur (29b/10), (46b/11), (47a/9), (69a/7), (86a/16)	[= 1]
k.-ursa (72b/15)	ķalhāt: Hindistan'da bir yer adı.
[= 12]	k. (52b/12)
ķal'a: < Ar.Kale, hisar.	[= 1]
k. + ı vān (2b/6)	ķalīl: < Ar.Az, çok olmayan [sey].
[= 1]	k. (80b/4)
ķalb: < Ar. Vücutun kan dolaşımı merkezi 2.Herşeyin ortası.	k. + olmak (50a/13)
k. + ül (27b/10)	[= 2]
k. + ülesed (27a/19)	ķamer: < Ar.astr.Ay.
[= 2]	k. (17a/18), (17b/14), (17b/3), (29a/10), (29a/11), (30a/16), (30a/18), (31a/6), (32a/10), (32a/3), (35b/5), (36a/19), (37b/1), (40b/4), (40b/6), (45a/6), (46b/18), (46b/4), (46b/5), (51a/19), (73a/15), (73a/15), (73a/17), (73a/19), (73b/2), (73b/3), (73b/3), (88a/10), (88a/15), (89a/13), (89b/11), (89b/6), (89b/8), (90a/9)
ķalb: < Ar.Ayın konaklarından on sekizincisi. İki yıldız arasındaki parlak kırmızı yıldızdır.	k. + de (29a/16), (32a/16), (32b/2), (34a/18), (34a/5), (34a/7), (35b/4), (35b/8), (37b/8), (38a/12), (41a/17), (41b/6), (41b/9), (44a/2), (6a/16)
k. (32a/8)	k. + den (6a/17)
[= 1]	k. + dür (31b/18), (31b/19), (6a/15)
ķalbü'l-akreb: < Ar.Akrep takımyıldızında yer alan ikili yıldızdır, Lat. Antares.	k. + e (11a/19), (45a/5)
k. (27b/10)	k. + i (32a/17)
[= 1]	k. + ibaçar (45b/3)
ķaldur- : 1.Bulunduğu yerden almak. 2.Yukarı doğru hareket ettirmek.	
k.-mışdur (27b/5)	
[= 1]	
ķalem: < Ar.1.Kalem. 2.Taş yontmaya yarayan demir alet, keski. 3.Yazı, yazma.	

k. + üñ (16b/15), (29a/5), (30b/3),
(31b/15), (32a/2), (32b/4), (33a/9), (34a/4),
(34a/8), (36b/4), (42a/3), (46a/2), (46b/4),
(6a/18), (73a/14)

[= 72]

ḳamerī: < Ar. Aya ait, ayla ilgili.

k. (71b/1), (71b/4), (71b/5)

[= 3]

ḳameriyye: < Ar. bk. “ḳamerī”.

k. (74a/3)

k. + de (32a/2)

k. + nüñ (51b/2)

[= 3]

ḳāmet: < Ar. Boy, boybos.

k. (77b/5), (72b/13)

k. + i miḳyās (77b/12)

k. + i miḳyāsuñ (77b/15)

k. + ine (14a/19)

[= 5]

ḳām-kār: < Far. İsteğine ulaşmış, mutlu.

k. + olub (2a/14)

[= 1]

ḳan: Kan; atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı.

k. + ı (10a/9)

[= 1]

ḳanda: Nerede, nereye.

k. (8a/17)

[= 1]

ḳandehār: Afganistan’da bir şehir.

k. (53a/19)

[= 1]

kāne: < Ar. Mısır-ı asli, Mısır.

k. (52b/10)

[= 1]

kangdez: İran folklorunda cenne benzeri efsanevi bir yer adı.

k. (52a/11)

[= 1]

ḳankı: Hangi.

k. (73b/13)

[= 1]

ḳānūn-ı āḫir: < Ar. Far. Ocak ayı.

k. (76a/3)

[= 1]

ḳānūn-ı evvel: < Ar. Far. Aralık ayı.

k. (76a/2)

[= 1]

ka'r: < Ar.1.Çukur şeyin dibi, dip, nihayet.
2.Derinlik.

k. (10b/14)

k. + ı (11a/8)

k. + ı bi'r (11a/6)

k. + ı zemīnde (2a/15)

[= 4]

ka'ra'kurum: Moğolistan'da bir şehir.

k. (54b/3)

[= 1]

ka'rār: < Ar.1.Durma. 2.Rahat. 3.Devamlılık, süreklilik. 4.Ölçülülük. 5.Tahmin. 6.Tam ölçü, ne az, ne çok. 7.Neticeye bağlama.

k. (2a/13), (6a/19)

k. + bulur (6b/14)

[= 3]

ka'riş: Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık.

k. (77b/4)

[= 1]

ka'riş- : 1.İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek. 2.Açıklığını yitirmek, anlaşılması güçleşmek.

k.-durdılar (37a/10)

[= 1]

ka'rib: < Ar.Yakın, yakın olan, soyca yakın, uzak olmayan.

k. (10b/13), (10b/18), (18b/7), (28b/9), (35a/5), (35b/3), (36b/10), (37a/2), (38a/9), (38b/12), (39b/12), (40a/9), (44a/1), (46b/12), (48b/7), (4a/3), (57a/12), (61b/14), (62a/3), (62b/9), (90a/2)

k. + dūr (12a/19), (20a/14), (28a/8), (32a/3), (36a/6), (37b/10), (69b/18), (6b/16), (70a/1), (87b/9)

k. + i (45a/8), (45a/8), (8a/6)

k. + inde (19a/5)

k. + ola (20b/12), (20b/7), (70b/8)

k. + olanuğ (58a/19)

k. + olduğı (71a/19), (9b/15)

k. + olduğa (71a/4)

k. + olına (14b/18)

k. + olmağın (71b/3), (79a/9)

k. + olmağla (9a/4)

k. + olmağladur (9a/16)

k. + olmağ (20b/4), (20b/5), (36a/15)

k. + olub (70a/19), (81b/13)

k. + olur (62b/13), (70b/3), (8a/14)

k. + rek (44a/10)

[= 56]

ka'rn: İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

k. + m (28a/8)	[= 1]	
[= 1]		kasr: < Ar.Kısa, kesme, kısaltma, kısma.
karneyn: < Ar.İki boynuz.	k. (7b/17)	
k. + dür (27b/17)	k. + da (8a/3)	
k. + i ğanem (27a/7)	k. + la (8a/2)	
[= 2]	[= 3]	
kaşaba-i ‘ummān: Umman kasabası.	kasriyye: < Ar.Zorla.	
k. (52b/13)	k. (10a/1)	
[= 1]	k. + de (8a/1)	
kāse: < Far.Çiniden, fağfurdan, billurdan, porse- lenden, madenden veya topraktan yapılmış çanak. 2.Bazı nesnelere kase gibi olan çukuru.	[= 2]	
k. (10b/13)	kāşān: İran’da bir şehir.	
k. + nūj (11a/3), (11a/4), (11a/6), (11a/8)	k. (53b/13)	
[= 5]	[= 1]	
kāşır : < Ar. 1.Kusurlu. 2.Kısa 3.Gücü yetmez.	kat: Kat; üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.	
k. (22b/15)	k. + ında (1b/4), (8a/3)	
k. + lar (1b/3)	k. + ları (6a/3)	
[= 2]	[= 3]	
kaşir: < Ar. Kısa, boysuz.	kaṭ: < Ar.1.Kesme, kesilme, biçme. 2.Halletme, karar verme, sona erme, bitirme.	
k. + olur (58b/7)	k. (58b/14)	
[= 1]	k. + éde (33a/2)	
kaşiyy: < Ar.Uzak, baidi irak.	k. + éder (18b/11), (18b/19), (19a/2), (19a/4), (19a/6)	
k. + imütesāviye (5b/4)	k. + édüġi (9b/14)	

k. + etse (22b/4)	[= 18]
k. + eylemez (65a/17)	kātib: < Ar.Merkür.
k. + eylemezler (58a/6)	k. (6a/14)
k. + eylemişdür (71b/13)	[= 1]
k. + eyler (15a/19), (30a/12), (58b/14), (58b/3), (59a/1), (60b/4), (60b/8)	kātib: < Ar. Yazan, yazıcı.
k. + eylese (34a/15)	k. + ür (2a/17)
k. + eyleye (5b/5), (5b/7), (72a/4), (72a/7), (72a/9)	[= 1]
k. + eyleyen (41b/5)	katif: Suudi Arabistan'da bir şehir.
k. + olınmış (27a/11)	k. (53a/5)
[= 27]	[= 1]
kıf'a: < Ar. Parça, bölük, cüz.	katre: < Ar.Damla, damlıyan şey.
k. (83b/11), (83b/7), (83b/3)	k. (1b/5)
k. + dur (10b/16)	[= 1]
k. + i (68a/6), (68a/7)	ķavl: < Ar.Lakırdı, söz.
k. + i 'aẓime (68a/12)	k. (22a/2)
k. + i 'aẓimi (67b/19)	k. + i āḥir (25b/14)
k. + i kūrre (85a/19), (85b/4), (86b/18)	k. + ini (82a/3)
k. + i muḥtelifeye (67b/11)	k. + inüñ (7a/7)
k. + i şağarı (67b/15)	k. + i teşebbüs (25b/18)
k. + i şağariden (68a/9)	[= 5]
k. + i şimāliyye (83b/7)	ķavm: < Ar.İnsan topluluğu.
k. + i şimāliyyedür (85a/11), (85a/17)	k. (19a/4)
k. + i şimāliyyenüñ (83b/16)	k. + dur (55a/7)
	k. + iirşād (23a/17)

k. + inden (22b/16)

k. + uŋ (73a/6)

[= 5]

ķavs: < Ar. Yay, keman. 2.geom.Yay.

k. (13b/3), (14a/13), (14a/6), (14a/8),
(14b/10), (14b/12), (15a/14), (15a/5), (15b/3),
(15b/6), (16a/3), (23a/7), (24b/7), (35a/9),
(44b/14), (4a/2), (61a/1), (64b/16), (64b/18),
(65a/10), (65a/10), (65a/11), (65a/12), (65a/2),
(65b/3), (65b/7), (66b/4), (72a/6), (78a/18),
(80a/18)

k. + a (14a/15), (14a/7), (14a/9),
(15b/18), (16a/5), (34b/10), (38a/3), (60b/9),
(65a/3), (67a/3), (73a/15), (73b/1)

k. + da (59a/4), (60b/10), (60b/12)

k. + dan (60b/15)

k. + dur (32b/14), (34a/4), (34b/4),
(37b/15), (64b/16), (64b/18), (66b/10)

k. + durki (24a/7)

k. + ı (13b/12), (33a/2), (34b/10),
(34b/11), (64b/17), (83b/18), (83b/8), (84a/1),
(85b/13), (85b/17), (86a/11), (57b/2)

k. + ı bākīde (59a/8)

k. + ı evvel (59a/10)

k. + ı evvelūŋ (60b/13), (86a/9),
(86b/12)

k. + ı maŋlūbuŋ (84a/11), (85b/15)

k. + ı meyliküllī (84b/13)

k. + ın (5b/6), (5b/7), (5b/7)

k. + ı s̄ānī (59a/13)

k. + ı s̄ānīnūŋ (86b/14)

k. + ki (24b/6)

k. + lar (65b/2), (72a/9)

k. + ları (13a/5), (65b/3)

k. + ların (57a/18)

k. + larūŋ (72a/10)

k. + uŋ (13b/4), (60b/14), (60b/16),
(60b/19), (65a/11), (65a/7), (66a/1), (71b/11),
(72a/3), (84a/1), (84a/7), (84a/8), (85b/12),
(85b/6), (86a/14), (86a/3)

k. + uŋıŋŋınuŋ (85b/7)

k. + uŋsehmi (86b/3)

k. + ü (15b/16), (16a/1)

k. + ün (15b/16), (16a/1), (73a/15)

k. + ünnürdan (73b/5)

k. + ür (73b/1), (73b/4)

[= 112]

ķavs: < Ar. Rāmī; Yayburcu.

k. (27b/11), (61a/17), (62a/7), (62b/3),
(62b/4)

k. + a (62a/11)

k. + dur (26b/6)

k. + uŋ (62a/6)

[= 8]

ķavs-1 leyl ü nehār: <Ar.Far. Gece ve gündüz yayı.

k. (57b/2)

[= 1]

ķavs-1 ta'dīl: <Ar.Far. Düzeltim yayı.

k. (34b/10), (34b/11)

[= 2]

ķavs-1 vasaī: <Ar.Far. Orta yaylar. Gezegenlerde orta, tevali doğrultusunda ekliptikten bir yaydır. Bu yay alemin merkezinden çıkıp equant merkezi ile episikl merkezi arasında uzanan çizgiye örtüşen veya paralel olan bir enlem dairesinin çeyreği ile Koç'un başlangıcı arasındadır.

k. + yi (34a/15)

[= 1]

ķavsü'1-leyl: <Ar. Gece yayı.

k. + den (16a/1)

[= 1]

ķavsü'1-leylī: <Ar.Far. Gece yayı: Güneşin doğuş ve batış noktaları arasında Yer'in altında Güneş yörüngesi dairesinden bir yaydır.

k. (15b/16)

[= 1]

ķavsü'n-nehār: <Ar. Gündüz yayı.

k. + dan (16a/1)

[= 1]

ķavsü'n-nehārī: <Ar. Gündüz yayı: Güneşin doğuş ile batış noktaları arasında Yer'in üzerinde Güneş yörüngesi dairesinden bir yaydır.

k. (15b/16)

[= 1]

ķavsü'n-nūr: <Ar. bk. "bu'd-ı sevā".

k. (73a/15)

[= 1]

ķavsü'r-rü'yet: <Ar. bk. "bu'd-ı mu'addil".

k. (73b/1), (73b/4)

[= 2]

ķayd: <Ar. 1.Deftere, geçirmek, bir yere yazma. 2.Belirtme.

k. + éder (76b/6)

k. + éderler (76b/5)

[= 2]

ķayravān: Tunus'ta bir şehir.

k. (53a/14)

[= 1]

ķayşeriyye: Kayseri; Türkiye'de bir şehir.

k. (54a/9)

[= 1]

ķāzib: <Ar. Yalancı, yalan söyleyen.

k. (69a/10), (70b/6)

k. + üñ (70a/13)

[= 3]	[= 1]
ķazvīn: İıan'da bir Şehir.	ķemāl: < Ar.1.Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik. 2.En y¼ksek değer, m¼kemmellik, değer, baha.
k. (53b/12)	k. (2b/9), (3a/2)
[= 1]	k. + i iıııā' (89a/19)
ķebīr: < Ar. B¼y¼k, āli, y¼ce.	k. + i ihtimām (20a/15)
k. (58a/14), (8a/1), (9a/6)	k. + i ķudreti (11b/2)
[= 3]	[= 5]
ķebīse: < Ar.Őubatın yirmi dokuz ķektięi yıl, bir g¼n fazlası olan yıl.	ķemān: < Far.1.Yay. 2.Kavis. 3.Keman.
k. (75a/17), (75a/19), (75b/18)	k. (27b/15)
k. + n¼¼ (75b/19)	[= 1]
[= 4]	ķemīne : < Far.1.Noksan, eksik. 2.Aciz, hakir; zavallı.
ķe-enne-h¼: < Ar.G¼ya, sanki, gibi; benzer.	k. + lerine (3a/18)
k. (28b/17)	[= 1]
[= 1]	ķemter: < Far. Aciz, fakir, itibarsız.
ķeff: < Ar.El iıi, el ayası, avuı.	k. + de (63a/5)
k. + i buķārından (1b/7)	[= 1]
[= 1]	ķem-terīn : < Far.1.En k¼¼¼k, en aşağı, en ķok eksik. 2.Pek aciz, ķok hakir.
ķeh-ķeŐān: < Far. Samanyolu.	k. + e (2a/17)
k. (28b/19)	[= 1]
[= 1]	ķelām: < Ar.1.Söz, lakırdı. 2.Söz, ibare, fikra, c¼mleler ya da c¼mlecikler. 3.SöyleyiŐ, nutuk. 4.Dil, lehıe.
ķelām: < Ar.1.Söz, lakırdı. 2.Söz, ibare, fikra, c¼mleler ya da c¼mlecikler. 3.SöyleyiŐ, nutuk. 4.Dil, lehıe.	k. (11a/17), (20a/12), (20a/15), (22a/19), (25a/2), (26a/2), (27b/9), (30a/7),
k. + ı (2b/14)	

(33a/17), (33a/19), (33a/9), (33b/11), (33b/18),
(33b/2), (33b/8), (33b/9), (40b/14), (43b/12),
(43b/13), (43b/15), (43b/16), (43b/17), (46a/6),
(46b/10), (47a/2), (4b/19), (5a/1), (5a/17),
(64a/18), (65b/16), (65b/18), (71b/12), (72a/3),
(72a/6), (79a/9)

k. + nün (33a/13), (33a/7), (39a/16),
(63a/2), (71a/15)

k. + si (3a/6)

k. + ye (11b/2)

[= 42]

kerrāt: < Ar. Kerreler, defalar, kezler.

k. (6a/3)

[= 1]

kerre: < Ar. Defa, kez, kere.

k. (40a/15), (40b/16), (40b/17),
(46b/19), (47a/1), (47a/11), (47a/11), (55b/15),
(56a/17), (59b/17), (59b/6), (59b/7), (60a/1),
(60a/2), (60a/7), (75a/13), (75b/16), (76b/17),
(82b/16), (83a/17), (83b/1), (87a/11), (87a/11),
(87a/12), (87b/3), (87b/6), (87b/6), (87b/7),
(88b/10), (88b/14), (88b/19), (88b/4), (88b/7),
(88b/7), (89a/2), (89a/6), (89b/12)

[= 37]

kesb: < Ar. Çalışıp kazanma.

k. + inür (45a/7)

[= 1]

keşif: < Ar. Koyu, katı, yoğun, şeffaf olmayan.

k. (45a/6)

k. + dür (12b/8)

[= 2]

keşir: < Ar. Bol, çok, kesret üzere olan.

k. (80b/4)

[= 1]

keşire: < Ar. (müenn. keşir) bk. “keşir”.

k. (50b/3), (68b/15), (8b/2), (8b/3)

k. + i mütekarıbei (29a/18)

k. + i mütekaribenün (29a/3)

[= 6]

kesr: < Ar. Kıрма, kırılma, paralama.

k. (82b/9), (83a/6)

k. + e (82b/13), (83a/5), (87b/13)

k. + i (82b/11), (83a/2), (87a/18),
(87b/11)

k. + ine (82b/10), (83a/1), (87a/18),
(87b/1), (87b/11)

k. + ini (87b/1)

k. + isāl (75b/2)

[= 16]

kesret: < Ar. Çokluk, bolluk.

k. + i (26b/15)

k. + i bu'd (21b/7)

k. + i tevālüdvetenäsül (57a/8)

[= 3]

keş: Özbekistan'da bir şehir.

[= 10]

k. (54a/11)

[= 1]

keşif: < Ar. 1. Gizli ve bilinmeyen birşeyin ortaya çıkarılması, buluş. 2. Açma, bulma.

k. (68b/6)

[= 1]

keşmîr: Hindistan-Çin-Pakistan sınırlarının keşiştiği noktada bulunan bir bölgeye verilen isimdir.

k. (53b/1)

[= 1]

keşşâf: < Ar. 1. Çok keşfeden, edici, gizli bir şeyi meydana çıkarıcı. 2. Sırları çözen. 3. Yeşif kolu.

k. (2b/14)

[= 1]

ketb: < Ar. Yazma, kitap.

k. + de (55a/4)

k. + i (51a/10)

k. + i mu'tebere (3a/4)

k. + i mu'tebereden (3a/14)

k. + olan (74b/11)

k. + olına (75a/2)

k. + olınan (74b/13), (75a/5)

k. + olındı (74a/17)

k. + olınmışdur (74a/10)

ketb-i tabi'iyye: < Ar. Far. Tabiat bilgisi yazmaları.

k. + de (12a/8)

[= 1]

kettân: < Ar. Keten.

k. (28a/6)

[= 1]

kevâkib: < Ar. Yıldızlar.

k. (14b/4), (15b/13), (16a/4), (16a/4), (28a/16), (28b/5), (29a/15), (29a/19), (30a/17), (41a/13), (55b/6), (89a/12), (8a/8)

k. + den (15b/15), (16b/11), (26b/19), (27a/1), (28a/5), (28b/10), (28b/6)

k. + dür (12a/16)

k. + e (32b/12), (41a/10), (43b/19), (45a/3)

k. + i (17a/14), (28b/14), (28b/15), (28b/18), (28b/9), (30a/3), (30b/7), (31a/2), (39b/2)

k. + i hâmel (28b/2)

k. + i merşüde (26b/17)

k. + i merşüdenün (89a/7)

k. + i müctemi'adur (27b/1)

k. + indendür (27a/13), (27a/19)

k. + i şigâr (29a/17), (29a/3)

k. + i şâbitden (27a/4)

k. + i şābitenüñ (26b/14)

k. + le (16a/3), (29a/14)

k. + üñ (15b/15), (15b/18), (16a/17),
(16a/2), (16b/3), (30a/10)

[= 52]

kevākib-i ‘ulviyye: < Ar.Far. bk. “‘ulviyye”.

k. (17a/14), (30a/17), (30a/3), (30b/7)

k. + nüñ (32b/5)

[= 5]

kevākib-i seyyāre: < Ar.Far. Gezen yıldızlar.

k. + nüñ (31a/2)

[= 1]

kevkeb: < Ar.Yıldız (ahter, necm, sitare).

k. (16a/13), (26b/10), (28a/9),
(28b/11), (28b/19), (28b/7), (30a/10), (32b/13),
(32b/13), (32b/15), (33a/2), (36a/2), (36a/7),
(36b/5), (37a/4), (37b/16), (38a/2), (39a/15),
(39a/17), (39b/10), (39b/12), (39b/4), (39b/5),
(39b/9), (40a/10), (40a/15), (40a/5), (40a/7),
(44a/11), (44a/7), (44a/8), (44a/9), (44b/13),
(44b/13), (44b/5), (44b/7), (44b/8), (48a/7),
(48b/12), (58b/11), (58b/12), (58b/15), (58b/9),
(64a/18), (64b/11), (66a/9), (66b/17), (66b/18),
(66b/19), (67a/1), (67a/10), (67a/13), (67a/14),
(67a/18), (67a/19), (67a/4), (67a/6), (67a/9),
(67b/14), (67b/17), (67b/19), (67b/4), (67b/9),
(68a/1), (68a/10), (68a/12), (68a/14), (68a/15),
(68a/17), (68a/18), (68a/19), (68a/8), (68b/1)

k. + den (32b/15), (67a/11), (67a/12),
(67a/7), (67a/8)

k. + derecesi (67b/14), (68a/8)

k. + derecesinden (67b/16)

k. + dür (27a/10), (27a/13), (27a/18),
(27a/7), (27a1/6), (27b/1), (27b/11), (27b/16),
(27b/19), (27b/2), (27b/7), (27b/8), (28a/12),
(28a/13), (28a/4), (28a/9)

k. + e (32b/16), (35b/11), (36a/2),
(40a/3), (40a/6), (40a/9), (44a/13), (44a/13),
(44a/4), (44a/5), (44b/3), (48b/1), (48b/7),
(48b/9)

k. + edür (44b/2)

k. + i (43b/19), (44b/19), (89a/13)

k. + i ġarbī (19a/11)

k. + i tedvīrūñ (36a/13)

k. + üñ (14a/10), (14a/11), (14a/15),
(14a/16), (14a/5), (14a/8), (14b/11), (14b/13),
(30a/8), (32b/17), (40a/2), (40a/2), (41a/17),
(44b/16), (45a/1), (44b/6)

[= 133]

keyfiyyet: < Ar.1.Nitelik. 2.Bir şeyin iyi veya kötü olması ciheti.

k. + e (69b/16)

k. + i (69b/7)

k. + in (18b/3)

k. + i tertīblerin (5b/19)

[= 4]

keyvān: < Far. astr. Zuhal (satürn) gezegeni.

k. (6a/10)

k. +₁ (2a/8)

[= 2]

kezālik: < Ar. Bunun gibi, böylece; bu da öyle.

k. (19a/15), (21a/3)

[= 2]

kıble: < Ar. 1.Kabe'nin bulunduğu taraf; namazda yönelinen taraf. 2.Güney.

k. (78b/6), (78b/9), (80b/4), (80b/5), (80b/7), (80b/9), (81a/17), (81a/5), (81b/1), (81b/1)

k. + den (80a/17)

k. + dür (80a/16)

k. + si (80b/2)

k. + sidür (80a/18)

k. + yi (77b/17)

[= 15]

kıbrūs: Kıbrıs.

k. (53b/8)

[= 1]

kıl- : Etmek, yapmak.

k.-dı (1b/8), (79a/11)

k.-ub (79a/10)

[= 3]

killet: < Ar.1.Azlık. 2.Kıtlık.

k. + i bu'd (21b/7)

[= 1]

kırān: < Ar.1.Yakınlık. 2.İki şeyin birleşmesi. 3.astr.seyyare(gezegen)lerden ikisinin bir burçta birleşmesi.

k. (2a/9)

[= 1]

kırk: Kırk.

k. (10a/14), (10b/8), (20a/10), (21a/17), (21b/17), (23a/6), (23b/1), (25b/1), (27a/1), (27b/19), (28a/13), (28b/13), (40b/8), (41a/5), (41a/6), (41a/6), (42b/16), (54a/16), (54a/18), (54a/5), (54b/12), (54b/6), (61b/5), (61b/9), (69a/19), (76b/18), (79a/18), (79b/3), (82a/12), (83a/2), (84a/2), (84b/4), (85b/17), (85b/19), (86a/1), (86a/13), (86a/5), (86a/5), (86a/8), (86b/12), (86b/13), (86b/14), (86b/15), (88a/12), (88b/18), (88b/3), (88b/4), (89a/2), (89a/5), (89a/5), (89a/5), (89b/3), (90a/11), (90a/18)

k. + beş.derece (54a/18)

k. + bir.derece (54a/5)

k. + nehir (54b/10), (54b/4)

k. + yılda (22b/6), (22b/8)

[= 60]

kırk altı: Kırk altı.

k. + daķıkadur (42b/16)

k. + derece (61b/9)

[=2]	(72b/4), (72b/7), (77b/2), (77b/3), (78b/4), (58a/13)
kırk beş: Kırk beş.	
k. (10a/14)	k. + a (13a/7)
[=1]	k. + dur (10a/7), (3b/1), (5a/16), (79a/5)
kırk sekiz: Kırk sekiz.	
k. (27a/1)	k. + ı (58a/14), (58a/13)
k. + derece (54b/12), (69a/19)	k. + ı evvel (3b/1)
k. + şüretün (28b/13)	k. + ı evvelde (58b/18)
[=4]	k. + ı hāmimde (60b/3)
kırk üç: Kırk üç.	k. + ı hafīsinden (58a/15)
k. (20a/10), (21a/17)	k. + ı mütesāvī (72b/4)
k. + daķīkadur (41a/6)	k. + ina (26a/19)
k. + derece (41a/7), (54a/16), (61b/5)	k. + ından (3b/2)
[=6]	k. + ını (52a/17)
kırk yedi: Kırk yedi.	k. + ını (58b/17)
k. + daķīkadur (40b/8), (41a/5)	k. + ı rābi‘de (59b/14)
k. + derece (54b/6)	k. + ı sālişde (59b/8)
[=3]	k. + ı s̄ānī (5a/10)
kısım: < Ar. bk. “kısım”.	k. + ı s̄ānīde (59a/18)
k. + dur (4a/17)	k. + ı zāhiri (58a/15)
[=1]	k. + ı zāhirinden (58a/19)
kısm : < Ar.1.Bölük, parça, takım, çeşit, nevi. 2.Fasıl, bahis [kitap hakkında].	[=37]
k. (13a/6), (13a/7), (20b/19), (26a/14), (26a/19), (38b/1), (52a/17), (57b/11), (58b/16),	kısmet: < Ar.1.Bölme, pay etme, hisselerle ayırma. 2.Talih, nasip, kader.
	k. (3b/3), (3b/4), (3b/4), (3b/5), (3b/6), (72b/16), (73a/17), (82b/13), (82b/14),

(82b/15), (82b/5), (83a/6), (84b/7), (85b/4),
(87b/14), (87b/4), (90b/8)

k. + de (38b/3)

k. + dür (82b/9)

k. + e (50a/9)

k. + i (10b/1)

k. + i mütesāviye (13a/5), (13a/8)

k. + inde (20a/1)

k. + olına (82b/5)

k. + olunmak (13b/2)

k.-pezīr (3b/3)

[= 27]

kısmet-pezīr: < Ar.Far. Bölen.

k. (3b/4), (3b/4), (3b/5), (3b/6)

[= 4]

kıss < Ar. Kıyas.

k. (16a/12)

[= 1]

kışla- : Kışı bir yerde geçirmek.

k.-nduğı (2b/8)

[= 1]

kıyām: < Ar.1.Kalkma, ayağa kalkma, ayakta durma. 2.Bir işe kalkışma, başlama. 3.Ayaklanma.

k. + dan (4b/8)

[= 1]

kıyāmet: < Ar. Dünyanın yıkılıp harab olması. Her şeyin mahvolması. Dünyanın sonu ve mahşer meydanına bütün insanların dirilip toplanacağı zaman.

k. + e (75a/7)

[= 1]

kıyās: < Ar.1.Bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, bir tutma. 2.Karşılaştırma, örnekseme, bir tutma. 3.Umum kaideye uyma.

k. (28b/12), (33a/12), (66b/4), (9a/17)

k. + olına (20a/17), (4a/9), (52a/10),
(73b/19), (80b/2), (88a/15), (88a/8), (90a/9)

k. + olunub (72b/12)

[= 13]

kızıl: Kırmızı, al renk.

k. (51b/6)

[= 1]

ki: Ki; Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz.

k. (10a/11), (10a/12), (10a/19),
(10a/2), (10a/6), (10a/8), (10a/9), (10b/12),
(10b/15), (10b/16), (10b/16), (10b/17),
(10b/18), (11a/10), (11a/17), (11a/18), (11a/19),
(11a/7), (11b/12), (11b/4), (11b/6), (11b/8),
(11b/9), (12a/12), (12a/14), (12a/15), (12a/18),
(12a/19), (12a/2), (12a/9), (12b/10), (12b/11),
(12b/12), (12b/16), (12b/3), (12b/5), (12b/6),
(12b/8), (13b/11), (13b/12), (13b/15), (13b/17),

(13b/3), (13b/5), (13b/8), (14a/11), (14a/13), (14a/17), (14a/18), (14a/4), (14a/6), (14a/8), (14b/10), (14b/13), (14b/16), (14b/2), (14b/3), (15a/11), (15a/14), (15a/17), (15a/5), (15a/9), (15b/11), (15b/14), (15b/18), (15b/2), (15b/3), (15b/6), (16a/11), (16a/13), (16a/15), (16a/3), (16a/6), (16a/9), (16a/9), (16b/12), (16b/14), (16b/16), (16b/17), (17a/10), (17a/12), (17a/15), (17a/17), (17a/19), (17a/19), (17a/5), (17a/6), (17a/8), (17a/8), (17b/10), (17b/11), (17b/2), (17b/4), (17b/8), (19a/11), (19a/14), (19a/19), (19a/3), (19b/10), (19b/2), (19b/8), (1b/10), (1b/2), (1b/5), (20a/14), (20b/12), (20b/13), (20b/5), (21a/11), (21a/12), (21a/17), (21a/7), (21b/10), (21b/11), (21b/15), (22a/13), (22a/16), (22a/2), (22a/4), (22a/8), (22b/10), (22b/18), (22b/5), (22b/7), (23a/14), (23a/17), (23a/7), (23b/1), (23b/1), (23b/12), (23b/19), (23b/2), (23b/4), (23b/6), (23b/8), (24a/3), (25b/1), (25b/12), (25b/19), (26a/1), (26a/13), (26a/9), (26b/13), (26b/14), (26b/15), (27a/1), (27a/3), (27a/5), (27b/11), (28a/10), (28a/15), (28a/6), (28a/6), (28a/9), (28b/4), (28b/5), (28b/9), (29a/13), (29a/16), (29a/4), (29b/15), (29b/17), (29b/4), (29b/6), (29b/8), (29b/9), (2a/1), (2a/16), (2a/2), (2a/4), (30a/18), (30a/18), (30a/5), (30a/9), (30b/11), (30b/11), (30b/12), (30b/3), (30b/8), (30b/8), (31b/17), (32a/11), (32a/13), (32a/14), (32a/14), (32a/16), (32a/3), (32a/9), (32b/13), (32b/14), (32b/16), (33a/13), (33a/15), (33a/2), (33a/5), (33a/7), (33b/1), (33b/13), (33b/16), (33b/3), (34a/10), (34a/11), (34a/12), (34a/13), (34a/15), (34a/4), (34a/8), (34a/9), (34b/17), (34b/18), (34b/4), (34b/8), (35a/1), (35a/10), (35a/11), (35a/13), (35a/3), (35a/5), (35a/7), (35a/9), (35b/1), (35b/2), (35b/6), (35b/7), (36a/19), (36a/2), (36a/2), (36a/3), (36a/5), (36a/7), (36b/2),

(36b/3), (36b/5), (36b/7), (36b/8), (37a/13), (37a/14), (37a/2), (37b/1), (37b/10), (37b/15), (37b/3), (37b/4), (37b/9), (38a/1), (38a/3), (38a/3), (38a/4), (38a/5), (38a/8), (38b/8), (39a/12), (39a/13), (39a/15), (39a/3), (39a/8), (39a/9), (39b/12), (39b/2), (39b/3), (39b/6), (39b/9), (3a/16), (3a/17), (3a/6), (3b/10), (3b/11), (3b/15), (3b/17), (3b/2), (3b/5), (3b/7), (3b/9), (40a/10), (40a/12), (40a/14), (40a/15), (40a/2), (40a/3), (40a/9), (40b/1), (40b/10), (40b/15), (40b/15), (40b/2), (40b/4), (41a/11), (41a/12), (41a/15), (41a/17), (41a/2), (41a/3), (41a/8), (41b/1), (41b/11), (41b/13), (41b/15), (41b/17), (41b/2), (41b/4), (42a/1), (42a/10), (42a/12), (42a/15), (42a/17), (42a/19), (42a/3), (42a/5), (42a/7), (42b/13), (42b/2), (42b/3), (42b/6), (42b/8), (43a/1), (43a/11), (43a/14), (43a/3), (43a/6), (43a/7), (43a/8), (43b/1), (43b/2), (43b/5), (44a/11), (44a/13), (44a/2), (44a/3), (44a/8), (44b/10), (44b/14), (44b/15), (44b/17), (44b/19), (44b/2), (44b/3), (44b/4), (44b/5), (44b/8), (45a/12), (45a/12), (45a/16), (45a/5), (45a/6), (45a/8), (45b/5), (45b/6), (45b/8), (46a/2), (46b/17), (46b/3), (46b/5), (46b/5), (47a/10), (47a/12), (47a/14), (47a/16), (47a/17), (47a/19), (47a/3), (47a/3), (47a/9), (47b/1), (47b/14), (47b/18), (47b/7), (48a/1), (48a/1), (48a/3), (48a/6), (48b/1), (48b/10), (48b/17), (48b/2), (48b/3), (48b/5), (49a/10), (49a/15), (49a/17), (49a/19), (49a/3), (49a/8), (49b/1), (49b/5), (4a/1), (4a/1), (4a/10), (4a/11), (4a/12), (4a/17), (4a/4), (4a/9), (4b/1), (4b/10), (4b/12), (4b/14), (4b/15), (4b/17), (4b/5), (4b/7), (50a/7), (50b/14), (50b/2), (50b/3), (50b/5), (51a/12), (51a/13), (51a/2), (51a/4), (51a/6), (51b/10), (51b/12), (51b/14), (51b/17), (52a/11), (52a/12), (52a/15), (52a/18), (52a/4), (52a/6), (52a/7), (52a/9), (52b/1), (52b/17),

(52b/19), (52b/6), (52b/8), (53a/11), (53a/9),
(53b/3), (53b/5), (54a/14), (54a/17), (54a/2),
(54a/4), (54b/11), (54b/14), (54b/5), (54b/8),
(55a/3), (55a/4), (55a/9), (55b/2), (56a/18),
(56a/7), (56b/14), (56b/4), (57a/15), (57a/16),
(57a/2), (57a/3), (57b/12), (57b/12), (57b/13),
(57b/15), (57b/15), (57b/2), (57b/8), (58a/1),
(58a/12), (58a/14), (58a/15), (58a/16), (58a/19),
(58a/4), (58a/9), (58b/12), (58b/18), (58b/4),
(58b/4), (58b/9), (59a/10), (59a/11), (59a/13),
(59a/14), (59a/19), (59a/2), (59a/4), (59a/4),
(59b/12), (59b/13), (59b/3), (59b/5), (5a/11),
(5a/12), (5a/15), (5a/17), (5a/19), (5a/2), (5a/3),
(5a/4), (5a/8), (5a/9), (5b/12), (5b/14), (5b/15),
(5b/19), (5b/2), (5b/5), (5b/6), (5b/9), (60a/2),
(60a/4), (60a/6), (60a/9), (60b/5), (60b/9),
(61a/1), (61a/13), (61a/15), (61a/19), (61b/11),
(61b/13), (61b/2), (61b/4), (62a/1), (62a/11),
(62a/3), (62b/10), (62b/11), (62b/11), (62b/14),
(62b/15), (62b/16), (62b/4), (62b/6), (62b/8),
(63a/12), (63b/1), (63b/11), (64a/1), (64a/11),
(64a/17), (64a/18), (64a/3), (64b/11), (64b/12),
(64b/13), (64b/16), (64b/18), (64b/19), (64b/3),
(64b/5), (64b/7), (65a/1), (65a/18), (65a/19),
(65a/2), (65a/3), (65a/8), (65b/10), (65b/13),
(65b/14), (65b/16), (65b/17), (65b/3), (65b/4),
(65b/6), (65b/7), (65b/8), (66a/12), (66a/14),
(66a/2), (66a/6), (66a/8), (66a/9), (66b/11),
(66b/15), (66b/18), (66b/4), (66b/8), (67a/13),
(67a/14), (67a/17), (67a/4), (67b/11), (67b/2),
(67b/4), (67b/5), (67b/8), (67b/9), (68a/16),
(68a/17), (68a/17), (68a/5), (68b/10), (68b/11),
(68b/12), (68b/13), (68b/19), (68b/4), (68b/5),
(68b/6), (68b/8), (68b/8), (69a/10), (69a/12),
(69a/15), (69a/16), (69a/18), (69a/3), (69a/5),
(69a/6), (69b/1), (69b/13), (69b/17), (69b/4),
(6a/19), (6a/5), (6a/7), (6b/10), (6b/16), (6b/17),
(6b/2), (6b/5), (6b/6), (6b/8), (70a/14),

(70a/15), (70a/17), (70a/18), (70a/2), (70a/3),
(70b/10), (70b/12), (70b/5), (70b/9), (71a/1),
(71a/16), (71a/2), (71a/7), (71a/9), (71b/12),
(72a/11), (72a/13), (72a/2), (72a/3), (72a/5),
(72a/5), (72a/6), (72a/8), (72a/8), (72b/10),
(73a/1), (73a/16), (73a/18), (73a/7), (73a/9),
(73a/9), (73b/15), (73b/2), (74a/1), (74a/13),
(74a/16), (74a/17), (74a/3), (74b/11), (74b/5),
(74b/9), (75a/2), (75a/4), (75a/7), (75b/9),
(76a/1), (76a/19), (76a/9), (76b/10), (76b/11),
(76b/2), (76b/5), (76b/8), (77a/1), (77a/1),
(77a/10), (77a/12), (77a/15), (77a/17), (77a/4),
(77a/5), (77a/6), (77a/7), (77b/10), (77b/12),
(77b/17), (77b/19), (77b/4), (77b/5), (77b/5),
(77b/7), (77b/7), (77b/9), (78a/11), (78a/11),
(78a/15), (78a/16), (78a/18), (78a/2), (78a/3),
(78a/8), (78a/9), (78b/11), (78b/2), (78b/6),
(78b/7), (78b/8), (78b/9), (79a/11), (79a/12),
(79a/15), (79a/19), (79a/4), (79a/6), (79b/11),
(79b/15), (79b/2), (7a/10), (7a/11), (7a/16),
(7a/16), (7a/9), (7b/10), (7b/15), (7b/17),
(7b/4), (7b/7), (80a/10), (80a/2), (80a/5),
(80b/1), (80b/11), (80b/3), (80b/6), (81a/10),
(81a/13), (81a/14), (81a/16), (81a/5), (81a/7),
(81a/8), (81b/1), (81b/18), (81b/5), (81b/5),
(81b/7), (81b/8), (82b/1), (82b/10), (82b/11),
(82b/15), (82b/19), (82b/2), (82b/4), (82b/6),
(82b/8), (83a/12), (83a/15), (83a/17), (83a/3),
(83a/3), (83a/4), (83b/11), (83b/13), (83b/15),
(83b/16), (83b/18), (83b/7), (84a/1), (84a/12),
(84a/18), (84a/18), (84a/19), (84a/2), (84a/4),
(84a/6), (84a/7), (84b/17), (84b/2), (84b/3),
(84b/5), (84b/7), (85a/11), (85a/17), (85a/19),
(85a/4), (85a/4), (85a/6), (85a/8), (85b/5),
(86a/11), (86a/12), (86a/3), (86a/5), (86b/10),
(86b/11), (86b/16), (86b/2), (86b/3), (86b/5),
(87a/1), (87a/15), (87a/16), (87a/18), (87a/3),
(87a/4), (87a/9), (87b/10), (87b/14), (87b/16),

(87b/18), (87b/5), (88a/13), (88a/15), (88a/18),
(88a/3), (88a/4), (88a/6), (88a/9), (88b/12),
(88b/16), (88b/2), (88b/5), (88b/8), (89a/12),
(89a/16), (89a/19), (89a/4), (89a/8), (89a/9),
(89b/1), (89b/12), (89b/16), (89b/3), (89b/6),
(89b/7), (89b/8), (89b/9), (8a/12), (8a/15),
(8a/7), (8a/9), (8b/1), (8b/11), (8b/14), (8b/16),
(8b/17), (8b/9), (90a/3), (90a/4), (90a/6),
(90b/6), (94b/6), (9a/11), (9a/12), (9a/15),
(9a/17), (9a/2), (9a/9), (9b/1), (9b/10), (9b/13),
(9b/2), (9b/4)

[= 862]

kim: Kim; `Hangi kişi?` anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanı-
lan bir söz.

k. (1b/5), (21a/19), (23a/3), (23a/5),
(23a/9), (24a/1), (6b/6)

[= 7]

kimesne: bk. "kimse".

k. + nüñ (89a/11)

[= 1]

kimse: Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinme-
yen kişi.

k. (19a/9), (20b/10), (21b/14)

k. + ler (3a/9)

[= 4]

kirām: < Ar.1.Soydan gelenler, soyu temizler,
ulular, şerefliler. 2.Cömertler, eli açıklar.

k. + ı (1b/15)

k. + uñ (3a/11)

[= 2]

kirmān: İran'da bir şehir.

k. (53a/18)

[= 1]

kişi: Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs,
zat, nefer.

k. (2b/9)

[= 1]

kitāb: < Ar. Kitap.

k. (2a/16), (3a/18), (3a/8), (76b/11),
(94b/1), (94b/4), (94b/6)

k. + ı (94b/5)

k. + ında (79a/9), (87b/15), (29b/18),
(47a/15)

k. + uñ (2a/16)

[= 13]

kitāb-ı uşul: Bir eser adı (?).

k. + de (19b/5)

[= 1]

konıl-: Konulmak, koyma ve koyulma işi ya-
pılmak.

k.-dı (3a/16)

k.-ub (25a/2)

[= 2]

konya: Konya; Türkiye'de bir şehir.

k. (54a/9)

[= 1]

koşantiniyye: İstanbul.

k. (54a/6), (79a/13), (79b/2)

k. + 'arzında (70a/10)

k. + den (2b/3)

k. + dür (65a/9)

k. + nüñ (54a/7)

[= 7]

koş- : Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

k.-ub (25a/3)

[= 1]

kubbe: < Ar. 1.Yarım küre şeklinde yapılan bina damı. 2.Yarım küre; gökyüzü.

k. + tularz (50b/17), (50b/19)

k. + tularzı (51a/1)

[= 3]

kucış- : Kucaklaşmak.

k.-miş (27a/14)

[= 1]

kudemā: < Ar. Kadimler. Eski büyükler. Eski adamlar. İleri gelen büyükler. Eski zamanda gelmiş olanlar.

k. (19a/18)

k. + kavlini (82a/3)

[= 2]

kudret: < Ar.1.Kuvvet, takat, güç. 2.Allah'ın ezeli gücü. 3.Varlık, zenginlik. 4.Allah yapısı. 5.Ehliyet, kabiliyet.

k. + i (11b/2)

k. + ine (89a/18)

[= 2]

küfe: Irak'ta bir şehir.

k. (53a/16)

[= 1]

kulle: < Ar.1.Dağ tepesi, doruk. 2.Kule.

k. + sinde (51b/3)

[= 1]

kün: < Far. Kıç, kuyruk sokumu bölgesi.

k. + dan (7a/8)

[= 1]

kurb: < Ar.Yakın olma, yakınlık, yakın bulunma.

k. (36a/10), (37a/7), (39a/5)

k. + ında (12a/4), (28b/11), (5b/8), (65a/13), (65a/15), (9a/11)

k. + ındadır (28b/12)

k. + la (8b/19)

[= 11]

kurb u bu'd: < Ar.Far. Yakınlık ve uzaklık.

k. + ı (36a/10)

k. + muñ (39a/5)

[= 2]

ķurġān: Rusya'da bir Şehir.

k. (54a/12)

[= 1]

kūŐe: < Far.KōŐe.

k. + iferāġatde (2b/11)

[= 1]

kūŐyār: Tam adı Kiyā Ebu'l-Hasen KuŐyār b. Lebbān b. BāŐehrf el-Cilī'dir. el-Medhal fi Őinā Ati Ahkāmī'n-Nücüm adlı eserin yazarı, matematikçi ve astronomdur.

k. (80b/7)

[= 1]

kūtāh: < Far. Kısa, boysuz.

k. (77a/11), (77b/10)

[= 2]

ķuġb: < Ar.1.Dönen bir ħarkın aksi. 2.Dünya yuvarlaġının ekvatordan en uzak olan ve yer ekseninin geġtiġi varsayılan iki noktasından herbiri.

k. (15a/5), (25b/13), (25b/15), (64a/7)

k. + ı (13b/7), (13b/7), (58b/12), (57b/17), (14a/17), (14a/17), (14b/17), (15a/1), (15a/12), (15a/14), (23a/5), (25b/12), (52a/10), (55b/17), (55b/4), (56a/10), (56a/10), (56a/11), (56a/2), (56a/3), (57b/9), (58a/14), (58a/7), (58b/1), (58b/10), (58b/2), (59a/11), (59a/11), (59a/12), (59a/14), (59a/14), (59a/16), (59a/19), (59a/5), (59a/6), (59a/7), (59a/8), (59a/9),

(59a/9), (59b/11), (59b/12), (59b/3), (59b/5), (59b/5), (59b/7), (5a/3), (5a/3), (5a/7), (60a/6), (60a/8), (60b/18), (60b/5), (60b/7), (61a/3), (61a/6), (61a/9), (61b/8), (62a/13), (63a/7), (63b/6), (64a/14), (64a/16), (64b/4), (64b/5), (66a/10), (67a/10), (67a/6), (67a/7), (67b/1), (67b/17), (67b/18), (67b/5), (67b/9), (68a/12), (68a/15), (68a/16), (68a/2), (68a/3), (61a/12), (56a/4), (61a/5), (58a/6)

k. + ı āfāķ (2a/1)

k. + ı āfāķ (15a/15), (15a/6)

k. + ı āġir (59a/15)

k. + r'ālem (13b/6)

k. + ıdur (5a/10), (5a/7)

k. + ı felekülburüc (59a/3)

k. + ı ġafī (58a/15)

k. + ina (13b/11), (13b/6), (14a/12), (14a/6), (14b/16), (14b/16), (15a/10), (15a/11), (15a/12), (15a/18), (15a/9), (22a/16), (50b/15), (50b/18), (50b/6)

k. + ı mı (25b/6)

k. + ı vasaġānī (25a/12)

k. + ı zāhiri (50b/19)

k. + ları (22a/16), (23a/3), (25b/11)

k. + larınuġ (13b/13)

k. + uġ (56a/14), (5a/4)

k. + ül (83b/3), (85b/17)

k. + ülburüc (23a/4), (23a/5), (25a/12), (59b/18)

k. + ülburūci (59b/18)

[= 1]

[= 126]

kuṭbeyn: < Ar. İki kutup.

k. (11b/12), (12a/4)

k. + e (11b/17)

k. + ihāvinūñ (25b/16)

k. + imu‘addilūñ (55b/11)

[= 5]

kuṭb-ı cenūbī: < Ar.Far. Güney kutbu: Yer'in dönme ekseninin Yer'i ya da göğü deldiği noktalardan kutup yıldızının karşısında olanı.

k. (13b/7), (52a/10), (56a/10), (56a/3), (64a/16), (64b/5), (56a/4)

[= 7]

kuṭb-ı ḥafī < Ar.Far. bk. “kuṭb-ı ḥafī”.

k. (67b/9)

[= 1]

kuṭb-ı ḥafī: < Ar.Far. Görünmeyen kutup.

k. (58a/7), (58b/1), (58b/10), (59a/17), (59a/7), (59a/8), (59b/12), (60b/7), (61a/3), (67a/7), (67b/1), (67b/18), (68a/12), (68a/16), (68a/3), (61a/12)

k. + de (67b/5)

[= 17]

kuṭb-ı ḥareket: bk. “kuṭb-ı küre”.

k. (5a/3)

kuṭb-ı kürre: < Ar.Far. Kürenin çevresinde var sayılan iki karşılıklı nokta.

k. (5a/3)

[= 1]

kuṭb-ı şimāl: < Ar.Far. bk. “kuṭb-ı şimālī”.

k. + e (14b/17)

[= 1]

kuṭb-ı şimālī: < Ar.Far. Kuzey kutbu: Yer ve gök kürelerinde Kutupyıldızı yönündeki kutup.

k. (13b/7), (56a/11), (64a/14), (64b/4)

k. + yi (56a/10), (56a/2)

[= 6]

kuṭb-ı zāhir: < Ar.Far. Görünür kutup.

k. (58a/14), (58b/12), (58b/18), (58b/2), (59a/11), (59a/14), (59a/16), (59a/19), (59a/5), (59a/6), (59a/9), (59b/11), (59b/3), (59b/5), (60a/6), (60a/8), (60b/17), (60b/18), (60b/5), (60b/9), (61a/9), (62a/13), (63a/7), (63b/6), (66a/10), (67a/10), (67a/6), (67b/17), (68a/10), (68a/15), (68a/2), (61a/5), (58a/6)

k. + dedür (58b/4)

[= 34]

kuṭbü'l-burūc: < Ar.Far. Burçlar kutbu.

k. (83b/3)

k. + uñ (85b/17)

[= 2]

kuṭr: < Ar.1.Yan, taraf, bölük, cihet. 2.mat.
Köşegen, çap.

k. (37a/16), (37a/19), (37b/2),
(38b/11), (3b/19), (40b/18), (40b/2), (40b/4),
(42b/7), (42b/9), (43a/11), (43a/16), (48b/4),
(4a/3), (5a/4), (78a/14), (82b/7), (83a/11),
(83a/7), (84a/12), (84a/7), (84a/7), (85a/7),
(86b/8), (82b/19)

k. + a (87a/5)

k. + dan (86a/12), (86a/19), (87b/2)

k. + dur (82b/1)

k. + ı (13a/7), (40b/5), (41a/3), (41a/4),
(42a/5), (47b/13), (47b/14), (48a/1), (48a/2),
(77a/13), (82a/13), (83b/14), (87a/4), (87b/18),
(88a/1), (88a/11), (88a/13), (88a/3), (88a/6),
(89a/8), (89b/4), (89b/6), (89b/7), (8b/17),
(90a/6), (90b/13), (90b/4), (90b/5), (90b/6),
(90b/9), (47b/14)

k. + ı ā'zaminuṭ (24a/6)

k. + ı ā'zimisevābit (90b/11)

k. + ı āftāb (89b/3)

k. + ı arzḍur

k. + ı 'arzuṭ (87a/15), (87a/8)

k. + ı 'uṭārid (90b/1)

k. + ı arz (10a/13), (10a/18), (69a/4),
(82a/17), (90b/12)

k. + ı arza (10a/17), (10b/2), (10b/5),
(10b/6)

k. + ı arzuṭ (52a/3)

k. + ı aṣḡarīnūṭ (24a/3)

k. + ı aṭveli (24a/10)

k. + ı ḡaḡīkī (84b/2)

k. + ı ıṣṭilāḡı (84a/18)

k. + ı ḡamer (90a/9)

k. + ı mārre (43a/1), (43a/2)

k. + ı mirrīḡ (90a/16)

k. + ı mūmeṣṣil (47b/8)

k. + ı mūṣṭerī (90a/14)

k. + ına (87a/1), (87b/17), (89b/13),
(89b/14), (90a/8)

k. + ını (87a/2)

k. + ınuṭ (37b/3), (87a/6), (87b/17),
(90a/8)

k. + ı ṣevābit (90b/6)

k. + ı ṣems (89b/16), (90a/4)

k. + ı ṣemsūṭ (90b/5)

k. + ı tedvīr (42a/17), (47b/8)

k. + ı tedvīrine (42a/12)

k. + ı zemīn (82a/11), (87b/6)

k. + ı zemīnūṭ (87b/10)

k. + ı zūḡal (90a/11)

k. + ı zūḡre (90a/18)

k. + ıuṭ (24a/5), (30a/13), (37b/7),
(37b/8), (43a/5), (82a/15)

[= 116]	k. (13b/13), (19b/14), (24b/8), (2a/18), (3a/2), (45b/6), (46a/7), (56a/15), (56a/7), (57b/13), (57b/15), (57b/7), (59b/10), (59b/9), (60a/15), (61a/4), (61a/8), (61a/8), (64b/14), (66a/11), (66a/16), (67b/3), (78a/14), (83b/13), (83b/17), (84b/13), (56a/4), (61a/5)
kuṭr-ı zıll: < Ar.Far. Gölge çapı.	
k. (77a/13)	
[= 1]	
kuvvet: < Ar.Güç, kudret, takat; sıhhat, sağlamlık.	k. + de (19a/16)
k. (6b/14)	k. + den (51a/6), (56a/16), (57b/12), (57b/14), (57b/16), (67a/17)
k. + i (37b/18)	k. + dür (19a/14), (83b/8), (83b/8)
[= 2]	k. + nün (19a/17), (23a/1), (24b/7), (26a/3)
kuvvī: < Ar.fels. fr. virtuel.	k. + si (69a/15)
k. (7b/10)	k. + sinün (85b/8)
[= 1]	k. + ye (73b/13)
kuyruğ: Kuyruk.	[= 45]
k. + ı (28a/4), (28a/7), (28a/7)	
k. + ına (28a/5)	külliyât-ı kânün: Bir eser adı. (?)
[= 4]	k. + da (57a/4)
küffe: Terazi gözlerinden herbiri.	[= 1]
k. + leri (27b/7)	küllîye : < Ar.1.Umumilik, bütünlük. 2.Çokluk, bolluk.
[= 1]	k. (18b/15), (3b/10)
küll: < Ar.Hep, bütün, çok.	k. + dür (25b/4)
k. + i cüz'i (25b/5)	k. + nün (5b/18)
[= 1]	k. + ye (1b/4)
küllî: < Ar.1.Umumi, bütün. 2.Çok. 3.mant. Tümel.	k. + yi (26a/17)
	[= 6]

külliyen: < Ar. Bütünüyle, büsbütün, tamamıyla.

k. (2b/6), (6a/1), (6b/5), (12a/13),
(30a/1), (52b/17), (54a/1), (54a/14), (57b/19),
(60b/10), (60b/12), (61a/16), (61a/18)

[= 13]

künüz: < Ar. Hazineleler.

k. (2b/15)

[= 1]

kürdistān: Kürt halkının yaşadığı bütün bölgeler.

k. (2b/5)

[= 1]

kürî: < Ar. Küre şeklinde, kürevî şekilde.

k. + den (10b/16)

k. + dür (11a/12)

k. + tüleşkāl (6a/1)

k. + üşşekldür (11a/16), (5a/13)

[= 5]

kürre: < Ar. Yuvarlak, toparlak.

k. (10b/18), (21a/), (21b/11), (29b/10),
(37a/14), (4b/19), (5a/3), (5a/7), (83a/14),
(85b/1), (85b/4), (86b/18), (8a/6)

k. + de (87a/3)

k. + dür (5b/19)

k. + i (11a/11), (11b/18), (12b/9),
(50a/12), (50a/12), (55b/7), (55b/8), (65a/5),
(6a/18), (8a/5), (9b/5)

k. + i āhirīye (87b/16), (90a/7)

k. + i arzđur (11a/1)

k. + i buḥār (12b/12), (12b/9)

k. + i māder (8a/4)

k. + i tāmmedür (11b/9)

k. + nünj (37a/15), (5a/6), (5a/8),
(83a/10), (83a/12), (83a/7), (83a/9), (86b/19),
(87a/8), (87b/16), (88a/2), (88a/5), (88a/7),
(90a/7)

k. + nünmuḥīinde (5a/2)

k. + ye (4a/15), (88a/2), (29b/12)

k. + yi (4a/14)

[= 52]

kürre-i arz: < Ar. Far. Yer küre.

k. (6a/18)

k. + a (9b/5)

k. + dan (50a/12)

k. + uḥj (8a/5)

[= 4]

kürre-i hevā: < Ar. Far. Hava küre.

k. + dur (11a/11)

[= 1]

kürre-i mā: < Ar. Far. Su küre.

k. (50a/12)

[= 1]

kürre-i müntaşiba: < Ar.Far. bk. “kürre-i müstakîme”.

k. (55b/7)

[= 1]

kürre-i müstakîme: < Ar.Far. Dik küre, ekvator. bk. “ḥaṭṭ-ı istivā, mu‘addilü’n-nehār”.

k. (55b/8)

[= 1]

kürrevî: < Ar. Yuvarlak, küre şeklinde, küresel.

k. + ye (10a/12)

[= 1]

kürreviyet: < Ar. bk. “kürrevî”.

k. + ine (10b/12), (49a/16)

[= 2]

kürri: < Ar. Müdevver ve mücessem olan, ve küreye mensup ve müteallik olan.

k. + üş (45a/7), (49a/15)

[= 2]

kürriü’ş-şekl: < Ar. Küre şeklinde, küresel şekilde olan.

k. + dür (45a/7), (49a/15)

[= 2]

küsuf: < Ar. astr. Güneşin tutulması, Ay’ın Dünyamız ile Güneş arasına girerek gölgesiyle güneşi kısmen veya tamamen örtmesi.

k. (45b/4)

k. + ı (45b/6), (45b/7)

k. + uḡ (46a/1), (46b/2)

[= 5]

küsuf-ı cüz’î: < Ar.Far. bk. “küsuf-ı küllî”.

k. (45b/7)

[= 1]

küsuf-ı küllî: < Ar.Far. Güneş tutulması sırasında Ay Güneş’in ışığını örter ve bu nedenle bir gölge konisi meydana gelir. Bu gölgenin konisi eğer Yer’ e ulaşırsa tam tutulma (küsuf-ı küllî), eğer oluşan tam gölgenin konisi değil de yarı gölgenin konisi ulaşıyorsa bu sefer kısmi tutulma (küsuf-ı cüz’i) oluşur.

k. (45b/6)

[= 1]

küsür: < Ar. 1.Noksanlık, eksiklik. 2.Pahalanmak, bereketlenmek.

k. (20a/8)

k. + dur (25b/2)

k. + ı (87a/15), (87a/9), (87b/15)

[= 5]

-L

lâbüd: < Ar. Çok gerekli, lazım; şüphesiz, kesin.

l. + dür (50a/11)

[= 1]

lâ-cerem: < Ar.Şüphesiz, besbelli, elbette.

l. (48b/12), (78b/3)

[=2]	1. (9b/3)
lāceverdi : < Ar.Lacivert renkte.	[= 1]
1. (12b/16)	lāzım : < Ar.Gerek.
[= 1]	1. (11b/4), (21b/9), (22b/5), (2a/5), (2b/5), (37b/1), (3b/1), (40b/15), (42a/1)
lafz : < Ar. Ağızdan çıkan söz, kelime, ifade.	1. + degildir (50a/10)
1. (75a/17), (75a/19)	1. + dur (22b/10), (22b/7), (35b/6), (37b/15), (6a/6), (74a/16), (79a/12), (83b/18), (85b/5), (8a/16)
[=2]	
lahm : < Ar.Et.	1. + geldiğinden (21a/14), (21b/3), (21b/8)
1. + ibaçar (8b/13)	1. + gele (23a/10), (23a/12), (24b/2)
[= 1]	1. + gelen (21b/8), (49a/13)
lahsā : Bağdat-Necd.	1. + gelenler (21b/12)
1. (53a/5)	1. + gelmez (19b/7), (7b/16)
[= 1]	
lakin : < Ar. Ama, fakat, ancak.	1. + gelir (14a/2), (14a/3), (20a/11), (21a/12), (21a/15), (21a/7), (21a/8), (21b/10), (21b/12), (21b/5), (21b/6), (22b/3), (23b/8), (24a/15), (24a/17), (24a/18), (25b/10), (25b/14), (25b/17), (31b/4), (32a/13), (33a/5), (37b/10), (42a/19), (46b/17), (47a/9), (50a/13), (6b/4), (81a/4), (8b/18)
1. (40b/13), (66a/19), (66b/6), (23b/11), (24a/1)	1. + gelirdi (20b/9), (23a/17), (7a/19)
[= 5]	1. + olan (85a/10)
laṭif : < Ar.1.Allah adlarındandır. 2.Yumuşak, hoş, güzel, nazik.	1. + olmanın (79a/15)
1. (12b/14), (24a/19)	1. + olsa (86a/14)
1. + den (12b/17)	1. + olur (35a/7), (82a/5)
1. + i (2a/13)	[= 69]
[=4]	
lāyih : < Ar.1.Parlak, parlayan. 2.Aşık, meydanda. 3.Hatıra gelen. 4.İçine doğan.	

lebniyye: Vurma, vuruşla ilgili.

1. + si (29a/4)

[= 1]

levn: < Ar.1.Renk, boya; sıfat. 2.Nevi, çeşit.

3.Beniz, yüzün rengi.

1. (69b/15)

1. + i (10a/8), (10a/9), (69b/7)

1. + i buḥār (69b/17)

1. + i mutavassıta (12b/15)

[= 6]

levnen: < Ar. Renk olarak, renk yönünden.

1. (69b/6)

[= 1]

leyāl: < Ar. Geceler.

1. + i (21a/13)

[= 1]

leyl : < Ar.Gece.

1. (12b/9), (1b/9), (49b/15), (49b/17),
(55b/6), (57a/18), (57b/2), (58a/2), (60a/13),
(60b/12), (61a/18), (64b/6), (68b/10), (68b/3)

1. + de (9a/9)

1. + den (16a/1), (57a/19), (69b/18),
(71b/14), (71b/15), (71b/8)

1. + dür (64b/7)

1. + e (64a/11), (71b/14), (71b/9)

1. + i (21a/16), (60b/11), (61a/16),
(68b/3)

1. + üñ (61a/18)

1. + üñevveline (71b/15)

[= 31]

leylī : < Ar.1.Gece ile ilgili; gece olan, gece
gibi karanlık, hüznü. 2.Gece kalınan, yatılı.

1. (15b/16), (21a/15)

[= 2]

leyl ü nehār: < Ar. Gece ve gündüz.

1. (58a/2), (64b/6), (64b/8)

1. + ı (57a/18)

[= 4]

lisān: < Ar.1.Dil[ağızdaki]. 2.Konuşulan dil.

1. + ı ‘arabīde (3a/4)

[= 1]

luṭf : < Ar.1.Hoşluk, güzellik. 2.İyi muamele,
iyilik.

1. + larından (3a/17)

[= 1]

-M-

mā: < Ar. 1.O şey ki, şu nesne, ...daki. 2. Nefi
edatı.

m. (10a/3), (6a/9)

m. + arzı (8a/5)

mā: < Ar. bk. “mā”.

m. (10b/12), (11a/12), (12b/13),
(50a/12)

m. + dan (11a/11)

m. + dur (12a/13), (12a/14)

m. + nuḡ (10a/2), (10b/12), (10b/15)

m. + yı (10b/13)

m. + yı ʿasel (8b/6)

[= 15]

māʿ: < Ar. Su.

m. (11a/13)

m. + yı (11a/8)

[= 2]

mā-ʿadā: < Ar.-den başka.

m. + sı (6a/9)

[= 1]

maʿārif: < Ar.1.Marifetler, bilimler. 2.Bilgi,
kültür.

m. (2b/13)

[= 1]

mā-beyn: < Ar.İki şeyin arası, aradaki şey, ara.

m. (22b/14), (34b/17), (20a/14),
(23a/4), (6b/11)

m. + de (66a/1), (6b/18)

m. + elmerākiz (39a/5)

m. + i (13a/3), (14b/19), (14b/7),
(15b/2), (20a/9), (38a/10), (3b/12), (46b/14),

(47b/5), (48b/7), (62b/15), (62b/17), (63a/13),
(63b/12), (63b/2), (64a/1), (77b/9), (78a/19),
(81b/17)

m. + idür (34b/13), (59a/5)

m. + in (19a/14), (5a/4), (77a/12)

m. + inde (13b/13), (14a/1), (14a/13),
(14a/15), (14a/7), (14a/9), (14b/11), (14b/14),
(15a/15), (15a/16), (15a/6), (15a/7), (15b/17),
(15b/4), (15b/7), (16a/1), (16a/3), (16a/4),
(18b/13), (20a/19), (23a/2), (24a/8), (24b/6),
(30b/17), (30b/18), (32b/15), (34a/5), (34a/7),
(34b/5), (35a/10), (37a/3), (37b/17), (38a/2),
(39a/1), (41a/2), (44b/14), (44b/9), (45b/3),
(46a/5), (46b/4), (47a/3), (61b/8), (63a/2),
(64b/9), (65a/1), (65a/3), (65a/4), (66b/11),
(67a/3), (68a/18), (69b/10), (73a/14), (73b/1),
(74b/7), (78b/8), (79b/14), (7a/14), (80a/6),
(81a/9), (85a/1)

m. + inededür (33b/14)

m. + indeki (65a/6)

m. + inden (6b/12)

m. + ine (38a/8), (77a/8)

m. + i zirveteyn (38a/10)

m. + leri (13b/15)

m. + lerinde (29a/14), (47b/6), (20a/6)

m. + ülʿarzeyn (79b/18), (79b/5),
(80a/8)

m. + ülʿuḡdeteynde (42b/3), (43a/14)

m. + ülʿuḡdeteyne (41b/16), (42a/11),
(42a/16), (43a/9)

m. + ülmerākiz (40a/19)	ma‘denü’z-zehb: Bir yer adı (?).
m. + ülminṭakateyn (21b/4)	m. (52b/10)
m. + ülṭüleyṅ (79b/4), (79b/8)	[= 1]
m. + üṭṭüleyṅ (79b/16)	māder: < Ar. Anne, ana.
m. + ütteḳāṭu‘eyn (25a/13)	m. (8a/4)
m. + üzzirveteyni (38a/6)	[= 1]
[= 118]	ma‘düm: < Ar. Yok olan, mevcut olmayan.
mā-dām: < Ar.1.Madem, çünkü, değil mi ki. 2.Devam ettikçe.	m. + dur (77a/14)
m. (35a/1), (35a/11), (35a/13), (35a/3), (36a/19), (36b/2), (36b/5), (36b/7), (38a/5), (59a/10), (59a/12), (59a/4)	[= 1]
[= 12]	mā-fihā: < Ar. 1.Öteki dünya, ahiret. 2. İçinde- kiler ve içinde olan her şey.
ma‘delet: < Ar. Adalet, adillik, insafılık.	m. + sınıṭ (47b/17)
m. + de (2a/13)	[= 1]
[= 1]	mağārib: < Ar.1.Garplar, batılar.2.Akşamlar.
ma‘den: < Ar. bk. “mā‘den”.	m. (64b/17)
m. + iekṣer (57a/10)	m. + i (66b/6), (66b/7)
[= 1]	m. + ine (66b/8)
mā‘den: < Ar.Maden	m. + inüṭ (66a/5)
m. (12a/13)	[= 5]
[= 1]	mağfūr: < Ar.Allah tarafında günahları affedil- miş olması için dua edilen[kimse].
ma‘deniyyāt: < Ar. 1. Madenden yapılmış nes- neler. 2.Madenler. 3.Maden ilmi.	m. (3a/12)
m. (5a/18)	[= 1]
[= 1]	mağīb: < Ar.Kaybolma.
	m. (61b/8)

m. + i (62b/12), (63a/2)

m. (48b/9), (49a/7)

m. + i i'tidāl (61b/6), (63b/1)

[= 2]

m. + i i'tidālden (62a/2)

mağrib-i i'tidāl: < Ar. Far. Batı noktası, batı ılım noktası; (İng. west point): Ufuk dairesinin ekvatoru kestiği noktalardan batı tarafında olanı.

m. + inden (62a/3), (62b/14)

m. (14b/6)

m. + i şafağ (71a/7)

[= 9]

[= 1]

mağrib: < Ar. 1. Garb, batı. 2. Akşam.

māh: < Far. 1. astr. Ay. 2. Senenin on ikide bir kısmı, ay.

m. (14b/14), (14b/14), (14b/6), (15a/1), (27a/15), (27b/3), (56b/17), (62a/5), (62a/9), (62b/17), (64a/1), (70a/19), (70b/1), (80a/4), (80b/7), (80b/9), (81a/5)

m. (32a/12), (46a/5), (46a/6), (71a/17), (71b/2), (71b/3), (73b/9), (74a/6), (74b/3), (74b/6), (75a/3), (75a/4), (75b/6), (75b/7), (75b/7), (75b/7), (75b/7), (75b/8), (75b/8), (75b/8), (75b/8), (75b/8), (75b/8), (75b/8), (75b/9), (76a/11)

m. + cānibinde (63b/12), (69b/19)

m. + a (46a/6), (75b/17)

m. + de (26b/13), (52a/11), (62a/12), (63b/7), (69a/7), (71a/2)

m. + dan (71b/5)

m. + den (19a/9), (31a/3), (31a/4), (48b/14), (48b/7), (49a/7), (49b/2), (50b/11), (52a/15), (52a/17), (52a/4), (62b/19), (64a/3), (64b/10), (79b/17)

m. + dur (45b/9), (71a/10), (74a/3), (74a/4), (75b/9)

m. + e (27a/18), (27a/7), (27b/17), (27b/7), (27b/9), (28a/7), (49a/19), (49b/2), (49b/3), (52a/13)

m. + ı (71a/14), (71a/8), (71b/4), (71b/4), (73b/10), (75a/11), (75a/11), (75b/16)

m. + edür (18b/8), (27a/12), (31b/16)

m. + ı āhirüñ (74b/10)

m. + i (14b/6)

m. + ı āyān (75b/4)

m. + idür (80a/3)

m. + ı muḥarrem (74a/13)

m. + i zemīn (71b/6)

m. + ı tevālī (73b/8)

m. + le (27a/17)

m. + ı zilḥicce (75a/13)

[= 57]

m. + ları (75b/13), (76a/10), (76b/2), (76b/5)

m. + larımı (73a/12), (75b/3)

mağribī: < Ar. Batıya ait, batıda.

m. + larınuñ (73b/11), (75b/19),
(75b/6), (76b/4), (76b/4)

m. + uñ (46b/1), (71a/18), (71a/19),
(73b/12), (73b/5), (74a/1), (75a/7), (75b/15),
(75b/14)

[= 65]

maḥall: < Ar. Yer.

m. + de (52a/3), (57b/2), (72b/11),
(73a/13)

m. + den (55b/13)

m. + dür (51a/2)

m. + i (24a/3), (24a/6)

m. + inde (16a/13), (30a/14), (90b/15)

m. + i su'aldür (16b/6)

m. + i teḳāṭu'a (50b/16)

m. + i ṭulū'da (9a/12)

m. + i ta'accübdür (49b/8), (6b/6)

m. + lerde (64a/9)

m. + leri (55b/11)

[= 18]

maḥāret: < Ar. Mahirlik, ustalık, beceriklilik, el
uzunluğu.

m. + i (2b/16)

[= 1]

ma'ḥazā: < Ar. Bununla beraber, bununla bir-
likte.

m. (19b/1), (20a/6), (22b/14)

[= 3]

maḥfi: < Ar. Gizli, saklı.

m. (57b/7), (82a/2)

[= 2]

māh-ı ḳamerī: < Ar. Far. Kameri ayı.

m. (71b/4)

[= 1]

māh-ı ṣemsi: < Ar. Far. Güneş ayı.

m. (71b/4)

[= 1]

māhir: < Ar. Maharetli, hünarli, elinden iş gelir,
becerikli.

m. (2b/16)

m. + inden (81b/4)

[= 2]

māhiyyet: < Ar. 1. Bir şeyin aslı, esası, içyüzü.
2. fels. Kendilik. 3. doğa.

m. + de (25b/15)

[= 1]

maḥlūḳ: < Ar. Halk olunmuş, yaratılmış; yara-
tık.

m. + uñ (1b/3)

[= 1]

maḥlūṭa: < Ar. 1. Halt olunmuş, karıştırılmış,
katılmış, karışık. 2. kim. Karışım.

m. + dur (12a/12)

[= 1]

maḥmiyye: < Ar.Himaye gören, korunan.

m. + i (79a/13)

m. + i koṣtaṇṭiniyyeden (2b/3)

[= 2]

maḥrūse: < Ar.Muhafaza edilen, gözetilen, korunan.

m. + i mezbūrenüñ (2b/9)

[= 1]

maḥrūt: < Ar. bk. “maḥrūt”.

m. + ı müstedīr (78a/8)

[= 1]

maḥrūt: < Ar.geom. Koni.

m. (68b/14)

m. + a (70a/15)

m. + ı (68b/10)

[= 3]

maḥrūfi: < Ar.geom. Konik.

m. (4b/6), (70a/19)

m. + nüñ (68b/19), (70a/18)

[= 4]

maḥşūr: < Ar.1.Muhasara edilmiş, kuşatılmış. 2.Hasredilmiş, sınırlanmış, belli edilmiş. 3.Men edilmiş, tazyik edilmiş, sınırlandırılmış.

m. + ola (34a/5), (34a/7), (34b/5), (37b/17), (35a/10)

m. + olan (38a/2)

[= 6]

maḥşūş : < Ar.1.Hususileşmiş; başkasında bulunmayan, yalnız bir kimseye ait olan. 2.Birine ayrılmış olan. 3.Layık. 4.Ayrı müstakil, başlı başına. 5.Hususi olarak, özel, bilhassa.

m. (9b/1)

m. + uñ (79a/6), (79a/19)

[= 3]

maḥşūs: < Ar.1.Hissedilen, beş duygudan biriyle duyulan, anlaşılan, duyulur. 2.Belli, aşikar, meydanda.

m. (10a/13), (72a/15), (72a/16), (7b/13)

m. + ola (22b/12)

m. + olmaya (22b/11)

[= 6]

maḥḥūd: < Ar.Ahdolunmuş; bilinen. 2.Sözü geçen.

m. (60b/17)

[= 1]

maḥvī: < Ar.Toplanmış, bir araya gelmiş.

m. (25b/9), (29b/12)

m. + dūr (29b/13)

m. + nūḡ (25b/12), (25b/8)

m. + sin (25b/5)

m. + ye (25b/8)

[= 7]

maḥzā: < Ar.1.Ancak, yalnız, tek, sade. 2.Halis, katıksız, tam.

m. + y1 ‘ināyetullah (9b/18)

[= 1]

maḥzar: < Ar.1.Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü. 2.Hazır olma, görünüş, gösteriş.

m. (1b/12)

[= 1]

māil: < Ar. “mā’il”.

m. (17a/16), (17b/4), (17b/6), (2a/19)

m. + den (34a/5)

m. + dür (17a/19)

m. + e (17b/1), (17b/10)

m. + üḡ (34a/9)

[= 9]

mā’il: < Ar.1.Bir yana eğilmiş, eğik, eğri. 2.Hevesli, istekli, düşkün. 3.Andırır, benzer, ...e çalar. 4.geo.Eğik.

m. (16b/16), (30a/19), (30b/2), (41b/13), (41b/18), (42a/4), (42b/9), (46b/8)

m. + de (42a/6), (43a/3)

m. + den (42a/19), (42a/9), sden

m. + dür (30b/1), (33a/10), (54b/4)

m. + e (42a/13), (43a/11), (43a/16)

m. + i ḥamā’ili (57b/10)

m. + i (16a/18), (32b/2), (39a/6), (41b/10), (77b/6)

m. + i ḳamer (29a/9)

m. + i ḳamerdür (31b/19)

m. + üḡ (34a/18), (42a/18), (43a/6)

[= 30]

māile: < Ar. bk. “mā’ile”.

m. + nūḡ (58b/17)

[= 1]

mā’ile: < Ar. (müen. mā’il) bk. “mā’il”.

m. (41b/5), (57b/11)

m. + de (65a/5), (65a/6), (66a/7), (67b/7), (70a/9), (81a/6)

m. + den (72b/18)

m. + nūḡ (57b/8)

[= 10]

maḳādīr: < Ar.Miktarlar, kısımlar.

m. (41a/8)

m. + i (40a/19)

m. + i aḳṭārısevābit (90b/3)

m. + i eyyām (21a/13)

m. + üḡ (41a/2)

[= 5]

maḳāle: < Ar.1.Söz. 2.Nutuk. 3.Tek bir bahis üzerine kaleme alınan şey.

m. + de (87b/16)

m. + i (5b/17)

m. + i ṣāniye (49a/11)

m. + yi (3a/19)

[= 4]

maḳām: < Ar.1.Kıyam edilen, durulan, durulacak yer; durak. 2.Memuriyet, memurluk yeri. 3.Ermişlerden birinin mezarı sanılan yer.

m. (82b/10)

m. + ı (24a/2), (40a/17), (40a/18)

m. + ıdur (17b/8), (79b/15), (80a/5)

m. + ıkesre (82b/13), (83a/5), (87b/13)

m. + ıkesrine (83a/1), (87a/17), (87b/1), (87b/10)

m. + ında (25a/2), (82b/12)

[= 15]

maḳāmāt: < Ar.1.Makamlar. 2.Meclisler, topluluklar, kalabalıklar.

m. + a (87b/3)

[= 1]

maḳām-ı evvel: < Ar.Far. Bir yıldızın geriye dönüşünden (ric'at) önceki durağına ilk makam denir.

m. (40a/17)

[= 1]

maḳām-ı ṣānī: < Ar.Far. Bir yıldızın geriye dönüşünden sonraki durağına ikinci makam denir.

m. (40a/18)

[= 1]

maḳāḥ: < Ar.(c.maḳḥa)1.Katedilen, kesilen yer, bir şeyin kesildiği yer. 2.mat.Kesit.

m. (43a/2), (40b/17)

m. + lardur (41a/16)

[= 3]

maḳtūl: < Ar.Katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş.

m. + dür (11b/7)

[= 1]

maḳūl: < Ar.Söylenilmiş, denilmiş; söylenilen [söz].

m. + ı (90a/3)

[= 1]

maḳūl: < Ar.Akılhıca, akla uygun, akıllıca iş gören, anlayışlı, mantıklı.

m. (9a/6), (7b/3)

[= 2]

maḳūle: < Ar.Takım, çeşit, soy. 2.mant.Ulam, fr.categorie.

m. (51b/8)

[= 1]

ma'kūs: < Ar.1.Aks olunmuş, tersine çevrilmiş, başaşağı olmuş. 2.mat.Evrik, ters.

m. (60b/16), (60b/19), (61b/1), (61b/3), (62b/4), (63a/12), (63b/1), (77a/9), (85b/9)

m. + uğ (61a/13)

[= 10]

malāṭya: Malatya; Türkiye'de bir şehir.

m. (53b/9)

[= 1]

ma'fūm: < Ar.1.Bilinen, belli. 2.gr.Etken, faili bilinen ve belli olan.

m. (37a/14), (43b/2), (81a/12), (81b/4)

m. + dur (24b/1), (38a/5), (39a/16), (3b/15), (50a/6), (65b/13), (72b/2), (9a/9), (9b/13)

m. + durki (25b/3)

m. + ı (82b/4)

m. + ola (10a/11), (21b/11), (25b/19), (26b/14), (28a/15), (35b/2), (35b/7), (38a/8), (40b/1), (46b/3), (47a/12), (48a/1), (57b/2), (5b/19), (68a/16), (6b/17), (73b/15), (74a/1), (82b/8), (86b/16)

m. + olan (82b/3)

m. + oldı (40a/15), (66a/18), (72b/1), (7b/4)

m. + olmak (79a/15), (83b/18)

m. + olmamışdur (55a/7)

m. + olmuş (75a/5)

m. + olmuşdur (12a/9), (33a/14), (37b/18), (37b/3), (51b/17), (5a/1), (69a/16), (74a/13), (83a/1), (88a/9), (89b/2)

m. + olsa (82b/2)

m. + olub (82b/7), (83b/10)

m. + olur (11a/9), (14b/4), (35b/11), (35b/9), (38a/4), (73a/1), (73b/3), (75a/4), (75a/8), (75a/9), (83b/12), (84a/16), (84b/3), (86a/5), (86b/11), (86b/18), (90b/4)

m. + ül (50a/8)

[= 76]

mā-muḥīṭ: < Ar. Muhitde, muhitteki.

m. (50a/10), (50a/12)

[= 2]

ma'mūr: < Ar.Bayındır, şenlikli.

m. (51a/3), (9b/9)

m. + da (51a/16)

m. + ède (52a/12)

m. + ı (52a/16)

m. + uğ (85a/18)

[= 6]

ma'mūre: < Ar.(müen. ma'mūr) bk. "ma'mūr".

m. (50a/7), (51a/9), (51a/9), (51b/11)

m. + de (51a/7)

m. + dür (51a/1)

m. + i rüyizemīn (83a/19)	[= 1]
m. + i rüyizemīndür (83b/11)	mañşūr: < Ar.Nasrolunmuş, Allah'ın yardımıyla galip, üstün gelmiş.
m. + nūñ (51a/13), (83a/16)	m. (2b/7)
[= 10]	[= 1]
ma'mūriyye: < Ar. Ma'murluk, bayındırlık.	manzar: < Ar. Bakılan yer, görüş, görünüş.
m. (54a/9)	m. (44a/6), (45a/2), (44a/11)
[= 1]	m. + dur (44b/10)
ma'nā: < Ar. 1.Mana, anlam. 2.İç, iç yüz.	[= 3]
m. + y1 (37a/1)	mār: < Ar. Parça, kısım.
[= 1]	m. (34b/15), (39a/12), (39a/2)
manāstır: Makedonya'da bir şehir.	[= 3]
m. (53a/14)	maraz: < Ar.Hastalık, illet, bela, dert.
[= 1]	m. + ları (8b/8)
mānende: < Far. Benzeyen. 2.astr. Oriyon'un β yıldızı, Fr.Rigel.	[= 1]
m. (2a/15)	mārdīn: Mardin; Türkiye'de bir şehir.
[= 1]	m. (53b/10)
māni': < Ar.1.Men eden, alıkoyan, engel olan, geri bırakan. 2.Engel, özür.	[= 1]
m. + iistidāre (6a/2)	ma'rifet: < Ar.1.İlim, hüner. 2.Bilme, bilgi.
m. + ola (3b/10)	m. + iib'ād (88a/3)
m. + olur (46a/6)	m. + inde (87a/1)
[= 3]	m. + i semāda (28a/14)
ma'nī: < Ar. bk. "ma'nā".	[= 3]
m. + si (75b/19)	

ma'rifet-i eb'ād ve ecrām: < Ar.Far. Gezegenlerin uzaklıklarını ve hacimlerinin inceleyen bilim dalı.

m. + da (48a/3)

[= 1]

mārr: < Ar.Mürr eden, geçen.

m. + ızırveveḥāzī (42a/6)

[= 1]

mārre: < Ar. (müen. mār) bk. “mār”.

m. (43a/1), (43a/2)

m. + den (23a/6)

[= 3]

mārre-i bi'l-aḳṭābü'l-erba'a: < Ar.Far. bk. “dāire-i mārre-i bi'l-aḳṭābü'l-erba'a”.

m. + nuḡ (26a/6)

[= 1]

ma'rūf: < Ar.1.Herkesçe bilinen, tanınmış, belli. 2.Meşhur, ünlü. 3.Şeriatın emrettiği, uygun gördüğü.

m. (2b/13)

[= 1]

maşnū'āt : < Ar.1.Sanatla yapılmış şeyler. 2.Uydurma, düzme şeyler.

m. + icüz'ıyyesi (1b/2)

[= 1]

maşrıḳ: < Ar.Güneşin doğduğu taraf, doğu.

m. (14b/11), (14b/12), (14b/5), (15a/1), (27a1/6), (27b/12), (27b/4), (52a/11), (56a/16), (62a/5), (62a/7), (62b/15), (63b/12), (70a/18), (71a/2), (80a/3), (80a/4), (80b/7), (80b/9), (81a/5)

m. + a (27a/12), (27a/15), (27a/8), (28a/1), (49a/19), (49b/2), (49b/4), (52a/17), (64b/10), (79b/7), (79b/9)

m. + adur (19a/9), (27b/10), (28a/7), (27b/8), (31a/3), (31a/4)

m. + cānibinde (69b/17)

m. + cānibine (7a/12)

m. + da (62a/13), (63b/10), (63b/5), (69a/5)

m. + dan (18b/8), (31b/16), (48a/8), (48b/17), (49a/9), (49b/2), (50b/12), (52a/6), (62b/18), (64a/2), (79b/19)

m. + ı (14b/6), (24b/7)

[= 56]

maşrıḳ-ı i'tidāl: < Ar. Far. Nokta-i tulu, doğu noktası, doğu ılım noktası; (İng. east point): Ufuk dairesinin ekvatoru kestiği noktalardan doğu tarafında olanı.

m. (14b/6)

[= 1]

maşrıḳī: < Ar.1.Şark'a, doğuya mensup, şark ile, doğu ile ilgili. 2. Şark tarafı.

m. (48b/1), (48b/6), (49a/9)

[= 3]

maṭlaʿ: < Ar.1.Tulu edecek, doğacak yer.
2.Güneş ve sair yıldızların doğması.

m. (65a/3)

m. + ı (61b/14), (62b/8), (65a/11)

m. + ı iʿtidāl (61b/6), (61b/8), (63a/12)

m. + ı iʿtidālden (61b/13)

m. + ı iʿtidāle (62b/9)

m. + ı iʿtidāinden (63a/2)

m. + ından (62a/1), (62b/10)

[= 12]

maṭlūb : < Ar.1.Taleb edilen, istenilen, aranılan
şey. 2.Alacak.

m. (7b/16), (82b/15)

m. + a (9a/7)

m. + uḡ (84a/11), (85b/16)

[= 5]

māverā: < Ar.Ard, geri, bir şeyin arkasında,
gerisinde bulunan.

m. + sı (89a/14)

m. + yı medār (83b/3), (85b/17)

[= 3]

mazhar: < Ar.1.Bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer.
2.Nail olma, şereflenme.

m. + ı berekāt (1b/8)

m. + ı ḥarekāt (1b/8)

m. + ı hidāyet (2a/2)

[= 3]

māziyye: < Ar.Geçmiş zaman.

m. (72b/16)

[= 1]

meʿāl: < Ar.1.Meydana gelen şey, netice.
2.Mana kavram, mefhum.

m. + i (74a/11)

[= 1]

mebde: < Ar. bk. “mebde”.

m. + i (38b/5), (38b/7), (53b/2),
(54b/5)

m. + i ʿimāret (50b/17)

m. + i ʿimāretizemīnden (50b/14)

[= 6]

mebdeʿ : < Ar.Evvel, başlangıç, prensip, ilk,
unsur, ilmin ilk kısmı.

m. (73a/4), (74a/16), (7b/10), (22a/8)

m. + den (52a/5)

m. + e (73a/5)

m. + i (52b/1), (52b/17), (52b/5),
(53a/9), (54a/1), (54a/14)

m. + i ʿimāret (50b/5), (52a/10)

m. + i ʿimāreti (52a/14), (52a/4)

m. + i farz (74b/11)

m. + ni (75b/10), (76a/7)

[= 19]

mechül: < Ar. Bilinmeyen, belli olmayan.

m. (82b/1), (82b/2), (82b/8), (89b/7)

m. + dür (84b/5), (90b/6)

[= 6]

meclis: < Ar.1.Oturulacak, toplanılacak yer.
2.Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.

m. + deki (2b/1)

[= 1]

mecmū: < Ar.Cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm.

m. (34a/17), (34a/18), (34b/3), (39a/7),
(39a/9), (39b/5), (59b/9), (61a/4), (61a/7)

m. + a (36a/18)

m. + ı (82b/12), (87b/13)

m. + ında (1b/12)

m. + olalar (46b/6)

[= 14]

medāin: Suudi Arabistan'da bir şehir.

m. (53a/16)

[= 1]

medār : < Ar.1.bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrafında dönülen nokta. 2.asrt. Yörünge, bir seyyarenin(gezegen) Güneş etrafında dönerken çizdiği daire. 3.dönence.

m. (15b/15), (40b/14), (58a/11),
(58a/16), (58a/18), (58a/8), (58b/18), (64a/12),
(83b/3), (85b/17), (9b/5), (58a/6)

m. + dur (58a/12), (58a/9)

m. + ı (15b/14), (58a/4), (58a/5),
(58b/13), (59a/19), (59b/15), (59b/16), (9a/4),
(9b/8)

m. + ı ḥazīz (9a/4)

m. + ı keyvān (2a/8)

m. + ı merkezihāmil (40b/15)

m. + ı münkalib (58b/6), (66a/12)

m. + ı münkalibi (58b/3)

m. + ı şemsden (57b/2)

m. + ı şemsün (49b/14)

[= 31]

medārāt: < Ar.Dönenceler.

m. (58b/5), (60b/4), (60b/6), (65a/16),
(65a/7)

m. + da (58a/11)

m. + dan (15b/17)

m. + ı (15b/10), (16a/5), (58a/8),
(59b/15), (59b/16), (58a/13)

m. + ı müyül (70a/12)

m. + ı yevmiyye (55b/4), (58a/3)

m. + uş (5a/7)

[= 17]

medārāt-ı müyül: < Ar.Far. Eğimli daireler.

m. + dür (15b/10)

[= 1]

medārāt-ı nokta-i mefrūza: < Ar.Far. bk. “şağīre”.

m. (5a/6)

[= 1]

medārāt-ı ʿurūz: < Ar.Far. Enlem daireleri.

m. + dur (16a/5)

[= 1]

medārāt-ı yevmiyye: < Ar.Far. Ekvator da dahil olmak üzere ekvatora paralel olan dairelere ‘günlük yörüngeler’ (medārāt-ı yevmiyye) adı verilir.

m. (15b/10)

[= 1]

meder: < Ar.Kuru çamur; çakıl taşı.

m. (7a/1)

[= 1]

medh : < Ar. Övme, birinin iyi şeylerini söyleme.

m. + i (2a/4)

[= 1]

medīd: < Ar.Çekilmiş, uzatılmış; uzun, çok uzun süren.

m. (29a/2), (29a/9)

[= 2]

medīne: 1.Şehir 2.Medine; Suudi Arabistan’da bir şehir.

m. + i (53a/4), (53a/18)

m. + i halebde (2b/8)

m. + ye (73a/11)

[= 4]

medīnetü’n-nūbe: bk. “nūbe”.

m. (52b/11)

[= 1]

medīnetü’ṭ-ṭayb: Medine-i münevvere, Yesrib.

m. (52b/13)

[= 1]

medyen: Bugünkü Suriye'nin güneyi ile Ürdün ve Hicaz'ın kuzeyine denk gelen alan.

m. (53a/15)

[= 1]

meḥḥar: < Ar.1.Fahirlenme,övülme.2.Övünmeye sebep olan, övünmeyi gerektiren.

m. + ı (2a/6)

m. + ı mevcūdāta (1b/10)

m. + ülmuḥaḥḥikīn (2b/18)

[= 3]

meḥḥūm : < Ar.1.Fehm olunmuş, anlaşılmış. 2.Sözden çıkarılan mana, kavram.

m. + ı (2b/9)

[= 1]

mefrūz : < Ar. Hakikaten mevcut olmayıp mevcut hükmünde tutulmuş olan.

m. + dan (81a/2)

[= 1]

mefrūza: < Ar. (müen. mefrūz) bk. “mefrūz”.

m. (15b/12), (15b/3), (15b/4), (15b/6),
(15b/7), (15b/8), (15b/9)

m. + dan (16a/7)

m. + ya (15a/18)

[= 9]

meger: < Far. Meğer, halbuki, ancak, oysa ki, şu kadar ki

m. (36a/2), (42a/6), (42b/2), (43a/3),
(64a/17)

[= 5]

mehdiyye: Mehdiye; Tunus'ta bir şehir.

m. (53a/14)

[= 1]

mehebb: < Ar. Rüzgarın estiği yer.

m. + iriyāhdur (12b/10)

[= 1]

mehūz: < Ar.1. Ahz olunmuş, alınmış; çıkarılmış, tutulmuş. 2. Ödünç olarak başka bir yerden alınmış "me'hūz".

m. + dur (39a/9)

[= 1]

mekān: < Ar.1. Yer, mahal. 2. Ev, oturulan yer. 3. fiz. Uzay.

m. + a (6b/8)

m. + da (10b/16)

m. + dan (55b/11), (6b/7)

m. + ı (7a/6)

m. + ı āhīr (20b/9)

m. + ında (4b/19)

m. + ı ṭabī'īsinden (25b/13)

m. + larında (5a/1)

[= 9]

mekke: Mekke; Suudi Arabistan'da bir şehir.

m. (53a/5), (79a/1), (79a/14), (79a/2),
(79a/3), (79b/13), (79b/3), (80a/4), (80b/5),
(81a/5)

m. + den (73a/10), (81a/18)

m. + dür (79b/12), (81a/15)

m. + nūñ (78b/7), (79a/16), (79a/19),
(80a/12), (80a/2), (80b/11), (80b/3), (81a/3),
(81a/3)

m. + nūñṭūli (79a/6)

[= 24]

meks : < Ar.1. Durma, bekleme; bir yerde kalma, eğlenme. 2. Tam Ay tutulmalanında Ay'ın gölge dairesi içinde kaldığı safha.

m. (26a/11)

m. + i (26b/3), (60b/10), (60b/12),
(61a/16), (61a/18)

m. + i kamer (73b/3)

m. + i şems (56b/10)

[= 8]

mekşûf : < Ar.1.Keşfolunmuş, meydana çıkarılmış. 2.Açılmış, açık, belli.

m. (9b/16)

[= 1]

melikî : < Ar. Celâlî takvim: Sultan Melikşah'ın lakabı olan Celâlüddeve'den dolayı bu adı alan takvim ayrıca Melikî olarak da adlandırılır.

m. + dür (73a/8)

m. + nüñ (76a/7)

[= 2]

memerr : < Ar.1.Mürur edilecek, geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak. 2.astr.Geçit.

m. (66b/17), (67a/16), (67a/2), (67a/4)

m. + i (66b/16)

[= 5]

memlü : < Ar.Doldurulmuş, dolu.

m. (10b/12)

[= 1]

memnü^c : < Ar.Men edilmiş, yasak edilmiş, yasak.

m. + dur (24b/4)

m. + olması (25a/3), (24b/4)

[= 3]

memün: bk. "me'mün".

m. (20a/7)

[= 1]

me'mün: < Ar. bk. "me'mün halife".

m. (20a/12), (20a/14), (20a/15)

[= 3]

me'mün halife: < Ar. 813-833 yılları arasında 7. Abbasi halifesi.

m. + nüñ (81b/9)

[= 1]

me'münî: < Ar. Me'mun'a ait.

m. + de (19b/15)

[= 1]

men^c: < Ar. Yasaklama.

m. + éderler (9a/2)

[= 1]

menäre: < Ar.1.Minare. 2.Işık kulesi.

m. (11a/4)

m. + de (10b/14), (11a/9)

m. + dür (11a/2)

[= 4]

menāñk: < Ar.Bölgeler.

m. + ı (30a/11)

m. + ı hevāmilūḡ (41b/5)

m. + ı mā'il (42a/3)

[= 3]

menāzil : < Ar. Menziller, duraklar, konak yerleri.

m. + i (32a/10), (32a/3)

[= 2]

menāzil-i kamer: < Ar. Far. Ay'ın konakları; (İng. mansiones of the maan, Lat. lune mansiones): Güneş'in kat ettiği ekliptik kuşağının on iki burca bölünmesi gibi Ay'ın yörüngesi de konaklara bölünmüştür. Buna göre Ay, dolanımında, her biri bir güne karşılık gelen ve 13°'den oluşan yirmi sekiz durak yerini, yani konağı kat etmektedir. Konakların her biri bir yıldız grubuna karşılık gelir ve karşılık geldikleri yıldız gruplarının isimleri ile anılırlar.

m. (32a/3)

[= 1]

menkül: < Ar. 1. Nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış, taşınan. 2. Ağızdan ağıza geçmiş.

m. + dür (7a/16)

[= 1]

menşe': < Ar. 1. Bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök. 2. Yetişilen yer, mektep.

m. + i şehāb (12a/17)

[= 1]

menzil: < Ar. 1. Mesafe. 2. Konak, durak. 3. Dünya.

m. + dür (32a/4)

[= 1]

merāḡa: İran'da bir şehir.

m. (53b/11)

m. + daki (19a/5)

[= 2]

merākiz: < Ar. Merkezler.

m. (38b/1), (39a/5), (40a/19)

m. + i (29b/18), (30a/11), (89a/1), (16b/9)

m. + i 'ulviyyenūḡ (47a/17)

m. + i kevākib (15b/13)

m. + i kevākibden (16b/11)

m. + inūḡ (16a/17), (16a/17), (16b/3), (16b/4)

m. + i şevābit (90b/7)

m. + i tedāvīrūḡ (37a/7), (47a/18)

m. + i tedāvīrūḡ (36b/11)

[= 18]

merātīb: < Ar. Rütbeler, dereceler.

m. + ikeşīre (68b/15), (8b/2), (8b/3)

[= 3]

mercū: < Ar. Umulan, rica olunan.

m. + dur (3a/17)

[= 1]

merde: < Ar. Faydalı, yararlı, verimli.

m. (65a/8)

[= 1]

merhūm : < Ar.1.Allah'ın rahmetine kavuşmuş,
Allah'ın rahmetiyle müjdelenmiş. 2.Ölmüş, ölü.

m. (25b/19), (3a/12), (3a/5), (7a/15),
(84b/19), (90a/1), (90b/14)

[= 7]

mer'ī: < Ar. bk. "mer'iyye".

m. (2a/2), (44a/3), (44b/15), (44b/9),
(45a/13), (45a/16)

m. + dür (14b/2), (14b/3)

m. + yi (44b/1), (44b/12), (44b/7),
(44a/7)

[= 12]

mer'iyye: < Ar.gözle görülen.

m. (36a/6), (36a/7), (36a/8), (37b/12),
(37b/12), (37b/14), (37b/17), (38a/8)

m. + de (36a/3), (36a/3)

m. + den (37b/15)

m. + dür (38b/7)

[= 12]

merkez: < Ar.1.Yuvarlak bir çizginin (çenberin)
her noktasından aynı uzaklıkta bulunan nokta.
2.Bir şeyin en işlek yeri, orta yeri, işler yer.

m. (16b/9), (17a/10), (29b/19), (29b/3),
(29b/8), (34a/18), (37a/19), (3b/19), (40b/1),
(40b/4), (4a/13), (6a/19)

m. + de (38b/11), (38b/6), (39a/11)

m. + den (17a/7), (78a/19)

m. + dür (12a/11), (33a/8)

m. + e (10b/18), (17a/12), (30a/15),
(30a/2), (32b/3), (4a/2), (6b/12), (6b/4)

m. + i (10b/13), (10b/17), (10b/17),
(11a/1), (11a/4), (11a/6), (14a/15), (14a/9),
(16b/2), (17a/12), (17b/2), (24a/5), (29b/10),
(29b/2), (29b/4), (30b/14), (30b/4), (30b/9),
(31b/11), (34a/13), (35b/1), (36b/6), (36b/7),
(37a/17), (37a/17), (37b/11), (40b/12),
(40b/12), (40b/15), (40b/16), (40b/18), (40b/2),
(40b/2), (40b/7), (42a/1), (42a/2), (42a/8),
(43a/4), (43a/5), (46b/18), (46b/4), (46b/5),
(47a/4), (49a/4), (49a/6), (5b/19), (65a/12),
(6b/13), (6b/16), (6b/16), (6b/2), (6b/3), (6b/7),
(78a/6), (78a/9)

m. + i āfakdan (78b/8)

m. + i āftābuñ (72a/17)

m. + i ālemden (34b/12)

m. + i 'ālem (30b/9), (37b/2), (39a/1)

m. + i 'ālemde (33a/11), (33a/12),
(33a/15), (33a/17), (33a/8), (33b/10), (33b/11),
(33b/19), (33b/2), (33b/7), (34b/14), (35a/8),
(35b/5), (37b/1)

m. + i 'ālemden (14a/18), (32b/16),
(33b/4), (34a/10), (34a/12), (34a/8), (34b/16),
(35a/10), (35b/7), (36a/10), (36a/5), (37a/7),
(37b/4), (37b/5), (38b/10), (38b/9), (39a/12),
(39a/14), (40b/1), (40b/10), (40b/13), (40b/17),
(40b/19), (40b/3), (40b/6), (44a/13), (44a/4),
(44b/2), (47b/12), (88a/16), (88a/9)

m. + i ʿālemdür (10b/17), (18b/5),
(29b/2), (29b/4), (30b/14), (30b/5), (33a/7),
(33b/1), (50a/9)

m. + i ʿāleme (31b/7), (34a/1),
(36a/15), (6a/19), (6b/13), (6b/2), (6b/3),
(6b/7), (6b/9)

m. + i ʿālemle (33b/13)

m. + i ʿālemün (33a/4)

m. + i arzdan (69a/2), (70a/15)

m. + i dāireden (80a/9)

m. + i ḥāmil (16b/17), (17b/14),
(17b/3), (17b/8), (40b/15), (40b/18)

m. + i ḥāmildür (17b/7)

m. + i ḥāmili (40b/14)

m. + i ḥāmilinün (16b/14), (16b/15),
(40b/10), (40b/11), (47b/12)

m. + i ḥāmilün (17a/17), (33b/14),
(37b/5)

m. + i ḥāvī (25b/8)

m. + i ḥāmilden (33b/4)

m. + i ḥāmilün (33b/4)

m. + i ḥāricden (34a/10)

m. + i ḥārice (31b/6)

m. + i ḥāricün (39a/1)

m. + i kevākib (16a/4)

m. + i kevākibden (15b/15)

m. + i kevākible (16a/3)

m. + i kevkeb (37b/16), (38a/2)

m. + i kevkebe (32b/16), (35b/11),
(36a/1), (44a/13), (44a/4), (44a/5), (44b/3)

m. + i kevkebün (40a/2)

m. + i kürre (37a/14)

m. + i kürreye (4a/15)

m. + i maḥvīye (25b/8)

m. + i muʿaddil.den (36b/7)

m. + i muʿaddildür (38a/11)

m. + i muʿaddilün (37a/3)

m. + i müdür (40b/12)

m. + i müdürde (33b/12)

m. + i müdürden (33b/14), (33b/15),
(40b/11)

m. + i müdürün (33b/13)

m. + inde (33a/13), (33a/18), (33a/7),
(33a/9), (33b/11), (33b/19), (33b/2), (33b/8),
(33b/9)

m. + indedür (33b/1)

m. + inden (14a/12), (14a/5), (14b/11),
(14b/13)

m. + ine (33b/5), (41a/12)

m. + ini (46b/10)

m. + i nün (30a/7), (40b/14), (5b/3)

m. + i şems (21a/19), (34b/7), (46b/5),
(47a/5), (47a/8), (48b/19)

m. + i şemsde (34b/8)	[= 294]
m. + i şemsden (16b/8), (46b/16), (47a/18), (70a/14)	merkezî: < Ar.Merkeze mensup, merkezle ilgili, merkezde, işlek yerde bulunan.
m. + i şemsdür (31b/17), (31b/4)	m. (34a/12), (34b/6)
m. + i şemse (34a/11)	[= 2]
m. + i şemsi (34b/15)	merkez-i 'âlem: < Ar.Far.Alemin merkezi.
m. + i şemsüj (16b/2)	m. + den (11a/4), (11a/6)
m. + i tedvîr (35a/11), (35a/13), (36a/15), (38a/5), (41b/1), (41b/11), (41b/12), (41b/13), (41b/16), (42a/10), (42a/12), (42a/13), (42a/15), (42a/17), (42a/7), (42b/2), (42b/4), (42b/6), (42b/8), (43a/11), (43a/12), (43a/8), (46b/17), (46b/6), (47a/9)	m. + dür (11a/1) m. + e (10b/13) [= 4]
m. + i tedvîrden (46b/13)	merkez-i mu'addil: < Ar.Far. Eş merkez.
m. + i tedvîre (34a/14), (35a/10), (35b/7), (46b/12)	m. (35b/1), (36b/6) [= 2]
m. + i tedvîri (36a/11), (41a/17), (47a/2), (47a/3), (47a/6), (48b/19)	merkez-i mu'addilü'l-mesîr: Ekuant; (İng. equ- ant): (Gezegenlerde) taşıyıcı küreleri- nin etrafında dolandıkları nokta. Gezegen episikl üze- rinde hareket ederken episiklin merkezi de taşıyıcı küre üzerinde dolanır; fakat episiklin merkezinin muntazam hareketi taşıyıcının mer- kezine göre değil, gözlemciye (merkeze) simet- rik olarak yerleştirilmiş ve ekuant olarak ad- landırılan bir noktaya göre ölçülür.
m. + i tedvîrine (34a/8), (42b/13), (43a/15)	m. (33b/17)
m. + i tedvîrüh (36a/10), (38b/10), (46b/15), (47a/7)	[= 1]
m. + i zemîn (50a/8)	merkez-i şakîl: < Ar.Far. Ağırlık merkezi.
m. + i zemîndür (6a/1)	m. (6b/13), (6b/7)
m. + leri (16b/18), (18b/5), (25b/8)	m. + i (6b/2)
m. + üj (16b/2), (29b/15), (30a/6), (38b/11), (38b/13), (7a/2)	
m. + üjhavlinde (5b/10)	

m. + le (6b/16)

[= 2]

m. + leri (6b/3)

[= 5]

merküz: < Ar.Rekzolunmuş, dikilmiş, saplanmış. 2.mec.Tabiatında, yaradılışında bulunan.

m. (30a/8)

m. + dur (18b/6), (29b/14), (30a/7)

m. + lardur (30a/9)

[= 5]

merrîh: bk. “merrîh”.

m. (30a/4), (43b/14), (43b/7), (47b/4), (88b/5), (88b/8), (90a/16)

m. + de (41b/7), (42b/16)

m. + dür (6a/11)

m. + ün (40b/8), (41a/5), (47b/10)

[= 14]

merrîh: < Ar. astr. Dünya'dan sonra güneşe en yakın olan seyyare.

m. (47b/17), (47b/8), (48a/1), (48a/4)

m. + den (47b/8)

m. + ün (31b/14), (47b/10), (47b/11)

[= 8]

merşûde: < Ar.Rasadolunmuş, hesaplanmış, ölçülüp biçilmiş.

m. (26b/17)

m. + nün (89a/7)

mersûme: < Ar.1.Resmolunmuş, yazılmış, çizilmiş. 2.Bahsi geçmiş, adı geçmiş. 3.[evvelce] Müslüman olmayan kimseler için: "merkurum" manasında kullanılan bir söz idi.

m. + de (38b/9)

m. + dür (11a/3)

m. + i (11a/5)

[= 3]

mertebe: < Ar.1.Derece, basamak. 2.Rütbe; paye. 3.Mikdar.

m. (26b/15), (3a/2), (50a/13), (51b/10), (70a/9), (89a/9), (90b/9), (9a/14)

m. + de (12b/6), (90b/10)

[= 10]

merv: Türkmenistan'da bir şehir.

m. (53b/16)

[= 1]

mesâbe: < Ar.Derece, rütbe; kadar.

m. + sinde (69b/14)

[= 1]

mesâfe: < Ar.Ara, uzaklık.

m. (38b/8)

m. + i ba'ideden (9a/9)

[= 2]

mesâha: < Ar. bk. “mesâhat”.

m. + i (82b/16)

[= 2]

m. + i saḥḥı (83a/9)

mesâkin-i etrâk-ı şark: < Ar.Far. Doğu Türk yerleşimleri.

m. + i saḥḥızemîn (83a/6)

m. (54b/3), (54b/9)

[= 3]

[= 2]

mesâhat: < Ar. Ölçme [yer].

mesâlik-i memâlik: < Ar.Far. İbn-i Hurdazbih'in Mesâlik-i Memâlik adlı coğrafya kitabı.

m. (85a/16), (85b/8), (86a/7), (86b/17),
(87a/5)

m. + de (51a/10)

m. + ı (83a/12), (83a/13), (83a/14),
(83a/15), (83a/17), (83b/6), (83b/9), (85a/10),
(85a/18), (85a/18), (85a/19), (85a/7), (87b/4),
(83a/10)

[= 1]

meşel: < Ar.1. Örnek, benzer, nümune.
2. Dokunaklı ve manalı söz. 3. Terbiye ve ahlaka yararlı, faydalı olan hikaye.

m. + ı cirmi (87a/10)

m. + i (30a/16), (30a/4), (30b/6),
(31b/17)

m. + ina (83a/12), (83b/17)

m. + ı saḥḥı (83b/15), (87a/3)

[= 4]

m. + ı saḥḥımı (87a/1)

meşelâ: < Ar. Misal olarak, şunun gibi, söz geliş-i.

m. + ı saḥḥınuḡ (87a/9)

m. + i (83b/3), (85b/4)

m. (10a/18), (10a/8), (10b/14), (11a/1),
(12b/17), (16b/8), (18b/4), (21b/18), (23b/9),
(24a/3), (26a/13), (28a/19), (29b/1), (33a/6),
(3b/2), (46b/6), (47b/9) (49a/18), (49b/8),
(51b/2), (55b/2), (58b/17), (5b/5), (65a/8),
(70a/14), (71a/13), (73a/2), (82b/19), (83b/6),
(85b/1), (86a/13), (87a/8), (87b/18), (90a/4)

m. + i 'arzuḡ (87a/19)

m. + i cirmi (86b/19), (87a/8)

m. + i kâdr (83a/19)

m. + i saḥḥı (83a/8)

m. + tarîki (86a/10)

[= 34]

[= 34]

mesâr: < Ar. seyir edilecek, gezilecek yer, gezinti yeri.

mesâ'î: < Ar. Akşama ait, akşamla ilgili, akşam vakti.

m. (17b/6), (34b/19), (39a/10),
(39a/11), (40b/13), (40b/16), (40b/18)

m. (43a/12), (43a/6)

m. + de (37a/18)

m. + den (34a/13), (40b/12)

m. + dür (37a/19)

m. + üñ (37b/7)

[= 12]

mesîre: < Ar. (müenn. **mesîr**) bk. “**mesîr**”.

m. (38b/4)

[= 1]

mesken: < Ar. Sakin olacak, oturulacak yer, oturulan ev.

m. (9b/19)

m. + edinmişlerdür (54b/8)

m. + leri (55a/2)

[= 3]

mesket: Bir yer adı (?).

m. (52b/13)

[= 1]

meskûn: < Ar. 1. İçinde insan oturana yer.
2. İnsan bulunan, şenelmiş yer.

m. (50a/7), (50b/9), (51a/3), (9a/19)

m. + dur (29a/7), (50b/9)

m. + ola (9b/2)

m. + olub (9a/19)

[= 8]

meşnevî : < Ar. Her beyti başlı başına kafiyeli ve başından sonun kadar aynı vezinde olan manzume.

m. (1b/12), (1b/5)

[= 2]

meştür: < Ar. Örtülmüş, setredilmiş, gizlenmiş.

m. + dur (12a/8)

[= 1]

meşhed: Meşhed; İran’da bir şehir.

m. (53b/15)

[= 1]

meşhür: < Ar. Şöhretli, şöhret kazanmış, ünalmış, ün salmış.

m. (13a/4), (52b/8), (55a/3), (6a/17), (73b/11), (9b/16)

m. + dur (12a/10), (19b/4), (26a/12), (37a/12), (73a/7)

m. + olan (38b/13), (70b/14)

[= 13]

meşhûre: < Ar. (müen. meşhûr) bk. “meşhûr”.

m. + den (13b/4), (15b/10)

m. + dür (16a/14)

m. + i (16a/12),

[= 3]

meşşâ’ire: < Ar. Derslerini gezinerek veren Aristo felsefi yolunda olanlar, fr. peripateticiens [meşşâiyyûn].

m. + dür (11a/17)

[= 1]

meṭāli' : < Ar.1.Tulu' edecek, doğacak yerler. 2.astr.Her hangi bir yıldızın matali'i, i'tidal-i rebii noktasından geçmek üzere mebdetabir olunan her hangi bir daire-i sia ile bu yıldızın daire-i istiva-yı semavi üzerindeki ara kesitleri arasında kalan kavis.

m. (57b/5), (64b/15)

m. + i (65a/4), (65a/5), (65a/5), (65b/5), (65b/9), (66a/14), (66a/2), (66a/5), (66b/10), (66b/12), (66b/6), (66b/7), (71b/12), (72a/3), (65b/10), (65b/6), (66b/5)

m. + i burc-ı ḥamel (66b/1), (66b/2)

m. + i burc-ı ḥūt (66b/2), (66b/3)

m. + i burūcī (64b/15)

m. + inden (65b/16), (65b/18), (66a/15)

m. + ine (72a/10)

m. + üñ (66b/14)

[= 29]

meṭāli'-i felek-i müstakīm : < Ar. Far. Dik kürede doğuş (el-metali' fi'l-felekü'l-müstakim, ascension in the right sphere), ekliptiğin yaylarının, enlemi sıfır olan (yani ekvator üzerinde bulunan) bir bölgenin ufku üzerinde yükselmesidir. Dik doğuş, Koç burcunun başlangıcı ile ufuk dairesinin ekvatoru kestiği nokta arasında yer alan ekvator'dan bir yaydır. Böyle bir doğuş, Koç burcunun ilk noktasından, yani ilkbahar ılımindan ölçüldüğü için Koç burcunun başlangıcından olan doğuşlar" (metali' min

evvel-i Hamel) olarak adlandırılır. Eğer dik doğuş Oğlak burcundan itibaren ölçülür ise, Oğlak burcunun başlangıcından olan doğuşlar (metali' min evvel-i Cedi) olarak adlandırılır.

m. (65a/5)

[= 1]

meṭāli'-i kürre-i muntaşıba: bk. "meṭāli'-i felek-i müstakīm".

m. (65a/5)

[= 1]

met(i)n: < Ar.Yazı, yazının tamamı.

m. + de (90a/2)

m. + i çigminide (79a/18)

m. + üñ (90b/15)

[= 3]

mevāni': < Ar.Maniler, engeller.

m. + i 'imāret (51a/7)

[= 1]

mevāzi': < Ar.Mevziler, yerler.

m. (56b/17)

m. + da (34b/7), (57a/5)

m. + dan (28a/17)

m. + dur (44b/3)

m. + ı evcāt (43b/1)

m. + ı mu'ayyenenüñ (28a/18)

m. + ı mu'ayyene (28b/4)

[= 2]

m. + i ġā'ireye (10a/2)

m. + i mürtefi'adur (10a/3)

m. + uñ (57b/11)

[= 11]

mevcūd: < Ar.1.Var olan, bulunan. 2.Hazır olan, hazır bulunan. 3.Bir topluluğu meydan getiren ferdlerin hepsi.

m. (70b/12)

[= 1]

mevcūdāt: < Ar. Var olan şeyler, mahluklar.

m. + a (1b/10)

[= 1]

mevhibet: < Ar.Bahşiş, ihsan, bağış.

m. (1b/1)

[= 1]

mevhūme: < Ar.Vehim, hayak, kuruntu nevin-den şey.

m. (27a/6)

m. + si (26a/18)

m. + ye (26a/16)

[= 3]

mevki': < Ar. Yer, konum, durum.

m. + i (35b/9)

m. + lerün (26b/18)

mevlānā 'alī kuşcı: Timur İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nda astronomluk yapmıştır, matematikçi ve dilbilimcidir.

m. (26a/1), (3a/5)

[= 2]

mevlānā ħamdullah bin şeyh cemālūddīn: 16. yüzyılda Seydî Ali Reis'in hocalığını yapmış bir astronom.

m. (2b/18)

[= 1]

mevşūf: < Ar.1.Vasfolunmu, vasıflanmış. 2.gr.Belirtilen[sıfat takımlarında].

m. (2b/13)

[= 1]

mevzi' : < Ar.Bir şey konulacak yer, yer.

m. (57b/8)

m. + i ba'īdinde (56a/14)

m. + de (11a/3), (64a/7), (34b/7)

m. + den (55b/12)

m. + dür (52a/11), (56a/7), (51a/6)

m. + e (40a/17), (40a/18), (7a/15), (7a/19), (81b/16)

m. + i ħaķīķī (44b/8)

m. + i ħaķīķisi (44a/2)

m. + i ħaķīķiyi (44a/12), (44b/13), (44b/7)

m. + i kıyāmdan (4b/8)
m. + i kevkeb (32b/15)
m. + i kevkebden (32b/15)
m. + i mer³ī (44a/3), (44b/9)
m. + i mer³īyi (44b/1), (44b/12),
(44b/7)
m. + i mu‘ayyende (49a/18), (49b/1),
(81b/10)
m. + i mu‘ayyenden (7b/14)
m. + in (9a/17)
m. + i nāzırdan (44a/5), (44b/3)
m. + lerinden (22a/19)
m. + olına (21a/9)
m. + üñ (64a/5)
[= 37]

meyl: < Ar.Eğim; (İng. inclination, Lat. declinatio): 1.Taşıyıcı kürenin ekliptiğe olan eğimi; 2. İnhiraf, deklinasyon, dikaçıklık, yükselim: Bir gökcisminin gök küresinde ekvator düzlemine göre açısız uzaklığı. 3. Eğiklik; (İng. inclination): Bir düzlemde hareket eden bir gökcisminin yörünge düzleminin belirtilmiş herhangi bir düzleme göre yaptığı açısı.

m. (15b/17), (15b/19), (20a/10),
(23a/12), (23a/12), (23a/13), (23b/4), (41b/15),
(41b/9), (42a/11), (42a/9), (42b/8), (43a/8),
(60b/7)

m. + dür (14a/4), (41b/17), (42b/7)

m. + eder (41a/14), (41b/15), (43a/13),
(43a/13)

m. + étdürdi (7b/15)

m. + étmişdür (9b/13)

m. + etdükce (70b/1)

m. + eyler (41b/13), (42a/14), (42a/9),
(42b/10), (42b/4), (43a/6), (43a/7), (69a/12)

m. + i (13b/13), (14a/14), (14a/8),
(19a/14), (19a/16), (19a/17), (19b/14), (23a/1),
(24b/8), (26a/3), (42b/11), (42b/14), (42b/4),
(42b/5), (42b/6), (51a/6), (56a/15), (56a/16),
(56a/7), (57b/12), (57b/13), (57b/14), (57b/15),
(57b/16), (59b/10), (59b/9), (60a/15), (60b/6),
(61a/4), (61a/8), (61a/8), (64b/14), (67a/17),
(67b/3), (81a/15), (83b/13), (83b/17), (83b/8),
(83b/8), (84b/13), (56a/4), (61a/5)

m. + i ā‘zam (22b/16)

m. + i küllī (2a/18), (67b/3)

m. + i küllī.nüñ (23a/1)

m. + i müstaķīm (7b/10)

m. + i mütenākış (41b/17)

m. + üñ (23a/15), (23a/17), (25a/19),
(41b/6), (42b/15), (43a/10), (65a/1), (65a/3),
(65a/4)

[= 89]

meylī: < Ar. Eğime ait, eğimle ilgili.

m. (20a/4)

[= 1]

meyl-i evvel: < Ar.Far. Birinci cüzi eğim; (İng. the first obliquity, Lat. declinatio prima): Ekvatorun kutuplanndan geçen büyük daireden, ekvatorla ekliptik arasında olan yaylar.

m. + i (14a/8)

[= 1]

meyl-i küllî: < Ar.Far. En büyük eğim: Ekliptiğin ekvatora en uzak noktaları; ekliptik ve ekvator daireleri arasındaki eğim. Bu daire (kutuplardan geçen daire) ekliptiği iki noktada keser. Bu iki nokta en büyük eğim noktalarıdır ve bu noktalar kuzey ve güneyde, ekliptiğin ekvatora en uzak noktalarıdır. Kuzeydeki nokta yaz dönencesi olarak adlandırılır ve Yengeç burcunun başlangıcıdır. Güneydeki nokta ise kış dönencesi olarak adlandırılır ve Oğlak burcunun başlangıcıdır.

m. (13b/13), (19b/14), (24b/8), (56a/15), (56a/7), (57b/13), (57b/15), (59b/10), (59b/9), (60a/15), (61a/4), (61a/8), (61a/8), (83b/13), (83b/17), (84b/13), (86b/18), (56a/4), (61a/5)

m. + de (19a/16)

m. + den (51a/6), (56a/16), (57b/12), (57b/14), (67a/17), (57b/16)

m. + dür (19a/14), (83b/8), (83b/8)

m. + nüñ (19a/17), (26a/3)

[= 31]

meyl-i şānî: < Ar.Far. İkinci cüzi eğim; (Lat. declinatio secunda): Ekliptiğin kutuplarından

geçen büyük daireden, ekvatorla ekliptiğin arasında olan yaylar.

m. + si (14a/14)

[= 1]

mezyer: < Ar. Peştamal.

m. (27b/14)

[= 1]

mezbür: < Ar.adı geçen, yukarıda söylenmiş olan.

m. + uñ (51b/17)

[= 1]

mezbüre: < Ar. (müen. mezbür) bk. “mezbür”.

m. (68a/6), (68a/7), (78b/3)

m. + nüñ (2b/9)

m. + yi (23b/19), (23b/10), (23b/4)

[= 7]

mezellet : < Ar.Zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, itibarsızlık.

m. + de (2a/14)

[= 1]

mezheb: < Ar. Yol, usül; tutulan yol, çığır.

m. (11b/8)

[= 1]

mezkür: < Ar.Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış.

m. (22a/9), (37a/6), (41a/19), (67b/12),
(69a/1), (75b/17)

m. + a (32b/18), (32b/19), (70b/5)

m. + dur (55a/4), (6b/6)

m. + uñ (36a/4)

[= 12]

mezküre: < Ar. (müen. mezkür) bk. “mezkür”.

m. + nüñ (78a/9)

[= 1]

mıknatış: < Ar. Demir ve benzeri madenleri çekme hassası bulunan demir çubuk.

m. (6b/18)

[= 1]

mıntaka: < Ar. 1.Gerek arzda gerek felekde farz olunmuş bazı dairelere itlak olunur. 2.Yer yuvarlağının üstündeki bölge. 3. Kuşak; (İng. zone): Yeryüzünde ya da herhangi bir gökcisminde belli koşulları sağlayan bölge. 4. Bölge, yöre; (İng. field): Gökyüzünde bölünmüş ya da seçilmiş alan.

m. (11b/12), (11b/16), (27a/4), (33b/4),
(5a/5)

m. + da (30a/10)

m. + dadur (28b/16)

m. + dan (65a/11)

m. + i (13b/5)

m. + i mäilden (34a/5)

m. + i mümessili (41a/11)

m. + i sâminde (22a/18), (22a/6)

m. + i sâminden (23a/8)

m. + i sâmini (22a/13)

m. + i tedvirden (37b/15), (38a/1)

m. + i vasañanı (24a/5), (25a/1)

m. + i vasañanıden (24a/6)

m. + i vasañanıye (23b/11)

m. + ları (41a/15)

m. + larıdur (17a/6)

m. + nuñ (13b/11), (13b/12), (56a/13)

m. + sı (19a/10), (29b/2), (29b/5),
(30a/19), (30b/15), (30b/2), (30b/5), (30b/9)

m. + sında (34a/9)

m. + sıyla (30b/1)

m. + tül (13b/8), (14a/15), (14b/8),
(15a/2), (20b/11), (20b/13), (20b/14), (20b/4),
(20b/4), (20b/6), (22a/10), (22a/17), (23b/8),
(24a/11), (25a/2), (25a/5), (25a/8), (26a/9),
(28b/13), (29b/3), (29b/5), (30a/11), (30a/12),
(30a/19), (30b/10), (30b/15), (30b/5), (32b/14),
(32b/18), (41a/13), (41a/13), (41a/14), (41a/18),
(41b/10), (41b/18), (42b/1), (44b/14), (44b/19),
(45a/1), (55b/14), (59b/19), (60b/4), (60b/4),
(60b/7), (60b/8), (64b/16), (64b/17), (65b/14),
(67b/7), (68a/4), (73a/13), (73b/4), (60a/1)

[= 89]

mıntakateyn: < Ar. 1.İki bölge. 2.İki daire.

m. (21b/13), (21b/4), (23a/13), (23b/5)

m. + den (20a/2), (20a/3), (20b/2)

[= 7]

mınṭakātü'l-burūc: < Ar.Far. bk. “felekü'l-burūc”.

m. (13b/8), (14a/15), (14b/8), (20b/4), (20b/4), (20b/6), (21b/18), (22a/10), (24a/11), (25a/5), (26a/9), (32b/18), (42b/1), (45a/1), (55b/14), (59b/19), (60b/8), (65b/14), (67b/7), (68a/4), (60a/1)

m. + a (41b/18), (64b/17)

m. + da (44b/14), (44b/19)

m. + dadur (29b/5)

m. + dan (23b/8), (25a/8), (32b/14), (41a/14), (41a/18), (64b/16), (73a/13), (73b/4)

m. + ı (15a/2), (20b/13), (22a/17), (23a/16), (25a/2), (30a/12), (60b/7)

m. + uḡ (20b/11), (20b/14), (29b/3), (30a/11), (30a/19), (30b/10), (30b/15), (30b/5), (41b/10), (28b/13)

[= 51]

mıṣır: Mısır; kuzey Afrika ülkesi.

m. (53a/15), (56b/18)

[= 2]

mıṣraḥ: < Ar.1.Kapı kanadı. 2.Manzum bir parçayı meydan getiren satırlardan her biri.

m. (2b/8)

[= 1]

miceṣṭī: Batlamyus'un Almagest adlı eseri.

m. (16b/19)

m. + de (55a/8), (51a/12)

m. + yi (51a/16)

[= 4]

miceṣṭī-dān: Miceṣṭī'nin yazarı,sahibi.

m. (2b/17)

[= 1]

mi'e: < Ar. Yüz sayısı.

m. (43b/4), (74a/12), (76a/7), (94b/3)

[= 4]

miftāh: < Ar.1.Anahtar. 2.Şifre cetveli. 3. Dil öğrenirken yapılacak tercüme ve meselelerin halledilmiş şeklini gösteren kitap.

m. + ıkünüz (2b/15)

[= 1]

mıhr: < Far. Terazi burcu. Şemsî ayların yedincisidir.

m. + i māh (75b/8)

[= 1]

mıhr-cān: < Far. 1.Sonbahar. 2.Eski İranlıların iki büyük bayramından biri olup yedinci güneş ayının on altıncı gününe rastlar.

m. (58a/3)

[= 1]

mihver: < Ar. Eksen; (İng. axis): Çevresinde bir cismin döndüğü doğru.

m. (5a/4)

[= 1]

mik'ab: < Ar.mat. Küp, fr.cube.

m. (87b/14)

m. + ı (87b/19), (87b/5), (88a/1),
(88a/6), (90a/5), (90a/6)

m. + ı kuṭrına (87b/17), (90a/8)

m. + ı kuṭrınıṭ (87a/6), (87b/17),
(90a/8)

m. + ina (88a/4)

[= 13]

mikḍār : < Ar.1.Parça, kısım, bölüm. 2.Kıymet, değer. 3.Düze, belirlenen gerekli miktar, doz.

m. (17a/1), (20b/16), (22a/19), (23b/3),
(23b/5), (25a/12), (2a/15), (45a/12), (45a/15),
(46b/12), (47a/7), (52a/18), (57b/18), (64b/14),
(64b/8), (70a/8), (72b/11), (72b/14), (79b/19),
(79b/9), (81a/17), (82b/6), (84b/19), (88a/14),
(89a/8), (89b/14), (89b/14), (89b/16), (8b/16),
(8b/19)

m. + a (21a/18), (9a/18)

m. + da (21b/6)

m. + dur (11a/10), (82a/17)

m. + durki (18b/9)

m. + ı (12b/7), (13b/2), (18b/13),
(22b/10), (22b/17), (23a/7), (23b/18), (24a/10),
(24a/4), (24b/8), (29a/16), (32a/4), (38a/10),

(39b/11), (40a/8), (46b/10), (47a/5), (47a/6),
(47a/8), (50b/8), (56a/15), (57b/18), (58b/13),
(58b/19), (59b/11), (59b/9), (60a/15), (60a/18),
(60b/1), (61a/4), (61a/6), (61a/8), (61a/9),
(63a/4), (64b/10), (66a/11), (66a/12), (66a/14),
(66a/16), (68b/16), (71b/10), (71b/11),
(71b/17), (72b/12), (72b/13), (74b/6), (77b/13),
(78a/13), (78a/17), (79b/18), (79b/8), (7b/13),
(81a/19), (82a/10), (83a/14), (83a/17), (83a/19),
(83b/11), (83b/8), (85b/5), (87b/5), (89a/13),
(89a/8), (8b/17), (90a/7), (56a/4)

m. + ı aşābī' (73a/17)

m. + ı cirmin (89b/17)

m. + ıdur (33b/15), (33b/5), (34a/18),
(34b/1), (34b/3), (37b/5), (38b/10), (38b/12),
(39a/6), (47a/19), (47b/1), (50b/8), (56a/7),
(71b/12), (72a/1), (76a/14), (77b/15), (79b/16),
(80a/8), (82a/8), (87a/5), (90b/10)

m. + ı ḥareketinden (8b/16)

m. + ı kuṭrı (87b/18), (88a/1)

m. + ı ma'mürede (51a/7)

m. + ı mekṣ-i kamer (73b/3)

m. + ı mer'ī (45a/12), (45a/16)

m. + ı mesāḥat (86b/17)

m. + ı mesāḥatı (83b/9), (85a/7)

m. + in (18b/16), (18b/18), (19a/17),
(26a/3)

m. + inca (11a/4), (11a/6)

m. + incadur (32b/7)

m. + inda (20a/1)

m. + mı (22a/5), (36a/13)

m. + ı nişf (90a/19)

m. + ı rumh (65a/14), (65a/9)

m. + ı şeb (72a/11)

m. + ları (87a/9)

[= 151]

mikyās : < Ar.1.Kıyas edecek ölçek, alet, ölçü aleti. 2.Uzunluk ölçeği. 3.astr.coğr.mat. Ölçek.

m. (77a/12), (77a/6), (77a/6), (77b/1), (77b/1), (77b/13), (78a/10), (78a/11), (81a/17), (81b/1)

m. + a (78a/12)

m. + dan (77a/7)

m. + ı (72b/10), (77b/2), (77b/4), (78a/10), (78a/8)

m. + ı āfağa (77a/3), (77a/8)

m. + ı zıll (77a/1)

m. + ı zıllı (78a/7)

m. + uñ (77b/15), (78a/13), (78a/15), (78a/16)

[= 25]

mīl: < Ar.1.Yollardaki mesafeyi tayin için diki- len nişan. 2.İğne gibi ince ve uzun bir alet. 3.Ucu sivri çelik kalem.4.bir kilometreye yakın bir uzaklık.5.bir çarkın, üzerinde döndüğü mi- ver, eksen.

m. (7a/9), (81b/18), (81b/19), (81b/6), (81b/6), (81b/9), (82a/1), (82a/10), (82a/4), (82a/4), (82a/5), (82a/5), (82a/9)

m. + dür (7a/10), (81b/6), (81b/8)

m. + üñ (82a/10)

[= 17]

millet: < Ar. Din, dil ve târih berâberliği bulu- nan insan cemâati, topluluğu, kavim.

m. (73a/2)

[= 1]

min: < Ar.Arabçada harf-i cerrdir. 1- Mekân ve bir şeye başlamayı ifâde eder. Meselâ: "Hafta- dan haftaya" da olduğu gibi.2- Teb'iz için olur. Meselâ: "Kim bir kavme benzemeğe özenirse onlardan sayılır" cümlesinde olduğu gibi. Bazı- larını, bir kısmını ifâde ediyor.

m. (94b/2)

m. + el (94b/3)

m. + eşşems (73a/16)

[= 3]

min-ba'd: < Ar. Bundan sonra.

m. (76b/15)

[= 1]

mine'l-hind: Hindistan'ın bir kısmı.

m. (53b/1)

[= 1]

mine's-sind: Pakistan'daki Sind bölgesinin bir kısmı.

m. (53a/19)

[= 1]

mine's-sūdān: Sudan'ın bir kısmı.

m. (52b/10)

[= 1]

min-kirmān: İran'daki Kirman eyaletinin bir kısmı.

m. (53a/6)

[= 1]

minvāl: < Ar. Tarz, yol, suret, şekil.

m. (13b/1), (60a/19), (75a/11), (75a/5)

[= 4]

mīrim çelebi: 15. ve 16. yüzyıllarda yaşamış Osmanlı matematikçi ve gökbilimcisi.

m. (84b/19), (90a/1), (90b/14)

[= 3]

mīrzā uluğ big: bk. "uluğ big".

m. (26a/1), (3a/7)

m. + den (7a/16)

[= 3]

mişāl: < Ar. 1.Örnek. 2.Benzer, andırır.

m. + dūr (49b/8)

m. + inde (51b/10)

[= 2]

mişāl: < Ar. bk. "mişāl".

m. (52b/10), (52b/11), (53a/13), (53a/4), (53a/6), (53a/7), (54a/6)

[= 7]

mişl: < Ar. Benzer, kat.

m. + i (65a/15), (66a/16), (68a/5), (68a/6), (68a/7), (7b/2), (83a/13), (47b/10), (5a/19)

m. + i cirm-i zemīndūr (89b/19), (90a/2)

m. + idūr (10a/16), (47b/19)

m. + inden (47b/19)

[= 14]

miyāh: < Ar. Sular.

m. + ı (8a/9)

[= 1]

miyān: < Ar. 1.Orta. 2.Meyan, ara, aralık.

m. + ında (28b/6), (4a/11), (51a/9)

[= 3]

mizāc: < Ar. 1. Bir şeyle karıştırılmış olan başka şey. 2. Huy, tabiat. 3. Sihat.

m. (8b/5)

m. + dan (57a/14)

[= 2]

mizān: < Ar. Terazi burcu, Balange, Libra: Ekliptik üzerinde yer alan burçların yedincisi.

m. (26b/6), (27b/7), (61a/1), (61b/11), (61b/2), (61b/5), (62b/19), (66a/3), (56a/1)

m. + a (63a/1), (64a/2), (58a/3)

m. + dan (56a/8), (61b/13), (62b/11)

m. + uñ (55b/16), (62b/16)

[= 17]

mokan: Bir yer adı (?).

m. (54b/1)

[= 1]

mu'addil: < Ar. Tadil edilen, müsavi ve beraber kılan, düzelten, denkleştiren.

m. (35b/1), (36a/18), (36a/9), (36b/6), (37a/10), (57b/19), (66a/10), (73b/1)

m. + den (21b/3), (21b/4), (22a/17), (36b/7), (65a/10), (66b/10), (66b/11)

m. + dür (38a/11)

m. + etdiler (37a/10)

m. + i (36b/1), (36b/6)

m. + le (15a/6)

m. + ül (17b/6), (34a/13), (37a/18), (37a/19), (37b/7), (40b/12), (40b/13), (40b/16), (40b/18)

m. + ün (13b/5), (13b/9), (14a/13), (14a/5), (14a/7), (14a/9), (14b/16), (14b/5), (15a/4), (15a/6), (15b/11), (15b/12), (20b/10), (20b/12), (20b/3), (20b/5), (20b/6), (21b/18), (22a/10), (22a/7), (24a/11), (24a/12), (24b/5), (25a/1), (25a/10), (25a/13), (25a/2), (25a/9), (50b/4), (55b/19), (55b/19), (55b/3), (55b/4), (57a/5), (57b/17), (57b/9), (58a/17), (58a/19), (58a/4), (58b/10), (58b/18), (58b/5), (60a/3),

(60a/5), (60a/8), (64a/12), (64a/7), (64a/8), (64b/1), (64b/15), (64b/18), (65a/2), (66a/14), (71b/11), (81a/1), (81b/13), (83b/9), (58b/12), (73a/18)

m. + ünnehār (19a/10)

m. + üñ (37a/3), (55b/11), (60a/11), (65b/2), (64a/18)

[= 94]

mu'addilü'l-mesir: < Ar. Far. bk. "merkez-i mu'addilü'l-mesir".

m. (17b/6), (40b/13), (40b/16), (40b/18)

m. + de (37a/18)

m. + den (34a/13), (40b/12)

m. + dür (17a/16), (37a/19)

m. + üñ (37b/7)

[= 10]

mu'addilü'n-nehār: < Ar. Hatt-ı istiva, ekvator; (İng. equator, Lat. < equator): Ekvator dairesi. Yer merkezinde dönme eksenine dik olan düzlemin yeryuvarlağı ile arakesiti.

m. (13b/5), (14a/13), (14a/9), (15a/6), (19a/10), (20b/3), (20b/6), (21b/18), (25a/1), (25a/2), (50b/4), (55b/3), (57a/5), (57b/9), (64a/7), (64a/8), (64b/1), (66a/14)

m. + a (20b/12), (20b/5), (58a/17), (58a/19), (64a/12), (81a/1), (81b/13), (20b/10)

m. + da (15b/11), (22a/7), (24b/5), (25a/5)

m. + dan (22a/10), (24a/12), (25a/10),
(25a/13), (25a/9), (58a/4), (58b/10), (58b/12),
(58b/5), (64b/15), (64b/18), (65a/2), (73a/18),
(83b/9), (58b/18)

m. + ı (14b/5), (57b/19)

m. + ıyla (13b/9)

m. + uñ (14a/5), (14a/7), (14b/16),
(15a/4), (15b/12), (24a/11), (55b/4), (60a/3),
(60a/5), (60a/8), (71b/11), (57b/17)

[= 60]

mu'abhar: < Ar. Te'hîr edilmiş, sonraya, geriye bırakılmış; sonraki.

m. (32a/9), (48b/10)

m. + ı (27a/12), (27a/17), (27a/8)

m. + ıdur (27b/18)

[= 5]

mu'alece: < Ar. İlaç yapma, ilaç kullanma.

m. + édüb (8b/6)

[= 1]

mu'avedet: < Ar. Geri dönme, dönüş.

m. (47a/10)

m. + i (71a/13), (71a/17)

[= 3]

mu'avvece: < Ar. 2. Taa'vic edilmiş, eğilmiş, eğik, eğri, kemerli 2. İnbiğin deve boynu gibi eğri şişesi.

m. (72b/7)

[= 1]

mu'ayyen: < Ar. 1. Tayin edilmiş, belli ,belirli. 2. Kararlaştırılan.

m. + de (49a/19), (49b/1), (81b/10)

m. + den (71a/16), (7b/14)

m. + i (62a/2)

[= 6]

mu'ayyene: < Ar. (müen. mu'ayyen) bk. mu'ayyen.

m. (23b/11), (23b/9), (28b/4)

m. + nüñ (28a/18)

[= 4]

mu'azzam: < Ar. 1. Kocaman, koca. 2. Ulu, kos-koca. 3. Mühim, ağır.

m. + ı ma'mûrı (52a/16)

m. + i (54b/2), (53a/6)

[= 3]

mücîb : < Ar. 1. İcabeden, lazım gelen, gereken, gerektiren. 2. Sebep, vesile.

m. + i (35b/6)

[= 1]

muğāyeret : < Ar. Aykırılık, uymazlık, başkalık.

m. (29a/15)

[= 1]

muğāyir: < Ar. Aykırı, zıt, başka türlü.

m. (89b/13)

[= 1]

muğtenim : < Ar. Ganimet olarak alan, ganimet bilen.

m. (2b/19)

[= 1]

muḥaddeb: < Ar. 1. Kamburlu, tümsekli. 2. geom. Dışbükey, konveks, fr. convexe.

m. (88a/15)

m. + i (11a/15), (11b/18), (11b/19), (11b/3), (11b/9), (29b/5), (30b/13), (88a/18), (88b/12), (88b/5)

m. + i felek-i ā'zamū (89a/10)

m. + i felek-i mirrīh (88b/8)

m. + i felek-i şevābit (89a/4)

m. + i felek-i zūhal (88b/16)

m. + i felek-i zühre (88b/2)

m. + ine (30b/13), (6a/4), (29b/6)

m. + inüñbu'dı (89a/9)

[= 20]

muḥadder : < Ar. Kapalı, örtülü.

m. (10a/2)

[= 1]

muḥaddes : < Ar. 1. Tahdis olunmuş, haber verilmiş. 2. Şükranla bildirilmiş.

m. + ün (19a/1), (19a/18)

[= 2]

muḥāk : < Ar. Her Arabi ayının son üç gecesi. Ayın son gecesi ki kamer büsbütün görünmez olur.

m. (45a/10), (45a/19)

[= 2]

muḥākemāt: Nasir-i Tusî'nin Muḥākemāt türünde yazmış olduğu Tecridü'l-Akaid adlı eseri.

m. + da (56b/13)

[= 1]

muḥakkık : < Ar. Tahkik eden, hakikati, gerçeği arayıp, meydana çıkarıcı; soruşturucu.

m. (29b/16), (84b/9), (89b/18)

m. + larından (19a/3)

[= 4]

muḥakkıkīn : < Ar. Muhakkıklar, hakikati, gerçeği bulup ortaya çıkarıcılar.

m. (2b/18)

[= 1]

muḥāl: < Ar. İmkânsız, vukuu mümkün olmayan. 2. Bâtıl, boş söz.

m. + dūr (81a/5), (89a/14)

[= 2]

muḥālaḥa: < Ar. 1. Karışma. 2. Güzel uyuşma, anlaşma.

m. (12b/5), (12b/8)

[= 2]

muḥālāt : < Ar. Muhal olan, mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak şeyler.

m. + dandır (23b/12)

[= 1]

muḥālif : < Ar. 1. Muhalefet eden, aykırılık gösteren, uymayan, uygun olmayan. 2. Birbirinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan.

m. (26b/12)

m. + dür (69b/7), (69b/8), (69b/8), (41a/9)

m. + i (44a/2)

m. + olduğundan (29a/10)

[= 7]

muḥarrem: < Ar. Arabî ayların başı, birincisi.

m. (74a/13), (74b/4)

m. + ayınuḡ (74b/11)

m. + i (75a/10)

m. + iniüḡ (43b/4), (73a/9)

[= 6]

muḥarrık: < Ar. Harekete getiren, hareket veren.

m. (22b/19)

m. + dür (6b/5)

m. + i uḡre (22a/12)

[= 3]

muḥāt : < Ar. 1. İhata olunmuş, etrafı çerilmiş, kuşatılmış. 2. Bir şeyin içinde bulunan.

m. + dur (29b/10)

[= 1]

muḥāzāt : < Ar. Aynı hizada bulunma, karşı durma, karşı olma, paralel.

m. (24a/12), (37b/6), (37b/8)

m. + ı (25a/5)

m. + ında (11b/10), (11b/15)

m. + ından (22a/8), (28a/18)

m. + ınıḡ (37b/4)

[= 9]

muḥāzī: < Ar. Birbirinin karşısında bulunan, karşı hizada bulunan.

m. (37b/2), (37a/19)

m. + ola (3b/8), (22a/16)

m. + sinde (34a/6), (49b/14), (37a/16), (37b/7), (57a/5), (37b/8)

m. + sinden (81b/11)

[= 11]

muḥīt: < Ar. 1. Saran, kuşatan, çevreleyen. 2. Çevre, ortam.

m. (12a/11), (14a/2), (29b/11), (36a/9), (3b/15), (4a/5), (4a/5), (4a/6), (4a/7), (4a/9), (4b/9), (68b/11), (82b/1), (89a/11), (29b/10)

m. + den (1b/5), (4a/1)

m. + dür (18b/4), (30b/4), (50a/6), (6a/7), (8a/5)

m. + e (4a/13), (80a/11)

m. + i (13a/5), (17a/12)	muḥrec : < Ar. İhrac olunmuş, dışarı çıkarılmış.
m. + i ‘azīme (81b/7)	m. (78a/15), (78a/17), (78a/18)
m. + i dāire (82b/7), (3b/18)	[= 3]
m. + i dāireden (78a/12)	muḥtāc : < Ar. İhtiyacı olan, kendisine bir şey
m. + i dāirenüñ (5a/9)	lazım olan, bir eksiği olup onu tamamlamak
m. + i dāiresi (82a/18)	isteyen.
m. + i dāireye (83a/11), (83a/8),	m. + olunur (20b/13)
(83a/9), (83a/4), (83a/7)	m. + olurlar (17b/19)
m. + i eflākde (16b/12)	[= 2]
m. + i hāmīle (17a/12)	muḥtefī : < Ar. İhtifa eden, saklanan, gizlenen;
m. + inde (16b/18), (16b/2), (16b/7),	saklanmış, gizlenmiş.
(39a/3), (50b/4), (5a/2), (5b/5)	m. (70b/13), (82a/2)
m. + inden (5b/4)	[= 2]
m. + ine (17b/3), (17a/17), (39a/13)	muḥtelif : < Ar.1.İhtilaf eden, birbirine uyma-
m. + i tedvīrde (36a/5)	yan, zıt. 2.Türlü, çeşitli, çeşit çeşit.
m. + lerinde (16b/3)	m. (19a/15), (20b/8), (22a/5), (69b/17),
m. + lerinüñ (16b/4)	(71b/10), (72a/12), (72a/4), (72a/9), (76b/3),
[= 53]	(7b/13), (80b/8)
muḥīṭā : < Ar.Çevreler, muhitler.	m. + dür (21b/6), (69b/16)
m. + ı eflāke (16b/5)	m. + lerdür (69b/6)
[= 1]	m. + ola (21a/13), (25b/11), (25b/8)
muḥliş : < Ar.1.Halis katkısız. 2.Dostluğu, sa-	m. + olub (24a/12)
mimiliği ve hali, içten, gönülden olan.	[= 18]
m. + lerine (3a/10)	muḥtelife : < Ar. (müen. muḥtelif) bk. “muḥte-
[= 1]	lif”.
	m. (4b/3), (5b/12), (5b/16), (5b/17)
	m. + tüt (5a/11)

m. + ye (5b/1), (67b/11), (68a/5)

[= 8]

muḳāʿar : < Ar.1.Çukur, oyuk. 2.geom. İçbükey.

m. + ı (11a/12), (11b/11), (11b/19), (29b/7), (6a/4), (88a/15), (88a/9), (88b/2), (89a/4), (11b/10), (11a/19), (30b/14)

m. + ı felek-i mirrîh (88b/5)

m. + ı felek-i müştērî (88b/8)

m. + ı felek-i zühre (88a/18)

m. + ma (29b/7), (30b/14)

m. + ı nāra (11a/15)

m. + ı şevābit (88b/16)

m. + ı zūhal (88b/12)

[= 20]

muḳābil : < Ar.1.Karşıkarşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan. 2.Bir şeye karşı, bir şeye karşılık yapılan. 3.Karşılık. 4.Karşılığında.

m. (68b/6)

m. + etseler (3b/9)

m. + i (14b/1), (47a/12)

m. + idür (47a/15)

m. + i re's (41b/3)

m. + lerdür (69a/8)

[= 7]

muḳābile: < Ar. (müen. muḳābil) bk. “muḳābil”.

m. (47b/3)

m. + de (47b/5)

m. + den (45a/15)

m. + i āftāba (45a/13)

m. + i iāftābdan (45a/6)

m. + sinde (72b/10)

[= 6]

muḳārin: < Ar. Yakın olan, bitişik, ulaşılmış olan.

m. (48b/12), (49a/8)

m. + i (48b/19)

m. + ola (48b/15), (48b/18)

m. + olalar (49a/7)

m. + olsa (48a/6)

m. + olur (49a/2)

m. + olurlar (49a/10), (49a/3)

[= 10]

muḳārine: < Ar.müen. muḳārin) bk. “muḳārin”.

m. + de (47b/4)

m. + den (48a/7)

[= 2]

muḳāyese: < Ar.Kıyas etme, ölçme, karşılaştırma.

m. (3b/14)

[= 1]

mukaddem :< Ar.1.Takdim edilen, sunulan. 2.Önde olan, önden giden. 3.Önce gelen, önceki. 4.Değerli, üstün.

m. (16a/11), (19a/19), (24a/14), (48b/9), (60b/16), (61a/1), (62a/1), (62a/3), (62b/5), (62b/6), (67a/12), (67a/18), (67a/7), (67b/18), (67b/2), (68a/1), (68a/10), (68a/15), (69a/6)

m. + dür (28a/6), (43b/16)

m. + i (27a/11), (27a/12), (27a/7), (27a1/6), (27b/16)

m. + ola (21a/2), (21a/4)

m. + olan (25a/7)

m. + olur (25a/7)

[= 30]

mukaddemā :< Ar. Önce, eskiden.

m. (19a/11), (28b/12), (28b/18), (35b/10), (38a/4), (39b/7), (41a/12), (49a/15), (72a/6), (74b/12), (75a/8), (80a/14), (83a/1), (83a/15), (85a/17), (85b/11), (86a/4), (86b/16), (87a/9), (90a/7)

[= 20]

mukaddim :< Ar.Ayın duraklarından yirmi altıncısı. İki parlak yıldızdır. Kuzeyde olanı Menkib el-Feres olarak adlandırılır.

m. (32a/9)

[= 1]

mukaddime :< Ar.1.Öne geçen, önde giden. 2.Başlangıç, giriş, önsöz.

m. (3a/19), (3a/19), (50b/1)

[= 3]

mukantarā :< Ar.Ufka paralelolan yükseklik dairesi.

m. (16a/11)

[= 1]

mukantarāt :< Ar.Ufka paralelolan yükseklik daireleri.

m. (16a/10)

m. + dur (16a/8)

m. + ı (16a/10), (16a/9)

[= 4]

mukantarāt-ı inhiṭā :< Ar.Far. Alçaklık daireleri: Utkā paralelolan yükseklik dairelerinin utkun altında olanları.

m. (16a/10)

[= 1]

mukantarāt-ı irtifā :< Ar.Far. Yükseklik daireleri: Utkā paralelolan yükseklik dairelerinin utkun üzerinde olanları.

m. (16a/9)

[= 1]

mukarrer :< Ar.1.Kararlaşmış. 2.Şüphesiz, sağlam. 3.Anlatılmış, bildirilmiş.

m. (76a/16)

m. + dūr (10b/17), (12b/18), (2a/4),
(54a/8), (56b/16), (6b/16), (7a/10), (9a/11),
(9a/15), (9b/16)

m. + dūrki (25a/18)

[= 12]

mukāveṣmet: <Ar. Karşı koyma, direnme, di-
renç.

m. + ʿede (40a/5)

[= 1]

mukırr :<Ar.1.İkrar eden, doğruyu söyleyen,
"vardır, evet öyledir" diyen, kusurunu kabaha-
tini gizlemeyen. 2.fık. Birinin, kendisinde hakkı
olduğunu haber veren (kimse).

m. (2a/13)

[= 1]

mukīṣim :<Ar.İkamet eden, oturan.

m. (40a/16), (40a/6)

m. + den (49b/3)

m. + e (49b/17), (50a/2)

m. + olduğı (79a/10)

m. + olsa (49b/1)

m. + olur (40a/13)

[= 8]

mukīṣime: <Ar. (müen. mukīṣim) bk. "mukīṣim".

m. (49b/10)

m. + i (49b/12)

[= 2]

mukteżā :<Ar.1.İktiza etmiş, lazım gelmiş.
2.Kanun icabına göre yazılmış yazı, derkenar.

m. + sınca (26a/2)

[= 1]

mulaḥḥaşü'l-hey'et: Kadızâde Rumi'nin
Çıgminî'nin bir eserine yapmış olduğı şerh, bk.
"çığmînî şerḥi".

m. (3a/13)

[= 1]

mületān: Pakistan'da bir şehir.

m. (53a/19)

[= 1]

munaşşab :<Ar.Birbirinin üzerine tertiblenmiş
olan. 2.Görevli.

m. (52a/3)

[= 1]

muntabık :<Ar.İntıbak eden, birbirine tam
uyan; uygun; örtüşmek.

m. (17a/12), (55b/12), (64a/8),
(65a/17), (6b/16), (9b/8)

m. + dur (17a/17), (17b/3), (6b/1),
(6b/7)

m. + ola (40b/16), (41b/18), (6b/2),
(6b/4)

m. + olan (55b/10), (70b/5)

m. + olub (13b/19)

m. + olur (41b/10), (42b/10), (44a/9),
(6b/14)

[= 21]

muntaşıba: < Ar. Direk gibi dikili duran

m. (65a/5)

[= 1]

muntaşıf : < Ar.1.Yarılanmış, yarıya varmış.
2.i.Yarı, orta.

m. + ı (41b/16), (42a/10), (42a/16),
(42b/2), (65b/16), (65b/18), (66a/15), (67b/12),
(67b/13), (43a/14), (43a/8)

m. + ıdur (60b/10), (60b/12), (60b/15),
(61a/1), (61b/1), (61b/2)

m. + ına (23a/11), (78b/1), (85b/6)

m. + ında (24a/6), (78a/1)

[= 22]

murabba': < Ar. Dört köşeli şekil; dörtlü.

m. + ı (85a/15), (85b/2)

m. + ını (85b/1)

[= 3]

murād: < Ar.1.Arzu, istek, dilek. 2.Maksat,
meram.

m. (14a/18), (28a/14), (32b/16),
(34a/3), (34a/8), (36a/4), (37b/15), (56b/13),
(56b/15), (71b/19), (85b/9), (8a/8)

m. + edineler (38a/3)

m. + edinseler (28b/10), (28b/7),
(73a/5)

m. + ı cism (3b/6)

m. + olınan (83b/19), (85b/11)

m. + olınsa (72b/9), (73b/14), (86a/10),
(86b/3)

[= 23]

murād: < Far. Aslan burcu. Şemsi senenin
beşinci ayıdır ve yazın ortasıdır. Afitabın kendi
evi olan Esed burcunda bekleme müddetidir.

m. + ı mäh (75b/7)

[= 1]

muşāhabet: < Ar.Sohbet etme, konuşma, görüş-
me.

m. + de (3a/3)

m. + e (2a/18)

m. + i dilgüşaları (2b/19)

[= 3]

muşammet: < Ar.İçi boş kof olmayan şey.

m. (29b/14)

[= 1]

muşannif: < Ar.1.Kitap yazan, müellif.
2.Düzenleyici donatıcı.

m. (18b/10), (41a/8), (43a/19),
(43b/18), (81a/8), (82a/3)

m. + i (37a/12)

[= 7]

musattah: < Ar. Satih haline getirilmiş, düz ve yassı hâle konulmuş olan, satihlandırılmış, düzleştirilmiş.

m. (4a/5)

[= 1]

muşattaha: < Ar. Satihlandırılmış, düz, yassı hale sokulmuş.

m. (4a/17), (4a/17)

[= 2]

musāvi: < Ar. Birbirine denk olan, eşit, dengeli, aynı derecede.

m. (44b/15)

[= 1]

muşalih: < Ar. İstıhlalı, ağdalı konuşan.

m. + i müneccimāndur (71b/19)

[= 1]

mustaʿil: < Ar. 1. İstitala eden uzayan. 2. geo. Dikdörtgen.

m. (71a/1), (71a/4)

[= 2]

muşul: Musul; Irak'ta bir şehir.

m. (53b/10)

[= 1]

muṭābik: < Ar. Uygun, muvafık, birbirine uyan.

m. (19a/8)

m. + dur (20a/16), (86b/19)

[= 3]

mutavassıt: < Ar. 1. Tavassut eden, vasıta olan, aracılık eden, aracı. 2. Orta, ortalama.

m. (23a/3)

m. + dur (46b/4), (47a/2)

m. + ı (23b/18)

m. + ı mınṭakatülburūci (23a/16)

m. + uḡ (23b/15), (23b/16)

[= 7]

mutavassıta: < Ar. (müen. mutavassıt) bk. “mutavassıt”.

m. (12b/15)

[= 1]

muṭteber : < Ar. 1. İtibarlı, hatırı sayılır, saygın. 2. İnanılır, güvenilir. 3. Yürürlükte olan, geçer.

m. (51b/12), (54b/17)

[= 2]

muṭteberā: < Ar. İtibarlı, hükmü geçen şeyler.

m. + dandur (3a/8)

[= 1]

muṭtebere: < Ar. (müen. muṭteber) bk. “muṭteber”.

m. (3a/4)

m. + den (3a/14)

[= 2]

muṭted: < Ar. Adedlendirilmiş, sayılmış.

m. + le (82a/7)

[= 1]

mu'teddiyye: < Ar. Sayılabilene ait, sayılan ile ilgili.

m. + de (5a/17)

[= 1]

mu'tedil: < Ar. Ölçülü, aşırıya kaçmayan, ılımlı.

m. (74b/7)

[= 1]

mu'tedile: < Ar. (müen. mu'tedil) bk. "mu'tedil".

m. (72b/5)

[= 1]

mutekaddimîn: < Ar. Öncekiler, evvelkiler, geçmiştekiler [alimler].

m. + den (81b/3)

[= 1]

mu'temed: < Ar.1. Kendisine itimad edilen, inanılıp güvenilen kimse. 2. Avans para alıp, muayyen miktardaki istihkak sahiplerine usulüne göre veren muhasip (sayman).

m. (19a/7)

[= 1]

mu'tlak: < Ar. İtlak, olunmuş, salıverilmiş, başıboş bırakılmış. 2. Kayıtsız, şartsız. 3. Yalnız, tek, salt.

m. (6b/1)

m. + ı (85b/9)

[= 2]

mu'tlak-ı ceyb: < Ar. Far. bk. "ceyb-i müstevî".

m. (85b/9)

[= 1]

muttaşıl : < Ar.1. İttisal eden, ulaşan, kavuşan, bitişen. 2. Aralıksız, hiç durmadan, biteviye.

m. (14a/3), (69b/2)

m. + dur (62b/4)

m. + olan (21b/4), (7b/6)

[= 5]

muvâceh : < Ar.1. Yüzleşme, yüzyüze gelme. 2. Karşı, ön.

m. (45a/14), (45a/18)

m. + işemsdür (45a/8)

[= 3]

muvāfık: < Ar. Uygun, yerinde.

m. (11b/8), (41a/9)

m. + dur (20a/6), (54b/16), (79a/18)

m. + ülmerkez (17a/10), (29b/19)

[= 7]

muvāzî : < Ar. geom. Paralel.

m. (15b/11), (16a/6), (23b/11), (64a/12), (77a/3), (77a/8)

m. + lerdür (16a/9)

m. + ola (34a/11), (34a/14)

m. + olan (34b/13)

[= 10]

mūy: < Far.Kıl.

m. + ı yāl-ı esb (82a/8)

[= 1]

muẓā'af: < Ar.İki kat, kat kat, katmerli.

m. (24b/10), (46b/15)

[= 2]

muẓaffer: < Ar.Zafer, üstünlük kazanmış, üstün.

m. (2b/7)

[= 1]

muẓırr: < Ar.Zararlı, zarar veren, zarara sokan.

m. (11a/14)

[= 1]

muẓī: < Ar. bk. “muẓī”.

m. (12b/13), (29a/15), (45a/14),
(45a/18), (45a/8)

m. + den (45a/12), (45a/13), (45a/16),
(45a/17)

[= 9]

muẓī': < Ar.Ziyalandıran, ışık veren, parlayan,
parlak.

m. + i (70b/3)

[= 1]

muẓlim: < Ar.1.Karanlık. 2.Bilinmeyen, şüpheli. 3.Dehşetli; kara, uğursuz.

m. (12b/14), (45a/18), (70b/6)

m. + dür (45a/8)

m. + i (45a/9)

m. + i fāşıludur (68b/19)

m. + olub (29a/17)

[= 7]

muẓlime: < Ar. (müen. muẓlim) bk. “muẓlim”.

m. (29a/18)

[= 1]

mübāḥaṣe: < Ar.Bir iş hakkında iki veya daha çok kimse arasında edilen söz, konuşma. 2.İddialı karşılıklı konuşma, bahse girişme.

m. + ye (2a/19)

[= 1]

mübeddil: < Ar. Değiştiren, tebdil eden.

m. + olur (24b/5)

[= 1]

mübeyyen: < Ar.Tebeyyün etmiş, meydana çıkarılmış, açıkça söylenmiş, açıklanmış, açıklayan, bildiren.

m. (2a/2)

m. + dür (69a/4)

[= 2]

mücvir: < Ar.Komşu.

m. + i arz (12a/14)

[= 1]

mücerred: < Ar. 1.Tecrid edilmiş, soyulmuş, çıplak. 2.Tek, yalnız. 3.Karışık ve katışık olmayan. 4.gr.Yalın, soyut. 5.fels.mat. Soyut.

m. (10a/10), (35b/8), (7b/5)

m. + i (89b/1), (9a/15)

m. + icirm (9a/4)

[= 6]

mücessem: < Ar.1.Tecessüm etmiş, cisimlenmiş, cisimli. 2.Üç boyutlu olan cisim.

m. (4a/10), (4a/10)

m. + dür (68b/11)

[= 3]

mücesseme: < Ar. bk. “mücessem”.

m. (17a/3), (17a/4), (17b/16), (17b/18), (4b/5)

m. + dür (4a/17)

m. + yi (17a/14)

[= 7]

müctemi^c: < Ar.Toplu, toplanmış.

m. + ola (47a/4)

m. + olurlar (47b/5)

[= 2]

müctemi^a: < Ar (müen. müctemi^c) bk. “müctemi^c”.

m. + dur (27b/1)

[= 1]

müdüvemet: < Ar.1.Devam etme, bir yere her vakit gidip gelme.

m. + édüb (8b/12)

[= 1]

müddet: < Ar.1.Zaman, vakit. 2.Bir şeyin uzayıp, sürdüğü zaman. 3.Muayyen vakit.

m. (72a/16)

m. + de (23b/1)

m. + i (21b/17), (71a/12), (71b/2)

m. + i devr (25a/19)

m. + i devrinün (49b/3)

m. + i medīd (29a/2), (29a/9)

m. + i mekş (26a/11)

m. + i mekşi (26b/3), (60b/10), (60b/12), (61a/16), (61a/18)

m. + i seyr-i āftābı (71b/3)

m. + leri (25a/19)

[= 17]

müdekkükīn: < Ar.Tedkik edenler, inceden inceye araştıranlar, en ufak, gizli şeyleri görenler.

m. (2b/18)

[= 1]

müdhil: < Ar.İdhal, dahil eden, girdiren, sokan.

m. (78a/16), (78a/17), (78a/18)

[= 3]

mü'essir: < Ar. Tesirli, etkili, iz bırakan, etkileyici.

m. (9a/8)

[= 1]

müdǖr: < Ar. Merkür gezegeninin $\pm$ 120 derecelerde episiklinin görünen çapının büyümesini açıklamak üzere varsayılan, bu amaçla episiklin merkezini taşıyan ve merkezi evrenin merkezinden farklı olan küre. Merkür'deki apoje.

m. (16b/14), (17b/15), (30b/11), (30b/17), (30b/17), (30b/18), (30b/9), (40b/12), (40b/14), (49a/5)

m. + de (33b/12)

m. + den (33b/14), (33b/15), (40b/11), (47a/10)

m. + i (17b/7), (31b/17), (43b/10), (47a/1)

m. + i evc (47a/5)

m. + üñ (30b/12), (33b/13), (34b/1), (47a/8)

[= 24]

müdǖre: < Ar. (müen. müdǖr) bk. "müdǖr".

m. + dǖr (35b/2)

[= 1]

müfarekat: < Ar. 1. Ayrılma, uzaklaşma. 2. Bir yerden ayrılma.

m. (48b/13), (47a/10)

m. + ı (71a/12), (71a/16)

m. + ları (74b/2), (74b/5)

[= 6]

müferrik: < Ar. Tefrik eden, taksir eden, kısaltan.

m. (14a/1)

[= 1]

müfred: < Ar. 1. Tek, yalnız. 2. Basit. 3. gr. Tekil.

m. (36a/14), (37a/5)

[= 2]

müfrede: < Ar. müen. müfred) bk. "müfred".

m. (5b/14), (5b/16), (5b/16)

m. + ye (5b/13)

[= 4]

müfterik: < Ar. 1. İftirak eden, ayrılan. 2. Dağılan, perişan olan.

m. + olurlar (37b/13)

[= 1]

mühendisīn : < Ar. Mühendisler.

m. (17b/10), (17b/19)

[= 2]

mühimm: < Ar. 1. Ehemmiyetli, önemli. 2. Düşündüren, düşündürücü. 3. Lüzumlu, gerekli.

m. (25b/4), (7b/1), (7b/3)

m. + den (7a/16)

[=4]

mükevver : < Ar.Sarılmış.

m. + ülleyl (1b/9)

[= 1]

mülahhas : < Ar.Telhis edilmiş, hulasası (özeti)
çıkarılmış.

m. + da (78a/14)

m. + ı (2b/15)

m. + ında (29a/8), (89a/16)

[=4]

mülakāt : < Ar.1.Kavuşma, buluşma, birleşme.
2.Görüşme.

m. + etdiklerinde (57a/17)

m. + ı müyesser (4b/17)

[=2]

mülāyim : < Ar.1.Uygun. 2.Yumuşak huylu,
yavaş [kimse]. 3.Pekliği olmayan.

m. (10a/9)

[= 1]

mültefit: < Ar.1.İltifat eden, yüzünü çevirip
bakan. 2.Güler yüz gösteren hoş davranan.
3.Ehemiyyet veren.

m. + dür (27a/9)

[= 1]

mümāss : < Ar.1.Temas eden, dokunan, ilişen.
2.geom.Teğet. 3.trig.Tangent.

m. (60b/13), (60b/14), (62a/10),
(62a/8), (63b/3), (63b/4)

m. + dur (11a/13), (11a/19), (17a/12),
(17b/1), (17b/10), (29b/16), (29b/6), (29b/7),
(30b/13), (30b/14), (58a/12), (6a/4)

m. + lardur (30a/10)

m. + olur (58a/9), (59b/6), (59b/7)

[= 22]

mümeşsil: < Ar.Far. bk. “felek-i mümeşsil”.

m. (17a/18), (17a/7), (17b/6), (29b/2),
(30b/17), (34a/17), (34b/2), (47b/8), (47b/9)

m. + den (29b/8), (34a/4), (35a/9),
(34b/4)

m. + dür (33a/19), (33a/6), (33b/9)

m. + edür (31a/5)

m. + i (41a/11)

m. + i ‘uṭārid (30b/15)

m. + i merriḥ (47b/17)

m. + i şems (48a/2)

m. + i şemsden (48a/4)

m. + üñ (29b/3), (29b/6), (29b/7)

[= 25]

mümkin: < Ar.Mümkün, olabilir, olabilen.

m. + (9b/9)

m. + olurdu (9a/7)

[= 2]

mümkin: < Ar. bk. “mümkin̄”.

[= 2]

m. (29a/9), (51a/5), (81a/7)

m. + dür (21b/2), (7b/7)

m. + ola (26b/15)

[= 6]

mümkine: < Ar. (müen. mümkin̄) bk. “mümkin̄”.

m. (21a/5)

[= 1]

mümteni^c: < Ar. İmkansız, olması imkansız.

m. + dür (8a/3)

[= 1]

mümteni^{ât}: < Ar. İmkansız şeyler, olamazlıklar.

m. + dan (7b/11)

[= 1]

mümteziç: < Ar.1.İmtizac eden, uyan, uyuşan, uysal, uyuşmuş, bağdaşmış. 2.Kaynaşmış.

m. (12b/18)

[= 1]

mün^{adim}: < Ar.İnidam eden, yok olan.

m. (71a/6), (77a/19), (77b/9)

[= 3]

münāfi : < Ar.Zıt, uymaz, aykırı.

m. (9a/2)

m. + dür (9a/1)

mün^{akıs} : < Ar.1.İnikas eden, tersine dönüş, çevrilmiş. 2.Bir yere çarpıp geri dönmüş [ışık, ses].

m. (70a/2)

[= 1]

münāsebet: < Ar.1.Münasıplik, uygunluk;ilişik. 2.İlgi, yakınlık, bağ. 3.Yanaşma, vesile.

m. + i (3a/14)

[= 1]

münāsib: < Ar.1.Uygun, yerinde. 2.Yakışık, yaraşık.

m. (29a/13), (29a/8), (76b/1), (8b/19)

m. + dür (3a/9)

[= 5]

münbasit̄ : < Ar.İnbisat eden, yayılan, açılan, genişleyen.

m. (70b/8)

[= 1]

müneccim: < Ar. Yıldızların hareket ve hâllerini tedkikle uğraşan, mevki ve harekâtından mâna ve hüküm çıkaran, astrolog.

m. + lerden (52a/14)

m. + leri (71b/7)

[= 2]

müneccimān: < Ar.Müneccimler, astrologlar.

m. (75a/10)

m. + dur (71b/19)	m. + dur (64a/6)
m. + ı (72a/16)	[= 3]
m. + ı ḥaḫā (71b/8)	münḥaḫḫ : < Ar. İnhitat eden, aşağı inen; alçak; çukur.
m. + ı hind (52a/6)	m. (60a/2), (55b/14)
[= 5]	m. + ola (21a/19)
müneccimīn : < Ar. bk. “müneccimān”.	[= 3]
m. (52a/4)	münif : < Ar. Yüksek, ulu, büyük.
[= 1]	m. + inde (1b/12)
münevver : < Ar. Alim, aydın, düşünür.	[= 1]
m. (51b/6), (64a/10), (68b/8), (70b/9)	münkalib : < Ar. Dönen, dönmüş, değişmiş.
[= 4]	m. (58b/6), (58b/9), (66a/12)
münferice : < Ar. Geniş açı.	m. + de (58b/4)
m. (4b/4), (65a/13), (65b/12)	m. + den (58b/6), (59a/1)
m. + nūḫ (65b/10)	m. + e (58b/7)
[= 4]	m. + i (58b/3), (59b/12), (60b/9), (59b/3)
münḥafiz : < Ar. İnhifaz eden, alçalan.	m. + i āḥir (59b/14), (60b/11)
m. (39a/19)	m. + i ḥafī (61a/12)
[= 1]	m. + i ḥafīnūḫ (59b/15)
münḥanī : < Ar. bk. “ḥaḫḫ-ı münḥanī”.	m. + i ḥafīye (67a/5)
m. (3b/10), (3b/14), (3b/15), (3b/7)	m. + i zāhir (61a/10)
[= 4]	m. + i zāhirde (69b/1)
münḥaşır : < Ar. 2. Belli bir sınırdan geçilmeden önce harice tecavüz etmeyen, inhisar eden, her yanı çevrili. 2. Mahsus kılınmış, ait, yönelik.	m. + i zāhirden (67a/5), (67b/10)
m. (65a/1), (65a/6)	m. + i zāhirūḫ (59b/14), (61a/2)

m. + üç (59a/19)	[= 1]
[= 23]	müntaşba : < Ar. Direk gibi dikili duran.
münkalibeyn : < Ar. İki dönen şey, iki dönmüş.	m. (55b/10), (55b/7)
m. (66b/19)	[= 2]
m. + i āfağa (59b/17)	müntefi : < Ar. 1. İntifa eden, yok olan. 2. Kovulan, çıkarılan.
[= 2]	m. (35a/1)
münkasım : < Ar. Kısım kısım bölünen, bölük bölük olan, bölünmüş.	[= 1]
m. (28a/17), (60b/9), (65b/14), (67b/12), (68a/6)	müntehî : < Ar. 1. Nihayet bulan, sona eren, biten. 2. Son, en son. 3. Bir şeyi tamamlayan.
m. + dur (5a/13)	m. (14b/1), (39a/3), (68b/13), (69a/2)
m. + olur (26a/11), (5b/1), (5b/13)	m. + ola (32b/17), (34a/10), (34a/13), (34a/9), (44b/1), (44b/4)
[= 9]	[= 10]
münkaṭıf : < Ar. 1. İnkıta eden, kesilen, kesilmiş, kesik; aralıklı. 2. Arkası gelmeyen; son bulan. 3. Arada bağ kalmayan, ayrılmış. 4. geoM. Süreksiz. 5. mat. Kesikli.	münzile : < Ar. İnzal eden, aşağı indiren, gökten indiren.
m. (11b/18)	m. + sindedür (80a/19)
[= 1]	[= 1]
münkeşif : < Ar. 1. İnkışaf eden, açılan, açılmış, meydana çıkmış; açık, görünen. 2. Keşfolunmuş, yeni bulunmuş.	münzilet : < Ar. bk. “münzile”.
m. (9b/5)	m. (2a/8)
[= 1]	[= 1]
müntakıl : < Ar. 1. İntikal eden, geçen. 2. Miras kalmış. 3. Karine ile, sözüün gelişinden anlayan.	mürācaʿat : < Ar. Geri dönmek, geri dönüş.
m. (28a/18)	m. + olunmadın (73b/13)
	[= 1]

mürekkebe: < Ar. Bileşik cisimler. Farklı doğallara sahip cisimlere bölünen cisimlerdir (madenler, bitkiler, canlılar gibi).

m. (5a/11), (5a/16)

m. + i (5a/17)

[= 3]

mürekkebe: < Ar. bk. “hareket-i mürekkebe.”

m. (22b/4), (5b/15), (5b/17)

m. + dür (5b/16)

m. + ye (5b/14)

[= 5]

mürekkez: < Ar. Rezkolunmuş, dikilmiş.

m. + i (2a/15)

[= 1]

mürsel: < Ar. 1. İrsal edilmiş, gönderilmiş, yollanmış. 2. Peygamber.

m. + i (1b/12)

[= 1]

mürtefi: < Ar. İrtifa eden, yükselen, yükselmiş, yüksek; yüce.

m. (55b/13), (65a/9), (77a/10)

m. + ola (21b/1)

m. + olan (12a/19)

m. + olur (60a/1), (60a/7), (63b/10)

[= 8]

mürtefi'a: < Ar. (müen. mürtefi') bk. “mürtefi”.

m. + dur (10a/3)

[= 1]

mürtesim: < Ar. İrtisam eden, resmi çıkan.

m. (15b/14), (16b/13)

m. + lerdür (15b/12), (16a/18), (16a/6), (16b/13)

m. + olalar (16a/19)

m. + olan (16b/1), (16b/10), (16b/11), (16b/8)

m. + olanlardan (16b/4)

m. + olduğu (16b/7)

m. + olmayalar (16b/1)

m. + olurlar (16a/16)

[= 15]

mürür: < Ar. 1. Geçme, bir yandan girip öteyandan çıkma. 2. Geçip gitme. 3. Sona erme.

m. + etmeye (25b/9)

[= 1]

müsāwī : < Ar. 1. Eşit, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı hal ve derecede bulunan. 2. mat. Eşit (=) işareti.

m. (23a/9), (49a/4), (49a/5), (57a/18), (57b/13), (57b/3), (67b/3), (7b/12), (80b/3), (81a/15), (81a/7), (83b/8), (9b/6), (81b/17)

m. + dür (25b/16), (83a/12)

m. + olmak (50a/11)

m. + olur (58a/18)

[= 1]

m. + olursa (22b/5)

[= 19]

müşbet : < Ar.1.Tesbit edilmiş, delil gösterilmiş.
2.gr.Olumlu.3.fiz.,mat. pozitif. 4.mec.Gerçek,
doğru, yararlı olanı arayan veya yapan.

m. + dür (5a/12)

[= 1]

müsecca'ât : < Ar.Secilendirilmiş, cümlelerinin
sonu kafiyeli olan söz.

m. (2b/11)

[= 1]

müşelles: < Ar.1.Üçleştirilen, üçlü, üç.
2.geom.Üçgen.

m. (4a/18), (4a/6), (70a/16), (77b/19)

m. + den (78a/2)

m. + i (78a/3)

m. + üñ (78a/4)

[= 7]

müsemmä : < Ar.Tesmiye olunan, bir ismi olan,
adlanmış, adlı.

m. (28b/4)

[= 1]

müstağnî : < Ar.1.Doygun, gönlü tok.
2.Çekingen, nazlı. 3.Lüzumlu, gerekli bulma-
yan.

m. + lerdür (73b/12)

müstakîm: < Ar.Doğru, düz, dik.

m. (13b/5), (14a/1), (14a/2), (3b/12),
(3b/19), (3b/7), (3b/7), (40a/13), (40a/3),
(4b/18), (55b/9), (65a/5), (6b/9), (70b/4),
(77a/5), (79b/10), (7a/14), (7b/10), (80a/2)

m. + e (14a/3)

m. + i (3b/8)

[= 21]

müstakîme: < Ar. (müen. müstakîm) bk. "müs-
takîm".

m. (3b/16), (55b/8), (57b/6)

m. + nüh (3b/19)

[= 4]

müsta'îlî : < Ar.İstila eden, yükselen, üstün ge-
len, üste çıkan.

m. (39a/18)

[= 1]

müstazî: < Ar.Ziya alan, ışıklanan.

m. (68b/17), (68b/18), (68b/5),
(69b/16)

[= 4]

müstedakk : < Ar.Bir nesenenin inceliş ufalmış
olan yerine denilir.

m. (69a/1)

[= 1]

müstedir : < Ar.Daire şeklinde olan, değirmilenen, değirmi, dairesel.

m. (11a/19), (11b/1), (11b/3), (3b/18), (4a/13), (68b/10), (68b/12), (78a/8)

m. + i (11b/18)

[= 9]

müstefād : < Ar.1.Kazanılmış, kar edilmiş. 2.Anlaşılmış.

m. + ı mineşşems (73a/16)

[= 1]

müstefid: < Ar.İstifade eden, faydalanan.

m. + olmağ (3a/9)

[= 1]

müstelzim: < Ar.İstilzam eden, gerektiren; gereken.

m. (25a/4)

m. + ola (24b/3)

[= 2]

müsteraka: < Ar.Sirkat olunmuş, çalınmış.

m. (75b/6)

[= 1]

müstevī: < Ar.1.Düz, her tarafı bir. 2.geo.Düzlem.

m. (3b/11), (3b/11), (3b/11), (3b/14), (4a/14), (60b/17), (60b/19), (61b/1), (61b/12), (61b/12), (61b/3), (63b/11), (63b/13), (72b/11), (77a/11), (84a/8)

m. + dür (85b/10)

m. + ye (51b/19), (72b/19)

m. + yi (3b/15)

[= 20]

müstevlī : < Ar.1.İstila eden, ele geçiren, idaresi altına alan. 2.Yayılan, her tarafı kaplayan.

m. (51b/3)

[= 1]

müşābehēt : < Ar.Benzeyiş, benzeme.

m. + i (50b/1)

[= 1]

müşābih : < Ar.Benzeyen, benzer.

m. + dür (12a/1), (29a/4), (55a/11)

[= 3]

müşāhede : < Ar.1.Bir şeyi gözle görme. 2.tas.Allah alemini görme.

m. (3a/3)

m. + dür (8a/11)

m. + ederler (51b/11)

m. + etdiklerinden (57a/16)

m. + olınmaya (7a/13)

m. + olınur (12b/11)

[= 6]

müşāya'a : < Ar.1.Dostluk etme (biriyle-) 2.Uyma (birine-).

m. (7b/6), (7b/7), (7b/9)	m. + den (4b/11)
[= 3]	m. + dür (30b/17), (30b/18)
müşāya‘at : < Ar. bk. “müşāya‘a”.	[= 6]
m. (12b/3)	müştereke : < Ar. (müen. müşterek) bk. “müştere- rek”.
[= 1]	m. + de (29b/6), (29b/8), (30b/13)
müşerref : < Ar.Şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli.	[= 3]
m. (2b/19)	müşterī : < Ar.Jüpiter; (Eskiden) altıncı gezegen. Dış gezegenlerin ikincisi.
[= 1]	m. (30a/4), (43b/13), (43b/6), (88b/12), (88b/9), (90a/14)
müşkilāt : < Ar.Güçlükler, zorluklar.	m. + de (41b/7), (42b/16)
m. (2b/15)	m. + dür (6a/10)
m. + indan (33a/16)	m. + nüh (31b/13), (40b/7), (41a/5)
m. + indandur (33b/16), (33b/6), (37b/6), (42a/3), (42b/14), (43a/17), (47a/13)	[= 12]
[= 9]	müşterī : < Ar.1.İştira eden, satın alan, alıcı. 2.Alışverişte bulunan. 3.İstekli.
müştedd : < Ar.İştidad eden, şiddetlenen, şiddet- lenmiş, azan.	m. (2a/8)
m. + olurdı (8b/8)	[= 1]
[= 1]	mütāla‘a : < Ar.1.Okuma. 2.Tedkik. 3.Düşünce.
müştemel : < Ar.Bir şeyin içinde bulunan, bir şeyin kavrandığı, içine aldığı.	m. + eden (3a/16)
m. + dür (3a/19), (48b/6)	[= 1]
[= 2]	mūta‘ahhīrīn : < Ar. Sonradan gelenler, yetişen- ler, son devir âlimleri.
müşterek : < Ar.1.İştirak eden, ortak olan, ortak- laşa. 2.Birlik el birliğiyle yapılan.	m. (52a/15)
m. (4b/11), (79b/14), (80a/5)	[= 1]

mütaba'at: < Ar.Uyum, uygunluk, tabi olma, uyma.

m. + êde (7b/8)

[= 1]

müte'addid : < Ar.Taaddüd eden, çoğalan, çok, birçok, birkaç, türlü türlü.

m. + dür (33a/4)

[= 1]

müte'ahhir: < Ar.Sonraki, sonra gelen.

m. (10a/17), (24a/11)

m. + den (11b/6)

m. + dür (43b/12), (43b/17), (11a/18)

m. + i (43a/6)

m. + ire'y (82a/8)

[= 8]

müte'ahhirin: < Ar. Sonradan gelenler, yetişenler, son devir âlimleri.

m. (31b/1), (70a/5), (81b/9)

[= 3]

müte'akub : < Ar.1.Taakub eden, birbiri ardından gelen. 2.Ardından gelen, arkası sıra beliren.

m. (2a/12)

[= 1]

müte'allık : < Ar.1.Asılı, bağlı. 2.Taalluk eden, ilgili, ilişiği olan.

m. (2b/1), (3a/3), (49a/16), (57a/15), (5a/10), (76b/19), (10b/12)

m. + olanları (3b/2)

[= 8]

müte'allıkāt: < Ar. İlişikler, ilgililer.

m. + ıdur (5a/14)

[= 1]

müte'ayyin : < Ar.Taayyün eden, belli, meydana olan, meydana çıkan.

m. (50b/11)

m. + dür (48a/3)

[= 2]

müte'bādil: < Ar. 1.Birbirinin yerine geçen, tabadül eden. 2. Nöbetle değişen.

m. (61a/11), (61a/12)

[= 2]

mütebeddil: < Ar.1.Tebeddül eden, başka hale giren, değişen. 2.Kararsız.

m. + olur (25a/10), (76b/1)

[= 2]

mütefāvit: < Ar. 1.Birbirinden çeşitli, farklı. 2.Zamanca birbirinden ayrı.

m. + olur (57b/4), (60a/17)

[= 2]

müte'haddid: < Ar. 1.Keskin. 2. Kesişmiş.

m. (65a/19)

[= 1]

mütehakık: < Ar. Tahakkuk eden, doğruluğu meydana çıkan.

m. (23b/4)

[= 1]

müteharrik: < Ar.1.Hareket eden, kıvıldaayan, oynayan. 2.fels.fiz. Hareketli, işler.

m. (6a/6), (8a/1)

m. + dür (6a/7)

m. + lerdür (43b/1)

m. + olanlaruñ (7a/10)

[= 5]

mütehayyire: < Ar. bk. "hamse-i mütehayyire".

m. (34a/12), (47a/16), (48b/11), (6a/15)

m. + de (32a/14), (33b/16), (34a/17), (35a/7), (35b/10), (35b/5), (36b/5), (37b/7), (38a/10), (38a/11)

m. + den (37a/17)

m. + nün (36b/11), (36b/8), (39b/7), (42a/4)

m. + ye (39b/2), (6a/16), (39b/2)

[= 22]

müteķābile : < Ar.1.Tekabül eden, biri diğ erinin karşısında olan. 2.mat.Karşı t.

m. (5a/3)

[= 1]

müteķaddim : < Ar.1.Tekaddüm eden, ö ne geçen, ileri geçen, ö nde bulunan, baş taki. 2.Geçmiş, eskimiş, eski. 3.Takdim olunan, sunulan.

m. (24a/11)

m. + dür (43b/12), (43b/13), (43b/14)

m. + i (43a/7)

[= 5]

müteķaddimīn : < Ar.Evvelden, gelip geçenler, eskiler, eski insanlar.

m. (8b/1), (10a/13), (30a/2), (54a/6)

m. + den (18b/14)

m. + i re'y (82a/6)

[= 6]

müteķāribe : < Ar.Birbirine yakınlaş an.

m. + i (29a/18)

m. + nün (29a/3)

[= 2]

müteķāriḥ : < Ar.Tekatu eden, birbirini kesen. 2.Kesiş en, birleş en.

m. + olurlar (44b/11)

m. + dur (17a/16)

m. + lardur (17a/11), (17a/19)

[= 4]

müteķāriḥeyn: < Ar.geom. Kesiş en doğru.

m. (17a/5)

[= 1]

mütekâfirre: < Ar. Kutrı (yarıçapı) birbirine mukabil (eşit) olan.

m. + de (30a/12)

[= 1]

mütelevvin: < Ar. 1.Renkten renge, halden hale geçen. 2.Renk değiştiren, yanar döner.

m. (51b/9)

[= 1]

mütemeyyiz: < Ar. Seçilen, seçkin.

m. (64b/11)

[= 1]

mütemmim : < Ar. İtmam eden, tamamlayan, bitiren.

m. (29b/13), (47b/8), (47b/9)

m. + i ḥāvī (29b/13)

m. + i maḥvīdūr (29b/13)

[= 5]

mütenāhiyye : < Ar. Sonluluk.

m. + den (24a/2)

[= 1]

mütenākıs : < Ar. Tenakus eden, gittikçe azalan, eksilen.

m. (41b/17), (42a/11), (42a/16), (43a/10)

m. + olub (11b/17)

m. + olur (34b/19), (42b/12), (42b/8), (43a/15), (77a/18)

[= 10]

mütenāsibe: < Ar. Benzer, birbirine uygun, denk, muvafık.

m. (82a/19), (84a/16), (84b/3), (86a/5), (86b/11), (89b/5), (90b/4)

[= 7]

müteneffise : < Ar. 1. Teneffüs eden, nefes, soluk alan, soluyan. 2. Yorgunluk alan, dinlenen.

m. + ye (9b/19)

[= 1]

müterakkıb : < Ar. Terakkub eden, bekleyen, gözleyen, uman.

m. + dur (27b/15)

[= 1]

mütesāvi: < Ar. Birbirine müsavi (eşit) olan.

m. (4b/2), (50b/6), (5b/9), (64a/13), (65b/3), (66b/5), (72a/9), (72b/4), (72b/7), (78b/4), (65b/2)

m. + nūḡ (9a/17)

m. + olmak (21a/15)

m. + olur (55b/6)

m. + ūlbu'd (59a/1)

m. + ūlmeyl (60b/7)

m. + ūssäḡeyn (77b/19)

[= 17]

mütesāviye: < Ar. Eşit, müsavi olma ile ilgili; eşit olma durumu.

m. (13a/5), (13a/8), (5b/3), (5b/4),
(72b/4)

m. + de (5b/3), (5b/4)

[= 7]

müteşābih : < Ar. Teşabüh eden, birbirine benzeyen.

m. (33a/14), (33a/17), (33a/4), (33a/9),
(33b/10), (33b/19), (35a/8), (5b/1), (5b/10),
(5b/11)

m. + dür (33a/11), (33a/12), (33a/15),
(33a/18), (33a/7), (33a/9), (33b/1), (33b/12),
(33b/13), (33b/17), (33b/19), (33b/3), (33b/3),
(33b/8), (33b/9), (35b/5), (37a/18), (37b/1)

m. + ler (69a/8)

m. + ola (37a/15)

[= 30]

müteşebbīs : < Ar. Teşebbüs eden, bir işe girişen.

m. + dür (25b/13)

[= 1]

mütevālī : < Ar. Tevali eden, birbiri ardınca giden, ard arda gelen, üst üste, bir düziye olan.

m. (73b/9)

m. + ola (2a/12)

[= 2]

mütevāzī: < Ar. Birbirine muvazi(paralel)olan. 2. geom. Paralel, fr.parellele.

m. (18b/4), (4b/16), (4b/18), (4b/19),
(5a/5)

m. + üssaṭṭheydür (30b/3)

[= 6]

mütevāzī's-saḥīn: < Ar. Paralel yüzeyler.

m. + dür (29b/1)

[= 1]

mütevəcīh : < Ar. 1. Teveccüh eden, bir cihete, bir tarafa dönen, yönelen. 2. Birine karşı sevgisi ve iyi düşünceleri olan.

m. (41b/2), (41b/3), (78b/10), (78b/10)

m. + dür (28a/1)

[= 5]

mütevəhhim: < Ar. Tevehhüm eden, vehimlenen, kuruntulu.

m. + olurlar (27a/3)

[= 1]

mütevəhhime: < Ar. (müen. mütevəhhim) bk. "mütevəhhim".

m. (16a/15), (23a/9)

m. + nūḡ (23a/9)

[= 3]

müteyakḳın : < Ar. Teyakkun eden, yakın, kat'i olarak bilinen.

m. + dür (2a/2)

[= 1]

mütezáif: < Ar. Tezáüf eden, kat kat artan, iki veya daha çok katı olan.

m. (21b/10)

[= 1]

mütezáyid : < Ar. Tezáyüd eden, ziyadeleşen, çoğalan, artan.

m. (41b/15)

m. + olur (42a/10), (42a/15), (42b/11), (42b/6), (43a/13), (43a/8), (77a/15)

[= 8]

müttehîd : < Ar. İttihadetmiş, birleşmiş, birlik olmuş, birleşik.

m. (5a/5), (66a/17), (66a/18), (66a/7)

m. + lerdür (1b/3)

m. + olurlar (37b/13)

[= 6]

müyesser: < Ar. Kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.

m. (4b/17)

m. + olsa (49a/18)

[= 2]

müyül: < Ar. Meyiller, yönelmeler, eğilimler.

m. (70a/12)

m. + dür (15b/10)

[= 2]

müzāyelet: < Ar. Birbirinden ayrılma.

m. + eyler (36a/8)

[= 1]

-N-

nāhîd: < Ar. Venüs(zühre) gezegeni, Çulpan.

n. + i (2a/8)

[= 1]

nāhiye: < Ar. Bucak, yan, taraf; yöre, bölge.

n. + i cenūbiyyeye (8a/9)

n. + i şimāliyyeden (8a/10)

[= 2]

naḥsü'l-aşgar: < Ar. astr. Merih (Mars) gezegeni. Küçük uğursuz da denmektedir.

n. (6a/11)

[= 1]

naḥsü'l-ekber: < Ar. astr. Zühal(Satürn) gezegeni, keyvân. Büyük uğursuz da denir.

n. (6a/10)

[= 1]

nākış: < Ar. 1. Noksan, eksik; tam olmayan. 2. Kusuru olan, kusurlu. 3. mat. Eksik [-] işareti.

n. (19b/12), (19b/9), (65b/4), (66a/10), (73b/7), (81b/15), (81b/18), (72a/7), (81a/10)

n. + dan (76b/14)

n. + dur (20a/8), (59a/18)

n. + ola (20a/13), (54a/4), (57b/12),
(57b/14), (57b/17), (58b/13), (65b/7)

n. + olduğına (37a/6)

n. + olmaya (58a/5)

n. + olsa (13b/3)

n. + olur (44b/17), (45a/17), (49b/4),
(65b/10), (65b/18), (65b/5), (66a/16)

n. + olursa (22b/10)

n. + uğ (76b/17)

[= 31]

naķl: < Ar. Bir yerden bir yere götürme, taşıma,
nakil.

n. + éder (55b/14)

n. + etmişdür (90b/16)

n. + olındı (90b/17)

[= 3]

naķş: < Ar. 1.Noksan eksiklik. 2.Eksiltme,
azaltma.

n. + édeler (35a/13), (35a/3), (36b/7),
(38a/7)

n. + olına (86a/11), (85a/18)

n. + olındukda (83b/10)

[= 7]

nām: < Ar. İsim, lakab; ün, şöhret.

n. (29b/18), (47a/15)

[= 2]

nā-mütenāhī: < Ar. Far. Sonsuz.

n. (77a/16), (77a/17)

[= 2]

nār: < Ar. 1.Ateş, od. 2.Cehennem. 3.Yakıcı şey.

n. (11a/15), (11a/17), (11b/10),
(11b/15), (11b/8), (12a/2), (9a/9)

n. + a (11a/15)

n. + dur (12b/4)

n. + tūfānı (21b/13)

n. + uğ (11b/7), (12a/6)

[= 12]

naşb: < Ar. Dikme, saplama.

n. + édüb (72b/11)

n. + etmesinde (20a/2)

n. + eyleyeler (78a/10), (78a/7)

[= 4]

nāşıf: < Ar. geom. Açığı iki eşit parçaya bölen
doğru, açı ortayı.

t. (13b/16)

[= 1]

nāşih: < Ar. 1. Kitabın kopyasını çıkaran.
2. Nasihat eden, öğüt veren.

n. + dendür (90a/3)

[= 1]

naşir-i tūşī: 1201 ile 1274 yıllarında yaşamış
Fars bilim insanı ve İslam filozofu.

n. (19a/4), (19b/13)

[=2]

naşîr: bk. “naşîr-i fûsî”.

n. (56b/13)

[=1]

nâşî: < Ar. 1. Neş'et eden, yeniden vücuda gelen, yetişen, yetişmiş. 2. Delil, dolayı, ötürü, sebebiyle. 3. Geceleyin meydana gelip zâhir olan şey.

n. (23b/2)

[=1]

nazar: < Ar.1.Bakma, göz atma. 2.Düşünme. 3.Göz değme. 4.İltifat. 5.İtibar. 6.Yan bakış.

n. (82a/2)

n. + ı celî (6b/1)

n. + ı daķîķ (6b/2)

n. + olınsa (12b/18)

[=4]

nâzır: < Ar.1.Nazar edeni nezaret eden, bakan, gözeten. 2.Vekil, bakan. 3.Bir yüzü bir tarafa olan.

n. (2b/2), (45a/9)

n. + a (28a/15), (45a/18), (70b/3), (45a/14)

n. + cānibine (71a/3)

n. + dan (44a/5), (44b/3)

[=9]

naẓîr: < Ar.Benzer, eş.

n. + i (21b/5), (68a/18)

n. + inüñ (66b/6)

[=3]

nazm: < Ar. 1.Sıra, tertip. 2.Kafiyeli,

vezinli söz.

n. + olınmışdur (27a/6)

[=1]

ne: Hangi, hangi şey, ne.

n. (10b/1), (10b/5), (33b/11), (33b/11), (33b/12), (33b/2), (33b/2), (57b/9), (57b/9), (64a/13), (64a/13), (70b/10), (72b/11), (72b/14), (72b/15), (72b/16), (72b/8), (72b/9), (74b/10), (75a/3), (75a/3), (82b/15), (89b/13), (8b/15)

n. + miķdār (70a/8)

[=25]

ne'āim: < Ar.Ayın konaklarından yirmincisi. Sekiz parlak yıldızdır. Dördü Ay'ın yörünge-sindedir. Ve Vâride olarak adlandırılır. Diğer dördü de ayın yörüngesi dışındadır. Ve Sâdire olarak adlandırılır. Bu yıldızlar Yay burcun-dandır

n. (32a/8)

[=1]

nebāt: < Ar.Topraktan biten, çıkan, her türlü şey, bitki.

n. + ünnaşda (13b/6)

[= 1]	n. (12b/9), (13b/5), (14a/13), (14a/9), (15a/6), (1b/9), (20b/3), (20b/6), (21a/15), (21b/1), (21b/18), (25a/1), (25a/2), (49b/11), (49b/12), (49b/16), (49b/17), (49b/18), (50b/4), (55b/19), (55b/19), (55b/3), (55b/6), (57a/5), (57b/2), (57b/9), (58a/2), (58b/9), (59a/10), (59a/13), (60a/11), (60a/12), (60a/17), (60a/18), (60a/19), (60b/1), (60b/11), (61a/10), (61a/16), (63a/6), (63a/7), (64a/7), (64a/8), (64b/1), (64b/12), (64b/6), (64b/7), (64b/9), (65a/17), (66a/11), (66a/11), (66a/14), (66a/16), (68b/9), (72b/17), (78b/1), (79b/11), (79b/13), (80b/4), (81b/11)
nebātāt: < Ar.1.Nebat (bitki) lar. 2.Botanik.	
n. (12a/12), (5a/18), (9b/19)	
[= 3]	
nebeviyye: < Ar. Nebiye, Peygamber'e ait, onunla ilgili.	
n. (94b/3)	
[= 1]	
nebi: < Ar.1.Haberci. 2.Peygamber.	
n. + dūr (73a/7)	n. + a (20b/5), (58a/17), (58a/19), (59b/13), (59b/14), (64a/12), (66b/18), (67a/6), (67a/8), (71b/13), (71b/7), (79b/16), (81b/13), (20b/10), (20b/12), (81a/1)
n. + nūj (43b/3)	
[= 2]	
nef: < Ar.Menfaat, fayda, kar, çıkar.	n. + da (15b/11), (24b/5), (49b/9), (56a/13), (56b/1), (59a/2), (59a/6), (64a/10), (67a/10), (76a/9), (20a/1), (22a/7)
n. + in (8b/7)	
[= 1]	
nefs: < Ar. Ruh, hayat, asıl, maya.	n. + dan (16a/1), (22a/10), (24a/12), (25a/10), (25a/13), (25a/9), (58a/4), (58b/10), (58b/12), (58b/18), (58b/5), (60b/2), (64b/15), (64b/18), (65a/2), (71b/13), (71b/7), (72b/17), (73a/18), (81a/16), (81a/18), (83b/9)
n. + i mınṭaqadadır (28b/16)	
n. + inde (27a/2), (3b/14)	
n. + ine (88a/5)	n. + dur (77b/7), (77b/8), (77b/9)
n. + ülemrde (9a/11), (9a/10), (9a/8)	n. + ı (14b/5), (15b/18), (21a/16), (52a/19), (52b/18), (52b/2), (52b/6), (53a/1), (53a/11), (53a/9), (53b/3), (53b/5), (54a/15), (54a/17), (54a/2), (54a/4), (54b/12), (54b/14), (54b/5), (55a/12), (55a/3), (55a/9), (57a/18), (57b/19), (60b/13), (61a/18), (68b/3), (77b/16), (57a/19)
[= 7]	
nefy: < Ar.1.mant. Yadsıma. 2.İnkâr etme.	
n. + etmemişdür (57a/4)	
[= 1]	
nehār: < Ar.Gündüz.	n. + ıdur (16a/2)

n. + ıyla (13b/9), (56a/12), (56a/5),
(70a/1)

n. + uş (14a/5), (14a/7), (14b/16),
(15a/4), (15a/9), (15b/12), (24a/11), (55b/4),
(57b/17), (58b/3), (58b/8), (60a/3), (60a/5),
(60a/8), (61a/16), (68b/3), (71b/11), (79b/14)

[= 165]

nehārī: < Ar. Gündüze ait, gündüzle ilgili.

n. (15b/16)

[= 1]

nehir: < Ar. Irmak.

n. (52b/17), (53b/2), (54a/1), (54b/10),
(54b/4)

[= 5]

nesef: Özbekistan'da bir şehir.

n. (54a/11)

[= 1]

nesl: < Ar.1. Bir şeyin aynını kopya etmek ay-
nını çoğaltmak. 2. İbtal etmek, hükümsüz bı-
rakmak, değiştirmek. 3. Nakletmek, kaldırmak,
bir şeyi zail kılmak.

n. (16a/16)

[= 1]

nesīm: < Ar. Hafif rüzgar.

n. (12b/9)

[= 1]

nesne: Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan
her türlü cansız varlık, şey, obje.

n. (39b/2), (3b/2), (44b/8), (73a/3)

[= 4]

neşre: < Ar. Ayın konaklarından sekizinci-
si. Aslan'ın ağzı olarak da adlandırılır. Küçük
yıldızların bulutsu parçaları gibi küçük bir
lekedir. Batlamyusa göre Yengeç burcunun
vücududur.

n. (32a/6)

[= 1]

nev: < Ar.1. Çeşit, türlü. 2. Cins. 3. Sınıf.

n. + dür (71b/6)

n. + i (10a/4)

n. + i āhīr (73a/6)

n. + le (3b/3)

n. + ledür (44a/6), (46a/8)

[= 6]

nevāle: < Ar.1. Vergi, bağış. 2. Talih, kismet,
nasib.

n. (1b/9)

[= 1]

nevbet: < Ar. Nöbet, sıra.

n. + i (62a/6), (62a/9)

n. + i gurūb (62a/8), (63b/3)

n. + i tūlū^c (62a/6), (62b/17), (63b/2),
(64a/1)

[= 8]

ney-rüz: <Far.Nevruz, yeni gün.2.Güneş'in koç burcuna girdiği gün olup rumi martın dokuzuna rastlar, ilkbahar başlangıcı ve celali takvimine göre yılbaşdır.

n. (58a/2)

[= 1]

neyyir: <Ar.1.Nurlu parlak. 2.Işıklı cisim, cisimlenmiş nur. 3.Güneş.

n. (77a/13), (77a/15), (77a/17), (77a/19), (77a/5)

n. + i aħmere (27b/10)

n. + i simāk (27b/6)

n. + i sipihrine (2a/1)

n. + üj (77a/2), (77a/3)

[= 10]

neyyireyn: <Ar.İki aydınlık gezegen; Güneş ve ay.

n. (6a/16)

[= 1]

neyyir-i āzām: <Ar.Far. astr.Güneş.

n. (6a/12)

[= 1]

neyyir-i aşğar: <Ar.Far. astr. Ay.

n. (6a/15)

[= 1]

nışf: <Ar.Yarım, yarı.

n. (19b/11), (19b/17), (21a/6), (41b/13), (43a/18), (51b/15), (52b/2), (52b/7), (53a/10), (53b/4), (54a/2), (54b/13), (54b/6), (56a/12), (60a/2), (60a/4), (60a/6), (60a/9), (61b/9), (66a/7), (67a/5), (90a/19)

n. + a (45a/8), (45a/8), (87b/9)

n. + da (21a/6), (21a/7), (21b/11), (64b/5), (64b/7), (64b/8), (66a/19), (66b/1), (67a/4), (68a/17)

n. + dan (19b/9), (19b/9), (21a/1), (21a/3), (21b/8), (65b/4), (65b/7)

n. + derece (47b/15), (47b/16), (53a/11), (61b/10), (61b/5), (63a/4), (63a/6), (63a/9), (69a/19)

n. + derecedür (41b/6), (41b/7), (42b/17), (47b/13)

n. + dereceye (55a/6)

n. + ı (19b/17), (38b/11), (39a/8), (3b/19), (40b/2), (40b/4), (40b/5), (41a/3), (41a/4), (41b/13), (47b/12), (47b/14), (48b/4), (50b/8), (55b/5), (55b/5), (60a/1), (64b/7), (64b/7), (71b/14), (71b/14), (71b/9), (83a/11), (83b/14), (83b/7), (85a/7), (86a/12), (86a/19), (86b/3), (86b/8), (87a/2), (88a/11), (88a/13), (88a/3), (88a/6), (89b/4), (89b/6), (89b/7), (8b/17), (90a/16), (90a/6), (39a/9), (47b/14), (69a/3)

n. + ı āħir (60a/10), (60a/2), (60a/7)

n. + ı āħirde (67a/9), (68a/19), (68b/2)

n. + ı āħirinde (23a/10), (23a/12)

n. + ı āħirün (66a/15)

n. + 1 'aşer (84a/17)	n. + 1 kürrenüñ (83a/10)
n. + 1 cenübī (64a/15)	n. + 1 leylden (71b/8)
n. + 1 cenübīde (9a/19)	n. + 1 muḳaddemi (27a/11), (27b/16)
n. + 1 dāire (85a/4)	n. + 1 muḳlim (45a/18)
n. + 1 dāireye (87a/4)	n. + 1 muḳlimi (45a/9)
n. + 1 devrde (16a/1)	n. + 1 muḳzī (45a/14), (45a/17)
n. + 1 devrden (13b/15)	n. + 1 muḳzīden (45a/11), (45a/13), (45a/15), (45a/17)
n. + 1 dur (39a/4)	n. + 1 ma (20b/17), (49b/15), (51b/8)
n. + 1 evcī (34b/18)	n. + 1 nda (23a/10), (56b/2)
n. + 1 evcīde (31b/8), (31b/9)	n. + 1 ndan (20b/18), (68b/17)
n. + 1 evvelde (68b/1)	n. + 1 nuñ (85b/7)
n. + 1 fersāḥuñ (10a/15), (10b/4), (10b/6)	n. + 1 şā'ide (35a/14), (35a/3), (36b/2), (36b/7), (38a/7)
n. + 1 ğarbīsi (65a/14)	n. + 1 şülüşini (87a/7)
n. + 1 ḥazīzī (34b/18)	n. + 1 sāldeki (64b/3)
n. + 1 ḥazīzīde (31b/9)	n. + 1 sālinde (56b/1)
n. + 1 ḥafīsin (15a/13), (15a/5)	n. + 1 seb'ini (87a/6)
n. + 1 hābıda (35a/11), (35a/2), (36a/19), (36b/5), (38a/5)	n. + 1 şarkīsi (65a/14)
n. + 1 hāzīzīde (31b/7)	n. + 1 şimāle (9b/5)
n. + 1 ḳat'aişimāliyyedür (85a/10)	n. + 1 şimālī (64a/15), (9a/18)
n. + 1 ḳat'a (83b/3)	n. + 1 veterüñ (85b/1)
n. + 1 ḳuṭr (3b/19)	n. + 1 zāhir (63b/5)
n. + 1 ḳuṭrı (87a/3)	n. + 1 zāhiri (61b/7), (62a/11), (63a/1)
n. + 1 küre (21a/)	n. + 1 zāhirin (15a/13), (15a/4)

n. + sâ'at (52a/19), (53a/1), (53b/6),
(54a/17)

n. + uş (23a/11), (23a/11), (60a/3),
(60a/5), (66a/14), (66a/17), (66a/19), (84a/3),
(85b/14)

n. + ül (49b/15), (49b/17)

n. + ün (15a/9), (20a/1), (49b/11),
(49b/12), (49b/16), (49b/17), (49b/18), (49b/9),
(56a/13), (56a/5), (56b/1), (59a/10), (59a/13),
(59a/2), (59a/6), (59b/13), (59b/14), (60b/2),
(61a/10), (63a/6), (63a/7), (64b/12), (65a/17),
(66b/18), (67a/10), (67a/6), (67a/8), (71b/13),
(71b/13), (71b/7), (71b/7), (72b/17), (76a/9),
(77b/16), (77b/7), (77b/8), (77b/9), (78b/1),
(79b/11), (79b/13), (79b/14), (79b/16), (80b/4),
(81a/16), (81a/18), (81b/11)

[=241]

nısf-ı kûtr: < Ar.Far. Yarıçap.

n. (38b/11), (40b/2), (40b/4), (48b/4),
(83a/10), (83a/8), (83a/9), (85a/7), (86b/8),
(8b/17)

n. + dan (86a/12), (86a/19)

n. + ı (40b/5), (41a/3), (41a/4),
(47b/12), (47b/14), (82a/13), (83b/14),
(88a/11), (88a/13), (88a/3), (88a/6), (89b/4)

n. + ı arz (90a/6)

n. + ı kamer (89b/6)

n. + ını (87a/2)

n. + ı şems (89b/7)

[=28]

nısf-ı leyl: < Ar.Far. bk. "nısfü'l-leyl".

n. + den (71b/14)

n. + e (71b/14), (71b/9)

[=3]

nısfü'l-leyl: < Ar.Gece yarısı; (İng. midnight):
Güneş'in alt meridyenden geçtiği an. Güneş'in
batması ile doğması arasındaki zamanın ortası.

n. (49b/15), (49b/17)

[=2]

nısfü'n-nehâr: < Ar. Meridyen, öğlen; (İng.
meridian, Lat. meridianus): Bir gözlemcinin
zenitinden ve göğün güney ve kuzey kutupla-
rından geçen düzlem; Meridyen dairesi, ekvato-
run kutuplarından ve bir ülkenin zenitinden
geçen dairedir. Meridyen dairesinin kutbu, gün
ve gecenin eşit olduğu bölgede, ufuk dairesi
üzerindedir. Bu daire (meridyen dairesi), Yer'in
altında ve üzerinde bulunan ekvatora paralel
dairelerden her birini ikiye böler. Zenitten
geçen ve her yerde günü ikiye ayıran daireye
meridyen denir.

n. (49b/11), (49b/12), (49b/16),
(49b/17), (49b/18), (59a/10), (59a/13), (63a/6),
(63a/7), (64b/12), (65a/17), (72b/17), (78b/1),
(79b/11), (79b/13), (80b/4), (81b/11)

n. + a (59b/13), (59b/14), (66b/18),
(67a/6), (67a/8), (71b/13), (79b/16), (71b/7)

n. + da (20a/1), (49b/9), (56a/13),
(56b/1), (59a/2), (59a/6), (67a/10), (76a/9)

n. + dan (60b/2), (71b/13), (71b/7),
(81a/16), (81a/18)

n. + dur (77b/7), (77b/8), (77b/9)

n. + ı (77b/16)

n. + ıyla (56a/12), (56a/5)

n. + uğ (79b/14), (15a/9)

[= 46]

nice: Kaç, ne kadar, nasıl, birçok.

n. (3a/14)

[= 1]

niçe: bk. “nice”.

n. (3a/4), (3a/9), (3b/7), (47b/10),
(49b/7), (50a/13), (60b/2), (70a/9), (72a/16),
(89a/9), (9a/14)

n. + si (29a/6)

[= 12]

niçün: Niçin, neden.

n. (3a/4)

[= 1]

nihāvend: İran’da bir şehir.

n. (53b/12)

[= 1]

nihāyet: < Ar. Son, uç, son derece.

n. (24b/6), (34b/19), (54b/9), (89a/18)

n. + bulur (12b/6), (60a/16), (6a/17)

n. + de (2a/19)

n. + dür (51a/8)

n. + i (41b/6), (42b/15), (44a/11),
(54b/13), (64b/9)

n. + in (8a/19)

n. + ine (42b/12), (54b/17), (69b/5),
(89a/10)

n. + üldevrān (2a/11)

[= 20]

nihāyetü’l-idrāk : < Ar. Tusi’nin öğrencisi olan Kutbettin Şirazi’nin astronomi, jeodezi, meteoroloji, mekanik, ve optik konularını kapsayan eseri. Tam adı Nihāyetü’l-idrāk fi-Dirāyet el-Eflakdır.

n. (80b/9)

n. + de (28a/12), (29a/1), (38b/13),
(47b/11), (6b/6), (70a/12), (7b/18), (8a/7),
(9b/3)

n. + den (3a/13)

[= 11]

nihāyetü’s-su’ül: İbn-i Şatır’ın bir kitabı.

n. (47a/14), (29b/18)

[= 2]

nişāb: < Ar. Ebū Naşr Ferāhî’nin Nisābu’s-sıbyan isimli Arapça-Farsça sözlüğü.

n. + da (76a/14)

[= 1]

nīsān: Nisan ayı.

n. (76a/4)

[= 1]

nisbet: < Ar. 1.Bağlılık, ilgi. 2.Kıyaslama, ölçü.
3.Oran.

n. (10a/13), (1b/5), (21b/1), (45a/5),
(47a/17), (49a/17), (55b/7), (82a/9), (9a/14)

n. + éderler (73a/5)

n. + étmek (16b/5)

n. + i (10a/17), (10a/18), (10b/1),
(10b/2), (10b/3), (10b/5), (10b/6), (10b/7),
(10b/7), (10b/9), (31b/7), (37b/4), (82a/15),
(82a/16), (87b/16), (87b/17), (88a/2), (88a/3),
(88a/7), (88a/7), (89b/13), (90a/8), (90a/8),
(9b/6)

n. + i ‘arız (45a/4)

n. + i ihtilâf (34a/1)

n. + i muzlim (12b/14)

[= 38]

nişâbūr: İnan’da bir şehir.

n. (53b/15)

[= 1]

nişân: < Ar. İz, alamet, belirti, işaret.

n. (78a/1)

n. + e (78a/4)

n. + eyleyeler (78a/18)

n. + ı (36a/17)

n. + uş (78a/19)

[= 5]

niṭāk: < Ar. Kuşak, bölüm, dilim.

n. (38b/5)

n. + da (39a/18), (39a/19)

n. + ı (38b/5), (38b/7), (39a/17),
(39a/17)

[= 7]

niṭākāt: < Ar. Dilimler: Dışmerkezli küre ile
episikl küresi dört kısma taksim edilir ve her
bir kısma dilim (nitakat) adı verilir. Bunlardan
ikisi yukarıda, diğer ikisi de aşağıdadır.

n. (38b/3)

[= 1]

niṭāk-ı evvel: < Ar. Birinci dilim.

n. (38b/5), (39a/14)

n. + de (39a/17)

[= 3]

niṭāk-ı sānī: < Ar. İkinci dilim.

n. (38b/7)

n. + de (39a/17)

[= 2]

nitēki: bk. “nitekim”.

n. (19b/12), (32a/14), (32a/16),
(55a/7), (69a/4), (69b/8), (70b/10), (7b/8),
(80b/7), (8a/11)

[= 10]

nitēkim: Gibi, nasıl ki, nitekim.

n. (25a/10), (25b/7)

[=2]

niyāzık: < Ar. Parlayan (yıldızlar).

n. (12a/3), (12b/1)

[=2]

nizām: < Ar.1.Dizi, sıra. 2.Düzen, usul, tertib, yol; kaide. 3.Zamanın icablarına göre konulan esaslar.

n. (20a/4), (20b/1)

[=2]

nokşān: < Ar.1.Eksiklik, azalma, azlık. 2.s.Eksik, kusurlu. 3.Yokluk.

n. (59b/1)

n. + da (59a/16)

n. + edeler (36b/1)

n. + ı meyl (20a/10)

n. + suz (75b/13)

n. + uş (44b/18)

[=6]

nokta: < Ar.1.Nokta. 2.Benek, leke. 3.mat. Hiçbir buut(boyut)u olmayan işaret. 4.Yer. 5.Mevzu, konu. 6.Derece, kerte. 7.Hal, durum.

n. (13b/18), (14a/1), (15b/5), (15b/8), (1b/4), (22a/19), (23a/8), (23b/13), (25b/15), (25b/15), (26a/13), (26a/14), (26a/9), (30a/13), (30a/14), (33b/16), (3b/16), (3b/3), (4a/11), (4b/14), (5a/10), (5a/2), (5a/9), (5b/2), (60b/8), (64a/11), (65a/19), (65b/15), (67b/8), (3b/7)

n. + da (13b/9), (14b/1), (14b/17), (14b/5), (15a/19), (15a/2), (17a/7), (19a/10), (29b/16), (41a/16), (44b/12), (46b/6), (58b/14), (58b/15), (59a/1), (60b/5), (60b/8), (68b/13), (14b/9)

n. + dan (34a/6), (3b/16), (4a/11), (59a/2), (65a/19), (71a/12)

n. + dur (14a/18), (26a/7), (29b/4), (39a/13), (78b/8)

n. + i (13b/10), (14b/11), (14b/14), (14b/18), (14b/18), (14b/5), (14b/6), (15a/1), (15b/1), (24a/1), (26a/10), (26a/10), (26a/7), (26a/8), (37b/6), (37b/8), (56a/18), (56b/4), (56b/5), (58a/1), (5b/5), (5b/7), (5b/9), (65b/1), (66a/8), (80b/11), (9b/8), (16a/15), (26a/8)

n. + i āhıri (67a/2), (68a/4)

n. + i cenūb (80b/5)

n. + i cenūba (62a/12), (62a/7), (62a/7), (63b/2), (80a/17)

n. + i cenūbdan (62b/12), (62b/2), (63b/6)

n. + i cenūbīsinden (79b/7)

n. + i evce (17a/19)

n. + i hamele (58a/2)

n. + i i'tidāl (65a/19)

n. + i i'tidālde (67b/4)

n. + i i'tidālden (66a/2), (66b/4), (67b/9)

n. + i i'tidāle (26a/15), (62b/13), (64a/9)

n. + i i'tidāliberī'iyye (22a/18)
n. + i k̄uṭb (25b/13), (25b/15)
n. + i mağribden (62b/19), (64a/3),
(79b/17)
n. + i maşrıq (81a/5)
n. + i maşrıqdan (62b/18), (64a/2),
(79b/19)
n. + i mefrūzdan (81a/2)
n. + i mefrūza (15b/12), (15b/3),
(15b/4), (15b/6), (15b/7), (15b/8), (15b/9)
n. + i mefrūzadan (16a/7)
n. + i mefrūzaya (15a/18)
n. + i mevhūmeye (26a/16)
n. + i mīzāna (58a/2)
n. + i mu'ayyene (23b/11), (23b/9)
n. + i muhtelifeye (68a/5)
n. + i müştarekede (29b/6), (29b/8),
(30b/13)
n. + i mütekābile (5a/3)
n. + i mütekātırede (30a/12)
n. + i rebī'iyye (22a/10), (22a/7)
n. + i rebī'iyyenüj (22a/7)
n. + i rebī'iyyeyi (22a/10)
n. + i re's (42a/7), (43a/4)
n. + i şimāl (63a/13), (63b/1), (65a/13),
(65a/15), (80b/6)

n. + i şimālden (62a/12), (62b/1),
(62b/9), (63b/9)
n. + i şimāle (62a/9), (62a/9), (63b/4),
(63b/6)
n. + i şimālīsinden (79b/9)
n. + i teḳāṭu' (24b/5), (25a/8)
n. + i teḳāṭu'dur (38b/9)
n. + i teḳāṭu'ıdur (36a/5)
n. + i teḳāṭu'uṅ (39a/4)
n. + lara (13b/10), (25b/17)
n. + nuṅ (14b/19), (14b/7), (15a/19),
(15b/14), (15b/2), (26a/5), (33b/12), (33b/14),
(33b/3), (37a/14), (37a/16), (3b/12), (58a/4),
(59a/5), (60b/5), (66b/11), (67b/10), (68a/5),
(68a/8), (78a/12), (81a/1), (19a/11)
n. + sıdur (32b/19), (39a/3)
n. + sına (25b/12), (25b/16)
n. + sından (41b/12)
n. + ya (13b/15), (13b/16), (37b/6),
(37b/9), (3b/18), (41a/16), (4a/13), (64a/6),
(71a/13), (78b/9)
n. + yadur (37b/4)
[= 206]
noḳta-i cenūbī: < Ar.Far. Güney noktası: Güney
doğrultusunun ufuk üzerinde göğü deldiği nok-
ta.
n. (14b/18)
[= 1]

nokta-i inkılâb: <Ar.Far. Dönüm noktaları, gündönümü; (İng. solstice): Gecelerin uzamadan kısaltmaya ya da kısaltmadan uzamaya dönmesi olayı ve bu dönmenin olduğu tarih.

n. (26a/7), (65b/1)

n. + a (56b/5)

n. + dur (26a/10)

n. + ı (26a/8), (26a/8)

[= 6]

nokta-i i'tidāl: Ekinoks noktaları, ılım, ılım noktaları; (İng. equinoctial points, equinox): Gece ve gündüzün eşit olması ve gece ve gündüzün eşit olduğu noktalar. Güneş'in ekliptikle ekvatorun kesişme noktalarından birine geldiği an.

n. (13b/10), (26a/10)

n. + den (58a/1)

n. + e (56a/18), (56b/4)

[= 5]

nokta-i i'tidālī: <Ar.Far. Ekinoks noktalarıyla ilgili, ekinoks noktalarına ait.

n. + de (9b/8)

[= 1]

nokta-i mağrib: <Ar.Far. bk. “mağrib-i i'tidāl”.

n. (14b/14), (14b/6)

[= 2]

nokta-i maşrik: <Ar.Far. bk. “maşrik-i i'tidāl”.

n. (14b/11), (14b/5), (15a/1)

[= 3]

nokta-i maşrik ve mağrib: bk. “maşrik-i i'tidāl, mağrib-i i'tidāl”.

n. + e (15b/19)

[= 1]

nokta-i muhāzāt: <Ar.Far. Ay'ın inhirafı; Ay'ın episikl üzerindeki hareketinin sabit bir noktaya göre değil de Ay-Güneş uzanımına göre değişen bir noktaya göre ölçülmesi. Bu değişken nokta, taşıyıcının merkezini hareket ettiren daire üzerinde, taşıyıcının merkezinin tam tersi yönündeki bir noktadır.

n. (37b/6), (37b/8)

[= 2]

nokta-i şimālī: <Ar.Far. Kuzey noktası: Kuzey doğrultusunun ufuk üzerinde göğü deldiği nokta.

n. (14b/18)

[= 1]

nokta-i tāli' ve gārib: <Ar.Far. Doğu ve batı noktaları.

n. + dür (15a/12)

[= 1]

noktateyn: <Ar. İki nokta.

n. (67b/14)

[= 1]

nūbe: Eskiden Kuzey Sudan'a verilen isim.

[= 1]

n. (51b/11), (52b/9)

[= 2]

nukaṭ: < Ar.Noktalar.

n. (80b/12)

[= 1]

nukte: < Far. O nokta ve nişandır ki parmak veya bir ağaç uçlarıyla bir yere vaz ve tarh olunur. Arabîde vech, delil, ve dakika manasındadır.

n. (66b/15)

n. + si (37a/13)

n. + yi (48b/6)

[= 3]

nūr: < Ar.Aydınlık, parıltı, parlaklık.

n. (45a/7), (51b/4), (73a/15)

n. + dan (73b/5)

n. + dur (12b/10)

n. + ı (51b/10), (51b/7)

n. + ı kamer (73a/17)

n. + uṣ (51b/4)

n. + ül (73a/15)

[= 10]

nuṣaybīn: < Mardin'de bir yer.

n. (53b/10)

nücüm: < Ar.Yıldızlar.

n. (28b/5), (2b/16), (5a/1), (85b/7)

[= 4]

nühle: Aslan takım yıldızından bir yıldız.

n. (27a/19), (27a/19)

[= 2]

nüzül: < Ar.1.Aşağı inme. 2.Konağa inme, konaklama. 3.hek.Nüzul inme, felç.

n. + ı (7a/3)

n. + ını (76a/11)

[= 2]

-O-

oğlağ: Keçi yavrusu.

o. + uṣ (27b/16)

[= 1]

oḳ: Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.

o. (7a/15), (7a/17), (7a/19), (7b/2)

o. + laruṣ (7a/14)

o. + uṣ (7b/2)

[= 6]

oḳu- : Okumak.

o.-yanlar (94b/5)

[= 1]

okyanūs: < Ar. Kıtaları birbirinden ayıran deniz,
ana deniz, umman.

o. (52a/16)

[= 1]

ol: O.

o. (10a/16), (10b/2), (10b/4), (10b/6),
(10b/9), (11a/5), (11b/1), (11b/18), (12a/14),
(12b/10), (12b/11), (12b/19), (13a/6), (13b/11),
(13b/4), (13b/7), (13b/9), (13b/9), (14a/10),
(14a/10), (14a/12), (14a/14), (14a/15), (14a/16),
(14a/16), (14a/19), (14a/4), (14a/6), (14a/7),
(14a/8), (14a/8), (14a/9), (14b/1), (14b/1),
(14b/15), (14b/3), (14b/7), (15a/11), (15a/14),
(15a/17), (15a/19), (15a/5), (15a/9), (15b/1),
(15b/11), (15b/14), (15b/15), (15b/18),
(15b/18), (15b/8), (16a/2), (16a/9), (16a/9),
(16b/1), (16b/12), (17a/11), (17a/16), (17a/5),
(17a/8), (17b/2), (18b/11), (18b/19), (19a/11),
(19a/13), (19a/5), (19b/19), (19b/5), (1b/1),
(1b/10), (1b/12), (20a/19), (20b/12), (21a/19),
(22a/13), (22b/4), (23a/11), (23a/5), (23a/8),
(23a/9), (23b/2), (23b/9), (24a/5), (24b/7),
(24b/9), (25a/6), (25a/7), (26a/13), (26a/14),
(26a/15), (26b/11), (27b/1), (28a/17), (28a/5),
(28a/7), (28b/6), (29a/13), (29a/3), (29b/7),
(30a/13), (30a/3), (31b/17), (31b/18), (31b/19),
(31b/4), (32b/11), (32b/13), (33a/1), (33a/2),
(33a/2), (33a/7), (33b/1), (33b/3), (34a/16),
(34b/18), (34b/6), (35a/12), (35a/2), (35a/4),
(36a/5), (37a/18), (37b/14), (37b/9), (38a/1),
(38a/5), (38a/6), (38b/2), (38b/9), (39a/11),
(39a/17), (39a/19), (39a/19), (39a/4), (39b/8),
(3a/12), (3b/1), (3b/13), (3b/13), (3b/16),
(3b/17), (3b/18), (3b/19), (40a/5), (41a/16),
(41a/18), (42a/5), (42b/7), (43a/1), (44a/13),
(44b/2), (44b/5), (44b/9), (45a/5), (45b/3),

(45b/8), (45b/9), (46a/4), (46a/8), (46b/3),
(47a/17), (47a/9), (48a/2), (48b/9), (49a/13),
(49b/1), (49b/13), (49b/14), (4a/1), (4a/13),
(4a/13), (4a/13), (4a/15), (4a/16), (4a/16),
(4b/1), (4b/12), (4b/13), (4b/14), (4b/15),
(4b/17), (4b/2), (4b/3), (4b/7), (4b/8), (4b/9),
(50a/4), (50a/7), (50b/10), (50b/7), (50b/9),
(51a/1), (51a/13), (51a/6), (51b/14), (51b/16),
(52a/1), (52a/4), (55b/10), (55b/3), (55b/8),
(56a/16), (56a/17), (56a/19), (56a/7), (56b/7),
(57b/1), (57b/10), (57b/11), (57b/3), (58a/11),
(58a/12), (58a/14), (58a/15), (58a/9), (58b/15),
(59a/18), (59a/2), (59a/4), (59a/5), (59b/10),
(59b/17), (5a/10), (5a/13), (5a/4), (5a/7), (5a/8),
(5a/9), (5b/10), (5b/18), (5b/2), (5b/2), (5b/4),
(5b/9), (60a/7), (60b/5), (61a/14), (61a/3),
(61a/4), (61a/8), (61b/5), (61b/9), (62b/4),
(63a/5), (64a/5), (64b/16), (65a/12), (65a/19),
(65a/6), (65b/1), (65b/14), (65b/18), (66a/13),
(66b/9), (67a/4), (68a/5), (68b/11), (68b/19),
(69a/5), (6a/7), (70b/13), (71b/11), (71b/6),
(72a/1), (72a/15), (72a/2), (72a/5), (73a/6),
(73a/7), (73b/6), (74b/12), (75b/14), (76a/15),
(76a/19), (76b/6), (76b/8), (77a/1), (77a/15),
(77a/18), (77b/6), (78a/3), (78a/4), (78b/1),
(78b/6), (79b/13), (7a/11), (7a/15), (7a/17),
(7a/19), (7b/17), (80a/19), (81a/10), (81a/14),
(81a/15), (81a/15), (81a/19), (81b/15), (81b/18),
(81b/6), (81b/7), (82a/13), (82a/3), (82b/15),
(82b/6), (83a/12), (83a/16), (83a/17), (83a/4),
(83b/10), (83b/15), (83b/17), (84a/1), (84a/10),
(84a/12), (84a/18), (84a/2), (84a/3), (84a/4),
(84a/6), (84b/16), (84b/18), (84b/2), (84b/3),
(84b/7), (85a/12), (85a/17), (85a/19), (85a/5),
(85a/8), (85b/5), (86a/19), (86a/3), (86a/5),
(86b/10), (86b/2), (86b/4), (86b/5), (87a/10),
(87a/16), (87a/4), (88a/16), (88a/6), (89b/1),
(89b/14), (89b/15), (8a/14), (8a/18), (8a/2),

(8a/9), (8b/14), (8b/18), (8b/19), (8b/4),
(90a/6), (90b/11), (9a/2), (9a/2), (9b/16), (9b/6),
(61a/5)

o. + āfaḳa (58a/9)

o. + arzuḡ (72b/14)

o. + beledüḡ (58a/12), (80a/18)

o. + burcda (28b/3)

o. + burcuḡ (66b/8)

o. + cānibden (46a/2)

o. + cānibinde (77a/5)

o. + ceyb (86a/12)

o. + ceybi (85b/15)

o. + cihetden (46b/14)

o. + cismüḡ (4a/11)

o. + cümleden (72b/14)

o. + cüz'i (66b/12)

o. + dā'ireye (78a/11)

o. + dāirenüḡ (65a/1), (78a/6)

o. + dur (12b/10), (12b/17), (12b/19),
(12b/5), (12b/6), (1b/12), (21a/17), (22a/8),
(29a/13), (30a/10), (30a/18), (30a/5), (30b/11),
(30b/3), (30b/8), (32a/16), (32b/16), (36a/2),
(39a/15), (39b/3), (40b/10), (44a/3), (46a/2),
(46b/5), (47a/19), (47a/3), (48b/10), (49a/3),
(4a/17), (4b/5), (51b/12), (52a/7), (52b/17),
(52b/19), (52b/6), (53a/11), (53a/9), (53b/3),
(53b/5), (54a/14), (54a/2), (54a/4), (54b/5),
(55a/12), (55a/3), (56b/4), (57b/12), (57b/12),
(57b/15), (57b/15), (59b/12), (59b/13), (5a/17),

(5a/19), (5b/12), (5b/14), (5b/2), (65b/13),
(6a/5), (6a/7), (6b/8), (71a/2), (72a/5), (72a/8),
(73a/9), (74b/11), (77a/10), (77b/4), (78a/16),
(78a/8), (7b/10), (81a/8), (82b/10), (82b/15),
(84a/1), (87a/1), (87b/10), (8a/15)

o. + eczāyla (41a/3)

o. + felegüḡ (22a/15)

o. + felek (34b/4)

o. + fesād (25a/14)

o. + gēce (74b/3)

o. + gēcenüḡ (60a/14)

o. + gün (59a/2), (72b/13), (76a/9)

o. + günde (59b/4), (81a/13)

o. + gündür (58b/4)

o. + güni (81a/12)

o. + günüḡ (60a/12)

o. + hālde (44b/16), (44b/6), (48b/1),
(70b/5)

o. + hareket (34a/15)

o. + haṡṡuḡ (35b/9)

o. + haṡṡ (79b/11)

o. + huṡṡüḡdan (27a/3)

o. + ıçak (8b/9)

o. + ıṡṡılāḡ (72b/1)

o. + ictimā^c (71a/16)

o. + iki (56a/18)

- o. + irtifā'ı (59a/17)
- o. + kavs (65a/12), (65a/2)
- o. + kavsa (65a/3)
- o. + kavısı (85b/13)
- o. + kavsuñ (65a/11), (84a/8), (85b/7)
- o. + kuṭr (84a/7)
- o. + kavs (61a/1)
- o. + kevākibden (27a/1)
- o. + kevkeb (28b/11), (48a/7), (58b/11), (68a/18), (68a/19)
- o. + kŭrenüñ (37a/15), (83a/7), (83a/9), (87a/8)
- o. + leylüñ (61a/18)
- o. + mäh (75a/3)
- o. + māha (75b/17)
- o. + mähları (76b/2)
- o. + mebd'e (73a/5)
- o. + mecmū' (39a/9), (59b/9), (61a/7)
- o. + medār (58a/6)
- o. + medārı (58a/5)
- o. + miḳdār (22a/19), (46b/12), (47a/7), (64b/8), (79b/19), (79b/9), (81a/17)
- o. + miḳdāra (21a/18)
- o. + miḳdārı (29a/16)
- o. + minvāl (75a/5)
- o. + müşelleşi (78a/3)
- o. + nehāruñ (61a/16)
- o. + nesne (44b/8)
- o. + nişf (60a/2), (60a/4), (60a/6), (60a/9)
- o. + nişfdan (21a/1)
- o. + nişfuñ (60a/3), (60a/5), (85b/14)
- o. + nişāne (78a/4)
- o. + nokṭa (23b/13), (33b/16)
- o. + nokṭadan (4a/11)
- o. + nokṭanuñ (33b/14), (37a/16), (67b/10)
- o. + nokṭaya (37b/6), (3b/18), (71a/13), (78b/9)
- o. + nŭruñ (51b/4)
- o. + päreler (21b/6)
- o. + rub'dan (86a/15)
- o. + şüretlerden (28b/17)
- o. + sālde (73a/1)
- o. + sāle (71b/1), (75b/18)
- o. + saḫḫ (4a/15)
- o. + saḫḫda (3b/16)
- o. + saḫḫuñ (77a/5)
- o. + sebeb (37a/8)
- o. + sebebden (69b/11)

o. + semtten (33b/5)	o. + zamānda (61b/9)
o. + sūretüñ (27a/2)	[= 591]
o. + şaḥışuñ (49b/9)	ol- : Olmak; meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.
o. + şekl (29a/9)	
o. + şekle (4a/12)	o.-a (10a/11), (10a/8), (10a/9),
o. + tağa (51b/3)	(10b/16), (12b/11), (12b/5), (12b/6), (14a/14),
o. + taraf (52a/7)	(14a/15), (14a/7), (14a/9), (14b/1), (14b/11),
o. + taḳdīrce (85a/11)	(14b/14), (15a/15), (15a/16), (15a/6), (15a/7),
o. + üslüb (50a/5)	(15b/15), (15b/16), (15b/4), (15b/7), (16a/3),
o. + vaḳt (24b/10), (35a/14), (40a/11),	(19b/11), (19b/15), (19b/9), (20a/13), (20b/12),
(42b/7), (62a/11), (63a/8), (64b/13), (64b/2),	(20b/12), (20b/6), (20b/7), (21a/13), (21a/19),
(71a/2)	(21a/2), (21a/2), (21a/3), (21a/4), (21a/4),
o. + vaḳtda (61b/10), (63b/8), (77b/9),	(21a/5), (21a/8), (21a/9), (21b/1), (21b/11),
(81a/12)	(21b/16), (21b/17), (22a/16), (22a/5), (22a/6),
o. + vaḳtde (51a/15)	(22a/9), (22b/12), (23a/13), (23a/4), (23a/5),
o. + vaḳtuñ (56b/3), (56b/5), (56b/6)	(23a/8), (24b/4), (25b/12), (25b/19), (25b/8),
o. + vaż'a (71a/17)	(26b/14), (26b/15), (26b/4), (28a/15), (28b/4),
o. + yerde (58b/8), (78a/5)	(28b/6), (29a/16), (29a/18), (2a/12), (2a/15),
o. + yerden (54b/17)	(30a/19), (32b/15), (32b/17), (33a/6), (34a/10),
o. + yere (52b/4)	(34a/11), (34a/13), (34a/14), (34a/5), (34a/7),
o. + yılda (76b/12)	(34a/9), (34b/5), (35a/10), (35a/12), (35a/14),
o. + zāviye (34b/15), (34b/8)	(35a/2), (35a/4), (35a/5), (35b/1), (35b/2),
o. + zāviyelere (4b/2)	(35b/7), (36a/19), (36a/3), (36a/4), (36b/2),
o. + zāviyenüñ (36a/12)	(36b/3), (36b/6), (36b/7), (36b/8), (37a/14),
o. + zamān (77b/10)	(37a/15), (37a/4), (37b/11), (37b/17), (38a/6),
	(38a/7), (38a/8), (39a/12), (39a/16), (39b/12),
	(39b/4), (3a/4), (3b/10), (3b/11), (3b/11),
	(3b/14), (3b/15), (3b/17), (3b/3), (3b/4), (3b/5),
	(3b/7), (3b/8), (40a/3), (40a/9), (40b/1),
	(40b/16), (40b/3), (40b/5), (41a/18), (41a/3),
	(41b/18), (41b/2), (41b/3), (42a/2), (42a/7),
	(42b/1), (42b/2), (42b/3), (43a/4), (43b/2),
	(44a/10), (44a/10), (44a/12), (44a/9), (44b/1),
	(44b/14), (44b/4), (44b/6), (44b/9), (45a/11),
	(45b/3), (46a/5), (46b/3), (47a/12), (47a/4),
	(47b/14), (48a/1), (48b/12), (48b/15), (48b/18),

(48b/2), (48b/3), (4a/10), (4a/12), (4a/19), (4a/5), (4a/6), (4a/8), (4b/10), (4b/11), (4b/12), (4b/15), (4b/18), (4b/7), (4b/9), (50b/3), (51a/3), (52a/10), (52a/5), (52a/7), (52a/9), (52b/18), (52b/19), (52b/2), (52b/3), (52b/7), (52b/8), (53a/1), (53a/10), (53a/11), (53a/12), (53a/13), (53a/2), (53b/4), (53b/5), (53b/6), (53b/7), (54a/15), (54a/16), (54a/18), (54a/18), (54a/3), (54a/4), (54a/4), (54a/5), (54b/6), (54b/7), (55a/4), (55a/5), (55b/2), (56a/12), (56b/4), (56b/7), (56b/8), (57a/4), (57b/12), (57b/13), (57b/14), (57b/15), (57b/17), (57b/2), (57b/9), (58a/14), (58a/16), (58a/17), (58a/19), (58a/7), (58b/10), (58b/13), (58b/19), (58b/4), (59a/11), (59a/14), (59a/19), (59a/4), (59b/4), (59b/5), (5a/11), (5a/19), (5a/9), (5b/13), (5b/19), (5b/6), (5b/9), (60a/10), (60a/6), (61a/14), (61b/4), (62a/1), (62a/4), (62b/10), (62b/14), (64a/15), (64a/16), (64b/2), (64b/3), (64b/4), (64b/6), (65a/19), (65a/2), (65a/3), (65a/4), (65b/1), (65b/10), (65b/15), (65b/16), (65b/18), (65b/4), (65b/4), (65b/5), (65b/6), (65b/7), (65b/8), (65b/9), (66a/13), (66a/15), (66a/2), (66a/4), (66a/9), (66b/19), (66b/5), (66b/9), (67a/1), (67a/10), (67a/12), (67a/18), (67a/4), (67a/5), (67a/6), (67a/8), (67a/9), (67b/14), (67b/16), (67b/17), (67b/18), (67b/3), (67b/4), (67b/5), (68a/1), (68a/10), (68a/11), (68a/12), (68a/13), (68a/15), (68a/16), (68a/16), (68a/17), (68a/18), (68a/19), (68a/2), (68a/3), (68a/5), (68a/8), (68b/1), (68b/2), (68b/5), (68b/6), (68b/8), (69a/19), (69a/4), (69b/1), (69b/4), (6b/17), (6b/2), (6b/4), (70a/18), (70b/8), (71a/16), (72a/16), (73a/2), (73a/3), (73b/15), (74a/1), (75a/5), (76a/10), (76b/8), (77a/17), (77a/2), (77a/3), (77a/4), (77a/4), (77a/5), (77a/5), (77a/6), (77a/7), (77b/13), (77b/13), (77b/7), (77b/8), (78a/1), (78a/10),

(78a/11), (78a/13), (78a/17), (78a/19), (78b/12), (78b/2), (79a/1), (79a/1), (79a/2), (79a/4), (7b/17), (80a/11), (81a/16), (82b/8), (84a/7), (84a/8), (85b/6), (86b/16), (89a/10), (89a/12), (89a/17), (89b/12), (89b/13), (8a/12), (8b/10), (9a/19), (9b/1), (9b/2), (56a/4), (58a/6)

o.-acağ (20b/12)

o.-alar (14a/1), (16a/19), (19b/3), (46b/6), (49a/7), (4b/1), (4b/14), (50b/2), (5a/5)

o.-an (10a/10), (10a/11), (11b/2), (12a/19), (12b/14), (12b/3), (12b/8), (13a/4), (15b/17), (16a/18), (16a/2), (16a/5), (16b/1), (16b/10), (16b/11), (16b/15), (16b/16), (16b/8), (19a/15), (19a/7), (20b/19), (21a/1), (21a/14), (21b/3), (21b/4), (21b/5), (22a/18), (22a/7), (22a/7), (24b/6), (24b/7), (25a/7), (25b/4), (26a/11), (26a/4), (26b/19), (26b/2), (26b/6), (27b/10), (27b/6), (28a/17), (29a/5), (2b/2), (30a/15), (30b/4), (32a/2), (32b/11), (32b/12), (34a/19), (34a/6), (34b/1), (34b/13), (34b/2), (34b/3), (34b/9), (35b/10), (37b/7), (37b/8), (37b/9), (38a/2), (39a/3), (3a/16), (40a/8), (41a/10), (44a/1), (45a/4), (47b/5), (48a/4), (49b/14), (50b/10), (50b/19), (51a/3), (51a/8), (52a/2), (52a/2), (52b/8), (55b/11), (55b/12), (56b/14), (56b/17), (57a/3), (57a/5), (57a/7), (60a/17), (64a/12), (64a/5), (66a/14), (66a/17), (66a/18), (67a/3), (68b/11), (69b/10), (69b/17), (69b/19), (69b/3), (6a/4), (6b/11), (70a/3), (70a/3), (70b/14), (70b/3), (70b/5), (73a/15), (73b/1), (74a/12), (74b/11), (74b/12), (75a/6), (76b/6), (78a/15), (78b/10), (79b/15), (7a/4), (7b/5), (7b/6), (7b/6), (7b/8), (80a/18), (80a/5), (81a/1), (81a/9), (81b/16), (82b/3), (82b/5), (83a/5), (85a/10), (85a/16), (86a/3), (86b/19), (87a/3), (87b/2), (87b/3), (8b/11), (9a/10),

(9a/12), (9a/8), (9a/9), (9b/17), (9b/3), (39a/1),
(50b/16), (9a/8)

o.-ana (26a/8), (31b/10), (46b/3),
(50a/6), (60b/3), (65a/18)

o.-andan (66a/17), (69b/4)

o.-andur (56b/11), (56b/9)

o.-anı (57a/17), (70a/4)

o.-anlar (17a/9), (21b/3), (55a/11),
(69b/16)

o.-anlara (10b/19), (12a/7), (8b/5),
(5a/16)

o.-anlardan (16b/4), (22b/13), (22b/16)

o.-anları (3b/1), (3b/2), (5a/10),
(76b/19), (81a/12)

o.-anların (57a/13), (7a/10)

o.-anun (58a/19), (61a/2)

o.-aydı (20a/3), (33a/14), (37b/2),
(9a/3), (9a/7)

o.-dı (23b/2), (25a/11), (40a/15),
(55b/14), (66a/18), (72b/1), (7b/4), (82b/3),
(94b/6)

o.-duğı (10a/2), (10b/13), (10b/14),
(10b/15), (11a/12), (11a/19), (11a/5), (11a/7),
(11a/8), (11a/9), (11a/9), (11b/1), (16b/7),
(28a/3), (30a/8), (32b/2), (36a/13), (37a/4),
(38a/12), (39a/8), (49b/13), (54b/10), (57a/11),
(68b/6), (69b/10), (6b/1), (70b/6), (71a/19),
(79a/10), (82b/2), (88a/8), (8a/10), (8a/13),
(8a/4), (9b/15)

o.-duğıçün (19a/8), (21b/11)

o.-duğıçündür (9a/5)

o.-duğına (37a/7)

o.-duğından (20a/2), (29a/10),
(69b/17), (7a/6), (7b/16), (8b/3), (9a/13)

o.-duğındandır (11b/3)

o.-duğınuğ (9a/4)

o.-duğca (77a/10)

o.-duğça (71a/4)

o.-duğda (3a/1), (49b/11), (71a/5)

o.-duğdan (23b/4), (82b/14)

o.-duğları (69b/6), (6b/4)

o.-duğlarında (50a/3)

o.-duğlarının (71a/1)

o.-dur (10a/12), (10b/15), (11b/12),
(12b/12), (16b/17), (2a/16), (36a/3), (3b/10),
(3b/11), (3b/7), (54a/17), (57b/13), (5b/15),
(9b/4)

o.-durki (24b/4), (28b/3)

o.-ına (4a/9)

o.-ınca (49b/17)

o.-maduğı (17b/13), (56b/16), (6a/2),
(83a/6)

o.-mağıla (12a/10), (44a/1)

o.-mağın (2b/5), (2b/8), (32a/12),
(32b/10), (32b/2), (45b/1), (45b/10), (52a/8),
(54b/18), (6a/17), (6b/14), (71b/3), (73b/11),
(76a/18), (79a/12), (79a/15), (79a/9), (7b/10),
(85a/1)

- o.-mağičün (28a/15), (61a/13)
- o.-mağla (9a/16), (9a/4)
- o.-mağladur (9a/16)
- o.-mağ (10a/1), (11b/4), (14a/2), (14a/3), (19b/7), (20a/11), (20b/1), (20b/3), (20b/4), (20b/5), (20b/9), (21a/15), (21b/2), (21b/5), (21b/6), (22b/3), (25a/4), (26b/18), (27a/5), (2a/2), (31b/3), (36a/15), (38a/9), (3a/9), (49b/6), (49b/8), (50a/10), (50a/11), (50a/12), (50a/13), (50b/11), (57a/7), (74a/8), (76b/13), (79a/15), (7b/2), (7b/3), (81a/3), (81a/4), (81a/5), (82a/1), (82a/5), (83b/18), (88a/11), (89b/4), (8b/18), (90b/12), (9b/5), (9b/9)
- o.-mağdan (51b/9)
- o.-mamağ (8b/19)
- o.-mamışdur (20b/10), (55a/7)
- o.-masa (11b/15), (5b/11), (9b/4)
- o.-masaydı (57a/6)
- o.-ması (24b/4), (25a/3), (54a/8), (77a/15), (77a/18), (7a/2), (9a/6)
- o.-masıdur (10a/2)
- o.-masın (36a/16)
- o.-masına (2a/16), (57a/11), (68b/14)
- o.-masınuğ (11b/11), (12a/8), (48b/10), (8a/2)
- o.-masun (17b/17), (67a/1)
- o.-maya (17a/9), (22b/11), (25a/9), (28b/5), (29a/17), (3a/4), (3b/13), (3b/3), (3b/5), (44a/8), (4b/13), (4b/17), (50b/4), (58a/5), (72a/9), (76b/3), (81a/7), (9b/2)
- o.-mayalar (16b/1)
- o.-mayub (9a/11), (9a/14)
- o.-maz (10a/10), (12a/7), (21a/6), (29a/12), (29a/15), (34b/4), (34b/7), (35b/4), (38a/12), (44b/16), (44b/7), (45a/2), (51b/9), (52a/4), (52b/1), (56a/16), (59a/3), (59b/4), (60a/12), (60a/14), (60b/11), (60b/13), (61a/16), (61a/18), (64a/17), (64b/11), (64b/12), (65a/17), (66b/6), (70a/9), (71b/10), (72a/15), (73b/10), (73b/7), (73b/7), (73b/9), (7b/3), (80b/7), (8a/1), (8b/10), (9b/9)
- o.-mazdı (35b/12), (7b/14), (7b/18)
- o.-mazsa (32b/17)
- o.-miş (19b/11), (51a/7), (5a/11), (75a/5), (77a/4), (81a/6)
- o.-mişdi (43b/6)
- o.-mişdur (12a/9), (13a/6), (13a/8), (15b/14), (18b/13), (18b/15), (20a/9), (27a/2), (27b/13), (28b/9), (33a/15), (34b/11), (37b/18), (37b/3), (51b/17), (5a/1), (69a/16), (74a/13), (76a/19), (76b/15), (80a/7), (83a/1), (83b/16), (88a/9), (89b/2), (8a/15), (8a/6), (90a/2), (9b/14)
- o.-mişlardur (30a/2), (52a/12)
- o.-sa (10a/6), (10b/18), (11b/18), (13b/3), (19a/6), (19b/10), (20b/2), (20b/7), (23a/1), (23a/17), (25b/3), (28b/3), (29a/13), (29a/13), (2b/1), (32a/15), (32a/16), (36a/11), (47b/17), (47b/4), (48a/6), (49a/18), (49b/1), (4a/10), (4a/6), (50a/11), (50a/3), (50b/2),

(51a/15), (57b/2), (65b/13), (68b/9), (6b/19),
(70a/10), (70a/2), (70b/2), (74a/12), (76b/1),
(78a/16), (78b/10), (79a/7), (79b/1), (7a/3),
(7a/6), (7a/9), (7b/13), (7b/17), (80a/14),
(80b/3), (80b/6), (80b/8), (80b/8), (81a/10),
(81a/2), (81a/3), (81a/6), (82a/17), (82b/2),
(82b/8), (82b/9), (83b/13), (85b/11), (86a/14),
(87b/18), (88a/1), (89b/12), (89b/5), (8a/18),
(8b/18), (90b/6), (9b/17), (9b/8), (84b/19)

o.-sun (17b/17), (25b/9), (2a/1),
(35a/5), (35b/3), (36b/10), (38b/12), (4a/3),
(66b/19), (80b/4), (8a/1), (50a/4), (24a/18)

o.-ub (11b/16), (11b/17), (13b/1),
(13b/19), (20b/8), (21a/), (21a/15), (21b/16),
(22a/16), (24a/12), (24a/3), (25a/6), (25a/8),
(29a/15), (29a/17), (2a/14), (2b/5), (2b/9),
(32b/3), (3a/15), (41a/1), (49b/11), (49b/15),
(49b/16), (49b/17), (49b/5), (51b/10), (51b/3),
(51b/5), (51b/6), (51b/7), (57a/10), (57a/5),
(60a/18), (60a/19), (69a/1), (70a/19), (70b/1),
(70b/6), (70b/9), (71a/3), (71a/5), (76a/18),
(79a/2), (79a/3), (79b/1), (7a/1), (7a/5),
(81b/11), (81b/11), (81b/13), (81b/14),
(81b/15), (82a/4), (82b/7), (83b/10), (85a/1),
(8a/19), (9a/19), (9b/11), (9b/12), (9b/19),
(9b/8), (3a/12)

o.-ur (10a/10), (10a/10), (10a/9),
(10b/1), (10b/13), (10b/14), (10b/19), (10b/2),
(10b/4), (10b/8), (10b/9), (11a/9), (11b/18),
(11b/19), (12b/16), (12b/3), (13a/1), (13a/7),
(13b/13), (13b/14), (13b/2), (14b/4), (15a/1),
(17b/14), (17b/15), (18b/10), (19a/1), (19a/3),
(19a/7), (20a/11), (20a/19), (20b/2), (21a/1),
(21a/12), (21a/17), (21a/5), (21b/11), (21b/13),
(22b/1), (24a/10), (24a/11), (24a/5), (24a/6),
(24a/8), (24b/5), (24b/6), (24b/8), (24b/9),

(25a/10), (25a/7), (25b/11), (25b/7), (26a/11),
(26b/1), (26b/4), (28a/3), (28b/1), (28b/19),
(29a/11), (30b/16), (30b/19), (31a/1), (32a/12),
(32a/14), (32a/15), (34b/15), (34b/6), (35a/1),
(35a/1), (35a/7), (35b/11), (35b/9), (36a/11),
(36a/9), (37a/16), (38a/4), (39a/11), (39a/17),
(39a/18), (39a/19), (39a/19), (39b/2), (39b/5),
(40a/1), (40a/1), (40a/10), (40a/12), (40a/13),
(40a/13), (40a/14), (40a/16), (40a/2), (40a/7),
(40b/17), (40b/18), (40b/19), (41a/2), (41b/11),
(41b/15), (41b/17), (41b/4), (42a/10), (42a/11),
(42a/15), (42a/17), (42b/10), (42b/11),
(42b/12), (42b/6), (42b/8), (43a/10), (43a/10),
(43a/13), (43a/15), (43a/8), (43a/9), (44a/11),
(44a/2), (44a/3), (44a/8), (44a/9), (44b/10),
(44b/13), (44b/15), (44b/16), (44b/17),
(44b/17), (44b/19), (44b/4), (44b/8), (45a/1),
(45a/13), (45a/14), (45a/16), (45a/17), (45a/18),
(45a/19), (45a/19), (45a/3), (45a/5), (45a/8),
(45a/9), (45b/4), (45b/5), (45b/6), (46a/1),
(46a/2), (46a/5), (46a/6), (46a/8), (46b/13),
(46b/14), (46b/17), (46b/18), (46b/19), (46b/2),
(47a/17), (47a/6), (47b/16), (47b/17), (47b/3),
(47b/3), (48a/7), (48b/17), (49a/1), (49a/17),
(49a/2), (49b/12), (49b/18), (49b/18), (49b/4),
(49b/5), (4b/13), (4b/9), (50a/3), (50a/5),
(50b/12), (50b/13), (50b/19), (50b/7), (51b/10),
(51b/14), (51b/15), (51b/4), (51b/5), (51b/6),
(51b/7), (51b/8), (52b/6), (54b/12), (54b/13),
(54b/14), (54b/15), (55a/13), (55a/3), (55a/9),
(55a/9), (55b/18), (55b/18), (55b/4), (55b/6),
(55b/9), (56a/11), (56a/13), (56a/14), (56a/15),
(56a/3), (56a/5), (56a/6), (56b/10), (56b/3),
(57b/10), (57b/19), (57b/4), (58a/10), (58a/15),
(58a/16), (58a/18), (58a/2), (58a/8), (58a/9),
(58a/9), (58b/1), (58b/6), (58b/7), (58b/8),
(58b/9), (59a/12), (59a/12), (59a/14), (59a/15),
(59a/15), (59a/16), (59a/4), (59b/1), (59b/11),

(59b/12), (59b/19), (59b/3), (59b/6), (59b/6),
(59b/7), (59b/8), (59b/9), (5b/1), (5b/13),
(60a/1), (60a/11), (60a/12), (60a/13), (60a/14),
(60a/15), (60a/17), (60a/2), (60a/3), (60a/5),
(60a/7), (60a/9), (60a/9), (60b/1), (60b/11),
(60b/12), (60b/13), (60b/14), (60b/6), (60b/9),
(61a/16), (61a/18), (61a/3), (61a/4), (61a/6),
(61a/7), (61a/8), (61a/9), (61b/10), (61b/10),
(61b/14), (61b/5), (61b/6), (61b/7), (61b/8),
(61b/9), (62a/10), (62a/11), (62a/13), (62a/14),
(62a/14), (62a/3), (62a/6), (62a/8), (62b/13),
(62b/15), (62b/17), (62b/2), (62b/3), (62b/6),
(62b/9), (63a/10), (63a/13), (63a/2), (63a/2),
(63a/3), (63a/4), (63a/5), (63a/6), (63a/8),
(63b/10), (63b/10), (63b/12), (63b/2), (63b/3),
(63b/4), (63b/6), (63b/7), (63b/8), (64a/1),
(64a/10), (64a/15), (64a/16), (64a/7), (64a/8),
(64a/9), (64b/10), (64b/14), (64b/2), (64b/4),
(64b/5), (64b/6), (64b/6), (64b/8), (64b/9),
(65a/10), (65a/11), (65a/12), (65a/14), (65a/15),
(65a/3), (65b/10), (65b/14), (65b/17), (65b/19),
(65b/5), (65b/6), (65b/8), (65b/9), (66a/1),
(66a/16), (66a/5), (66a/6), (66a/6), (66b/2),
(66b/3), (66b/5), (66b/7), (66b/8), (67a/16),
(67a/2), (67a/3), (67a/9), (67b/12), (67b/13),
(67b/13), (68a/1), (68a/13), (68a/6), (68b/10),
(68b/13), (68b/13), (68b/17), (68b/18), (68b/5),
(68b/7), (68b/8), (69a/10), (69a/11), (69a/14),
(69a/14), (69a/15), (69a/15), (69a/18), (69a/2),
(69a/6), (69b/2), (69b/5), (6b/14), (6b/15),
(70a/10), (70a/11), (70a/19), (70a/3), (70a/5),
(70b/13), (70b/2), (70b/3), (70b/9), (71a/4),
(71a/6), (71a/7), (71b/18), (72a/13), (72a/14),
(72a/16), (72a/4), (72a/5), (72a/7), (72b/10),
(72b/17), (73a/1), (73a/18), (73a/7), (73b/13),
(73b/3), (73b/4), (73b/5), (73b/5), (73b/8),
(73b/9), (74a/11), (74a/7), (74b/10), (74b/2),
(74b/3), (74b/5), (74b/9), (75a/4), (75a/8),

(75a/9), (75b/1), (76b/1), (76b/18), (77a/11),
(77a/14), (77a/15), (77a/16), (77a/16), (77a/17),
(77a/18), (77a/19), (77a/6), (77b/10), (77b/11),
(77b/5), (77b/6), (77b/9), (78b/10), (78b/2),
(78b/3), (78b/4), (78b/9), (79a/8), (79b/1),
(7a/2), (7a/7), (7b/11), (80b/2), (80b/4),
(80b/5), (80b/6), (80b/9), (81a/2), (81b/1),
(81b/19), (81b/2), (81b/6), (81b/8), (81b/9),
(82a/1), (82a/11), (82a/14), (82a/18), (82a/5),
(82b/6), (83a/10), (83a/12), (83a/14), (83a/17),
(83a/4), (83a/6), (83a/8), (83a/9), (83b/12),
(84a/12), (84a/16), (84a/17), (84a/3), (84b/17),
(84b/19), (84b/3), (84b/7), (84b/9), (85a/13),
(85a/16), (85a/19), (85a/4), (85a/8), (85b/16),
(85b/18), (85b/4), (86a/1), (86a/13), (86a/15),
(86a/3), (86a/3), (86a/5), (86a/9), (86b/11),
(86b/18), (86b/2), (87a/19), (87a/4), (87a/8),
(87b/14), (87b/19), (87b/5), (88a/14), (88a/16),
(88a/19), (88a/2), (88a/3), (88a/4), (88a/6),
(88b/12), (88b/16), (88b/2), (88b/5), (88b/9),
(89a/4), (89b/15), (89b/16), (8a/12), (8a/13),
(8a/14), (8a/14), (8a/18), (8a/19), (8a/2),
(8b/10), (8b/16), (90a/5), (90a/5), (90a/6),
(90a/7), (90b/4), (90b/9), (9a/11), (9a/15),
(58a/13), (58a/6), (10a/8), (63a/9), (77a/11),
(81a/17), (86b/10)

o.-urđı (23b/16), (23b/18), (23b/6),
(25a/14), (36a/1), (57a/8), (7a/11), (7a/3),
(7a/5), (7b/13), (7b/7), (80a/15), (81a/6), (8b/8),
(9a/2), (9a/7)

o.-urđiki (25a/5)

o.-urki (24b/10), (25b/10), (25b/7)

o.-urlar (17b/19), (22b/18), (27a/3),
(28a/18), (37b/13), (37b/14), (43a/2), (44b/11),
(49a/10), (49a/3), (49a/8), (52a/3), (56a/1),

(61a/11), (61a/15), (63a/7), (65a/1), (65a/6),
(71b/5), (72a/12), (61a/12), (16a/16), (47b/5)

o.-urlarsa (58b/1)

o.-ursa (10b/1), (11b/11), (15b/5),
(15b/9), (20b/13), (22b/10), (22b/5), (3b/6),
(58b/2), (60b/18), (60b/18), (66a/7), (67b/1),
(67b/6), (72b/12), (72b/14), (74b/15), (74b/17),
(74b/6), (75a/2), (77a/8), (77a/9), (80b/6),
(81a/18), (89b/14), (8a/17)

[= 1637]

ol bir: Öbür, diğer.

o. (42b/12), (42b/3), (43a/9), (44b/2),
(4b/15), (56b/2), (58b/7), (59a/12), (59b/6),
(62b/16), (64b/5), (65b/19), (66a/19), (66a/5),
(71b/15), (71b/7), (71b/8), (84a/8)

o. + i (40a/17), (49b/1), (57b/18),
(59a/17), (59b/10), (59b/13), (61a/8), (9b/2)

o. + ine (14b/18), (15a/3), (26a/8),
(4b/13), (71b/1), (71b/4)

o. + inün (58a/18), (87b/17), (88a/1),
(89b/14), (90a/8)

o. + isi (67b/13)

[= 38]

olun- : Olma işine konu olmak, olunmak.

o.-a (11a/8), (14b/18), (14b/7), (15b/2),
(20a/17), (21a/9), (22b/19), (25a/3), (32a/17),
(50b/5), (52a/10), (5a/2), (5a/8), (70a/16),
(70a/17), (72b/12), (72b/15), (73b/19),
(74a/17), (74b/14), (74b/16), (75a/1), (75a/2),
(75a/7), (76b/16), (79a/14), (79b/10), (79b/18),
(79b/8), (80a/1), (80a/10), (80b/2), (81b/1),

(81b/8), (82b/13), (82b/13), (82b/14), (82b/5),
(83a/4), (83a/5), (83b/15), (84b/6), (84b/7),
(85a/11), (85a/14), (85a/16), (85a/18), (85a/4),
(85a/7), (85b/2), (85b/3), (86a/11), (86a/13),
(87a/16), (87a/18), (87b/3), (88a/14), (88a/15),
(88a/5), (88a/8), (89b/16), (90a/4), (90a/9),
(90b/7), (90b/8), (29b/9)

o.-acak (84b/16)

o.-acağ (21b/1)

o.-acağlar (75a/6)

o.-an (16a/12), (23b/1), (27a/3),
(27a/5), (28a/14), (28a/8), (28b/13), (28b/4),
(28b/5), (32a/10), (34b/12), (37a/11), (37a/2),
(37b/19), (3b/12), (40a/1), (44a/4), (50b/1),
(52a/16), (55b/7), (56a/19), (58b/16), (63a/11),
(68b/19), (72b/9), (74b/1), (74b/13), (75a/6),
(75a/9), (76a/13), (76a/15), (76b/16), (79a/4),
(80a/16), (81a/19), (81a/9), (81b/16), (82a/17),
(82a/4), (82b/13), (82b/15), (82b/6), (83b/19),
(84b/18), (85b/11), (86a/4), (86a/7), (86b/17),
(87a/14), (87b/14), (88a/13), (88a/14), (89a/17),
(89b/16), (90b/17), (12b/12), (24a/14)

o.-andan (22b/15), (42b/19)

o.-anlar (43b/18)

o.-dı (25a/10), (32a/9), (35a/6),
(35b/3), (36b/10), (38a/9), (38b/12), (41a/2),
(41a/8), (45b/1), (45b/10), (4a/4), (66a/6),
(74a/16), (74a/17), (74a/9), (75b/9), (79a/15),
(80b/1), (85a/2), (90b/17)

o.-duğı (32a/19)

o.-duğda (2b/10), (83b/10), (85b/18),
(86a/1), (86a/14), (86a/19), (86a/7), (86b/17)

o.-dukdā (84b/14)

o.-dukdan (4b/1)

o.-madı (32b/10)

o.-madın (73b/14)

o.-mağ (13b/2), (76b/1), (84a/17),
(85a/2), (86a/10)

o.-masa (7b/18)

o.-ması (17a/13)

o.-masına (6a/5)

o.-masun (8b/9)

o.-maya (7a/13)

o.-miş (27a/11), (41a/12), (64a/4),
(81a/16)

o.-mişdi (39b/8), (72a/11), (85b/16),
(90a/9)

o.-mişdur (16b/10), (16b/12), (16b/8),
(16b/9), (19a/11), (27a/6), (28a/14), (28a/5),
(28b/18), (38a/4), (47b/2), (47b/7), (49a/16),
(51a/10), (52a/1), (57b/11), (68b/16), (68b/4),
(72a/6), (74a/10), (76b/12), (78a/14), (7b/19),
(81a/4), (83a/16), (85a/17), (85a/19), (85a/7),
(87a/10), (87b/15), (87b/5), (88a/4), (89a/8),
(90a/3), (90b/11), (90b/15), (90b/9), (9b/3)

o.-sa (10a/19), (12b/18), (14b/19),
(20b/15), (24b/8), (25a/12), (3b/13), (3b/16),
(3b/8), (49a/19), (49b/10), (49b/5), (4a/11),
(4b/15), (4b/17), (50a/2), (50b/14), (65a/9),
(72b/9), (73b/14), (7a/14), (7a/18), (7b/1),
(81a/1), (82b/1), (82b/7), (83a/10), (83a/11),
(83a/16), (83a/7), (83a/8), (86a/10), (86a/16),

(86b/3), (87b/19), (88a/6), (89b/7), (8b/14),
(90b/8), (90b/9)

o.-ub (25a/1), (2b/6), (2b/7), (3a/14),
(3a/2), (4b/8), (72b/12), (74a/10), (74b/16),
(75a/1), (75a/2), (75a/7), (79b/18), (79b/8),
(80a/1), (81a/8), (84b/6), (85a/4), (85b/3),
(87a/18), (90b/7)

o.-ur (10b/11), (12b/11), (12b/11),
(12b/12), (16a/14), (20b/13), (20b/3), (22a/12),
(25b/14), (26a/13), (27a/5), (28b/17), (30a/15),
(37a/2), (39a/6), (40b/1), (50a/1), (51b/2),
(52b/9), (55a/12), (61a/13), (73b/16), (73b/17),
(76a/1), (76b/15), (8a/7)

o.-ursa (50b/13)

[= 307]

om(u)z: Boynun iki yanında, kolların gövdeye
bağlandığı bölüm.

o. + ina (27b/5)

[= 1]

on: On.

o. (12b/7), (20a/8), (25b/2), (26a/19),
(26a/4), (27a/7), (28b/15), (28b/15), (28b/16),
(31b/19), (32a/1), (32a/12), (32a/2), (32a/4),
(32b/5), (40b/6), (40b/8), (41a/5), (45a/11),
(46b/10), (46b/14), (46b/14), (47b/16),
(49a/13), (51a/19), (51b/19), (52b/1), (52b/18),
(52b/2), (52b/3), (52b/7), (52b/7), (53a/1),
(53a/11), (53a/9), (53b/3), (53b/5), (54a/13),
(54a/15), (54a/17), (54a/2), (54a/4), (54b/10),
(54b/12), (54b/14), (54b/3), (54b/5), (69a/18),
(69b/3), (70a/6), (70a/7), (71a/18), (71a/19),
(72b/13), (72b/7), (72b/9), (73a/18), (73b/10),
(73b/2), (74a/3), (74a/6), (74b/13), (74b/7),

(74b/8), (75a/13), (75a/16), (75b/11), (76b/12),
(77b/5), (79a/17), (79b/4), (79b/4), (79b/6),
(81a/10), (81a/9), (81b/17), (82a/12), (82a/14),
(82b/18), (83a/18), (83a/2), (83b/5), (84a/15),
(84a/15), (84a/15), (84a/2), (84a/5), (84a/5),
(84b/1), (84b/1), (84b/12), (84b/14), (84b/15),
(84b/17), (84b/2), (84b/3), (84b/5), (84b/8),
(84b/9), (85a/13), (85a/5), (85a/9), (86a/8),
(86b/13), (86b/2), (86b/8), (87a/12), (87a/19),
(87b/15), (87b/4), (87b/6), (88a/17), (88a/19),
(88b/1), (88b/10), (88b/12), (88b/13), (88b/15),
(88b/9), (89a/2), (89a/3), (89b/17), (89b/17),
(89b/3), (89b/6), (89b/6), (89b/9), (90a/12),
(90a/12), (90a/14), (90a/15), (90a/18), (90b/1),
(90b/2)

o. + beş.sā'at (54a/4)

o. + burcuñ (28b/16)

o. + daķīķa (46b/11)

o. + daķīķadur (41a/7)

o. + derece (40b/5), (66a/1), (66a/3),
(66a/3), (66a/3), (66a/4)

o. + dereceden (51b/12)

o. + derecedür (52a/14)

o. + uncu (75a/14), (8b/2)

o. + uncu (76a/8)

o. + undan (8b/14)

[= 150]

on altı: On altı.

o. (20a/8)

o. + dan (74b/8)

o. + derece (51a/19), (52b/7)

o. + ncı (75a/18)

o. + sā'at (54b/12), (54b/14)

[= 7]

on beş: On beş.

o. + e (73a/16), (73b/2)

o. + i (28b/15)

o. + inci (75a/15), (75a/18)

o. + nehir (54a/13)

o. + sā'at (54a/15), (54a/17), (54b/5)

[= 9]

on bir: On bir.

o. + dağ (54b/10)

o. + daķīķa (46b/14)

o. + derece (32a/1), (41a/5)

o. + kerre (75a/13)

o. + sāniyedür (31b/19)

o. + sāle (75a/16)

[= 7]

on dört: On dört.

o. (40b/8)

o. + derece (47b/16)

o. + sā'at (53a/12), (53b/3), (53b/5),
(54a/2)

[= 6]

on iki: On iki.

o. (32a/12)

o. + bābdur (49a/13)

o. + den (52b/1)

o. + derece (32a/4), (45a/11), (46b/14),
(52b/3)

o. + devri (71a/18)

o. + devrini (71a/19)

o. + dür (75b/13)

o. + kısım (26a/19), (72b/7)

o. + māhdur (74a/3)

o. + māhı (73b/10)

o. + sâ'at (52b/2), (74a/7)

o. + sâ'ati (74b/13)

o. + si (28b/16)

o. + uşbu' (72b/13), (72b/9)

o. + uşbu'dur (73a/18)

o. + yıl (75b/11)

[= 22]

on sekiz: On sekiz.

o. (27a/13)

o. + derece (69a/18)

o. + dereceden (69b/3)

o. + inci (75a/15)

o. + kevkebdür (27a/13)

o. + rābi'adur (74a/3)

[= 6]

on toköz: On dokuz.

o. + derece (70a/6)

[= 1]

on üç: bk. "on üç".

o. (32a/2), (32b/4)

o. + derece (46b/10)

o. + sâ'at (52b/7), (53a/1), (53a/9)

[= 6]

on üç: On üç.

o. (27a/7)

o. + sâ'at (52b/18)

o. + ünci (75a/14)

[= 3]

on yedi: On yedi.

o. (12b/7)

o. + derecedür (70a/7)

o. + sâniyedür (26a/4)

[= 3]

'osmān: < Ar. 1.Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Bey. 2.Osmanlı İmparatorluğu.

a. (2a/9)

[= 1]

otuz: Otuz.

o. (17b/12), (17b/13), (17b/15),
(18b/19), (20a/14), (26a/3), (27a/10), (27b/11),
(28a/4), (31b/14), (32b/8), (41a/6), (43b/7),
(47b/13), (51a/2), (51b/14), (53b/1), (53b/4),
(53b/6), (54a/3), (74a/2), (74a/5), (75a/11),
(75b/14), (76a/2), (76a/3), (76a/3), (76a/4),
(76a/4), (76a/5), (76a/5), (76a/5), (76a/6),
(76a/6), (82a/6), (82b/17), (83b/19), (83b/2),
(83b/4), (84a/5), (84b/12), (84b/15), (84b/4),
(84b/4), (84b/8), (85a/10), (85a/6), (86a/15),
(86a/16), (86a/18), (86a/2), (86a/6), (86b/1),
(86b/10), (86b/4), (86b/5), (86b/7), (87a/11),
(87a/17), (87b/4), (87b/8), (88a/10), (88a/12),
(88b/10), (88b/17), (88b/18), (88b/3), (88b/6),
(88b/8), (88b/9), (89a/1), (89a/6), (89b/8),
(90a/10), (90a/13), (90a/9), (90b/5)

o. + a (74a/8), (90b/8)

o. + ar (73b/8), (76b/2)

o. + argün (75b/15), (75b/3), (75a/13)

o. + daķıķa (26a/3)

o. + daķıķadur (41a/7)

o. + derece (26b/1), (43b/13), (53a/12)

o. + gün (75a/10), (76a/2)

o. + günden (73b/6)

o. + nehir (52b/16)

o. + sâlde (75a/13)

o. + ıağ (54a/13)

[= 95]

otuz altı: Otuz altı.

o. + daķıķa (32b/8)

o. + derece (53b/6)

o. + rābi'adur (74a/5)

[= 3]

otuz beş: Otuz beş.

o. (17b/13)

[= 1]

otuz bir: Otuz bir.

o. + daķıķa (31b/14)

o. + daķıķa (74a/2)

o. + ergün (75b/14)

o. + gün (76a/2), (76a/3), (76a/3)

o. + kevkbedür (27b/11)

[= 7]

otuz dört: Otuz dört.

o. (17b/12)

o. + kevkbedür (28a/4)

[= 2]

otuz iki: Otuz iki.

o. (27a/10)

o. + daķıķasında (43b/7)

[= 2]

otuz toķuz: Otuz dokuz.

o. + derece (41a/6), (47b/13)

o. + dereceden (54a/3)

[= 4]

[= 3]

öyle: Onun gibi, ona benzer.

otuz üç: Otuz üç.

ö. (65b/13), (7a/2), (89b/5), (9b/7)

o. + derece (51a/3), (53b/4)

[= 4]

o. + tağ (53b/2)

-P-

[= 3]

pād-şāh: < Far.Padişah, hükümdar.

otuz yedi: On yedi.

p. (2b/2)

o. (17b/15)

p. + ı islām (2a/4)

[= 1]

p. + ı islāma (2a/4)

-Ö-

[= 3]

öklīdes: MÖ 330 – 275 yıllara arasında yaşamış İskenderiyeli bir matematikçi.

pāre: < Far.1.Parça. 2.Sayı, bölüm. 3.Para.

ö. (19b/3), (19b/4) (87b/15)

p. (14b/2), (4a/1), (4a/1), (4a/14)

[= 3]

p. + i cenūbī (21b/5)

p. + i şimālī (21b/4)

öküz: Çift sürmekte, kağrı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.

p. + ler (21b/6)

ö. + üñ (27a/11)

p. + sin (45b/6)

[= 1]

[= 8]

‘ömr: < Ar.Ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

penāh: < Far. Sığınak, dayanak, sığınacak yer.

a. + e (2a/10)

p. (73a/10)

a. + inüñ (76b/9)

[= 1]

[= 2]

per: < Far. 1.Kanat. 2.Yelek, kuş kanadının büyük tüyleri.

öñ: Ön, arka karşıtı.

p. (10a/10), (10a/9)

ö. + ine (27a/11), (48b/13), (48b/16)

[= 2]

ö. + inedür (27a/10)

perverd-gār: < Far. Besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı.

p. (1b/9)

[= 1]

pes: < Far. Ard, arka, geri.

p. (11a/7), (12b/15), (17b/10), (21a/7), (25b/16), (26a/14), (26a/9), (32a/17), (33a/5), (35a/9), (38a/5), (38b/5), (40b/15), (46a/6), (47a/7), (47b/2), (49a/6), (49b/18), (4a/5), (50b/4), (57b/17), (58a/1), (58b/15), (58b/3), (60a/6), (63b/13), (64a/17), (65b/12), (65b/19), (66a/14), (66b/4), (67a/4), (67b/14), (68a/7), (68b/8), (69a/18), (69a/8), (6b/12), (70a/19), (71a/11), (71b/4), (72a/11), (72a/6), (75a/19), (78a/5), (79b/3), (7b/10), (81a/15), (82b/2), (85a/10), (86b/16), (8a/12), (9a/8), (58a/6)

[= 54]

pesendīde: < Far. Beğenilmiş, seçilmiş.

p. (2b/14)

[= 1]

peydā: < Far. 1. Mevcud, var olan, açık, âşikâr, meydana gelen. 2. Meydana gelme, ortaya çıkma.

p. + eder (39b/9), (40a/12)

[= 2]

peżir : < Far. " kabul eden, edici, alan; kabul edebilir" manalarıyla Arapça ve Farsça kelimelere eklenerek birleşik kelimeler yapar.

p. (3b/3), (3b/4), (3b/4), (3b/5), (3b/6)

[= 5]

pinhān: < Far. Gizli.

p. (45a/16)

[= 1]

pīr: < Far. Yaşlı, ihtiyar.

p. + iherāt (2b/11)

[= 1]

pīraste: < Far. Tertiplenmiş, düzenlenmiş, donatılmış, süslü.

p. (2b/14)

[= 1]

pūr: < Far. Dolu manasında ön ek.

p. (1b/1)

[= 1]

pūr-ihtirām : < Ar. Far. saygı, hürmet dolu.

p. + ı (1b/15)

[= 1]

-R-

rabbe'l-‘ālemīn: < Ar. Kainatın efendisi, Allah.

r. (2a/15)

[= 1]

rābi‘: < Ar. Dördüncü.

r. (29a/19), (38b/7), (45a/3), (53b/3), (56b/12), (58b/16), (82b/1), (89b/11), (90b/7), (90b/7)

r. + de (39a/18), (56b/11), (59b/14)

r. + e (89b/15)

r. + üñ (57a/11)

[= 15]

rābī': < Ar. Dördüncü ev, vetedü'l-ard; (Lat. angulus terrae): Güneş'in günlük yörüngesinin ufkun altında meridyen üzerinde bulunduğu nokta.

r. (15a/3)

[= 1]

rābī'a: < Ar. 1.Dördüncü. 2.Saatteki sâlisenin altmışta biri.

r. (12a/13), (13b/2), (84a/16), (84b/6), (84b/9), (86a/1), (86a/3), (86a/9), (86b/10), (86b/2)

r. + dur (74a/3), (74a/5), (84a/6), (84b/13), (84b/2), (84b/5), (86a/18), (86a/6), (86b/13), (86b/16), (86b/7)

r. + i mütēnāsibe (86a/4), (86b/11)

[= 23]

rāci': < Ar.1.Geri dönen. 2.Münasebeti ilgisi olan.

r. (40a/9)

[= 1]

ra'd: < Ar.Gök gürlemesi.

r. (12a/17)

[= 1]

raḍiyallahü: < Ar. Allah ondan razı olsun.

r. (77b/12)

[= 1]

rağbet: < Ar.1.İstekle karşılama. 2.İstek, arzu. 3.İyi kabul edilme.

r. + in (3a/3)

[= 1]

rāğīb: < Ar.İstekli, isteyen, rağbet eden.

r. (2a/19)

[= 1]

ramazān: < Ar.Mübarek ayların en mühimmi ve mübarek üç ayların sonuncusu. Kur'an-ı Kerim'in nâzil olmağa başladığı oruç ayı. Arabî ve Kamerî olan takvime göre 9. ay.

r. + inuñ (76a/8)

[= 1]

rāmī: < Ar. Yay burcu. bk. "kavs".

r. (26b/7), (27b/11)

[= 2]

rāmī: < Ar.Atan, atıcı [ok, mermi, vb.]

r. + ye (7a/14)

[= 1]

raşad: < Ar.1.Gözetme, bekleme, pusu tutma. 2.astr., jeod.Gözleme, ölçme (rasad aleti ile).

r. (20a/16), (25b/1), (26a/1), (33a/14), (37b/3), (3a/7), (51b/18), (55b/13), (81b/4), (88a/8), (89b/2)

r. + dur (26a/2), (29b/17), (3a/7),
(47a/14)

r. + édüb (19b/16)

r. + étmişdür (19a/5)

r. + étmişlerdür (26b/16)

r. + eylerler (81a/13)

r. + eyleyüb (18b/17)

r. + ı (20a/13), (26a/2), (47b/11)

r. + ı cedīde (19a/8)

r. + ı cedīdinde (19b/13)

r. + ı me'münīde (19b/15)

r. + ı muşannif (18b/10), (41a/8),
(43b/18)

r. + ında (20a/12), (20a/15)

r. + muş (20a/14)

r. + uş (20a/9)

r. + üluluğbigde (28b/1)

[= 34]

rāsī: < Ar.1.Kımıldamayan, oynamayan, sabit.
2.Lenger atmış olan, demir üzerinde bulunan
gemi.

r. (11a/4)

r. + dür (11a/3)

[= 2]

rāst: < Ar.1.Doğru. 2.Sağ.

r. (78a/11)

[= 1]

rebī: < Ar.Bahar.

r. (26b/4)

r. + den (66b/13)

[= 2]

rebī: < Ar.Bahara ait, baharla ilgili.

r. (19a/12)

r. + dür (26b/3)

[= 2]

rebīyye: < Ar. bk. "rebī".

r. (22a/10), (22a/7)

r. + nüş (22a/7)

r. + yi (22a/10)

[= 4]

recül: < Ar.Erkek, yetişkin erkek.

r. + i kām (27b/19)

[= 1]

redd: < Ar.1.Geri döndürme, döndürülme, geri
çevirme, çevirilme; kabul etmeme, kabul edil-
meme. 2.Tanıma, inkar etme.
3.huk.Çürütme, cerhetme, iptal etme.

r. + eder (80b/10)

r. + édüb (57a/2), (79b/12), (80a/3)

r. + étmişdür (80a/15)

r. + eyler (46b/10), (47a/7)

r. + olınur (25b/14)

[=8]

reng: < Far. bk. “renk”.

r. + i (12b/11)

r. + i āḥir (12b/18)

r. + i aṣlīsi (46a/6)

r. + i māhdur (45b/9)

r. + i sebze (12b/17)

[=5]

renk: < Far.Renk.

r. (12b/16), (12b/17)

[=2]

re's: < Ar.1.Baş, kafa. 2.Baş, başkan. 3.Çıkış düğümü; (Lat. nodus evchens): Bir gezegenin yörüngesinin, ekliptik düzlemini, güneyden kuzeye çıkarken deldiği nokta.

r. (14a/17), (41a/18), (41a/19), (41b/3), (42a/7), (43a/4), (45b/2), (64a/14), (64a/16), (64a/7), (64b/4), (70a/15)

r. + de (44a/8), (44a/8), (64a/14), (69b/12), (69b/9), (81a/1), (9a/13)

r. + dedür (14b/2)

r. + den (14a/18), (43a/5), (44a/10), (56a/15), (56a/6), (59a/6), (59a/8), (61a/3), (80b/12), (56a/13)

r. + dür (70a/15)

r. + e (42a/17), (43a/15), (45a/1), (55b/16), (59b/18), (67b/11), (77a/15), (77a/19), (8a/18), (9a/16)

r. + i (24a/2), (27b/17), (27b/3), (28a/1), (28a/6), (28a/7), (52a/9), (69a/3), (11a/6)

r. + i menārede (11a/9)

r. + i ‘uṭārid (41b/2), (43b/16)

r. + i maḥrūṭī (4b/6)

r. + i menārede (10b/14)

r. + i merrīh (43b/14)

r. + i miḳyās (77a/12)

r. + i miḳyāsa (78a/12)

r. + i miḳyāsdan (77a/7)

r. + i müşelleşden (78a/1)

r. + i müşterī (43b/13)

r. + inde (81a/3)

r. + inden (55b/3), (57b/10), (57b/9)

r. + ine (56a/17), (78b/7)

r. + i seretān (24a/10), (23b/9)

r. + i zıllūḡ (77a/12)

r. + i zıllūḡ (81b/1)

r. + i zuḡal (43b/11)

r. + i zühre (41b/1), (43b/15)

r. + leri (27a/15)

r. + lerinde (56b/10)

r. + lerinden (55b/15)

r. + leriniñ (56a/2), (6b/11)

r. + üñ (61a/10), (63a/8), (80a/13)

[= 82]

res: < Ar. bk. “re’s”.

r. + de (64b/6)

r. + leriniñ (56a/9)

[= 2]

resm: < Ar.1.Yazma, çizme;desen, pentür.
2.Eser, iz, nişan, alamet. 3.Suret. 4.Tertip, plan,
taslak.

r. + éder (24a/3)

r. + étmedügi (24a/1)

r. + eyler (5a/3)

r. + eyleyeler (78a/5), (78a/9)

r. + eyleyüb (23a/6)

r. + olma (11a/8)

[= 7]

resüli ‘aleyhisselām: < Ar. Hz. Muhammed
aleyhisselam.

r. (53a/4)

[= 1]

revā: < Far.Yakışır, uygun, yerinde.

r. + dur (13b/2)

[= 1]

revākıyyūn: < Ar.Eski Yunan feylesoflarından
bir fırkanın adı, stoacılar, fr.stoiciens.[Zenon
adında bir feylesofun, kapılarından birinin
revakı altında ders vermesinden kinaye olarak
takılan bir ad.

r. (11b/4)

[= 1]

revāne: < Far.Giden, yürüyen.

r. + olub (2b/5)

[= 1]

revm : < Far.Giden, yürüyen.

r. + ül (2a/17)

[= 1]

rey: < Ar. bk. “re’y”.

r. (12a/1)

r. + i eşşahdur (11a/17)

r. + üñ (38b/5)

[= 3]

re’y: < Ar.Görme, görüş.

r. (17a/8), (82a/6), (82a/8)

r. + i (11a/18), (11b/7), (51b/12),
(51b/13)

r. + i āḥīr (12a/2)

r. + i eşşah (11a/15)

r. + i evvel (17a/3), (17a/4)

r. + i meşşā’iredür (11a/17)

r. + i s̄anī (17a/3)

r. + le (82a/10)

[= 14]

rezm: < Far. Kavga, savaş, cenk.

r. (2a/8)

[= 1]

rıdvanullahi: < Ar. Allah'ın razı olması, beğenmesi.

r. (2a/3)

[= 1]

rībā': < Ar. 1. Muamelede meşru miktardan tecavüz. 2. Bir şeyin artması, çoğalması.

r. (48b/6)

[= 1]

ric'at: < Ar.1. Geri dönme. 2. Gerileme, çekilme; geri kaçma.

r. (39b/3)

r. + de (40a/10), (40a/11), (40a/12)

r. + den (40a/16), (40a/17)

[= 6]

rifat : < Ar. Yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe.

r. + de (2a/14)

[= 1]

rikkat: < Ar. İncelik, yumuşaklık.

r. + i muhīṭ (29b/11)

[= 1]

risālet-penāh: < Ar. Far. Risaletin kendine istinad ettiği Hazret-i Muhammed aleyhisselam (Risalet-meab da denir).

r. (73a/10)

[= 1]

riwāyet: < Ar.1. Söylenti, bir haber, söz veya hadisenin hikayesi. 2. Hikaye edilen bir haber, söz veya hadise.

r. + dūr (1b/12), (26b/18)

[= 2]

riyāh: < Ar.1. Rüzgarlar. 2. Yeller, ağrılar, romantizmalar.

r. + dur (12b/10)

[= 1]

riyāzāt: < Ar. bk. "riyāziyye".

r. (89b/1)

[= 1]

riyāziyyāt: < Ar. bk. "riyāziyye".

r. (11b/4), (2b/15), (89b/1)

[= 3]

riyāziyye: < Ar. Hesap ilmi, matematik bilgisi.

r. + ye (3a/2)

[= 1]

rū: < Far. Yüz, çehre. 2. Cihet, sebep.

r. + yı (56b/9), (64a/6), (83b/11)

[=3]

rub': <Ar.Dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısımdan biri.

r. (19b/15), (24a/9), (24a/9), (26a/12), (48b/5), (50b/10), (50b/9), (52b/19), (52b/2), (54a/16), (54a/18), (54b/13), (65a/18), (65b/1), (65b/1), (65b/15), (65b/17), (66a/12), (66a/8), (66a/8), (66a/8), (78a/14), (78b/3), (83b/5)

r. + a (26a/10), (50a/7), (65b/14), (8a/6)

r. + da (62b/16), (26a/11)

r. + dan (26a/12), (50b/9), (65b/4), (65b/7), (65b/8), (66a/13), (86a/11), (86a/15), (86b/4)

r. + derece (54a/5)

r. + derecedür (42b/18)

r. + ı (26a/14), (50a/7), (50a/9), (50b/8), (51a/3), (87a/5)

r. + ı arzdan (83b/10), (85a/18)

r. + ı devr (64a/5)

r. + ıdur (41b/8)

r. + ı ğarbī (50b/13)

r. + ı kürrenüñ (83a/12)

r. + ı ma' mürenüñ (83a/16)

r. + ı meskündür (29a/7)

r. + ı mütesāvī (50b/6)

r. + ma (49b/15), (49b/16)

r. + ından (50a/7)

r. + ını (50a/12), (75b/12)

r. + ı şarkī (50b/12)

r. + ı vāhidi (9b/1)

r. + sâ'at (52b/18), (53a/10), (53b/3), (54a/15), (54a/3), (54b/14), (54b/6)

r. + uñ (50b/7), (65b/15), (65b/19), (65b/19)

[=74]

rub'-ı meskün: <Ar.Far.Dünyanın kara olan dörtte bir kısmı.

r. (50a/7)

[=1]

rüm: <Ar.1.Romalı. 2.Arap ilinde başka ilden olan kimse. 3.Anadolu. 4.Osmanlı. 5.Sivas ve yöresi.

r. (71b/6), (72a/17), (73a/8)

r. + da (3a/9)

[=4]

rumh: <Ar. Yirmi karışlık uzunluk ölçüsü.

r. (65a/14), (65a/9)

[=2]

rūmī: bk. "iskender bin filiķos rūmī".

r. + nūñ (75b/10)

[=1]

rumūz: < Ar.Remizler, işaretler, manası gizli olan sözler.

r. + ima^cānī (2b/15)

[= 1]

rūs: Rusya Federasyonu'nda yaşayan Doğu Slav halkı veya bu halkın soyundan olan kimse.

r. (54b/7)

[= 1]

rūšen: < Far.1.Aydın, parlak. 2.Belli, meydanda.

r. (2a/2), (64a/10), (70b/9)

r. + dūr (46b/3), (57a/12)

[= 5]

rūšenālīg: < Far.Tr. bk. "rūšenālīk".

r. + ı (69a/9)

[= 1]

rūšenālīk: < Far.Tr. Aydınlık, parlaklık.

r. (69a/10), (70b/4)

r. + dur (69a/5), (69a/6)

[= 4]

ruṭūbāt: < Ar. (c. rutūbet) Nemli, ıslak.

r. + ı (8a/11)

[= 1]

ruṭūbet: < Ar.Yaşlık, nem.

r. (69b/19)

[= 1]

rū-yı zemīn: < Ar.Far. Yeryüzü.

r. (82b/16), (83a/15), (83a/19)

r. + de (56b/9), (64a/6)

r. + dūr (83b/11)

[= 6]

rūz: < Far. Gün, gündüz.

r. (71a/9), (71b/19), (71b/5), (72a/16), (72b/1), (72b/2)

r. + dan (71b/16), (72b/6)

r. + ı āḥirūḡ (71b/16)

r. + ı ḥaḳīḳī (72a/13), (72a/12)

r. + ı ḥaḳīḳīden (72b/3)

r. + ı vasaṭī (72a/12)

r. + ı vasaṭīden (72a/13)

r. + uḡ (71b/10), (71b/17), (71b/18)

[= 17]

rūcū' : < Ar.1.Dönme, geri dönme. 2.Geri hareket; (İng. retrograde motion, Lat. regressione): Gezegenlerin görünür hareketlerinin, sabit yıldızlara göre batı yönünde(eksi yönde) yer değiştirmesi.

r. + da (47b/4), (48b/15), (49a/2), (49a/8)

[= 4]

rūṣā: < Ar. Ayın konaklarından yirmi sekizincisi.

r. + dur (32a/9)

[= 1]

rütbet: < Ar.Sıra, derece, basamak.

r. + i (2a/8)

[= 1]

rü'yet: < Ar.1.Görme, bakma, görülme. 2.İdare etme, çevirme, yönetme. 3.Araştırma.

r. (15a/16), (73b/1), (73b/4)

r. + de (44b/6), (69b/8), (89b/12), (89b/12), (90b/4), (9a/5), (9a/15)

r. + i hilâlden (73a/12)

r. + i hilâliâhire (73a/12)

r. + ine (3b/10)

[= 13]

-S-

sa'adet: < Ar.Mutluluk.

s. (2a/12)

[= 1]

sâ'at: < Ar.1.Saat. 2.Vakit, zaman. 3.Muayyen vakit. 4.Kıyamet.

s. (2a/19), (49b/19), (51b/19), (52a/19), (52b/18), (52b/2), (52b/2), (53a/1), (53a/1), (53a/10), (53a/12), (53b/3), (53b/4), (53b/5), (53b/6), (54a/15), (54a/15), (54a/17), (54a/17), (54a/2), (54a/3), (54a/4), (54b/12), (54b/14), (54b/14), (54b/6), (55a/3), (55a/9), (74a/14), (74a/7), (74a/8), (74b/17), (74b/3), (74b/6), (81a/10), (81a/11), (81a/11), (81a/16), (81a/19)

s. + de (18b/8), (31b/5), (5b/6), (5b/6), (5b/7), (5b/9), (74b/7), (75a/3), (7a/9)

s. + dür (71a/9)

s. + e (18b/7), (74b/16)

s. + i (72b/4), (72b/6), (74b/13)

s. + ine (74b/12)

[= 55]

sâ'ât: < Ar.Saatler.

s. + i (72b/19), (72b/5), (72b/8)

s. + i bâkiyedür (72b/17)

s. + i mâziyye (72b/16)

[= 5]

sâ'at-i hâkîkiyye: < Ar.Gerçek gün (rüz-1 hâkîkiyye) süresi.

s. (72b/6)

[= 1]

şâ'ât-i mu'avvece: < Ar.Far. bk. "sâ'at-i zamâniyye".

s. (72b/7)

[= 1]

sâ'ât-i müsteviyye: < Ar.Far. bk. "sâ'at-i mütesâviyye".

s. (72b/19)

[= 1]

sâ'at-i mütesâviyye: < Ar.Far. Eşit saatler; (İng. equal hours, equinoctial hours, Lat. hararum

aequium): Bir gün, Güneş'in doğuşundan ertesi gün doğuşuna kadar, kürenin bir dolanımıdır. Yani günün uzunluğu 360 derecelik dolanıma eşittir. Gün, öğle vaktinden başlar, ertesi günün öğle vaktine kadar sürer ve 24 saate bölünür. Her bir saatin uzunluğu 15 dereceye eşittir. Buna eşit saatler adı verilir. Eşit saatler günün uzunluğu ve kısalığına göre sayılarında farklılaşan saatlerdir ve süreleri eşittir. Gecesiyle birlikte her bir gün 24 saate bölünür. Böylece, her bir saatin uzunluğu 15 derecelik dolanıma eşit olur. Burada dikkate alınmayacak bir miktar daha vardır. Buna eşit saatler adı verilir. Çünkü bu saatlerin uzunluğu farklı değildir. Gündüz yayı 15'e bölündüğünde, çıkan (sonuç) eşit gündüz saatlerinin miktarıdır. Aynı şekilde gece yayı da 15'e bölündüğünde çıkan (sonuç) gece saatlerinin uzunluğu olur. Gece saatlerinin miktarı, gündüz saatlerinin 24 saatten çıkarılmasıyla elde edilen miktardır.

s. (72b/4)

[= 1]

sā'āt-i vasaṭiyye: < Ar. Far. Ortalama gün (rūz-i vasaṭiyye) süresi.

s. (72b/5)

[= 1]

sā'āt-i zamāniyye: < Ar. Far. Eşit olmayan saatler; (İng. unequal hours, Lat. inaequalium differentia, tempora horaria): Eşit olmayan saatlerde gece ve gündüzden her biri, yaz ve kış 12'şer saattir. Bu saatlerin süreleri, gün ve gecenin uzunluğu ve kısalığı nedeniyle farklılaşır. Eşit olmayan saatlerin ise süreleri eşit değil, sayıları ise eşittir. Eşit olmayan saatlerde, gece ve gün-

düzden her biri yaz ve kış 12'şer saattir. Bu saatlerin süreleri, gün ve gecenin uzunluğu ve kısalığı nedeniyle farklılaşır. Gündüz geceden uzun ise, gündüz saatleri gece saatlerinden uzun olur. Aynı şekilde, gündüz kısa ise gündüz saatleri de kısa olur. Gündüz yayı 12 saate bölünürse çıkan (sonuç) her bir saatte, kürenin dolanım miktarıdır. Bu saatler, eşit olmayan saatler olarak adlandırılır. Aynı şekilde gece yayı da 12 saate bölündüğünde eşit olmayan gece saatleri çıkar. Gece saatlerinin uzunluğu gündüz saatlerinin 30 cüzden çıkarılması ile elde edilen miktardır.

s. + den (72b/8)

[= 1]

ṣabāḥī: < Ar. Sabaha ait, sabahla ilgili.

s. (43a/13), (43a/7)

[= 2]

sābīḳa: < Ar. Geçici, geçen, geçmiş.

s. + ya (41a/9)

[= 1]

ṣabī: < Ar. 1. Henüz süt emen çocuk.

2. Büluğ çağına gelmemiş olan çocuk.

s. (27a/14)

[= 1]

sābī': Veted el-garib, nokta-i gurub, batış noktası, yedinci ev; (Lat. angulus occidentalis, occides, occasus): Güneş'in günlük yörüngesinin batı ufkunda kaybolduğu nokta.

s. (14b/9), (54b/5), (66b/15)

s. + i (54b/19)	s. (32b/10), (54a/14), (64b/14)
[= 4]	s. + de (54a/7), (54b/10)
sābi'a: < Ar. Yedinci.	[= 5]
s. (12a/18)	sādise: < Ar. (müen. sādīs) bk. "sādīs".
[= 1]	s. (12a/14)
sābit: < Ar.1.Hareketsiz, kıvılcıdamayan, yerinde duran. 2.İspat edilmiş, anlaşılmiş.	[= 1]
s. (41b/9), (7b/5), (83b/16), (9b/14)	şadrü'ş-şerī'a: Sadrü'ş-Şeri'a'nın Şerhu'l-Vikāye adlı eseri. bu eser yazarının adıyla özdeşleşerek şadrü'ş-şerī'a ismiyle anılmıştır.
s. + den (27a/4)	s. + da (78a/13)
s. + dür (41b/9)	[= 1]
s. + ola (20b/6)	sa'dü'l-aşgar: < Ar. astr. Venüs (Zühre, Nahid) gezegeni.
[= 7]	s. (6a/13)
sābite: < Ar. (müen. sābit) bk. "sābit".	[= 1]
s. + nüj (26b/15)	sa'dü'l-ekber: < Ar.astr. Jüpiter (Müşteri) gezegeni.
[= 1]	s. (6a/11)
saç: Saç, baş derisini kaplayan kıllar.	[= 1]
s. + ı (28a/11)	şafā: < Ar.Saflık, berraklık, "şafā' ".
[= 1]	s. + da (70a/2)
şadık: < Ar. Doğru, hakikatli, sadakatlı, dürüst.	s. + ya (69b/18)
s. (69a/11), (70b/9), (71a/7)	[= 2]
s. + la (70a/13)	şafā'en: < Ar. Saflık olarak, saflık bakımından.
s. + uñ (72a/18)	s. (57a/10)
[= 5]	
sādis: < Ar. Altıncı.	

[= 1]	s. + lerdür (15b/11), (16a/6), (16a/8)
şaf̄er: < Ar. Arabi ayların ikincisi.	s. + nūḡ (79b/15), (80a/5)
s. + i (75a/10)	s. + yi mezbūre (23b/19)
[= 1]	[= 13]
şāf̄ī: < Ar. Katıksız, temiz, süzölmüş.	şah̄ār: Umman'da bir şehir.
s. + dūr (69b/10)	s. (52b/13)
[= 1]	[= 1]
şāḡ: Sağ; vücutta kalbin bulunduḡu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.	şāhib: < Ar. 1. Sahip. 2. Bir vasfı olan. 3. Koruyan. 4. Bir iş yapmış olan.
s. + eli (28b/12)	s. + i (10a/6), (2a/9), (80b/10), (11b/6)
s. + elinde (28b/8)	s. + i cenāheyndür (27b/2)
s. + elini (27b/5)	s. + i müsecca'āt (2b/11)
[= 3]	s. + i raşaddur (26a/2), (47a/14)
şāḡīr: < Ar. Küçük, ufak.	s. + i tebşıra (34b/10)
s. (8a/1), (9a/14), (9a/6)	s. + i tezkire (19b/12)
s. + dūr (58a/14)	s. + ülmiceṡī (16b/19)
s. + ine (4b/4)	[= 11]
[= 5]	şāhib-i raşad: < Ar. Far. Gözlem sahibi, rasad etmiş kişi.
şāḡīre: < Ar. Küçük daire, küreyi iki parçaya bölen yüzeyle rin kürenin merkezinden geçmeyenlerine denir.	s. + dur (29b/17), (3a/7)
s. (23a/8), (23b/13), (27b/1), (4a/16), (68b/18)	[= 2]
s. + dūr (5a/6)	şāhīh: < Ar. 1. Gerçek, doğru. 2. Halis, kusursuz, ayıpsız.
s. + i (23b/10)	s. (22b/2), (23a/15), (70b/12), (82a/1), (82b/12), (82b/9), (87a/19)
	s. + dūr (24a/1)

s. + etülistidāredür (6a/1)	[= 1]
s. + i (87a/17)	şā'ika : < Ar. Yıldırım.
s. + i maḳām (82b/10)	s. (12a/17)
s. + in (83a/1), (87b/1), (87b/10)	[= 1]
s. + olurdu (80a/15)	sāir : < Ar. bk. "sā'ir".
s. + ülistidāre (11b/9)	s. (20a/16), (25b/15), (25b/6), (26a/17), (34b/7), (41a/1), (50b/2), (51a/5), (60a/17), (7a/10), (58a/13)
s. + ülistidāredür (11a/16), (11b/1)	
s. + ülmizāc (8b/5)	s. + günlerüñ (73b/16)
[= 19]	s. + i (80b/1), (88a/8)
sāhil : < Ar. Deniz, nehir, göl kenarı, yalı, kıyı.	s. + inden (81a/2)
s. (52a/13)	s. + leri (88a/14), (90a/9)
s. + dür (52a/15)	[= 17]
[= 2]	sā'ir : < Ar.1.Seyreden, harekette olan, yürüyen. 2.Bir şeyden kalan başka şey. 3.Geçen, dolaşan. 4.Diğer, başka, gayri.
saht : < Far.1.Katı, sert, çetin, pek. 2.Kuvvetli, güçlü, sağlam. 3.Güç, zor.	s. (57a/13)
s. (10a/8)	[= 1]
[= 1]	
şā'id : < Ar. Yukarı çıkan, yükselen, kalkan, kalkıcı.	şak : < Ar. Sap.
s. (39a/18)	s. + uñ (26a/13)
s. + de (35a/14), (35a/4), (36b/2), (36b/7), (38a/7)	[= 1]
[= 6]	şakālibe : < Ar.kuzey milletleri, Slav, Rus, İskit.
şā'idü'l-a'lā : Port Said Limanı/Mısır.	s. (54b/1)
s. (53a/3)	s. + den (55a/7)
	[= 2]
	sākeyn : < Ar. İkizkenar.

s. (77b/19)

[= 1]

sākibü'l-mā: < Ar. Delv, el-Saki, Kova burcu, Water Bearer, Aquarius: Ekliptik üzerinde yer alan burçların on birincisi.

s. (26b/8), (27b/19)

[= 2]

şakīl: < Ar. bk. "şakīl".

s. + dür (45a/6)

[= 1]

şakīl: < Ar. 1. Ağır. 2. Sıkıntılı, can sıkın. 3. Çirkin.

s. (8a/4)

s. + i (6b/1), (6b/5)

s. + üñ (7a/5)

[= 4]

şakīl: < Ar. Ağırılık, yük.

s. (6b/7), (6b/14), (6b/13)

s. + i (6b/2)

s. + le (6b/16)

s. + leri (6b/3)

[= 6]

şakīl-i mutlak: < Ar. Far. Mutlak ağırılık.

s. (6b/1)

[= 1]

sākin: < Ar. 1. Hareketsiz, kendi halinde. 2. Bir yerde oturan.

s. (22b/7), (25b/5), (40a/5), (55a/10)

s. + olduğundan (7a/6)

[= 5]

saksīn: Bir yer adı (?).

s. (54b/2)

[= 1]

sāl: < Far. Yıl, sene.

s. (56b/3), (71a/14), (71a/8), (71b/1), (71b/4), (73b/10), (75b/1), (75b/13), (75b/2)

s. + de (73a/1), (75a/13), (75b/16), (76b/7), (76b/7)

s. + deki (64b/3)

s. + e (71b/1), (75a/12), (75a/16), (75b/18), (75b/5), (76b/6)

s. + i (71a/11), (71b/1), (71b/1), (75a/17), (75a/18), (75b/18), (76a/9)

s. + i evvelüñ (73a/9)

s. + inde (56b/1)

s. + lerdür (75a/16)

s. + üñ (73a/1)

[= 32]

şal- : Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek.

s.-ıvırmışdür (27b/4)

s.-mışdur (27a/12)

[=2]

şalavāt: <Ar. 1.Namazlar. 2. Hazret-i Muham-med'e (A.S.M.) memnuniyet ve bağlılık için yapılan dualar.

s. (1b/14), (94b/3)

[=2]

şalih: <Ar. 1. İşe yarar, elverişli, uygun, iyi. 2.İyi insan. Dünyâyâ kıymet vermeyen, îtikâdî doğru olup, Allahü teâlânın rızâsını, sevgisini kazanmak için çalışan müslüman.

s. (25b/18)

[=1]

sāl-i kāmērī: <Ar.Far. bk. “sene-i kāmeryye”.

s. (71b/1)

[=1]

sāl-i kebīse: <Ar.Far. Şubat ayı 29 çeken yıl; bir gün fazlası olan yıl. Ekliyıl, kebise senesi; (ing. leap year): Olağan yıllardan gün daha uzun olan 366 günlük yıl. Şubat ayının 29 çektiği yıl.

s. (75a/17), (75b/18)

[=2]

sālīs: <Ar.Üçüncü.

s. (18b/1), (19b/15), (19b/6), (35a/11), (38a/9), (38b/5), (43b/19), (53a/9), (57a/12), (57b/7), (82b/1), (84b/5), (89b/9), (90b/6)

s. + de (59b/8)

s. + e (87b/13), (89b/15)

s. + i (35a/13)

s. + üj (35b/10)

[=19]

sālīse: <Ar. 1.Saniyenin altmışta biri. 2. Üçün-cü.

s. (12a/12), (13b/1), (13b/2), (74a/5), (84a/6), (84b/12), (84b/17), (84b/5), (84b/6), (84b/9), (85a/13), (86a/1), (86a/18), (86a/2), (86a/6), (86a/9), (86b/1), (86b/10), (86b/13), (86b/15), (86b/7), (32b/10), (74a/3), (84a/15), (84b/1)

s. + dür (72a/3), (84b/15), (85a/6), (85a/10)

[=29]

sāl-i şemsī: <Ar.Far. bk. “sene-i şemsiyye”.

s. (71b/1)

[=1]

salṭanat: <Ar.1.Sultanlık, padişahlık, hüküm-ranlık. 2.Bolluk ve zenginlik, şatafatlı hayat.

s. (79a/12), (2b/3)

s. + a (2a/10)

s. + da (2a/13)

[=4]

sāmin: <Ar.Sekizinci.

s. (17a/4), (68b/2), (23b/15)

s. + de (22a/18), (22a/6)

s. + den (23a/8), (31b/3)

s. + i (22a/13)

s. + üç (16a/7), (28a/16)

[= 10]

şāmine: < Ar. (müen. şāmin) bk. “şāmin”.

s. (12a/19)

[= 1]

şanā: < Ar. Yemen’de bir şehir.

s. (52b/12)

[= 1]

şāni: < Ar. bk. “şānī”.

s. + nciye (87b/12)

[= 1]

şānī: < Ar. İkinci.

s. (13a/4), (17a/3), (37a/9), (37b/18),
(38b/7), (40a/18), (41a/10), (52b/17), (55b/1),
(59a/13), (5a/10), (70b/13), (77a/11), (77a/16),
(77a/17), (77a/9), (77b/7), (77b/9), (82b/1),
(84b/2), (84b/6), (89b/8), (90b/6)

s. + de (39a/17), (59a/18)

s. + den (21a/4)

s. + nün (86b/14)

s. + si (14a/14)

s. + yi (77b/2)

[= 29]

şāni: < Ar.1.Yapan,işleyen, yapıcı. 2.Yaradan,
sanat eseri olarak meydana getiren. 3.Allah.

s. (1b/8)

[= 1]

şānihallahu: < Ar. Allah’ın sanatla yarattığı.

s. (79a/13)

[= 1]

şāniye: < Ar. Saniye; dakikanın altmışta biri.

s. (12a/11), (13b/1), (13b/1), (32b/8),
(49a/11), (57a/19), (72a/2), (74a/2), (74a/5),
(84a/15), (84a/5), (84b/1), (84b/12), (84b/15),
(84b/17), (84b/4), (84b/8), (85a/13), (85a/6),
(85a/9), (85b/19), (86a/18), (86a/2), (86a/6),
(86a/8), (86b/1), (86b/13), (86b/15), (86b/7),
(86b/9), (90a/12), (90a/5), (90b/7), (23b/14),
(24a/16), (64a/17)

s. + de (18b/13), (19a/15), (23b/7)

s. + dür (26a/4), (31b/13), (31b/14),
(31b/16), (31b/19), (31b/6), (32a/1), (32a/5),
(32b/5), (32b/9), (40b/3), (88a/10), (88b/1),
(88b/10), (88b/14), (88b/18), (88b/3), (88b/7),
(89a/2), (89a/5), (89b/10), (89b/3), (89b/7),
(89b/9), (90a/10), (90a/14), (90a/17), (90a/19),
(90b/2), (88a/17)

s. + i (23b/7)

s. + nün (24b/3), (25a/4), (65a/11)

s. + ye (88a/13)

s. + yi (25a/17)

[= 75]

sānī-yi ‘aşer: < Ar.Far. On ikinci.

s. (81b/2)

[= 1]

şarfe: < Ar. Ayın konaklarından on ikincisi. Aslan burcunun kuyruğunda olan yıldız. Arslan’ın β yıldızı; Denabola yıldızı.

s. (32a/7)

s. + i (12a/10)

[= 2]

sāriye: Bir yer adı (?).

s. (53b/13)

[= 1]

sath: < Ar.1.Ev damı. 2.Bir şeyin dış tarafı, dış yüzü. 3.Üstten görünen kısım. 4.geo.Yüzey.

s. (13a/2), (21b/3), (3b/5), (42a/4), (4a/15), (4a/4), (4a/9), (4b/10), (4b/10), (4b/18), (4b/7), (4b/9), (70a/16), (77a/1), (3b/11)

s. + a (14a/2), (3b/17), (77a/1)

s. + da (3b/16), (4a/18), (4b/7), (77a/6)

s. + dadur (30b/10), (30b/2)

s. + dan (3b/13), (4b/10), (4b/12), (4b/12), (70a/16), (77a/4)

s. + ı (10b/16), (29b/15), (29b/5), (3b/15), (44b/1), (44b/4), (50b/4), (83a/8), (83a/9), (83b/16), (87a/3), (13b/19), (26a/18)

s. + ı āfağ (77a/2)

s. + ı āfağa (55b/19), (77a/1)

s. + ı ‘azīmenüj (83a/11), (83a/13)

s. + ı arza (16a/11)

s. + ı cenūbī (21b/5)

s. + ı dā’ire (77a/2), (77a/3)

s. + ı dāire (85a/8)

s. + ı felek (43a/3)

s. + ı kaṭ’aikürre (85a/19), (85b/4), (86b/18)

s. + ı küri.den (10b/16)

s. + ı kürre (83a/14), (10b/18)

s. + ı mā’ (11a/13)

s. + ı mā’il (42b/9)

s. + ı mā’ilde (42a/6)

s. + ı mā’ilden (42a/9), sden

s. + ı mā’ile (42a/13), (43a/11), (43a/16)

s. + ı muḥaddebi (11a/15), (11b/3), (11b/9), (29b/5)

s. + ı muḥaddebine (6a/4)

s. + ı muḥīte (4a/13)

s. + ı muḥītinde (50b/4)

s. + ı muhaddebine (29b/6)

s. + ı muḥa‘arı (11a/12), (6a/4)

s. + ı müstedīr (4a/13), (68b/12)

s. + ı müstevī (4a/14)

s. + ı mütevāzī (18b/4)

s. + ma (13b/19), (42a/18), (4a/12),
(41b/10)

s. + ında (30b/1), (30b/10), (50a/6),
(80a/14), (30a/11), (41b/4)

s. + ındadır (29b/3), (30b/15), (30b/5),
(41a/13), (80a/13)

s. + ından (43a/6)

s. + ımı (50a/6), (70a/18), (87a/1)

s. + ını (29b/15), (87a/9)

s. + ı rû-yı zemīn (82b/16), (83a/15)

s. + ı tedvīr (30a/9)

s. + ı zāhiri (10b/15)

s. + ı zemīn (83a/6)

s. + ı zemīni (78a/2)

s. + u (4b/13), (4b/5), (77a/5), (87a/5)

s. + uñefsinde (3b/14)

[= 114]

saḥeyn: < Ar. İki yüzey.

s. + dür (30b/3)

[= 1]

sāve: < Ar. İran'da bir şehir.

s. (53b/12)

[= 1]

şavl: < Ar. Saldırma, atılma, atılış.

s. + ı (12a/16)

[= 1]

sāye: < Far. 1.Gölge. 2.Koruma, yardım.

s. (56b/2), (59a/3), (59a/6), (59a/8),
(59b/2), (59b/4)

s. + leri (56b/1)

[= 7]

şayf: < Ar.Yaz [mevsim].

s. + da (8a/18)

s. + ı (8b/9)

s. + ını (8b/1)

s. + umuzun (8b/1)

[= 4]

şayfī: < Ar.Yaza ait, yazla ilgili.

s. (26a/8)

s. + dür (26b/5)

[= 2]

sebʿ: < Ar. bk. "sebʿa".

s. (10b/5), (10b/8), (90a/11)

s. + e (85a/3), (85b/2)

s. + i (10a/18), (10b/3)

s. + ini (87a/6), (87a/6), (87a/7)

s. + ü (10b/3), (10b/8)

[= 12]

sebā: Eskiden Günay Arabistan'da yaşayan bir kabilenin adı.

s. (52b/12)

[= 1]

seb'a: < Ar. Yedi.

s. + dur (82a/15)

s. + i (29a/19), (6a/16)

s. + nuḡ (73b/12), (73b/15)

[= 5]

seb'a-i seyyāre: < Ar. Far. Hamse-i mütehayyire grubundaki gezegenlerle neyyirînin (Güneş ve Ay) oluşturduğu grup.

s. (6a/16)

s. + nūḡ (29a/19)

[= 2]

sebeb: < Ar. 1. Vâsita. 2. Bir işte te'siri olmayan fakat o işin yapılmasını, vücûdunu, var olmasını icâb ettiren şey.

s. (10a/3), (36a/13), (37a/5), (37a/8), (58b/2), (72a/11), (75b/17)

s. + den (15b/1), (55b/5), (69b/11), (8a/5)

s. + i (10a/12), (11a/14), (12b/12), (12b/19), (15b/13), (16a/7), (19b/18), (23b/3), (36a/11), (46b/2), (46b/5), (47a/19), (47a/3), (48b/10), (49a/13), (49a/3), (50a/1), (50a/5), (51b/1), (57b/5), (60b/3), (64a/12), (6b/8), (70a/11), (71a/2), (73a/6), (77a/15), (77a/18),

(82a/1), (8a/14), (8a/17), (9a/4), (9b/18), (31b/10)

s. + i bürüdeti (12a/15)

s. + inden (69b/19)

[= 47]

seb'in: < Ar. Yetmiş sayısı.

s. (76a/7)

s. + de (24b/7)

[= 2]

sebt: < Ar. Cumartesi.

s. (49b/18), (49b/6)

[= 2]

sebze: < Far. Sebze, çimenlik.

s. (12b/17)

[= 1]

sebzvār: İran'da bir yer ismi.

s. (53b/14)

[= 1]

sed: < Ar. Engel, set.

s. + dür (11a/14)

[= 1]

sefā: < Ar. Eğlenme.

s. (3a/16)

[= 1]

sefele: < Ar. Alçak, aşağı (kimseler).

s. + den (12a/19)

[= 15]

[= 1]

sefer: < Ar.1.Yolculuk.2.savaşa gitme. 3.Savaş. 4.Askerin savaş halinde veya savaşa hazır bulunması hali. 5.Defa, kerre, kez. 6.huk.Üç gün, üç gece süren yolculuk.

s. + ihümāyūn (2b/5)

[= 1]

sefine : < Ar.Göğün güney yarım küresinde bir burç adı.

s. + i sākin (25b/5)

s. + yi (25b/6)

[= 2]

sehāb: < Ar.1.Bulut. 2.Karanlık. 3.Bulut gibi uçuşan böcekler.

s. (12a/17), (7a/12)

[= 2]

sehm: < Ar. Yayın ortasından kirişin ortasına çizilen dik, sinüs eğrisi.

s. (85b/5), (86a/13), (86b/10), (86b/16), (86b/2)

s. + e (85b/8)

s. + i (86a/14), (86a/9), (86b/3)

s. + idür (85b/7), (85b/8)

s. + i ḥaḳīḳīsi (86b/12), (86b/14)

s. + inūḡ (85b/1)

s. + üḡ (85b/5)

sehv: < Ar. Hata, yanlış, yanılma.

s. + édüb (54a/7)

[= 1]

sekiz: Sekiz.

s. (10a/4), (10b/3), (21a/5), (22a/2), (24b/2), (27a/1), (27b/16), (28b/13), (32a/10), (32a/3), (43b/11), (51b/14), (54b/12), (56b/3), (62b/6), (69a/18), (69a/19), (69a/3), (69b/3), (74a/3), (75b/16), (76a/4), (76b/11), (76b/13), (76b/14), (76b/17), (81b/8), (82a/14), (82a/18), (82b/15), (82b/2), (82b/4), (83a/3), (83a/4), (83b/1), (83b/4), (84b/17), (84b/4), (85a/12), (85a/5), (85a/9), (86a/18), (86a/6), (86a/8), (86b/1), (86b/7), (86b/9), (87a/11), (87a/12), (87a/17), (87b/19), (87b/7), (88a/6), (88b/10), (88b/13), (88b/13), (88b/17), (88b/17), (88b/19), (88b/4), (88b/4), (88b/4), (89a/2), (89a/3), (89a/3), (89b/17), (90a/10), (90a/14), (90a/16), (90a/16), (90b/1), (90b/2)

s. + burc (61a/19)

s. + derece (21b/16), (22a/17), (22b/17), (23a/7), (24a/4), (25a/13)

s. + dereceden (24b/9)

s. + dereceye (21b/19), (23a/18)

s. + dür (18b/15)

s. + e (88a/7)

s. + i (74a/9)

s. + inci (18b/1), (18b/10), (18b/6), (21b/8), (6a/13), (81a/13)

s. + kısmdur (79a/5)

[= 1]

s. + kevkebdür (27b/7)

selāse: < Ar. Üç.

s. + şāniye (72a/2)

s. (82a/15)

s. + şāniyedür (31b/5)

s. + nūñ (87b/11)

s. + üñ (88a/2), (88a/7)

s. + ye (85a/3), (85b/2)

[= 97]

[= 4]

sekiz yüz: Sekiz yüz.

selāṭin: < Ar.Sultanlar.

s. + dūr (10a/4)

s. + i cihān (2a/6)

[= 1]

[= 1]

seksen: Seksen.

seleb: < Ar.Birinden kapılıp alınan şey.

s. (20a/6), (22b/4), (26b/1), (28a/8),
(43b/14), (51b/13), (51b/15), (63a/9), (74a/8),
(74b/15), (74b/3), (76b/17), (88a/17), (88b/1),
(88b/19), (88b/4), (8b/17), (90a/13), (90a/16)

s. + édüb (29b/18)

[= 1]

s. + den (74b/15)

selḥ: < Ar.Her arabi ayın son günü.

s. (73b/6)

[= 20]

[= 1]

seksen altı: Seksen altı.

selīm: < Ar.1.Sağlam, kusursuz, doğru. 2.Yavuz Sultan Selim.

s. + derece (63a/9)

s. (2a/10)

[= 1]

s. + e (57b/6)

seksen iki: Seksen iki.

s. + derece (43b/14), (51b/13)

s. + i (31b/10), (46b/3), (50a/5),
(60b/3), (65a/18)

[= 2]

[= 7]

selām: < Ar. Ayıplardan, âfetten sâlim oluş, selâmet, emniyet, sulh, asâyiş, bütün korktuklarından emin olma.

semā: < Ar.Gökyüzü. "semā² "

s. + uñ (90b/15)

s. (15a/3), (6b/19)

s. + da (27a/14), (28a/15), (84b/10),
(89b/18), (89b/6)

s. + nuñ (12b/11), (6b/17), (7a/4),
(7a/6)

s. + yı (44b/6)

[= 12]

semâne: < Ar. Seksen.

s. (43b/4)

[= 1]

semâniyye: < Ar. Seksen, seksene ait, seksen ile ilgili.

s. + nüñ (80a/19)

[= 1]

semavât: < Ar. Gökler.

s. (13a/1)

[= 1]

semâviyyât: < Ar. Semavî olan şeyler.

s. + a (9a/17)

s. + da (22b/3)

[= 2]

semâviyye: < Ar. bk. "semâviyyât".

s. + den (8a/8)

s. + dür (8a/8)

s. + nüñ (71a/10)

[= 3]

semek: < Ar. Balık.

s. + de (10a/10)

[= 1]

semekteyn: < Ar. İki balık.

s. (26b/9), (28a/4)

[= 2]

semerkand: Özbekistan'da bir şehir.

s. (54a/11), (79a/8)

s. + a (3a/7)

s. + da (26a/1)

s. + dur (79a/11)

[= 5]

sem: < Ar. 1. Taraf, cihet, yön. 2. astr. Açıklık. 3. Güney açısı: Ufuk koordinat sisteminde, bir yıldızın güney doğrultusuna göre açısız uzaklığı.

s. (15b/1), (15b/2), (15b/6), (78b/9)

s. + den (33b/5)

s. + i (14a/17), (14a/18), (14a/18),
(14b/1), (14b/2), (14b/3), (15b/8), (15b/9),
(45a/1), (55b/15), (55b/16), (55b/3), (56a/13),
(56a/15), (56a/17), (56a/2), (56a/6), (56a/9),
(56b/10), (57b/10), (59a/6), (59a/8), (59b/18),
(59b/19), (61a/10), (61a/3), (63a/8), (64a/14),
(64a/16), (64a/7), (64b/4), (64b/6), (67b/11),
(69b/12), (69b/9), (70a/15), (77a/15), (77a/19),
(78b/7), (79a/7), (79b/1), (80a/13), (81a/1),
(81a/3), (8a/18), (9a/13), (9a/16)

s. + i kâdeme (59a/19)

s. + i kademleri (52a/2)
s. + i kıble (78b/6), (80b/5), (80b/6),
(81a/17), (81b/1)
s. + i kıbleden (80a/17)
s. + i kıbledür (80a/16)
s. + i kıblesidür (80a/18)
s. + i kıbleyi (77b/16)
s. + i kiblesi (80b/2)
s. + i müstakîm (6b/9)
s. + i re'sde (44a/8), (44a/8), (9a/14)
s. + i re'sden (44a/9)
[= 69]

semt-i kadem: < Ar.Far. Nadir, ayakucu noktası;
(İng. nadir): Yeryüzündeki bir gözlem noktasından geçen düşey doğrultusunun gökyüzünü deldiği iki noktadan ufku altında olanı.

s. + dedür (14b/3)
s. + dür (14a/18), (14b/1)
s. + e (59b/19)
[= 4]

semt-i res: < Ar.Far. bk. "semt-i re's".

s. + de (64b/6)
s. + lerinüñ (56a/9)
[= 2]

semt-i re's: < Ar.Far. Zenit, başucu noktası;
(İng. zenith): Yeryüzündeki bir gözlem noktasından geçen düşey doğrultusunun gökyüzünü

sından geçen düşey doğrultusunun gökyüzünü deldiği iki noktadan ufku üzerinde olanı.

s. (14a/17), (64a/14), (64a/16), (64a/7),
(64b/4)
s. + de (69b/12), (69b/9), (81a/1),
(9a/13), (9a/14)
s. + dedür (14b/2)
s. + den (14a/18), (56a/15), (56a/6),
(59a/6), (59a/8), (61a/3), (80b/11), (56a/13)
s. + dür (70a/15)
s. + e (45a/1), (55b/16), (59b/18),
(67b/11), (77a/15), (77a/19), (8a/18), (9a/16)
s. + inde (81a/3)
s. + inden (55b/3), (57b/10), (57b/8)
s. + ine (56a/17), (78b/7)
s. + lerinde (56b/10)
s. + lerinden (55b/15)
s. + lerinüñ (56a/2)
s. + üñ (61a/10), (63a/8), (80a/13)
[= 40]

semtiyye: < Ar. Açıklığa ait, açıklıkla ilgili.

s. (15b/1)
s. + nüñ (78b/7)
[= 2]

senā: < Ar. Övme, övüş.

s. + yı bî'add (1b/14)

[= 1]

sencār: Kuzey Mezopotamya'da bir bölgenin adı.

s. (81b/10)

[= 1]

sene: < Ar. Yıl.

s. (94b/2)

s. + de (29a/11), (50a/4), (76b/15)

s. + i (18b/18), (32a/2), (74a/3), (75b/11), (76b/12)

s. + i ahadı (43b/3)

s. + i ahdi (76a/7)

s. + i sitt (74a/12)

[= 12]

sene-i kameriyye: < Ar.Far. Ay yılı; (İng. lunar year): Ay'ın on iki kez yeniaydan yeniaya gelmesi için geçen süre.

s. (74a/3)

s. + de (32a/2)

[= 2]

sene-i şemsiyye: < Ar.Far. Güneş yılı: Güneş'in görünürdeki yıllık devinimine göre tanımlanan yıl.

s. (75b/11), (76b/12)

s. + de (18b/18), (18b/9)

[= 4]

serahs: İran'da bir şehir.

s. (53b/16)

[= 1]

ser-defter: < Far.Defterin başında yazılı olan, en başta bulunan, en ileri geçen.

s. (1b/13)

[= 1]

serendīb: Bugünkü Sri Lanka.

s. + dūr (56b/18)

[= 1]

seretān: < Ar. Yengeç burcu, Crab, Cancer: Ekliptik üzerinde yer alan burçların dördüncüsü.

s. (23b/9), (24a/10), (26b/4), (27a1/6), (61b/4), (63a/3)

s. + a (60a/7)

s. + da (24a/2), (76a/17), (24a/2)

s. + dan (56a/7), (60a/9)

s. + dur (61a/15)

s. + evvelinde (70a/10)

s. + uñ (43b/5), (81a/14), (8b/3)

s. + uñevveline (8b/15)

[= 18]

ser-gerdān: < Far. 1.Başı dönen, sersem, şaşkın. 2.Perişan

s. (1b/3)

[= 1]

serī: < Ar.Çabuk, hızlı.

s. (22a/9), (31b/8), (31b/9), (40a/14),
(72a/5)

[= 5]

serīr: < Ar.1.Taht. 2.Yatacak yer.

s. (2a/13)

[= 1]

ser-nigūn: < Ar.Baş aşağı olmuş, ters dönmüş.

s. (28a/2)

[= 1]

server: < Far.Baş, başkan, reis, ulu.

s. + ikāināt (1b/10)

[= 1]

seşenbe: < Far. Üçüncü gün, salı.

s. (73b/18)

s. + gècesinüñ (74b/2)

[= 2]

sevā: < Ar.Beraber olma, beraberlik, denk, eşit
"sevā' ".

s. (64b/17), (64b/19), (73a/15)

[= 3]

sevāb: < Ar. Hayır, hayırlı iş, Allah tarafından
mükâfatlandırılacak doğruluk ve iyilik karşılığı.
Allah'ın rızasını kazanmağa mahsus iyi amel.

s. (94b/5)

[= 1]

sevābit: < Ar.Seyyar (gezegen) olmayan ve
yerinde durur gibi görünen gök cisimleri, yıldızlar.

s. (18b/6), (22a/6), (22a/9), (22b/5),
(43b/1), (88b/16), (89a/1), (89a/4), (89a/7),
(90b/11), (90b/13), (90b/3), (90b/6), (90b/7),
(90b/9), (6a/9)

s. + den (18b/3), (89a/14)

s. + dür (13b/8), (6a/8)

s. + le (31a/5)

s. + üñ (22a/5), (22b/6)

[= 23]

sevād: < Ar.Karartı, karalık, siyahlık.

s. + ı elvānı (57a/1)

[= 1]

sevāhil: < Ar.Sahiller, kıyılar.

s. + i (52b/15)

[= 1]

sevānī: < Ar.1.Saniyeler. 2.İkinci derece şeyler.

s. + den (19b/8)

[= 1]

seviyye: < Ar.1.Müsavilik, beraberlik. 2.Düzlük,
doğruluk.

s. + dür (9b/6)

[= 1]

sevr: < Ar.Boğa burcu, semanın kuzey yarım küresinde bulunan bir burç.

s. (26b/2), (27a/10), (28b/1), (56b/8), (61b/12), (62b/15), (62b/6), (66b/3)

s. + de (28b/1)

s. + den (62b/4)

s. + e (26b/10)

s. + üñ (62a/4)

[= 12]

seylân: < Ar.Akmak, revan olmak.

s. + eyleye (77b/18)

[= 1]

seyr: < Ar.Bakma, gezinme, izleme, seyir.

s. + éder (32a/10)

s. + i (31b/6), (32a/2), (49a/18)

s. + i âftâb (72a/5)

s. + i âftâbı (71b/3)

s. + i hâşşı (72a/4), (72a/6)

s. + i hâşşı (71b/12)

s. + i hâşşı (32a/11)

s. + ine (71b/2)

s. + inüñ (76a/13)

s. + i vasaṭ-ı şems (72a/1)

s. + leri (50a/4)

[= 14]

seyyārāt: < Ar.Gezegegenler.

s. + a (32b/11)

s. + da (34a/1)

s. + uñ (33a/3), (33a/5)

[= 4]

seyyāre: < Ar.astr. Güneş'in etrafında dolaşan gezegen.

s. (6a/16)

s. + dür (6a/9)

s. + nüñ (16a/15), (29a/19), (31a/2)

[= 5]

seyyid: bk. "seyyid-i şerîf".

s. (80a/12), (80a/15)

[= 2]

seyyid 'alî bin hüseyin: 16. Yüzyılda yaşamış Osmanlı denizcisi Seydî Aali Reis.

s. (2a/17)

[= 1]

seyyid-i şerîf: Seyid Şerif Cürcânî, Fars fıkıh, kelâm ve Arap dili bilgini. Astronomi alanında da eserleri vardır.

s. (13b/13), (69b/12), (7b/19), (79b/11), (80a/2)

[= 5]

şıfır: Sıfır; hiç değeri olmayan, bulunmayan.

s. (86b/13)

s. + şāniye (74a/5)

[= 2]

sıġ- : Bir kaba, bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek.

s.-mağ (47b/10)

[= 1]

şihhat: < Ar.1.Sahihlik, doğruluk, gerçeklik.
2.Sağlamlık, sağlık.

s. + i (51b/16)

s. + lerine (8b/12)

[= 2]

sırr: < Ar. Gizli hakikat, gizli iş, herkese söylenmeyen şey.

s. + ı (10b/15)

[= 1]

si'a: < Ar.1.Genişlik, bolluk. 2.Takat, güç.

s. + i (24b/7), (62a/5), (62a/5)

[= 3]

si'a-i mağrib: < Ar.Far. Batı genişliği: Gökci-simlerinin battığı noktanın, tam batı noktasına olan açısal uzaklığı.

s. (62a/5)

[= 1]

si'a-i maşrik: < Ar.Far. Doğu genişliği: Gökci-simlerinin doğduğu noktanın, tam doğu noktasına olan açısal uzaklığı.

s. (62a/5)

s. + ı (24b/7)

[= 2]

si'at: < Ar. bk. "si'a".

s. + i (14b/12), (14b/14), (56a/16), (62a/7), (62a/9)

[= 5]

si'at-i mağrib: < Ar.Far. bk. "si'a-i mağrib".

s. (14b/14), (62a/9)

[= 2]

si'at-i maşrik: < Ar.Far. bk. "si'a-i maşrik".

s. (14b/12), (56a/16), (62a/7)

[= 3]

şigār: < Ar.Küçükler.

s. (29a/18), (29a/3)

s. + ı (15b/9), (13a/4)

[= 4]

şigārī: < Ar.Küçüğe ait, küçükle ilgili, küçük olan.

s. (67b/12), (67b/15), (68a/6)

s. + den (68a/9)

s. + yi (68a/6)

[= 5]

sihām: < Ar.1.Okla. 2.Sehimler, hisseler.

s. (7a/12)

[= 1]

ṣiḥān :< Ar.Kalınlık, içi boş olan şeylerin kalınlığı, "ṣiḥān".

s. + ı (29b/9), (47b/17)

s. + ı felek-i sevābit (89a/7)

s. + ma (47b/10)

s. + ında (16a/16)

[= 5]

sikender: bk. "iskender bin filiḳos rūmī".

s. (2a/7)

[= 1]

simāk: < Ar. 1.Başak Burcunun en parlak yıldızı; a Virgo. Yunanlılara göre "a'zel" Virgo'nun elindeki başak tanesidir. 2.Ayın konaklarından on dördüncüsü.

s. (27b/6), (32a/7)

[= 2]

simāk-ı a'zel: < Ar.Far. Bir kevkeb adıdır.

a. + dūr (27b/6)

[= 1]

simnān: İnan'da bir şehir.

s. (53b/13)

[= 1]

ṣin: < Ar. Çin.

s. (53b/1)

[= 1]

sind: Pakıstan'da bulunan Sind adlı bölge.

s. (52b/15)

[= 1]

sipās: < Far. Şükretme, dua etme.

s. (1b/1)

[= 1]

sipih: < Far.Asmān, semā, gökyüzü.

s. + ine (2a/1)

[= 1]

sirāc: < Ar. Işık, kandil, mum.

s. + da (8a/11)

[= 1]

sīstān: İnan'da bir şehir.

s. (53a/19)

[= 1]

sitāre: < Far. astr. Yıldız.

s. (18b/5), (26b/16)

[= 2]

sitāyiş: < Far. 1.Övme, övüş. 2.Öven.

s. (1b/1)

[= 1]

sitt: < Ar.Altı [sayı].

s. (74a/12)

[= 1]

sittīnī: Altmış parçaya bölünmüş ölçek, altmışlık.

s. (77b/2)

[= 1]

sīvās: Sivas; Türkiye’de bir şehir.

s. (54a/9)

[= 1]

şoğan: Zambakgillerden, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan güzel kokulu bitki.

s. (6a/3)

[= 1]

şol: Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.

s. + ayağı (28b/11)

s. + ayağındadır (28b/8)

s. + elinde (27b/6)

s. + elini (27b/4)

[= 4]

şonra: Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.

s. (14a/1), (20b/19), (23b/4), (40a/13), (40a/16), (40a/17), (40a/6), (40a/9), (41b/17), (41b/19), (42a/11), (42a/16), (42a/18), (42b/10), (42b/8), (43a/15), (43a/16), (45a/19), (11a/11), (18b/17), (19a/19), (19b/16), (20b/16), (25b/3), (4b/1), (8a/4), (9b/12), (47a/4), (48a/7), (48b/14), (48b/18), (48b/6), (49a/7), (49a/9), (51a/17), (57a/12), (58b/8), (60a/1), (62b/7), (63a/11), (63b/9), (67a/11), (67a/19), (67a/8), (67b/1), (67b/16), (68a/11), (68a/14), (68a/3),

(69a/10), (69a/11), (69a/13), (69a/14), (69a/7), (71a/6), (74a/14), (82b/14), (87b/12), (87b/14)

s. + dan (75b/11)

s. + ki (62b/1)

[= 61]

söz: Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kaviil.

s. (12a/5), (6b/1), (7b/18)

s. + den (6b/4)

s. + i (57a/2), (9a/2)

s. + lerini (80b/10)

s. + lerinüj (12a/3)

[= 8]

şu: Su.

s. (28a/3), (69b/14), (77b/18)

[= 3]

su’âl: < Ar.1.Sorma, sorulma, soruşturma, soru. 2.Sorulan şey. 3.Dilenme, dilencilik.

s. + dür (16b/6)

s. + e (2b/2)

s. + olınsa (49b/5), (8b/14)

[= 4]

şubh: < Ar. Sabah vakti, tan vakti.

s. (48a/8), (68b/3), (69a/4), (69a/7), (69b/5), (70a/11), (70a/4), (70a/8)

s. + a (69b/2)

s. + ı (69a/10), (69a/11), (70a/13),
(70a/13), (70b/6), (70b/9), (71a/7), (72a/18)

s. (51b/6)

s. + uñ (69a/16), (69a/9), (70a/5)

s. + e (70a/1)

[= 20]

[= 2]

şubh-ı kâzib: < Ar.Far. Yalancı sabah: Fecirden önce, geçici olarak tan yerinin ağarması.

suhub: < Ar. Bulutlar.

s. + a (29a/4)

s. (69a/10), (70b/6)

[= 1]

s. + üñ (70a/13)

sultân: < Ar.1.Padişah, hükümdar. 2.Hükümdar ailesinden olan kadınlardan her biri.

[= 3]

s. (2a/10), (2a/9)

şubh-ı şâdıq: < Ar.Far.Tan yerinin ağarması.

s. + ı (2a/6), (2a/9)

s. (69a/11), (70b/9), (71a/7)

[= 4]

s. + la (70a/13)

s. + uñ (72a/18)

sultâniyye: Azerbaycan'ın güneydoğusunda, Kazvin'in 105 kilometre kuzey batısında eski bir şehirdir.

[= 5]

sūdân: Afrika'da bir ülke.

s. (53b/12)

s. + ı mağrib (56b/17)

[= 1]

[= 1]

şür: < Ar.Şehrin etrafına çekilen yüksek duvar, kale, hisar.

sūdānî'l-mağrib: < Ar. Batı Sudan.

s. (52b/9)

s. (28a/14), (28a/9), (28b/6), (28b/10)

[= 1]

s. + dan (27a/5)

[= 5]

şudür: < Ar.Sâdır olma, meydana çıkma, olma.

s. + êde (5b/15), (5b/15)

şüret: < Ar.1.Biçim, görünüş, kılık. 2.Tarz, yol, gidiş. 3.Çare.

[= 2]

s. (5a/18), (27a/1)

şufret: < Ar. Sarı renk, sarılık. 2.Beniz solukluğu.

s. + de (21a/12), (21a/13), (21b/2), (27a/7), (81a/4), (83a/6), (21a/8)

s. + i (28b/2), (51a/17), (80b/2)	su'ūd: < Ar. Ayın konaklarından yirmi dördüncüsü. Üç yıldızdır. Birisi çok parlaktır.
s. + i eflāk (30b/19), (13a/1)	
s. + i evvelīde (21a/7)	s. (32a/8)
s. + i iqlīm (55a/13)	[= 1]
s. + inde (27a/11), (27a/18), (27a1/6), (52a/8)	süflī : < Ar.1.Aşağıda bulunan. 2.Alçak, bayağı. 3.Kılıksız, kıyafetsiz. 4.astr. Utarid(Merkür) ile Venüs(zühre) gezegenleri.
s. + indedür (27a/14)	s. (38b/2), (5a/16)
s. + ine (25a/6)	[= 2]
s. + ler (27a/3), (28a/19), (28a/17)	südü: < Ar. Altıda bir; 1/6.
s. + lerde (21b/8), (4b/18)	s. (90a/11)
s. + lerden (28b/17)	s. + i (87a/15), (90b/10)
s. + lere (28b/9)	s. + idür (41b/8)
s. + üñ (28b/11), (28b/11), (28b/13), (28b/7), (27a/2)	s. + i kütürdan (87b/2)
[= 34]	s. + i kütürına (87a/1)
şüret-i ekālīm: < Ar.Far. İklimlerin tasviri.	[= 6]
s. (51a/17)	süfliyye: < Ar. Aşağıya ait, aşağıyla ilgili.
[= 1]	s. (47b/18), (48a/5)
su'ūh: < Ar.geom. Yüzeyler.	[= 2]
s. + ı mevhūmesi (26a/17)	süfliyyeyn: < Ar."iki süflü" : Utarid (Merkür) ile Venüs (Zühre) gezegenleri.
s. + ında (16a/19)	s. (41b/11), (42b/2), (43a/4), (43a/5), (49a/1), (49a/2), (6a/14)
s. + ı ukar (16a/19)	s. + de (41a/19), (41b/9), (42b/19)
s. + ı ukarda (16b/1)	s. + dür (42b/3)
[= 4]	s. + üñ (48b/9)

[= 12]

sükkān: < Ar. Oturanlar.

s. + ı (56b/11), (57a/12), (57a/7),
(57a/9)

s. + muḡ (57a/1)

s. + la (52a/2)

s. + uḡ (52a/2)

[= 7]

sükūn: < Ar. 1. Durma, kımıldamama.
2. Hareketsizlik, durgunluk. 3. Dinme, kesilme.
4. a., gr. Hareketsizlik.

s. + a (6b/19)

s. + bulmıḡdur (6b/10)

s. + ı (6b/17)

s. + una (6b/7)

[= 4]

süleymān: Kanuni Sultan Süleyman.

s. (2a/7), (2a/9)

[= 2]

sülüs: < Ar. Üçte bir.

s. (10a/15), (10a/19), (20a/13), (53b/6),
(53b/6), (83b/5)

s. + derece (54b/15)

s. + i (90a/18)

s. + i başıḡına (87a/2)

s. + i beraber (90a/13)

s. + ini (87a/7)

[= 11]

sülüsān: < Ar. Üçte iki, 2/3.

s. (51a/14), (81b/18), (81b/6), (82a/4)

s. + derece (52b/3), (53a/12), (53a/2)

s. + ını (87a/5)

[= 8]

süllemü's-semā: Gıyaseddin el Kaḡı'nın gök
cisimlerinin dünyadan uzaklıkları, büyüklükleri
ve göğün derecelerinden bahseden eseri.

s. + nuḡ (90b/15)

s. + üsseḡāda (84b/10), (89b/18),
(89b/6)

[= 4]

sümün: < Ar. Sekizde bir, 1/8.

s. (52b/7)

s. + derece (53b/4), (54a/16), (54b/13)

[= 4]

sümüt: < Ar. Semtler.

s. (62a/13), (63b/7), (80a/6), (80a/7)

s. + a (58b/11), (58b/15)

s. + ı (58b/14), (80b/11)

[= 8]

sünbüle: < Ar. Başak burcu, Virgin, Virgo:
Ekliptik üzerinde yer alan burçların altıncısı.

s. (26b/5), (27b/1), (27b/6), (63a/13),
(63b/11), (66a/4)

[= 14]

s. + nün (43b/6)

[= 7]

sür'at: < Ar.Çabukluk, hız.

s. (22b/1), (64b/8), (72a/8)

s. + idür (40a/11)

[= 4]

süreyyâ: < Ar. 1.Aynı konaklarından üçüncüsü.
Necm olarak da adlandırılır. Toplanmış altı
küçük yıldızdır. 2.Ülker takımyıldızı.

s. (27a/12), (32a/5)

[= 2]

sürh: < Far.1.Kırmızı, kızıl. 2.kırmızı mürekkep.
3.Bab veya fasıl başları kırmızı mürekkeple
yazılmış olan yazma kitap.

s. (12b/17)

[= 1]

-Ş-

şafak: < Ar. Tan zamanı. Güneş doğmağa yakın
zaman veya güneş battıktan sonraki alaca ka-
ranlık.

ş. (69a/12), (69a/6), (69a/7), (69b/1),
(69b/4), (69b/6), (70a/11), (70a/8), (71a/1),
(71a/7)

ş. + dan (70a/5)

ş. + ı (68b/3)

ş. + uñ (69a/17), (70a/6)

şāhān: < Far.Şahlar.

ş. + ıkadīm (2a/6)

[= 1]

şāh-āne: < Far.1.Hükümdara ait, hükümdarla
ilgili. 2.Hükümdara yakışacak şekilde olan, çok
mükemmel.

ş. + imütemmim (47b/8)

[= 1]

şāhış: < Ar.İnsanın heyet-i cismaniyesi ve me-
saha ameliyatında bir mahal tayin etmek için
yere nasbolunan nesne.

ş. (49a/19)

ş. + a (49b/5)

ş. + da (59a/3), (59b/4)

ş. + uñ (14a/19), (49b/9)

[= 6]

şāhika: < Ar.Dağ tepesi, dağ doruğu.

ş. (9b/18)

[= 1]

şāfire: < Ar.Arpa tanesi, bir tek arpa.

ş. (10a/18), (10b/8)

ş. + dūr (10b/3)

ş. + i mu'tedle (82a/7)

ş. + nün (10b/5), (82a/7)

[= 6]

şakird: < Far.1. Talebe, öğrenci. 2. Çıracak, yamak.
3. Stajyer.

ş. + leridür (11a/18)

[= 1]

şakül: < Ar. geom. Çekül, fr. fil a plomb.

ş. (78a/2), (78a/3)

[= 2]

şām: Suriye’de bir şehir.

ş. (53a/16)

[= 1]

şāmil: < Ar. Çevreleyen, içine alan, ihtivâ eden,
kaplayan.

ş. + iarz (32a/12)

[= 1]

şān: < Ar. Nam, şöhret, ün.

ş. + ıdur (8a/11)

ş. + ı şerîfinde (1b/11)

[= 2]

şark: < Ar.1. Doğu. 2. Avrupa kültürünün dışında
kalan İslam ülkeleri.

ş. + a (18b/16), (2b/4), (46a/3),
(49b/12), (7b/15)

ş. + cānibine (62b/2), (7a/17), (7b/2)

ş. + da (29a/11)

[= 9]

şarkî: < Ar. bk. “şarkıyye”.

ş. (50b/10), (50b/12), (58b/14), (79b/1)

ş. + si (65a/14)

ş. + sinden (46b/1)

[= 6]

şarkıyye: < Ar. Doğuya ait, doğuyla ilişkili.

ş. (70b/1)

ş. + de (32a/17)

ş. + den (70b/2)

ş. + nün (70b/2)

[= 4]

şart: < Ar.1. Şart, koşul. 2. Vaziyet, hal. 3. Yemin.

ş. + dur (15b/19)

[= 1]

şāş: Çaç; bugünkü Özbekistan’da bulunan Taşkent şehri.

ş. (54a/11)

[= 1]

şātır: bk. “ibnü’ş-şātır”.

ş. (29b/17)

[= 1]

şāyed: < Far. Belki, şayet.

ş. (64b/11), (64b/12)

[= 2]

şeb: < Ar. Gece, karanlık.

ş. (71a/9), (71b/17), (71b/18),
(71b/19), (71b/5), (71b/9), (72a/12), (72a/12),
(72a/13), (72a/13), (72b/1), (72b/2), (72b/3),
(72b/6)

[= 14]

şebān-rūz: <Far.Gece gündüz: 24 saatlik zaman.

ş. (60b/2)

[= 1]

şehar: Arabistan'ın güney sahillerinden Maskat'a (Umman'ın başkenti) kadar olan bölge.

ş. (52b/12)

[= 1]

şehr: <Far.Şehir, büyük kent, büyük belde, il.

ş. (94b/2)

ş. + de (50a/4)

ş. + leri (52b/8), (53a/2), (53b/7)

ş. + lerinden (53a/13), (54a/18),
(54a/5), (54b/7)

ş. + lerünj (52a/5)

[= 10]

şehristān: İran'da bir bölge adı.

ş. (53b/14)

[= 1]

şehrīver: <Far. Başak burcu, Şemsî ayların altıncısıdır ve Afıtab'ın Sümbüle'de bekleme zamanıdır.

ş. + imāh (75b/8)

[= 1]

şehrizor: Kuzey Irak'ta, adı bugün Musul olan şehir.

ş. (53b/11)

[= 1]

şehr-yār: <Far.Padişah, hükümdar.

ş. + ı (2a/7)

[= 1]

şekk: <Ar.Şüphe, zan, tereddüt.

ş. (56b/14)

[= 1]

şekl: <Ar.1.Şekil, biçim, kılık. 2.Resim, plan, taslak. 3.Türlü, cins, nevi, çeşit. 4.Çehre beniz. 5.Hal, durum.

ş. (11b/11), (24b/1), (29a/2), (29a/9),
(31a/1), (31a/1), (36b/10), (36b/9), (38b/12),
(39b/1), (61b/10), (62a/14), (63a/10), (63b/8),
(78b/5)

ş. + de (69a/8)

ş. + den (10b/19), (24b/1), (45b/1),
(45b/10), (50a/1), (70b/7), (79a/5)

ş. + dür (11a/16), (11b/10), (45a/7),
(49a/15), (5a/13)

ş. + e (4a/12)

ş. + i (11b/13), (12a/1), (17b/19),
(27b/13), (28a/6), (35b/3), (44a/6), (48a/5),
(4a/10), (4a/10), (4a/3), (4a/6), (4a/7), (4a/8),

(4b/3), (4b/5), (5b/11), (70a/16), (74a/11),
(74a/17), (83b/12), (84a/9), (85b/10)

ş. + i evveline (24a/13)

ş. + i ihlīlecī (24a/3)

ş. + i ihlīlecī (24a/18), (24a/19)

ş. + i maḥrūṭı (68b/10)

ş. + i maḥrūṭīnūḡ (68b/19)

ş. + i musaṭṭaḥ (4a/5)

ş. + i mücessemdür (68b/11)

ş. + i müşellesūḡ (78a/4)

ş. + inde (27b/17), (27b/2), (27b/7),
(27b/9), (28a/1), (28a/4), (70b/4)

ş. + indedür (27b/12), (27b/18)

ş. + inūḡ (11a/2)

[= 71]

şekl-i mücessem: < Ar.Far. Cisimlenmiş şekil,
bir veya daha fazla yüzeyin kuşattığı cisim.

ş. (4a/10), (4a/10)

[= 2]

şekl-i müşelles: < Ar.Far. Üçgen şekli.

ş. (70a/16)

[= 1]

şemme: < Ar.1.Bir kere koklama. 2.Pek az şey.

ş. + sin (18b/3)

[= 1]

şems : < Ar. Güneş.

ş. (17a/6), (17a/8), (17b/12), (17b/16),
(21a/19), (29b/13), (32a/19), (32b/3), (34b/14),
(34b/7), (35a/1), (40b/2), (40b/2), (43b/5),
(46b/11), (46b/5), (47a/5), (47a/8), (48a/2),
(48a/6), (48b/1), (48b/12), (48b/3), (48b/7),
(49a/1), (49a/17), (50a/2), (50a/3), (51a/15),
(56b/10), (57b/5), (60b/2), (64a/9), (64b/7),
(65a/9), (68a/17), (68b/15), (68b/5), (68b/8),
(69b/10), (69b/11), (70a/10), (70a/14), (70a/19),
(70a/8), (70b/6), (70b/8), (70b/8), (71a/2),
(71a/4), (71a/5), (71a/6), (72a/2), (73a/13),
(73a/14), (73a/16), (75a/3), (75a/7), (76a/16),
(77a/10), (88b/2), (88b/5), (89b/11), (89b/16),
(89b/7), (89b/9), (8a/12), (8a/18), (8b/16),
(90a/4), (90b/4), (9a/12), (9b/4)

ş. + de (34a/17), (34a/9), (34b/3),
(34b/8), (41a/11), (46b/19)

ş. + den (46b/16), (47a/18), (47b/8),
(48a/4), (57b/2), (70a/14), (16b/8)

ş. + dür (30a/5), (31b/17), (31b/4),
(45a/8), (49a/6), (70b/5)

ş. + e (1b/4), (34a/11), (45a/5), (46a/3),
(47a/17), (49a/3), (49b/10), (68b/6)

ş. + i (34b/15)

ş. + ievvel (90b/6)

ş. + i i'tidāline (72b/18)

ş. + irü'yetde (9a/5)

ş. + le (31b/11), (48b/18), (49a/1),
(74a/14)

ş. + üḡ (16b/2), (31b/6), (32a/11),
(32b/7), (33a/6), (47a/6), (47b/1), (47b/17),

(47b/4), (47b/9), (48b/13), (48b/16), (49b/14), (65a/12), (68b/7), (69a/17), (69b/7), (70a/5), (72a/19), (72b/10), (8b/15), (8b/18), (90a/6), (90b/5)

[= 132]

şemsi: < Ar. bk. “şemsiyye”.

ş. (71b/1), (71b/4), (71b/5)

[= 3]

şemsiyye: < Ar. Güneş’e ait, Güneş’le ilişkili.

ş. (75b/11), (76b/12)

ş. + de (18b/18)

[= 3]

şerf: < Ar. Allah’ın emri ayet, hadis, icma-i ümmet, ve kıyas-ı fukaha esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri.

ş. (71b/14), (72a/18), (73a/11)

[= 3]

şeref: < Ar. 1. Büyüklük, yükseklik, ululuk. 2. Övünme. 3. Üstünlük.

ş. + imahzar (1b/12)

[= 1]

şereṭeyn: < Ar. Ayın konaklarından birincisi. Kuzeye doğru, Koç’un başında bulunan iki farklı parlak yıldızdır. Bunlardan biri küçüktür.

ş. (32a/5)

[= 1]

şerh: < Ar. 1. Açma, ayırma. 2. Açıklama, açıklama [bir ibareyi veya eseri]. 3. Bir kitabın ibaresini kelime kelime açıp izah ederek yazılan kitap. 4. Açık anlatma.

ş. + i çigminî (54b/15)

ş. + i çigminîde (68b/4)

ş. + i fethiyyede (84b/19), (90a/1)

ş. + i fethiyyede (90b/14)

ş. + inde (79a/11), (69b/13), (13b/14),

(69b/13), (7b/19)

ş. + inden (3a/13)

[= 11]

şerh-i çigminî: bk. “çigminî şerhi”.

ş. + de (10b/10)

[= 1]

şerîf: < Ar. 1. Şerefli, mübarek, kutsal. 2. Soylu, temiz.

ş. (80a/12)

ş. + i (2a/12)

ş. + inde (1b/11)

[= 3]

şerifhâllah: < Ar. Allah’ın şeref bahşettiği.

ş. (53a/5), (78b/7)

[= 2]

şevle: < Ar. Ayın konaklarından on dokuzuncusu. Akreb’in iğnesidir ve biri parlak olan iki farklı yıldızdır.

	[= 2]
ş. (32a/8)	
[= 1]	
şey' : < Ar. Nesne.	
ş. + i (11b/2)	
ş. + i laṭīfden (12b/17)	
ş. + i vāhidde (7b/11)	
ş. + üñ (8b/10)	
[= 4]	
şey'en fe-şey'en : < Ar. Azar azar, yavaş yavaş.	
ş. (69a/1)	
[= 1]	
şeyh-i re'īs ebū 'alī bin sīnā : İbn-i Sina; Fars astronom, tıpcı, filozof ve yazar.	
ş. (56b/8)	
[= 1]	
şeyh şehābeddīn : Kişi adı (?).	
ş. (11b/6)	
[= 1]	
şibh : < Ar. Benzer, benzeme.	
ş. + inden (8b/10)	
[= 1]	
şiddet : < Ar. Setlik, katılık, ziyadelik, sıklık.	
ş. + i şitā (55a/2)	
ş. + i şitādan (51a/4)	
	ş. + den (12a/4)
	[= 1]
	şim : Şimdi, şu an.
	ş. + den (25b/3)
	[= 1]
	şimāl : < Ar.1.Sol, sol taraf. 2.coğr. Kuzey.
	ş. (11b/16), (27a/15), (27b/9), (62a/5), (62b/15), (63a/13), (63b/11), (63b/2), (65a/13), (65a/15), (80b/6)
	ş. + cānibinde (63a/3)
	ş. + cānibine (64b/1), (81b/12)
	ş. + de (26a/8), (60a/15), (63a/1), (8a/15), (9a/3), (9b/11)
	ş. + den (56b/2), (62a/12), (62b/1), (62b/9), (63b/9), (8a/16)
	ş. + dūr (27a/17)
	ş. + e (14b/17), (19a/12), (27a/8), (27b/18), (27b/3), (28a/1), (28a/7), (41a/14), (41b/14), (42a/14), (42a/9), (42b/5), (43a/13), (43a/6), (62a/10), (62a/2), (62a/9), (63b/4), (63b/6), (7a/13), (81b/13), (8a/16), (9b/12), (9b/5)
	ş. + edür (27a/19), (42b/11)
	ş. + i (8a/6)
	ş. + inde (51a/4)
	ş. + indedür (28b/14)

ş. + inden (64a/18)

ş. + i (83b/3)

ş. + isinden (56a/2)

ş. + nün (83b/16)

[= 58]

[= 9]

şimālī: < Ar. Kuzeye ait, kuzeyle ilişkili.

şimdi: Şimdi, şu an.

ş. (13b/7), (14b/18), (21a/), (21b/3),
(21b/4), (21b/6), (41a/18), (42a/2), (50b/10),
(50b/7), (50b/9), (51a/3), (56a/11), (60a/6),
(60b/18), (61a/14), (64a/14), (64a/15), (64b/4),
(69a/19), (73b/4), (9a/18)

ş. (52a/12)

ş. + ki (76a/17)

[= 2]

ş. + de (66b/8), (56a/7)

şirāz: İran'da bir şehir.

ş. (53a/18)

ş. + dedür (50a/8)

[= 1]

ş. + dür (26b/6)

şirāzī: Şiraz'a ait, Şirazlı.

ş. + sinde (9a/1)

ş. (70a/13)

ş. + sinden (79b/9)

[= 1]

ş. + ye (66b/9)

şirvān: Siirt'te bulunan bir bölge.

ş. + yi (54b/9), (56a/10), (56a/2)

ş. (54a/10)

[= 32]

[= 1]

şimālī-i bilādū'ş-şīn: < Ar.Far. Çin'in kuzey şehirleri.

ş. (53b/19)

ş. (55a/2)

[= 1]

ş. + da (8a/19)

şimāliyye: < Ar. bk. "şimālī".

ş. + dan (51a/5)

ş. (21a/), (83b/7)

ş. + larında (8b/13)

ş. + de (64b/3), (8a/14)

[= 4]

ş. + den (8a/10)

şitevī: < Ar.Kışa ait, kışla ilgili.

ş. + dür (85a/11), (85a/17)

ş. (26a/9)

ş. + den (66b/14)

ş. + dūr (26b/9)

[= 3]

şol: Şu.

ş. (11a/10), (11b/7), (16a/14), (16a/3), (17a/11), (17b/2), (17b/9), (18b/9), (23a/3), (23b/8), (25a/4), (29b/15), (30a/9), (30b/12), (34a/10), (34a/13), (35a/9), (3b/15), (40a/10), (40a/12), (40a/3), (40b/2), (40b/4), (41b/13), (41b/15), (41b/17), (41b/4), (42a/11), (42a/5), (42b/12), (42b/8), (43a/10), (47b/14), (48b/2), (49a/9), (4a/10), (4b/10), (51a/2), (62a/10), (67b/9), (77a/6), (77b/12)

ş. + cānibi (68b/5)

ş. + eczāyla (69a/3)

ş. + eczāyladur (41a/2)

ş. + gün (59b/3)

ş. + ḥaṭṭ (44b/3)

ş. + ḥuṭūṭ (27a/2)

ş. + kevkēb (58b/11)

ş. + miqdār (25a/12), (52a/18)

ş. + nesne (39b/2)

ş. + sā'at (81a/16)

ş. + vaḳt (61b/4)

ş. + vaḳta (69a/12)

ş. + vaḳtda (41b/11)

ş. + vaḳtdur (44a/11)

ş. + vechile (45b/5), (61b/13), (78a/10)

ş. + vechiledūr (49a/15)

ş. + zamāna (42a/10), (42a/15), (42a/17), (42b/6), (43a/14), (43a/8), (48b/1), (48b/17), (49a/8), (69a/15)

ş. + zamāndaki (25b/11)

[= 72]

şöyle: Şöyle, şu şekilde.

ş. (12a/9), (3b/8), (40a/15), (44a/2), (44b/18), (4b/7), (76b/10), (78a/2), (87b/16)

ş. + dūr (38a/1), (43a/1), (45a/6), (47a/17)

[= 13]

şubāt: < Sür. Şubat ayı.

ş. (76a/3)

[= 1]

şu'ūrī: < Ar. Bilinçli şekilde, şuurla.

ş. (57a/1)

[= 1]

şü'ā: < Ar.1. Işın, Güneş'ten veya başka bir ışık kaynağından uzanan tel tel ışıklar. 2. Vektör, fr. vecteur.

ş. (70a/3), (8a/12)

ş. + ı (51b/10), (51b/5), (51b/7), (69b/8), (71a/3), (77a/7), (8a/13), (9a/5)

ş. + ı başariye (70b/3), (3b/9)

ş. + ı şems (70b/8), (71a/2), (71a/5),
(71a/6), (9b/4)

ş. + ı şemsdür (70b/5)

ş. + uñ (69b/15)

[= 19]

şübhe: < Ar.Şüphe, kuşku.

ş. (20a/18)

ş. + si (10b/19)

[= 2]

şühür: < Ar. Aylar.

ş. (94b/2)

ş. + ı (51b/2)

[= 2]

şühür-ı kameriyye: < Ar.Far. Kamerî aylar.

ş. + nüñ (51b/2)

[= 1]

şümār: < Far. "sayan, sayıcı, eden, edici" manalarına gelerek, birleşik kelimeler yapar.

ş. (2b/3)

[= 1]

şürü: < Ar.Başlama.

ş. + dan (3a/19)

[= 1]

-T-

tā: Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz.

t. (1b/5), (21a/19), (23a/18), (23a/5), (23a/9), (28b/4), (35a/5), (35b/1), (36b/3), (36b/8), (38a/8), (40a/14), (42b/11), (43a/15), (45a/12), (45a/16), (47a/10), (49b/1), (52a/4), (52a/6), (58b/7), (58b/9), (60a/13), (62b/14), (62b/6), (63b/2), (63b/5), (63b/6), (64a/1), (67a/5), (73a/4), (76b/2), (76b/8), (77a/19)

[= 34]

ta'accüb: < Ar. Hayret etme, şaşkınlık, şaşırma.

t. + dür (49b/8), (6b/6)

[= 2]

tab: < Ar.1.Tabiat, huy, yaratılış. 2.Mühür, damga basma. 3.Kitap basma.

t. + a (5a/13)

t. + ı selīme (57b/6)

t. + ı selīmi (31b/10), (50a/5), (60b/3), (65a/17), (46b/3)

[= 7]

tab'an: < Ar. Tabi'at olarak yaratılış olatak.

t. (25b/12), (7b/16)

[= 2]

tabaqa: < Ar. Kat, katman, derece.

t. (12a/10)

t. + da (12b/2)

t. + dan (12b/10), (12b/11)	t. (53a/16)
t. + dur (12a/17)	[= 1]
t. + ı sālise (12a/12)	ṭābiʿ : < Ar.1.Birinin arkasısıra giden, ona uyan. 2.Boyun eğen, bağlı kalan; birinin emri altında bulunan.
t. + i duḥāniyyedür (12a/19)	
t. + i evvelī (12a/10)	t. + dür (11a/15)
t. + i ḥamse (12a/13)	t. + ola (78a/17)
t. + i hevā (12a/18)	[= 2]
t. + i hevādur (12a/14)	ṭābiʿan : < Ar. Uyumlu olarak, bağlı olarak.
t. + i mādur (12a/13)	t. (7b/11)
t. + i maḥlūṭadur (12a/12)	[= 1]
t. + i nārdur (12b/4)	ṭābiʿī : < Ar.1.Tabiatle ilgili. 2.Tabiat icabı olan. 3.Olağan, alışılmış, her zamanki.
t. + i rābiʿa (12a/13)	
t. + i sāmīne (12a/19)	t. + sinden (25b/13)
t. + i sāniye (12a/11)	[= 1]
t. + i sābiʿa (12a/18)	ṭābiʿiyyāt : < Ar.Tabiʿî ilimler.
t. + i sādise (12a/14)	t. + a (5a/10)
t. + i ṭıyniyyedür (12a/11)	[= 1]
t. + i tāsiʿa (12b/4)	ṭābiʿiyye : < Ar. bk. “ṭābiʿiyyāt”.
t. + i zemherīriyyei (12a/15)	t. + de (5a/12)
[= 22]	[= 1]
ṭabakāt : < Ar. Tabakalar, dereceler, katlar.	ṭābīr : < Ar.1.İfade, anlatma. 2.Bir manası olan söz. 3.Deyim. 4.Terim. 5.Rüya yorma.
t. (13a/1)	t. (5b/4)
[= 1]	t. + den (42a/1), (42a/19)
ṭāberiyye : Filistin’in kuzeyi ve Beyrut ile Suriye vilayetleri.	[= 3]

tābistān: < Ar. Yaz, yaz mevsimi.

t. + dur (56b/3)

[= 1]

ta'dīl: < Ar.1.Doğrultma, doğrulama.
2.Değişiklik.

t. (34b/10), (34b/11), (34b/13),
(34b/9), (35a/12), (35a/7), (35b/6), (36a/17),
(36a/17), (37b/14)

t. + e (35b/12), (35b/4), (37b/19)

t. + i (35a/11), (35a/3), (35b/10),
(36a/14), (36a/14), (36a/18), (36b/1), (36b/6),
(37a/10), (37a/5), (37a/5), (37a/9), (37a/9),
(37b/17), (37b/18), (38a/9)

t. + i şālīs (35a/11)

t. + i vasaṭ (35a/4)

t. + ül (72a/14)

t. + ün (15b/18), (16a/2), (66a/11),
(66a/11), (66a/16)

[= 37]

ta'dīlāt: < Ar.1.Doğrultmalar, doğrulamalar.
2.Değişiklikler.

t. (34b/3), (38a/11), (34a/3)

[= 3]

ta'dīl-i evvel: < Ar.Far. Birinci eşitleme (düzeltim), birinci düzeltim, anomali düzeltimi, merkez düzeltimi, ta' dil-i müferrid; (İng. the first equation, prosthaphairesis for anomaly, equation of centre): Gezegenin düzensiz hareketlerini (yakınlaşıp uzaklaşması) açıklamak için,

taşıyıcı (hamil, deferent) daire üzerinde bulunan episiklin merkezini, dışmerkezli (eksantrik) dairenin merkezine bağlama ve bu bağlama nedeniyle oluşan açı. Bir gezegenin gerçek boylamı ile ortalama boylamı arasındaki fark.

t. (36a/14), (36a/17), (37a/5), (37a/9),
(37b/17)

[= 5]

ta'dīl-i mu'addil: < Ar.Far. Eş düzeltim: Birinci ve ikinci düzeltimin toplamı.

t. (36a/18), (37a/10)

t. + i (36b/1), (36b/6)

[= 4]

ta'dīl-i müfred: < Ar.Far. bk. "ta'dīl-i evvel".

t. (36a/14), (37a/5)

[= 2]

ta'dīl-i şālīs: < Ar.Far. Üçüncü eşitleme (düzeltim): (Gezegenlerde) gerçek apoje ile ortalama apoje arasındaki yay.

t. (38a/9)

t. + i (35a/12)

t. + üṅ (35b/10)

[= 3]

ta'dīl-i s̄anī: < Ar.Far. İkinci eşitleme (düzeltim); (İng. the second equation): Gezegenin düzensiz hareketlerini (geri hareketi-ileri hareketi) açıklamak amacı ile, episikl üzerindeki gezegenin hareketine bağlı olan düzeltme.

t. (37a/9), (37b/18)

[= 2]

ta'dilü'l-eyyām: < Ar. Gün düzeltimi: Ortalama güneş günü ile gerçek güneş günü arasındaki fark.

t. (72a/14)

[= 1]

ta'dilü'n-nehār: < Ar. Gündüz düzeltimi: 1. Güneş'in gündüz yayının yarısının 90 dereceden (veya 6 saatten) farkı. Bu farkın derece olarak karşılığı ise nisf el-fadla olarak adlandırılır. 2. Bir yıldızın her gündüz ve gece yayının yarıları ile 90 derece (veya 6 saat) arasındaki fark yıldızın gündüz düzeltimidir.

t. (66a/11), (66a/11), (66a/16)

t. + ı (15b/18)

t. + ıdur (16a/2)

[= 5]

tafşil: < Ar. Etraflı olarak bildirmek, açıklamak, şerh etmek.

t. + étmişdür (10b/10)

t. + i (51a/9), (68b/3), (76a/1), (10b/11)

[= 5]

tağ: Dağ; yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

t. (53a/7), (53b/2), (53a/8), (53b/19), (54a/13)

t. + a (51b/3)

[= 5]

tağyir: < Ar.1. Değişme, başkalaşma. 2. Rengi değişme.

t. + etdügi (23a/16)

[= 1]

taḥammül: < Ar.1. Yüklenme, bir yükü üstüne alma. 2. Dayanma, katlanma. 3. Kaldırma.

t. + leri (8b/9)

[= 1]

taḥayyül: < Ar. Hayale getirme, hayalde canlandırma. 2. Canlandırılma, hayale dalma.

t. + i (65a/18)

t. + olunur (12b/12)

[= 2]

taḥdiben: < Ar. Kamburluk olarak, kamburlaşma bakımından.

t. (11a/16), (11a/19), (6a/2)

[= 3]

tāhir: < Ar.1. Temiz. 2. Abdest ve guslü bozan şeylerden biri bulunmayan.

t. (29a/11)

t. + dür (7a/8)

[= 2]

taḥiyyāt: < Ar. "Allah ömürler versin." demeler, selamlar, hatır dualar.

t. (1b/14), (94b/4)

t. + ı (1b/9)

[= 3]

taḥkīk: < Ar.1.Doğru olup olmadığını araştırma. 2.Doğru olup olmadığını ortaya çıkarma. 3.s. Doğru, gerçek.

t. + etmişdür (10a/6), (69b/13)

t. + etmişdür (82a/16), (83a/14)

[= 4]

taḥkīken: < Ar. Doğruluk olarak, doğruluk bakımından.

t. (34b/11), (80a/16)

[= 2]

taḥrīk: < Ar.1.Kımıldatma, kımıldatılma, oynatma. 2.Kışkırtma, azdırma. 3.Yola çıkarma. 4.Uyandırma.

t. (25b/7)

t. + bulunmazsa (25b/13)

t. + den (25b/10)

t. + éde (20b/14), (22a/17)

t. + éder (16b/14), (16b/16), (25b/6)

t. + eyler (25b/6)

t. + i teşebbüs (25b/11)

[= 10]

taḥşīl: < Ar.1.Hasıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme. 2.Vergi veya irat toplama. 3.İlim öğrenme.

t. + étdüğinden (12b/13)

t. + i kemāl (2b/9)

t. + i riyāziyyāt (89b/1)

[= 3]

taḥşīş : < Ar.Bir şeyi birine veya bir yere mahsus kılma, ayırma, "taḥşīş".

t. + kıldı (79a/11)

t. + kılub (79a/10)

t. + olına (79a/14)

[= 3]

taḥt: < Ar. Alt, aşağı.

t. (2a/7)

t. + el (15b/8)

t. + elāfaḫ (15b/16)

t. + elāfaḫdur (16a/10)

t. + el'arż (57b/19)

t. + elarż (15b/5), (56a/11), (56a/3), (59a/12), (59a/15), (60a/2), (63a/5), (64b/5), (65a/15), (68b/9)

[= 15]

taḥt: < Ar.1.Kurs. 2.Arş-ı a'lâ'nın altında bulunan, yer ve gökleri kuşatan alan. t. + ında (18b/6), (29b/14), (29b/4), (30a/18), (30a/7), (30a/7), (30b/4), (89a/17)

t. + indadur (30b/12), (30b/12), (30b/9)

[= 11]

taḥvīl: < Ar. Bir halden başka bir hale getirmek, değiştirmek, dönüştürmek.

t. + êtdügi (56a/18), (64a/9)

t. + êtmiş (81a/14)

t. + êtse (58a/2)

t. + etdügi (72b/18)

t. + etse (58a/3)

t. + olına (85a/14)

[= 7]

ṭāif: Suudî Arabistan'da bir şehir.

t. (53a/5)

[= 1]

ṭā'ife: < Ar. Grup, topluluk, bölük, takım, kavim, cemaat.

t. (57a/16), (57a/17)

t. + işāniye (57a/19)

t. + si (51b/11)

[= 4]

ṭāk: < Ar.1.Bina kemeri. 2.Yarım daire şeklinde kapı ve pencere üstü. 3.Kubbe, künbet.

t. + dūr (2a/1)

[= 1]

ṭākat: < Ar.Güç, kuvvet.

t. (2b/2)

[= 1]

taḳāvim: < Ar.Takvimler.

t. + de (76b/3)

[= 1]

taḳā'uren: < Ar. Çukurluk olarak, çukurlaşma bakımından.

t. (11a/16), (11b/1), (6a/2)

[= 3]

taḳdīm: < Ar. Arz etmek, sunmak, öne geçirmek.

t. (81a/19)

[= 1]

taḳdīr: < Ar.1.Beğenme, değer biçme, değer verme, verilme. 2.[değerini, ehemmiyetini, lüzumunu] anlama. 3.Ezelden Allah'ın olmasını istediği şeyler.

t. (72a/8)

t. + ce (7a/17), (10a/16), (11b/3), (12b/19), (13a/6), (17b/13), (18b/11), (18b/19), (19b/10), (20a/11), (20a/19), (21a/5), (22b/1), (23a/16), (24a/14), (25a/14), (25b/2), (30a/3), (31b/3), (32a/19), (37a/18), (37b/14), (38a/5), (39b/8), (47b/15), (48a/3), (49b/13), (49b/18), (52a/1), (55a/8), (68b/17), (6b/15), (70a/4), (74a/6), (79b/6), (7a/11), (81b/19), (81b/7), (82a/13), (82a/3), (83b/17), (85a/11), (85b/4), (87a/10), (88a/2), (89b/15), (8a/15), (90a/6), (90b/11), (9b/6)

[= 51]

taḳrīb: < Ar.1.Yaklaşdırma, yaklaşdırılma.
2.Tahmin. 3.Yolunu bulma. 4.Vesile, bahane.

t. + en (10b/9), (73b/14)

t. + i iḳtizā (16a/13)

[= 3]

taḳrībēn: < Ar. Aşağı yukarı, tahmini.

t. (10a/14), (10a/16), (10b/4), (12b/7),
(20a/7), (21a/17), (24a/6), (31b/5), (32a/11),
(45a/11), (47b/19), (48a/2), (51b/15), (64b/9),
(75a/9), (80a/16), (82a/16), (85a/15), (90b/13),
(90b/14)

[= 20]

taḳrībī: < Ar. bk. “taḳrībēn”.

t. + dūr (84a/18)

[= 1]

taḳsīm: < Ar.1.mat. Bölme, parçalara ayırma.
2.Bölüm.

t. + édeler (72b/16), (73a/17), (87b/4)

t. + éderler (77b/1)

t. + etdükden (87b/14)

t. + etmişlerdür (12b/5)

t. + etseler (73b/2)

t. + ini (49a/12)

t. + inüñ (18b/3)

t. + olma (83a/5), (84b/7), (85a/4),
(85b/3), (89b/15), (90b/8)

t. + olinsa (10a/19), (83a/16), (90b/8),
(90b/8)

[= 19]

taḳvīm: < Ar.1.Eğriyi doğrultma, eğri doğrul-
tulma; düzeltme, kesme, yoluna koyma, biçime
koyma. 2.Takvim. 3.Boylam, bk.tûl.

t. (35a/5), (36b/3), (36b/8)

t. + de (35b/12)

t. + i (32b/13), (37a/11), (73a/14),
(73a/14), (73a/19)

t. + ikevkeb (16a/13), (32b/13)

t. + iküllīye (73b/13)

t. + lerün (34a/2)

[= 13]

taḳvīmī: < Ar. Boylamla ilgili, boylama ait.

t. (33a/1), (33a/5), (34b/12), (34b/5),
(34b/6), (36a/1), (36a/9), (37a/3)

[= 8]

taḳvīm-i ḳamer: < Ar.Far. Peygamber efendimi-
zin Medîne'ye hicret ettiğı senenin Muharrem
ayının birinci gününü başlangıç olarak alan ve
gökteki ayın, dünyâ etrâfında on iki defâ dön-
mesiyle bir yılı tamamlayan takvim.

t. (73a/19)

t. + üñ (73a/14)

[= 2]

taḳvīm-i şems: < Ar.Far. Resûlullah efendimizin
Medîne'ye hicreti esnâsında Kubâ köyüne ayak

bastığı Rebî'ul-evvel ayının sekizinci Pazartesi gününe rastlayan mîlâdî Eylül ayının yirminci gününü başlangıç ve güneş yılını esas alan takvim.

t. (73a/14)

[= 1]

taqvîmiyye: < Ar. bk. "taqvîmî".

t. (33a/3), (34a/1)

[= 2]

tâli': < Ar. Doğuş noktası, birinci ev: Güneş'in günlük yörüngesinde ufuktan yükseldiği nokta.

t. (14b/9), (65a/10)

[= 2]

tâlib: < Ar.1.İsteyen, istekli. 2.Öğrenci.

t. (2a/19)

t. + oldukları (6b/4)

[= 2]

ta'limî: < Ar.Öğretici, fr.didactique.

t. + dür (3b/7)

[= 1]

tamâm: < Ar.1.Tamam, tam, eksiksiz, tam olma. 2.Bitme, bitirme, son. 3.Uygun, münasip. 4.Ne eksik ne fazla. 5.Doğru.

t. (11a/10), (11a/9), (18b/9), (19a/1), (19a/3), (19b/7), (19b/9), (21a/6), (24b/2), (51a/3), (5a/2), (60a/11), (60a/12), (60b/1), (64b/6), (72a/19), (75a/4), (76b/13), (76b/14), (94b/6), (51a/6)

t. + êde (20b/15)

t. + êder (18b/7)

t. + eyler (18b/12)

t. + ı (57b/15), (57b/16), (58a/10), (58a/5), (59b/10), (59b/9), (60a/3), (60a/5), (60b/6), (61a/4), (61a/7), (62b/15), (62b/16), (73a/18), (83a/14), (83b/8), (87a/19), (87a/8), (61a/5), (61a/7)

t. + ı 'arzınur (58a/12)

t. + ı devrde (82a/4)

t. + ı devrden (25a/7), (25a/7)

t. + ı devre (19a/6), (7a/10)

t. + ı dur (13b/4)

t. + ı kuṭr-ı arz (90b/11)

t. + ı leyl (60a/13)

t. + ı mesâḥai (82b/16)

t. + ı mesâḥat (87a/4)

t. + ı mesâḥat-i saḥı (83a/7), (83a/9)

t. + ı nâzıra (45a/18)

t. + ı nâzıra (45a/14)

t. + ı ndan (24a/13), (57b/14)

t. + ı nı (45b/5)

t. + ı ola (21b/17)

t. + ı oldukdan (82b/14)

t. + ı olmaḳ (22b/3)

t. + ı olmazdı (7b/18)

t. + ı sevr (62b/6)

t. + uḡ (76b/16)

[= 68]

tāmm: < Ar.1.Bütün, eksiksiz, noksansız, mükemmel, olgun. 2.Kat'i bir zamanı, ortamı bildirir, zaman anlatan zarflara getirilerek manayı kesinleştirir.

t. (11b/19), (11b/19), (12a/1), (5a/16), (5a/17), (5a/18)

t. + dur (12a/3), (5a/17)

t. + edür (8a/5)

[= 9]

tāmme: < Ar. bk. "tāmm".

t. (11b/18)

t. + dūr (11b/9)

[= 2]

tanşif: < Ar.Yarı yarıya bölme, iki müsavi kısma ayırma.

t. (14b/5)

t. + edeler (78a/19), (84a/2), (85b/13)

t. + eder (14b/17), (14b/9), (15a/14), (15a/2), (15a/5), (55b/5)

t. + ederler (57b/19)

t. + étmezler (58a/3)

t. + olma (85a/11), (90a/4)

t. + olıduḡda (85b/18)

t. + olıduḡdā (84b/13)

[= 16]

taraf: < Ar.1.Yan, yön. 2.Bölge, yer, memleket, ülke, kıta. 3.[bir kimsenin] yanı. 4.Tarafdarlık, sahip çıkma, koruma.5.aralarında anlaşmazlık bulunan iki kişiden veya topluluktan her biri.

t. (52a/7)

t. + da (52a/1)

t. + dan (6b/14), (6b/17), (6b/9), (6b/18)

t. + ı (43a/12), (43a/13), (43a/6), (43a/7), (60b/13), (60b/14), (65b/4), (65b/6), (65b/8), (65b/9), (66a/12), (66a/8), (9b/9)

t. + ı āḡirde (52a/2)

t. + ı cenūbī (52b/13)

t. + ıdur (39a/12), (44a/13), (44b/2)

t. + ı maşrıḡdan (48b/17)

t. + ı müte'āḡhiri (43a/5)

t. + ı mütেকaddimi (43a/7)

t. + ına (39a/14), (84a/8)

t. + ında (40b/19), (45a/9), (78a/3), (84a/7)

t. + ından (37b/8), (52a/3), (61a/10)

t. + ını (3b/9), (82b/3)

t. + ı uḡrā (3b/10)

t. + ı vāhidinde (82b/9)

[= 40]

tarafeyn: < Ar. İki taraf.

[= 8]

t. + inden (5a/8)

[= 1]

taraf-ı mesāʿī: < Ar. Far. Alt gezegenlerin episiklinin merkezi çıkış düğümünden geçtiğinde bu çapın doğuşta son tarafına akşam tarafı derler.

t. (43a/12), (43a/6)

[= 2]

taraf-ı şabāhī: < Ar. Far. Alt gezegenlerin episiklinin merkezi çıkış düğümünden geçtiğinde bu çapın doğuşta son tarafına akşam tarafı derler. Eğimin yüzeyinde kuzeye meyl eder. Bunun ön tarafına sabah tarafı derler.

t. (43a/13), (43a/7)

[= 2]

tarfa: < Ar. Ayın konaklarından dokuzuncusu. Araplar'ın Aslan'ın İki Gözü olarak adlandırdıkları iki yıldızdır.

t. (32a/6)

[= 1]

tarḥ: < Ar. 1. Atma, koma, bırakma. 2. Dağıtma, bölme, tayin. 3. Kurma, tertipleme, düzenleme.

t. + edeler (87a/6), (87a/7)

t. + olına (72b/15), (86a/13)

t. + olunduğda (86a/19)

t. + olunmak (84a/17)

t. + olınsa (86a/16)

t. + olunub (74a/10)

taʿrīf: < Ar. 1. Etrafiyla anlatma, anlatılma, etrafiyla bildirme, bildirilme. 2. Bir maddeyi bütün lüzumlu noktalarını içine alır şekilde bir ibare ile anlatma.

t. + etmişlerdür (3b/9)

t. + i re's (41a/19)

t. + olan (26b/19)

[= 3]

tārīḥ: < Ar. bk. "tārīḥ".

t. (71a/8), (73a/6), (73a/7)

t. + i melikīnün (76a/6)

t. + inden (76b/9)

t. + inün (76b/11)

t. + ün (76b/3)

[= 7]

tārīḥ: < Ar. Tarih.

t. + i (94b/6), (43b/2)

t. + i fars (73a/8)

t. + i farsuḡ (75b/1)

t. + i hicret (73a/8)

t. + i iḥtāmīkitāb (94b/4)

t. + i melikīdür (73a/8)

t. + i rüm (73a/8)

t. + i rümīnün (75b/10)

t. + üñ (73a/11)

[= 10]

tarîk: < Ar.1.Yol. 2.Usül. 3.Vasita, sebep.

t. (23a/3), (30b/19), (37a/11), (37a/12),
(85b/1), (86b/17), (86a/4)

t. + i (20b/3), (74b/11), (82b/10),
(86a/10), (89b/5)

t. + i'āmm (84a/1), (87a/1)

t. + ieshel (78a/7), (81a/7)

t. + i evveli (37a/13)

t. + i istihrāc (87a/14)

t. + i istihrāc (82a/18), (82b/18),
(87b/10), (90a/3)

t. + i mesāhatı (83b/6)

t. + le (30b/12), (10b/4)

t. + leri (11b/4)

[= 26]

tar̄sus: Mersin'in ilçesi. Türkiye'nin güneyinde
bir bölge.

t. (53b/9)

[= 1]

taşavvur: < Ar.1.Zihinde şekillendirme, kurma.
2.Göz önüne getirme [zihinde]. 3.İstek, arzu.

t. + ederler (74b/9)

t. + etdüğü (24a/19)

t. + etmişlerdür (7a/8)

t. + ı (45b/1), (45b/10), (50a/1),
(61a/13), (70b/7), (79a/5)

t. + olına (25a/3)

t. + olınan (89a/17)

t. + uñ (23a/14)

[= 12]

taşdîk: < Ar. Doğrulama, onaylama, kabul etme,
inanma.

t. + eylemiş (57b/1)

[= 1]

taşfiye: < Ar.Saflaştırma, arıtma, temizleme.

t. (89b/1)

[= 1]

tāsi'a: < Ar. Bk. "tāsi'a".

t. (17a/4), (71a/8)

[= 2]

tāsi'a: < Ar.Dokuzuncu.

t. (12b/4)

[= 1]

taşnîf: < Ar. Sınıflandırma, sıralama, tertib
etme.

t. + etdikden (51a/16)

[= 1]

taşîh: < Ar.Bir şeyi yassı ve düz etme, yassıl-
ma.

t. (13a/2), (31a/1)

[=2]

taşvîr: < Ar.1.Resmini yapma. 2.Resim, figür, portre. 3.ed. Yazıyla tarif etme.

t. + olındı (35a/6), (35b/3), (36b/10), (38a/9), (38b/12), (45b/1), (45b/10), (4a/4)

[=8]

taṭvîl: < Ar.Uzatma, uzatılma.

t. + den (28a/14)

[=1]

ṭavālî: < Ar. Ekliptikten bir yay ile doğan ekvator'dan bir yaydır.

t. (64b/17)

[=1]

ṭavîl: < Ar.1.Uzun. 2.Çok süren.

t. (28a/5)

[=1]

ṭāvus: < Ar.Tavus kuşu.

t. (51b/10)

[=1]

ta'yîn: < Ar.1.Ayırma, belli etme. 2.Bir memuriyete koyma. 3Ttayın, asker akmeği. 4.Erzak.

t. (26b/19)

t. + etmişlerdür (70a/7)

t. + etmişdür (18b/17), (89b/19)

t. + eylediler (26b/19)

t. + eylemişdür (18b/19), (26a/4)

t. + eylemişlerdür (31b/2)

t. + olınan (81b/15)

t. + olunmasına (6a/5)

t. + olunmuşdur (78a/14)

[=11]

ṭayyibāt: < Ar.İyi, güzel işler ve hareketler.

t. (1b/10)

[=1]

te'ālā: < Ar. "Nâmi büyük" meâlinde olup Cenab-ı Hakk'ın kudsiyet ve büyüklüğü için hürmeten söylenir.

t. (2a/10), (2a/4)

[=2]

tebā'üd: < Ar.Uzaklaşma, birbirinden uzak düşme.

t. (23a/13)

[=1]

tebeddül: < Ar.Başkalaşmak, değişmek, değişim.

t. + i (25a/8)

[=1]

tebrîz: İran'da bir şehir.

t. (19a/5), (2b/6), (53b/11)

[=3]

tebşîra: < Ar. İnsanın ferasetini artırıp eşyanın mahiyetini anlamaya yarayan kuvvet.

t. (34b/10)

[= 1]

tecāvüz: < Ar.1.Ötesine geçme, sınırı aşma, atlama. 2.Saldırma, sataşma, sarkıntılık. 3.El uzatma, başkasının hakkına dokunma.

t. (12b/7)

t. + étmeye (51b/12)

[= 2]

tecrübe: < Ar. Deneyim, deney, sınama.

t. (69a/16)

[= 1]

[= 1]

tedāfî: < Ar.1.Birbirini def etme, itişme, ka-kışma. 2.Kendini koruma, savunma.

t. + éder (6b/3)

t. + etmegin (6b/13)

[= 2]

tedāvîr: < Ar. Tedvirler, dolaşmalar, dönmeler.

t. (16b/11), (32a/12), (40a/19), (29b/19)

t. + den (37a/4), (38b/1), (47a/18), (16b/9)

t. + i'ulviyyenüñ (47a/19)

t. + imütehāyyire (48b/11)

t. + imütehāyyireden (37a/17)

t. + inüñ (36b/8), (39b/7)

t. + üñ (16b/2), (37a/7), (47a/19), (36b/11), (38a/1)

[= 18]

tedrîc: < Ar.Derece derece, basamak basamak ilerleme, ilerletme; azar azar hareket.

t. (11b/17), (60a/10), (60a/3), (60a/5)

[= 4]

tedvîr: < Ar.1.Döndürme, döndürülme, çevirme, çevrilme. 2.Değirmi şekle sokma, sokulma.

t. (17a/9), (17b/13), (17b/17), (17b/7), (25b/9), (30a/8), (30a/9), (32a/19), (32b/3), (35a/11), (35a/13), (36a/15), (36a/7), (37b/18), (38a/5), (39b/12), (39b/5), (41b/1), (41b/11), (41b/12), (41b/14), (41b/16), (41b/18), (42a/10), (42a/12), (42a/13), (42a/15), (42a/17), (42a/18), (42a/4), (42a/7), (42b/2), (42b/4), (42b/6), (42b/9), (43a/11), (43a/12), (43a/8), (46b/17), (46b/7), (47a/9), (47b/8), (89a/17)

t. + de (30a/9), (36a/5), (38b/10), (38b/6), (39a/13), (39b/4), (40a/16)

t. + den (36a/19), (36b/5), (37b/16), (38a/1), (46b/13)

t. + dür (17a/11), (17a/17), (17b/1), (33a/16), (33b/18), (33b/7), (35b/6)

t. + e (17a/9), (32a/18), (34a/14), (35a/10), (35b/7), (39b/6), (46b/12)

t. + i (32a/17), (36a/11), (41a/17), (41a/4), (47a/2), (47a/3), (47a/7), (47b/13), (48b/19)

t. + i 'u'fârid (42a/2)

t. + i evcde (37b/11)

t. + i hāmiliūn (47a/4)

t. + i kamer (37b/1), (40b/6), (46b/18), (46b/5)

t. + i kamerūn (32b/4), (36b/4), (46b/4)

t. + i merrīh (48a/1), (48a/3)

t. + i merrīhūn (47b/10)

t. + ine (34a/8), (42a/13), (42b/13), (42b/9), (43a/15)

t. + inūn (32b/6)

t. + i re' s.den

t. + i süfliyyeyn (43a/4), (43a/5)

t. + i zühre (42a/1)

t. + lerinūn (16b/4)

t. + ün (36a/10), (36a/13), (37b/16), (38a/4), (38b/10), (39b/10), (40a/15), (40a/4), (40a/6), (46b/16), (46b/9), (47a/8)

[= 114]

teemmül: < Ar. İyice, etraflıca düşünme, "te'emmül".

t. + olınacak (21b/1)

[= 1]

tefāvüt: < Ar.1. İki şeyin birbirinden farklı olması. 2. İki şey arasındaki fark.

t. (51b/19), (64b/9), (66a/1), (85a/1), (8a/1)

t. + de (8b/15)

t. + e (72a/14)

t. + êde (52a/19)

t. + etmez (67a/16)

t. + i (30a/17), (30a/5), (30b/7), (39a/5), (57b/4), (57b/5), (79b/5), (79b/3)

t. + i meţāli' (57b/4)

t. + indendür (70a/12)

t. + ini (23a/18)

t. + olmaz (8a/1)

t. + ün (81a/9)

[= 23]

tefāzul: < Ar.1. Fazilet ve meziyet yarışına çıkma. 2. Fark, mikdar fazlası.

t. (16a/2)

[= 1]

teķārüb: < Ar.1. İki şeyin birbirine yakın olma hali. 2. fiz. Yakınsama, fr.convergence.

t. (20b/11)

t. + i (20b/10)

t. + i fuşül (56b/14)

t. + i mınţakateyn (23a/13), (23b/5)

t. + i mınţakateynden (20a/2), (20a/3), (20b/2)

t. + ün (20b/3)

[= 9]

tekāşüf: < Ar. Sıklaşma, koyulaşma; yoğunlaşma.

t. (12b/13)

t. + indendür (29a/4)

[= 2]

tekāţu: < Ar. Kesme, kesişme, çatışma; iki çizginin birbirini kesip geçmesi.

t. (24b/5), (24b/5), (25a/8), (65b/13), (80a/11)

t. + a (44a/5), (50b/17), (80a/10)

t. + dur (38b/9)

t. + eden (32b/19), (34b/16), (78b/8)

t. + eder (19a/10), (80a/9)

t. + ederler (34b/8)

t. + étmeksizin (13b/18)

t. + étmişdür (13b/9)

t. + etdügi (26a/6), (67b/8)

t. + eylemezler (13b/17)

t. + eyler (44a/4)

t. + eylerler (44b/12)

t. + eylese (50b/16)

t. + eyleyüb (39a/2)

t. + ı (24a/12)

t. + ıdur (36a/5)

t. + ınuğ (32b/19)

t. + unğ (39a/4)

[= 28]

tekāţu'eyn: < Ar. İki kesişim.

t. (25a/13)

[= 1]

teklîf: < Ar. 1. Birinden eziyetli fakat başkası için yararlı olan bir iş isteme. 2. İçli dışlı olmayan, çekingen muamele. 3. Vergi yükleme. 4. Önerge.

t. + éderlerimiş (8b/6)

t. + édüb (3a/10)

[= 2]

teksîr: < Ar. Çoğaltma, artırma.

t. + i'imâret (57a/8)

[= 1]

tekzîb: < Ar. 1. Yalanlama, yalan olduğunu söyleme.

t. + eder (23b/2), (70b/11)

[= 2]

telâşî: < Ar. 1. Önem ve ehemmiyetini kaybetme. 2. Dağılma.

t. (12b/1)

[= 1]

telemmüz: < Ar. Talebelik, çömezlik etme, öğrenci olarak devam etme.

t. + édüb (3a/1)

[= 1]

te'lif: < Ar.1.Telif edilmiş. 2.Yazılmış kitap, eser.

t. + êtdügi (3a/8)

[= 1]

temâss: < Ar.1.Birbirine değme, dokunma. 2.Yan yana bulunma. 3.Münasebette bulunma; ilişki.

t. + êde (16a/11)

t. + êdeler (13b/18)

t. + êden (39a/13)

t. + êder (65a/16), (65a/8)

t. + êtmişlerdür (17a/8)

[= 6]

temm: < Ar. bk. "tamm".

t. + ülkitâb (94b/1)

[= 1]

temmüz: < Sür. Temmuz ayı.

t. (76a/5)

[= 1]

tenâkus: < Ar.Azalma, eksilme.

t. + ı meylî (20a/4)

[= 1]

tenâsül: < Ar. Birbirinden doğup üreme, türeme, nesil yetiştirme.

t. (57a/8)

[= 1]

terâzü: < Ar.Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı, mizan.

t. (27b/7)

[= 1]

terbîc: < Ar.1.Dörtleme, dörde çıkarma. 2.Dörde bölme. 3.Dört köşelendirme. 4.astr.Dördün.

t. + işemsde (46b/19)

[= 1]

terceme: < Ar. Tercüme , çevirme.

t. + êtmek (3a/8)

t. + i (2a/16)

t. + i kitâb (2a/16)

t. + olmasına (2a/16)

[= 4]

tercîh: < Ar.Üstün tutma, daha çok beğenme.

t. (25b/17)

t. + êderlerimiş (8b/7)

[= 2]

tercüme: < Ar. bk. "terceme."

t. + olınmışdur (76b/12)

[= 1]

terkîb: < Ar.1.Bir kaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme. 2.Bir kaç şeyden meydana getirilmiş şey. 3.Takım.

t. + i (23b/15), (23b/18)

[= 2]

tertib: < Ar.1.Dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma. 2.[matbaaişlerinde]Dizgi. 3.Sıra, dizi, düzen. 5.Bir düzlem üzerinde birbirine dik olarak tasavvur edilen kemiyat-ı vaz'iyeye(koordine eksenleri) mihverlerinden ufuk hattına paralel olana aynı düzlem üzerindeki bir noktadan indirilmiş dikmenin uzunluğu.

t. (20a/4), (20b/1), (26b/11), (62a/4), (62b/7), (63a/11), (68a/4), (75a/6), (76a/15)

t. + den (37b/10)

t. + e (26b/12)

t. + i evvele (76b/1)

t. + i lafz (75a/19)

t. + lerin (5b/19)

[= 14]

tesāmuḥ: < Ar. 1.Hoş görme. 2.Kayıtsız olmak. 3.İhmal etmek.

t. (90b/15)

[= 1]

tesāvi: < Ar.1.Bir ve müsavi(eşit) olma, beraber ve bir derecede bulunma. 2.sosy.Eşitlik.

t. (6b/13)

[= 1]

te'sīr: < Ar.1.Alamet, nişan bırakma. 2.İşleme, dokunma, içe işleme.

t. + édüb (9a/18)

t. + i (9a/11), (9a/7)

t. + ine (8b/19)

[= 4]

teslīm: < Ar.1.Bir emaneti yerine verme. 2.Bir şeyi yeni sahibine verme. 3.Hakikat olduğunu söyleme.

t. (30a/1)

t. + éde (9a/19)

t. + étmez (50a/9)

[= 3]

teslīmāt: < Ar.Teslim edilen eşya veya yatırılan para.

t. + izākiyyāt (1b/10)

[= 1]

tesmiye: < Ar.1.Ad koyma, adlandırma, isim verme. 2.Besmele çekme.

t. (12b/9), (16b/17), (39a/7), (6a/7)

t. + olınmışdur (16b/10), (16b/12), (16b/8), (16b/9)

t. + olmaḳ (27a/5)

[= 9]

tesviye: < Ar. Seviyelendirme, düzleme, dengeleme, eşitleme.

t. + i zemīn (77b/18)

[= 1]

teşābūh: < Ar. Benzeşme, birbirine benzeme, benzerlik.

t. + iaḥvāl (56b/13)

[= 1]

teşebbüs: < Ar.1.Girişme, el atma. 2.Girişkenlik.

[= 1]

3.Önce davranış.

t. (25b/11), (25b/18)

t. + e (25b/18)

t. + édüb (25b/17)

t. + etdügi (25b/15)

[= 5]

teşekkülât: < Ar.Teşekküller.

t. (10a/1)

[= 1]

teşrîn-i âhîr: < Ar.Far. Kasım ayı.

t. (76a/2)

[= 1]

teşrîn-i evvel: < Ar.Far. Ekim ayı.

t. (76a/2)

[= 1]

tete: Güney Afrika'da Mozambik'te bir kasaba adı.

t. (53a/6)

[= 1]

tevâbi': < Ar.1.Bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, birinin adamları. 2.Bir kimsenin mesleğini tutanlar, fikir bakımından ona bağlı olanlar. 3.astr.Peykler, uydular.4.bir merkeze bağlı olan yerler.

t. + i (16b/19)

tevâlî: < Ar.Birbiri arkasından gelme, arası kesilmeksizin devam etme, sürme.

t. (22a/11), (22a/8), (22b/11), (22b/11), (23b/16), (23b/18), (26b/12), (26b/14), (27a/9), (31b/6), (32a/11), (32a/13), (32a/14), (32a/15), (32a/15), (32a/2), (32b/1), (32b/1), (32b/14), (34a/19), (34a/4), (34a/6), (34b/2), (34b/2), (36b/4), (36b/5), (36b/9), (37b/16), (38a/1), (39a/16), (39b/10), (39b/11), (39b/4), (39b/7), (40a/1), (40a/3), (40a/4), (40a/4), (40a/6), (40a/8), (46b/9), (47a/5), (47a/6), (48a/7), (48b/11), (48b/13), (49a/5), (66a/9), (66b/10), (73b/8), (48b/16)

t. + de (39b/9)

t. + dür (36b/9), (48b/11)

t. + üzere (34a/19), (40a/7), (46b/12), (46b/8)

t. + yiburüc (52a/5)

[= 59]

tevâlüd: < Ar. Doğma, doğurma.

t. (57a/8)

[= 1]

teveccüh: < Ar.1.Çevrilme, yönelme, doğrulma. 2.Bir yere doğru hareket etme. 3.Güler yüz gösterme, yakınlık duyma, hoşlanma, sevgi.nasip ve müyesser olma.

t. + édüb (6b/12)

[= 1]

tevehhüm: < Ar.Kurma, kuruntuya düşme, vehimlenme.

t. + etmişlerdür (52a/9)

t. + etdiler (27a/1)

t. + etdikleri (23b/10)

t. + olunan (27a/4)

t. + olunur (20b/3), (26a/13), (28b/17), (50a/1)

t. + ünden (41b/5)

[= 9]

tevekkül: < Ar.İşi Allah'a bırakıp kadere razı olma.

t. (3a/11)

[= 1]

tevemîn: < Ar.bk."cevzâ".

t. (26b/2), (27a/13)

[= 2]

tevesşül: < Ar.1.Sarılma. 2.İnanma. 3.Sebeptutma. 4.Başvurma, girişme.

t. + édüb (3a/11)

[= 1]

teyemmünen: < Ar.Uğur sayarak, uğur kabul ederek.

t. (3a/1)

[= 1]

teżârî: < Ar.Birbirine zarar vermek.

t. + si (11a/14)

[= 1]

tezâyük: < Ar.Artma, çoğalma, ziyadeleşme.

t. (68b/13)

t. + da (70b/1)

[= 2]

tezâyüd: < Ar. Ziyadeleşme, artma, çoğalma.

t. + de (34b/15)

t. + i (20a/4)

t. + i nihâyet (34b/19)

[= 3]

tażîf: < Ar. İki kat, kat kat etmek, ziyade etmek, çoğaltmak.

t. + édeler (84a/10), (85b/15)

t. + édüb (86a/11)

t. + eyleseler (46b/16)

t. + olınacak (84b/16)

t. + olunduğda (86a/1), (86a/7), (86a/14)

[= 8]

tezkire: < Ar.1.Tezkere, pusula. 2.Hükümetten alınan izin kağıdı.3.Bazı meslek sahibi kimseler için yazılan biyografi.

t. (90a/1), (19b/12), (54b/15), (13b/14), (69b/13), (7b/19)

[= 6]

t̄bā': < Ar. Tabiatler, yaratılışlar.

t. (27b/15)

t. + dan (5a/11)

[= 1]

[= 1]

t̄lismāt: < Ar. Tılsımlar.

t. + dan (21b/15)

[= 1]

t̄rablus-ı mağrib: Afrika'nın kuzey sahillerinde bir vilayet merkezi.

t. (53a/15)ve

[= 1]

t̄rablus-ı şām: Şam sahilinde Beyrut vilayetine sonradan eklenmiş livâ merkezi.

t. (53b/9)

[= 1]

t̄yniyye: < Ar. Çamura ait, çamurla ilişkili.

t. + dür (12a/11)

[= 1]

t̄bet: Çin içinde eyalet düzeyinde olan özerk bir bölge.

t. (54a/12), (53b/17)

[= 2]

t̄ih: < Ar.1.Çöl. 2.Mısır ile Şam arasında Sina dağının bulunduğu yarımada bir çöl.

t. + isencār (81b/10)

[= 1]

t̄ir: < Far.Ok.

t̄ir: < Far. Yengeç burcu, Şemsî ayların dördüncüsüdür ve Afitab'ın Seretanda seyir müddetidir.

t. + imāh (75b/7)

[= 1]

t̄irelik: < Ar.Tr. Karanlık, bulanıklık.

t. + (45b/8)

[= 1]

t̄irmiz: Özbekistan'da bir şehir.

t. (53b/17)

[= 1]

t̄ir ü kemān: < Far. Ok ve yay.

t. (27b/15)

[= 1]

t̄iryākāt: < Ar.1.Tiryaklar, zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macunlar. 2.Panzehirler. 3.Afyonlar.

t. + ı hārre (8b/5)

[= 1]

t̄isa: < Ar. bk. "tis'a".

t. (74a/12)

[= 1]

t̄is'a: < Ar. Dokuz.

t. (94b/3)

[= 1]

tis'ân: < Ar. Dokuzda iki, 2/9.

t. + dur (81b/5), (85a/15)

[= 2]

tis'în: < Ar. Doksan.

t. (60a/16), (60a/19)

[= 2]

toğur-: Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak.

t.-ur (10a/7)

[= 1]

tokın-: Dokunmak, değmek, temas etmek.

t.-ub (71a/3)

[= 1]

toksân: Doksan.

t. (20a/9), (43b/15), (74b/14), (82a/11), (83a/17), (85a/15), (87b/7), (88b/15), (88b/6), (89a/3), (90a/15), (90a/17), (90a/2), (10b/1), (74a/7)

t. + a (10b/7), (13b/3)

t. + dan (48b/8)

t. + derece (43b/16), (43b/17), (59b/2), (51a/2), (48b/3), (48b/4)

t. + dereceden (57b/16), (13b/3)

t. + dur (86a/11)

t. + kısım (78b/4)

[= 28]

toksân dört: Doksan dört.

t. + derece (43b/15)

[= 1]

toğuz: Dokuz.

t. (12a/10), (28a/9), (31b/13), (31b/5), (32b/8), (40b/7), (41a/6), (43b/7), (46b/11), (47b/13), (48a/1), (48a/2), (54a/3), (62b/5), (6a/5), (6a/5), (70a/6), (72a/2), (74a/2), (74a/6), (75a/10), (75a/12), (75b/18), (79b/6), (81b/17), (83a/18), (83a/18), (84b/12), (84b/8), (85a/13), (85a/6), (85b/19), (86a/2), (86a/6), (86a/9), (86b/14), (87a/11), (87a/13), (88a/10), (88a/12), (88b/15), (88b/18), (88b/19), (88b/7), (89a/7), (90a/12), (90a/19), (90b/2), (90b/3), (87b/8), (73b/7)

t. + ar (73b/9)

t. + dakîka (32a/1)

t. + derece (41a/1), (41a/1)

t. + dur (6a/1)

t. + gece (64b/10)

t. + gün (64b/9)

t. + kevkeldür (27a1/6)

t. + uncı (18b/1), (18b/5), (18b/6), (6a/15), (6a/18)

[= 64]

tûfân: < Ar.1. Nuh Peygamber zamanında yağın ve bütün dünyayı su altında bırakan şiddetli

yağmur. 2. mec. Şiddetli yağmur. 3. mec. Çok yoğun veya şiddetli şey.

t. (73a/2)

t. + ı (21b/13)

[= 2]

tuhfe: Yazarı belirtilmemiş bir eser (?).

t. (54b/16)

[= 1]

tuhfe: Adı tam belirtilmemiş bir eser (?).

t. + nüñ (90a/1)

[= 1]

tü̇l: < Ar. Boylam; (İng. longitude, Lat. longitudo): 1. Bir gök cisminin ve ekliptiğin kutuplarından geçen büyük dairenin, ilkbahar ılımlından (Koç noktası) ve ekliptiğin kutuplarından geçen daireden açısız uzaklığı. 2. Coğrafi boy- lam: Yerküre üzerindeki herhangi bir noktadan geçen meridyenin başlangıç meridyeninden açısız uzaklığı.

t. (44b/15), (45a/2), (50b/11), (50b/12), (79a/14)

t. + da (32b/12), (32b/14), (81a/7)

t. + de (32b/15), (39b/2), (43b/19), (44a/3), (44b/13), (44b/13), (44b/7), (44b/8), (52a/17), (52a/4)

t. + ı (26b/1), (44b/7), (50b/7), (51a/2), (78b/11), (79a/16), (79a/19), (79a/6), (79b/2), (80b/3), (87b/19), (32b/13)

t. + ı ‘imāret (51b/15)

t. + ı beled (81a/18), (16a/12)

t. + ı mekke (79a/1), (79a/3)

t. + ı mekkeden (81a/18)

t. + ı mezbūruñ (51b/17)

t. + ın (79a/2), (80b/8)

t. + ına (80b/3)

t. + ından (78b/12), (79a/7), (79a/19)

t. + ı nehārı (52a/18)

t. + uñ (81a/9)

[= 45]

tulā: Rusya’da bir şehir.

t. + dur (55a/1)

[= 1]

tūlānī: < Ar. Uzunca, boylu, uzun boylu.

t. (69a/15), (69a/9)

[= 2]

tūlen: < Ar. 1. Boyca, boyuna, uzunluğuna. 2. coğr. Boylam bakımından, boylamca.

t. (22a/13), (3b/5)

[= 2]

tūleyn: < Ar. İki boylam.

t. (79b/16), (79b/4), (79b/8)

[= 3]

tūliyye: < Ar. Boylama ait, boylamla ilişkili.

t. (33a/2)

[= 1]

tulū: < Ar.Doğma, doğuş.

t. (14b/4), (48b/16), (50a/2), (55b/6), (59a/9), (61a/19), (61a/2), (62a/6), (62b/17), (63b/2), (64a/1), (64a/13), (64a/17), (64b/1), (64b/11), (64b/2), (67a/12), (67a/15), (67b/1), (67b/3), (69a/12), (69b/7), (69b/8), (61a/12)

t. + a (70b/8)

t. + da (43a/5), (9a/12)

t. + éde (77a/13)

t. + éder (60a/4), (64a/2), (64b/16), (65b/1), (66a/13), (66a/7)

t. + éderler (61b/1), (61b/3), (63b/11)

t. + étmege (62b/5), (63a/12)

t. + étmez (63b/3)

t. + étmiş (62a/1), (62b/10)

t. + eylemez (59b/8), (60b/14), (62a/8), (65b/3), (66a/8)

t. + eyler (60a/11), (60a/3), (60a/8), (60b/16), (60b/16), (60b/19), (62b/11), (62b/15), (62b/18), (62b/6), (62b/7), (62b/8), (66a/11), (67a/18), (67b/15), (67b/16), (67b/18), (67b/6), (68a/18), (68a/19), (68a/2), (68a/3)

t. + eylerler (61b/12)

t. + eyleye (66b/12), (67a/13)

t. + ı (66b/16), (68a/17)

t. + ma (65b/19)

t. + ından (65b/19), (72a/17), (72a/19), (69a/5)

[= 79]

tunus: Kuzey Afrika'da bir ülke.

t. (53a/14)

[= 1]

tur-: Durmak, hareketsiz durumda olmak.

t.-mağ (51a/5)

[= 1]

tūs: İran'da bir şehir.

t. (53b/15)

[= 1]

tut-: Tutmak; elde bulundurmak, yakalamak, ele geçirmek, kavramak.

t.-arlar (75b/18), (76a/11), (76a/8), (76a/9)

t.-dılar (52a/15), (52a/18), (52a/18), (52a/4), (52a/6), (54b/19), (75a/11), (75a/12), (75a/14), (75a/19), (75b/12), (75b/13), (75b/15), (75b/16), (75b/3), (75b/3), (76b/2)

t.-mişdur (27b/6)

t.-ub (81a/10), (81a/11)

[= 24]

tuyūr: < Ar.Kuşlar.

t. + dan (7a/12)

[= 1]

türkî: < Ar.1.Türk'e mensup, Türk'le ilgili.
2.Türkçe yazılmış (eser,makale vb.).

t. (3a/4)

t. + ye (2a/16)

[= 2]

tüs: < Ar.Dokuzda bir, 1/9.

t. (81b/18)

t. + izem̄in (90b/1)

[= 2]

-U-

u: < Far. Ve.

u. (1b/10), (2a/2), (36a/10), (37b/3),
(39a/5), (40b/18)

[= 6]

uc: Bir şeyin baş ve son noktası, bir şeyin kenarı.

u. + ında (36a/12)

[= 1]

uf(u)k: < Ar.1.Ufuk. 2.astr. Herhangi bir yerin şâkul hattına amud (dikey) olan ve rasat aletinin "objektif" merkezi seviyesinde bulunan mevhum düzlemde ona paralel olan düzlemler.

u. (15a/15), (15a/15), (15a/6), (15a/6),
(15b/15), (15b/16), (15b/17), (15b/3), (16a/3),
(21a/16), (25a/1), (55b/18), (55b/4), (59a/3),
(59b/19), (61a/13), (64a/8), (64b/2), (65a/2),
(65a/6), (69a/13), (70a/17), (70b/6), (70b/9),
(73a/19), (77a/2)

u. + a (16a/12), (16a/8), (55b/19),
(58a/11), (58a/9), (59b/17), (59b/6), (59b/7),
(60b/13), (60b/14), (65a/12), (70a/19), (71a/4),
(77a/1), (77a/3), (77a/8)

u. + da (55b/17), (55b/4), (58b/3),
(60a/11), (60a/14), (60a/16), (60a/17), (64b/10),
(64b/3), (64b/5), (67a/17), (67b/2), (69a/11),
(69a/18), (69b/10), (69b/11), (69b/4), (71a/6),
(71b/17), (77a/17), (77a/9), (78a/15)

u. + dan (15b/6), (21a/19), (60a/1),
(60a/16), (60a/2), (62b/1), (62b/3), (62b/4),
(63b/12), (65a/9), (69a/17), (70a/6), (70b/5),
(73a/13), (77a/10), (77a/13), (78b/9)

u. + dur (14a/16), (16a/10), (16a/9)

u. + ı (14b/17), (15a/19), (16a/11),
(16a/12), (44a/10), (44a/11), (55b/10), (55b/10),
(65a/8), (81a/6)

u. + ıbeled (78b/6), (79b/13), (80a/19),
(80a/6)

u. + ı cenüb̄ide (66b/8)

u. + ı felekimüstak̄im (55b/9)

u. + ı kürreimüntaşıba (55b/9)

u. + ı muntabıḳ (55b/12)

u. + ına (55b/9), (60a/16)

a. + ında (60b/1)

u. + ı şimāl̄ide (66b/7)

u. + ı şimāl̄iye (66b/9)

u. + uḡ (14b/16), (15a/12), (15a/18),
(15a/9), (69b/6)

[= 112]

ufk-ı hakikî: < Ar.Far. Hakiki (gerçek, astronomik) ufuk, hissi ufka paralel olan ve Yer'in merkezi boyunca geçen düzlemdir. Gök küreyi iki eşit kısma ayırır.

a. (16a/12), (55b/10)

[= 2]

ufk-ı hissi: < Ar.Far. Hissi ufuk. Hissi ufuk gözlemcinin bulunduğu noktadan Yer'e çizilen teğet düzlemdir; göğü, gözlemciye görünen ve gözlemciye görünmeyen kısım olarak eşit olmayan iki kısma ayırır.

a. (16a/11), (55b/10), (55b/13)

a. + de (44a/11)

a. + ye (44a/10)

[= 5]

uğra-: Uğramak, yaklaşmak, bir yerin yakınından, içinden geçmek.

u.-mağ (15b/19)

u.-maz (36a/2)

u.-r (13b/12), (14a/12), (14a/6), (14b/17), (15a/10), (15a/12), (15a/18), (56a/18)

u.-rsa (4a/2)

u.-sa (7a/14)

u.-ya (26a/16), (32b/16), (33b/6), (34a/8), (35a/10), (35b/7), (44b/1), (44b/4), (4a/15)

u.-yan (34a/11), (34a/14)

u.-yub (32b/18), (80a/10)

[= 25]

uğrā: < Ar.Başka, diğer.

u. (20b/13), (3b/10)

u. + dur (11a/5)

[= 3]

uğre: < Ar.1.Bir şeyin sonu. 2.Gözucu, gözün kuyruğu. 3.Eğerin arkasındaki sivri ucu.

u. (22a/12)

[= 1] 'uğde

a. + de (42b/12)

a. + dür (41b/1), (41b/2)

a. + nün (46a/4)

a. + ye (42b/6)

[= 5]

ukar: < Ar.Küre, top, gezegen, yerküre.

u. (16a/19)

u. + da (16b/1)

u. + uñ (16a/19)

[= 3]

'uğdeteyn: İki düğüm noktası, iniş ve çıkış düğümleri: gezegenlerin yörüngelerinin ekliptikle kesiştiği noktalar.

a. + de (42b/3), (43a/14)

a. + e (41b/16), (42a/11), (42a/16),
(43a/9)

[= 6]

‘ulemā : < Ar. Alimler, ilim sahipleri, bilginler.

a. (25b/19), (3a/5)

a. + sı (26b/16), (30a/1)

a. + y1 (1b/2)

a. + y1 hey’et (38b/3)

a. + y1 hey’etden (16b/19)

a. + y1 hey’etünj (32b/2)

[= 8]

‘ulūm: < Ar. İlimler, bilgiler.

a. + ı (3a/2)

[= 1]

‘ulūm-ı riyāziyye: Hesap ilimleri, Matematik ilmi.

a. + ye (3a/2)

[= 1]

ulu: Erdemleri bakımından çok büyük, yüce.

u. + ları (11b/5)

[= 1]

uluğ big: Uluğ Bey; 15. yüzyılda yaşamış bir astronom ve matematikçi.

u. + de (28b/1), (74a/1), (84a/4),
(85b/18), (86a/17)

[= 5]

‘ulvī: < Ar. Yüksek, yüce.

a. (38b/2), (5a/14)

[= 2]

‘ulviyyā: < Ar. bk. “‘ulviyye”.

a. + nuḡ (49a/12)

[= 1]

‘ulviyye: < Ar. Seyyâre-i ‘ulviyye; "üst gezegenler". Zühal (Satürn), Müşteri (Jüpiter) ve Merrih (Mars)ten oluşan gezegenler grubu.

a. (17a/14), (30a/17), (30a/3), (30b/7),
(47b/2), (6a/12), (6a/15)

a. + de (41a/17), (41b/9), (42a/6),
(42b/18)

a. + den (48a/6)

a. + nüḡ (32b/6), (33a/18), (47a/17),
(47a/19), (5b/17)

[= 17]

um-: Bir şeyin olmasını istemek, beklemek, tahmin etmek.

u.-arın (94b/5)

[= 1]

‘umḡan: < Ar. Derinliğine.

a. (3b/5)

a. + a (87b/19)

[= 2]

umūr: < Ar.1.İşler, hususlar, maddeler, şeyler.
2.Önem verme, aldırma, üzerinde durma, iş sayma iş edinme.

u. + ı aḥkāmīyedir (8a/9)

[= 1]

‘unşur: < Ar.1.Mürekkep cisimleri meydana getiren basit cisimlerin her biri, eleman. 2.Bir bütünden ayrılıp ayrı bir fırka, heyet meydana getiren kısım. 3.Madde, esas, kök.

a. (5a/14)

a. + dur (11a/17)

a. + ı laṭīfī (2a/13)

[= 3]

‘unşuriyye: < Ar.Elemansal, ögesel.

a. (5a/13)

[= 1]

urdībiḥiṣt: < Far. Boğa burcu, Şemsî senenin ikinci ayının ismidir. Afitab’ın Sevr burcunda bekleme zamanıdır.

u. + i māh (75b/7)

[= 1]

‘urūz: < Ar.1.Arızlar, keyfiyetler, bildirmeler.
2.Arız olma, gelme.

a. + ı (20b/8)

a. + dur (16a/5)

[= 2]

uşbu‘: < Ar.Parmak; 0,03157 m’ye denk gelen ölçü birimi.

u. (10a/17), (72b/13), (72b/9), (77b/5), (82a/11), (82a/6), (82a/7), (82a/9)

u. + dur (73a/18)

u. + ı (72b/10)

[= 10]

uşūl: < Ar. Tarz, metod, tertib, asıl prensip.

u. + de (47b/7)

[= 1]

uşūrlāb: Güneş ve yıldızların ufuk yüksekliklerini ölçüp buradan zaman hesabı yapmayı sağlayan bir gözlem aracı.

u. (81a/8)

[= 1]

‘uṭārid: < Ar.astr. Arzıtilek (Merkür).

a. (17b/14), (17b/5), (30b/16), (30b/6), (31b/1), (41b/2), (42a/2), (43a/10), (43b/10), (43b/17), (47a/15), (49a/4), (88a/16), (88a/18), (89a/13), (90b/1)

a. + de (34b/1), (35b/2), (41b/8), (42b/18), (43a/19)

a. + den (34a/16)

a. + dūr (31b/17), (6a/14)

a. + üñ (16b/13), (30b/11), (30b/16), (30b/8), (31b/12), (32b/8), (33b/8), (40b/9), (41a/7), (41b/14), (42b/11), (42b/5), (47a/1), (47a/12)

[= 38]

uza-: Uzun duruma gelmek; Çok zaman sürmek, uzun sürmek.

u.-r (60a/13)

[= 1]

uzat- : Başı, kolları veya bacakları bir yere yönelmek.

u.-mışdur (28a/2)

[= 1]

‘uzlet: < Ar. Bir yana çekilip kendi kendine tehada yaşama, yalnızlık köşesine çekilme.

a. + de (2b/10)

-Ü-

ü: < Far. Ve.

ü. (12b/9), (27b/15), (2a/12), (2a/2), (2a/8), (2b/15), (2b/4), (30b/17), (39a/2), (39a/5), (42b/3), (45b/2), (57a/18), (57b/2), (57b/5), (58a/2), (64b/6), (64b/9), (68b/16), (88a/3), (9b/7)

[= 21]

üc: bk. “üç”.

ü. (17a/9), (20a/10), (21a/17), (24a/9), (26b/3), (28a/11), (28a/13), (28b/14), (31b/15), (32a/2), (32b/5), (40b/5), (41a/6), (41a/6), (46b/10), (4a/5), (51a/2), (52b/7), (53a/1), (53a/9), (53b/1), (53b/4), (54a/16), (55a/1), (55a/12), (55b/12), (60a/18), (61b/5), (65b/7), (73b/18), (74a/4), (74b/14), (74b/3), (75b/12), (75b/2), (81b/6), (81b/8), (82a/10), (82a/5), (82b/17), (82b/17), (83b/19), (84a/15), (84a/5), (84b/1), (84b/11), (84b/15), (84b/17), (84b/4),

(84b/8), (85a/15), (85a/5), (85a/6), (85a/9), (85b/17), (85b/19), (86a/15), (86b/2), (86b/3), (87a/13), (87a/13), (87a/17), (87b/13), (87b/8), (88a/18), (88b/1), (88b/14), (88b/14), (88b/17), (88b/18), (88b/6), (89a/1), (89a/2), (89a/4), (89a/6), (89b/10), (89b/19), (89b/3), (89b/8), (90a/17), (90a/18), (90a/5), (90a/7), (90b/14)

ü. + daķıķa (31b/18), (32b/5)

ü. + derece (32b/8), (40b/17), (40b/7), (41a/1), (43a/18), (63a/4), (63a/6)

ü. + derecedür (40b/11)

ü. + i (21a/6), (26b/3), (26b/4), (26b/5), (26b/6), (26b/7), (26b/9), (42a/4)

ü. + kısm (20b/19), (26a/14)

ü. + kevkbedür (27b/1)

ü. + mäh (73b/9)

ü. + mişlidür (47b/19)

ü. + mişlinden (47b/19)

ü. + noktanuğ (78a/12)

ü. + rub‘ıdur (41b/8)

[= 110]

üc yüz altmış: Üç yüz altmış.

ü. + günü (75b/12)

[= 1]

üc yüz seksen: Üç yüz seksen.

ü. + derece (74b/3)

[= 1]

üç: Üç.

ü. (13a/6), (19b/11), (19b/14),
(19b/17), (26a/3), (27a/7), (28b/15), (4a/18),
(52b/18), (8b/17)

ü. + cihet (3b/6)

ü. + e (87b/4)

ü. + er (33a/19), (40b/13)

ü. + i (21a/7), (26b/2), (26b/7)

ü. + mişli (7b/2)

ü. + üncü (21a/12), (21b/12), (21b/9),
(51b/5), (6a/9), (81a/14)

ü. + üncide (21a/14), (21b/2)

ü. + üncü (5b/7)

ü. + üncüsü (57b/13)

ü. + üne (6a/12)

[= 28]

üç yüz altmış: Üç yüz altmış.

ü. (13a/6)

[= 1]

ümid: < Ar. Ümit, arzu, beklenti.

ü. + dür (3a/16)

[= 1]

üryân: < Ar. Çıplak.

a. (27a/14)

[= 1]

üslûb: < Ar.1.Farz, yol, biçim, usul. 2.İfade yolu.

ü. (50a/5), (75a/9)

[= 2]

üzer: Üst.

ü. + e (13b/1), (13b/18), (14a/3),
(19b/16), (20a/10), (20a/4), (21b/19), (22a/11),
(22a/11), (22a/8), (22b/11), (22b/12), (23a/4),
(23b/10), (23b/18), (24a/5), (24a/14), (24b/10),
(24b/2), (27a/9), (29a/12), (32a/11), (32a/13),
(32a/15), (32a/15), (32a/2), (32b/1), (32b/14),
(33a/5), (34a/19), (34a/19), (34a/4), (34a/6),
(34b/16), (34b/2), (34b/2), (36a/11), (36b/4),
(36b/9), (37b/16), (38a/2), (39a/2), (39b/10),
(39b/11), (39b/4), (39b/8), (40a/1), (40a/2),
(40a/3), (40a/4), (40a/4), (40a/6), (40a/7),
(40a/8), (41a/19), (46b/12), (46b/8), (47a/5),
(49a/5), (4a/12), (4b/16), (4b/17), (4b/8),
(50a/3), (57b/7), (60a/19), (60b/17), (63a/11),
(64b/8), (64b/8), (66a/19), (66b/10), (6b/11),
(75a/11), (75a/5), (75a/6), (75a/9), (76b/13),
(7b/11), (7b/16), (86a/10), (86a/4), (86b/17),
(88a/11), (89b/4), (90b/12)

ü. + edür (26b/14), (27a/2), (48b/11),
(68b/11), (34a/2), (36b/5), (42a/4), (66b/1),
(66b/4)

ü. + inde (5a/7), (11a/1), (11a/5),
(16a/19), (16b/4), (27a/4), (28a/11), (34b/8),
(4b/10), (4b/7), (4b/9), (51b/6), (55b/2),
(59a/3), (61a/11), (61b/6), (61b/6), (62a/14),
(63a/7), (63a/8), (63b/7), (64a/12), (64a/15),
(64a/16), (64a/7), (64b/2), (64b/2), (64b/4),
(66b/19), (6b/10), (6b/13), (70a/17), (80b/12)

ü. + inden (13b/17), (59a/10), (59a/13)

ü. + ine (11b/7), (11b/9), (17b/11),
(17b/16), (1b/15), (21a/16), (25a/15), (25a/2),
(27a/6), (29a/2), (29a/9), (31a/1), (32b/6),
(35a/4), (36b/6), (38a/7), (40b/14), (43a/3),
(43b/12), (43b/14), (43b/15), (43b/16), (43b/4),
(46a/7), (50b/1), (50b/15), (51b/12), (51b/13),
(52a/3), (52a/9), (59b/10), (61a/9), (61b/10),
(62a/14), (63a/10), (63b/8), (64a/14), (65a/13),
(65b/12), (69b/12), (6a/2), (6b/9), (71a/11),
(71a/15), (76a/15), (77b/14), (77b/15),
(77b/17), (78a/6), (78a/9), (7b/14), (82a/6),
(82b/5), (84a/7), (86b/8), (61a/5)

ü. + inedir (11b/13), (28b/12), (31b/8),
(31b/9), (46b/3)

ü. + inedirki (19b/14)

[= 193]

üzün: < Ar.Kulak.

ü. (10a/6)

[= 1]

üzüm :Üzüm.

ü. + dāneleri (69b/14)

[= 1]

-V-

vācib: < Ar.1.Terki caiz olmayan, yapılması
gerekli. 2.Yapılması şer'an lüzumlu olan.
3.fels.Zorunlu.

v. (2b/5)

v. + olurdu (57a/8), (7a/11)

v. + olurki (20a/11)

[= 4]

vahid: < Ar. bk. "vāhid".

v. + i (3a/6)

[= 1]

vāhid: < Ar.Yalnız, tek.

v. (88a/4), (88a/4), (88a/4)

v. + de (7b/11)

v. + dūr (88a/5)

v. + i (9b/1)

v. + inde (82b/9)

v. + ün (10b/7), (88a/7), (10b/1)

[= 10]

vāhīde: < Ar. (müen. vāhid) bk. "vāhid".

v. + ye (23b/17)

[= 1]

vākıf: < Ar.1.Duran, ayakta duran. 2.Arafat'da
vakfeye duran. 3.Bir şeyi elde eden; bir şeyden
haberli olan. 4.Bir şey vakfeden.

v. (6b/19), (7a/13)

[= 2]

vākıfe: < Ar. müen. vākıf) bk. "vākıf".

v. + dūr (29a/1), (29a/6)

[= 2]

vāki: < Ar.1.Vuku bulan, olan; düşen, olagelen,
rastlayan. 2.Geçen, geçmiş olan.

v. (15a/7), (50b/16), (68b/5), (68b/7),
(68b/9)

v. + ola (15b/4), (15b/7), (16a/3),
(37a/4), (45b/3), (46a/5), (84a/7)

v. + olan (10a/10), (15b/17), (16a/2),
(19a/15), (24b/6), (24b/7), (29a/5), (2b/2),
(37b/9), (3a/16), (50b/19), (60a/17), (73a/15),
(73b/1), (74a/12), (81b/16)

v. + oldu (82b/3)

v. + olduğda (71a/5)

v. + olduklarını (71a/1)

v. + olmaya (28b/5)

v. + olmazdı (7b/14)

v. + olmuş (81a/6)

v. + olmuşdu (43b/6)

v. + olmuşdur (18b/13), (27a/2),
(28b/9), (76a/19), (80a/7), (8a/15)

v. + olsa (82b/9)

v. + olsun (24a/17)

v. + olub (24a/2), (76a/18), (9b/12),
(9b/8), (71a/3)

v. + olur (13b/13), (24a/8), (28b/1),
(40b/19), (44a/2), (49a/17), (73b/13), (74b/1)

[= 56]

vakt: < Ar.1. Vakit, zaman. 2. Saat, günün muhtelif saatleri. 3. Mevsim. 4. Münasip, uygun zaman. 5. Boş zaman. 6. Muayyen, belirtilen zaman.

v. (23b/8), (24b/10), (25a/5), (35a/14),
(40a/11), (42b/7), (45b/3), (61b/4), (62a/11),
(63a/8), (64b/13), (64b/2), (71a/2), (80b/5),
(9a/2), (35a/12), (38a/3), (38a/6)

v. + a (40a/10), (40a/12), (40a/3),
(41b/15), (41b/17), (69a/12)

v. + da (41b/11), (42a/7), (52a/12),
(61b/10), (62b/19), (63b/8), (69b/1), (69b/11),
(77b/9), (81a/12), (8a/14)

v. + de (51a/15), (55b/17)

v. + dur (44a/11), (44a/8), (44b/5)

v. + dür (77b/12)

v. + inde (48a/8)

v. + i aşr (77b/11)

v. + i zuhr (77b/11)

v. + uñ (56b/3), (56b/5), (56b/6),
(56b/7)

[= 48]

vaktā kim: < Ar. Ne vakit ki, o vakit ki, olduğu vakit.

v. (22a/3)

[= 1]

vān: Türkiye'nin doğusunda bir şehir.

v. (2b/6), (53b/10)

[= 2]

var: Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.

v. (20b/4), (20b/5), (21a/11), (21b/10),
(27b/15), (28a/2), (67b/4)

v. + dur (19b/8), (20a/7), (27b/14),
(28a/10), (30a/6), (30b/11), (30b/3), (37b/19),
(42a/5), (43a/1), (47b/6), (51a/4), (52b/17),
(53a/8), (53b/2), (54a/1), (54a/13), (54b/10),
(54b/4), (55a/1), (55a/10), (7a/7), (33a/19)

v. + eyledi (1b/6)

[= 31]

var- : Varmak, ulaşmak, erişmek, vasıl olmak.

v.-inca (13b/3), (21b/19), (22a/1),
(23a/18), (49b/15), (49b/15), (49b/16),
(51a/19), (60a/17), (63b/6), (67a/5), (70a/15),
(80a/17)

[= 13]

varağa: < Ar.Yaprak, kağıt parçası, belge.

v. (29b/12)

[= 1]

vāridī: < Ar. Cüheyymiye firkalarından biri.

v. + ler (23a/2)

[= 1]

vasat: < Ar.1.Orta, iki şeyin arası. 2.İkisinin
ortası olan şey.

v. (35a/4), (47b/3)

v. + a (35b/1), (36b/3)

v. + da (7a/6), (82b/3)

v. + dan (34a/3), (35a/13), (35a/3),
(36b/1), (72a/7)

v. + ı (27a/14), (37b/10), (37b/12),
(52b/19), (52b/6), (53a/11), (53b/5), (54a/16),
(54a/4), (54b/11), (74a/1), (74a/6)

v. + ıdur (72a/1)

v. + ı istikâmet (49a/2)

v. + ı istikâmetde (47b/3), (48b/12),
(49a/10), (49a/6)

v. + ı ma'mûredür (51a/1)

v. + ın (35b/9)

v. + ında (6b/7)

v. + ından (23a/11), (85b/6)

v. + ınuğ (3b/10), (82b/4)

v. + ı rüçû'da (48b/15), (49a/8)

v. + ı şems (72a/2)

v. + larında (6a/19)

v. + üs (44b/6)

[= 41]

vasata: < Ar. (müen. vasat) bk. "vasat".

v. + i 'adediyyeden (39a/9)

[= 1]

vasatānī: < Ar. Ortaya ait, orta ile ilgili, ortalama.

v. (24a/5), (24a/9), (25a/1), (25a/12)

v. + de (25a/19)

v. + den (24a/7)

v. + ye (23b/11)

[= 7]

vasatî: < Ar. bk. “vasatîyye”.

v. (34a/15), (34a/5), (34b/5), (35a/9),
(38a/10), (72a/12), (74a/15), (75a/4)

v. + den (34a/7), (72a/14), (72b/3)

v. + nün (34a/7), (34a/7)

v. + si (75a/8)

v. + yi (49a/1), (49a/1)

[= 16]

vasatîyye: < Ar. Ortaya ait, ortaya ilişkili.

v. (37b/11), (37b/9), (38a/2), (38a/3),
(38a/6), (72b/5)

v. + ye (72b/5)

[= 7]

vâsil: < Ar. Ulaşan, erişen, kavuşan, ulaşmış.

v. + ola (85b/6), (80a/11)

v. + olan (11b/2)

v. + olduğda (49b/11)

v. + olduklarında (50a/3)

v. + olunca (49b/17)

v. + olmaya (9b/2), (50b/3)

[= 8]

vâsit: Irak'ta bir şehir.

v. (53a/17)

[= 1]

vaşl: < Ar.1. [bir şeyi başka bir şeye] Birleştirme, ulaşma, birleştirme. 2.Kavuşma. 3.gr.Ulama.

v. + éde (5a/4), (77a/12)

v. + olma (14b/7), (15b/2)

v. + olunmuşdur (28a/5)

v. + olınsa (14b/19), (3b/13)

[= 7]

vatan: < Ar. Yurt, memleket, bir kimsenin doğup büyüdüğü yer.

v. + ıaşlısı (79a/12)

[= 1]

vaz: < Ar.Koyma, konulma. 2.Konum, yer.

v. + a (71a/17)

v. + da (13b/17), (69a/8)

v. + étmişdür (43b/5)

v. + étmişlerdür (71a/11), (71a/15)

v. + etmişlerdür (76a/17)

v. + ı (22a/15), (78a/5)

v. + ı evvel (64a/3)

v. + ı felek (62a/14)

v. + ı felekülburüc (62a/10)

v. + ı mu'ayyenden (71a/16)

[= 13]

ve: Ve.

v. (10a/1), (10a/10), (10a/11), (10a/11), (10a/14), (10a/15), (10a/19), (10a/2), (10a/3), (10a/4), (10a/4), (10a/7), (10a/7), (10a/9), (10a/9), (10a/9), (10b/11), (10b/11), (10b/11), (10b/17), (10b/3), (10b/4), (10b/7), (10b/8), (10b/9), (11a/10), (11a/11), (11a/12), (11a/13), (11a/13), (11a/14), (11a/15), (11a/15), (11a/16), (11a/16), (11a/17), (11a/17), (11a/18), (11b/11), (11b/12), (11b/13), (11b/14), (11b/19), (11b/19), (11b/5), (11b/5), (11b/5), (11b/6), (11b/8), (11b/9), (12a/1), (12a/11), (12a/12), (12a/12), (12a/13), (12a/13), (12a/14), (12a/14), (12a/16), (12a/16), (12a/17), (12a/17), (12a/17), (12a/17), (12a/18), (12a/19), (12a/4), (12a/7), (12b/1), (12b/1), (12b/10), (12b/10), (12b/10), (12b/13), (12b/14), (12b/19), (12b/2), (12b/2), (12b/2), (12b/4), (12b/4), (12b/5), (12b/7), (12b/8), (12b/9), (12b/9), (13a/1), (13a/1), (13a/2), (13a/3), (13a/4), (13a/5), (13a/8), (13a/9), (13b/10), (13b/11), (13b/13), (13b/15), (13b/2), (13b/3), (13b/4), (13b/5), (13b/6), (13b/7), (13b/8), (13b/9), (14a/10), (14a/14), (14a/16), (14a/16), (14a/17), (14a/2), (14a/4), (14a/8), (14b/1), (14b/10), (14b/12), (14b/15), (14b/15), (14b/16), (14b/17), (14b/18), (14b/2), (14b/3), (14b/3), (14b/4), (14b/4), (14b/4), (14b/6), (14b/6), (14b/6), (14b/7), (14b/8), (14b/9), (14b/9), (15a/1), (15a/10), (15a/12), (15a/12), (15a/13), (15a/13), (15a/14), (15a/17), (15a/17), (15a/18), (15a/19), (15a/2), (15a/3), (15a/3), (15a/4), (15a/4), (15a/5), (15a/5), (15a/7), (15a/9), (15a/9), (15b/13), (15b/15), (15b/16), (15b/17), (15b/19), (15b/3), (15b/5), (15b/6), (15b/8), (15b/9), (16a/1), (16a/10), (16a/11), (16a/13), (16a/13), (16a/18), (16a/3), (16a/4), (16a/5), (16a/8), (16a/8), (16a/9), (16b/11), (16b/12), (16b/15), (16b/18), (16b/19), (16b/2), (16b/3),

(16b/5), (16b/6), (16b/9), (17a/10), (17a/11), (17a/12), (17a/13), (17a/14), (17a/14), (17a/15), (17a/16), (17a/16), (17a/16), (17a/17), (17a/18), (17a/18), (17a/19), (17a/3), (17a/6), (17a/7), (17a/8), (17b/1), (17b/14), (17b/16), (17b/18), (17b/19), (17b/2), (17b/3), (17b/5), (17b/6), (17b/6), (17b/6), (17b/7), (17b/7), (17b/9), (18b/1), (18b/10), (18b/16), (18b/18), (18b/2), (18b/2), (18b/2), (18b/3), (18b/5), (18b/5), (18b/6), (18b/7), (18b/8), (19a/10), (19a/13), (19a/13), (19a/17), (19a/19), (19a/2), (19a/4), (19a/7), (19a/9), (19b/11), (19b/11), (19b/13), (19b/15), (19b/15), (19b/16), (19b/17), (19b/17), (19b/4), (19b/8), (19b/8), (19b/8), (1b/1), (1b/1), (1b/14), (1b/14), (1b/14), (1b/15), (1b/15), (1b/2), (1b/3), (1b/3), (1b/3), (1b/3), (1b/4), (1b/5), (1b/6), (1b/9), (1b/9), (1b/9), (20a/1), (20a/1), (20a/1), (20a/1), (20a/13), (20a/17), (20a/4), (20a/8), (20b/1), (20b/4), (20b/8), (21a/12), (21a/13), (21a/13), (21a/13), (21a/15), (21a/16), (21a/17), (21a/19), (21a/3), (21a/4), (21a/6), (21a/6), (21a/7), (21a/8), (21a/9), (21b/11), (21b/12), (21b/12), (21b/12), (21b/14), (21b/16), (21b/2), (21b/2), (21b/4), (21b/5), (21b/6), (21b/7), (21b/7), (21b/8), (21b/8), (21b/9), (22a/1), (22a/11), (22a/15), (22a/16), (22a/16), (22a/2), (22a/6), (22a/9), (22a/9), (22b/1), (22b/10), (22b/15), (22b/17), (22b/3), (22b/7), (22b/7), (22b/8), (23a/1), (23a/1), (23a/10), (23a/11), (23a/12), (23a/12), (23a/13), (23a/4), (23a/6), (23a/8), (23b/13), (23b/2), (23b/7), (24a/10), (24a/11), (24a/11), (24a/13), (24a/15), (24a/18), (24a/5), (24a/6), (24a/9), (24b/10), (24b/3), (24b/5), (25a/1), (25a/18), (25a/19), (25a/19), (25a/2), (25a/6), (25a/7), (25b/10), (25b/10), (25b/19), (25b/19), (25b/2), (25b/6), (25b/7), (25b/8), (26a/10), (26a/12), (26a/15), (26a/17), (26a/18),

(26a/19), (26a/3), (26a/4), (26a/4), (26b/1),
(26b/1), (26b/10), (26b/10), (26b/10), (26b/11),
(26b/13), (26b/14), (26b/18), (26b/19),
(26b/19), (26b/2), (26b/2), (26b/4), (26b/4),
(26b/5), (26b/5), (26b/5), (26b/6), (26b/6),
(26b/6), (26b/7), (26b/8), (26b/8), (26b/8),
(27a/10), (27a/11), (27a/12), (27a/12), (27a/12),
(27a/12), (27a/13), (27a/15), (27a/15), (27a/17),
(27a/17), (27a/18), (27a/19), (27a/19), (27a/19),
(27a/3), (27a/8), (27a/8), (27a/8), (27a/9),
(27a/9), (27b/1), (27b/10), (27b/11), (27b/12),
(27b/12), (27b/13), (27b/14), (27b/14),
(27b/15), (27b/17), (27b/17), (27b/18),
(27b/19), (27b/3), (27b/4), (27b/5), (27b/5),
(27b/6), (27b/7), (27b/8), (27b/8), (27b/9),
(28a/1), (28a/1), (28a/10), (28a/12), (28a/14),
(28a/17), (28a/2), (28a/3), (28a/3), (28a/7),
(28a/7), (28a/8), (28a/8), (28a/9), (28b/1),
(28b/10), (28b/14), (28b/14), (28b/15),
(28b/16), (28b/17), (28b/19), (28b/2), (28b/5),
(28b/6), (28b/9), (29a/11), (29a/11), (29a/17),
(29a/4), (29a/5), (29a/6), (29a/9), (29b/10),
(29b/11), (29b/11), (29b/12), (29b/12),
(29b/13), (29b/13), (29b/17), (29b/19), (29b/2),
(29b/3), (29b/4), (29b/5), (29b/7), (29b/8),
(2a/10), (2a/11), (2a/12), (2a/12), (2a/12),
(2a/13), (2a/13), (2a/14), (2a/15), (2a/17),
(2a/19), (2a/19), (2a/2), (2a/2), (2a/5), (2a/5),
(2a/6), (2a/7), (2a/7), (2a/7), (2a/8), (2b/1),
(2b/10), (2b/10), (2b/11), (2b/13), (2b/14),
(2b/16), (2b/16), (2b/16), (2b/16), (2b/17),
(2b/17), (2b/17), (2b/19), (2b/2), (2b/5), (2b/5),
(2b/6), (2b/7), (2b/7), (2b/8), (30a/1), (30a/10),
(30a/10), (30a/14), (30a/15), (30a/16), (30a/17),
(30a/4), (30a/4), (30a/4), (30b/1), (30b/11),
(30b/13), (30b/14), (30b/14), (30b/16),
(30b/18), (30b/18), (30b/19), (30b/19), (30b/3),
(30b/4), (30b/4), (30b/5), (30b/6), (30b/7),

(30b/9), (31a/3), (31a/5), (31a/5), (31a/6),
(31b/1), (31b/1), (31b/10), (31b/12), (31b/12),
(31b/12), (31b/13), (31b/13), (31b/14),
(31b/14), (31b/14), (31b/15), (31b/15),
(31b/16), (31b/18), (31b/18), (31b/19),
(31b/19), (31b/4), (31b/4), (31b/5), (31b/6),
(31b/7), (31b/8), (31b/9), (32a/1), (32a/1),
(32a/1), (32a/12), (32a/18), (32a/19), (32a/4),
(32a/4), (32a/5), (32a/5), (32a/6), (32a/6),
(32a/6), (32a/6), (32a/6), (32a/6), (32a/6),
(32a/7), (32a/7), (32a/7), (32a/7), (32a/7),
(32a/7), (32a/7), (32a/8), (32a/8), (32a/8),
(32a/8), (32a/8), (32a/8), (32a/8), (32a/9),
(32a/9), (32a/9), (32a/9), (32b/1), (32b/11),
(32b/13), (32b/13), (32b/15), (32b/17), (32b/4),
(32b/5), (32b/5), (32b/5), (32b/7), (32b/8),
(32b/8), (32b/9), (32b/9), (32b/9), (33a/1),
(33a/10), (33a/11), (33a/14), (33a/16), (33a/16),
(33a/18), (33a/18), (33a/19), (33a/3), (33a/3),
(33a/8), (33a/8), (33a/9), (33b/1), (33b/1),
(33b/10), (33b/11), (33b/12), (33b/14),
(33b/15), (33b/16), (33b/2), (33b/2), (33b/6),
(33b/8), (34a/12), (34a/14), (34a/16), (34a/17),
(34a/18), (34a/18), (34a/3), (34a/5), (34a/7),
(34a/9), (34a/9), (34b/1), (34b/10), (34b/13),
(34b/14), (34b/16), (34b/18), (34b/2), (34b/3),
(34b/4), (34b/6), (34b/8), (34b/9), (35a/1),
(35a/13), (35a/3), (35a/7), (35b/2), (35b/4),
(35b/5), (35b/9), (36a/10), (36a/12), (36a/14),
(36a/15), (36a/17), (36a/17), (36a/19), (36a/3),
(36a/4), (36a/5), (36a/6), (36a/7), (36a/8),
(36b/11), (36b/2), (36b/5), (36b/7), (36b/9),
(36b/9), (37a/10), (37a/11), (37a/12), (37a/14),
(37a/16), (37a/19), (37a/2), (37a/5), (37a/6),
(37a/6), (37a/8), (37a/9), (37a/9), (37b/10),
(37b/12), (37b/13), (37b/15), (37b/18), (37b/5),
(37b/6), (37b/7), (37b/8), (38a/1), (38a/10),
(38a/10), (38a/12), (38a/7), (38a/8), (38b/1),

(38b/11), (38b/12), (38b/13), (38b/2), (38b/3), (38b/4), (38b/5), (38b/6), (38b/7), (38b/7), (39a/10), (39a/13), (39a/14), (39a/16), (39a/16), (39a/17), (39a/17), (39a/18), (39a/18), (39a/19), (39a/19), (39a/4), (39a/7), (39b/11), (39b/2), (39b/3), (39b/3), (39b/5), (39b/6), (3a/1), (3a/10), (3a/11), (3a/11), (3a/12), (3a/13), (3a/14), (3a/19), (3a/2), (3a/4), (3a/5), (3a/6), (3a/6), (3a/9), (3b/1), (3b/10), (3b/11), (3b/15), (3b/16), (3b/18), (3b/18), (3b/18), (3b/19), (3b/19), (3b/3), (3b/4), (3b/6), (3b/7), (3b/8), (40a/1), (40a/1), (40a/11), (40a/13), (40a/15), (40a/16), (40a/16), (40a/17), (40a/17), (40a/18), (40a/19), (40a/5), (40a/6), (40a/7), (40a/9), (40b/12), (40b/12), (40b/16), (40b/17), (40b/19), (40b/3), (40b/3), (40b/5), (40b/5), (40b/6), (40b/7), (40b/8), (40b/8), (40b/8), (40b/9), (40b/9), (41a/1), (41a/11), (41a/14), (41a/17), (41a/18), (41a/18), (41a/19), (41a/19), (41a/2), (41a/5), (41a/5), (41a/6), (41a/6), (41a/7), (41a/7), (41a/7), (41a/9), (41b/12), (41b/14), (41b/15), (41b/16), (41b/18), (41b/19), (41b/2), (41b/2), (41b/3), (41b/3), (41b/4), (41b/6), (41b/6), (41b/7), (41b/7), (41b/8), (41b/9), (41b/9), (42a/12), (42a/13), (42a/14), (42a/14), (42a/17), (42a/18), (42a/19), (42a/2), (42a/2), (42a/4), (42a/4), (42a/4), (42a/5), (42a/6), (42a/7), (42a/8), (42a/9), (42a/9), (42b/1), (42b/11), (42b/11), (42b/13), (42b/14), (42b/14), (42b/15), (42b/16), (42b/16), (42b/17), (42b/17), (42b/17), (42b/18), (42b/18), (42b/18), (42b/2), (42b/5), (42b/5), (42b/5), (42b/7), (42b/7), (42b/8), (42b/9), (43a/1), (43a/10), (43a/11), (43a/12), (43a/13), (43a/13), (43a/16), (43a/17), (43a/17), (43a/17), (43a/18), (43a/18), (43a/18), (43a/19), (43a/19), (43a/2), (43a/4), (43a/4), (43a/7), (43a/8), (43a/9), (43a/9), (43b/1), (43b/10),

(43b/11), (43b/12), (43b/13), (43b/14), (43b/15), (43b/16), (43b/18), (43b/19), (43b/3), (43b/4), (43b/5), (43b/6), (43b/7), (43b/7), (43b/8), (43b/8), (43b/9), (44a/10), (44a/12), (44a/13), (44a/5), (44a/6), (44a/7), (44a/8), (44a/9), (44b/1), (44b/1), (44b/10), (44b/11), (44b/13), (44b/15), (44b/16), (44b/17), (44b/17), (44b/17), (44b/18), (44b/2), (44b/4), (44b/5), (44b/6), (44b/7), (44b/8), (44b/9), (44b/9), (45a/1), (45a/10), (45a/10), (45a/11), (45a/13), (45a/15), (45a/16), (45a/18), (45a/19), (45a/2), (45a/5), (45a/6), (45a/7), (45a/7), (45a/7), (45a/8), (45a/9), (45a/9), (45b/1), (45b/2), (45b/4), (45b/4), (45b/6), (45b/6), (45b/8), (45b/9), (46a/1), (46a/2), (46a/3), (46a/4), (46a/5), (46a/7), (46a/7), (46a/8), (46b/1), (46b/1), (46b/11), (46b/12), (46b/13), (46b/13), (46b/14), (46b/17), (46b/18), (46b/19), (46b/19), (46b/3), (46b/5), (46b/7), (46b/8), (46b/8), (46b/9), (47a/1), (47a/1), (47a/11), (47a/12), (47a/14), (47a/16), (47a/17), (47a/5), (47a/6), (47a/7), (47a/9), (47b/11), (47b/12), (47b/13), (47b/15), (47b/16), (47b/16), (47b/17), (47b/18), (47b/3), (47b/6), (47b/7), (47b/9), (48a/5), (48a/5), (48a/6), (48a/7), (48b/10), (48b/11), (48b/13), (48b/15), (48b/16), (48b/2), (48b/4), (48b/6), (48b/6), (48b/7), (48b/8), (49a/10), (49a/12), (49a/12), (49a/13), (49a/14), (49a/18), (49a/19), (49a/2), (49a/2), (49a/4), (49a/5), (49a/7), (49a/9), (49a/9), (49b/1), (49b/12), (49b/12), (49b/15), (49b/16), (49b/17), (49b/2), (49b/3), (49b/4), (49b/5), (49b/6), (49b/6), (49b/7), (49b/8), (4a/1), (4a/10), (4a/13), (4a/13), (4a/13), (4a/13), (4a/13), (4a/14), (4a/16), (4a/16), (4a/16), (4a/17), (4a/19), (4a/4), (4a/6), (4a/7), (4a/9), (4b/1), (4b/11), (4b/12), (4b/13), (4b/16), (4b/18), (4b/18), (4b/19), (4b/2), (4b/3), (4b/4),

(55b/16), (55b/18), (55b/19), (55b/19), (55b/3),
(55b/4), (55b/5), (55b/6), (55b/6), (55b/6),
(55b/7), (55b/8), (55b/9), (55b/9), (56a/1),
(56a/10), (56a/10), (56a/11), (56a/13), (56a/14),
(56a/14), (56a/16), (56a/16), (56a/19), (56a/2),
(56a/3), (56a/5), (56a/6), (56a/8), (56b/1),
(56b/12), (56b/12), (56b/13), (56b/15),
(56b/15), (56b/17), (56b/18), (56b/18),
(56b/18), (56b/18), (56b/19), (56b/2), (56b/3),
(56b/3), (56b/4), (56b/5), (56b/6), (56b/6),
(56b/7), (56b/7), (56b/7), (56b/8), (56b/8),
(57a/1), (57a/1), (57a/1), (57a/10), (57a/10),
(57a/10), (57a/11), (57a/12), (57a/12), (57a/13),
(57a/14), (57a/19), (57a/6), (57a/6), (57a/8),
(57a/8), (57a/9), (57a/9), (57a/9), (57a/9),
(57a/9), (57b/10), (57b/11), (57b/12), (57b/13),
(57b/14), (57b/14), (57b/15), (57b/18),
(57b/19), (57b/3), (57b/3), (57b/3), (57b/4),
(57b/5), (57b/9), (58a/10), (58a/11), (58a/14),
(58a/15), (58a/16), (58a/18), (58a/2), (58a/7),
(58a/8), (58a/9), (58a/9), (58b/1), (58b/11),
(58b/15), (58b/2), (58b/6), (58b/8), (58b/8),
(58b/9), (59a/1), (59a/10), (59a/12), (59a/12),
(59a/15), (59a/15), (59a/17), (59a/18), (59a/4),
(59a/6), (59a/7), (59a/8), (59a/9), (59b/1),
(59b/10), (59b/11), (59b/13), (59b/14),
(59b/15), (59b/17), (59b/17), (59b/18),
(59b/19), (59b/2), (59b/4), (59b/6), (59b/6),
(59b/7), (59b/8), (59b/8), (59b/9), (5a/12),
(5a/13), (5a/13), (5a/13), (5a/14), (5a/14),
(5a/14), (5a/15), (5a/15), (5a/15), (5a/15),
(5a/16), (5a/17), (5a/18), (5a/18), (5a/18),
(5a/19), (5a/19), (5a/19), (5a/2), (5a/3), (5a/4),
(5a/4), (5a/6), (5b/1), (5b/1), (5b/10), (5b/10),
(5b/12), (5b/13), (5b/14), (5b/15), (5b/15),
(5b/17), (5b/18), (5b/19), (5b/2), (5b/4), (5b/7),
(5b/8), (60a/1), (60a/10), (60a/11), (60a/12),
(60a/13), (60a/14), (60a/14), (60a/15), (60a/16),

(60a/18), (60a/2), (60a/2), (60a/4), (60a/5),
(60a/7), (60a/8), (60b/1), (60b/10), (60b/11),
(60b/11), (60b/12), (60b/13), (60b/14),
(60b/17), (60b/18), (60b/19), (60b/2), (60b/3),
(60b/6), (60b/8), (61a/1), (61a/11), (61a/14),
(61a/15), (61a/16), (61a/16), (61a/17), (61a/17),
(61a/17), (61a/19), (61a/19), (61a/19), (61a/2),
(61a/2), (61a/4), (61a/4), (61a/6), (61a/7),
(61a/8), (61a/9), (61b/1), (61b/10), (61b/11),
(61b/11), (61b/12), (61b/12), (61b/14),
(61b/14), (61b/2), (61b/3), (61b/4), (61b/5),
(61b/5), (61b/6), (61b/7), (61b/8), (61b/9),
(62a/1), (62a/13), (62a/14), (62a/2), (62a/3),
(62a/4), (62a/4), (62a/5), (62a/7), (62a/8),
(62a/9), (62b/1), (62b/10), (62b/11), (62b/12),
(62b/13), (62b/13), (62b/15), (62b/16),
(62b/16), (62b/17), (62b/18), (62b/19), (62b/2),
(62b/2), (62b/3), (62b/4), (62b/5), (62b/7),
(62b/8), (62b/9), (62b/9), (63a/11), (63a/12),
(63a/13), (63a/13), (63a/3), (63a/4), (63a/4),
(63a/6), (63a/6), (63a/7), (63a/8), (63a/9),
(63a/9), (63b/10), (63b/10), (63b/11), (63b/12),
(63b/13), (63b/3), (63b/4), (63b/6), (63b/8),
(63b/9), (64a/10), (64a/11), (64a/11), (64a/13),
(64a/15), (64a/16), (64a/17), (64a/17), (64a/2),
(64a/3), (64a/5), (64a/6), (64a/7), (64a/8),
(64a/9), (64b/1), (64b/1), (64b/10), (64b/10),
(64b/11), (64b/12), (64b/16), (64b/17),
(64b/17), (64b/19), (64b/19), (64b/2), (64b/3),
(64b/4), (64b/5), (64b/6), (64b/7), (64b/8),
(64b/9), (65a/10), (65a/11), (65a/12), (65a/13),
(65a/13), (65a/14), (65a/14), (65a/15), (65a/16),
(65a/17), (65a/18), (65a/4), (65a/5), (65a/5),
(65a/7), (65b/1), (65b/11), (65b/12), (65b/12),
(65b/13), (65b/15), (65b/4), (65b/5), (65b/7),
(65b/7), (65b/9), (66a/1), (66a/12), (66a/16),
(66a/18), (66a/19), (66a/3), (66a/3), (66a/4),
(66a/5), (66b/12), (66b/13), (66b/16), (66b/16),

(66b/2), (66b/3), (66b/3), (66b/5), (66b/7),
(66b/9), (67a/11), (67a/12), (67a/13), (67a/15),
(67a/15), (67a/16), (67a/19), (67a/3), (67a/7),
(67a/8), (67b/12), (67b/13), (67b/13), (67b/15),
(67b/17), (67b/19), (67b/2), (67b/3), (67b/5),
(67b/6), (67b/7), (68a/11), (68a/12), (68a/15),
(68a/16), (68a/19), (68a/2), (68a/4), (68a/6),
(68a/9), (68b/10), (68b/11), (68b/12), (68b/14),
(68b/16), (68b/18), (68b/18), (68b/2), (68b/3),
(68b/3), (68b/3), (68b/3), (68b/6), (68b/7),
(68b/9), (69a/1), (69a/10), (69a/12), (69a/14),
(69a/14), (69a/15), (69a/15), (69a/16), (69a/17),
(69a/19), (69a/2), (69a/4), (69a/6), (69a/7),
(69a/7), (69a/8), (69a/9), (69b/10), (69b/11),
(69b/13), (69b/15), (69b/15), (69b/18),
(69b/19), (69b/4), (69b/7), (69b/7), (69b/8),
(69b/9), (6a/1), (6a/1), (6a/10), (6a/10), (6a/11),
(6a/11), (6a/12), (6a/12), (6a/13), (6a/13),
(6a/15), (6a/16), (6a/16), (6a/18), (6a/18),
(6a/3), (6a/4), (6a/6), (6a/7), (6a/8), (6a/8),
(6a/9), (6a/9), (6b/14), (6b/14), (6b/16), (6b/4),
(6b/7), (6b/8), (70a/11), (70a/12), (70a/15),
(70a/16), (70a/17), (70a/19), (70a/6), (70a/7),
(70a/8), (70b/13), (70b/14), (70b/3), (70b/6),
(70b/9), (71a/1), (71a/10), (71a/12), (71a/14),
(71a/18), (71a/2), (71a/6), (71a/7), (71a/8),
(71a/8), (71a/8), (71a/9), (71b/1), (71b/1),
(71b/10), (71b/11), (71b/14), (71b/15),
(71b/16), (71b/17), (71b/18), (71b/18),
(71b/19), (71b/19), (71b/2), (71b/4), (71b/4),
(71b/5), (71b/5), (71b/5), (71b/5), (71b/6),
(71b/6), (71b/6), (71b/8), (71b/8), (72a/1),
(72a/12), (72a/12), (72a/12), (72a/13), (72a/13),
(72a/14), (72a/14), (72a/15), (72a/15), (72a/16),
(72a/17), (72a/18), (72a/19), (72a/2), (72a/2),
(72a/3), (72a/5), (72a/7), (72a/8), (72a/8),
(72a/9), (72b/13), (72b/17), (72b/18), (72b/19),
(72b/2), (72b/3), (72b/3), (72b/3), (72b/4),

(72b/5), (72b/5), (72b/6), (72b/6), (72b/6),
(72b/7), (72b/8), (72b/8), (72b/9), (73a/1),
(73a/10), (73a/11), (73a/13), (73a/15), (73a/18),
(73a/5), (73a/6), (73a/7), (73a/8), (73a/8),
(73b/1), (73b/10), (73b/11), (73b/12), (73b/13),
(73b/16), (73b/18), (73b/18), (73b/3), (73b/4),
(73b/5), (73b/5), (73b/6), (73b/6), (73b/7),
(73b/8), (73b/9), (74a/1), (74a/11), (74a/12),
(74a/14), (74a/17), (74a/2), (74a/2), (74a/2),
(74a/3), (74a/3), (74a/4), (74a/5), (74a/5),
(74a/5), (74a/6), (74a/7), (74a/8), (74b/12),
(74b/12), (74b/13), (74b/13), (74b/16), (74b/3),
(74b/6), (75a/1), (75a/10), (75a/11), (75a/11),
(75a/12), (75a/14), (75a/14), (75a/14), (75a/14),
(75a/15), (75a/15), (75a/15), (75a/15), (75a/15),
(75a/16), (75a/16), (75a/17), (75a/18), (75a/3),
(75a/3), (75b/1), (75b/12), (75b/12), (75b/13),
(75b/13), (75b/15), (75b/15), (75b/16),
(75b/18), (75b/19), (75b/19), (75b/2), (75b/3),
(75b/3), (75b/5), (75b/5), (75b/6), (76a/1),
(76a/10), (76a/11), (76a/2), (76a/2), (76a/3),
(76a/3), (76a/4), (76a/5), (76a/5), (76a/5),
(76a/6), (76a/6), (76a/6), (76a/7), (76a/7),
(76a/8), (76b/10), (76b/14), (76b/16), (76b/17),
(76b/18), (76b/19), (76b/2), (76b/3), (76b/5),
(76b/6), (76b/7), (76b/8), (77a/11), (77a/12),
(77a/13), (77a/14), (77a/16), (77a/17), (77a/19),
(77a/3), (77a/4), (77a/5), (77a/6), (77a/8),
(77a/9), (77a/9), (77b/1), (77b/10), (77b/11),
(77b/12), (77b/16), (77b/18), (77b/19), (77b/2),
(77b/2), (77b/3), (77b/3), (77b/3), (77b/5),
(77b/6), (77b/7), (77b/8), (77b/8), (78a/1),
(78a/1), (78a/10), (78a/13), (78a/13), (78a/15),
(78a/17), (78a/17), (78a/18), (78a/18), (78a/19),
(78a/2), (78a/4), (78a/6), (78a/7), (78a/8),
(78b/11), (78b/12), (78b/12), (78b/2), (78b/4),
(78b/5), (78b/6), (78b/8), (79a/1), (79a/10),
(79a/14), (79a/14), (79a/17), (79a/17), (79a/18),

(79a/18), (79a/2), (79a/5), (79a/6), (79a/7),
(79a/8), (79a/8), (79b/1), (79b/10), (79b/17),
(79b/19), (79b/3), (79b/4), (79b/5), (79b/6),
(79b/9), (7a/10), (7a/12), (7a/12), (7a/13),
(7a/13), (7a/13), (7a/15), (7a/18), (7a/19),
(7a/2), (7a/4), (7a/5), (7a/7), (7b/12), (7b/15),
(7b/3), (80a/1), (80a/12), (80a/15), (80a/17),
(80a/19), (80a/3), (80a/4), (80a/7), (80a/8),
(80a/9), (80b/2), (80b/4), (80b/7), (80b/7),
(80b/8), (80b/9), (81a/10), (81a/11), (81a/11),
(81a/12), (81a/16), (81a/19), (81a/4), (81a/5),
(81b/1), (81b/11), (81b/12), (81b/13), (81b/15),
(81b/18), (81b/2), (81b/3), (81b/3), (81b/4),
(81b/5), (81b/6), (81b/8), (82a/10), (82a/11),
(82a/12), (82a/14), (82a/15), (82a/18), (82a/2),
(82a/4), (82a/5), (82a/7), (82a/7), (82a/8),
(82b/1), (82b/1), (82b/1), (82b/12), (82b/14),
(82b/16), (82b/17), (82b/18), (82b/18), (82b/7),
(82b/9), (83a/10), (83a/13), (83a/15), (83a/17),
(83a/18), (83a/19), (83a/2), (83a/5), (83a/8),
(83a/9), (83b/1), (83b/12), (83b/19), (83b/2),
(83b/2), (83b/3), (83b/5), (83b/5), (83b/6),
(83b/7), (84a/10), (84a/14), (84a/15), (84a/15),
(84a/15), (84a/16), (84a/17), (84a/19), (84a/2),
(84a/3), (84a/4), (84a/5), (84a/5), (84a/5),
(84a/6), (84a/6), (84a/8), (84a/9), (84b/1),
(84b/1), (84b/1), (84b/12), (84b/12), (84b/12),
(84b/13), (84b/15), (84b/15), (84b/15),
(84b/16), (84b/16), (84b/17), (84b/17),
(84b/18), (84b/2), (84b/2), (84b/2), (84b/4),
(84b/4), (84b/4), (84b/5), (84b/5), (84b/8),
(84b/8), (84b/9), (84b/9), (85a/1), (85a/12),
(85a/13), (85a/13), (85a/15), (85a/17), (85a/19),
(85a/3), (85a/5), (85a/6), (85a/6), (85a/6),
(85a/9), (85a/9), (85a/9), (85b/15), (85b/19),
(85b/19), (85b/19), (85b/2), (85b/5), (85b/5),
(85b/6), (85b/8), (86a/1), (86a/1), (86a/11),
(86a/12), (86a/12), (86a/15), (86a/15), (86a/16),

(86a/17), (86a/17), (86a/18), (86a/18), (86a/18),
(86a/2), (86a/2), (86a/2), (86a/2), (86a/4),
(86a/5), (86a/6), (86a/6), (86a/6), (86a/7),
(86a/8), (86a/8), (86a/8), (86a/9), (86a/9),
(86b/1), (86b/1), (86b/1), (86b/1), (86b/10),
(86b/11), (86b/12), (86b/13), (86b/13),
(86b/13), (86b/14), (86b/14), (86b/15),
(86b/15), (86b/15), (86b/16), (86b/19), (86b/2),
(86b/4), (86b/4), (86b/5), (86b/6), (86b/6),
(86b/7), (86b/7), (86b/7), (86b/9), (86b/9),
(86b/9), (87a/11), (87a/12), (87a/13), (87a/16),
(87a/17), (87a/18), (87a/19), (87a/6), (87a/7),
(87a/7), (87a/8), (87b/1), (87b/10), (87b/11),
(87b/11), (87b/13), (87b/15), (87b/19), (87b/2),
(87b/4), (87b/5), (87b/6), (87b/7), (87b/8),
(88a/1), (88a/10), (88a/10), (88a/11), (88a/13),
(88a/13), (88a/15), (88a/17), (88a/17), (88a/18),
(88a/19), (88a/3), (88a/6), (88a/8), (88a/9),
(88b/1), (88b/10), (88b/11), (88b/11), (88b/13),
(88b/13), (88b/15), (88b/16), (88b/17),
(88b/18), (88b/19), (88b/2), (88b/3), (88b/3),
(88b/4), (88b/5), (88b/6), (88b/6), (88b/7),
(88b/8), (88b/9), (89a/1), (89a/11), (89a/13),
(89a/13), (89a/14), (89a/15), (89a/19), (89a/2),
(89a/2), (89a/3), (89a/3), (89a/5), (89a/5),
(89a/6), (89a/9), (89b/1), (89b/10), (89b/10),
(89b/11), (89b/12), (89b/16), (89b/17), (89b/2),
(89b/3), (89b/3), (89b/4), (89b/6), (89b/8),
(89b/8), (89b/9), (89b/9), (8a/11), (8a/12),
(8a/13), (8a/14), (8a/15), (8a/16), (8a/18),
(8a/2), (8a/4), (8a/5), (8a/6), (8a/7), (8a/8),
(8a/9), (8b/1), (8b/13), (8b/13), (8b/13),
(8b/18), (8b/4), (8b/5), (8b/6), (8b/9), (90a/1),
(90a/1), (90a/10), (90a/10), (90a/11), (90a/12),
(90a/12), (90a/13), (90a/13), (90a/14), (90a/14),
(90a/14), (90a/15), (90a/16), (90a/16), (90a/16),
(90a/17), (90a/17), (90a/18), (90a/18), (90a/18),
(90a/19), (90a/5), (90a/5), (90a/6), (90b/1),

(90b/10), (90b/10), (90b/10), (90b/11),
(90b/12), (90b/13), (90b/13), (90b/13),
(90b/14), (90b/17), (90b/2), (90b/2), (90b/3),
(90b/5), (90b/6), (90b/6), (90b/7), (90b/8),
(90b/9), (94b/2), (94b/2), (94b/4), (9a/1),
(9a/12), (9a/12), (9a/16), (9a/16), (9a/3), (9a/5),
(9a/6), (9a/9), (9b/10), (9b/11), (9b/12),
(9b/15), (9b/16), (9b/16), (9b/19), (9b/19),
(9b/4), (9b/7), (9b/9), (61a/12), (61a/12),
(58a/13), (56a/4)

v. +1 (52b/10), (52b/15), (53a/13),
(53a/8), (54a/1), (54b/11), (68b/19)

v. + lbeliyye (79a/13)

v. + l müdekkikīn (2b/18)

v. + n (1b/9), (52b/9)

v. + ş (53a/3)

[= 2672]

vech: < Ar.1.Yüz, surat, çehre. 2.Üst, satıh, düz,
yüz.

v. (46b/2)

v. + i (10a/11), (11b/11), (12a/8),
(27a/18), (39b/3), (40b/10), (44a/3), (46a/2),
(52a/7), (57b/6), (68b/13), (77a/10), (77b/4)

v. + i küllī (57b/7)

v. + ile (10b/1), (10b/2), (10b/4),
(10b/5), (10b/9), (17b/9), (29b/15), (34a/10),
(34a/13), (3b/13), (3b/15), (41a/12), (45b/5),
(4a/10), (4b/1), (4b/10), (4b/14), (51b/2),
(5b/6), (5b/9), (61b/13), (62a/10), (68b/14),
(70a/14), (71b/17), (72a/10), (77b/17), (78a/10),
(80b/2)

v. + iledür (10b/6), (12a/2), (13a/2),
(17a/11), (17b/19), (17b/2), (42a/5), (48a/5),
(49a/15), (55a/13), (71a/7), (76a/10), (82b/19),
(83b/12), (83b/6), (84a/9), (87a/15), (90a/4)

v. + i mezkūr (41a/19)

v. + i tesmiye (12b/9), (16b/17),
(39a/7), (6a/7)

[= 67]

vech-i arz: < Ar.Far. Yeryüzü.

v. + da (10a/11)

[= 1]

vefat: < Ar. Ölümü ahirete göçme.

v. + indan (75b/11)

[= 1]

vehm: < Ar.1.Kuruntu, yersiz korku. 2.Şüphe,
tereddüt.

v. (22b/19)

[= 1]

ve illā: < Ar.Far. Olmadığı halde, olmazsa,
yoksa.

v. (17b/13), (32b/17), (50a/12),
(59b/3), (5a/12), (67a/2), (72b/17), (7a/4),
(80b/6), (81a/18), (81a/6)

[= 11]

velā: < Ar.Yakınlık, sahiplik.

v. (66a/19), (66b/1)

[= 2]

ve'l-hāşıl: < Ar. Far.Sözün kıtası, kısacası.

v. (51b/8)

[= 1]

venn: < Far. :Hata lügatinde on bin seneye itlak olunur.

v. (76b/13), (76b/14), (76b/16)

v. + i nākışdan (76b/14)

v. + i nākışuñ (76b/17)

[= 5]

vesīle: < Ar.1.Yol, vasıta. 2.Bahane, sebep. 3.Fırsat, elverişli vaziyet.

v. + si (35b/10)

[= 1]

vér- : Vermek.

v.-eler (57a/17)

v.-ilür (49b/7), (8b/16)

v.-mek (28b/10), (28b/7)

v.-mişdür (8a/3)

v.-mişler (57b/1)

v.-üb (57a/19)

v.-ürler (76b/10)

[= 9]

veted: < Ar. Dört eksen; (Laí. anguli, centra, cardines): Ufuk ve meridyen dairelerinin Güneş'in günlük yörüngesi ile kesiştikleri dört nokta (tali, rabi, sabi, aşır) ve bu noktalarla

sınırlanan birinci, dördüncü, yedinci ve onuncu beytler (evler).

v. + ül (15a/4)

v. + ülarzda (70a/14)

v. + üs (15a/3)

[= 3]

vetedü'l-arz: < Ar. bk. "rābi'".

v. (15a/4)

[= 1]

vetedü's-semā: < Ar. bk. "āşır".

v. (15a/3)

[= 1]

veter: < Ar. Kiriş, bir kavşın iki ucu arasına çekilen doğru çizgi.

v. (4a/1), (85b/16), (85b/4), (86a/7), (86b/16)

v. + ıstılāhıdur (84b/18)

v. + i (65b/11), (65b/11), (84a/1), (84a/11), (85b/12), (86a/3)

v. + i hāddede (65b/11)

v. + i haķıķī (84b/5), (84b/7), (85a/2), (85a/6)

v. + i haķıķīyi (84b/11)

v. + i ıstılāhı (84a/19)

v. + i kâimedden (65b/11)

v. + i meylüküllī (83b/13), (83b/17),
(86b/18)

v. + üñ (85b/1), (85b/6)

[= 25]

veyā: < Ar. Far. Ayrı olmakla birlikte aynı de-
ğerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden
ikincisinin önüne getirilen söz, yahut.

v. (12a/1), (13b/12), (14b/11),
(14b/13), (16a/16), (16a/17), (16a/19), (20b/18),
(26a/6), (28b/11), (28b/8), (28b/8), (37b/11),
(39a/15), (4a/5), (4a/9), (4b/5), (50a/2), (54b/4),
(67a/1), (6b/16), (71a/16), (71b/14), (73a/2),
(73a/2), (73a/3), (76b/7), (77a/1), (77b/13),
(78b/12), (79a/1), (79a/1), (79a/2), (79a/4),
(81a/14), (82b/8), (87a/2), (87a/3), (87a/6)

[= 39]

vihād: < Ar. Uçurumlar, derin vadiler.

v. (11a/14), (51a/7), (10a/11)

v. + ıgā'ire (9b/19)

[= 3]

vilāyet: < Ar. 1. Bir şeyi kudretle elde etme.
2. Birine kefil olma. 3. Dostluk, muhabbet. 4. İl.

v. + i āzerbaycān (2b/6)

v. + i 'acem (71b/6)

v. + i ḥorasāndan (2b/11)

[= 3]

virāb: < Ar. Çapraz ya da eğik pozisyon, yön.

v. (43a/17)

[= 1]

vuḥūṣ: < Ar. Vahşiler, yabaniler; yaban hayvan-
ları.

v. + a (55a/11)

[= 1]

vuḳū': < Ar. Gerçekleşme, meydana gelme,
oluş.

v. + bulandır (34b/14)

v. + bulmuş (73a/2), (55b/2)

v. + ı (68b/10)

[= 4]

vuşūl: < Ar. Ulaşma, erişme, kavuşma.

v. + inde (55b/16), (55b/17)

v. + ine (46a/6)

[= 3]

vü: < Far. Ve.

v. (29b/12), (38b/7)

[= 2]

vü'ūd: < Ar. Varlık, var olmak; gövde.

v. + ı buḥār (9a/1)

v. + ı irşād (23b/1)

[= 2]

-Y-

yā: < Far. O halde, öyle ise.

y. (13a/3), (14a/11), (14a/5), (15a/15), (15a/6), (16a/19), (20b/15), (20b/16), (20b/17), (21a/1), (21a/2), (21a/3), (2a/15), (3b/11), (3b/11), (3b/7), (3b/7), (5a/5), (5a/5), (65b/7), (73a/2)

[= 21]

yāhūd: <Far.1.Veya, isterseniz. 2.İyisi, daha doğrusu.

y. (20b/18), (21a/4), (22a/1), (22a/1), (23b/17), (50b/10), (78b/12), (79a/2), (13b/19), (21a/2), (21a/4), (29a/17), (64a/19)

[= 13]

yāl: <Far.Yele; kıl.

y. + ı esb (82a/8)

[= 1]

yan: Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil.

y. + ına (27b/4)

y. + ında (11b/5), (12a/2), (17b/11), (17b/15), (17b/16), (26b/17), (38b/8), (39a/10), (48b/2), (48b/8), (48b/8), (51a/15), (55a/5), (71b/14), (71b/15), (71b/7), (71b/8), (72a/17), (72a/18), (77b/14), (85b/7), (85b/8)

y. + larında (77b/12)

[= 24]

ya'nī: <Ar. Bundan maksat, demek, demek isteniyor ki.

y. (10a/6), (10b/4), (11b/4), (17b/16), (18b/1), (19a/14), (20b/5), (21b/15), (21b/17), (22a/6), (22b/19), (25a/15), (25b/5), (26b/3),

(27a/13), (27a/2), (27b/11), (27b/19), (27b/2), (28a/4), (28b/16), (29a/15), (30a/13), (30a/3), (30b/13), (31b/5), (32b/19), (33b/5), (35a/12), (35a/14), (35a/2), (36a/19), (36b/2), (37a/10), (37a/3), (38b/10), (3b/5), (40b/18), (43b/10), (46b/10), (46b/15), (47b/19), (47b/7), (49a/1), (51a/17), (53a/14), (53a/16), (53a/18), (54a/9), (59a/14), (60a/11), (60a/17), (60a/3), (60a/9), (60b/16), (60b/19), (61b/3), (62b/5), (63a/2), (65a/2), (65b/8), (66a/11), (66a/3), (66a/9), (66b/1), (67a/9), (67b/1), (68a/1), (68a/14), (6a/3), (70b/8), (71a/12), (71a/15), (72b/13), (74b/2), (76a/10), (76a/13), (77a/11), (77a/17), (77a/3), (78b/4), (79a/16), (79a/17), (79b/2), (79b/3), (79b/4), (79b/6), (80b/4), (81b/14), (81b/7), (82a/16), (82b/3), (82b/7), (83a/1), (83b/18), (83b/5), (83b/8), (84a/14), (84a/2), (84a/4), (84b/11), (84b/8), (85a/12), (85a/14), (85a/3), (85a/8), (85b/3), (87b/3), (87b/9), (88a/17), (88b/1), (88b/10), (88b/14), (88b/18), (88b/4), (88b/7), (89a/2), (89a/5), (8b/14), (8b/17), (8b/2), (8b/4), (90a/10), (90a/11), (90a/12), (90a/15), (90a/17), (90a/19), (90b/1), (90b/2), (90b/9), (9a/18), (3a/13), (3b/13), (4a/18), (5b/4), (6a/9)

[= 137]

yarat- : 1. Allah, olmayan bir şeyi var etmek. 2. Olmasına, ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak.

y.-dı (1b/13), (1b/7)

[= 2]

yat- : Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

y.-mış (52a/9)

[= 1]

yedi: Yedi.

y. (12b/7), (13a/1), (17b/15), (26a/4),
(27a/17), (28a/9), (31b/14), (40b/8), (41a/5),
(43b/8), (53a/10), (53a/8), (54b/6), (70a/7),
(74a/14), (74a/7), (74b/13), (79a/16), (79b/4),
(82a/19), (82b/3), (83b/2), (83b/6), (84a/5),
(84b/9), (85a/9), (85b/17), (86a/1), (86a/1),
(86a/13), (86b/13), (86b/15), (87a/12), (88a/16),
(88a/18), (88b/11), (88b/7), (89a/5), (89b/17),
(89b/6), (90a/10), (90a/17), (90a/2), (90b/3),
(9b/15)

y. + daḳīḳadur (42b/17)

y. + derecedür (43a/19)

y. + ḳadem (77b/6)

y. + ḳısm (52a/17), (77b/3)

y. + māḥuḡ (75b/14)

y. + nci (21b/8), (6a/13), (75a/14)

y. + ncide (51b/7)

y. + nüḡ (82a/16)

y. + sāniyedür (32a/1)

y. + si (75a/2)

y. + ŧerden (74a/9)

y. + ye (82b/14), (85a/4), (85b/3)

[= 62]

yedi yüz altmış: Yedi yüz altmış.

y. (19a/3)

[= 1]

yedi yüz yetmiş iki: Yedi yüz yetmiş iki.

y. + dereceden (74a/14)

[= 1]

yek: < Far. Bir, münferid, tek.

y. + dür (2b/9)

[= 1]

yekḡenbe: < Far. Pazar.

y. (73b/18)

y. + ḡecesinüḡ (73b/15)

[= 2]

yemīn: < Ar. Sağ taraf veya yön.

y. + i (52a/8)

[= 1]

yengec: < Tür. Eklem bacaklılardan, kabuklu, birinci ayak çifti iki kısaḳ olarak gelişmiş, eti için avlanan, suda yaşayan bir böcek.

y. (27a1/6)

[= 1]

yer: 1. Bir ŧeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân. 2. Gezi-nilen, ayakla basılan taban.

y. (1b/7), (51a/4)

y. + de (10b/14), (40a/5), (58b/8),
(78a/5)

y. + den (54b/17)

y. + dür (54b/11), (54b/14)

y. + e (28a/3), (52b/4), (56b/1), (60b/2)

y. + inden (27b/13)

y. + ine (75a/18), (76a/18), (76a/18)

y. + inedir (13a/2)

y. + ler (8b/13)

[= 19]

yesir: < Ar.1.Kolay.2.Az şey. 3.Kumarbaz.

y. + de (3a/15)

[= 1]

yeşil: Yeşil.

y. (51b/7)

[= 1]

yetmiş: Yetmiş.

y. (18b/11), (19a/4), (19a/5), (48a/1),
(72b/15), (74a/14), (79a/16), (82a/13), (83b/1),
(85a/5), (88b/1), (88b/11), (88b/11)

y. + derece (61a/14)

y. + yılda (9b/14)

[= 15]

yetmiş iki: Yetmiş iki.

y. + 'adedi (72b/15)

[= 1]

yetmiş dokuz: Yetmiş dokuz.

y. + derecedür (48a/1)

[= 1]

yevm: < Ar. Gün; yirmi dört saatlik zaman.

y. (74a/2), (74a/2), (74a/4), (74a/5),
(74a/6), (75a/1)

y. + e (75a/1)

y. + i (74b/13)

y. + i cum'a (49b/12)

y. + i h̄amīs (49b/11)

y. + ine (74b/12)

y. + i sebt (49b/18)

y. + ün (74a/9), (75b/12)

[= 14]

yevmen-fe-yevmen: < Ar.Günden güne, gittikçe.

y. (2a/12)

[= 1]

yevmiyye: < Ar.Günlük, gündelik, her gün.

y. (12b/3), (27a/10), (31b/8), (48a/8),
(55b/5), (7a/16), (7a/9), (7b/4), (58a/3)

y. + den (18b/14), (7b/3)

y. + nün (7b/1)

y. + yi (7a/7)

[= 13]

yezd: İran'da bir şehir.

y. (53a/18)

[= 1]

yezd-i cerd bin şehryār: Sasani İmparatorluğu'nun yirmi dokuzuncu ve son hükümdarıdır.

y. + dur (75b/1)

[= 1]

yıl: Yıl, sene.

y. (20a/7), (20a/9), (21a/17), (64b/6), (75b/11), (76b/13), (76b/15), (76b/18)

y. + a (20a/14), (9b/15)

y. + da (18b/11), (18b/12), (19a/1), (19a/1), (19a/3), (19a/4), (19a/5), (19a/7), (20a/10), (21b/17), (22b/4), (22b/6), (22b/8), (31b/2), (56a/17), (76b/12), (9b/14)

y. + dur (23b/1), (25b/1)

y. + ina (76b/11)

y. + ları (76b/17)

y. + uñ (23a/6)

[= 32]

yigirmi: Yirmi.

y. (10a/17), (13a/7), (18b/11), (18b/7), (18b/8), (19a/6), (19b/1), (19b/11), (19b/14), (19b/17), (19b/3), (19b/4), (19b/6), (19b/7), (26a/3), (26b/16), (26b/17), (27a/17), (27b/16), (27b/2), (27b/8), (28b/13), (28b/18), (31b/14), (31b/15), (31b/15), (31b/5), (32a/10), (32a/3), (32a/5), (32b/9), (40b/3), (40b/5), (40b/7), (41a/7), (43b/11), (43b/5), (43b/5), (43b/7), (43b/8), (43b/9), (43b/9), (46b/7), (46b/8), (48a/2), (49b/19), (51a/19), (51b/14), (53a/10), (53a/2), (53a/8), (53b/19), (53b/19), (53b/2), (55a/12), (55a/9), (62b/5), (62b/5), (62b/6),

(72b/4), (73b/7), (73b/9), (74a/14), (74a/2), (74a/4), (74a/6), (74a/9), (74b/17), (74b/17), (74b/5), (74b/7), (75a/10), (75a/12), (75b/16), (75b/18), (76a/4), (76b/15), (76b/18), (79a/17), (79b/6), (7a/10), (81a/14), (81b/19), (81b/5), (81b/9), (82a/16), (82a/5), (82a/9), (82b/1), (82b/12), (82b/16), (82b/5), (83a/3), (83b/18), (83b/4), (84a/14), (84a/14), (84a/18), (84a/19), (84b/1), (84b/11), (84b/12), (84b/16), (84b/16), (84b/8), (84b/9), (85a/14), (85a/3), (85a/6), (85b/19), (85b/19), (85b/3), (86a/15), (86a/18), (86a/6), (86a/8), (86a/9), (86b/1), (86b/7), (86b/9), (87a/16), (87b/9), (88a/17), (88a/19), (88b/14), (88b/14), (88b/17), (88b/17), (88b/6), (88b/7), (89a/1), (89a/4), (89a/6), (89b/10), (89b/19), (8b/15), (90a/10), (90a/12), (90a/12), (90a/14), (90a/5), (90a/7), (90b/12), (90b/14), (90b/5)

y. + cirm (48a/4)

y. + dağ (52b/16)

y. + derece (52b/19)

y. + sālisedür (72a/2)

y. + sâ'at (55a/3)

y. + sâ'atde (74b/6)

y. + ücsâ'at (55a/12)

y. + ye (90b/8)

[= 153]

yigirmi altı: Yirmi altı.

y. + kevkebdür (27b/2)

y. + ncı (75a/15)

y. + s̄aniyedür (32a/5)

[= 3]

yigirmi beş: Yirmi beş.

y. + daķık̄a (51b/14)

y. + daķık̄asında (43b/9)

y. + daķık̄aya (51a/19)

y. + tağ (53b/19)

[= 4]

yigirmi bir: Yirmi bir.

y. + derece (43b/8)

y. + inci (75a/15)

y. + kevkebdür (27b/8)

y. + s̄a'at (55a/9), (74a/14)

[= 5]

yigirmi dörd: Yirmi dörd.

y. + i (74b/17)

y. + ünci (75a/15)

[= 2]

yigirmi dört: Yirmi dört.

y. (10a/17), (18b/7), (18b/8), (19b/1),
(19b/3), (19b/4), (19b/6), (19b/7)

y. + den (74b/17)

y. + derece (31b/15), (46b/7), (53a/2)

y. + dür (49b/19), (17b/17)

y. + kısım (72b/4)

y. + s̄aniyedür (32b/9)

y. + s̄a'at (74b/6)

y. + s̄a'atde (31b/5)

[= 18]

yigirmi iki: Yirmi iki.

y. + daķık̄a (31b/15), (46b/8), (74a/4)

y. + derece (41a/7), (43b/9)

y. + nehir (53b/19), (53b/2)

[= 7]

yigirmi sekiz: Yirmi sekiz.

y. + daķık̄asında (43b/11)

y. + dereceden (62b/6)

y. + gün (75b/16), (76a/4)

y. + günde (32a/10)

y. + i (74a/9)

y. + kevkebdür (27b/16)

[= 7]

yigirmi toķuz: Yirmi dokuz.

y. + argün (73b/9)

y. + daķık̄adur (40b/7)

y. + derece (43b/7), (48a/2), (62b/6)

y. + dereceden (62b/5)

y. + gün (75a/10), (75a/12), (75b/18)

y. + günden (73b/7)

y. + uncu (75a/16)

y. + yevm (74a/2), (74a/6)

[= 12]

yigirmi üç: Yirmi üç.

y. + dakîkadur (40b/5)

[= 1]

yigirmi üç: Yirmi üç.

y. (19b/11), (19b/14)

[= 2]

yigirmi üç bin: Yirmi üç bin.

y. (19a/2)

[= 1]

yigirmi yedi: Yirmi yedi.

y. + derece (53a/10)

y. + kevkebdür (27a/18)

y. + nehir (53a/8)

y. + sāniyedür (31b/14)

y. + tağ (53a/7)

[= 5]

yine: Yine, yeniden, tekrar.

y. (13a/9), (14b/12), (16b/6), (17b/18), (20b/16), (20b/17), (21a/14), (21a/9), (22a/1), (22a/3), (22a/9), (24a/13), (25a/17), (25a/6), (29a/13), (29a/8), (34b/19), (35b/5), (36a/15), (39a/6), (40a/14), (40a/14), (41a/3), (41b/18), (42a/14), (42a/16), (42a/17), (42a/18), (42b/10),

(42b/11), (42b/11), (42b/12), (45a/17), (45a/19), (46a/2), (47a/10), (49a/10), (49a/8), (49b/11), (49b/16), (49b/17), (50a/3), (50a/5), (55a/9), (58b/8), (59a/7), (5b/13), (60a/13), (65b/14), (68a/4), (71a/13), (71a/17), (71b/2), (72a/17), (72b/6), (73b/9), (74a/6), (75a/19), (75a/5), (75b/15), (76a/19), (79b/17), (79b/19), (79b/9), (7a/19), (81a/19), (81b/1), (82a/10), (83a/14), (83a/16), (85a/2), (86b/11), (86b/6), (87a/7), (88a/5), (88a/8), (89b/4), (90a/6), (90b/10), (9b/16)

[= 80]

yoğ: bk. “yoğ”.

y. + ı (1b/6)

[= 1]

yoğ: Yok, var olmayan.

y. + dur (10a/13), (18b/5), (20a/18), (30a/17), (30a/5), (30b/7), (41a/11), (42a/3), (42b/19), (56b/14), (6b/8), (7b/12), (89a/10), (89a/18)

y. + sa (20a/2)

[= 15]

yumurda: Yumurta.

y. (10a/7)

[= 1]

yumurtla-: Tavuk, kuş, balık vb. yumurta yapmak.

y.-r (10a/7)

[= 1]

yümn: < Ar. Uğur, mut, bereket.

y. + iiḳbāl (2b/4)

[= 1]

yüz: Yüz; 100.

y. (10a/14), (10a/4), (13a/6), (13a/7), (18b/12), (18b/18), (19a/7), (20a/14), (20a/6), (20a/9), (21b/17), (23a/6), (23b/1), (25b/1), (26b/1), (28a/13), (28a/8), (28b/14), (28b/15), (43b/12), (47b/15), (51a/14), (51b/14), (51b/15), (69a/3), (74a/14), (74a/4), (74a/7), (74b/13), (74b/3), (75b/12), (75b/2), (76b/11), (76b/14), (76b/18), (82a/1), (82a/11), (82a/13), (82b/17), (82b/17), (83a/18), (83a/2), (83b/1), (83b/1), (83b/2), (83b/4), (83b/4), (84a/18), (84b/3), (85a/12), (85a/15), (85a/9), (86b/14), (86b/2), (86b/3), (86b/8), (87a/11), (87a/12), (87a/12), (87a/13), (87a/13), (87a/16), (87b/7), (87b/7), (87b/8), (87b/8), (87b/9), (88a/12), (88a/18), (88a/19), (88b/1), (88b/1), (88b/11), (88b/11), (88b/13), (88b/15), (88b/15), (88b/17), (88b/19), (88b/19), (88b/3), (88b/4), (88b/4), (88b/6), (88b/8), (88b/9), (89a/1), (89a/3), (89a/3), (89a/5), (89a/6), (89a/6), (89b/10), (89b/17), (89b/19), (8b/17), (90a/10), (90a/13), (90a/13), (90a/15), (90a/15), (90a/17), (90a/19), (90a/2), (90a/5), (90a/7), (90b/12), (90b/2), (90b/3)

y. + dür (10a/4)

y. + mil (7a/9)

[= 111]

yüz: Surat, çehre.

y. + inde (29a/5), (45b/8)

y. + ini (45b/4)

[= 3]

yüz beş: Yüz beş.

y. + derece (47b/15)

[= 1]

yüz elli: Yüz elli.

y. + derece (43b/12)

[= 1]

yüz seksen: Yüz seksen.

y. + derece (26b/1)

y. + derecedür (51b/16)

[= 2]

yüz yirmi: Yüz yirmi.

y. (13a/7)

[= 1]

-Z-

zābih: < Ar. Ayın konaklarından yirmi ikincisi. Biri kuzeyde yükselirken diğeri güneyde düşen iki küçük yıldızdır. Bunlardan kuzeyde olanı gizlidir. Arapların Şat olarak adlandırdıkları yıldız yakındır ve Zābih olarak adlandırılır.

z. (32a/8)

[= 1]

zabt: < Ar. 1. Sıkı tutma. 2. İdaresi altına alma, kendine mal etme. 3. Silah kuvveti ile bir yeri alma. 4. Anlama, kavrama. 5. Kaydetme, özetini yazma.

z. (34a/2)

z. + olmamışdır (20b/10)

z. + etmek (73a/4)

z. + olmuşdur (34b/11)

z. + etmişdür (30a/1)

z. + olmuşlardır (30a/2)

z. + ı (17b/18), (41b/3)

z. + olub (32b/3), (85a/1)

z. + olma (72b/12)

z. + olurlar (22b/18)

[= 6]

[= 7]

zâf: < Ar.1.Zayıflık, kuvvetsizlik, arıklık. 2.Meyil, gönül akışı, bir şeye karşı duyulan aşırı istek.

zâhir: < Ar.1.Görünen, görünücü, açık, belli, meydanda. 2.Elbette, şüphesiz, öyledir ya. 3.Galiba, zannederim, umulur ki. 4.Görünüşe göre, anlaşılan, meğer.

z. + ı (12a/3), (16a/2), (24b/8), (77b/15), (78a/15), (60a/15), (7b/1)

z. (14b/2), (2a/2), (2b/17), (55b/5), (58a/14), (58b/12), (58b/19), (58b/2), (59a/11), (59a/14), (59a/16), (59a/19), (59a/5), (59a/6), (59a/9), (59b/11), (59b/3), (59b/5), (60a/6), (60a/8), (60b/10), (60b/18), (60b/18), (60b/5), (61a/10), (61a/9), (62a/13), (63a/7), (63b/5), (63b/6), (64a/15), (66a/10), (67a/10), (67a/6), (67b/17), (68a/11), (68a/15), (68a/2), (69a/13), (69b/5), (90a/3), (61a/5), (58a/6)

z. + ıdır (31b/12), (49a/5)

z. + hareket (47a/4)

z. + ında (23a/6)

z. + ından (22b/14)

[= 12]

zafâr: Yemen'in eski başkentlerinden biri.

z. + de (59b/4), (69b/1)

z. (52b/12)

z. + dedür (58b/5)

[= 1]

z. + den (67a/5), (67b/10)

zâfire: < Ar.Bir deste saç.

z. + dür (12a/5), (19b/19), (23a/14), (31b/10), (60b/3), (7a/16)

z. (28a/11)

z. + den (28a/13)

z. + i (10b/15), (50b/19), (58a/15), (58a/18), (59b/18), (61b/7), (62a/12), (63a/1), (71a/10)

[= 2]

zâhib: < Ar.1.Gidici, giden. 2.Bir fikir veya zanne uyan, kapılan.

z. + in (15a/13), (15a/4)

z. (18b/15)

z. + inden (58b/1)

z. + olan (12b/3)	z. (12b/15)
z. + oldiki (25a/11)	[= 1]
z. + oldukları (69b/6)	zamān: < Ar.1.Zaman, vakit, çağ, devir.
z. + olmuşdur (27b/13), (8a/6)	2.Mehil, süre. 3.Mevsim.
z. + olur (22b/1), (46a/1), (48b/17), (51b/4), (51b/7), (60a/13), (62b/2), (63b/10), (69a/6), (71a/6), (74a/11), (7a/7), (46b/2)	z. (10b/18), (21a/17), (2a/11), (2a/6), (2a/6), (2b/17), (5a/17), (74b/2), (77b/10)
z. + üç (59b/15), (61a/2)	z. + a (22b/13), (42a/10), (42a/12), (42a/15), (42a/17), (42b/13), (42b/6), (42b/8), (43a/10), (43a/14), (43a/8), (48b/1), (48b/17), (48b/2), (49a/10), (49a/8), (69a/15), (8b/14)
[= 86]	
zahr: < Ar.1.Arka, sırt. 2.Kağıt ve sairinin arka tarafı gerisi.	z. + da (10b/13), (11a/7), (18b/7), (20b/9), (25b/11), (35a/3), (35a/4), (3a/2), (42b/2), (43a/3), (49b/2), (5b/9), (61b/9), (76a/17), (78a/4), (8a/13), (8b/4), (9b/11), (9b/16), (59b/17)
z. + ı (27a/18), (27a/8), (27b/17)	
[= 3]	
zāil: < Ar. bk. “zā’il”.	z. + dan (10b/14), (10b/15), (11a/9), (47a/10), (8b/14)
z. + olub (25a/6)	
z. + olurdu (23b/6)	z. + dur (56a/18)
[= 2]	z. + ı (28b/1), (59b/12), (59b/13)
zā’il: < Ar.1.Sona eren, devamlı olmayan. 2.Geçen geçmiş olan.	z. + ı ferāgat (2b/8)
z. + olur (69a/15)	z. + ina (71a/14), (71a/17)
z. + olurdu (25a/14)	z. + ında (19b/4), (20a/12), (20a/16), (20a/7), (22a/6), (22a/9), (22b/10), (22b/13), (22b/6), (22b/7), (22b/8), (55a/2), (69b/3), (69b/7)
[= 2]	
zākiyyāt: < Ar. Safılıklar, temizlikler.	z. + ından (71a/13), (71a/17)
z. (1b/10)	z. + inuḡ (22b/14), (30a/1), (3a/6)
[= 1]	z. + ı yesİRde (3a/15)
zālām: < Ar.1.Karanlık. 2.Haksızlık.	z. + iyle (9b/7)

z. + larda (72b/19), (8a/18)	[=9]
z. + larında (23a/7)	zarūrī : < Ar. Mecburiyetle, zorunlu.
z. + müfârekatları (74b/5)	z. (25b/7), (9b/4)
z. + uş (8b/7)	[=2]
[=85]	zāt : < Ar.Kendi.
zamāniyye : < Ar.Far. bk. "sā'āt-i zamāniyye".	z. + ı mebdē' (7b/10)
z. (72b/8)	z. + ı şerīfi (2a/12)
z. + den (72b/8)	z. + ı zevā'ib (27b/14)
[=2]	[=3]
zamm : < Ar. Ekleme, arttırma, katma.	zav' : < Ar. Aydınlık, ışık.
z. + edüb (74b/14), (87b/2), (82b/11), (87b/11)	z. + ı şems (68b/5)
z. + olma (87a/18)	[=1]
z. + olınacaklar (75a/6)	zāviye : < Ar.Köşe, mat. açı, fr.angle.
[=6]	z. (34b/15), (34b/8), (37a/2)
zann : < Ar.1.Sanma, sanı, sezme. 2.Şüphe, işkil.	z. + i (44a/6), (44a/7), (4a/19), (4a/19), (4b/6), (4b/9), (50b/15), (4a/16)
z. (22b/2)	z. + i 'uzletde (2b/10)
z. + ı bā'ıldur (80b/10)	z. + i maşrık (70a/18)
z. + étmişler (54a/7)	z. + i muḥīṭ (36a/9)
z. + etdiler (19a/19)	z. + i muḥtelife (4b/3)
z. + etdikleri (22a/11)	z. + i müselleş (4a/18)
z. + eylediler (22a/4)	z. + i mütesāvī (4b/2)
z. + olmandan (22b/15)	z. + i şarkıyye (70b/1)
z. + olınmasun (8b/9)	z. + i şarkıyyeden (70b/2)
z. + olmur (12b/11)	z. + i ta'dīl (34b/13), (34b/9)

z. + i tekātu'a (44a/5)

z. (73a/3)

z. + lere (4b/2)

[= 1]

z. + nüj (36a/12), (36a/15), (37a/6)

zemherīriyye: < Ar. Soğuşa ilişkin, ilgili.

z. + yi (36a/10)

z. + i (12a/15)

[= 27]

[= 1]

zāviye-i ihtilāf-ı manzar: < Ar. Far. Paralaktik açı. Bir gökcisminin merkezinden çıkan ve biri yerküre merkezine diğeri yeryüzündeki gözlemcinin gözüne giden iki doğru arasındaki açı.

zemīn: < Far. 1. Yer, yer yüzü. 2. Üzerinde süs, nakış gibi şeyler bulunan bir şeyin asıl rengi. 3. mec. Temel, dayanak. 4. Tarz, eda. 5. Mevzu, tema, ortam.

z. (44a/6)

z. (49a/15), (50a/8), (71b/7), (77b/19), (81b/7), (82a/11), (83a/6), (87b/5), (87b/6), (90b/1)

[= 1]

z. + de (2a/15), (56b/9), (64a/6), (81b/7)

zāviye-i kāime: < Ar. Far. Dik açı.

z. (4b/9), (50b/15)

z. + den (50b/14), (50b/17), (50b/5)

[= 2]

z. + dür (6a/1), (83b/11), (89b/19), (90a/11), (90a/14), (90a/16), (90a/18), (90a/2), (90b/13), (90b/14)

zebān: < Far. 1. Dil, lisan. 2. anat. Dil. 3. Lugat; lehçe.

z. + ifārisīde (3a/4)

z. + i (2a/6), (49a/11), (49a/14), (77b/17), (78a/2)

[= 1]

z. + imāh (46a/5)

zebīd: Yemen'de bir şehir.

z. (52b/11)

z. + üñ (50b/4), (87b/10), (90a/11), (90b/2)

[= 1]

[= 37]

zekā'en: < Ar. Zeka bakımından, zeka olarak.

z. (57a/9)

zemistān: < Far. Kış, kış mevsimi.

[= 1]

z. + dur (56b/5)

[= 1]

zelzele: < Ar. Deprem, yer sarsıntısı.

zenc: < Ar. Kara, siyah.

z. (51a/18), (56b/18), (56b/19)

[= 3]

zencân: İran'da bir şehir.

z. (53b/11)

[= 1]

zeneb: < Ar. İniş düğümü; (Lat. nodus devehens): Yörüngesinde dolanan bir gökcisminin, ekliptik düzleminin üstünden altına geçerken ekliptik düzlemini deldiği nokta.

z. (41a/18), (41a/19), (51b/9)

z. + den (42a/13), (43a/12), (45b/2)

z. + e (42a/12), (43a/11)

z. + i (43b/12)

z. + ine (27b/18)

z. + üç (42a/7), (43a/4)

[= 12]

zerre: < Ar. 1.Parçacık, molekül, zerre. 2.Azıcık, birazcık.

z. (1b/5)

[= 1]

zevâ'ib: < Ar.Zülüfler, perçemler, kaküller. Zuzevaib: kuyruklu yıldızlar.

z. (27b/14)

[= 1]

zevâl: < Ar.1.Yerinden ayrılıp gitme. 2.Zail olma, sona erme. 3.Güneş'in başucunda bulunma zamanı, öğle vakti, saat tam 12.00.

z. + i (72b/14)

[= 1]

zevât : < Ar.Kişiler, şahıslar, kimseler.

z. + ül (12b/1)

[= 1]

zevâtü'l-eznâb: < Ar. Kuyruklu yıldızlar.

z. (12b/1), (7b/9)

[= 2]

zevâyâ: < Ar.1.Zaviyeler, açılar, fr. Angles. 2.Köşeler, bucaklar, dirsekler. 3.Küçük tekeller.

z. (70a/16)

z. + sin (5b/8)

z. + yı hâne (4b/6)

z. + yı mütesâviye (5b/3)

[= 4]

zevk: < Ar. Lezzet alma, hoşça gitme, tatma. 2.Beğenme.

z. + e (89a/19)

[= 1]

zidd: < Ar.1.Bir şeyin karşılığı, aksi. 2.Karşıt. 3.Nefret edilen, kerih şey.

z. + ından (8b/10)

[= 1]

zılâm: < Ar. Karanlık.

z. (70b/10)

z. + dan (68b/18)

[=2]

zıll: < Ar.Gölge.

z. (51a/16), (68b/7), (68b/9), (72b/11), (76b/19), (77a/1), (77a/13), (77a/5), (77b/13)

z. + a (78a/17), (78a/18)

z. + ı (77a/11), (77a/11), (77a/11), (77a/13), (77a/16), (77a/16), (77a/17), (77b/2), (77b/7), (77b/9), (78a/7)

z. + ı arzūj (68b/14)

z. + ı evvel (77a/8)

z. + ı maḥrūṭa (70a/15)

z. + ı maḥrūṭī (70a/19)

z. + ı maḥrūṭīnūj (70a/18)

z. + ı mezkūr (69a/1)

z. + ı miḳyās (81a/17), (81b/1)

z. + ūj (77a/12)

z. + uḡ (68b/10), (77a/19), (81b/1)

[=34]

zıll-ı evvel: < Ar.Far. Gölgele iki çeşittir: zıll-ı evvel ve zıll-ı sānī. Birinciye ilk gölge (zıll-ı evvel) derler. Buna yansıyan gölge (zıll-ı ma'kūs) ve ters gölge (zıll-ı menkūs) de derler. Bu gölge ufuk çizgisinin hizasında dikilen çubuğun gölgesidir.

z. (77a/11), (77a/13), (77a/16)

[=3]

zıll-ı ma'kūs: < Ar.Far. bk. "zıll-ı evvel".

z. (77a/8)

[=1]

zıll-ı müstevī: < Ar.Far. bk. "zıll-ı sānī".

z. (77a/11), (77a/9)

[=2]

zıll-ı sānī: < Ar.Far. Gölgele iki çeşittir. Bunlardan ikincisine ikinci gölge (zıll-ı sānī) denir. Buna düz gölge (zıll-ı müstevī) veya yayılmış gölge (zıll-ı mebsūt) de denir. Bu ufuk yüzeyi üzerine dikey olarak dikilen çubuğun görünen gölgesidir.

z. (77a/11), (77a/16), (77a/17), (77a/9), (77b/7), (77b/9)

z. + yi (77b/2)

[=7]

zımn: < Ar.1.İç taraf. 2.Açıkça söylenmeyip, dolayısıyla anlatılmak istenen söz, gizli maksat. 3.Maksat, istek, niyet.

z. + ında (5a/15)

[=1]

zī: < Ar."sahip" manasında kelimelerin başlarına getirilerek birleşikler yapar.

z. (27a/7), (27b/17), (19b/5)

[=3]

zīc: < Ar.astr. Yıldızların yerlerini ve dolaşmalarını göstermek için hazırlanmış cetvel.

z. + den (86a/9)

z. + e (73b/13)	zıkr: < Ar. 1.Anma, anılma. 2.Bildirme, bildirilme.
z. + i cedīdde (37a/12)	z. (12b/12), (24a/14), (40a/19)
z. + i cedīdi (43b/4)	z. + den (73b/11)
z. + i hākānīde (84b/14)	z. + edenler (17b/15)
z. + i hākānīden (84b/10)	z. + eder (29a/5), (51a/12), (55a/8), (70a/14), (87b/16)
z. + inde (29b/17), (47a/14)	z. + ederler (17a/9)
z. + i uluġbig (84a/4)	z. + etdüġi (81a/8)
z. + i uluġbigde (74a/1), (85b/18), (86a/17)	z. + etdüklerümüzden (25a/11)
[= 12]	z. + etmişdür (10a/7), (14a/4), (47a/15), (57a/14), (57a/2)
zīc-i hākānī: Kāşî adıyla da tanınan Gıyaseddin Cemşid'in Tûsî'nin Zic-i İlhani'sini düzeltmek için yazdığı zīc.	z. + etmişlerdür (17a/15), (17a/18), (17a/2), (17a/5), (17a/6), (17b/4)
h. + de (84b/14)	z. + etdikleri (24b/2), (25a/15)
h. + den (84b/10)	z. + etmişdür (29a/18), (76a/14), (79b/17), (84b/13), (89a/18), (8a/2)
[= 2]	z. + etmişlerdür (17b/5), (17b/6), (17b/7), (17b/9)
zihī: < Ar.1.Ne güzel, ne hoş. 2.Aferin, bravo.	z. + eylemişdür (80a/8)
z. (1b/8)	z. + i (43b/2)
[= 1]	z. + inde (16b/19), (17b/11), (51a/17)
zihn: < Ar. Zihin, anlama, bilme, hafıza.	z. + olan (16a/18), (20b/19), (26a/4), (26b/1), (26b/5), (35b/10), (51a/8), (57a/3), (66a/13), (69b/3), (7b/5), (7b/6), (7b/8), (86a/3)
z. + imüstaķīme (57b/6)	z. + olandan (66a/17), (69b/4)
[= 1]	z. + olanlardan (22b/13)
zihnen: < Aar. Zihince, zihinden, zihin bakımından.	
z. (57a/9)	
[= 1]	

z. + olanuğ (61a/2)

z. + olınan (16a/12), (23b/1), (27a/3),
(28a/8), (28b/13), (28b/4), (28b/5), (32a/10),
(37a/11), (37a/2), (37b/19), (40a/1), (50b/1),
(52a/16), (55b/7), (56a/19), (58b/16), (63a/11),
(68b/19), (74b/1), (75a/8), (76a/13), (76a/15),
(76b/16), (79a/4), (80a/15), (81a/19), (81a/9),
(82a/17), (82b/15), (82b/6), (84b/18), (86a/4),
(86a/7), (86b/17), (87a/14), (87b/14), (88a/13),
(88a/14), (89b/16), (90b/17), (82a/4)

z. + olımandan (42b/19)

z. + olınanlar (43b/18)

z. + olındı (32a/9), (41a/8), (66a/6),
(75b/9), (79a/15), (80b/1)

z. + olınmış (41a/12)

z. + olınmışdı (39b/8), (85b/16),
(90a/9)

z. + olınmışdur (19a/11), (28a/14),
(28b/18), (38a/4), (47b/2), (49a/16), (68b/4),
(7b/19), (83a/15), (85a/17), (85a/19), (87a/10),
(87b/15), (87b/5), (90a/3), (9b/3)

z. + olınur (30a/14), (39a/6), (51b/2),
(52b/9), (55a/12), (76a/1), (8a/7)

[= 136]

zilhıccce: <Ar. Arabî ayların on ikincisi.

z. (75a/13), (94b/2)

[= 2]

zırā: <Far.Çünkü, şundan dolayı ki.

z. (10a/13), (10b/2), (10b/6), (12b/6),
(13b/15), (13b/16), (14a/1), (17a/1), (17b/4),

(17b/8), (19a/16), (19b/19), (19b/3), (19b/6),
(19b/7), (20a/13), (20a/3), (20a/5), (20b/7),
(21a/1), (22b/12), (22b/2), (23a/15), (24a/18),
(25a/9), (25b/10), (25b/12), (25b/14), (26b/13),
(27a/1), (29a/14), (29a/8), (32a/3), (34b/6),
(35a/7), (35b/4), (36a/1), (36b/3), (36b/8),
(38a/4), (39a/8), (39b/5), (41a/11), (42a/3),
(48b/19), (50a/9), (39a/3), (51a/15), (52a/8),
(55b/8), (56b/11), (56b/16), (56b/9), (57a/4),
(58b/5), (64b/11), (64b/12), (65b/10), (69a/13),
(69b/17), (69b/2), (69b/6), (69b/9), (6b/3),
(6b/5), (70a/2), (71b/11), (72b/2), (73b/2),
(74a/10), (74a/16), (74b/5), (78a/15), (7a/1),
(7a/8), (7b/11), (7b/13), (7b/16), (7b/5),
(80a/19), (80b/11), (81b/6), (82a/14), (84b/13),
(88a/12), (88a/4), (89a/13), (89a/18), (89a/7),
(89b/11), (8a/10), (8a/13), (8a/17), (8b/10),
(90a/7), (90b/4), (9a/2), (9a/6), (9b/1), (9b/13),
(9b/5)

[= 100]

zırā: <Ar. bk. “zırā”.

z. + yitedāvīrden (47a/18)

[= 1]

zırā : <Ar.El, kol uzunluğu, arşın, yirmidört
parmak uzunluğu, Bir kolun dirseğinden orta
parmak ucuna kadar uzanan uzunluk ölçüsü.

z. (10b/2), (10b/7), (82a/6), (82a/6),
(87b/18), (88a/1), (32a/6), (55b/13)

z. + a (10a/18), (10b/3), (10b/9),
(82a/9), (10b/6)

z. + uğ (10b/11)

[= 14]

zirve: < Ar.Doruk, bir şeyin en yüksek noktası, tepesi.

z. (38b/6), (42a/14), (42a/6), (42b/10), (42b/14), (42b/4), (42b/7), (43a/2)

z. + de (47b/2)

z. + den (36a/7), (36b/1), (39a/15)

z. + i (36a/3), (36a/6), (37b/11), (37b/12), (37b/17), (38a/2), (37b/9)

z. + i cenūba sden

z. + i eflākden (2a/11)

z. + i mā'ilden (42a/19)

z. + ye (36b/2), (40a/14)

[= 24]

zirve-i mer'iyye: < Ar.Far. Görünen apoje, zirve-i mer'iyye, mukavvem apoje; (Lat. apogc:eum versium): Ekliptiğin merkezinden görünen apoje.

z. (36a/6), (37b/12), (37b/17)

z. + de (36a/3)

[= 4]

zirve-i vasa'iyye: < Ar.Far. Ortalama apoje; (Lat. apogc:eum medium): (Batlamyus astronomisinde); Ay'ın ikinci eşitsizliği nedeniyle episiklin üzerinde tesbit edilen apoje.

z. (37b/11), (38a/2)

[= 2]

zirveteyn: < Ar. İki zirve.

z. (38a/10)

z. + i (38a/6)

z. + üñ (38a/8)

[= 3]

zirve vü hazîz-i mer'iyye: < Ar.Far. Görünen apoje ve periye.

z. + den (36a/4)

[= 1]

ziyā : < Ar. Işık

z. (12b/15), (68b/18)

z. + yı şemse (1b/4)

z. + yı musta'îl (71a/3)

[= 4]

ziyāde : < Ar.1.Artma, çoğalma. 2.s.Artan, fazla kalan. 3.s.Çok, bol. 4.s.Aşırı fazla.

z. (10b/14), (19b/9), (21a/7), (22b/7), (22b/8), (35a/4), (37a/6), (44b/17), (4a/5), (4a/9), (57b/14), (57b/16), (59b/2), (65b/7), (65b/8), (66a/13), (70a/2), (70a/3), (72a/7), (73a/7), (8b/4), (9a/5)

z. + bulduğ (57a/18)

z. + bulmaduğları (51b/19)

z. + de (21a/3)

z. + dür (22b/15), (47b/19), (47b/6), (48a/4), (51a/6), (59a/17), (86b/4)

z. + dürki (25b/1)

z. + edeler (36b/6), (72b/13)

z. + éderler (76b/8)	z. + süz (75b/12)
z. + étmekle (29b/19)	[= 98]
z. + eyleyeler (86b/8)	zü: < Ar. bk. “zü”.
z. + nüj (4b/5)	z. + ışānī (70b/13)
z. + ola (65b/4), (67a/18), (69b/4), (77b/13), (8a/12)	[= 1]
z. + olan (76b/6)	zü: < Ar. aydınlık, ışık.
z. + olduğu (11a/9)	z. + ı (45a/10)
z. + olunur (76b/15)	z. + ı āftābuñ (46a/5)
z. + olmak (21b/2), (31b/3)	[= 2]
z. + olması (77a/14), (77a/18)	zubānā: < Ar. Ayın konaklarından on altıncısı. Terazi burcunun iki kefesi olan, birbirinden farklı iki yıldızdır.
z. + olmasın (36a/16)	z. (32a/7)
z. + olmaz (21a/6), (34b/4), (38a/12), (52b/1), (56a/16), (70a/9), (73b/10), (73b/7), (73b/8)	[= 1]
z. + olub (51b/5), (60a/19), (79b/1), (81b/15)	zubre: < Ar. Ayın konaklarından on birinci. Aslan'ın Kalbi'ne bağlı el-Hurāteyn olarak adlandırılan iki parlak yıldız.
z. + olur (10b/13), (10b/19), (21a/17), (24b/9), (40a/7), (44a/11), (45a/13), (49b/5), (51b/4), (51b/7), (58b/9), (62a/6), (65b/17), (65b/6), (65b/9), (70a/5), (70a/9), (72a/13), (73b/5), (8a/12), (8a/13)	z. (32a/7)
z. + olursa (74b/15), (74b/17), (75a/2), (80b/5), (81a/18)	[= 1]
z. + si (11a/10), (18b/9), (68b/17)	zū-erba'ati'l aqlā: < Ar. geom. Dörtgen, fr. quadrangle.
z. + sinden (5b/15)	z. (4a/7), (4a/19)
z. + sini (75b/4)	[= 2]
z. + sinüj (86b/5)	zū-ḥamsetü'l-aqlā: < Ar. geom. Beşgen.
	z. (4a/19), (4a/8)

[=2]

zühr: < Ar. Öğle, öğle vakti.

z. (77b/11)

[=1]

zühür: < Ar.Far. Görünme, meydana çıkma, baş gösterme.

z. (37a/13), (61a/15), (58a/6), (59b/5)

z. + a (65a/16), (73a/3)

z. + da (58a/8)

z. + dur (60b/9)

z. + éde (4a/18), (4b/2), (4b/6)

z. + éder (34b/8), (4a/15), (66b/15)

z. + éderler (41b/4)

z. + éderse (4b/4)

z. + édüb (12b/2)

z. + étdüğünden (12a/4)

z. + eyler (60a/10)

z. + ı (20a/18)

z. + ında (69a/9)

z. + uñ (59b/15), (60b/4), (65a/8)

[=24]

zulmet: < Ar.Karanlık.

z. (12b/10), (70b/11)

[=2]

zuʿm: < Ar.1.Batıl zan, sanı, boş inanç. 2.Şüphe.

z. + étdiler (19b/2), (21b/15)

z. + étdilerki (20b/11)

[=3]

zühäl: < Ar.Satürn: (Eskiden) yedinci gezegen. Dış gezegenlerin üçüncüsü.

z. (30a/3), (90a/12), (43b/11), (88b/12), (88b/16)

z. + de (41b/6), (42b/15)

z. + dür (6a/9)

z. + e (6a/10)

z. + üñ (31b/12), (40b/7), (41a/4)

[=12]

zühre: < Ar. Venüs: (Eskiden) üçüncü gezegen. İç gezegenlerin ikincisi.

z. (30a/4), (41b/1), (42a/1), (43a/9), (43b/15), (43b/9), (49a/3), (88a/19), (88b/2), (89a/13), (90a/18)

z. + de (42b/17), (43a/18), (69a/2)

z. + dür (30a/17), (30b/7), (6a/13)

z. + nüñ (17a/14), (31b/11), (32b/7), (33a/18), (40b/9), (41a/6), (41b/14), (42b/10), (42b/4)

z. + ye (6a/14)

[=27]

Toplam kelime: 32263

Geçerli kelime: 32263

Geçersiz kelime:0

Alt madde: 8283

Madde başı: 2927

SONUÇ

Seydî Ali Reis'in Hülâsatü'l-Hey'et adlı eseri Ali Kuşçu'nun en önemli çalışmalarından biri olan al-Fathiyya adlı eserin tercümesidir. Seydî Ali Reis bu tercümeyi yaparken yalnızca al-Fathiyya'ya bağlı kalmamış Kadı-zâde Rumî, Tûsî, Uluğ Bey gibi birçok astronomun görüşlerinden de eserinde bahsetmiştir. Bu sebeple bu eser döneminin bilim dilini ve astronomi çalışmalarını yansıtmaya bakımından önemli bir kaynaktır.

Eser oldukça hacimlidir ve kürelerin sayıları ve özellikleri, burçlar kuşağının ve felek-i âzamin hareketleri, burçlar, seyyâr yıldızların hareketleri, gezegenler, yeryüzü ve yeryüzünün iklimlere bölünmesi, ekvator çizgisi ve özellikleri, doğuş ve batış dereceleri, gündüz ve gece; sabah ve şafak, tarih; yıl; ay ve saatler, meridyen çizgileri ve kible konularını içermektedir.

Çalıştığımız nüsha Ayasofya No. 2591: Nesihle 1b- 94b yaprak, 15x24 (8.6x16.3) cm., 19 satır, 955 senesinin Zilhicce ayında Haleb'de istinsah edilen nüshadır. Harekesizdir.

Eserin incelemesi yapıldığında çıkarılabilecek sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1. Eser tercüme mahiyetinde olmasına karşın hemen hemen tüm konularda farklı eserlerdeki görüşlere ve farklı astronomların ölçümlerine yer verilmiştir.
2. Eser bilimsel bir çalışma olmakla birlikte astronomiyle ilgili konuların derlenip toparlandığı bir el kitabı olarak düşünülebilir.
3. Eserde anlatılan konular, iyi anlaşılması için birçok çizimle ve çeşitli sayısal değerlerin bulunduğu 7 adet tabloyla desteklenmiş ve bu çizim ve tablolar bilgisayarda çizilerek teze eklenmiştir.
4. Yazar astronomi terimlerini Türkçeleştirme yoluna gitmemiş asıllarındaki gibi Arapça ve Farsça olarak kullanmıştır. Türkçe kelime ve yapım ekleri seyrek görülmektedir.
5. Hazırlamış olduğumuz dizinde toplamda 2927 maddebaşı bulunmaktadır. Bu madde başlarının 2026'sı Arapça, 157'si Farsça, 216'sı Arapça-Farsça, 4'ü Süryanice, 524'ü Türkçedir. Osmanlıda astronomi çalışmalarının yapılması Fatih'in İstanbul'u fethiyle ve ünlü astronom Ali Kuşçu'yu İstanbul'a getirtmesiyle başlar. Bunun sonucu olarak astronomi çalışmaları bu dönemde

daha çok tercüme eserler ve çoğunlukla Arapça ve Farsça eserler vasıtasıyla yayılmıştır. Bu durum çalıştığımız eserde, dönemin diğer pozitif bilimler (tıp vb.) alanlarında yazılmış eserlere nispetle Arapça ve Farsça söz varlığı oranının yüksek olmasında en önemli etkidir.

6. Metinde tüm zaman çekimleri ve sözcük türleri görülmemektedir. Eserde genellikle geniş zaman çekimi kullanılmıştır.
7. Kelime başlarında a ünlüsü çoğunlukla elif (ا) ile gösterilmiştir.
8. Günümüz Türkiye Türkçesinde de görülen ekleşme sırasındaki ötümlüleşme metnimizde de oldukça belirgindir.
9. Metinde “k, g ve ğ” ünsüzleri için (ك) kullanılmıştır.
10. Eserde hemze (ء)’li olan kelimelerde çoğunlukla bu işaret kullanılmamıştır.
11. Metinde “b” ve “p” ünsüzlerinin yazımı düzenlidir.
12. Metinde kimi zaman “ç” (چ) yerine “c” (ج) kullanıldığı görülmektedir.
13. Metinde kapalı e (è) kullanımı oldukça fazladır.
14. Metindeki cümle yapılarının çoğunlukla Türkçenin cümle yapısına uymadığı görülmektedir.
15. Metinde geçen ve içinde c-ç, b-p, d-t seslerini barındıran kelimeler yazıldığı gibi okunmuş, müdahale edilmemiştir.

KAYNAKLAR

- Ahterî Mustafa Muslihuddin el-Karahisâri (2017), **Ahterî-yi Kebîr** (Haz.A. Kırkılıç, Y. Sancak), TDK Yayınları, Ankara.
- AKBAYAR, Nuri (2001), **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- AKYILDIZ, Necdet, **Mir'at-ül Memalik**, Tercüman 1001 Temel Eser.
- ADIVAR, A. Adnan (1991), **Osmanlı Türklerinde İlim**, Remzi Yayınları, İstanbul.
- ATALAY, Besim (2006), **Dîvânu Lûgati't-Türk Tercümesi**, Cilt:4, TDK Yayınları, Ankara.
- BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (2013), **Osmanlı Yer Adları I-Rumeli Eyaleti** (Haz. A. Özkılınç, A. Coşkun, A. Sivridağ), Ankara.
- BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (2013), **Osmanlı Yer Adları II-Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletleri** (Haz. A. Özkılınç, A. Coşkun, A. Sivridağ), Ankara.
- BOYRAZ, Şeref (2006), **Fal Kitabı Melhemeler ve Türk Halk Kültürü**, İstanbul Kitabevi.
- DEVELİOĞLU, Ferit (2005), **Osmanlıca-Türkçe Lügat**, Aydın Yayınları, Ankara. ERCİLASUN Ahmet Bican, Akkoyunlu Ziyat (2014), **Dîvânu Lugâti't-Türk**, TDK Yayınları, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2004), **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı (2016), **Mârifetnâme**, haz. Cengiz ZENGİN-Oğuzhan CENGİZ, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer (1995), **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İHSANOĞLU ve diğerleri (1997), **Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi**, IRCICA, İstanbul.
- İZGİ, Cevat (1997), **Osmanlı Medreselerinde İlim I-II**, İstanbul.
- KAFESOĞLU, İbrahim (2016), **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz (2011), **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni**, TDK Yayınları, Ankara.
- KANAR Mehmet (2011), **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul.

LEVEND, Agah Sırrı (1949), **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Mütercim Asım Efendi (2000), **Burhân-ı Katı** (Haz. M. Öztürk, D. Örs), TDK Yayınları, Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin (2014), **Türk Mitolojisi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Cilt:2, Ankara.

REDHOUSE, James W.(2016), **Müntahabât-ı Lügât-i Osmaâniyye** (Haz.R. Toparlı, B. Eyövge Yılmaz, Y. Yılmaz), TDK Yayınları, Ankara.

RONAN, Colin A. (2005), **Bilim Tarihi** (Çev. Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergür), TÜBİTAK Yayınları, Ankara.

SAMÎ, Şemseddin (2007), **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul.

SARI, Mevlût (1984), **El-Mevarid Arapça-Türkçe Lûgat**, İpek Yayın Dağıtım, İstanbul.

STEINGASS, F.(2005), **Persian-English Dictionary**, Çağrı Yayınları.

ŞEN, Ahmet Tunç (2015), **Rasattan Takvime: XV/XVI. Yüzyıl Osmanlı Dünyasında Astrolojinin Yeri Üzerine Bazı Gözlemler**, Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası, Klasik Yayınları, s.227-249, İstanbul.

TDK (2005), **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara.

TRAM-SEMEN, Sofi (2006), **Türk Astrolojisi**, Ankara.

TÜRKER, Ömer (2012), **Şerhu'l-Mülahas fi İlmi'l-Hey'e**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

UMUT, Hasan (2015), **Risâle der İlm-i Hey'e'den El-Fethiyye'ye: Bir Metnin Osmanlı Dünyasında Dönüşümü**, Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası, Klasik Yayınları, s. 215-225, İstanbul.

UNAT, Yavuz (2012), **Cevami İlm en-Nücûm ve Usûl el-Harekât es-Semâviyye**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

UNAT, Yavuz (2013), **İlk Çağlardan Günümüze Astronomi Tarihi**, Nobel Yayınları, Ankara.

Makaleler

AYDÜZ, Selim (2004), **Osmanlı Astronomi Müesseseleri**, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, s. 411-453.

ATASOY, Faysal Okan (2010), **Şeyh Vefa ve Yedi Yıldızın Ahkamı Risâlesi**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010.

- BAYRAM, Mikail (2001), **Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi**, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:10.
- DİZER, Muammer (1979), **İslam Dininin Astronomi İle İlişkisi**, Diyanet Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, s.79-107.
- DİZER, Muammer(1993), **Osmanlıda Rasathaneler-Fatihden Günümüze Astronomi**, Nüzhet Gökdoğan Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, İstanbul, s.27-68.
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin (1992), **Batı Bilimi ve Osmanlı Dünyası: Bir İnceleme Örneği Olarak Modern Astronomi'nin Osmanlı'ya Girişi**, Belleten, Cilt: 56, Sayı: 217, s. 727-774.
- KARABACAK, Esra (2013), **Ahmed-i Dâ'i'nin Risâle-i Sî Fasl Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme**, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer, s. 279-288.
- METİN, Tülay (2014), **Selçuklular Zamanında Münecimliğe Dair Bazı Tespitler**, A Tribute to Prof. Dr. Şerafettin Turan, Volume 6 Issue 3, April 2014, s.239-252.
- ORHONLU, Cengiz (1970), **Seydi Ali Reis**, İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi 1: 39-56.
- ÖZER Hasan-SEVER Semra (2018), **Osmanlı Döneminde Yazılmış Bir Astronomi Eseri: Muvakkit Mustafa Bin Ali'nin Teshihü'l-Mik'at'ı**, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13/1, s.141-155.
- SOFUOĞLU, Nesrin (2014), **İshak Hocası Ahmed Güzelhisârî'nin Vahdet-nâme-i Âlem-Engîz Mesnevîsi'nde Yaratılış ve Felekler**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014/1, Sayı:39, s. 99-145.
- TAŞ, İsmail (2001), **İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogonik ve Kozmolojik Meseleler**, Teologiya Fakültenin İlimi Jurnalı, Sayı: 2, s.31-43.
- TOPRAK, Funda (2004), **Türklerde Kozmoloji Bilgisi ve İslam Sonrası Metinlerde Geçen Yıldız-Gezegen İsimlerinin Etimolojisi**, TİKA I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, 31 Mayıs- 4 Haziran 2004, Kırım-Ukrayna.
- UNAT, Yavuz (2006), **Hoca İshak'tan Hoca Tahsin'e Çağdaş Astronominin Türkiye'ye Girişi**, XV. Ulusal Astronomi Kongresi, Kayseri Erciyes Üniversitesi, 31 Ağustos – 4 Eylül, İstanbul 2006.
- UNAT Y., DEMİR R. (2002), **Ali Kuşçu**, Düşünen Siyaset, Sayı:16, Ankara 2002, s. 231–255.
- UNAT, Yavuz (2002), **Çağdaş Astronomi'nin Türkiye'ye Girişi**, Türkler,Yeni Türkiye Yayınları, Ankara Cilt:14, s. 906-914.

UNAT, Yavuz, **Mustafa 'İbn el-Muvakkit ve 'İlâm el-'İbâd fî A'lâm el-Bilâd Adlı Risalesi**, EJOS, VII, 2004. No. 10.

UNAT, Yavuz (2011), **Selçuklularda Astronomi Bilimi**, II. Uluslararası Selçuklu Sempozyumu.

UNAT, Yavuz (2006), **Tarih Boyunca Türklerde Astronomi**, XV. Ulusal Astronomi Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 27 Ağustos – 1 Eylül, İstanbul 2006.

UNAT, Yavuz (2004), **Türk Astronomi Tarihi Literatürü**, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 2004, 103-133.

UYMAZ, Tuba (2014), **16. Yüzyıl'da Osmanlılarda Astronomi Bilimi**, Dört Öge Dergisi, Sayı: 5, s.73-82.

Diğer Yayınlar

AK, Mahmut, (2009), **Seydî Ali Reis maddesi**, İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 37, s.21-24.

AYDIN, Ayşe (2011), **Kitâb-ı Usûlü'l-Melâhame Ebrî Hâce İbn-i Âdil(Giriş-İnceleme- Metin-Dizinler)**, Sakarya Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya

BOYRAZ, Şeref (2000), **Türk Halkbiliminin Yazılı Kaynakları Olarak Melhemeler**, Hacettepe Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

DİZER, Muammer (1993), **Cevzeher maddesi**, İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 7, s.465.

FEHD, Tefvik (2000), **İlm-i Felek maddesi**, İslam Ansiklopedisi Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 22, s.126-129.

KABADAYI, Osman (2007), **Eski Türkçe Gök Bilimi (Astronomi) Terimleri**, Kırıkkale Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale.

KUMBASAR, Zeliha (2008), **Osmanlı Dönemi İstanbul Muvakkithaneleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

ÖNGÖREN, Reşat (2006), İslam Ansiklopedisi, **Muslihuddin Mustafa maddesi**, Cilt:31, s.269-271.

ÖZÇELİK MORKOÇ, Esmâ (2018), **Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık ve Müneccimbaşı Hüseyin Efendi**, Hacettepe Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

TAĞMAN, Ertan (2007), **Mustafa İbn Ali el-Muvakkit'in Usturlab Risalesi**, Ankara Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

UNAT, Yavuz (1990), **Ali Kuşçu'nun Risâlat al Fathiyya Adlı Eserinin Gök Küreleri Üzerine Olan Dördüncü ve Beşinci Makaleleri Üzerine Bir Çalışma**, Ankara Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

UNAT, Yavuz (2004), **Mıntaka maddesi**, İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 29, s.551-553.

UYMAZ, Tuba (2009), **Seydî Ali Reis'in Hulâsa el-Hey'e (Astronominin Özeti) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

ÖZ GEÇMİŞ

Aslı Adaklı 1994'te Osmaniye'de dünyaya geldi. İlköğrenimini İlimtepe İlkokulu'nda, lise öğrenimini Körfez Kız Teknik ve Meslek Lisesinde tamamladı. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 2017 yılında lisans eğitimini tamamlayarak aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Dili Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

